ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

2. Βιβλία η'. 5.90

XENOPHONTIS

De CYRI Institutione

Libri octo.

Græce multo quam ante castigatius editi.

Additus est Index rerum memorabilium.

LONDINI,
Typis R. DANIELIS, Impensis *Sam. Thomson*
ad insigne *Episcopi*, in Cœmeterio
Paulino. CIↃ IↃ C LX.

1174.12

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΒΙΟΣ

ΚΑΙ ΤΑ ΣΟΥΙΔΑ.

ΞΕΝΟΦΩΝ Γρύλλε, Ἀθηναῖος, φιλόσοφος Σωκρατικός· ὃς παρὰ τοῦ ἐρασθῆναι βίᾳ φιλοσόφων, καὶ ἀπομνημονεύματα παῖδας ἔσχεν ἀπὸ Φιλησίας, Γρύλλον καὶ Διόδωρον· οἱ καὶ Διόσκουροι καλοῦνται. αὐτὸς δὲ Ἀττικὴν μίλτον ἐπονομάζετο. γέγονε δὲ Συμφοιτητὴς Πλάτωνος· καὶ ἤκμαζε κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν ὃν ὁ γραθλὼν Ὀλυμπιάδα. Ἔγραψε βιβλία τελείονα τὰ μ', ὧν καὶ ταῦτα· Κύρου παιδείας βιβλία η', Κύρου ἀναβάσεως βιβλία ζ', Ἑλληνικῶν βιβλία ζ', Συμπόσιον, καὶ ἄλλα πολλά.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

ΞΕνοφῶν Σωκράτους μαθητής· ἐρασθεὶς τοῦ ἐπὶ Πέρσας, Κύρου στρατεύσαντος ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην. ὁ Κῦρος δὲ ὑπὸ μὲν Τισσαφέρνους ἐπαπατηθεὶς τὸν Δαρείου βασιλέως τὸν ἐν τῇ Ἀσίᾳ κρατοῦντα. Μετὰ δὲ τὸν Δαρείου θάνατον Κῦρον Ἀρταξέρξης διαβληθέντα ὑπὸ Τισσαφέρνους ἀναιρεῖν μέλλων, ἀφῆκε, Παρυσάτιδος τῆς μητρὸς παρεμπεσούσης μόλις αὐτόν, καὶ τὴν στρατιὰν αὐτοῦ φυλαξάσης. ὁ δὲ, ὡς Τισσαφέρνει πολεμῶν, ἠθροισε δύναμιν, καὶ ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν ἐγνω στρατεύειν. τεταγκότοι δὲ καταλιπὸν τὸν Κῦρον, καὶ ἔφυγεν ἐν τοῖς Συρακουσίων στρατιώταις, καὶ πλοίῳ ὑφ'. Ξενοφῶν δὲ συναιρεθεὶς. Δείκα οὖν βαρβάρων μυριάδας συναθροίσας, ὡς ἐπὶ Πισίδας δῆθεν ἐπορεύετο· ὡς δὲ τὰ

ἔδοξε διὰ λῆξεν ἐφ' ἃ πρότερον ἐπεφάσιζεν, συνίεντες οἱ Ἕλληνες ἐπὶ βασιλέα εἶναι τὴν στρατείαν, ὥκνουν τὴν ἀνάβασιν. Κλεάρχῳ δὲ ἐπόνει τὴν ὑποψίαν ἄπορον εἶναι, Κύρου μὲν σπουδὴν μὴ σπανιζομένην σπεύσαι. Κύρῳ δὲ γυμνῇ κεφαλῇ πρὸς Τισσαφέρνην μαχόμενον, Κλεάρχου δὲ ἀπαγορεύοντος αὐτὸν μὴ πολεμεῖν, ἀπέθανεν. οἱ δὲ Ἕλληνες ὑπὸ Κλεάρχῳ τεταγμένοι, Ἀριαῖον προσέβαλλον βασιλέα αὐτῶν· ὁ δὲ παρητήσατο. βασιλεὺς δὲ τὴν τοῦ Κύρου κεφαλὴν καὶ χεῖρα ἀποκόψας, δείκνυσιν Ἕλλησιν ἐπεμπε, ζητῶν δὲ ὁπλα ὡς παρὰ νενικημένων. οἱ δὲ σὺκ ἔδοσαν. δόλῳ δὲ Τισσαφέρνης παραβὰς τοὺς ὅρκους, προδίδωσι βασιλεῖ τοὺς Ἕλληνας, καὶ Κλέαρχον καὶ Μένωνα, καὶ τοὺς λοιποὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων, οὓς ἀναιρεῖ. καὶ Ξενοφῶν αὐτῶν στρατηγεῖ, καὶ πάντας νικᾷ. ἐλθόντες δὲ καὶ εἰς Θράκην, ἐμίσθωσαν ἑαυτοὺς Σεύθῃ τῷ βασιλεῖ μύριοι ἀφικομένοι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον α'.

γρ. Κύρου Παιδείας ἱστοριῶν βιβ.

ΕΝνοια ποθ' ἡμῖν ἐγίνετο ὅσην δημοκρατίαν κατελύθησαν ὑπό τε ἄλλως πως βελομένων πολιτεύεσθαι μᾶλλον ἢ ὑπὸ δημοκρατίας· ὅσην τ' αὖ μοναρχίαν, ὅσην τε ὀλιγαρχίαν ἀνήρλωτην ἤδη ὑπὸ δήμων· καὶ ὅσοι τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντες, οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ πάμπαν κατελύθησαν· οἱ δ', κἂν ὁπόσων χρόνον ἄρχοντες, ἀμηχάνως διαμαχόμενοι ὡς σοφοί τε καὶ δυτυχεῖς ἄνδρες μεμνημένοι. πολλὰς δ' ἐδοκιμάσαμεν καταμεμαθηκέναι, καὶ ἐν ἰδίοις οἰκήσεις, τὰς μὲν ἐχούσας εὖ τὰ οἰκεῖα, τὰς δὲ καὶ πάνυ ὀλίγους, καὶ ὁμοίως δὲ τοῖς ὀλίγοις τὰ τοιαῦτα πάντα δυναμένας χρῆσθαι πιθομένοις τοῖς δεσπόταις. ἐπὶ δὲ τούτοις ἐνενοήσαμεν ὅτι ἄρχοντες μὲν εἰσι καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν βοῶν, καὶ οἱ ἱπποφορβοὶ τῶν ἵππων, καὶ πάντες δὴ οἱ καλούμενοι νομεῖς, ὧν ἂν ἐπιμελῶνται ζῴων εἰκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοιντο. πάσας τοίνυν ταύτας τὰς ἀγέλας ἐβουλόμεθα ἰδεῖν μᾶλλον ἢ βελούσας πείθεσθαι τοῖς νομεῦσιν, ἢ τοὺς ἀνθρώπους τοῖς ἄρχουσι. πορεύοντά τε δὴ αἰ ἀγέλαι οἷ ἂν αὐτοὺς εὐθύνωσιν οἱ νομεῖς, ἐμβαίνουσί τε χωρία, ἐφ' ὁποῖα ἂν αὐτοὺς ἐφιῶσιν, ἀπέχονταί τε ὧν ἂν αὐτοὺς ἀπείργωσι· καὶ τοῖς καρποῖς τοίνυν τοῖς γιγνομένοις ἐξ αὐτῶν ἐῶσι τοὺς νομέας χρῆσθαι οὕτως ὅπως ἂν αὐτοὶ βούλωνται. ἐπὶ τοίνυν οὐδεμίαν πώποτε ἀγέλαν ἠθόμεθα συσκῶσαν ἐπὶ τοὺς νομέας, οὔτε ὡς μὴ πείθεσθαι, οὔτε ὡς μὴ ἐπιτρέπειν τῷ καρπῷ χρῆσθαι. ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγέλαι πᾶσι τοῖς ἀλλοις, ἢ τοῖς ἄρχουσί τε αὐτῶν, καὶ ὠφελημένοις ὑπ' αὐτῶν· ἄνθρωποι

γρ. διανόηντο.

γρ. πάνυ πᾶν πάνυ τοι.

γρ. ἢ αἱ αὐτὰς ἐπάγωσιν οἱ.

γρ. ἀλλαχοῦ.

ἄνθρωποι ἢ ἐπ' οὐδένας μᾶλλον συμίσγοντας ἢ ἐπὶ τούτους οὓς ἂν αὐτὸς ἄρχειν αὐτῶν ἐπιχειρῶσιν. Ὅτε μὲν δὴ τοῦτο συνέβη μοι μεθ' ἡμέραν, οὕτως ἐμνωσκόμεν περὶ αὐτῶν, ὡς ἀνθρώπῳ πιφυκότι πάντων τῶν ἄλλων ζώων εἴη ῥᾴων ἡ ἀνθρώπων ἀρχή· ἐπειδὴ δὲ συνενοησάμεν ὅτι Κῦρος ἐβούλετο Πέρσας, οἳς παμπόλλας μὲν ἀνθρώπους συνήσαλτο πειθομένους αὐτῷ, παμπόλλας δὲ πόλεις, πάμπολλα δὲ ἔθνη, σὺν τούτοις δὴ ἠναγκαζόμεθα μετανοεῖν, μὴ οὔτε τῶν ἀδυνάτων, οὔτε τῶν χαλεπῶν ἔργων ἢ τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν, ἰὼ τις ἐπισταμένως τοῦτο πράττῃ. Κῦρος γοῦν ἴσμεν ἑθελήσαντας πείθεσθαι τοὺς μὲν ἀπὸ χωρίων παμπόλλων ἡμερῶν ὁδὸν, τοὺς δὲ καὶ μιλίων, τοὺς δὲ οὐδ' ἑωρακότας πώποτε αὐτὸν, τοὺς δὲ καὶ εὖ εἰδότας ὅτι οὐδ' ἂν ἴδοιεν· καὶ ὅμως ἤθελον αὐτῷ ὑπακούειν. καὶ γὰρ τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλεύς, καὶ τῶν πατρίως ἀρχὰς παρειληφότων, καὶ τῶν δι' ἑαυτῶν κτησαμένων, ὥστε ὁ μὲν Σκύθης, καίπερ παμπόλλων ὄντων Σκυθῶν, ὅμως μὲ οὐδενὸς δίκαιος ἂν εἴη ἐπάρξαι, ἀγαπᾷ δ' ἄν, εἰ ἑαυτοῦ εἴη ἀρχὴν λαμβάνοιτο, καὶ ὁ Θρᾷξ Θρᾳκῶν, καὶ ὁ Ἰλλυριὸς Ἰλλυρικῶν· καὶ τἆλλα δὴ ὡσαύτως ἔθνη ἀκούομεν· (τὸ γοῦν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔτι καὶ νῦν αὐτονόμους εἶναι λέγεται, καὶ λελυσθαι ἀπ' ἀλλήλων.) Κῦρος δὲ παραλαβὼν ὡσαύτως καὶ τὸ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα, ὁρμηθεὶς ζῶν ὀλίγῃ Περσῶν φαλαγγὶ, ἐκόντων μὲν ἡγήσατο Μήδων, ἐκόντων δὲ Ὑρκανίων· κατεστρέψατο δὲ Σύρους, Ἀσσυρίους, Ἄραβας, Καππαδόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους, Λυδούς, Κᾶρας, Φοίνικας, Βαβυλωνίους· ἤρξε δὲ καὶ Βακτριανῶν καὶ Ἰνδῶν καὶ Κιλίκων, ὡσαύτως δὲ Σακῶν καὶ Παφλαγόνων, καὶ Μεσσαδιανῶν, καὶ ἄλλων δὲ παμπόλλων ἐθνῶν, ὧν οὐδ' ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι τις εἰπεῖν· ἐπῆρξε δὲ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ· κατέβαινε δὲ ἐπὶ θαλάτταν, καὶ Κυπρίων, καὶ Αἰγυπτίων. καὶ τοίνυν τούτων τῶν ἐθνῶν ἦρξεν οὐδὲ ἑαυτῷ ὁμογλώττων ὄντων, οὔτε ἀλλήλοις· καὶ ὅμως ἠδυνήθη ἐφικέσθαι μὲν ἐπὶ τοσοῦτον γιγνώσκων ἐφ' ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπλῆξαι πάντας, καὶ μηδένα ἐπιχειρεῖν αὐτῷ· ἐδυνήθη δὲ ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν τοσοῦτον δὴ πάντας αὐτῷ χαρίζεσθαι, ὥστε ἀεὶ τὴν αὐτὴν γνώμην ἀξιοῦν κυβερνᾶσθαι. ὑπηρτήσατο δὲ τοσοῦτα φῦλα ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον εἶναι, ὅποι ἂν ἄρξηταί τις πορεύεσθαι ἀπὸ τῆς βασιλείας, ἥντινα ὁδὸν ἴῃ, ἕως ἂν

ἔωσ

ἀφῆς ἐπαίρειν, ἢ τις ἀφῆς ἄρχειν, ἢ τις ἀφῆς μεταμελεῖσθαι. ἡμεῖς
μὲν δὴ ὡς ἄξιον ὄντα σωφρονίζομεν τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἐσκεψάμεθα τίς
πόλις ἂν ἥδιστα, καὶ ποῖαν πινὰ φύσιν ἔχων, καὶ ποίας πινὰς παι- γρ. ἥδιστ.
δείας παιδευθεὶς τοσοῦτον διήνεγκεν εἰς τὰς ἀρχὰς ἀνθρώπων. ὅσα ἐν
καὶ ἐπυθόμεθα καὶ ἠθέλησε δοκοῦμεν περὶ αὐτοῦ, ταῦτα πειρησόμε-
θα διηγήσασθαι.

§. 1. Ατρὸς μὲν δὴ λέγεται ὁ Κύρου πατὴρ Καμβύσης, Περσῶν βασιλέως (ὁ δὲ Καμβύσης ἦν τοῦ Περσείδαν ἥρως ἱδρυμένου· οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως κληζόνται) μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης θυγάτηρ. ἡ δὲ Μανδάνη αὖτη Ἀστυάγους τοῦ Μήδων ἥρωος βασιλέως.

2. Φῶς δὲ ὁ Κῦρος λέγεται καὶ ἀφθῆναι ἐπὶ καὶ πολὺ τοῦτ' ἐν βαρβάροις εἶδος μὴ κακὸν, ψυχῆς δὲ φιλανθρωπότητος καὶ φιλομαθείας καὶ φιλοπονίας, ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλῆναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι δι' ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα. 2

3. Φύσιν μὲν δὴ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς μορφῆς τοιαύτην ἔσχεν. Διδα- μνημονεύεται· ἐπαιδεύθη γε μὲν ὡς Περσῶν νόμος ἐστί. δοκεῖ δὲ δοκοῦσι αἱ νόμοι ἄριστα δι' κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελεῖσθαι. οὐκ ὁμοίως γὰρ ταῖς πόλεσιν πόλεσιν ἄρχουσι· αἱ μὲν γὰρ πόλεις πόλεις ἀφεῖσαι παιδεύειν ὅπως τις ἐθέλοι τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πεισθυτῆρας ὅπως ἐθέλουσι διδόναι, ἐπιτάττουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν, μὴ ἁρπάζειν, μὴ βία εἰς οἰκίαν παρέρχεσθαι, μὴ παίειν ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ πάλλα τὰ τοιαῦ- τα ὠσαύτως. ἐὰν δέ τις τούτων τι παραβαίνῃ, ζημίας αὐτοῖς ἐπι- γρ. ἐπανι- τίθησιν. οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι, ὡσαυτοβούλως ἐπιμέλονται ὅπως τῶν στῶσι. ἀρχῶν μηδὲν τοιοῦτον ἔσεσθαι· οἱ πολῖται ὥστε παντελῶς τινος ἔργου ἢ ἀμελείας ἐφίεσθαι. ἐπιμέλονται δὲ ὧδε· ἔστιν αὐτοῖς Ἐλεύθερον ἀγο- ρᾶ καλούμενον, ἔνθα τε τὰ βασίλεια καὶ πάλλα ἀρχεῖα, ἐπικείται. ἐντεῦθεν τε μὴ ὦνια, καὶ οἱ ἀγορανόμοι, καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπει- λαὶ ἀπειλήλανται εἰς ἄλλον τόπον, ὡς μὴ μιγνύηται ἡ τοῦτων τύρβη τῇ τῶν παιδευομένων εὐκοσμίᾳ. διήρηται δὲ αὖτη ἡ ἀγορὰ εἰς τέτταρα μέρη· τούτων δὲ ἔστιν ἃ μὲ παισὶν, ἔν δὲ ἡφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα

ἔτη γεγονότι. νόμῳ δὲ εἰς τοὺς ἑαυτῶν χόρους ἕκαστοι τούτων πάρεισιν, οἱ μὲν παῖδες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, καὶ οἱ τελεοὶ ἄνδρες. οἱ δὲ γεραίτεροι, ἡνίκ' ἂν ἐκάστῳ ὥρα χωρεῖν, πλὴν οὐ ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, οὐ αἷς δεῖ αὐτοὺς παρεῖναι. οἱ δὲ ἔφηβοι καὶ κοιμῶνται ἐπὶ τοῦ ἀέχεια ζωὴ τοῖς γυμνικοῖς ὅπλοις, πλὴν τῶν γεγαμηκότων. οὔτε δὲ οὔτε ἐπισκηνοῦσι, ἢν μὴ παρῇ τις παρεῖναι. οὐ τε πολλάκις ἀπεῖναι καλόν. ἄρχοντες δ' ἐφ' ἑκάστῃ τῶν μερῶν εἰσὶ δώδεκα (δώδεκα γὰρ δὲ Περσῶν φυλαὶ διῄρηνται) καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παισὶν οἱ γεραίτεροι ἡγεμόνες εἰσίν, οἳ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίους ἂν ἀποδεικνύναι. ἐπὶ δὲ τοῖς ἐφήβοις, οἱ τελεώτατοι ἀνδρῶν, οἳ ἂν αὐτοὺς τοὺς ἐφήβους βελτίστους δοκῶσι παρέχειν. ἐπὶ δὲ τελείοις ἀνδράσιν, οἳ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα τῷ τεταγμένα ποιοῦντας, καὶ τὰ παραγγελλόμενα τάττειν. μέσης ἀρχῆς εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων πρεσβύτατοι ἡγεμόνες, οἳ παρεσκευάσουσι ὅπως καὶ αὐτοὶ τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσι. ἃ δὲ ἑκάστῃ ἡλικίᾳ προστεταγμένα ποιεῖν, διηγήσομεθα, ὡς μᾶλλον δῆλον γένηται ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται.

4. Οἱ μὲν δὴ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες, μανθάνουσι δικαιοσύνην, καὶ λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τούτοις ἔρχονται, ὥσπερ ἐπὶ τοῖς ἐν ἄστει οἱ τὰ γράμματα μανθάνοντες. οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν τελοῦσι τὸ τελέσιον μέρος τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. γίγνεται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πολὺς ἀλλήλοις, ὥσπερ ἀνθρώποις, ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς, καὶ ἁρπαγῆς, καὶ βίας, καὶ ἀπάτης, καὶ κακολογίας, καὶ ἄλλων οἷον εἰκός. ἂν δ' ἄν γνῶσι τούτων τι ἀδικοῦντα, τιμωροῦνται. κολάζουσι δὲ καὶ οὓς ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντας εὑρίσκουσι. δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος, οὗ ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα. δικάζοντα δὲ οὐχ ἥκιστα, ἀχαριστίας. καὶ ὃν ἂν γνῶσι δεδωκότα μὲν χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δὲ, κολάζουσι καὶ τοῦτον ἐρρωμένως. οἴονται γὰρ τοὺς ἀχαρίστους, καὶ περὶ θεοὺς ἂν μάλιστα ἀμελεῖν ἔχειν, καὶ περὶ γονέας, καὶ πατρίδα, καὶ φίλους. ἐπαγωγὸν δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἡ ἀναισχυντία. καὶ γὰρ αὕτη μέγιστη δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχρὰ ἡγεμών. διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην. μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς, ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρονοῦντας. ἀφέξονται δὲ καὶ τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν, ἐὰν μὴ ἐν τοῖς ἔργοις ἐκείνοις τοῦτο ἐπιδείκνυνται.

διδάσκουσι

διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ παιδεύειν τοὺς ἄρχοντας· μέγα δὲ καὶ εἰς ἰσότητα συμβάλλεται, ὁπόταν ὁρῶσι τοὺς πεισθέντας καὶ πιθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυροὺς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι γάστρὸς καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι καὶ τοὺς πεισθέντας οὐ πολὺ διαφερόντως ἡδέως ἐνίκα, πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες· καὶ ὅτι οὐ παρὰ μητρὶ τρεφόμενοι τοῦτο τοῦτο μάλιστα οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τοῦ διδασκάλου, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημαίνωσι. φέροντα καὶ οἴκοθεν σῖτον μὲν, γρ. σῖτα μὲν, ἄρτον, ὄψον δὲ, κάρδαμον· πιεῖν δὲ, ὃ τις δύνηται, κώθωνα, ὡς ἐπὶ ἄρτους. ἔστι δὲ ποτὰ μετὰ ἁρύσεως. ὥσθ' ὁ τούτοις μαθήμασι τρεφόμενος ἀνάγκη πείθεσθαι καὶ ἀκούειν. μέχρι μὲν δὴ ἓξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ἐπὶ τούτοις ἀγωγὴ οἱ παῖδες παύονται ποιοῦντες. ἐν τούτῳ δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. οὗτοι δὲ οἱ ἔφηβοι διάγουσιν ὧδε.

5. Δέκα ἔτη ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι, κομῶντες μὲν 5
ὥσπερ Λακεδαιμόνιοι, ὥσπερ καὶ θηρεύοντες, καὶ φυλακὴν ἕνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύνης (δοκεῖ γὰρ αὕτη ἡ κλισία μάλιστα ἐπιμέλειαν παρέχεσθαι), παρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς μάλιστα τοῖς ἄρχουσι χρήσασθαι, ἂν τι δέωνται τούτου δὴ κοινοῦ. καὶ ὅταν μὲν δέῃ, πάντες μένουσι ὥσπερ οἱ ἄρχοντες· ὅταν δὲ ἐξίῃ βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἐξάγει τὴν ἡμίσειαν φυλακήν· ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις δὲ μιᾶς. ἔχει δὲ δεῖ τοὺς ἐξιόντας ἕξα περὶ τὴν φαρέτραν, καὶ ὃν κρατεῖ κρόκιδα, καὶ σάγαρον ἐπὶ δὲ καὶ ἄμμον, καὶ παλλακίδιον, ὥστε δὲ μὴ ἀφίεναι, τοῦτ', ἂν δέῃ, ἐκ χθὸς χρῆσθαι. ἄλλα τοῦτο δὲ δημοσίᾳ δεῖ θηρᾶν ἐπιμέλεσθαι· καὶ βασιλεύς, ὥσπερ καὶ ἐν πολέμῳ, ἡγεμὼν αὐτοῖς ἐστι, καὶ αὐτός τε θηρᾷ, καὶ τἄλλων ἐπιμελεῖται ὅπως ἂν θηρῶσιν· ὅτι ἀληθεστάτη δοκεῖ αὕτη ἡ μελέτη τοῦ ἐν πολέμῳ εἶναι. καὶ γὰρ πρὸς ἀνίσχυσιν ἱδίζεσθαι καὶ ψύχη καὶ θάλπη ἀνέχεσθαι· γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις· ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεύσαι θηρίον, καὶ ἀκοντίσαι ὅπου ἂν παρέμπεσῃ· καὶ τῶν ψυχῶν δὲ πολλάκις ἀνάγκη θηρᾶσθαι ἐν τῇ θήρᾳ, ὅταν τι τῶν ἀλκίμων θηρίων ἀνθίσηται. πάντων μὲν γὰρ δεῖ τὸ ὁμοίως κινούμενον, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον. ὥστε οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν τι ἐν τῇ θήρᾳ ἄπρακτον ἐν πολέμῳ παρόντων. ἐξιέχονται δὲ ἐπὶ τὸν θηρῶν, ἄρσενες ἐχίνες πλεῖον μὲν, ὡς δὲ εἰκὸς, τῶν παίδων, πάλλα δὲ ὄμμιον, καὶ θηρῶνες μὲν ἐὰν ἀγελαίους, ἢ ἄλλως βουληθῶσι θηρεύσαι· ὧν δεῖ τὸν θηρεύειν ἕνεκα ἐπικαταμένειν, ἢ ἄλλως βουληθῶσι θηρεύσαι τῶν

γρ. ἐξιέναι, τὰς ἡμισείας φυλακὰς καταλείπειν ποιεῖ.

γρ. γίνεσθαι. γρ. καὶ θάλπεσθαι.

γρ. ἐθέλωσι.

τῶν ἡγεμόνων, ἧττον δείσειν τοῦτον δεινὸν σαυτοῦ, τὴν ὑστερησίαν αὖ ἡγεῖσθαι μείζονα δεινὸν· καὶ μίαν ἄμφω ταύτας τὰς ἡμέρας λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας ζῆτον δαπανῶσι. ταῦτ' ἢ ποιοῦσι ἢ ἰδίᾳ ἕνεκα, ἵνα καὶ ἐάν τι σὺν πολέμῳ δεήσῃ δυνάσθαι τοῦτον ποιεῖν. καὶ ὅπως ἢ τοῦτ' ἔχωσιν οἱ τηλικοῦτοι ὁ, τι ἂν δηλώσωσιν· εἰ ἢ μή, ἢ κερδαίνομεν. εἰ δέ τις αὐτοὺς οἴεται ἢ ἐσθίειν ἀηδῶς ὅταν κέρδαινον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ, ἢ πίνειν ἀηδῶς ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθῆναι χρὴ τοὺς μὲν ἡδὺ μάζα καὶ ἄρτος πινόμενοι φαγεῖν, πῶς ἢ ἡδὺ ὕδωρ διὼν πιεῖν. οἱ δ' αὖ μάχεσθαι φυλακὴ ἀσφαλείᾳσι μελετῶσι ἢ τε ἄλκιμοι, ἃ παῖδες ὄντες ἐμάθον, καὶ ἔξευσι καὶ ἀκοντίζειν· καὶ ἀγωνιζόμενοι οἱ τοῦτο ποιοῦντες ἀκίνδυνοι ἀσκοῦσιν. εἰσὶ ἢ καὶ δημόσιοι βύσσινοι ἀγῶνες, καὶ ἄθλα τοῖς πονοῦσιν. ἐν ἢ δὲ ἂν ἢ φυλακῇ πλεῖστοι ὦσι δαπανήσεσθαι καὶ ἀνδρικώτατοι καὶ εὐπειθέστατοι, ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖται, καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον ἢ νῦν ἄρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅστις αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε. χρῶνται ἢ τοῖς μένουσι ἢ ἐφήβων αἱ ἀρχαὶ, ὧν τι ἢ φρενῆσαι δέησῃ, ἢ κακοῦργοι ἐροῦνται, ἢ λῃστὰς ὑποδραμεῖν, ἢ καὶ ἄλλο τι ὅσα ἰσχυρῶν ἢ πάχους ἔργα ἐστί. ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἐφηβοι παρέχουσιν. ἐπειδὰν ἢ τὰ δέκα ἔτη ἀφ' ἡλικίαν τελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας.

γρ. ἐν ἢ δὲ ἐν φυλῇ.

γρ. τελέσωσιν

6 6. Ἀφ' οὗ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνον σὺν ἢ ἐφήβων, οὗτοι αὖ πάντα καὶ ἐκεῖνοι ἴσην ἀφήγησιν ὁδοῦ. πρῶτον μὲν, ὥσπερ οἱ ἔφηβοι, περιέχουσιν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἵν' τι δέῃ "πρὸς ἢ κρείσσους ὄσιν" φρονοῦντων τε ἤδη ἔρχεσθαι καὶ ἐπιδυναμένων. ἵν' δὲ μὴ δέησῃ σφαλεύσθαι, τοῖς μὲ οἱ οὔτω πεπαιδευμένοι σὺν ἐπὶ ἔχοντες, οὐδὲ πάλαι, σφαλεύονται, ὧν δ' αἰσχύνη καὶ ὕπαλα κολούονται, ὥσπερ καὶ τοῖς στέγοις, καὶ χάρμα σὺν τῇ ἀστερᾷ, οἷον ὥς χαίροντας οἱ Πέρσαι ἔχοντες· σὺν ἢ τῇ δίκῃ μάχεσθαι ἢ κρατίδα. καὶ αἰσχύνη ἢ πᾶσιν ἐν τούτων κολάζεται, πλὴν οἱ ἢ παίδων διδάσκαλοι.

γρ. ὑπὲρ τῶν κοινῶν.

γρ. Σωφρονοῦντας.

7 7. Ἐπειδὰν ἢ τὰ πέντε καὶ ἐκεῖνοι ἔτη ἀφ' ἡλικίαν τελέσωσιν, ἤδη μὴν ἄνδρες τελεῖον τι ἢ πεντηκοντα ἔτη γεγονότες ἀπὸ χρυσᾶς· ἐξέρχονται ἢ τίμιοι καὶ τοῖς γεραιτέροις ὄντες τε καὶ καλεῖσθαι. οἱ δ' αὖ γεραίτεροι οὗτοι στρατεύονται μὲ σὺν ἐπὶ ἔξω τῆς ἑαυτῶν, οἴκοι ἢ μένοντες δικάζουσι τά τε κοινὰ πάντα καὶ ἐὰ ἰδίᾳ· καὶ

θανάτῳ ἢ οὗτοι κείνοισι, καὶ τὰς ἀρχὰς οὗτοι πάσας αἱροῦντες· καὶ
λύ τις ἢ ἐν ἐφήβοις, ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν ἐλλίπῃ τι τῶν νομίμων,
φαίνεσι μὲν οἱ Φύλαρχοι ἑκάστοις, καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος· οἱ δὲ
γεραίτεροι ἀκούσαντες, σκολιεύουσι· ὁ δὲ σκολιεὶς, ἄπιμεν τὸν
λοιπὸν βίον ἀφανιζόμενος.

8. Ἵνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσι ἡ Περσῶν πολιτεία, μι- 8
κρὸν ἐπάνειμι, νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθείη ἀφ' ὧν ἐπιτηδεύ-
μασι. λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ ἓξ καὶ δώδεκα μυριάδας εἶναι·
τούτων δ' οὐδεὶς ἀπολέλαυκε νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεσι πᾶ-
σι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς ἃ καλὰ τῆς δικαιο-
σύνης διδασκαλεῖα. ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀρ-
γοῦσιν, πέμπουσι· οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι, οὐ πέμπουσιν. οἱ δ' ἂν παι-
δεύσωσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεσιν αὐτοῖς ἐν τοῖς
ἐφήβοις γυμνασιεύεσθαι· τοῖς δὲ μὴ ἀφαπαιδεύσασιν οὐ τοῦτο
ἔξεσιν. οἱ δ' ἂν ἐν τοῖς ἐφήβοις ἀφανιζόμενοι τὰ νόμιμα διαπονῶσι,
ἔξεσι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας συναυλίζεσθαι, καὶ ἀρχῶν καὶ
τιμῶν μετέχειν. οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς παισὶ μὴ ἀφανιζόμενοι, ἢ ἐν
τοῖς ἐφήβοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους· οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς
τελείοις ἀφανιζόμενοι ἀνεπίληπτοι, οὗτοι δὴ γεραίτεροι γίνονται.
οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραίτεροι ἀφ' πάντων δὴ καλῶν ἐλευθέρως καὶ δί-
καιον. καὶ ἡ πολιτεία αὕτη, ἣ οἴονται χρώμενοι βελτίους ἂν
εἶναι.

9. Καὶ νῦν δὴ ἐπὶ ἐμμελείᾳ καὶ τῇ μελέᾳ ἀφικόμην αὐ- 9
τῶν, καὶ ὅ σκοπὸς τῶν διαιτῶν. αἰσχρὸν μὲν δὴ ἐπὶ καὶ νῦν ἐστι Πέρ-
σαις καὶ τὸ λοιδορεῖν, καὶ τὸ λοιμυτίᾳ, καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαί-
νεσθαι· αἰσχρὸν δὲ ἐπὶ καὶ τὸ ἰόντα τι φανερὸν ἡδυᾷ ἢ ὅ οὐχ ὅσιον ἔνε-
κα, ἢ καὶ ἄλλο τινὸς τοιούτου. ταῦτα δὴ οὐκ ἂν ἐθέλοιμι τοιεῖν, εἰ
μὴ καὶ διαίτῃ μελέᾳ χρῶντο, καὶ τὸ ὑγρὸν σκοπουμένοις ἀνηλίσκειν,
ὥστε ἄλλῃ τοι λοιπὸν χωρεῖν.

10. Ταῦτα μὲν δὴ καὶ πάντων Περσῶν εἴρηται λέγειν. οὗ δὲ ἕνεκα 10
ὁ λόγος ὡρμήθη, νῦν λέξομεν ὡς Κῦρος τραφεὶς, ἀρξάμενος ἀπὸ
παιδὸς.

11. Κῦρος μὲν δὴ μέχρι δώδεκα ἐτῶν, ἢ ὀλίγῳ πλείων, τού- 11
τῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλίκων ἀφίκετο φα-
νεὸς

νετο καὶ εἰς ὃ τι αὖ μαντεύοιτο ἃ δέοι, καὶ εἰς ὃ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἔκαστα πράττειν. ἐν δὲ τούτῳ δὲ χρόνῳ μεταπέμψατο Ἀστυάγης τὸν ἑαυτοῦ θυγατέρα, καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς. ἐδεῖτο γὰρ ἐπιθυμεῖ, ὅτι ἥκιστα καλὸν κἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι. ἔρχεται δ' αὐτὴ τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸ πατέρα, καὶ τὸ Κῦρον τὸν υἱὸν ἔχουσα. ὡς δ' ἀφίκετο παρ' ἐκεῖνα, καὶ ἔγνω ὁ Κῦρος τὸν Ἀστυάγη τὸν μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθὺς, οἷα δὴ παῖς φιλόστοργος ὢν φύσει, ἠσπάζετό τε αὐτὸν, ὥσπερ ἂν εἰκὸς πάλαι σπλεφραμμένον καὶ πάλαι φιλῶν ἀσπάζοιτο. καὶ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφῇ καὶ χρώμασι συντεί-ψει, καὶ κόμαις πεποιθότοις (ἃ δὴ νόμιμα ἦν ἐν Μήδοις. τοῦτα γὰρ πάντα Μηδικὰ ἐστι, καὶ οἱ πορφυροῖ χιτῶνες, καὶ οἱ κάνδυες, καὶ οἱ ἁρπεδόναι περὶ τῇ δέρῃ, καὶ τὰ ψέλια περὶ τοῖς χερσῖν. ἐν Πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι καὶ νυνὶ ἔτι πολὺ καὶ ἐοῦσι φαυλότερα, καὶ δι' αὐτὰ εὐτελέστερα) ὁρῶν δὴ τὸ κόσμου δὲ πάππον, ἐμβαλὼν αὐτῷ, ἔλεγεν, Ὡς καλός μοι ὁ πάππος. ἐρωτῶσης δὲ τῆς μητρὸς αὐτὸν, Πότερον δοκεῖ καλλίων αὐτῷ εἶναι, ὁ πατὴρ ἢ οὗτος; ἀπεκρίνατο ἄρα ὁ Κῦρος, Ὦ μῆτερ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατήρ· Μήδων μέντοι, ὅσους ἑώρακα ἐγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐπὶ θύραις, πολὺ οὗτος ὁ ἐμὸς πάππος κάλλιστος. ἀνεπαισχύμε-νος δὲ ὁ πάππος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Κύρου ἐκέλευσε τὸν Ἀστυάγην, καὶ σολὰς καλὰς ἐνέδυσε, καὶ ἐρεθοῖς καὶ ψελλίοις ἐτίμα καὶ ὑπόσημα, καὶ εἴ πως ἐξελαύνοι, ἐφ' ἵππου χρυσοχαλίνου ἐφεπόμενος, ὥσπερ καὶ αὐτὸς εἰώθει πορεύεσθαι. ὁ δὲ Κῦρος, ἅτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ φιλόμουσος, ἥδετο τῇ σολῇ καὶ ἱππεύειν μανθάνων, ὑπερέχαιρεν. ἐν Πέρσαις γὰρ, διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι καὶ τρέφειν ἵππους καὶ ἱππεύειν ἐν ὀρεινῇ οὔσῃ τῇ χώρᾳ, καὶ ἰδεῖν ἵππον πάνυ σπάνιον ἦν. δεινῶν δὲ ὁ Ἀστυάγης ὢν τῇ θυμελικῇ καὶ τῷ Κύρῳ, βουλόμενος τὸ παῖδα ὡς ἥδιστα δεινεῖν, ἵνα ἥσσον ἐπὶ οἰκίδι σοθοίη, ἐποιήσαντο αὐτῷ καὶ παρασκευὰς καὶ πάντα τὰ μεμβάμενα καὶ βεβώμενα. τὸ δὲ Κῦρος ἔφασαν λέγειν, Ὦ πάππα, ὅσα ἐγὼ μεμάθηκα ἔχειν ἐν τῷ δείπνῳ, εἰ ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ἐπὶ πάντα τὰ λεκτικὰ τοῖς δαιτυμόσιν ἐξαριθμεῖσθαι καὶ πάντοθεν ἐμβάμματα καὶ βεβώματα. τὸ δὲ Κῦρος ἔφασαν λέγειν, Ὦ πάππα, ὅσα

πάππε, ἀλλὰ πολὺ ἀπολυτέρῳ καὶ εὐδυτέρῳ παρ' ἡμῖν ἡ οὐδὲς ἐστιν ἐπὶ τὸ ἐμπολᾶν ὠνᾶσθαι, ἢ παρ' ὑμῖν. ἡμῶν μὲν γὰρ ἄρτος καὶ κρέας εἰς οὗτος ἄγει· ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν τοῦτο αὐτὸ ἡμῖν οὐ συνδεῖτε, πολλοὺς δὲ λύκους ἐλαυνομένους ἄνω κάτω πλανωμένους, μόλις ἀφικνεῖσθε ὅποι ἡμεῖς πάλαι ἤκομεν. Ἀλλ' ὦ πάτερ, φάναι τὸν Ἀστυάγη, σὺν ἀχθόμενοι ταῦτα βουλευόμεθα. ὑβριζόμενοι γάρ, ἔφη, καὶ σὺ γνώσῃ εἰ ἡδέα τυγχάνει ἐστίν. Ἀλλα καὶ σε, φάναι τὸν Κῦρον, ὦ πάππε, μυσαττόμενον ταῦτα τὰ βρώματα ὁρῶ. καὶ τὸν Ἀστυάγη ἐρωτᾶν, Καὶ σὺ τί δὴ τεκμαιρόμενος, ὦ πάτερ, λέγεις; Ὅτι σε, φάναι, ὁρῶ, ὅταν μὲν ἔρτον ἄψῃ, εἰς οὐδὲν τῶν κειμένων ἀποψώμενον· ὅταν δὲ τὰ τῶν λύκων διάγνῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρεις τὴν χεῖρα εἰς τὰ χλεύμαχλα, ὡς πάνυ ἀχθόμενον ὅτι καταβολεία σοι ἀπ' αὐτῶν ἐγένετο. ὥστε τοῦτο δὴ τὸν Ἀστυάγη εἰπεῖν, Εἰ γοῦν οὕτω γιγνώσκεις, ὦ πάτερ, ἀλλὰ κρέα μὴ ὠνοῦ, ἵνα νεανίας οἰκοθεν ἀπέλθῃς. ἅμα δὲ ταῦτα λέγοντα πολλὰ αὐτὸν παραφέρειν, καὶ ἥδεια καὶ ἡμέρων. καὶ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ ἐώρα πολλὰ τὰ κρέα, εἰπεῖν, Ἦ καὶ δίδως φάναι μοι, ὦ πάππε, τούτῳ πάντα τὰ κρέα, ὅ, τι ἂν βούλωμαι αὐτοῖς χρῆσθαι; Νὴ δία, φάναι, ἐγώ σοι, ὦ πάτερ. σὺ τοίνυν δὴ τὸν Κῦρον λαβόντα τὰ κρεῶν, Δαδίδοναι τοῖς ἀμφὶ τὸν πάππον θεραπευταῖς, ἐπιλέγοντα ἐκάστῳ, Σοὶ μὲν τοῦτο, ὅτι σεσήμωσαι μετ' ἐπιτευξιν διδάσκεις. Σοὶ δέ, ὅτι μοι πάλαι ἔδωκας. τοῦτο γὰρ νῦν ἔχω· σοὶ δέ, ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις· σοὶ δέ, ὅτι με τὴν μητέρα ἐμᾶς. ταῦτα ποιεῖν, ἕως διεδίδου πάντα ἃ ἔλαβε κρέα. ἐπεὶ δὲ Σάκαν τὸν φάναι τὸν Ἀστυάγη, τῷ οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα ἐμοῦ, ἀδεῖν δίδως; ὁ δὲ Σάκας ἅμα καλός τε ὢν ἐτύγχανε, καὶ ἐμοὶ ἔχων ἐπιτάττειν τοὺς διομόσας Ἀσυάγης, καὶ ἀποκωλύειν οὓς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι ἐπιτάττειν. καὶ τὸν Κῦρον ἐρωτᾶν ἐπιτιτώς, ὡς ἂν πασῶς μηδέπω ἐπεπλήσων, Διὰ τί, ὦ πάππε, ἕτον οὕτω ἐμᾶς; καὶ τὸν Ἀστυάγη σκώψαντα εἰπεῖν, Οὐχ ὁρᾷς, φάναι, ὡς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ εὐχαριτῶς; οἱ δὲ περὶ βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνοχοοῦσι, καὶ καλὰ ἐλέγουσι, καὶ διδόασι τοῖς τέλεσι δακτύλοις ὀχοῦντες τὴν φιάλην, καὶ ἐπιστρέφουσιν ὡς ἂν εὐδοῖεν τὸ ἐκπωμα εὐληπτότατα τῷ μέλλοντι πίνειν. Κέλευσον δὴ, φάναι, ὦ πάππε, τὸν Σάκαν, καὶ ἐμοὶ δοῦναι τὸ ἐκπωμα,

ἔκπωμα, ἵνα καὶ ἐγὼ καλῶς σοι πιεῖν ἔχω δοκῶ, ἀναλήψομαί σε, ἢν δώσωμεν. καὶ τὸν κελεύσαντα δέναι. λαβόντα δὲ τὸν Κῦρον, ὅπου μὲν ἦν κλύσαι τὸ ἔκπωμα, ὥσπερ ἦν Σάκαν ἐώρα· ὅπου δὲ ἡσθοῖτο τὸ πρόσωπον, πανδήμου καὶ εὐχημόνως πως προσενεγκεῖν καὶ οὐδέναι τῷ φιάλῃ τῷ πάππῳ, ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῇ Ἀστυάγει πολλὰ γέλωτα παρασχεῖν. καὶ αὖτον δὴ τὸν Κῦρον σκηλαίσασθαι ἀναπηδήσαι πρὸς τὸ πάππον, καὶ φιλεῖν ἅμα εἰπεῖν, Ὦ Σάκα, ἀπόλωλας· σώζεσθαί σε ὑμῖν. πάντα γὰρ ἄλλα, φάναι, Σὺ κάλλιον οἶνον χρήσῃ, καὶ ἐὰν ὀπίσομαι αὐτὸς τὸν οἶνον. οἱ γὰρ βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν οὐδιδῶσι τῷ φιάλῃ, ἀρύσαντες ἐπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχέαντες καὶ βρέξαντες. ἔδει δὴ, εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. σὺ δὲ τοῦτ' ἦν ὁ Ἀστυάγης ἐπισκώπτων ἔφη. Καὶ μὰ δὴ, ὦ Κῦρε, τὰ ἄλλα μιμήσομαί σε τὸν Σάκαν, σὺ δ' ἀπέρρησας ἔμ' οἶνος; Οὐ νὴ δι', ἔφη, ἐδεδοίκειν μὴ σὺ τῷ κρατῆρι φάρμακα μεμιγμένα εἴη. καὶ γὰρ ὅτε εἰσίας σὺ τοὺς φίλους ἐν τοῖς ἡμετέροις, σαφῶς κατέμαθον φάρμακα αὐτὸν ὑμῖν ἐγχέαντα. Καὶ πῶς δή, ἔφη, σὺ ὦ παῖ, τοῦτο κατέγνως; Οὐ νὴ δι', ἔφη, ὑμᾶς ἐώρων καὶ τὰς γνώμας καὶ τοὺς σώματα σφαλλομένους. πρῶτον μὲν γὰρ, ἃ σὺν ἐᾶτε ἡμᾶς τὰς παῖδας ποιεῖν, ταῦτα αὐτοὶ ἐποιεῖτε. πάντες μὲν γὰρ ἅμα σκιαμάχητε, ἐμοὶ δοκεῖτε δὲ ἐν ἀληλων ἥδεσθε καὶ μάλα γελοίως. σὺν ἀκρατάμβροι δὲ ἔδεσθε, ὠμεύετε γρ. ἔπειτ' ὠ ἄν. ἄδειν ἄκεισα. λέγων δὲ ἐκάστου ὑμῶν τῶν ἑαυτῶν ῥώμῃ, " ἐπεὶ ἀναπαύητε ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ὀρχεῖσθε σὺν μυθμῷ, ἀλλ' ὅλῳ ὀρθοῦσθαι ἐδώκασθε· ἐπιλέλησθε δὲ παντάπασι, σύ τε, ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἵ τε ἄλλοι, ὅτι σὺ ἄρχων. τότε γὰρ δὴ ἐγὼ καὶ πρῶτον κατέμαθον ὅτι τῷ ἄρα ὦ ἡ ἰσηγορία ὀ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε· ὁ δὲ πολεμεῖσθαι ἐπιπᾶτε. καὶ ὁ Ἀστυάγης εἶπεν, Ὁ δὲ σὸς πατὴρ, ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκεται; Οὐ μὰ δί', ἔφη. Ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; Διψῶν πάνυ. ἄλλο δὲ κακὸν οὐδὲν πάσχει. οὐ γὰρ, εἶπεν, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ οἰνοχοεῖ. καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, Ἀλλὰ τί πολὺ σὺ, ὦ παῖ, οὕτω τῷ Σάκᾳ πολεμεῖς; Τί δὲ Κῦρον εἶπες, Ὅπου νὴ δία φάναι μισῶ αὐτόν. πολλάκις γάρ με ἐκ τοῦ πάππου ἐπεθυμοῦντα ἐκ δεσμοῦ αὐτὸν ὁ μιαρώτατος ἀπεκώλυε. ἀλλὰ ἐκέλευε, φάναι, ὦ πάππε, δίς μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. καὶ τὸν Ἀστυάγη εἶπεῖν, Καὶ πῶς

πῶς δὴ ἂν ἄρξαις αὐτῶν; καὶ ὃς Κῦρος φάναι, Σὺ δὲ ἂν, ὥσπερ οὗτος, ἐπὶ τῇ αἰσθήσει, ἐπεὶ ὁπότε βούλοιτο εἰσίναι ἐπ' ἄριστον, λεγέτω γρ. παρεῖναι. ἂν ὅτι οὔπω δυνατὸν τῷ ἀρίστῳ συντυχεῖν, σπουδάζῃ καὶ σὺ ὅπως ἥκῃ. εἰδ' ὁπόταν ἥκῃ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἂν ὅτι λοῦται. εἰ δὲ πάνυ σπουδάζοι φαγεῖν, εἴποιμ' ἂν ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐστιν· ἕως παρελείπομεν τοῦτον ὥσπερ οὗτος ἐμὲ παρελείπετο, λάβ' ζωὸν κώλωνα.

12. Τοιαύτας μὲν αὐτοῖς δύμιλίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ· ὡς δὲ ἡμέρας, εἰ ἦν οὗτος ἀΐδιστος δέόμενον ἢ τὸν σπάπον, ἢ ὃν τῆς μητρὸς ἀδελφὸν, χαλεπὸν ὦ ἄλλον φράσαι τοῦτο ποιήσαντα. ὅ, τι γὰρ δυνατὸ ὁ Κῦρος ὑπερχαίρειν αὐτοῖς καὶ ἐλαύνομεν. ἐπεὶ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσπουδάζετο ὡς ἀπιοῦσα πάλιν ὡς τὸν ἄνδρα, ἐδέατο αὐτῆς ὁ Ἀστυάγης καταλιπεῖν τὸν Κῦρον. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι βούλοιτο μὲν ἂν σπανίως τῷ παιδὶ χαλάζεσθαι, ἄκοντα μέντοι τὸν παῖδα χαλεπὸν νομίζειν εἶναι καταλιπεῖν. ἔνθα δὴ ὁ Ἀστυάγης λέγει ὡς τὸν Κῦρον, Ὦ παῖ, ἵνα μέντοι παρ' ἐμοὶ, ὡσπερ μὲ τὸν παρ' ἐμὲ εἰσόδεσιν σοὶ Σάκας ἄρξει, ἀλλ' ὁπόταν βουλῇ εἰσίναι ὡς ἐμέ, ἐπὶ σοὶ ἔσται· καὶ χάλασον σεαυτὸν, ἔφη, μᾶλλον εἰσομένη ὅσῳ ἂν θᾶλον ἀκλισ εἰσίῃς ὡς ἐμέ. ἐπεὶ δὲ, ἵππους τοῖς ἐμοῖς χρῆσαι, καὶ ἄλλοις ὁπόσοις ἂν βούλῃ. καὶ ὅταν ἀπίῃς, ἔχων ἀπὸ οὗ ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς. ἐπεὶ δὲ σὺ τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ μᾶλλον σοὶ δοκοῦντ' ἔχῃ ὁποίαν βούλῃ ὁδὸν πορεύσῃ. ἐπεὶ τά τε νῦν σὺ τῷ παρόντι δίσκῳ ζημία δίδωμί σοι, καὶ ἄλλα παιδευόμενος συλλέξω, ἃ σὺ, ἐπειδὰν τάχιστα ἱππεύειν μάθῃς, διώξῃ, καὶ θηρεύων καὶ ἀκοντίζων καθαλεῖς ὥσπερ οἱ μεγάλοι ἄνδρες· καὶ παῖδας δέ σοι ἐγὼ συμπαίκτορας παρίξω. καὶ ἄλλα ὅσα ἂν βούλῃ λέγων ὡς ἐμὲ σὸν ἀπαγήσῃς. ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀστυάγης, ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερα βούλοιτο μένειν, ἢ ἀπιέναι; ὁ δὲ σὸν ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν, ὅτι μένειν βούλοιτο. ἐπηρώτησεν δὲ πάλιν ὑπὸ τῆ μητρὸς Διὰ τί; εἶπεν λέγων Ὅτι οἶκος μὲν ἔστιν ἐμὸν καὶ ἐμὶ καὶ δοκῶ κρείττων εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων. σύνοιδα δὲ εὖ οἶδα ὅτι ἐπποτὸν ἥδιον ἐμὲ τὸ ἡλίκων. καὶ τοῦτο εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ μῆτερ, ὅτι ἐμὲ πάνυ ἀνιᾷ. ἵνα δέ με καταλίπῃς σὺ δοκῶ, καὶ μάθω ἱππεύειν, ὅταν μὲν σὺ Πέρσαις ᾖ, οἰμαί σοι σμίνυης τοὺς ἀγαθοὺς ἂν πρὸς ἡδονὰς νικήσαι· ὅταν

12

ὕστερον

ὅταν δὲ εἰς Μήδους ἔλθω, σὺ δὲ πρόσσημον τῷ πάππῳ ἀγαθῶν ἱππέων κρῆτε· ὧν ἱππεὺς συμμαχεῖν αὐτῷ. τὸν δὲ μητέρα εἰπεῖν, Τὸν δὲ δικαιοσύνην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσῃ σὺ δέ, σοὶ ὄντων σοι τῶν διδασκάλων; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Ἀλλ' ὦ μῆτερ ἀκούεις ταῦτα γε οἶδα. Πῶς συ οἶσθα, εἰπεῖν τὴν Μανδάνην; Ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με, ὡς ἤδη ἀκούουσι τὸν δικαιοσύνην, καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπὶ μιᾷ ποτὲ δίκῃ πολλὰς ἔλαβον, ὡς σὺν ὀρθῶς δικάσας. Ἰὼ δὴ ἡ δίκη διὰ δέ· Παῖς μέγας μικρὸν ἔχον χιτῶνα, ἕτερον παῖδα μικρὸν μείζονα ἔχοντα χιτῶνα ἐκδύσας αὐτὸν, τὸν μὲν ἑαυτῷ ὠμφίεσε, τὸν δὲ ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. ἐγὼ γοῦν ταῦτα δικάζων, ἔγνων βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἁρμόζοντα ἑκάτερον ἔχειν χιτῶνα. ἐν δὲ τούτῳ με ἐπαίσιεν ὁ διδάσκαλος, λέγων ὅτι ὁπότε μὲν καταγελοίμην ἀμαθὴς κρατῶν, οὕτω δέοι ποιεῖν· ὁπότε δὲ κρίνειν δέοι ὁπότερος ὁ χιτὼν εἴη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι, ὅς κλῆσις δικαία ἐστὶ, πότερος τὸν βίᾳ ὠφελόμενον ἔχειν, ἢ τὸν ποιήσαντα μόνον κεκτῆσθαι, ἐπεὶ δὴ ἔφη τὸ μὲν νόμιμον, δίκαιον εἶναι· τὸ δὲ ἄνομον, βίαιον. σοὶ τοίνυν ὁ νόμος οὐκ ἐκέλευσε δεῖν τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον φέρειν; ὅστις ἐγώ σοι, ἔφη, ὦ μῆτερ, τότε δίκαια ποιοῦσιν. οἶδα ἀκούων· ἐὰν δὲ ἄρα ταῦτα δέομαι, ὁ πάππος με, ἔφη, οὐκ ἐποίει δίκαια. ἀλλ' οὐ τοῦτο, ἔφη, ὦ παῖ, περὶ τοῦ πάππου δίκαια καὶ σὺ Πέρσας ἐμολογεῖτε. οὐκ μὲν δὴ σὺ Μήδοις πάντων δικαιότατον ἑαυτὸν ἐποίησεν· σὺ Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. καὶ ὁ σὸς πάππος πάντες τεταγμένα μὲν ποιεῖ ἃ ποιεῖ τῇ πόλει, τεταγμένα δὲ λαμβάνει· μείζονα δὲ αὐτῷ οὐκ ἦν τύχη, ἀλλ' ὁ νόμος ἐστίν. ὅπως οὖν μὴ ἀπολῇ μαθητὴς μόνον, ἐπιδὰν οἴκοι ἔλθῃς, ἂν παρὰ τούτου μαθὼν ἥκῃς αὖθις βασιλικοῦ τὸ τυραννικὸν, σὺ δὲ ἐστὶ τὸ τέλειον οἴσεσθε χρῶσαι ἀπάντων ἔχειν. Ἀλλ' ὅμως σὸς παῖδ' ἦν, εἶπεν ὁ Κῦρος, δεινότερός ἐστιν, ὦ μῆτερ, διδάσκειν μέσον ἢ τέλειον ἔχειν. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ Μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν ἑαυτοῦ μείους εἶναι; ὥστε δοκεῖ μοι, ὡς ὁ σὸς γε παῖδ' οὔτε ἄλλον οὐδένα, οὔτ' ἐμὲ πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀπέπεμψεν. τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος. τέλος δὲ, ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμεινε καὶ αὐτοῦ ἐπὶ ξένης.

13. Καὶ

13. Καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκέκραστο, ὥστε οἰ- 13
κείως ἀμείβεσθαι· ταχὺ δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἀνήρτητο θερα- γρ. ἀνεκλί-
πεύσων, καὶ ἐνδηλος ἦν οὐ κατασχήσειν αὐτῶν τοὺς υἱεῖς· ὥστε καὶ εἴ τι συστο-
βασιλέως δέοιντο, τοὺς παῖδας σπεύδουσιν Κύρου δίδοσθαι ἀμαθεσ-
τέρους σφίσιν. ὁ δὲ Κῦρος ὅτι μὲν δέοιντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν
φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν, ἡδέως ποιεῖν ἀμαθησόμε-
θα. καὶ ὁ Ἀστυάγης δὲ ὅ, τι δέοιντο αὐτοῦ ὁ Κῦρος, οὐδὲν ἐδύ-
νατο ἀνιᾶσθαι μὴ οὐ χαριεῖσθαι.

14. Καὶ γὰρ ἀσθενήσαντος αὐτοῦ, οὐδέπατε ἀπέλιπε τὸν 14
πάππον, οὐδὲ κλαίων ποτὲ ἐπαύετο· δῆλός τε ἦν πᾶσιν οὖσι τοῦτο
εφοβεῖτο μὴ οἱ πάππος ἀποθάνοι. καὶ γὰρ ὀνυκτὸς εἰ δέοι δεῦρο
τὸ Ἀστυάγης, ἐκόντος ἦν ἀναστὰς Κύρος, καὶ πεύσων ἀσυκότας ἂν
ἀπήγγελε τὰ μετὰ τοῦτο, τί οἴοιτο χαριεῖσθαι· ὥστε πᾶσι πᾶσιν εὐ-
κλεὴς ἦν τὸ Ἀστυάγους.

15. Καὶ ἐν μὲν ἴσως ὁ Κῦρος πολυλογώτερος, ἅμα μὲν ἀφὶ 15
τῆς παιδείας, ὑπ' ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ διδόναι λό-
γον ὧν ἐποίει, καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων ἃ δίκαιος εἴη· ἅμα δὲ καὶ ἀφὶ
τὸ φιλομαθὴς εἶναι, πολλὰ μὲν αὐτὸς ἀεὶ τοὺς παρόντας ἀνηρώτα
πῶς ἔχοιεν τινος χαίροι, καὶ ὅστις αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῷτο, ἀφὶ τοῦ γε πεῖσθαι
ἀγχίνους εἶναι, ἐκ τοῦ ἀπεκρίνετο. ὥστε οὐ πάντων τούτων ἡ πολυλο-
γία συνελέγετο αὐτῷ, ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώμασιν, ὅστις νέος ὢν τε
μέγας ἐλαύοι, ὁμοίως ἐμφαίνεται ἐν αὐτοῖς νεκρὸς ὁ ἡσυχαίτερος
τῶν ὁλιγοεπῶν· οὕτω καὶ Κύρῳ οὐκ ἐν πολυλογίας οὐ θρόος διεφαί-
νετο, ἀλλ' ἁπλότης καὶ φιλοσοφία. ὥστε ἐπιθυμίαν τις εἶχεν ἐπὶ
πλεῖω ἀκούειν αὐτοῦ, ἢ Ξενοφῶντι παρεῖναι. ὡς δὲ ἀπῆλθε ὁ λόγος
αὐτοῦ ξυνὸς τοῖς μεγάλοις εἰς ὥραν δὲ ἀφίκοιτο ἡβᾶσθαι, οὐ τούτῳ δὲ
θεῖς μὲν λόγοις βραχυτέροις ἐχρῆτο, καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρᾳ· αὐ-
δοῦς δὲ σὺν ἐπιπλήττοι, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι ὁπότε ξυντυγχάνοι
τοῖς πρεσβυτέροις· καὶ θ σκυλακώδεις, τοῖς πᾶσιν ὁμοίως ἀφοσ- γρ. ἀφοπιεῖς
πίλειν, σὺν τὸ ὁμοίως ἀφοπιεῖς εἶχεν. οὕτω δὲ ἡσυχαίτερον γρ. ἀφοπιεῖς
μὲν ὢν, σὺν δὲ τοῖς συνεσίαις πάμπαν ἐπιχαρίεις. καὶ γὰρ ὅστε ἀμφι-
γωνίζοντες πολλάκις ἥλικες ἀφὶ ἀλλήλους, σὺν ἃ κρείσσων ἦν ἡδέ
ὢν, τοῦτο ἀφοῦκαλεῖτο τοὺς συνόντας· καὶ ἅμα ἡδέως ἑαυτὸν ἥττω
να ὄντα, τοῦτο ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον αὐτῶν ποιήσειν· καὶ

καὶ ἦρχεν ἕδη ἀναπηδῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους, ἢ Δ|αμονιὰμμων, ἢ Δ|αμοξθυσώμμων ἀπὸ τῶ ἵππων, οὔπω πάνυ ἕποχ|ον ὢν· ἡτιώ-
γρ. ἑαυτῷ μμων δ', αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῶ μόλιστα ἐλέλα, ὡς οἱ σὺν ἀπεδί-
δρασκεν σὺν ᾧ ἡτιᾶτο ἁμαρτεῖν εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ἃ ἠτιᾶτο, ἀλλ' ἀναλιν-
δεῖν τὸν πρᾶγμα αὖθις βέλτιον ποιεῖν, ἔχων μὲν εἰς τὸ ἴσον
γρ. ἁλιξὶ ἀφίκετο τῇ ἱππικῇ τοῖς ἡλικιώταις, ἔχων δὲ παρηλ, ἀφ' τὸ
ἱερᾶν ᾧ ἔργα. ἔχων δὲ τὰ σὺν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκη, διώ-
κων καὶ βάλλων καὶ καθαιρῶν· ὥστε ὁ Ἀσυάγης σὺν τῷ εἰ μὲν αὐτῷ
συμβέβηκε θηρία.
γρ. ζῶντα πολλὰ παρέ- νατο· οἱ ζῶντα παρέχειν, ἔλεγε πολλάκις ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, ὦ πάππα,
τί σε δεῖ θηρία ζητεῖν παρέχειν ἔχειν; ἀλλ' ἐγὼ ἐμὲ ἐκπέμπης
γρ. ἐμὲ μὴ ταῦτα ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θεῷ, νομίζω, ὅσα ἂν ἴδω θηρία, σὲ μὴ ταῦτα
πρέφειν. ἐπιθυμῶν δὲ Σ|φόδρα ἐξιέναι ἐπὶ τὰ θηρία, σκοπῶ ὁμοί-
ως λιπαρεῖν ἐδύνατο, ὥσπερ παῖς ὤν, ἀλλ' ὀκνηρότερον ἐφθέγ-
γ|ατο δὲ ἐπὶ τῷ Σάκᾳ ἐμέμφετο, ὅτι οὐ παρεῖ αὐτὸν ἐπὶ τὸν
πάππον, αὐτὸς ἦλθε Σάκας ἑαυτῷ ἐζήγησε. οὐ γὰρ ἐφθέγξατο εἰ μὴ
πρὸ|ιδοι εἰ καιρὸς εἴη. καὶ δὲ Σάκᾳ ἐδόκει πάντως σημαίνειν αὐτῷ
ὁπότε σὺν καιρῷ εἴη ἐσιέναι, καὶ ὁπότε σὺν καιρῷ. ὥστε ὁ Σάκας
ἦλθε ὑπερφίλη αὐτὸν ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

16 16. Ἐπεὶ δ' εὖ ἐγνω ὁ Ἀσυάγης Σφόδρα αὐτὸν ἐπιθυ-
μοῦντα τοῦ ἐξιέναι θήρας, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ καὶ φύλα-
κας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους, ὅπως δὴ τοῦ
γρ. δυσχερῶν φυλάττοιεν αὐτὸν, καὶ εἴ τι ἀγελαῖον ἢ φανείη θηρίον. ὁ οὖν
Κῦρος τοῦ ἐπομόσαι προθύμως ἐπωμόσατο ὑπὸ ἱοὶ σὺν χρὴ θη-
ρίοις πλάζειν, καὶ ὁπόσα χρὴ διαρρῶναι διώκειν. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι
ἄρκοι τε πολλοὶ ἤδη πλησιάσαντες διέφθειραν, καὶ λέοντες καὶ
κάπροι καὶ παρδάλεις· αἰγὸς δὲ ἔλαφοι καὶ δορκάδες, καὶ ἄγελαι
ὄιες καὶ οἱ ὄνοι οἱ ἄγελαι, ἀσινεῖς εἰσιν. ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο, πὼς
δυσχερείας ὅτι δέοι φυλάττεσθαι οὐδὲν ἧττον ἢ τὰ θηρία. πολλοὶ
γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις καθαρπαγιδῶσαι.

17 17. Καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα πάντα ἐμάνθανε προθύμως· ὡς δὲ
εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων ἐπιλαθόμενος ὧν ἤκουεν,
ἐδίωκεν, οὐδὲν ἄλλο ὁρῶν ἢ ὅποι ἴφθυσα. καί πως ἀμπηδῶν αὐ-
τῷ ὁ ἵππος πίπτει εἰς γάναλα, καὶ μικροῦ κἀκεῖνον ἐξετραχή-
λισεν.

λισεν· οὐ μὴν ἀλλ' ἐπέμεινεν ὁ Κῦρος μόλις πως, καὶ ὁ ἵππος ἐξανίσης. ὡς δὲ εἰς τὸ πρόσθεν ἦλθεν, ἀναντίσας καταβάλλει τὸν ἕλκοντα, καλόν τι χρῆμα καὶ μέγα. ὁ μὲν δὴ πατὴρ χαιρεν. οἱ δὲ φύλακες ὥσπερ ἐλάσαντες ἐλοιδόρουν αὐτόν, καὶ ἔλεγον εἰς οἷον κίνδυνον ἔλθοι· καὶ ἔφασαν κελεύειν αὐτὸν τῷ πάππῳ. ὁ οὖν Κῦρος εἰσῆλθε καταδεδακώς, καὶ ἀκούων ταῦτα ἡνιᾶτο. ὡς δὲ ἦλθε πρὸς τὸν πάππον, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον ὥσπερ εἰθισμένος· καὶ ὡς εἶδεν ὃν ἐβούλετο κέντρον ὑποφερόμενον, ἀντὶ ἐλαύνω· καὶ ἀφειναμένου δρόμῳ βάλλει εἰς τὸ μέσον, καὶ κατέχει τὸν κέντρον. συνεῖδε μὲν οὖν καὶ ὁ θεῖος αὐτὸς ἐλοιδορεῖτο, τὸ θρασύτατα ὁρῶν. ὁ δέ, αὐτοῦ λοιδορουμένου, ὅμως ἐδεῖτο ὅστις αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἐᾶσαι αὐτὸν δεῦρο εἰσομίσαντα τῷ πάππῳ. τὸν δὲ θεῖον εἰπεῖν φασιν, ἀλλ' ἴσθι ἄθλιος, ὅτι ἐδίωκες, οὐ σοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμοὶ λοιδορήσεται ὅτι σε εἶων. κἂν βούληται, φάναι αὐτόν, μαστιγωσάτω, ἐπιδώσω γε ἐγὼ δῶ αὐτῷ. καὶ σύ γε εἰ βούλει, εἶφη, ὦ θεῖε, ἁμωρησάμενος, ἴθι, εἰ βούλει, τοῦτο ὅμως χαρίσαί μοι. καὶ ὁ Κυαξάρης μὴ τοι τελοῦτῶν εἶπε, ποιεῖ ὅπως βούλει. σὺ γὰρ νῦν γε ἡμῶν ἔοικας βασιλεὺς εἶναι. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἰσομίσας τὰ θηρία, ἐδίδει τε τῷ πάππῳ, καὶ ἔλεγεν ὅτι αὐτὸς τοῦτα θηράσειεν ὀκείνῳ. καὶ τὰ ἀκόντια ἐδείκνυε μὲν οὖ, κρύπτειν δὲ ἠμφεβάλλετο ὅπως ἤθελε τὸν πάππον ὄψεσθαι. ὁ δὲ Ἀστυάγης ἄρα εἶπεν ἀλλ', ὦ παῖ, δέχομαι μὲν ἔγωγε ἡδέως ὅτι μοι δίδως, οὐ μήτοι δέομαί γε τούτων οὐδενός, ἅτε σε κινδυνεύειν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, εἰ τοίνυν μὴ σὺ δέῃ, ἐκεῖσόν, ὦ πάππα, ἐμοὶ δὸς αὐτὰ, ὅπως ἐγὼ ἀφαιδῶ τοῖς ἡλικιώταις, ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη ὁ Ἀστυάγης, καὶ ταῦτα λαβὼν ἀφαίδου ὅτῳ σὺ βούλει, καὶ τἄλλων ὁπόσων ἐθέλεις. καὶ ὁ Κῦρος λαβών, ἐδίδει τε ἄρα τοῖς παισὶ, καὶ ἅμα ἔλεγεν, ὦ παῖδες, ὡς ἄρα ἐφλυαροῦμεν ὅτε ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἐθηρῶμεν. ὅμοιον γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι οἷον εἰ τις δεδεμένα ζῶα θηρῴη. ὥστον μὲν γὰρ ἐν μικρῷ χωρίῳ ἦν, ἔπιζε καὶ μικρὰ καὶ ψοφαλία. καὶ τὸ μὲν αὐτῶν, χαλὸν ἦν· ἢ δὲ, κολοβόν. τὰ δὲ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία, ὡς μὲν κάλα, φησὶ, καὶ ὡς ἢ μεγάλα, ὡς ἢ λιπαρὰ ἐφαίνετο καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι, ὥσπερ πτηναί, ἤλοντο ὥστε τὸ ἐνορᾶν· εἰ δὲ κάπροι, ὥσπερ τοὺς ἄνδρας

λεπτὰ καὶ

ἐνόμιζον φασὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὁμόσε ἰέναι ἐθάρρυνον. ὑπὸ δὲ τῆς τοιαύτης οὐδὲν ἀμαρτεῖν οἷόν τε ἦν αὐτῶν. καλῶ δὲ, ἔφη, ἐμαυτὸν δεκεῖ καὶ τεθνηκότα τοῦτο εἶναι, ἢ ζῶντα οἰκεῖνα ἃ πεπονθέναι μεμνῆσθαι. ἀλλὰ ἆρα ἂν, ἔφη, ἀφεῖεν καὶ ὑμᾶς οἱ πατέρες ἐπὶ τὴν ἡμέραν; καὶ μὰ δῆτα γ' ἄν, ἔφασαν, εἰ Ἀγησιλάου κελεύοι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, τίς ἂν οὖν ὑμῶν ἐθέλοι Ἀγησιλάῳ μισθοφορεῖν; ὡς γὰρ ἂν, ἔφασαν, σοῦ γε ἑκὼν ἀκοντὶ πολὺ ἥδιον; ἀλλὰ μὰ Δία τὴν Ἥραν, ἔφη, ἐγὼ μὲν οὐκέτι οἷός τ' εἰμὶ, οὐδὲ ἀναβλέπειν ἐθέλω τὸν πάππον ὃν ἔβλεπον ἐπὶ τοσοῦτον ἐπιδεδωκότα, δέδοικα, ἔφη, μὴ πανταπασι βλάξ τις καὶ ἠλίθιος γεγώμεθα. παιδαγωγὸν δ' ὢν, δεινότατον λαλεῖν ἐδόκουν εἶναι. καὶ οἱ παῖδες εἶπον, πονηρὸν λέγεις τὸ πρᾶγμα, εἰ μηδὲ ὑμεῖς ἡμῶν, ἄν τι δέῃ, δώσετε πράττειν, ἀλλ' ἄλλους ἡμῶν τὸ ἐπὶ σοὶ ἀνάγκη δεῖσθαι. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος ἐδάκρυσε. καὶ σιγὴ ἀπελθών, ἀμφεκαλύψατο ἑαυτὸν τελαμῶνι, εἰσῆλθεν, ἐπιβουλεύσας ὅπως ἂν ἀλυπότατα εἴποι ὡς τὸν πάππον, καὶ ἀμφιπράξειν αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν ὧν ἐδέοντο. ἡνίκα δ' οὖν ἤδη, εἶπε μοι, ἔφη ὦ παῖ, ἔπει, ἰὼ τίς ἀποδώσει τὸ οἰκέτην, καὶ λάβῃς αὐτὸν, τί αὐτῷ χρήσῃ; τί δὴ ἄλλο, ἔφη, ἢ δῆσας ἐργάζεσθαι ἀναγκάσω; ἰὼ δ' αὐτομάτους σοι πάλιν ἐπελθὼν, πῶς ποιήσῃς; τί δὲ, ἔφη, ἢ μισήσας αὐτὸν γε, ἵνα μὴ αὖθις τοῦτο ποιῇ, ἐπάτταξ ἐξαρχῆς πάλιν αὐτῷ χρήσομαι; ὡρμοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, παρασκευάζεσθαί σοι εἰ ἤδη ποτὲ μισήσῃς με, ὡς βελόμενόν γε ὅπως ἀποδῶ, λαβὼν τοὺς ἐμοὺς ἡλικιώτας ἐπὶ θήραν. καὶ ὁ Ἀγησίλαος, καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προθυμούμενος. ἐνθένδε γὰρ ἀπαγορεύω σοι μὴ κινεῖσθαι. χαλεπὸν γὰρ, ἔφη, εἰ ἕνεκα κρεαδίων, τῇ γυναικὶ τὸν παῖδα ἀποκτήσαιμι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐπείσθη μὲν καὶ ἐμέμνητο, ἀνιαρὸς δὲ καὶ σκυθρωπὸς ὢν, σιωπῇ διῆλθε. ὁ μὲν τοῦ Ἀγησίλαος, ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βελόμενος αὐτῷ χαρίσασθαι, ἐξάγει ἐπὶ θήραν, καὶ πέζους πολλοὺς καὶ ἱππέας συναλίσας, καὶ τοὺς παῖδας, καὶ συνελάσας εἰς τὸ ἱππάσιμον χωρίον τὸ θηλαῖον, ἐποίησε μεγάλην θήραν. καὶ βασιλικῶς δὴ αὐτὸς πρὸ τῶν μειρακίων βέλεσι πρὸ τῶν Κύρου ἐμπεσὼν ἐβάλλων. ὁ δὲ Κῦρος ὁρῶν ἐκώλυεν. ἀλλ' εἰ βούλει, ἔφη, ὦ πάππε, ἡδέως με θηρᾶν, ἄφες πάντα

πάνυ ὡς τοὺς καλοὺς ἐμὲ διώκειν καὶ ἀγαγωνίζεσθαι, ὅπως ἕκαστος τὴν κρήπιδα δώσουσι· ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀστυάγης ἀφίησι, καὶ τοὺς ἱππέας τοὺς ἀμιλλωμένους ἐπὶ τὰ θηλέα, καὶ φιλονεικοῦντας, καὶ διώκοντας καὶ ἀκοντίζοντας. καὶ τῷ Κύρῳ οὐδεὶς οὐ δώσει μέρος σιγᾷν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ὥσπερ σκύλακι χθιναίῳ, ἀνακλάζοντι ὁπότε θλησιάζοι θηλέᾳ, καὶ παροξυνομένῳ ὀνομαστὶ ἐκάστου. καὶ ᾧ μὲ καλοκαγαθῶν αὐτὸν ὁρᾶν οὐ φράσειεν, ὃν δὲ ἴνα καὶ ἐπαινεῖν τὰ αὐτοῦ ἡδέατο ὑπ' ὀργῆς ὁπωστιοῦν φθονερῶς. τέλος δ' οὖν, πολλὰ θηλέα ἔχων ὁ Ἀστυάγης ἀπῄει. καὶ τολοιπὸν οὕτως ἤδη τῇ ὕστερα ἡμέρᾳ, ὥστε ἀεί, ὁπότε εἶόν τε εἴη, συνεξῄει τῷ Κύρῳ, καί ἄλλως τε πολλοὺς παρελαμβάνων, καὶ τοὺς παῖδας, Κύρου ἕνεκα. τὸν μὲν δὴ πολέμου χρόνον οὕτω διῆγεν ὁ Κῦρος, πᾶσιν ἡδονὴν μὲν καὶ ἀγαθοῦ τινος συναίτιος ὤν, κακοῦ δὲ οὐδενί. ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκκαιδέκατα ἔτη γε. νέος. αὐτοῦ ἡμῶν, ὁ ὑὸς δὲ τοῦ Ἀστυάγους βασιλέως γαμεῖν μέλλων ἐπεθύμησεν αὐτὸς θηράσαι εἰς τοῦτον τὸν χρόνον. ἀκούων οὖν ὧν τοῖς μεθορίοις τοῖς τε αὐτῶν καὶ τοῖς Μήδων πολλὰ θηλέα εἶναι, ἅτε ἀθήρευτα ὄντα ἅμα τῷ πόλεμον, ἐνταῦθα ἐπεθύμησεν ἐξελθεῖν. ὅπως οὖν ἀσφαλῶς θηρῴη, ἱππέας τε ἐπισταλεῖ πολλοὺς καὶ πελταστὰς, οἵπερ ἔμελλον αὐτῷ ὧν τὰ λασίων τὰ θηλέα ἐξελᾶν εἰς τὰ ἐρύσιμά τε καὶ δύλατα. ἀφικόμενον δ' ὅπου ἦν αὐτῷ τὰ φρούρια καὶ ἡ φυλακὴ, ἐνταῦθα ἐδείπνοποιεῖτο, ὡς περὶ τὴν ὑστεραίαν θηράσων. ἤδη δ' ἐπέρας ἐλθόντος, ἡ ἅμαξα τὴν ἐπὶ τὴν φυλακὴν ἐρχομένη ὧν πόλεως, καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς· ἐδέδεκτο οὖν αὐτῷ πολλὴ στρατιὰ παρεῖναι, δύο μὲν φυλακαὶ ὁμοῦ ἦσαν, πολλοὶ καὶ οὐς αὐτὸς ἔχων ἦκεν ἱππέας καὶ πεζούς. ἐβουλεύσατο οὖν κρήπιδα εἶναι λεηλατῆσαι ὧν τῶν Μηδικῶν, καὶ λαμπρότερόν τε ἂν φανῆναι ἔργον τῆς θήρας, καὶ ἱερεῖα πολλὰ ἀφθονίαν ποιήσασθαι. οὕτω δὴ περὶ ἀκμὰς ἦγε τὸν στρατόν. καὶ τοὺς μὲν πεζοὺς καταλείπει ἁλρόους ὧν τοῖς μεθορίοις, αὐτὸς δὲ τοῖς ἱππεῦσι περὶ σκάσας πρὸς τοὺς τῶν Μήδων φρουρίου, τοὺς μὲν βελτίστους καὶ πολεῖσους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, ὧν ταῦτα κατέμεινεν, ὡς μὴ βοηθοῖεν οἱ φρουροὶ τῶν Μήδων ἐπὶ τοὺς καλαθέοντας· τοὺς δὲ ἐπιτηδείους ἀφῆκε καὶ φυλὰς ἄλλας ἄλλοσε καλαθεῖν. καὶ ὁπόταλδοι περὶ σκάσαμεν ὅτῳ τις ὧν τυγχάνοι, ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. οἱ μὲν δὴ ἱππεῖς

γρ. δύο γὰρ ὁμοῦ ἦσαν φυλακαὶ, καὶ πολλὴ αὐτοῦ ἦκεν ἔχων.

ἔπεσθαι. σημαινόντων δὲ τῷ Ἀσυάγῃ ὅτι πολέμιοί εἰσιν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν, καὶ ὁμοῦ αὐτοῦ ὢν σὺν τοῖς παραπυθοῦσιν ἱππόταις, καὶ τοῖς ἄλλοις ἢ ἐσήμηνε πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. ὡς δὲ εἶδεν πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ Ἀσσυρίων συντεταγμένους, καὶ τοὺς ἱππέας ἡσυχίαν ἄγοντας, ἔσπευσε καὶ οἱ Μῆδοι. ὁ δὲ Κῦρος ὁρῶν ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους πανταχοῦ, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς, περὶ τοῦ τε ὅπλα ἐνδύς, καὶ ὅπλα οἱόμενος. ὅπως ἐπιθυμεῖ αὐτοῖς ἐξοπλίσασθαι. καὶ γὰρ μάλα καλὰ ἦν καὶ εὖ ἁρμοττόντα αὐτῷ, ἃ ὁ πάππος περὶ τῷ σώματι ἐπεποίκει. ἔπειτα δὲ ἐξοπλισάμενος περὶ τοῦ τε σώματος ἐπεποίκει. ἔπειτα δὲ ἐξοπλισάμενος περὶ τοῦ τε σώματος προσήλασε τῷ ἵππῳ. καὶ ὁ Ἀσυάγης ἰδὼν, ἰδὰν μάσας μὲν τὸν κελεύσαντα ἥκειν· ὅμως δ' εἶπεν αὐτῷ μέγα παρ' ἑαυτῷ. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς εἶδε πολλοὺς ἱππέας ἀντίους, ἤρετο, ἦ οὗτοι, ἔφη, ὦ πάππε, πολέμιοί, εἰσὶν, οἳ ἐφεστήκασι τοῖς ἵπποις ἡρέμα; πολέμιοι μέντοι, ἔφη ἡ δ' ὅς· εἶεν, ἔφη, οἱ ἐλαυνόντες; καὶ οἱ μὲν οὐδὲν μέντοι, νὴ Δί' ἔφη, ὦ πάππα· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁρῶσί γε φανερὸν μὴ καὶ ἐπὶ τοιούτοις ἱππασίαν, ὀχεῖν μέντοι ἄγουσιν ἡμᾶν τὰ χρήματα· ἀκοῦ γὰρ ἐλαύνειν πυκνὰς ἡμᾶν ἐπ' αὐτούς. ἀλλ' οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὦ πάτερ, ὅσον τὸ σῖφος τῆς ἱππείας; ἔσχε συντεταγμένον, οἱ, ἵνα ἐπ' ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑπολειπόμενοι πάλιν ἡμᾶς ἐκεῖνοι. ἡμῖν δ' οὔπω ἰσχὺς πάρεστιν. ἀλλ' ἵνα σὺ μέντοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνῃς τοὺς περισωθησομένους, φοβηθέντες αὖτοι, καὶ οὐ κινήσαντες· οἱ δ' ἄγγελοι ἀφήσουσιν δῆθεν τὴν λείαν, ἐπειδὰν ἴδωσί πινας ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας. ταῦτ' εἰπὼν ἐδόκει ἢ λέγειν τῷ Ἀσυάγῃ. καὶ ἅμα ἐθαυμάζεν ὡς καὶ ἐφρόνει καὶ ἐρρητόρει, κελεύει δὲ ὃν λαβόντα πέμπειν ἱππέαν ἐλάσοντα ἐπὶ τοὺς ἄγοντας τὴν λείαν. ἐγὼ δ', ἔφη, ἐπὶ τοῦσδε, ἵνα ἐπὶ σε κινῶνται, ἐλθὼ· ὥστε ἀναγκασθήσονται ἡμῖν περισχεῖν νοῦν. οὕτω δὴ ὁ Κυαξάρης λαβὼν τὸν ἐρρωμένων ἱππέων τε καὶ ἀνδρῶν περιελαύνει. καὶ ὁ Κῦρος, ὡς εἶδεν ὁρμωμένους, συνεξορμᾷ δρόμῳ. καὶ αὐτὸς περὶ ἦγεῖτο τῆς ἵππου, καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι ἐφείπετο καὶ οἱ ἄλλοι· ὃν σὺν ἀπελείποντο. ὡς δ' εἶδεν αὐτοὺς πελάζοντας οἱ λεηλατοῦντες, δρόμῳ ἀφίεσαν τὰ χρήματα ἔφευγον. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον ὑπεστέμενον, καὶ εὐθυμῶ κατελάμβανον δρόμῳ ἕπαιον, περὶ δὲ ὁ Κῦρος· ὅσοι δὲ παραλαλάξαντες

γρ. ἔσχεν σὺν τοῖς ἵπποις; οἱ, ἵνα ἐπ'.

γρ. καὶ ἵσχῃ σὺν τοῖς συντεταγμένοις σὺν τοῖς ἱππεῦσι, οἷ, ἵνα ἐπ'.

γρ. φαινόν.

λάξαντες αὐτῶν ἐφθασαν, καθάπιν τούτους ἐδίωκον, καὶ οὐκ
ἀνίεσαν, ἀλλ' ἤρουν τινὰς αὐτῶν. ὥσπερ καὶ κύων θηρᾶν ἅ-
πᾶν ἀποτόνως φέρεται πρὸς κάπρον, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος ἐφέ-
ρετο, μένον ὁρῶν παίειν τ' ἀλισκόμενον, ἄλλο δ' οὐδὲν προσοῶν.
οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς ἑώρων πονοῦντας τοὺς Ὑρκανίους, πρὸς ἵππους τε
ἐφ', ὡς παυσόμενοι, καὶ διωγμοῦ, ἐπεὶ Ὑρκανὸς ἐδίωκεν προσομή-
σοντας. ὁ δὲ Κῦρος οὐδὲν μᾶλλον ἀνίει, ἀλλ' ἐπὸ τῆς χαρμονῆς ἀνα-
καλεῖν τ' θεῖον ἐδίδασκε, καὶ ἐγκυρῶν τῶν φυγόντων τοῖς πολεμίοις ἐ- γρ. φευγόν-
πόιμ κατέκοπτεν. καὶ ὁ Κυαξάρης μόνος ἐφείπετο, ἴσως μὲ καὶ αὐ-
χμοῦντος τ' πατρός. καὶ οἱ ἄλλοι δ' ἕπονται, πρόθυμόπεροι ὄντα-
τες ἐν τῷ τοιούτῳ εἰς τὸ διώκειν, καὶ οἱ μὴ πάνυ πρὸς τοὺς ἀναλ-
κεῖς ἄλκιμοι ὄντες. ὁ δ' Ἀστυάγης, ὡς ἑώρα τοὺς μὲ ἀπρονοήτως
διώκοντας, τοὺς δὲ πολεμίους ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους ἀπαν- γρ. ὑπαντῶν-
τῶντας, δείσας ᾧ τι ἔμοιγε καὶ Κύρῳ, μὴ εἰς παρεσκευα- τας.
σμένους ἀβούλως ἐμπεσόντες πάθοιεν τι, ἠγεῖτ' οὕτως πρὸς τοὺς πο-
λεμίους. οἱ δ' αὖ πολέμιοι, ὡς εἶδον τοὺς Μήδους προσκινηθέντας,
διαθειναίμενοι οἱ μὲν τὰ πλατὰ, οἱ δὲ τὰ τάξα, ἔστησαν, ὡς ἂν ἐπὶ-
δὰν εἰς τάξουμόν τε ἀφίκωνται" σημαίνεις, ὥσπερ τὰ τελεῖσα χρησόμενοι·
" εἰώθασι ποιεῖν. μίχρι γὰρ τοσούτου ὁπότε ἐκτύπουν γίγνοιντο, χρ. εἰκάθησαν·
προσήλαυνον ἀλλήλοις, καὶ ἠκροβολίζοντο πολλάκις μίχρις ἑσπέ-
ρας. ἐπεὶ δ' ἑώρων τοὺς μὲ Ὑρκανίους φυγῇ εἰς αὐτοὺς φερομένους,
τοὺς δ' ἁμῴ Κῦρον ὁμοῦ ἑπομένους, τὸν δ' Ἀστυάγη
σὺν τοῖς ἵπποις σύντος γιγνόμενον ἤδη τοξοῦμοι, συνέκλινεσι καὶ χρ. φθάνει
" φόνευσιν. οἱ δ', ὡ τε ὁμοῦ διώκοντες, ἤρουν πολλοὺς ἀνα- ἐμοῦ διώ-
κοντας.
κεῖς τ'. καὶ τοὺς μὲν ἁλισκομένους ἔπαιον, καὶ ἵππους καὶ ἄν- καντας ἀνα-
δρας, τοὺς δὲ πεζοὺς καὶ ἱκανῶν· καὶ οὐ πρόσθεν ἔστησαν πρὶν ἢ ἐρωῦ πολ-
πρὸς τοῖς πεζοῖς ἦν Ἀστυάγαν ἐγκύντες. συνεῶθεν μέντοι δείσαν- λοὺς, καὶ τοὺς.
τες μὴ καὶ σύνδρομή τις μείζων γένηται, ἐπεχον. ὡς δὲ τοῦτο δὴ ἀνήγαγεν
ὁ Ἀστυάγης, μόλα χαίρων τῇ ἱππασκευῇ, καὶ τὸν Κῦρον σὺν
ἔχων ὁ, τι χρὴ λέγειν· αὖπον μὲ εἰδὼς ὅτῳ ἔμοιγε, μαινόμενον δ'
γιγνώσκων τῇ τόλμῃ. καὶ γὰρ τότε ἀπόντων οἰκαδὲ ἦν ἄλλων, μό-
νος σὺν οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πεπλωκότας ἐδιελαύνων ἐξέω· καὶ
μόλις αὐτὸν ἀφιλκύσαντες οἱ ἐπὶ τοῦτ' ἐκπεμφθέντες, ἐπεσήμαναν
τῷ Ἀστυάγῃ, μόλα ἐπιπροθέντ' ἀποιόμενον τοὺς πεπαύσθαι, ὅτι

ἑαυτῷ τὸ πρόσωπον ἐσ πάππα ἡγεμαμένον ἐπὶ τῇ θέᾳ τῇ αὐτοῦ.

18 18. Ἐνθὰ δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγίγνετο· καὶ οἱ τε ἄλλοι παῖδες τ Κύρου ἀφικόμενοι εἶχον, καὶ ἀνελόγουν, καὶ ἀνεδέδασ· ὅ τε Ἀστυάγης καὶ πρόσθεν ἡμῶν αὐτὸν, ὅτε ἐκ τῆς ἐπιβολῆς ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης ὁ ἐσ Κύρου πατὴρ ἤδετο μὲν ἀπορούμενον τοῦτο· ἐπεδὴ γε. διέχει- ἐζ ἡμῶν ἤκουσεν ἀνδρὸς ἤδη ἑρπα ἀφικομένου τὸν Κῦρον, ἀπέκαλει γο. ἐπίχθεσα ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπὶ χρόνοις ἀποτελοίη. καὶ τ Κῦρον δὴ συνταῦ- τιτελοίη ὁ Κῦρος. καὶ δὴ λέγεται εἰπεῖν ὅπ ἀπίοιμεν βουλοίτ, μὴ ὁ πατὴρ ἢ ἄχθοιτο, καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο, τῷ ἐνὶ Ἀστυάγει ἐδόκει ἀναγκαῖον εἶναι ἀποπέμπειν αὐτόν. ἐνθὰ δὴ ἔπαυσε τε αὐτῷ δυὸ οὖσ. αὐτὸς ἐπεθύμει γε. πελλα ἐπ λαβεῖν, καὶ ἄλλα συσκευάσας παντοδαπὰ, ἀπέπεμπε, καὶ ἅμα τὸ φιλεῖν αὐτὸν, καὶ ἅμα ἐλπίδας μεγάλας ἔχων ἐν αὐτῷ ἄνδρα ἔσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλοις ὠφελεῖν, καὶ ἐχθροῖς ἀνιᾶν.

19 19. Ἀπόντα δὲ τ Κῦρον πρόσθεν ἀπαντες, καὶ παῖδες, καὶ ἥλικες, καὶ ἄνδρες, καὶ γέροντες, ἐφ' ἅπασι καὶ Ἀστυάγης αὐτός· καὶ οὐδένα ἔφασαν ὅπῃ οὐ δακρύοντ' ἀποστρέφεσθαι. καὶ Κῦρον δὲ αὐτὸν σὺν τοῖς δακρύοις λέγεται ἀποχωρῆσαι. πολλὰ δὲ δῶρα ἀφιέναι αὐτὸν φασι τοῖς ἡλικιώταις ὧν Ἀστυάγης αὐτῷ ἐδεδώκει· τέλος δέ, καὶ ἵνα εἴη τι τοῦ Μηδικοῦ σκεδάσαι δοῦναί τινι, δηλῶν ὅτι τοῦτον μάλιστα ἐπαίζετο. τοὺς μέντοι λαβόντας καὶ δεξαμένους τὰ δῶρα λέγεται Ἀστυάγει ἀπενεγκεῖν· Ἀστυάγης δὲ δεξάμενον Κῦρον ἀπέπεμψεν. τὸν δὲ πάλιν τε ἀπέπεμψεν εἰς Μήδους, καὶ εἶπεῖν, ὦ πάτερ, εἰ βούλει με καὶ πάλιν ἰέναι ὡς σὲ μὴ ἀφικνούμενον, ἐᾶ ἔχειν εἶτα πειρῶ δεδωκώς. Ἀστυάγης δὲ ταῦτα ἀκούσαντα ποιῆσαι ὥσπερ ὁ Κῦρος ἐπέστειλεν.

20 20. Εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικοῦ λόγου μνησθῆναι, λέγεται, ὅτε Κῦρος ἀπήει, καὶ ἀπησπάζετο ἀπ' ἀλλήλων, τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας τ Κῦρον τῷ σώματι, ἀποπέμπεσθαι αὐτὸν νόμῳ Περσικῷ (καὶ γὰρ νῦν ἔτι τοῦτο ποιοῦσι Πέρσαι) ἄνδρα δή τινα τῶν Μήγε. πολλοῦ τινα δων, μάλα καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα σκιπιλῆχθαι· πολλὸν δὲ χρόνον ἐπὶ τῷ κόλπῳ ἔχειν Κῦρον, ἡνίκα δὲ ἐώρα τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας αὐτὸν, ἀπολειφθῆναι· ἐπὶ δὲ εἰ ἄλλοι ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κύρῳ, καὶ εἰπεῖν, ἐμὲ μόνον οὐ γιγνώσκεις, ὦ Κῦρε, τῶν συγγενῶν;

συγγνῶναι; Ἦ δ' εἰπεῖν τὸν Κῦρον, ἢ κἀμὲ σὺ συγγνοὴς εἰς μάλιστα, φάναι. τοῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κῦρον, κἀγὼ σὲ μὴ πολλάκις ἤδη δεδεῆσθαι τοῦτο ποιεῖσθαι. ἀποστελῶ γάρ σοι ἀεὶ βακλόμενον, ἔφη, νὴ τοὺς θεούς, ἡγοῦμαι. ἀλλ' οὐκ οἶδα, φάναι τὸν Κῦρον, συγγνῶ γε ὄντα. ἄμεινον δ' ἀποστελλόντα φιλῆσαι αὐτόν. κἀγὼ τὸν Μῆδον φιλήσειν ἐρέας, ἢ κἀγὼ σὺ Πέρσας νόμον ἐστὶν οὕτω συγγνῶναι φιλεῖν; μάλιστα, φάναι, εἴ γε ἴδοιεν ἀλλήλους μᾶλλον χρόνου, ἢ ἀπίασι ποτ' ἀπ' ἀλλήλων. ὥστε ἂν ἴδῃ σοι, ἔφη ὁ Μῆδος, πάλιν φιλεῖν ἐμέ· ἀπέρχομαι γοῦν, ὡς ὁρᾶς ἤδη. οὕτω κἀγὼ τὸν Κῦρον πάλιν φιλήσειν ἐκπέμπειν, ἀπιέναι· ἢ οὐδὲν τε αὐτοῖς οὕτω πολλὼ διειλῦσθαι αὐτοῖς, κἀγὼ τὸν Μῆδον ἥκειν πάλιν ἱδρῦσθαι τοῦ ἵππου. κἀγὼ τὸν Κῦρον ἰδόντα, ἀλλ' ἦ, φάναι, ἐπιλαθόμην ὧν ἐβουλόμην εἰπεῖν; οὐ μὰ δία, φάναι· ἀλλ' ἥκω μᾶλλον χρόνου. κἀγὼ τὸν Κῦρον εἰπεῖν, νὴ δί', ὦ σύγγνοες, δι' ὀλίγου γε. ποίου, ὀλίγου, εἰπεῖν τὸν Μῆδον, σὺν οἶσθα, φάναι ὦ Κῦρε, ὅτι κἀγὼ ὅσον σκαρδαμύττω χρόνον, πάνυ πολὺς μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι οὐχ ὁρῶ σε τόσο τοιοῦτον ὄντα; συνεπῶδε δὴ τὸν Κῦρον γελάσαι τε ὡς τοῦ θαύματος δακρύσαι, κἀκεῖνον αὖ τοῦ ἀποκλαύσαι θαρρεῖν ὅτι πάντες αὖθις ὀλίγου χρόνου. ὥστε ὁρᾶν σοι ἔξεστι, καὶ βακλῆ, ἀσκαρδαμυτεί.

γρ. τοῦ δ' εἰπεῖν.

γρ. εἶν, ἔρκοῦ

γρ. δι' ὑπνώσθαι

γρ. ἢ διανύσασθαι αὐτοὺς

21. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελθὼν εἰς Πέρσας, συνεσκεύαζεν ἐπὶ τοῖς πᾶσι ἡγεῖσθαι. καὶ τὸ μὲν θέατρον οἱ παῖδες ἔσκηπτον αὐτόν, ὡς ἡδυπαθεῖν μεμαθηκὼς ὢν Μῆδος ἦκεν· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐδίωκον αὐτὸν, ἐώρων ὥσπερ αὐτοὶ ἠθέλησαν, καὶ πίνοντα, καὶ εἴ ποτ' ἐν ἑορτῇ σὺν χρῷτο θεραπεύοιτο, ἐπιδιδόντα μᾶλλον αὐτὸν ἑαυτῶν μέρος ἢ ἀπανούλου ἢ προσδεόμενον. καὶ θεὸς τούτοις δὲ καὶ πάλαι κεχαρισμένον ὄντα αὐτὸν ἐώρων θεοῖς ἅπαντα ἑαυτῶν. συνεπῶδε δὴ πάλιν ὑπ' ἐκπλήσσον οἱ ἥλικες αὐτόν. ἐπεὶ δὲ διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην ἤδη εἰσῆλθεν εἰς τὰς ἐφήβους, ἐν τούτοις αὖ ἐδόκει κρατίστην εἶναι, καὶ μελετῶν ἀεὶ χρὴ, καὶ καρτερῶν ἃ ἔδει, καὶ ἀνδρωμένον τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ πειθόμενον τοῖς ἄρχουσι.

21

22. Περιόντος δὲ χρόνου, ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς Μήδοις ἀπεθνήσκει· ὁ δὲ Κυαξάρης ὁ δ' Ἀστυάγους παῖς, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφὸς, τὴν τ' ἀρχὴν ἐλάμβανε τῶν Μήδων. ὁ δὲ τ' Ἀστυάγους βασιλεύς, καπασπεψάμενον μὲν πάντας Σύρους, φύλον οὐ μικρὸν,

22

γρ. βουσιλείαν

μιχρὸν, ὑπήκοον ἦ περιοικίδων τὴν Ἀραβίων βασιλέα, ὑπηκόους ἦ ἔχων ἤδη καὶ Ὑρκανίους, πολιορκῶν ἦ καὶ Βακτρέας, ἐνόμισεν, εἰ τοὺς Μήδους ἀσθενεῖς ποιήσαι, πάντων ἂν τῶν πέριξ ῥᾳδίως ἄρξειν. ἰσχυρίζετος γὰρ τὸ ἔθνος τοῦτο εἶναι. οὕτω δὴ Ἀμπέμπεται πρὸς τε τοὺς ὑπ' ἐκείνου πάλας, καὶ πρὸς Κρῖσον τὸν Λυδῶν βασιλέα, καὶ πρὸς τὸν Καππαδόκων, καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ πρὸς Κᾶρας καὶ Παφλαγόνας, καὶ Ἰνδοὺς ἦ καὶ πρὸς Κιλίκας, τὰ μὲν καὶ Ἀλγάλλων πρὸς αὐτοὺς Μήδους καὶ Πέρσας, λέγων ὡς μεγάλα τε εἴη ταῦτα ἔθνη καὶ ἰσχυρὰ, καὶ συνεσηκότα εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ ἐπιχαιρίας ἀλλήλοις περιοικοῦντα εἶεν, καὶ συνεσήκοιεν εἰς ἓν, καὶ κινδυνώσοιεν, εἰ μήπις αὐτὸν φθήσας ἀδικήσοι, ἐπὶ ἓν ἐκέκευσεν ἦ ἰθνῶν ἰόντας κωλαρίψασθαι. οἱ μὲν δὴ κατὰ τοῖς λόγοις τούτοις πιθόμενοι, συμμαχίαν αὐτῷ ποιοῦνται· οἱ δὲ, καὶ δώρεις καὶ χρήμασιν ἀναπιθόμενοι. πολλὰ γὰρ καὶ τοῦτο ἰσχύει αὐτῷ. Κυαξάρης δὲ ὁ τοῦ Ἀστυάγους πατὴρ, ἐπεὶ κατάνευσε τῶν τε ἐπιβουλῶν καὶ τῶν παρασκευῶν αὐτῶν συνειλεγμένων ἐφ' ἑαυτὸν, αὐτός τε σὺν ἓξις ὅσον ἐδυνάτο παρεσκευάζετο, καὶ εἰς Πέρσας ἦ ἔπεμπε πρός τε Ὑστάσπην καὶ πρὸς Καμβύσου τὸν τῶν ἀδελφῶν ἔχοντα, καὶ βασιλεύοντα τῶν Περσῶν. ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κῦρον, δεόμενος αὐτῶν πρᾶξαι ἄρχοντα ἐλθεῖν τὸν ἀνδρῶν, εἰ ἴσχυς πέμποι στρατιώτας τῶν Περσῶν πλείους. ἤδη γὰρ καὶ ὁ Κῦρος Ἀμπελεκῶς τῶν τῶν ἱππέων δέκα ἴτη, σὺν τοῖς ἀνδράσιν ἦν. οὕτω δὴ ἐξαμᾶς ὁ Κῦρος, οἱ βαλόμενοι χαριστῆρι αἰρησῶσιν αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους στρατείας. ἐδόκουν δὲ αὐτῷ Ἀμπησίους τὸ ὁμοίωμεν πρασελθεῖν. τὸ δὲ αὐτῷ Ἀμπησίων ἐκέτῳ, τετράρας ἄνδρας σὺν τὸ ὁμοίαν ἐδόκουν πρασελθεῖν. γίνονται μὲν δὴ οὗτοι χίλιοι. τὸ δὲ αὖ χιλίων τούτων ἐδόκουν προσελθεῖν ἑκάστῳ σὺν δὲ δήμου τὸ Περσῶν δέκα μὲ πλάσας, δέκα δὲ Σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας. καὶ οὕτως ἰσχύοντο μύριοι μὲ τοξότας, μύριοι δὲ πελτασταὶ, μύριοι δὲ Σφενδονήτας· χωρὶς δὲ τούτων οἱ χίλιοι ὑπῆρχον. τοσοῦτο μὲ δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ ἐδέδη.

γρ. τοὶ τελείοις ἀνδ. γρ. δοξαζομένοις.

23 Ἐπεδὴ δὲ ἠρίεζη τὰ χιλα, ἤρξατο μὲ πρῶτον ἀπὸ τὸ θεῶν· καλλιερησάμενος δὲ, τότε παρήνειτο τοὺς Ἀμπησίους, ἐπεὶ δὲ παρεσκεύαλο καὶ ἔτοι δὴ ταὺς τέσσαρας ἑκατοντάς, συνέλεξεν αὐτοὺς, καὶ

καὶ ἔλεξεν ὁ Κῦρος· ὦ ἀνδρες φίλοι, ἐγὼ μὲν πρόσθεν παῖδα ἐμαυτὸν ἐνόμιζον· νῦν δὲ ἐπειδὴ ὑμᾶς ὁρῶ ἀνδρας γεγενημένους, οὐκέτι παῖδα ἐμαυτὸν ἀλλὰ τέλειον ἄνδρα ἡγοῦμαι εἶναι· καὶ ὑμῖν μὲν ἐκ τούτου ἐπιμελητέον ἔσται καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῶν χρημάτων· ἐμοὶ δὲ

ἐπισημήνας, ὡὐδὲ ποτ' ἀνήσας δέῃ, τὰ τῷ λείποντα· ἀλλ' οὗτοι ἰδιῶται εἰσὶ καὶ τοὺς πόνους. οὐδὲ γε οἵανες ἀργυρᾶν ἂν δέον κτᾶσθαι τούτων· ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἰδιῶται εἰσὶ καὶ τὸν ὕπνον. εἰδὲ γε οἱ τοιοῦτοι μὴ ἱκανοὶ, ἀπαίδευτοι ἂν ὡς χρὴ καὶ συμμάχοις καὶ πολεμίοις χρῆσθαι· ἀλλὰ καὶ οὗτοι δῆλον ὅτι τῶν μείζων παιδευμάτων ἀπέρεως ἔχεσιν. ὑμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δὴ πάσας ἂν οἱ ἄλλοι ἡμέρας διαιροῖτε χρῆσθαι, πόνους δὲ ἐκ ζῆν ἡδέως ἡγεμόνας νομίζεσθε, λιμοῦ δὲ ὁσαπερ ὀψῳ ἁλίσκεσθαι, ὑδροποσίαν δὲ ῥᾴον τῶν λεόντων φέρεσθε.

γρ. πολεμικωτάτην.

κάλλιον δὲ πάντων καὶ "πολεμικώτατον κῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκρᾶσθαι· ἐπαινουμένοι γὰρ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι χαίρετε. ὧν δ' ἐπαίνων ἐργασὰς ἀνάγκη ἐπὶ τούτῳ πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ἡδέως ὑποδύεσθαι. εἰ δὲ πεῖσαι ἐγὼ λέγω περὶ ὑμῶν, ἄλλως γνώσεσθε, ἐμαυτὸν ἐξαπατῶ. ὅμως γὰρ μὴ θαυμάσητε παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ ἐλλεῖπον ἥξει. ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ καὶ τῇ ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ, καὶ τῇ τῶν πολεμίων ἀνοίᾳ μὴ ψευσθέν με παύσας ὡς ἀγαθὰς ἐλπίδας. ἀλλὰ παῤῥωῶντες ὁρμῶμεθα, ἐπειδὴ καὶ ἐκποδὼν ἡμῖν γεγένηται ὁ δεξιὸς τῶν ἀλκυστείων ἀδίκως ἐφεσθαι. νῶν γὰρ ἔχοντες μὲν οἱ πολέμιοι, ἄρχοντες ἀδίκων χάρᾶν· καλοῦσι δ' ἡμᾶς οἱ φίλοι ἐπικούρους. τί οὖν ἐστιν ἢ ξὺν ἀλέξασθαι δικαιότερον, ἢ τοῦ τοῖς φίλοις ἀρήγειν κάλλιον; ἀλλὰ μὴν

γρ. κἀκεῖνο οἱ μαὶ ὑμᾶς θαρσεῖν,

"ἀλλὰ τοῦτο ὑμᾶς ἐχ ἥκιστα οἴμαι παῤῥεῖν, ὃ μὴ παρημεληκότες ἐκ τῶν θεῶν τὴν ἔξοδον ποιεῖσθε· πολλὰ γὰρ μοι συνοίδατε ἐπισχόντες καὶ μόνον τὸ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ μικρὰ πρὸ ἡμῶν ἀπὸ θεῶν ὁρμῶσθαι ἀεί. τέλος ἔφη, τί δεῖ λέγειν ἔτι; ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἄνδρας ἐλόμενοι καὶ ἀναλαβόντες, καὶ πάντα παρασκευασάμενοι, ἴτε εἰς Μίνδους· ἐγὼ δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν πατέρα, πρεσβεύσομαι δή, ὅπως τὸ τῶν πολεμίων ὡς τάχιστα μοχθῶν οἷός ἐστι, παρασκευάσω ὑμῖν ὅ, τι ἂν δώνωμαι, ὅπως ὡς κράτιστα σὺν θεῷ ἀγωνιζόμεθα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐπῄεσαν· Κῦρος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε, καὶ προσευξάμενος Ἑστίᾳ πατρῴᾳ, καὶ Διὶ πατρῴῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, ἁρμᾶτο ἐπὶ τὴν στρατείαν. συμπαρέπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ. ἐπεὶ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγοντα ἀστράπαι καὶ βρονταὶ αὐτῷ αἴσιοι γένεσθαι. τούτων δὲ φάντων, οὐδὲν ἔτι ἄλλο οἰωνιζόμενοι ἐπορεύοντο, ὡς οὐδένα ἂν λύσαντα τὰ ἐκ μείζω θεοῦ σημεῖα.

24. Πρω-

24. Περὶ ὀνπερ τοῦ Κύρου ὁ πατὴρ ἤρχετο λόγου τοιοῦδε, Ὅπ
μὴ, ὦ παῖ, θεοὶ ἵλεώ τε καὶ εὐμενεῖς πέμποντί σε, καὶ σὺ ἱερεῖα δῆ-
λον καὶ σὺ οὐρανίοις σημείοις. γιγνώσκεις δὴ καὶ αὐτός· ἐγὼ γάρ σε
ταῦτα ἐπιτηδὲς ἐδίδαξάμην ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἐρμηνείων ᾖς τῶν
θεῶν συμβολὰς σωτείης, ἀλλὰ αὐτὸς καὶ ὁρᾶν τὰ ὁρώμενα, καὶ ἀκηκοέναι
τὰ ἀκουστά, γιγνώσκοις, καὶ μὴ ἐπὶ μάντεσιν εἴης, οἳ εἰ βούλοιντό,
σε ἐξαπατᾶν, ἕτερα λέγοντες ἢ ἃ παρὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα·
μηδ' ὧν εἴποτε ἄρα ἄνδρ' ἀμείνονες ἠκούσατε, ἐπὶ τοῖς θείοις σημείοις
ὀλίγα χαίρετε· ἀλλὰ διὰ τῆς μαντικῆς γιγνώσκειν τὰ παρὰ τῶν θεῶν
συμβαλλόμενα, τούτοις πείθου. καὶ μὴν δή, ὦ πάτερ, ἔφη ὁ
Κῦρος, ὅπως γ' ἂν ἵλεω οἱ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλεύειν ἐθέλωσιν, ἐγ. Κῦρος, ὧν ἂν
ὅσον δύναμαι καὶ τὸν λόγον διαπελέσω ἐπιμελούμενος. μέμνη-
μαι γὰρ ἀκηκοὼς ποτέ σε, ὅτι εἰκότως ἂν καὶ παρὰ τῶν θεῶν πρα-
κτικώτερος εἴη, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων, ὅστις μὴ ὁπότε σὺ ἀπό-
ρεοις εἴη τότε καλακεύοι, ἀλλ' ὅτε ἄριστα πράττοι, τότε μάλιστα
τῶν θεῶν μεμνῆτο· καὶ τὸ φίλων ἢ ἑαυτοῦ κρεῖττον ἀσπούδως ἐπιμε-
λεῖσθαι. σὺ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ παῖ, διά γε ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας
ἥδιον μὲν ἐρχήσεσθαι τοὺς θεοὺς δεησόμενον· ἐλπίζεις δὲ μᾶλλον
τεύξεσθαι ὧν ἂν δέῃ, ὅτι σωφρονέοντα σαυτὸν δοκεῖς οὐ πάνυ ἀμε-
λήσεις αὐτῶν. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς ἔστι φίλους μοι
τοὺς θεοὺς ὄντας οὕτω διακεῖσθαι. τί γάρ, ἔφη, ὦ παῖ, μέμνησαι
ἐκείνα ἃ πολὲ ἐδοκεῖ ἡμῖν; ὡς ἄρα δεδώκασιν οἱ θεοὶ μᾶλλον γε ἡμῖν ὅπως γὰρ
ἀνθρώπους βέλτιον πρᾶξαι ἢ ἀνεπιστήμονας αὐτῶν ὄντας, καὶ ἐρ- δύσε
γαζομένους μᾶλλον ἀνύτειν ἢ ἀργοῦντας, καὶ ἐπιμελουμένους ἀσφα-
λέστερον ἂν διάγειν ἢ ἀφυλακτοῦντας τούτων· παρέχοντες ἐκεῖ
ἑαυτοὺς οἷος δεῖ, οὕτως ἡμῖν εὐδοκεῖ δοῦναι καὶ ἀγαθὰ
παρὰ τῶν θεῶν. ναὶ μὰ δία, ἔφη ὁ Κῦρος, μέμνημαι μὴν τοι ταῦ-
τα ἀκούσας σε· καὶ δὴ ἀνάγκη μοι πείθεσθαι τῷ λόγῳ τούτῳ. καὶ
γὰρ οἶδά σε λέγοντα ἀεὶ ὡς οὐδὲ θεμιτὸν εἴη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν
οὔτε ἐπιτεύξεσθαι μὴ μαθόντας, ἐπιμελησάμενοί τε νικᾶν· οὔτε μὴ ἐπί-
στασθαι τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν, οὔτε ἐπιστάμενον τοξεύειν·
οὔτε μὴ ἐπιστάμενος κυβερνᾶν, σώζειν εὐχὰς ναῦς κυβερνῶντας·
οὐδὲ μὴ στρατηγοὺς εἶναι, εὐχὰς καλὸν αὐτοῖς εἶναι φύσας·
οὐδὲ μὴ φυλακτικοὺς εἶναι πολέμου, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι. παρὰ
τῶν

γὼ τοὺς τε θεῶν θεσμοὺς πάντα τὰ βιαιότατα εἶναι. βούς γ' ἀθέμιστα δύχεμβμᾶς ὁμοίως ἔφη θαυμαστὸν εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀποκλεῖσθαι τοὺς παράνομα δουλεύοντας. ἐκείνων γ', ἔφη, ὦ πατέρ, ἐπιλάθῃ ἃ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ ἐλογιζόμεθα; ὡς ἐκεῖνον εἴη καὶ κάλλιον ἀνδρὶ ἐλευθέρῳ, εἰ ἔξεστιν, ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ἂν αὐτός τε καλὸς κἀγαθὸς δοκίμως ζῴη, καὶ οἷς ἐπιτήδειος ὅπως αὐτός τε καὶ οἱ οἰκέται ἱκανῶς ἕξουσιν. τὸ γ', ἔφη, μεγάλα ἔργα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἄλλων ἀποστατοῦντα, ἀνθρώπων ἄλλων ἀποστατοῦντα, ὅπως ἔξεστιν ἅπαντα τὰ ἐπιτήδεια ἐκπλέων, καὶ ὅπως ἔσονται πάντες οἷς δεῖ, τοῦτο θαυμαστὸν δῆτα ἐφαίνετο ἡμῖν εἶναι. ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ πάτερ, μέμνημαι καὶ σοῦτό σε λέγοντα. σωτεδοκεῖν καὶ ἐμοὶ ὑπερμέγεθες εἶναι ἔργον, τὸ καλῶς ἄρχειν. καὶ νῦν γ', ἔφη, ταῦτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν τις αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. ὅταν μέντοι γε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν καταγνῶσιν οἷοί τε ὄντες ἀφαιρεῖσθαι ἄρχοντες, καὶ οἷοι ὄντες ἀναγωνίζεσθαι ἡμῶν ἐθέλοντες, πάνυ μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶναι, τοιούτους αὐτοὺς ὄντας ὑπακούειν, καὶ μὴ ἐθέλειν εἶναι αὐτοῖς ἀνταγωνιζόμενος. δεῖ, ἔφη, ἐγὼ αὖ ἀνομαι, δρᾶν μᾶλλον ἅπερ οἱ ἡμετέρων φίλων οὗτοι, ἡγεμόνος δεῖν τοῦ ἄρχοντος τῶν δρωμένων ἀμείνω τε καὶ πολυτελέστερον δεῖπνον, καὶ πολὺν ἐνδον ἔχειν χρυσίον, καὶ πλείονα χρόνον καθεύδειν, καὶ πάντα ἁπλούστερον τῶν δρωμένων ἀμείνω. ἐγὼ δ' οἶμαι, ἔφη, τὸ ἄρχοντα μὴ χαλεπαίνειν τῇ παιδευούσῃ χρῆσθαι ἀμείνονι τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τῷ φιλεῖν τε καὶ φιλοπονεῖν μᾶλλον. ἀλλά τοι, ἔφη, ὦ πάτερ, ἐνίοτε ἔστιν ἃ καὶ θεοὺς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ θεοὺς αὐτοὺς ἐκ παρασκευασμένους, ὧν ἑάδιον δυσπορεῖσθαι. αὐτίκα δῆτα οἶδα, ἔφη, ὅτι εἰ μὴ ἕξει ἡ στρατιὰ τὰ ἐπιτήδεια, καταλύσεταί σε σύδυο ἡ δρομή. ἀκούω ταῦτα μέν, ἔφη, ὦ πάτερ, Κυαξάρης φησὶ παρέξειν τοῖς στρατεύσεσθαι πᾶσιν ἱκανῶς, ὁπόσοι ἂν ὦσι. τούτοις γ', ἔφη, ὦ πάτερ, σὺ πιστεύων ἔρχῃ ἐπὶ τοὺς παρὰ Κυαξάρου; ἦ γάρ, ἔφη, οἶσθα ὁπόσοι αὐτῷ εἰσι; μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ μὰ δήτα. ὅμως γ' οὖν τούτοις, ἔφη, πιστεύεις ἐπὶ τοὺς ἀδήλους; ὅτι γὰρ πολλῶν μέν σοι δῆλον, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα νῦν ἀνάγκη διαπανᾶν, οἰκείου χρώσεως; γιγνώσκω, ἔφη ὁ Κῦρος. ἐὰν οὖν, ἔφη, ἐπιλίπῃ αὐτὸν ἡ δαπάνη, ἢ καὶ ἑκών ψεύσηται, πῶς σοι ἔξει τὰς στρατιάς;

γρ. ἄρχειν ὄντας αὐτῷ ὑσι.

γρ. ταῦτά μοι δοκεῖ τὰ αὐτὰ.

γρ. Κυαξάμου

γρ. ψεύσηται, ὦ πάτερ, πῶς σοι ἔξει

τραπᾶς; δῆλον ὅτι ὁ καλῶς. ἀλλ᾽ ἄγε, ὦ πάτερ, ἔφη, σὺ εἰ συνοίδας ἵνα πόρον κἀπ᾽ ἐμοῦ ἂν σωθησόμενον, ἕως ἔτι σὺ φιλίᾳ ἰσμὲν, λέγε. ἐρωτᾷς ἔφη, τοῦτο, ὦ καὶ εἴ τις ἄλλος ἂν ἀπὸ σοῦ πόρου σωσ- γε. ἔφη, ὦ θήσοιτο; ἀπὸ ἵππου δ᾽ μᾶλλον εἰκὸς ἐστι πόρον σωθησομένῳ, ἢ ἀπὸ παῖ, ποῦ δὲ ἀπό.
τοῦ δυνάμενος ἔχοντος; σὺ δ᾽ πεζὸν μὲ δύνασαι ἔχων σὺ τένδε ἔρχῃ, καὶ δ᾽ ἧς ὦ οἶσθ᾽ ὅτι πολλαπλασίαν ἄκλιτον ἂν δέοιο. ἐπεὶ πόν δὲ σοι ὅπως κρόπτεται τὸ Μήδων σύμμαχον ἔστω. ποῖον ἔν εἶδος τῶν πέρι ἃ δοκεῖ σοι κἀμὲ λανθάνειν βελόμενον ὑμῖν ὑπηρετήσειν, κἀγὼ φοβούμενον μή τι πάθῃ; ἀ χρὴ σε κοινῇ σοὶ Κυαξάρῃ σκοπεῖσθαι, μήποτε ἐπιλίπῃ τι ὑμᾶς ὧν δεῖ ὑπάρχειν. κ᾽ "ἔφησθ᾽ γε. ἔθος ἡνίκα μηχανᾶσθαι πόρον. τόδε δ᾽ μάλιστα πάντων μέμνησό μοι, μηδὲ ποτε ἀναμένειν τὸ ποιεῖσθαι ὃ ἐπιτήδεια, ἐς᾽ ἂν ἡ χρεία σε ἀναγκάσῃ. ἀλλ᾽ ὅτε μὲν μάλιστα εὐπορῇς, τότε πόρει τὰ ἀπείρως μᾶλλον μηχανῶ. κ᾽ γὰρ τεύξῃ μᾶλλον παρ᾽ ὧν ἂν δέῃ, μὴ ἀπορεῖν δοκῶν, κ᾽ ἔπ ἀναίτιον ἴσῃ παρὰ τοῖς σωτῆρα τραπόμενος· ὃν τούτῳ δ᾽ μᾶλλον κ᾽ ὑπὸ τῶν ἄλλων αἰδοῦς τεύξῃ. κ᾽ λῴονας βέλῃ τῷ δυνάμει εὖ ποιῆσαι ἢ κακῶς, μᾶλλον ἕως ἂν ἔχωσι τὰ δέοντα οἱ τραπῶσαι, ὑπηρετήσουσί σοι. κ᾽ "πιστέρως σάφ᾽ ἴσθι λόγους γε. πιστικῶτερον δυνήσῃ τότε λέγειν, ὅταν ὡς κἀγὼ σύνδεικνυσ᾽ μάλιστα δυνῇ κἀγὼ σὺ ποιεῖν ἐκείνους ἃν κ᾽ κακῶς. ἀλλ᾽, ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς τοῦτο λέγειν παύσω, κ᾽ "ὅπ ἀ μ᾽ αὖ νῦν λήψονταί οἱ γε. ἔτι οὖν τραπῶντες, δεῖς αὐτῶν ἐμοὶ τούτων χάριν εἴσεσθαι (ἴσασι γὰρ ἔφ᾽ μὲν νῦν λέγοντας λήψεσθαι οἷς αὐτὸς Κυαξάρης ἄγαται συμμάχους) ὅ,τι σ᾽ ἂν ποιῶ τοῖς δύνασθαι οἱ γε. εἰρημένοις λαμβάνῃ τι, τοῦτο κ᾽ πιμελῶν ὁμοίως, κ᾽ χάριν τούτων πολείσθω εἰκὸς εἰδέναι τῷ διδόντι. ὃ σ᾽ ἔχοντα δυνάμει, ἢ ἴσῃ μὲ φίλως εὖ ποιοῦντα αὐτοφελεῖσθαι, ἴσῃ δ᾽ ἐχθρὸν ἔχοντα" πᾶ- γε. πεφεῦσθαι σασθαι, ἐξῆν αὐτῷ ἐμοῦ κτᾶσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν, ἐπὶ σε ἀμελεῖν δ᾽ ποιήσειν, εἶεν τι, ἔφη, ἐπειτα ἀμι- ἔφη, κατον τοῦτ᾽ εἶναι αὐχρὸν, ἢ εἴ τις ἔχων μὲ ἀγαθὸς, ἔχων δ᾽ λεῖν τὰ ποι- ἐρᾴως οἷς ἂν ἐρᾴζοντ᾽, ἐπὶ σὲ ἰόντ᾽ τὸν γλυκὺν ἀρχηδοῦσαν ἀναφέλη- ήσειν τον εἶναι; ὡς οὐ μοῦ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσουσιν δ᾽ ὧν ἐπὶ πόλε- δεια τοῖς τραπόντας ξυμμηχανᾶσθαι, μήτ᾽ ὂν φιλίᾳ, μήτ᾽ ὂν πο- λεμίᾳ, οὕτως ἔχε τὸν γνώμον, ἢ γὰρ, ἔφη, τ᾽ ἄλλων, ὦ παῖ, ὧν ἰδόκει σοῦ ἐμοὶ ἀναγκαῖον εἶναι μὴ παρεμελεῖν, μέμνησαι; αὐ γὰρ, ἔφη, μέμνημαι, ὅτε ἐγὼ μ᾽ πρὸς σε ἦλθον ἐπ᾽ δρόμου ἔλεον, ὅπως λαμ-

ἀπεδείλιων τὴν φαλαγγίτην μὲ στρατηγεῖν ἢ πεπαιδευκέναι· σὺ δ' ἄμφω
δίδους μοι, ἐπαράξας ὧδέ πως, ἄρα γε, εἶπες, ὦ παῖ, σὺ τοῖς
στρατηγικοῖς ἔργοις καὶ οἰκονομίας τι σοι ἐπεμνήσθη ὁ αὐτὸς ᾧ τὸν
μισθὸν φέρεις; οὐδὲν μέντοι οἱ στρατῶται ἧττον εὖ ἐπιστήσονται,
γρ. διδάσκωνται" ἢν δέωνται, ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται. ἐπεὶ σὴ γ' ἐγώ σοι λέγων πάλαι ἦν, εἶ-
πον ὅτι οὐδὲ ὁποῖόν τινα τοῦτον ἐπεμνήσθη, ἐπήρου με πάλιν εἰ τὴν
ὑγιείας μοι πεῖραν ἔλαβε καὶ ῥᾳθυμίας, ὡς δεήσοι καὶ τούτων, ὥσπερ καὶ
τῶν τοῦ στρατιώτου ἢ στρατηγοῦ ἐπιμελείας. ὡς δ' οὐ καὶ ταῦτα ἀπε-
γρ. εἴ τινας τύχοις ἐδί- δαξεν, οἷς οὐ πολεμικὰ φησι, ἐπήρε με αὖ πάλιν" εἰ ἴσχνα ἐπιμέλειαν ἐδίδαξέ με, ὡς αὐ-
τὸν ἔκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων κράτιστον ἂν Σύμμαχον γίγνοιτο. ἀπε-
φήσατο δέ με καὶ τοῦτο, ἀνίκεν γε αὖ σὺ καὶ δέοι, εἰ τι μὴ ἐπαι-
δεύσην ὡς ἂν δυνατὸν μάλιστα στρατιᾷ προθυμίαν ἐμβαλεῖν· λέγων ὅτι οὐ
πάνυ διαφέρει τὸν παντὶ ἔργῳ προθυμίαν ἀθυμίας. ἐπεὶ δὴ καὶ τοῦ-
το ἀνείδισον, ἤλεγχες αὖ σὺ εἴ τινα λόγον ποιήσαιτο διδάσκων
περὶ τοῦ πείθεσθαι τῇ στρατιᾷ ὡς ἂν τις μάλιστα μηχανῷτο. ἐπεὶ δὲ
καὶ τοῦτο πάντα πασῶν ἄριστον ἐφαίνετον, τέλος δή με ἐπήρε
γρ. τί εἴη ὅρκος στρατικὰ ἀνθ' ὧν εἰρήκεις" εἰ ὁποῖόν τινα τὸν ὅρκον ποιήσαιτο, ὃν ὀμνύουσι οἱ στρατιῶται. ἐγὼ δὴ συ-
νῆκα ἀπεκεκινάκιμαι ὅτι τὰ ταχυκινά. καὶ σὺ γελάσας ἠλλάγες μοι,
παραμυθεῖς ἐκεῖνον," ὃν οὐδὲν ὄφελος εἴη στρατιᾷ ταχυκινῶν ἀνδρῶν ἢ
ἐπιτηδείων. τί δ' ἄνδρ' ὑγιαίνειν; τί δ' ἐπίστασθαι τοὺς
γρ. εἰρημένους" εὑρημένους εἰς τὸ ἔλεγον τέχνας; τί δ' ἄνδρ' πείθεσθαι; ὡς δὲ
μοι κατεφαίνεις ἐποίησας ὅτι μικρὸν ἢ μέρος εἴη στρατηγίας τὰ τα-
χυκινά, ἐπερωτᾷς με εἰ τι τούτων σύ με διδάξαι ἱκανὸς εἶμι, ἀπόν-
τα μὴ ὀκνήσας τοῖς στρατηγικοῖς ἀνδράσι νομιζομένοις εἶναι δια-
λέγεσθαι, καὶ πεπαίσθαι πᾶν ἔκαστα τούτων γίγνεται· οὐ τούτῳ δὴ
σοφωτέρους τοὺς ἐμοὺς μάλιστα φρονίμους ἀεὶ τούτων ἥκιστα εἶναι
καὶ ἀεὶ μὲ τροφῆς ἐπιδεῖσθαι ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχον, ὅπ Κυαξάρης
ἔμελε παρέξειν ἡμῖν. ἀεὶ δ' ὑγιείας, ἀκούων τε καὶ ὁρῶν ὅπ καὶ
πόλεις αἱ χρήσθσαι ὑγιαίνειν. ἰατροὺς παρῳῶνται, καὶ οἱ στρατη-
γοὶ τοὺς στρατιώτας ἕνεκεν ἰατροὺς ἐξάγεσθαι, οὕτω καὶ ἐγώ, ἐπεὶ σὺ τῷ
τέλει, τούτῳ ἐχθυόμην, εὐθὺς τούτε ἐπεμελήθην· καὶ οἱμαι,
ἔφη, ὦ πάτερ, πάνυ ἱκανοὺς τοὺς ἰατρικοὺς τέχνην ἔχειν ἄνδρας
μεῖ' ἐμαυτοῦ. ἆρ' οὖν τοῦτο δὴ ὁ πατὴρ εἶπεν, ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη,
γρ. ἡπται οὗτοι μέν, οὓς λέγεις, ὥσπερ ἰατροὶ τραυμάτων σίδηρος" ἀκεσταί,
οὕτω

ὕπνω καὶ ἐσθίοντες, ὅταν πύες νοσήσωσι, τότε ἰῶνται βότυς· σοὶ δὲ βότυς μεγαλοπρεπεστέρα ἐστὶν ἡ τῶν ὑγιείας ἐπιμέλεια· ἔτι γὰρ τὸν ἀρχικὸν μὴ κάμνειν τῷ στράτευμα, τοῦτο σοὶ δεῖ μέλειν. καὶ ἵνα δὴ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὀλίγον ἰὼν τοῦτο πρᾶξαι ἱκανὸς ἔσομαι; ἂν μὲν γὰρ ὀλίγον χρόνον ἵνα μέλλῃς σὺ τῷ αὐτῷ μένειν, ὑγιεινοὺς δεῖ σφᾶς στρατιώτας μὴ ἀμελῆσαι· τοῦτο δὲ σὺν ἂν ἁμάρτοις, ἐὰν σοὶ μέλῃ σοι. καὶ γὰρ λέγοντες οὐδὲν παύονται οἱ ἄνθρωποι σοὶ τε τὰ νοσηρὰ χωρία καὶ τὰ ὑγιεινά· μάρτυρες δὲ σαφεῖς ἑκάστοις αὐτῶν παρίστανται τά τε σώματα καὶ τὰ χρώματα. ἅπαντα δὲ οὐ δεῖ χωρία μένοι δοκεῖ σκέψασθαι, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ πῶς πρᾷς σὺ ἐπιμελεῖσθαι σαυτοῦ ὅπως ὑγιαίνῃς. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, σῶστον μὲν πρῶτον νὴ Δία μηδὲν ἑκὼν ὑπερεμπλησθῆναι, δυσφορώτερον γάρ· ἔπειτα δὲ σκοπῶ τὰ εἰσιόντα· οὕτω γάρ μοι δοκεῖ ἥ τε ὑγίεια μᾶλλον παραμένειν, καὶ ἰσχὺς πορίζεσθαι. οὕτω δίκαιον δεῖ, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τὰ ἄλλα ἐπιμελεῖσθαι. ἦ καὶ χολὴ, ἔφη, ἔστιν, ὦ πάτερ, σωμάσκειν δεῖς στρατιώτας; οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ πατὴρ, οὐ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον. δεῖ γάρ δή που στρατιώτην, εἰ μέλλει πράξειν τι δέοντα, μηδέποτε πάυεσθαι ἢ τοὺς πολεμίους κακοποιοῦντα κακοῦ, ἢ ἑαυτῷ ἀγαθοῦ. ὡς χαλεπὸν μὲν καὶ ἕνα ἄνθρωπον ἄρχειν τελέως, πολὺ δ' ἔτι, ὦ παῖ, χαλεπώτερον εἶναι ὅλον· πάντων δὲ χαλεπώτατον στρατιώτας ἄρχειν τελέως. τελεῖται γὰρ ἔργα ὅσα ἂν στρατῷ, καὶ ἃ ἐπὶ λαμπρῶν ὁρμωμένοις, καὶ οἷς ἂν λαθὴ διαψευσθῆναι χρώμενος, ὥστε ἀδύνατον ποτὲ σπουδὴ στρατιὰν ἀργεῖν. λίαν σύ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὥσπερ ὑδὲ γεωργὸς ἄργος οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ στρατηγὸς ἀργὸς οὐδὲν ὄφελος εἶναι. τὸν δὲ γε ἱρμότατον στρατηγὸν ἐγὼ, ἔφη, καὶ θεὸν χρῆναι (ἰὼ μὴ τις Θεὸς βλάπτῃ) ἅμα καὶ τὴν ἐπιστήμην μάλιστα ἔχοντα τοὺς στρατιώτας διδάσκειν, καὶ τὰ σώματα μάλιστα ἔχοντας παρασκευάζειν. ἀλλὰ μήτοι τόγε μελετᾶσθαι, ἔφη, ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων, ἀγῶνας ἀγωνιᾶν μοι δοκεῖ, ὦ πάτερ, σπουδαίοις ἀγῶσιν, καὶ ἄδηλα πρᾶγμα θεῖς, μάλιστ' ἂν ποιεῖν εὖ ἀσκεῖσθαι ἕκαστα, ὥστε, ὁπότε δέοιτο, ἕτοιμα ἂν παρεῖναι σοὶ μάλιστα χρῆσθαι. καλῶς λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ· τοῦτο γὰρ ποιήσας, σαφ' ἴσθι, ὅσπερ χορὸν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἀεὶ τὰ προσήκοντα μελετῶντας ἄγειν. ἀλλὰ μὴν, ἔφη

γρ. πολεμίοις κακὰ ποιοῦντα.

ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τε τὸ προθυμίαν ἐμβαλεῖν στρατιώτης οὐδὲν μοι δοκεῖ ἱκανώτερον εἶναι, ἢ τὸ δικαίας ἐλπίδας ἀγαθὰς ἐμποιεῖν ψυχαῖς. ἀλλ' ἔφη, ὦ παῖ, ἔστι γε πειθοῦ τὸν ἐστιν εἶδος ᾧ εἴπερ κωμῳδεῖν ἐθέλεις ἀναπαλοῖτο ἀεὶ τῇ κλήσει, οἷα περ ὅταν
γρ. φῇσι. τὸ θηλύ" ἐρᾷ. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον προθύμως εὐθὺς ὅτι ἔχει ὑπακούουσας. ἰὼ δὲ πολλάκις ψευδήτην αὐτὰς, τελευτῶσιν οὐδὲν ὁπότων ἀληθῶς ὀφῶν κωλῇ, πίθοντιν αὐτῷ. οὕτω καὶ σοὶ τὰ ἐλπίδων ἔχει. ἰὼ πολλάκις προθυμίας ἀγαθῶν ἐμβαλὼν ψεύδηται τις, τελευτῶν δὲ ὁπότων ἀληθεῖς ἐλπίδας λέγῃ ὁ τοιοῦτος, πείθῃ δ' ὧν ἂν τις.
γρ. εἴργεσθαι εἰδέναι" φειδεσθαι δεῖ, ὦ παῖ. ἄλλοι σ' ἴσως λέγοντες ταῦτα διαπρᾴξοιεν ἄν. τὴν δ' αὐλὴν" παρορμῶσι εἰς τοὺς μείζους κινδύνους δεῖ ὡς μάλιστα σὺ πίστει διασώζειν. ἀλλὰ, ναὶ μὰ τὸν Δία,
γρ. παρακίνδυνοι. ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ πάτερ, καὶ καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, καὶ ἐμοὶ ἥδιον. ἐγὼ μὲν πειθομένῳ παῖ χαὶ τοὺς στρατιώτας σὺν ἀπείρως μοι δοκῶ ἔχειν, ὦ πάτερ, σὺ τε γάρ με δύβις τοῦδε σὺν παιδιᾷ ἱκανὰ ἀνύσεις, ταύτῃ πείθεσθαι ἀναγκάζων, ἔπειτα τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας· καὶ σκέπτοι ἂν ταῦτα τῷ ἐπιστῆσαι. ἐπεὶ δ' ὡς σὺ τοῖς ἐφήβοις ἡμῖν, ὁ ἄρχων ἡμῶν αὐτῷ τούτῳ ἰσχυρῶς ἐπιμελεῖτο· καὶ οἱ νόμοι δὲ οἱ πολλοὶ δοκοῦσί μοι δύο ταῦτα μάλιστα διδάσκειν, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. καὶ τοίνυν καὶ παιόντων τοῦτων, σὺ ἄπασιν ἔρᾳς μοι δοκῶ τὸ σωτῆς ἔπον πείθεσθαι μάλιστα ὃν, τὸ τὸν μὲν πειθόμενον ἐπαινεῖν τε καὶ τιμᾶν, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα
γρ. ἔπεσθαι ἀτιμάζειν τε καὶ κολάζειν, καὶ ἐπὶ μὲν γε τὸ ἀναγκαῖον" πείθεσθαι, ἔφη, αὐτὸ, ὦ παῖ, ἡ ἀθὸς ἐστιν· ἐπὶ δὲ τὸ πολὺ κρεῖττον τοῦτο, τὸ ἑκόντας πείθεσθαι, ἄλλη ζωλομαιτερα ὁδὸς ἐστιν. ὃν γὰρ ἂν κτήσωνται τοῦτον
γρ. τὰ συμφέροντα. οἱ ἄνθρωποι ὑπερηδέως πείθονται. γνοὺς δ' ἂν ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει σὺ ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ δὴ καὶ σὺ τοῖς κόμοισιν, ὡς προθύμως τοὺς ἐπιτάττοντας ὅ, τι χρὴ ποιεῖν κωλύσει, καὶ σὺν πλάττῃ δ' ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται, καὶ οὓς γ' ἂν νομίζωσι πίνες βέλτιον ἑαυτῶν ὁδεύειν εἰδέναι, ὡς ἰσχυρῶς τούτων οὐδ' ὑπολείπεται ζήλωσιν· ὁπότε δ' οἴονται πειθόμενοι κακόν τι λήψεσθαι, οὔτε ζηλώσαις πάνυ τοι ζήλωσιν ἄχειν, οὔτε

λυσεῖς

δώρεις ἐπαίρεαι, οὐδὲ γὰρ τὰ δῶρα ἐπὶ τῷ ἐαυτοῦ κακῷ ἀκούσεις λαμβάνει. λέγεις σύ, ἔφη, ὦ πάτερ, εἰς τὸ πειθομένους ἥκειν εὐδὲν εἶναι ἀνυσιμώτερον ἢ φρονιμώτερον δίκαιον εἶναι τῶν ἀρχομένων. λέγω γὰρ οὖν, ἔφη. καὶ πῶς δή τις, ὦ πάτερ, ποιῶν τοῦτο δέξαιτ' ἂν αὐτοῦ τὰ χρήσιμα παραχρῆμα; ὅταν ἴσιν, ἔφη, ὦ παῖ, σωτηρίαι ἔρωτι ὀδοὶ ἢ ὧν ἂν βούληται δίκαιον φρόνιμον εἶναι; ἢ τὸ ἡδὺ ἔρωτι τούτων φρόνιμον. καθ' ἓν γὲ ἕκαστον ἔρωτι τούτων σκοπῶν γνώσῃ ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. ὡς γὰρ βούλῃ μὴ ὢν ἀγαθὸς γεωργὸς δίκαιον εἶναι ἀγαθὸς, ἢ ἱππεὺς, ἢ ἰατρὸς, ἢ αὐλητὴς, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν, οἰόμαι" πόσου γε ἂν δέοι σε μηχανᾶσθαι γ. πόσου σοι ἐγὼ ἂν μηχ. καὶ ἐὰν πείσαις ἐμαυτὸν τί σε πολλοὺς ὅπως δέξαι λάβῃς, καὶ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν χλήσαιο, ἄρα τι ἂν ἐξήπατηκώς εἶμι ἂν, καὶ ὀλίγῳ ὕστερον, ὅπου ἂν πεῖραν δίῃς, ἐξελεγμένον τ' ἂν εἴης, καὶ πρόσθεν ἀλαζὼν φανοῦμαι. φρόνιμος δὲ ἔρωτι σωφρονεῖν μᾶλλον" πῶς ἄν τις τοῦτ' ὀλέθριος ἡδονὴ;" δηλονότι, ἔφη, ὦ παῖ, ὅστις γ. δῆλον, ἔφη, ὦ παῖ. μὲν ἐπὶ μαθήσεσι εἰδέναι, μαθὼν ἂν, ὅσαπερ τοῖς πεπαιδευμένοις ἔμαθες· ὅστις δὲ ἀνθρώποις οὔτε μαθεῖν, οὔτε παρορᾶσθαι ἀνθρωπίνην πρόνοιαν, ἀλλὰ μανίκης ἂν παρὰ θεῶν πεπωκὼς ὁμῶς, φρονιμώτερος ἄλλων ἂν εἴης· ὁ, τι δὲ γνοίης βέλτιον ὂν πραχθῆναι, ἐπιμελόμενος τούτου ὡς ἂν πραχθείη. καὶ γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τούτου ἧττον ἂν δεῖν, φρονιμώτερον ἀνδρὸς ἢ τὸ ἀμελεῖν. ἀλλὰ μέντοι ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων (ὅπερ ἐμοὶ γε καὶ τοῖς μισθοῖς δοκεῖ εἶναι) δηλονότι ἡ αὐτὴ ὁδὸς, ἥπερ εἴπερ ὑπὸ τῶν φίλων σπουδαζόμενος ἐπιθυμοίη. οἶμαι δεῖν ποιεῖσθαι φανερὸν εἶναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, ὦ παῖ, χαλεπὸν, τὸ ἀεὶ δοκοῦντας εὖ ποιεῖν ὑπ' αὐτῶν εὐθέως· τὸ δὲ συμπαθοῦντα τι φαίνεσθαι, οἶμαι πάντα ἀνθρώπους συμβαίνειν, καὶ συμπαχθόμενον, οἶμαι τι καὶ, καὶ συνεπιχαίρειν προθυμούμενον ταῖς ἡδοναῖς αὐτῶν," καὶ προφοβούμενον μή τι σφαλῶσι, καὶ προγ. καὶ φοβ. νοεῖν πειρώμενον ὡς μὴ σφάλλωνται, ἐπὶ πᾶσι που δεῖ μάλιστα ὧν ἐν. συμπαραμυθεῖσθαι. καὶ ἐπὶ τῷ προθύμῳ γε, οἶμαι μὲν ὦ ὦ πάτερ, ὑπὸ ἄρχοντος δεῖ δ' ἥκιστα τοιούτου τοῦτο φανερὸν εἶναι· οἶμαι δὲ ὦ καὶ ἐμὲ ὦ ψύχαρες· οἶμαι" δῆτα μοχθεῖν, τί πόνων. πάντα γὰρ ταῦτα εἰς τὸ γ. δ. ἀ. μό- φιλεῖσθαι, ὑπὸ τῶν ἀρχομένων συναμβάνει. λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς καθιερώτερον δεῖ πρὸς πάντα τὰ ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων εἶναι.

εἶναι· λέγω γὰρ ὅτι, ἔφη, δικαίως μέν τοι, ἔφη, ὦ παῖ· οὐχ ὁρᾷς δὲ τοῦτο ὅτι τὰ ὁμοίαν σωμάτων οἱ αὐτοὶ πόνοι οὐχ ὁμοίως ἄπλοιν, ἀλλ' ἐχθροῖς τε ἀνδρὸς καὶ ἰδιώτου· ἀλλ' ἐπικουφίζει πᾶν τιμὴ
γ. καὶ αὐτὸ τοὺς πόνους τῷ ἄρχοντι, καὶ τὸ αὐτὸν εἰδέναι ὅτι εὖ λαμβάνει ὃ, τι ἂν ποιοῖν. ὥστε γε, ὦ πάτερ, ἤδη ἔχοιεν μὲ τὰ ἐπιτήδεια οἱ στρατιῶται, ὑγιαίνοιέν τε, πιέειν τε δύναιντο, καὶ τὸ πολεμικὸς πρᾶγμας ἡσυχῆ τῆς εἶεν, φιλοτιμίας δ' ἔχοιεν ὥστε τὸ ἀγαθοὶ φαίνεσθαι, τὸ δὲ πείθεσθαι αὐτοῖς ἡδίον εἶεν ἢ ἀπειθεῖν, καὶ ἂν ἤδη τὴν καὶ ὧν σωφρονεῖν ἄν τις σοι δοκοῖη ἀμαχωνίζεσθαι βελόμενος τοὺς πολεμίους ὡς τάχιστα; νὴ μὰ Δί', ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλεῖον ἕξειν· εἰ δὲ μὴ, ἔγωγ' ἂν ὅσῳ οἰοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων εἶναι, καὶ τοὺς ἑπομένους βελτίους ἕξειν, τοσῷδ' ἂν μᾶλλον φυλαττοίμην· ὥσπερ καὶ τἄλλα, ἃ ἂν οἰώμεθα πλείους ἡμῖν ἄξια εἶναι, ταῦτα πειρώμεθα ὡς ἂν ἐχυρώτατα ποιεῖσθαι. πλεῖον δ' ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίων πῶς ἄν τις δύναιτο μάλιστα; οὐ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐκ τούτου φαῦλον, ὦ παῖ, οὐδ' ἀπλοῦν ἔργον ἐρωτᾷς· ἀλλ' οὖ ἴσθ' ὅτι δεῖ τὰ μέλλοντα τοῦτο ποιήσειν καὶ ἐπιβουλεύειν, καὶ κρυφίους, καὶ δελεῖν, καὶ ἀπατεῶνα, καὶ κλέπτην, καὶ ἅρπακα, καὶ οὐ πάντ' ἐπιτηδεύειν τὰ πολεμίων. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ ἡράκλεις, οἷον συλλέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἀνδρὸς μεγίστου; οἷον ἄν, ἔφη, ὦ παῖ, δικαιοσύνης τε καὶ νομιμάτων ἀνὴρ εἴης. πῶς μέν, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους τοὐναντία τούτων ἐδιδάσκετε; νὴ μὰ Δί', ἔφη, καὶ νῦν γε πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ πρὸς τοὺς πολίτας· ὅπως δὲ γε τοὺς πολεμίους δικαίως καὶ κακῶς ποιεῖν σὺν οἷόν τε μανθάνοντας ὑμᾶς πολλὰς κακουργίας; οὐ δῆτ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ πάτερ. πῦρ μὲν οὖν ἔφη, ἕνεκα ἐμανθάνετε τοξεύειν; πῦρ δ' ἕνεκα ἀκοντίζειν; πῦρ δ' ἕνεκα δελεύειν ὗς ἀγρίους πλέγμασι καὶ ἀρύγμασι; πῖ δὲ ἐλάφους ποδάγρᾳσι καὶ ἀμπίδοναις; πῖ δὲ λέοντ καὶ ἄρκτους καὶ πανθήρας σὺν εἰς τὸ ἴσον καθιστάμενοι ἐμάχεσθε, ἀλλὰ μᾶλλ πλεονεξίας τινὸς ἀεὶ ἐπειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτούς;
γ. καὶ ἐπὶ ἡδίω τὸ ε. σπ καὶ. ἦ οὐ γιγνώσκεις ὅτι ταῦτα πάντα καλὰ μέν τινες καὶ ἀπάτη, καὶ δολώσεις, καὶ πλεονεξίαι; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, δηλονότι γε· ἀνθρώπων δ' εἴ τις δύναιμι βούλεσθαι ἐξαπατῆσαί τινα, πολλὰς πλησὶς οἶδα λαμβάνων. οὐδὲ γὰρ τοξεύειν, εἶμαι, ἔφη, οὐδ' ἀκοντί-

ἀκοντίζειν ἄνθρωπον ἐπιτρέπομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐπὶ σκοπὸν βάλλειν
ἰδιδάσκομεν, ἵνα γε καὶ μὴ μὴ κακουργοίητε τοὺς φίλους, εἰ δέποτε
πόλεμος γένοιτο, δυνασθε καὶ ἀνθρώπων στοχάζεσθαι. καὶ ἐξαπα-
τᾶν δὲ καὶ πλεονεκτεῖν σὸκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδεύομεν ὑμᾶς, ἀλλ'
ἐν θηρίοις, ἵνα μηδ' ἐν τούτοις τοὺς φίλους βλάπτοιτε· εἰ δέ ποτε
πόλεμος γένοιτο, μηδὲ τούτων ἀγύμνασοι εἶητε. σὸκοῦν, ἔφη, ὦ
πάτερ, εἴπερ χρήσιμόν ἐστιν ἀμφότερα ἐπίστασθαι, ἓν τε ποιεῖν καὶ γρ. ἐπ' ἀνθρ.
κακῶς ἀνθρώπους, καὶ διδάσκειν ἀμφότερα ταῦτα ἐδεῖ ἐν
ἀνθρώποις. ἀλλὰ λέγε, ἔφη, ὦ πάτερ, ἐπὶ τί ἡμέτερον σεσηγάνων
χρείας ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλος τὸν παῖδα, ὃς ἰδιδάσκει ἄρα τοὺς
παῖδας τὸν τε δικαιοσύνην, ὥστε καὶ σὺ κελεύεις, μὴ ψεύδεσθαι
καὶ ψεύδεσθαι, μὴ ἐξαπατᾶν καὶ ἐξαπατᾶν, καὶ μὴ ἀμφοῖν καὶ γρ. διωρθ.
καὶ ἀμφοῖν, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν καὶ πλεονεκτεῖν. ἐδίδασκε δὲ ζητο.
τούτων ἅ τε σφῶν τοὺς φίλους ποιητέον ἦν, καὶ ἃ χρὴ τοὺς ἐχ-
θροὺς· καὶ ἔτι δὲ πρὸς ταῦτα ἐδίδασκεν, ὡς τοὺς φίλους δί-
καιον εἴη ἐξαπατᾶν ἐπί γε ἀγαθῷ, καὶ κλέπτειν τὰ τῶν φίλων ἐπί
γε ἀγαθῷ, καὶ ταῦτα διδάσκοντα ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἐπ' ὠφε-
λείᾳ τοὺς παῖδας τοῦτο ποιεῖν, ὥστε καὶ σὲ πάλαι φασὶ τοὺς
ἐκείνως διδάσκειν ἐξαπατᾶν, καὶ γυμνάζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς
ἀλλήλους ἐπὶ δυνάμει ποιεῖν. ἡδόμεθα οὖν ἡμεῖς οὕτως εὐφυεῖς καὶ
πρὸς τὸ εὖ ἐξαπατᾶν καὶ πρὸς τὸ εὖ πλεονεκτεῖν, ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὸ
φιλοκερδεῖν σὸκ ἀφυεῖς ὄντες, σὸκ ἀπεχόντως σὺ δὲ τῶν φίλων,
τὸ μὴ οὐχὶ πλεονεκτεῖν αὐτῶν πειρᾶσθαι. ἐχθὲς οὖν σὺ τοῦτο
φρήσας ἢ καὶ νῦν χρεὼ μεθ' ἡμῶν, ἁπλῶς διδάσκειν τοὺς παῖδας,
ὥσπερ τοὺς οἰκέτας πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διδάσκομεν ἀληθεύειν, καὶ
μὴ ἐξαπατᾶν, μηδὲ κλέπτειν, μηδὲ πλεονεκτεῖν· εἰ δὲ παρὰ ταῦτα
ποιοῖεν, κολάζειν, ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐνθυμούμενοι σεμνότεροι
πολῖται χρήσιντο. ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλικίαν, ἵνα δὴ σὺ νῦν ἔχῃς
ἤδη, καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους νόμιμα ἐδίδασκεν ἀσφαλὴς εἶναι δι-
δάσκειν. οὐδὲ γὰρ ἂν ἔπ' ἐξουσίᾳ δοκεῖτε πρὸς τὸ ἄγριοι πο-
λῖται χρήσιμοι, σὺν τῇ αὐδείᾳ ἀλλήλοις σωτεθραμμένοι, ὥστε γε
καὶ ἀφειδίαν οὐ μαλθακίζεσθαι πρὸς τοὺς ἄλλους νέους, ἵνα μὴ
πρὸς τῇ ἐχυρᾷ ἐπιθυμίᾳ αὐτοῖς ῥᾳδιουργίας προσχρώμενοι, ἀμέ-
τρως αὐτῇ χρῶντο οἱ νέοι, νὴ Δί' ἔφη· ὡς τοίνυν ὀψιμαθῆ με

ὅτι πρὸ τούτων τὸ πλουτεῖν ἐᾶν, ὦ πάτερ, μὴ φείδου, εἰ μὲ ἰσχὺς διδάσκειν ὅπως πλουτήσω ἐγὼ τοὺς πολεμίους. μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὁπόσοι ἐσὶ σωμάμοις, πεπαγμένοις ἐπὶ τοῖς ζωὸν αἰχμὴν λαμβάνειν τοὺς πολεμίους, καὶ ὁπλισμένοις ὡς ὅπλοις, καὶ ἐρρωμένοις καὶ εὐδόνδως, καὶ φανερὸς σοι ἔσαι ἀφανὴς ὢν αὐτὸς σκεπόμενος· καὶ σὺ δυσχωλάνους αὐτοὺς ποιουμένους σὺ ἱρυμνὰ αὐτοὺς ὢν ὑποδέξῃ. καὶ πῶς ἂν, ἔφη, τὶ τοιαῦτα, ὦ πάτερ, ἀμφοτέρωθεν δύναιτ' ἂν τὰς πολεμίας λαμβάνειν; ὅτι ἔφη, ὦ παῖ, πολλὰ μὲ τούτων ἀνάγκη ἐσὶ καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς πολεμίους ἔχειν. σιτοποιεῖσθαί τε γὰρ ἀνάγκη ἀμφοτέρους, καὶ μαγειρεύεσθαί τε ἀμφοτέρους, καὶ ἑωθεν ἐπὶ τὰ ἔργα ἀναγκαῖα ἐξιέναι ἄμφω· πάντως δὲ καὶ χωρεῖν δεῖ ἀεὶ· καὶ ταῖς ὁδοῖς, ὁπόσας ἂν ὦσι, τοιαύτας ἀνάγκη χρῆσθαι. ἃ χρὴ σε πάντα καταπανοεῖσθαι, σὺν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γινώσκης ἀσθενεσάτους γιγνομένους, σὺν τούτῳ μάλιστα φυλάτ[illegible]εσθαι· σὺν ᾧ δ' ἂν τοὺς πολεμίους ἀσθενάνη ἐνυχθέντας γιγνομένους, σὺν τούτῳ μάλιστα ἐπιπ[illegible]εσθαι. πότερον δ', ἔφη ὁ Κῦρος, σὺ τούτοις μόνον ἐσὶ πλουτοκλεῖν, ἢ καὶ σὺ ἄλλοις τισί; καὶ πολύ γε μᾶλλον, ἔφη, ὦ παῖ. σὺ τούτοις μὲ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πάντες ἰσχυρῶς φυλακὴν ποιοῦντα, εἰδότες ὅτι διώκειν. οἱ δ' ἐξαπατῶντες τοὺς πολεμίους δώσουσι καὶ θαρρήσουσι ποιήσασθαι φυλακὴν λαμβάνειν, καὶ διάξουσι παρελθόντες ἑαυτοὺς, ἀπίκλους ποιήσουσι, καὶ ἐς δυσχωρίαν φυγῇ ἐλαυνόμενοι σὺ τοῦτο ἐπιπ[illegible]εσθαι δεῖ, ἔφη, ὦ παῖ, φιλομαθῆ σε τούτων πάντων ὄντα, οὐχ οἷς ἂν μαθοις, τούτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιητὸν εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανήματα. ἆρα καὶ οἱ μουσικοὶ οὐχ οἷς ἂν μάθωσι, τούτοις μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα μέλη πράττειν ποιοῦσιν. καὶ σφόδρα μὲ καὶ σὺ τοῖς μουσικοῖς ἔοικας καὶ αὐτὸς εὐδοκιμεῖν, πολὺ δὲ καὶ σὺ τοῖς πολεμικοῖς μᾶλλον ἔοικα μηχανὴ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ· παῦτα γὰρ μᾶλλον καὶ ἐξαπατᾶν δώσουσι τοὺς πολεμίους. εἰ δὲ σύ γε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο μιτυίγνοις ἢ ἀνθρώπους ἢ τὰς μηχανὰς ἃς καὶ πάνυ ἐπὶ τοῖς μικροῖς θηρεύοις ἐμηχανῶ, σὸν οἷσι ἂν, ἔφη, σεσόου πάνυ ἐλάσσης τ' ἂν εἶς τοὺς πολεμίους πλουτοκλείας; σὺ μὲν γὰρ ἐπὶ ἔοις ὄρνισας σὺ τῷ ἰσχυροτάτῳ χαμαὶ νενισάμενον ἐπορεύου νυκτός· καὶ πρὶν κινεῖν τοὺς ὄρνιθας ἐπαποίμωζε σοι ἐπὶ τούτῳ αἰ πύλαι αὐτῶν, καὶ τὸ κεκτημένο-

γρ. παρασκεῖν.

γρ. πάντως ἰδεῖν. καὶ τ

γρ. ἀλλ. τια μέλα

τον

νὴ χωρίον ἐξώνησα τῷ ἀκινήτῳ· ὄρνιθες δ'' ἐπιπαιδεύσοιτέ σοι, γρ. ἐξιπαυδεύσοντο
ὥστε σοὶ μὲν σωμφέρονται τὼν ἡμερῶν, τοὺς δ' ὁμοφύλους ὄρνιθας
ἐξαπατᾶν· αὐτὸς δ' ἐνήδρευες ὥστε ὁρᾶν μὴν αὖθις, μὴ ὁρῶντα
δ'' τὼν'' αὐτῶν. εἶχες δ' ἐπιμέλειαν δ' φδύνειν ἔλκων τὸ πτερὸν γρ. αὐτῶν. σπάσας δὲ
ὥστε δ' φυγεῖν. ὥστε δ' ἂν τὸν λαγὼ, ὅτι μὴν ὑπ' σκότει νέμεται, φδάνειν ἕλ-
κοντα πίνω
τῷ δ' ἡμέρᾳ ἐπιδιδράσκει, κύων ἑτέρφις, αὐτῇ ὁσμὴ αὐτὸν γρ. καὶ φδά-
ἀνδρίσκον. ὅτι δ' ἔχει ἰφθυβλη, ἐπὶ σύχνθεσιν, ἄλλας κύνας εἶ-
ναι ἔλκειν
χρὴ ἐπιτηδεύμενας ὥστε τὸ κατὰ πόδας αἱρεῖν. εἰ δ' κὴ τοὺς
ἐπφύγειν, τοὺς πόρρω αὐτῶν ἐκμανθάνειν, κὴ ὥστε οἷα χωρία
φύγειν αἱρεῖται οἱ λαγὼ, ὑπ' τούτοις τὸ δίκτυα ὑποτέτακται ὑπ-
πτόντες, ἵνα ὑπ' τῇ Σφόδρα φεύγειν αὐτὸς ἑαυτὸν'' ἐμπίπλαν γρ. ἐμπιπτὼν συνίδῃ
ὑπίδῃ. δ' δ μὴν ὑπεξῆλθεν ἀμφεύγειν, σκοπὸς δ' γιγνόμενος
κυδίσης, οἱ ἰγνεύθεν πρὸ ἐμελλον ἐπιχρήσεσθ. κὴ αὖθις μὲν ὑ
ὕπιθεν κράυγὴ ἰδὲν ὑπερλέσῃ δ' λαγὼ βοῶν, ἐξέπληττεν αὖτον,
ὥστε ἀφρόνως ἁλίσκεσθ. τοὺς δ' ἔμπροσθεν σιγᾷ διδάξας ὑπ-
δρεύοντας, λανθάνειν ἐποίεις. ὥσπερ οὖν ποθεῖπον, εἰ τοιαῦτα ἐχε-
λήσεις κὴ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους μηχανᾶσθ, σὺν εἶδ' ἔγωγε εἴ τινα
λίπεις ἂν τῶ πολεμίων. ἰὼ δὲ ποτ ἄρα ἀνάγκη χρήσῃ κὴ ὑπ τῇ
ἱππάδι ὑπ δ' ἱμᾶσιν ὑπλισμένους κὴ ἀμφοτέρας μάχεσθαι σωμ-
άπλειν, ὑπ τῇ τούτῳ δὴ, ὦ πατ, οἱ ὑπ πολλῶ παρεσκευασμένοι
πλεονεξίαν μίαν δυνάσθαι. τοῦτο δ' ἐγὼ λέγω εἶναι, ὅταν τ' ῥα-
πτῶν εὖ μὲν σώματα ἠσκημένα ᾖ, εὖ δ' αἱ ψυχαὶ τεθυμωμέναι,
εὖ δ' αἱ πολεμικαὶ τέχναι μεμελετημέναι ὦσιν. εἰδ' δ χρὴ κ τοῦτο
οἰδέναι, ὅτι ὁπόσους ἂν ἀξιοῖς σοι πιθέσθαι, κ ὑμνεῖσι πάντες ἀξιώ-
σουσί σε ὥσθ' ἑαυτῶν βουλεύεσθ. μηδέποτε οὖν ἀφροντίστως ἔχε,
ἀλλὰ τ μὲ νυκτὸς ὥσπερ ὑπό τί σοι ποιήσουσιν οἱ κ χρόμενοι ἐπιθᾶν
ἡμέρα χρήσῃ, τ δ' ἡμέρας ὅπως ὡς νύκτωρ κράτιστα ἕξει. ὅπως δ'
χρὴ ὑμᾶσθαι εἰς μάχην σκοπᾶν, ἢ ὅπως ἀγὴν ἡμέρας ἢ νυκτὸς, ἢ
στενὰς ἢ πλατείας ὁδὰς, ἢ ὀρεινὰς ἢ πεδινάς, ἢ ὅπως σκοπεύεσθ εὐ-
θαῖς, ἢ ὅπως φυλακὰς νυκτερεινὰς ἢ κ ἡμερινὰς κομιστέον, ἢ ὅπως
ὥσθ πολεμίους πρόσεσθαι, ἢ ἀπιέναι ὑπὸ πολεμίων, ἢ ὅπως πα-
ρὰ πόλιν πολεμίαν ἄγειν, ἢ ὅπως πρὸς τεῖχος ἄγειν ἢ ἀπιέναι,
ἢ ὅπως'' νάπας ἢ πορυμοὺς ἀμφιάσειν, ἢ ὅπως ἱππικὸν φυλάτ- γρ. νάπη
θειν, ἢ ὅπως κινητέος ἢ ἠξύσθαι· κ εἴρηται δή σοι κ ἔμπροσθ ἄρχειν, οἱ

πολέμιοι ἐπιφανεῖεν, πῶς χρὴ ἀντικαθιστάναι· καὶ εἰ σοι ἐπὶ φάλαγγος ἄγοντι ἄλλοθέν ποθεν οἱ πολέμιοι φανεῖεν, ἢ ἐξ ὀπίσω που, ὅπως χρὴ ἀντιπαρέχειν· ἢ ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ἄν τις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ ἥκιστα οἱ πολέμιοι εἰδεῖεν· ταῦτα δὴ πάντα τί ἂν ἐγὼ λέγοιμί σοι; ὅσα τε γὰρ ἐγὼ ἤδειν, πολλάκις ἀκήκοας, ἄλλως τε εἴ τις ἐδύνει τι τούτων ἐπίστασθαι, οὐδενὸς αὐτῶν ἠμέλησας, οὐσί᾽ ἀδαὴς γεγένησαι. δεῖ οὖν ὥσπερ τὰ ζυμβαίνοντα, οἵμῃ τούτοις χρῆσθαι ὁποίοις ἄν σοι ἀεὶ συμφέρειν δύνασθαι. μισθὸν δέ μοι, ὦ παῖ, κἀγὼ πάλαι, ἔφη, τὰ μέγιστα. παρὰ γὰρ ἐσοῦ κἀγὼ οἰκειότατος μήτ᾽ ἂν σαυτοῦ μηδέποτε, μηδ᾽ ἂν τῇ φρατρᾷ κινδυνεύσῃς, καταγνοῖην ὡς ἄνθρωποι μὴ αἰσχύνην πράξεις εἰκάζοντες, εἰδότες δὲ οὐδὲν λάθοι ἐσῃ αὐτῶν· πάλαι γὰρ οἶσθ᾽ ἂν ἐξ αὐτῶν τὸ γιγνόμενον. πολλοὶ μὲν γὰρ ἤδη πόλεις ἔπεισαν, καὶ παῦται οἱ δεινότατοι σοφώτατοι εἶναι, πόλεμον ἄρεσθαι θεοῖς θύοντες ὑφ᾽ ὧν οἱ πλούσιοι ἐπλήσθησαν ἀπόλογοι. πολλοὶ δὲ πολλοὺς κύξησαν ἤδη καὶ ἰδίᾳ καὶ πόλεις, ὑφ᾽ ὧν αὐξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἔπαθον. πολλοὶ δὲ οἷς ἐξῆν φίλοις χρῆσθαι, καὶ τῷ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν, τούτοις δῆλοι μᾶλλον βουληθέντες ἢ φίλοις χρῆσθαι, τὸ τούτων τοῦτον δίκην ἔδοσαν. πολλοῖς δὲ θεὸν ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν ἡδέως, ἐπιθυμήσασιν δὲ πάντων κύριοι εἶναι, ἀλλὰ παῦται καὶ ὧν εἶχεν ἀπέτυχον. πολλοὶ δὲ ὧν πολὺ ὄλκιον ἦν χρυσὸν κτησάμενοι, ἀλλὰ βοῦν ἀπώλεσαν. οὕτως ἡ γε ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε θάρσειν αἱρεῖσθαι, ἢ εἰ κληροῦμεν ὃ, τι λάχοι τοῦθ᾽ ἕκαστοι. θεοὶ δέ, ὦ παῖ, ἀεὶ ὄντες πάντα ἴσασι καὶ γιγνόμενα, καὶ ἃ ὄντα, καὶ ὅπῃ ἐξ ἑκάστου αὐτῶν ἀποβήσεται. καὶ τὰ συμβαλλομένων ἀνθρώπων οἷς ἂν ἵλεῳ ὦσι, προσημαίνουσι ἃ τι χρὴ ποιεῖν, καὶ ἃ μὴ χρή. εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλουσι συμβουλεύειν, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἐστιν ὧν ἂν μὴ θέλωσιν ἐπιμελεῖσθαι.

γρ. τὰ ἀγαθά.

γρ. τὸ αὖ πολλὰς

ΞΕΝΟ-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας, βιβλίον β'.

Τοιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκηντο ἀμελῆσαι μὲν τῆς ὁδοῦ τὸ Περσικὸν, ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς αὐτὸς δεξιὸς φανεὶς ἡγεμὼν ἐγένετο, προσδεξάμενοι θεοῖς καὶ ἥρωσι τοῖς Περσίδα γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σῴας· οὕτω δίκαιον καὶ ὅσιον. ἐπειδὴ δὲ διέβησαν, προσηύχοντο αὖθις θεοῖς τοῖς Μηδίαν γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀπασάμενοι ἀλλήλους, ὥσπερ εἰκὸς, ὁ μὲν πάλιν εἰς Πέρσας ἀπῄει, Κῦρος δὲ εἰς Μήδους πρὸς Κυαξάρην ἐπορεύετο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κυαξάρην, πρῶτον μὲν, ὥσπερ εἰκὸς ἦν, ἠσπάσαντο ἀλλήλους. ἐπεὶ δὲ ἥκειν τὸν Κῦρον ὁ Κυαξάρης πόσον τινὰ ἄγων στράτευμα. ὁ δέ, ἔφη, πεισομένους μὲν, οἷ οὐ πρόθυμοι ἕψονται ἂν εἶεν ὑμῖν μισθοφόροι· ἄγει δὲ καὶ τοὺς οὐδὲπώποτε ἐξελθόντας πρόσθεν ἀμφὶ πόνους. πόσοι τινές; ἔφη ὁ Κυαξάρης. ἐὰν ἐν ὁ ἀριθμὸς ᾖ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκούσαντα εὐφραίνει· ἐὰν δὲ πλείονα ᾖ, ἀκούσαντα ἐκπλήττει. ἀλλὰ σκέψασθε αὐτοὶ, ὅτι ὀλίγοι ὄντες οὗτοι οἱ ὁμόσε ἰόντες καλούμενοι πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν ῥᾳδίως ἄρχουσιν. ἆρα τις, ἔφη, δέκα τῶν αὐτῶν, ἢ μυρίων ἐφοβήθη; οἱ δὲ πολέμιοι ἐσθ' ὅτε ἦρχον τῆς; καὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ πολλοί γε. πῶς τοῦτ' εἰκὸς; ὅτι, ἔφη, πολλοὶ ἥκοντες αὐτόθεν, ἄλλος ἄλλον τρόπον, πάντες τοῦτο λέγουσιν. ἀγωνιστέον ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας, ἀναγκαῖον γὰρ, ἔφη. τί σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ οἶσθα τὴν δύναμιν ἑκάστου μου, εἰ οἶσθα, πόσου ἂν ἡμᾶς προσοῦσα, καὶ πάλιν τοῦτο ἡμετέραν, ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρας πρὸς ταῦτα βουλευόμεθα ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζοίμεθα; ἄκουε δὴ, ἔφη ὁ Κυαξάρης. Κρῖσον μὲν ὁ Λυδὸς ἄγων λέγεται μυρίους μὲν ἱππέας, πλείους δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτάμαν δὲ τὸν τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχοντα λέγουσιν ἱππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ ἐπὶ πλείοσι τῶν μυρίους τετρακισμυρίων. Ἀριόβαρζον δὲ τὸν τῶν

γρ. δισμυρίους

γρ. καὶ ἄλλους δὲ τῶν

τ' Καππαδοκῶν βασιλέα, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελταστὰς ὑπὲρ μείους τρισμυρίων· τ' Ἀραβίων δὲ Μάραγδον, ἱππέας τε εἰς μυρίους, καὶ ἅρματα εἰς ἑκατὸν, καὶ σφενδονητῶν πάμπολύ τι πλῆθος· τοὺς μὲν τοσοῦτοι Ἕλληνες τὸν ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦντας οὐδένα πω σαφῶς λέγεται εἰ ἐποιοῦντο· τοὺς δὲ ἀπὸ Φρυγίας τ' πρὸς Ἑλλησπόντου τ' Ἑλλήσποντον συμβαλεῖν φασι τ' Γαβαίους ἑκατὸν εἰς τ' Καῦστρου πεδίον ἑξακισχιλίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ εἰς μυρίους. Κάρας μὲν τοὺς καὶ Κίλικας καὶ Παφλαγόνας παρακληθέντας οὐ φασιν ἐπεσθαι· ὁ δὲ Ἀσσύριος ὁ Βαβυλῶνά τε ἔχων καὶ τὴν ἄλλην Ἀσσυρίαν, ἐγὼ μὲν οἶμαι ἱππέας μὲν ἄξειν τ' οὐ μυρίους δισμυρίων, ἅρματα δὲ ἓξ οἷς οὐ πλείω διακοσίων, πεζοὺς δὲ οἴομαι πάμπολλους· εἰώθει γοῦν ὁπότε δύοι ἐμβάλλοι· σὺ δέ φησ' ὁ Κῦρος, πολεμίους λέγεις ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισμυρίους εἶναι, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ εἴκοσι μυριάδας· ἆρα δή, τ' σῆς δυνάμεως πλῆθος φῂς εἶναι; εἰσὶν, ἔφη, Μήδων ἱππεῖς μὲν πλείους τ' μυρίων, πελταστὴ δὲ καὶ τοξότης χιλιοῖσι· ἂν δὲ ἐπὶ τ' ἡμετέρας καὶ ἑξακισμύριοι. Ἀρμμίων δ', ἔφη, τ' ὁμόρων ἡμῖν παρέσονται ἱππεῖς μὲν πεντακισχίλιοι, πεζοὶ δὲ δισμύριοι. λέγεις σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἱππέας μὲν ἡμῖν εἶναι μείους ἢ τριπλῆ μέρος ἢ τ' πολεμίων ἱππικὸν, πεζοὺς δὲ χιλίῳ ἀμφὶ τοὺς ἡμίσεις. Κ' οὖν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, οὐκ ὀλίγους νομίζεις Περσῶν εἶναι ἅς σὺ φῂς ἄγειν; ἀλλ' εἰ μὲν ἀνδρῶν σφενδονῆται ἡμῖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἶεν καὶ μάλ', αὖθις βαλοῦσόμεθα· τὸν δὲ μάχιμον μισθὸν, ἔφη, λέγουσιν ἡμῖν ἴσον. χιλίῳ, ἔφη ὁ Κυαξάρης, πάντων ἡ αὐτή. τοξότην γάρ εἰσι καὶ ἀκοντιστὴν οἱ τ' ἐκείνων καὶ οἱ ἡμέτεροι. ἀκούω, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκροβολίζεσθαι ἀνάγκη εἶναι, τοιούτων γε τ' ὅπλων ὄντων· ἀνάγκη γοῦν, ἔφη ὁ Κυαξάρης. ἐκεῖνο δὲ τοῦτο μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, τ' πλείόνων ἡ νίκη· πολὺ γὰρ ἂν ῥᾷον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τ' πολλῶν ἀπεωσθήσοιντο, ἢ ὑπὸ τ' ὀλίγων οἱ πολλοί. εἰ οὖν ὕπνος ἔχοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, τί ἂν ἄλλο τις κρεῖττον σύροι ἢ πέμπειν εἰς Πέρσας, καὶ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι εἴ τι πείσονται Μῆδοι. εἰς Πέρσας τὸ δεινὸν ἥξει, ἅμα δ' αὐτοῖν πλεῖον ἁρπάσομαι; ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ ῥᾴδιον, ὅπου γε δὴ πάντες ἐλθοιεν Πέρσαι, πλήθει γε σφῶν ἂν ὑπερβαλοίμεθα τοὺς πολεμίους. τί μὴν ἄλλο σοφίᾳ ἄμεινον

γρ. πρὸς Ἑλλησποντ.
γρ. Γαζίδον.
γρ. Καύστριον.
γρ. ὑπὸ τ' πολλ.

ἄμεινον πούτω; ἐγὼ μὲν ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ σὺ εἶδες, ὡς πάγχυ ἔσται ἁπανύμιλα πᾶσι Πέρσαις τοῖς παρουσιοῦσιν εἰς ὃ τι ἂν ἔρχωνται ἐγκύκλιος οἱ παρ' ἡμῶν, οἱ δὲ ὁμοτίμων καλούμενοι. ταῦτα σὺ ἐπὶ θώραξ μὲν δεῖ τὰ στέρνα, χαλκᾶν ἢ εἰς τὰ ἀεστεφῆ, κνημὶς ἢ ἡ σύμπαση εἰς τὰ διξιάν· κἂν ταῦτα παρασκευάσῃς, ἡμῖν μὲν πανήσεις τὸ ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἰέναι. ἀσφαλίσταλον, τοῖς πολεμίοις δὲ φοβερώτερον ἢ τὰ μάνια αἰρετώτερον. πάντα μὲν δή, ἔφη, ἡμῖν μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς μάνιας· οἶδα μὲν τ' ἂν αὐτῶν φοβώσαι, τύπτεσθαι δὲ ὑμῖν καὶ τοῖς ἵπποις νέμεσθαι, ὡς μὴ σχολάζωσι μήτε φοβεῖσθαι, μήτ' ἀναρίφεσθαι. Κῦρος μὲν ἄτως ἔλεξεν· τῇ καὶ Κυαξάρῃ ἐδόξει τι σὺν λόγῳ. καὶ ἐγὼ μὲν τοιούτοις μεθαπέμπεσθαι ἐκέτι ἐμέμνητο, παρεσκευάζετο δὲ ὅπλα τε ἀθροίζεσθαι· καὶ χρόνον τινὰ ἐτοῖμοι ἦσαν καὶ οἱ Περσῶν οἱ ὁμότιμοι παρῆσαν, ἑπόμενοι τοῖς ἐκ Περσῶν ἐρχομένοις.

2. Ἔνθα δὴ εἶπεν ὁ Κῦρος συναγαγὼν αὐτοὺς τάδε· Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὁρῶν αὐτοὺς μὲν καθωπλισμένους ὅπως, καὶ τοὺς ἵππους παρεσκευασμένους, ὡς εἰς χεῖρας συμμίξοντας τοῖς πολεμίοις τοὺς δὲ ἱππέας ὑμῖν Πέρσας γινώσκων ὅτι ὅπως ἀθλισμένοι εἰσὶν ὡς ὅτι ἀσφαλέστατα ταχθέντες μὰ χαλᾷ· εἰκὸς μὴ ὀλίγοι τινὲς, καὶ ἑκόντες συμμάχων συμπίπτοντες πολεμίοις πολλοῖς, πάθοιτε τι. νικᾶν οὖν, ἔφη, σώματα μὲν ἐχόντες ἀνδρῶν ἥκιστα οὐ μεμπτά· ὅπλα δὲ ἔσται αὐτοῖς ὅμοια τοῖς ἡμετέροις. πῶς γὰρ μὴ ψυχὰς αὐτῶν θήγειν ἡμῖν ἔσται; ἄρχοντας γὰρ ἕξουσιν ἀγαθοὺς εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀρχόμενα ἀγαθὰ ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται.

3 Ὁ μὲν ὅπως εἶπεν· οἱ δὲ ἠθύμουν μὲν πάντες, νομίζοντες μετὰ πολεμίων ἀγωνιεῖσθαι· εἷς δὲ αὐτῶν καὶ ἔλεξε τοιάδε. Ἀλλὰ θαυμαστὸν μέν, ἔφη, ἴσως δόξω λέγειν, εἰ Κύρῳ συμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ ὅπλα λαμβάνωσιν οἱ ἡμῖν μελλοντες συμμαχεῖσθαι. ἀλλὰ γιγνώσκω γὰρ, ἔφη, ὅτι οἱ τῶν ἱκανωτάτων καὶ τῷ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγῳ ἔτοι καὶ μάλιστα εὐθύνοντα ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκινδύνων, καὶ δῶρα καὶ διδόασιν οἱ τοιοῦτοι, κἂν μείω τυγχάνῃ ὄντα ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζονος αὐτὰ τιμῶντες οἱ λαμβάνοντες. καὶ νῦν, ἔφη, οἱ Πέρσαι παρακεκλημένοι τὸν Κύρου

γρ. εἰ οὖν λέγω ἔχειμι.

γρ. ἀσφαλέστερον. πῶς ἐναντίοις δὲ τὸ φ.

2.

γρ. ἔχειν αὐτὸν μόνον ἀγαθὸν παρέχειν, ἀλλὰ καὶ

3.

πολὺ μᾶλλον ἡδὺ ἡσυχίαν ἢ ὑφ' ἡμῶν παρακαλούμενοι· εἴς τε τοὺς ὁμολίμους καὶ διὰ μέσου βεβαιότερος ὢν ἡγήσεται ἔχειν τὸν

γ.Α. ἡσύχιον, ἢ εἰ ὑμῖν τὸ αὐτὸ τοῦτο γένοιτο. ἀπεῖναι

θ, ὑπὸ βασιλέως τε παιδὸς καὶ ὑπὸ τραπεζῶ ''νομούμενον, ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν εἰς τὸ αὐτὸ ἔτι ἄγοιτο. ἀπεῖναι μέντοι οὐδὲ ὑμέτερον χρὴ οὐδὲ παντὶ τρόπῳ δεῖ τὸν ἀνδρῶν ἡμῖν πάντως θ φρόνημα· ἡμῖν γὰρ ἴσως ἔτι χρήσιμον, ὅ,τι ἂν ἔτι βελτίονος γιγνώμενον.

4. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος παρεσκευάσθαι ἔφη καὶ ὅπλα εἰς τὸ μέσον, καὶ συλλαλήσας πάντας τοὺς Περσῶν τραπεζίτας, ἐκέλευε διαδιδόναι Ἀνδρὶ Πέρσῃ, ὑμεῖς δὲ ἵφυτε ἐν τῇ αὐτῇ ἡμῖν χώρᾳ καὶ ἐτεχνήσατε καὶ ἐθ συμμαθόντα ἡμῶν οὐδὲν χείρονα ἔχετε, ψυχάς τε οὐδὲν καὶ ἱόνας ὑμῖν παρεσκευάκαμεν ἡμῶν ἔλαττον. τοιοῦτοι δ' ὄντες, ἐν μὲν τῇ πατρίδι οὐ μετέχετε ἴσου ἡμῖν, οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἀπηλλάχθητε, ἀλλ' ὑπὸ ἔθ ἐπιτηδεύσεως ἀνάγκην ὑμῖν εἶναι πολίζεσθαι· ἵνα δ' ὅπως μὴ πωῦθ ἔξεστι, ἐμοὶ μελήσει ζῶν τοῖς θεοῖς. ἔξεστι δ' ὑμῖν εἰ βούλεσθε,

γ.λαζόντας '' λαβοῦσιν ὅπλα οἷς ἡμεῖς ἐχόμεθα, καὶ εἴ τι χείρους ἡμῶν ἔστε, εἰς ἴσον αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον ἐμβαίνειν. κἂν τι σὺν τούτων καλὸν κἀγαθὸν γίγνηται, τὸ ὁμοίων ἡμῖν ἀξιοῦσθαι. τὸν μὲν οὖν πόθον χρόνου ὑμεῖς τε τοιοῦτον καὶ ἀκηνίζωμεν ἦτε, καὶ ἡμεῖς· καὶ εἴ τι χείρους ἡμῶν πωῦθ ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμαστόν. οὐ γὰρ ἐν ὑμῖν χολὴ ὥσπερ ἡμῖν, τούτων ἐπιμελεῖσθαι· σὺ δὲ τῇδε τῇ ὁπλίσει οὐδὲν ἡμεῖς ὑμῶν προέξομεν. θώρηξ μὲν γὰρ καὶ σὺ στρεπτὰ ἀρμόζων ἑκάστῳ ἔσῃ, χαλκοῦν δὲ σὺ τῇ ἀριστερᾷ, ὃ πάντες εἰθίσμεθα φορεῖν, μάχαιραν δὲ καὶ σὺ παλαιὰν σὺν τῇ δεξιᾷ, ἣ δὲ παίειν τὰς σαυτοῦ δίνῃ, οὐδὲν φυλακτὸν ὁμοίως μὴ παίσαντες ἐξαμαρτάνομεν. τί δ' ἂν σὺ τούτοις ἕτερος ἑτέρου ἡμῶν διαφέροις; πολὺ σὺ τόλμῃ· ἐμοὶ οὐδὲν ὑμῖν προσήκει ἧττον ἡμῶν παρίεσθε. νίκης τε γὰρ ἐπιθυμεῖν, καὶ τὰ καλὰ πάνυ θ τὰ ἀγαθὰ κτᾶσθαι θ σώζειν, τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ ὑμῖν προσήκει; κρύπτει τε, ὃ πάντων τὰ ἥδιστα τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς ἡμᾶς μᾶλλον ἢ θ ὑμᾶς τοῦτο δεῖσθαι; τέλος

γ.β. φονευόντες, οὐσίας βιαζόμενοι, τυγχάνοιεν μὲν ἐπελογούμενοι.

εἶπεν, ἀκηκόατε πάντα. ὁρᾶτε δὲ ὅπλα πάντα. ὁ μὲν χρήζων λαμβανέτω ταῦτα, καὶ ἀπερχέσθω ὅποι θ ἂν δύνηται ἐπὶ τὴν ὁμοίαν δύναμιν ἡμῖν· ὅστις δὲ ἀρκεῖ σὺν μεθ' ὑφόρκῳ χώρᾳ εἶναι, καὶ ἐμοὶ ἡγείσθω ἐν τοῖς ὑπηρετικοῖς ὅπλοις. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. ἀκηκοότες δὲ οἱ Πέρσαι ἐνόμισαν εἰ παρακαλοῦμοι ὥστε τὰ ὁμοῖα πονοῦντες τῶν

αὐτῶν

αὐτῶν τοῦ χάνειν, μὴ βελήσουσι τοῦτα ποιεῖν, δικαίως ἂν ἅπαντος τοῦ αἰῶνος ἀμηχανωτῖς βιοτεύειν· καὶ οὕτω δὴ ἀπογραφόντες πάντες, ἀνείλαβόντες τὰ ὅπλα πάντες.

5. Ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμιοι ἐλέγοντο μὲν παρεσκευᾶσθαι, παρῆσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπεθύετο ὁ Κῦρος ἀσκεῖν μὲν τὰ σώματα τῇ μετ' ἐαυτοῦ ὡς ἔχοιτο, διδάσκειν δὲ τὰ τακτικὰ, δηλοῦν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πολεμικά. καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ Κυαξάρου ὑπηρέτας, παρεσκεύασεν ἑκάστους τῶν στρατιωτῶν ἱππέας· οὗτοι δὲ ἦσαν ἱκανοὶ ὧν ἐδέοντο πάντα ποιοῦντα μᾶλλον παρέχειν· τοῦτο δὲ παρασκευάσας, οὐδὲν αὐτοῖς ἄλλο ἐλελοίπει ἢ ἀσκεῖν τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον. σκεῦος δοκῶν καλὸν μεμηχανῆσθαι, ὅπου οὗτοι κράτιστοι ἔσονται γίγνεσθαι, οἷς ἀναφέρουσι καὶ πολλοῖς παρεσκεύαζε τὸν νοῦν, ἐπὶ ἓν ἔργον τρέπων. καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμικῶν μελετῶν καὶ τοῦτο μελετᾶν καὶ ἀνταγωνίζεσθαι τοῦτο μόνον αὐτοῖς τὸ ζῶν μεταχαίρειν καὶ χάριν καὶ ὑφέσεως μηδὲν ἔχειν. ὥστε δύο αὐτῶν παρεσκεύασε τοὺς γνώμους ὡς ὀμόσαι ἐπὶ σίνει ἐπὶ τοῖς πολεμίοις, ἢ ὁμολογητέον μηδενὸς ἀξίους εἶναι συμμάχους. τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογῆσαι, οἵ ἵνες ἂν εἰδῶσιν οὗ οὐδὲ δι' ἐν ἄλλο πέφυντα, ἢ ὅπως μὴ χωντιν ὑπὲρ τῶν πέφυντων. γρ. μαχωντιν.

6. Ἔπειτα τοὺς τούτοις συνοίσας ὅτι τοῖς ὑπόσοις ἂν φιλῶνται ἀνδράσι φιλονεικίαν, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι τῶνδε ἀσκεῖν, ἀγῶνάς τε αὐτοῖς προεῖπεν ἁπάντων ὁπόσα ἐνόμισεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι ὑπὸ στρατιωτῶν. ἃ δὲ προεῖπε, ταῦτα ἐνόμιζε μὲν ἀγαθὸν ἑαυτῷ παρέχειν δυνήσεσθαι τοῖς ἄρχουσι, καὶ ἐθελοπονεῖν, καὶ φιλοκίνδυνον μὲν εὐταξίας, καὶ ἐπιστήμονα τῶν στρατιωτικῶν, καὶ φιλόκαλον περὶ ὅπλα, καὶ φιλότιμον ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις. πειρᾶσθαι δ', ὡς τὸν ὄντα οἷόν περ τὸν ἀγαθὸν ἰδιώτην, καὶ τὸν πειρᾶσθαι εἰς τὸ δυνατὸν τοιοῦτον παρέχειν· δικαιοῦν δὲ τὸν δεικνύντα· ὡσαύτως δὲ λοχαγῷ, ὃν λόχον· ὡς δ' αὖ τὸν ἑξάρχοντα, ὡς δ' αὖ τὸν ἑκατοντάρχοντα, ἀνεπίκλητον αὐτὸν ὄντα ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῶν ὑφ' αὑτῷ ἀρχόντων, ὅπως σκεῦος αὖ ὧν ἂν ἄρχωσι παρέξωσι καὶ δίκαια ποιοῦντα.

7. Ἆθλα δὲ προὔφηνε, τοῖς μὲν ταξιάρχοις, οἳ κρατήσαντες δίξαιεν εἰς πόλεις παρεσκευάσθαι, χιλιάρχους ἑστᾶν· τῶν δὲ λοχα-

λοχαγῶν, οἱ κρατίστοις δέξαιεν τοὺς λόγους ἀποδεικνῦσαι, εἰς τὰς τῶ πεζικαρχῶν χώρας ἐπανιβήσεσθαι· τῶ δ' αὖ διηκοντάρχων τοὺς κρατίστους, εἰς τὰς τῶ λοχαγῶν χώρας καθιεῖσθαι· τῶ δ' αὖ πεμπαδαρχῶν, ὡσαύτως εἰς τὰς τῶ διηκόντων. τῶ γε μὴν ἰδιωτῶν τοὺς κρατίστους δοῦναι, εἰς τὰς τῶ πεμπαδαρχῶν. ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχουσι, πρῶτον μὲν θεραπεύειν τοὺς τῶ ἀγαθῶν, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ αἱ πεῖσουσαι ἐκείνοις συμπαρεῖναι πονοῦντα. ἐπανιέναι δὲ καὶ μείζονας ἐλπίδας τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου, εἴπερ ἐν τῶ ἐπίοντι χρόνῳ ἀγαθὸν μεῖζον φαίνοιτο. προσῆπτο δὲ νικητήρια καὶ ὅλαις ταῖς τάξεσι, καὶ ὅλοις τοῖς λόχοις· καὶ ταῖς διηκόσιν ὡσαύτως καὶ ταῖς πεμπάσιν, ἐὰν φαίνωνται διαπρεπέστατα τῶς ἄρχουσιν ὄντες, καὶ σεσημείωται ἀσκῆσαι τὰ προειρημένα. ὧν δὲ ταύταις τὰ νικητήρια οἷα δὴ εἰς πλῆθος πρέπει. ταῦτα μὲν δὴ προείρητό τε καὶ ἤσκηλο ὑπὸ τῶ γραπτᾶ.

8. 8 Σκιδὰς δ' αὐτοῖς κατεσκεύασε, πλήθει μὲν ὅσοι τάξιαρχοι ἦσαν, μεγέθει δ' ὥστε ἱκανὰς εἶναι τῇ τάξει ἐκάστῃ. ἡ δὲ ζάξις ὧν ἐκάθηντο ἄνδρες. ἰσκιώσουσι μὲν δὴ οὕτω κατὰ τάξεις. ἐν δὲ τῇ ὁμοσκιωσῶ ἐδόκουν μὲν αὐτῷ ὠφελεῖσθαι πρὸς τὰ μέλοντα ἀγῶνα τοῦτο, ὅπερ ἐώρων ἀκμὴν ὁμοίως τοὺς φοβουμένους καὶ σὺν σκιᾷ πρόφασιν μειονεξίας, ὥστε ὑφίστασθαί τε πνὰ, καὶ κάμνειν τε ἕτερον ἑτέρῳ εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. ὠφελεῖσθαι δὲ ἐδόκουν αὐτῷ καὶ πρὸς τὸ γιγνώσκειν ἀκμὴν ὁμοσκιωσῶντας. ἐν γὰρ τῇ γιγνώσκειν καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι πᾶσιν ἐδόκει μᾶλλον ἐγγίνεσθαι. οἱ δὲ ἀγωνούμενοι ῥᾳδιουργεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ οἱ ἐν σκότει ὄντες. ἐδόκει δὲ αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς τάξεις ἀκριβοῦσθαι μέγα ὠφελεῖσθαι ἀπὸ τῶν ὁμοσκιωσῶν. εἶχεν γὰρ οἱ μὲν τάξιαρχοι ὑφ' ἑαυτοῖς ἕξ πεζικαρχίαν. τάξεις πεντηκοντάρχους. ἕξ τάξεις πεντηκοντάρχους. ὥσπερ ὁπότε εἰς ἕνα παρδύοιεν αἱ τάξεις, οἱ μὲν λοχαγοὶ τοὺς λόχους· ὡσαύτως οἱ διηκόνταρχοι ἕξ διηκόνταδας, καὶ οἱ πεμπάδαρχοι ἕξ πεμπάδας.

9. 9 Τὸ δὲ ἀκριβοῦσθαι ἕξ τάξεις ἐφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι καὶ εἰς τὸ μὴ παραπίπτειν, καὶ εἰς τὸ, εἰ παρέχοιτο, ῥᾴδιον καθιστάναι· ὥσπερ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων ἃ ἂν δέῃ ξυναρμόσθῆναι ἐστί, κἂν ὁπωσοῦν καθαπτόμενα τύχῃ, ξυναρμόσαι ταῦτα ἀδύνατος, ὧν ἴχνη γνωρίσματα, ὥστε δῆλον εἶναι ἐξ ὁποίας

ὁποίας χώρας ἤκουσεν αὐτῶν εἶναι. ἰδέσθαι δ' ὠφελεῖν αὐτὸν ὁμῶς τρεφόμενοι καὶ ὡς τὸ ἥδιον ἀλλήλους ἂν ἰδεῖν δύνασθαι, ὅτε ἰόντες καὶ πρὸς μάχην" τὸ ὁμοῦ τρεφόμενα δεινὸν ἔχειν τὰ πολλὰ, λύειν γὰρ τὰ συντρεφόμενα.

10 Ἐπεμέλετο δὲ καὶ τῶνδε ὁ Κῦρος, ὅπως μήποτε ἀνίδρωτοι ἔσονται ἱδρώοντες δὲ καὶ τὸ ἄριστον καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. ἠγεῖτο γὰρ αὐτοὺς ἐξάξειν ἱδρῶντας αὐτοῖς παρέχειν, ἢ παιδιὰς τοιαύτας ἐξεύρεσιν, αἳ ἱδρῶτα ἔμελλον παρέξειν. ἢ καὶ πράξας εἴτι δεόμενον τύχοι ἔτως ἐξηγεῖτο τὴν πρᾶξιν, ὡς μὴ ἀπαυσίοιεν ἀνιδρῶτι. τοῦτο γὰρ ἡγεῖτο καὶ πρὸς τὸ ἥδεως ἰσθίειν ἀγαθὸν εἶναι, καὶ ὡς ὑγιαίνειν, καὶ ὡς τὸ δυνασθαί τι ποιεῖν. καὶ ὡς τὸ ἀλλήλοις ἢ πρόσθεν εἶναι ἀγαθὸν ἡγεῖτο τοὺς πόνους εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἅπτοσε συμπονοῦντες ἀλλήλοις" πρόσθεν γὰρ μᾶλλον τοὺς πολεμίους μεγαλοφρονέστερον γίγνεσθαι οἷς ἂν ξυνειδῶσιν ἑαυτοῖς ἱκανοῖς ὄντες. γρ. φράζεσθαι.

10

11 Κῦρος δὲ αὐτὸς σκηνὴν μὲν καλλίστην καὶ μεγίστην ἐκέλευε σκηνοῦν ἐν τῷ μέσῳ τῷ στρατοπέδῳ, ἵνα ὡς πλεῖστον ἀπέχοι πανταχόθεν. ἐνόμιζε γὰρ ἐκεῖ καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἥκιστα ἂν ἐνδεῖν, καὶ τὰ ἐπιτιθέμενα ἥκιστα ἂν λανθάνειν. ἐκεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπιτάγματα ἐξικνεῖσθαι ἐνόμιζε ταχίστα, καὶ τὰ ἀπαγγελλόμενα ἐκεῖθεν ἥκιστα ἂν διαφεύγ

ἔφη, ὦ ἄνδρες, συνδιστρέφει ἡμῶν. Ἀλλὰ τούτῳ φαίνονται εἶναι οἱ ἵπτεροι, ὅτι οὐ πεπαίδευνται τὸν αὐτῶν τρόπον ἡμῖν· ἢ οὐδὲν ἄρα διοίσουσιν ἡμῶν οὔτε ἐν ταῖς ξυνουσίαις, οὔτε ὅταν ἀγωνίζεσθαι δέῃ πρὸς τοὺς πολεμίους δέῃ; καὶ ὁ Ἰσάμιππος ὑπολαβὼν εἶπεν· ἀλλ' ὁπόταν μὲν ἵπποι ὦσιν ἐσόμενοι εἰς τοὺς πολεμίους οὔπω ἔγωγε ἐπίσταμαι, ἐν μέντοι τῇ ξυνουσίᾳ δύσκολοί γε καὶ μὰ τὸν Δία ἔνιοι αὐτῶν ἤδη φαίνονται. πρῴην μέν γε, ἔφη, Κυαξάρης ἐπεμέλετο εἰς τὴν πάλαι ἐκείνου ἱερεῖα, καὶ ἐβούλετο ἐκείνου ἡμῶν τελέα κρέα, ἢ καὶ πολέμου τὰ ἀφελούμενα· καὶ ἤρξατο μὲν δὴ ἀπ' ἐμοῦ ὁ μάγειρος τὴν πρώτην ἀφέλεσθαι ἀφέλειαν· ὅτε δὴ τὸ δεύτερον εἰσήει ἀφελούσων, ἐπελούετο ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἄρχεσθαι, καὶ ἀνέπαλιν περιφέρειν, ἀνακρεμῶν οἷόν τις τὸ κατὰ μέσον τὸν κύκλον κατακεκριμένων κρεπτῶν, μὰ Δί', ἔφη, ἵνα μὴ οὐδὲν ἴσον εἴη, ἐγὼ δ' ἡμῶν τὸ ἐν μέσῳ οὐθεὶς οὐδέποτε ἄρξεται. καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἠχθέσθην τε εἰπὸν μέγιστον δοκοῦσι ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα σφᾶς τὸν αὐτὸν τρόπον ἐμέ. ὁ δὲ μάλα τοῦτό γε δυσκόλως ὑπήκουσεν· ὡς δὲ τὸ ἀφέρεσθαι ἦκε πρὸς ἡμᾶς, ἄτε, οἶμαι, ὑστάτης λαμβάνοντας, τὰ σμικρότατα λελειμμένα ἦν, ἐντεῦθεν δὴ ἐκεῖνος πάνυ ἀνιαθεὶς δῆλος ἐγένετο. καὶ εἶπε πρὸς ἑαυτὸν, τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νῦν κληθέντα δεύτερον τυχεῖν. καὶ ἐγὼ εἶπον, ἀλλὰ μὴ φθονήσῃς· αὖθις γὰρ ἀφ' ἡμῶν ἄρξεται, καὶ σὺ πρῶτος λήψῃ τὸ μέγιστον· καὶ ἐν τοσούτῳ ἀφελέσθαι τὸ τέταρτον, ὥσπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς ἀφορᾶς· καὶ ἐκεῖνος ἔλαβε μετ' ἐμὲ δεύτερος. ὡς δ' ὁ τέταρτος ἔλαβε, καὶ ἔδοξεν αὐτὸν μεῖζον ἑαυτοῦ λαβεῖν καταβάδην ὁ ἔλαβεν, ὡς ἕτερον λήψόμενος, καὶ ὁ μὲν μάγειρος οἰόμενος αὐτὸν οὐδὲν πλέον ἔχειν, ὥστε παρεμφέρειν μὲν λαβεῖν αὐτὸν ἕτερον. οὕτω δὴ οὖν βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος, ὥστε ἀνήλατο μὲν αὐτῷ ὁ ἱλλήφει ὄψον· ὁ δὲ ἐπ' αὐτῷ λοιπὸν ἦν ἐμβαπτέσθαι, τοῦτο δὲ ὑπεπλήσθαί τε καὶ ὀρμᾶσθαι τῇ τύχῃ δυσφορούμενον ἀνέστρεψεν. ὁ μὲν δὴ λοχαγὸς ὁ ἰσχυρότατα ἡμῶν ἰδὼν ξυνεκρότησέ τε τῇ χειρὶ, καὶ τῇ γλώττῃ ἐφθέγξατο. ἐγὼ μέντοι, ἔφη, πρόσθεν τοιοῦτον μὲν βήττειν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἡδέως ἀκούω κατὰ χώραν τῆς γλώττης, τοιοῦτον μέντοι σοι, ὦ Κῦρε, ἔναι τὸ ἑταίρων ἐπιδεικνύειν, ἔφη. ἐπὶ μὲν δὴ τούτῳ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐγελάσαμεν. ἄλλῳ δέ τις ἔλεξε τῶν ταξιαρχῶν, οὗτος μὲν

γρ. δεύτερος τυχεῖν

γρ. καὶ ὁ Ἄρταμος

γρ. ἐνεπλήσθαι

γρ. λέγοντι νῦν.

μὴν δή, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἔοικεν, ὅτῳ δυσκόλως ἐπίτυχεν· ἐγὼ δὲ ὡς σὺ διδάξας ἡμᾶς τὰς πέξεις ἀπέπεμψας, καὶ σκέλους διδάσκειν τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστον ἔξιον ἃ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, οὕτω δὴ κἀγὼ ἐγώ, ὥσπερ κἀγὼ οἱ ἄλλοι ἐποίουν, ἐλθὼν ἐδίδασκον ἕνα λόχον. κἀγὼ φήσας τὸ λοχαγὸν παρεῖναι, κἀγὼ τάξας δῆτα ἐπ' αὐτοῦ ἄνδρα νεανίαν, κἀγὼ τοὺς ἄλλους ἧ ἄμεινον δεῖν, ἔπειτα τοὺς ὀπίσω ἐμπροσθεν, βλέπων εἰς τὸν λόχον, ἵνα μοι ἱκανὸς εἴην παρεῖναι σκέλους. κἀγὼ ὁ ἀνὴρ σοι ὁ νεανίας σκέλων προσελθὼν τὸ λοχαγοῦ ἔμπροσθεν, πρόσιτε ἐπορεύετο. κἀγὼ ἰδὼν εἶπον, ὦ ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; κἀγὼ ὃς ἔφη, παρέρχομαι, ὥσπερ σὺ κελεύεις. κἀγὼ εἶπον, ἀλλ' ἐγώ σε μόνον σκέλουον, ἀλλὰ πάντας παρεῖναι. κἀγὼ ὃς ἀκούσας τοῦτο, μεταστραφεὶς παρὸς τοὺς λοχίτας εἶπεν, οὐκ ἀκούετ', ἔφη, προστάττουσιν παρεῖναι πάντας; καὶ οἱ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν, ἦσαν ὡς ἐμὲ, ἐπεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτοὺς ἀνεχώρίζεν, ἐδυσφόρουν τε, κἀγὼ ἔλεγον, πόσῳ χεῖρες ἐστε; νῦν γὰρ ὁμοῦ κελεύσῃ παρεῖναι, ὁ δ' οὐκ ἐᾷ, ἐγὼ μόνοις ἐνεγκὼν ταῦτα πρᾶγμα, ἐξαρχὴς " αὖ κατα- γρ. αὐτὴν χωρείσας. χωρείσας, εἶπον μηδένα τῶν ὄπισθεν κινεῖσθαι πρὶν ἂν ὁ παρὼν ἥκῃ, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὁρᾶν πάντας τὸν παρὼν ἔπεσθαι. ὡς δ' εἰς Πέρσας τις ἀπιὼν ἦλθε παρ' ἐμὲ, κἀγὼ σκέλουσί με τὴν ἐπισταλὴν δοῦναι, ἵνα ἔγραψα οἴκαδε, κἀγὼ (ὁ δὲ λοχαγὸς ἤδει ὅπου ἔκειτο ἡ ἐπιστολὴ) σκέλουσα αὐτὸν δραμόντα ἐνεγκεῖν τὴν ἐπιστολήν. ὁ μὲν δὴ ἔτρεχεν, ὁ δὲ νεανίας σκεῖνος εἵπετο τῷ λοχαγῷ, ἕως αὐτῷ τῷ θώρακι καὶ τῇ κοπίδι· καὶ ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόχος ἰδὼν σκεῖνον σωίστρεχε, καὶ ἦκον οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ἐπιστολήν. ὕτως, ἔφη, ὅσα ἐμοὶ λόχος ἀπελθοῦσι πάντα τὰ παρὰ σοῦ. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ὡς εἰκὸς, ἐμέλων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῆς ἐπισταλῆς. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, ὦ Ζεῦ καὶ πάντες θεοί, οἵας ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας ἑταίρους, οἵ γε εὐθερμότατοί μὲν οὕτως εἰσὶν, " ὥστε εἶναι αὐτῶν καὶ μικρῷ ὄψῳ παμπόλλης φίλοις ἀνακτήσα- γρ. ὅστε τι- θαι· πλανοὶ δ' οὗτοι εἰσὶ πάντες, ὥστε καλὸν εἰδέναι τὸ πρόσταττόμενον. ἐγὼ μὲν δὴ οὐκ οἶδα ποίας ἂν ἔχοιμι μᾶλλον εὐξασθαι ἢ τοιούτους στρατιώτας ἔχειν. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἅμα γελῶν, ὅπως ἐπήνεσε τοὺς στρατιώτας.

νας αὐτῷ εἶναι καὶ μι- κρῷ ὄψῳ πάνυ ἀνα- κτήσασθαι φίλους.

13. 13. Ἐν δὲ τῇ συνουσίᾳ ἐτύγχανέ τις ὢν τῶν ταξιαρχῶν, Ἀ-
γλαϊτάδας ὄνομα, ἀνὴρ τὸν τρόπον τῶν " συφοτέρων ἀνθρώπων·
ρ. συφοτέρων. ἔτ' ὢδέ πως εἶπεν, ἢ γὰρ εἶει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τούτοις ἀληθῆ λέγεν
τῶν τι; ἀλλὰ πῶς μὲν βιβλόμενοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ψεύδονται; τί
δ' ἄλλο γε, ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέλοντες ὑπὲρ ἃ λέγου-
σί τε καὶ πάσχουσι καὶ ἀλαζονεύονται; καὶ ὁ Κῦρος, εὐφήμει, ἔφη,
μὴ λέγε ἀλαζόνας εἶναι τούτους. ὁ μὲν γὰρ ἀλαζὼν ἔμοιγε δοκεῖ
ὄνομα κεῖσθαι ἐπὶ τοῖς περαιτέρω τῶν ὑπαρχόντων καὶ πλουσιωτέρους εἶναι ἢ
εἶναι καὶ ἀνδρικωτέρους, καὶ ποιήσειν ἃ μὴ ἐπίστανται ποιεῖν ὑπισχνεῖσθαι
νους, καὶ ταῦτα φανερῶς γιγνομένους ὅτε ἔξεστιν ἐπιτηδεύειν ἕνεκα καὶ
χρημάτων ποιοῦσιν. οἱ δὲ μηχανώμενοι γέλωτα τοῖς ξυνοῦσιν ἐπὶ τῷ
ἑαυτῶν κέρδει, μήτ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκουόντων, μήτε ἐπὶ βλάβῃ μη-
δεμιᾷ, πῶς οὐχ οὗτοι ἀστεῖοι ἂν καὶ εὐχάριτες δικαιότερον ὀνομά-
ζοιντο μᾶλλον ἢ ἀλαζόνες; ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελογήσατο
περὶ τῶν γέλωτα παρεχόντων. " αὖθις δὲ ὁ Σωκράτης ὁ τῶν λό-
γ. αὖτις Ν. γων ἐλαττῶν διηγησάμενος ἔφη, ἦ που ἄν, ὦ Ἀγλαϊτάδα, εἴ τε
κλαύσῃ ἐπειράμεθά σε ποιεῖν, ζῴδεσθ' ἂν ἡμῖν ἰμείρουσι, (ὥσπερ
ἔνιοι καὶ σὺ ᾠδᾶς καὶ ἐν λόγοις οἰκτρὰ ἄττα λοιδοροῦντες
εἰς δάκρυα περιῳῶντα ἄγουσιν) ὁπότε γε νῦν δὲ αὐτὸς εἰδὼς ὅτι
εὐφραίνειν μού τι σε βιβλόμεθα, βλάπτειν δὲ οὐδέν, ὅμως οὕτως ἐν
πολλῇ ἀπιμίᾳ ἡμῶν ἔχεις. ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀγλαϊτάδας, καὶ δι-
καίως γε· ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ δὲ κλαίειν καθίζοντος τοὺς φίλους, πολ-
λαχοῦ ἔμοιγε δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλως αὐτοῖς
μηχανώμενος. ἐνεκάσθη δὲ καὶ σύ, ὦ ἑρῶν λογίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ
λέγοντα. κλαύσομαι μέντοι καὶ πατέρα ἰδὼν σωφρονοῦντα μηχα-
νῶντα, καὶ διδάσκαλον παύσειν ἀγαθὰ μαθήματα· καὶ νόμοι γε
πολίτας ἀεὶ δὲ κλαίοντας καθίζειν, εἰς δικαιοσύνην προτρέπον-
τας. τοὺς δὲ γέλωτα μηχανωμένους ἔχοις ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠ-
φελοῦντας, ἢ ψυχὰς οἰκονομητικωτέρους ποιοῦντας ἢ πολιτικωτέ-
ρους; ἐκ τούτου ὁ Ὑσταίας ὧδέ πως εἶπε, σὺ ἴφη, ὦ Ἀγλαϊτάδα,
λῷόν μοι δοκεῖς εἶναι μὲν τοὺς πολεμίους χαίρειν ἀπαυδήσεις τοῦτο τὸ
πολλοῦ ἄξιον, καὶ κλαίοντας ἐκείνους περιόψῃ καθίζειν· ἡμῖν δὲ
πάντως, ἔφη, καὶ τοῖσδε τοῖς φίλοις τοῦτο τοῦ ὀλίγου ἀξίου γελω-
τος ἐπιδαψιλεύσῃ. καὶ γὰρ οἶδ' ὅτι πολύς σοι ἐστὶν ἀπὸ μοῦ-

σῦτα

οὔτε γὰρ αὐτὸς χρώμενον ἀνηλωκας αὐτὸν, οὐδὲ μὴν φίλοις γε, οὐδὲ ξένοις ἐκὰν εἶναι γέλωτα παρέχῃς. ὥστε οὐδὲν μία σοι πρόφασις ἔσιν ὡς οὐ πειρᾶτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. καὶ ὁ Ἀγλαϊτάδας εἶπε, " καὶ σὺ μὲν, ὦ Ἰσταῶν, γέλωτα πειρᾷ ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ; καὶ γ. καὶ ἐστα- ὦ Ἰστα- γέλωτα ποιεῖ- ὁ λοχαγὸς εἶπε, ναὶ μὰ Δί' ἀνόητον ἄρα ἐσίν. ἐπεὶ ἐκ γε σοῦ πῶς οἷόν τε ἄλλο τι γίγνεσθαι ἢ γέλως ἐξαίφνης. ἐπὶ τούτῳ μὲν οὖν ἐπαύσαντο. 14. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἐλήξεν· ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντας ὧδε ἤρξεν, ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάλαι οἱ παρόντες, συνοᾶτε ὅτι ἐξελαυνόμενοι μὲν σιωπῶμεν οἱ μὲν καὶ βελτίονες, εἰ δὲ καὶ μείονος ἄξιοι. νῦν δὲ ἡ μὴν ἀγαθὸν, ἀξιώσουσι πάντες οὗτοι ἰσομοιρεῖν. καίτοι ἔγωγε οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω τῶν ἐν ἀνθρώποις εἶναι ἢ τὸ ἴσον τὸν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιοῦσθαι. καὶ ὁ Κῦρος γρ. ἢ τὸ ἴσον τὸν τε. εἶπε, πῶς τοῦτο ἄρ' οὐ πῶς τῶν θεῶν κρίνουσιν ἡμῖν, ἄνδρες ἐμβαλεῖν ἐκ τούτου βάλλοντες εἰς τὸν στρόβον, ὁπότερος δικεῖ. νῦν τοίνυν τῶν πόνων δῶ ὁ Θεὸς ἀγαθὸν, ἰσομοίρους πάντας ποιεῖν, ἢ σπουδαιοῦντας τὰ ἔργα ἐκφέρειν, πῶς τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἐμοὶ ἐκφέρειν προσήκει; καὶ τί δεῖ, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἐμβαλεῖν λόγον ἐκ τούτου, ἀλλ' ἤδη ποιεῖν ὅτι οὕτω ποιήσεις; ἢ ἐκ οὖν καὶ τοὺς ἀγῶνας, " ἔφη, ποιεῖτε καὶ τὰ ἄθλα; ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ἔκ ὁμοια τοῦτα σκήνοις. ἃ μὲν γὰρ ἂν ἐργαζόμενοι κτήσωνται, καινὰ, οἶμαι, ἑαυτῶν ἡγήσονται εἶναι· τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς ἐργασίας ἐμὴν ἴσως ἔπι οἰκοθεν νομίζουσιν εἶναι. ὥστε ἀμφοτέρωθεν ἐμὲ δεῖ ἐπισκοπεῖν οὐδὲν, οἶμαι, ἀδικεῖν νομίζουσιν. ἢ καὶ οἴει, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος σωφρόνως, ὥστε μὴ ἴσων ἕκαστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κρατίστους καὶ πλεῖστα πονεκτεῖν; ἔγωγ', ἔφη ὁ Κῦρος, οἶμαι, ἅμα μὲν ὑμῶν ξυναγωνιουμένων, ἅμα δὲ καὶ αἰσχρὸν ὂν ἀπολίγους μὴ οὐχὶ τὸ πλῆθος καὶ πονοῦντας καὶ ὠφελοῦντας τὸ κοινὸν, τοῦτον καὶ μισθῶν ἀξιοῦσθαι. οἶμαι δ', ἔφη, καὶ τοῖς κοινοῖς σύμφορον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς

14.

πλεονεκτεῖν. ὁ δὲ Κῦρος ἐβούλετο καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν ὁμοτίμων
ἡδέως τὸ τὸ ψήφισμα βελτίους δὴ ἂν καὶ αὐτοὶ ἡγοῖντο εἶναι,
εἰ εἰδεῖεν ὅτι σὺν τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κεινόμβοι, τῶν ἀξίων τού-
ξοιντο, καιρὸς οὐδ' αὐτοῖ ἐδόκει εἶναι νῦν ἐμβαλεῖν περὶ τούτου
ψῆφον, ἐν ᾧ οἱ ὁμότιμοι ἄκοντων τὴν τῦ ὄχλου ἰσομοιρίαν· οὕ-
τω δὴ ξωνδύκει τοῖς ἐν τῇ σκιωῇ ἐμβαλέαθ ἐπὶ τούτῳ λόγῳ,
ὡ σωσπερδύειν ταῦθ' ἔφασαν χρῆναι ὅσις περ ἀνὴρ οἵοιτο εἶναι.

15. Ἐπιγελάσας δὲ τῶν πειραιχῶν τις εἶπεν, ἀλλ' ἐγώ, ἔφη,
ἄνδρα οἶδα ἐγὼ δήμου οἶδα, ὃς ξωσπερεῖ ὥστε μὴ εἶκὴ ἔτως ἰσομοιρίαν 15
εἶναι. ἄλλος γ' ἀντιμετο τοῦδε τινα λέγει. ὁ δ' ἀπικελάθη, ἔστι γὴ
Δί' ἀνὴρ σύσκιλος ἐμός, ὃ ἐν παντὶ μᾶλλον δούλῳ πλέον ἔχειν. ἄλλος
δ' αὖ ἐπήρετο αὐτὸν, ἦ καὶ τῶν πόνων; μὰ Δί', ἔφη, ἀμὰ δή·
ἀλλὰ τοῦτο γε ψυδδόμβος ἐάλωκε. καὶ γὰρ πόνων καὶ τ' ἄλλων τ'
τοιούτων πάνυ πρᾶος ἀεὶ ἐᾷ τὸν βελόμβον πλέον ἔχειν. ἀλλ' ἐγὼ
μὰ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, μιγνώσκω τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους
οἷον καὶ νῦν ὧδε λέγει, εἴπερ δεῖ ἐνεργὸν καὶ πεδόμβον ἔχειν τὸ στρα-
τόμα, ἱξαιρέτως εἶναι ἐκ τῆς στρατιᾶς. δοκεῖ γάρ μοι τὸ μὲν στρ. ρητέως.
πολὺ τῶν στρατιωτῶν εἶναι οἷον ἑπέσθαι ἢ ἄγειν ἢ ἀγγεῖν σέ,
οἱ μὲν, ἐπιχρῶσιν οἱ μὲν καλοὶ κἀγαθοὶ ἐπὶ τὰ καλὰ κἀγαθὰ, οἱ δ'
πονηροὶ ἐπὶ τὰ πονηρά. καὶ πολλάκις τύνεμ πλείονας ὁμογνώμονας
λαμβάνουσιν οἱ φαῦλοι ἢ οἱ σπουδαῖοι. ἡ γὰ πονηρία ἁπλῆ τ' πρᾳ-
αυτίκα ἡ δεινῶν πορδομένη, ταύτας ἔχει συμπέθασας πολλοὺς αὐ-
τῇ ὁμογνωμονεῖν. ἡ δ' ἀρετὴ ὥσπερ ὄρθιον ἄγκος, οὐ πάνυ δεινὴ
ἐσιν ἐν τῷ πρωυτίκα εἰκῇ ξωσπερᾶσθαι, ἄλλως τε καὶ ἰὼ ἄλ-
λοι ὦσιν ἐπὶ τὸ πρᾳυτέρους καὶ τὸ μαλακὸν ἀντιπρᾳκαλοῦντες. καὶ
τοίνυν ὧ μὲν πονηρίαν ἡδονὴ μόνον καὶ ὦσι, τύτους ἐγὼ
νομίζω, ὡσπερ κηφῆνας, δικπάνη μόνον ζημιοῦν τοὺς κοινωνούς· οἱ
δ' αὖ τῶν μὲ πόνων καὶ ὦσι κοινωνοί, ὥσπερ δ' τὸ πλεονεκτεῖν
σφόδρα καὶ ἀναίσχυντοι, οὗτοι καὶ ἠμεμνικοί εἰσι ὥσπερ τὰ πονη-
ρά. πολλάκις γὰ δυώμενον τῶν πονηρίαν πλεονεκτοῦσαν ἀπο-
δειξνύσα· ὥστε παντάπασιν ἐξαιρετέοι οἱ τοιοῦτοι ἡμῖν εἰσι. καὶ μηδὲ
μόνοι σκοπῆτε ὅπως ὑμῖν τῶν πολιτῶν ἀνδπληρώσετε τὰς τάξεις,
ἀλλ' ὥσπερ ἵππους, οἳ ἂν ἄρχοι ὦσιν, οὐχ οἳ ἂν πατελῶσι, τού-
τους ζητῆτε, οὕτω καὶ ἀνδρώπους ὑμῖν πάντων οἳ ἂν ἡμῖν μάλιστα δο- γρ. ὑμῖν.

δικῶσι ξωμχυελεῖν τε ὑμᾶς καὶ συγκροτήσειν, τούτοις λαμβάνετε. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε ὡς τὸ ἀγαθόν· οὔτε γὰρ ἅρμα θᾶττον τοῖς ἀγαθοῖς ἂν βαδίζειν ἵππων ὀνόντων, ἢ δίκαιοι, ἀδίκων ξωεζυγμένων· οὐδὲ γὰρ οἴκῳ δώματι εὖ οἰκεῖσθαι ἂν συνεργοῖς δικίταις χρώμενον· ἀλλὰ καὶ σὺνδεδεμένον οἰκετῶν, ἧττον σφάλλεται ὁ ὑπὸ δικαίων ξαρατιθέμενος. σὺ δ' ἴσθι, ὦ ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὅτι οὐδὲ τοῦτο μόνον ὠφελήσουσιν οἱ καλοὶ ἀφαιρεθέντες, ὅτι καλοὶ ἀπέσονται, ἀλλὰ καὶ τῶν καταμενόντων ὅσοι μὲν ἀνεπίπληκτοι ἦσαν κακίας, ἀνακαλέσονται πάλιν αὐτούς· οἱ δὲ ἀγαθοὶ τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἀπεληλαμένους, πολὺ εὐθυμότεροι τῆς ἀρετῆς ἀνέξονται. ὁ μὲν οὕτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις ἅπασι ξωέδοξε ταῦτα, καὶ οὕτως ἐποίουν. γρ. ὅτι καθ.

16. Ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὖ καὶ σκάμματος ἦρχεν ὁ Κῦρος. καταπονήσας γάρ πως τῶν λοχαγῶν ξωὸν εἶπον ἀηδόμενον, καὶ παρακλίτην πεποιημένον ἀνδρὸς ὑπερφυσικοῦ τε καὶ ὑπερασπίσου, ἀνακαλέσας τὸν λοχαγὸν ὀνομαστί, εἶπεν ὧδε, ὦ Σαμβαύλα, ἔφη, ἀλλ' ἦ καὶ σὺ, καθ' ὃν ἐλαύνειν τρόπον, ὅπη καλόν ἐστι πρεμάγειν τοῦτο τὸ μεταξύ τὸ παρακαζκεύασμαι σοι; νὴ τὸν Δί', ἔφη ὁ Σαμβαύλας, ἥδομαί γε καὶ ξωὸν τοῦτο, καὶ ἡδόμενος αὐτόν. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ συσκηνοι, ξωεβάλοντο εὐχεσθαι, ἐλάσειαν πάντες. καί τις εἶπε πρὸς τῶν ἡττῶν, ὦ Σαμβαύλα, ποῖόν ποτέ σε ἔργον ἀνὴρ οὕτω ἀνήρηται; καὶ ὃς εἶπεν, ἐγὼ μὲν, νὴ τὸν Δία, ὦ ἄνδρες, ἐρῶ. ὁπόσάκις γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσα εἴτε νυκτὸς, εἴτε ἡμέρας, οὐδέποτέ μοι εἶτ' ἀσχολίαν προφασίσατο, οὔτε βάδην ὑπήκουσεν, ἀλλ' ἀεὶ πρόθυμον. ὁπόσάκις τι προῖξαί οἱ αὐτὸς προσέθηκα, οὐδὲν ἀνοήτως πώποτε εἶδον αὐτὸν ποιοῦντα. πεποίκει δὲ καὶ τοὺς ξυμμάχους ὅσους μὲν ἀνεπιπλήκτους ἤδη κακίας· ἀνακαλέσεται πάλιν αὐτούς· οἱ δὲ ἀγαθοὶ τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἀπεληλαμένους, πολὺ εὐθυμότεροι τῆς ἀρετῆς ἀνέξονται. γρ. ὅτι καθ.

16 γρ. ταξιάρχων. γρ. ταξίαρχον. γρ. ἥδομαί γε καὶ ξωὸν τοῦτο. γρ. δέκα.

ἐυξάμβοι τοῖς θεοῖς τὰ ἀγαθὰ, τῷ σκηπτῷ εἰς κρίτλιν διέλυον.

17. 17. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος συμέλεξε τοὺς στρατιώτας πάντας, καὶ ἔλεξε τοιάδε· "Ανδρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἡμῖν ἐγγύς· παρεσκεύασται γὰρ οἱ πολέμιοι· τὰ δ' ἆθλα τῆς νίκης, ὧν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, δηλονότι οἵ τε πολέμιοι ἀν ἡμέτεροι, καὶ τὰ πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ὧν δὲ ἡμεῖς αὖ νικώμεθα (τοῦτο γὰρ ἀεὶ καὶ λέγεται καὶ πρόσειν δεῖ) καὶ ὅτου τὰ τῶν ἡττωμένων ἀγαθὰ πάντα τοῖς νικῶσιν ἀεὶ ἆθλα τίθεται· ὅτου δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς μιμνήσκεσθαι, ὡς ὅταν μὲν ἄνθρωποι κοινωνοὶ πολέμου γίγνωνται, ὧν ἐστε τοῖς ἡττωμένοις, ἔχουσιν ἡγεμόνες, ὡς εἰ μὲν αὖθις πειρήσονται, ἀδύνατοι ἔσονται· ἢν δὲ ὁ κίνδυνος ἔχῃ πολλὰ καὶ καλὰ ἆθλα προκείμενα. ὅταν δὲ ὑπὸ τοῦ φόβου ἀναγκασθῶσι δουλεύειν, ὡς ἄνευ ἡγεμόνος ἔσονται· ὁ μὲν γὰρ αὐτοῖς ἀρχὴ τοῦ πολεμεῖν καὶ ὁ μὴ χάριεν, καὶ αὐτὸς μαλακίζηται, τοῖς δὲ κίνδυνος ἔχῃ. ἔνθα δὴ ἐγὼ καὶ ὑμᾶς ἡγοῦμαι δεῖν ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως μὴ ἐν τοιούτῳ χωρίῳ μαλακισθήσεσθε, ἐν ᾧ καὶ ἀνάγκη ἔσται καὶ καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἀνδρὶ ἀγαθῷ εἶναι· ἐν τοιούτοις γὰρ, ἔφη, ἐγὼ ἔστιν ὅτε καὶ αὐτὸς ἀναστὰς ἔδειξα τοῖς ἄλλοις, ὅτι ἐγὼ μὲν ἐν τοιούτοις ἀγῶσι τὰ καλὰ πρεσβεύω, καὶ ὁ θεὸς οὕτω πως ἐποίησε, τοῖς μὴ ἑκοῦσιν ἑαυτοῖς προστάτην ὀκνηρὸν πάσαις ἀγαθὸν, ἄλλως αὐτοῖς ἐπιπλακτικὸς δίδωσι· νῦν οὖν, ἔφη, λέγω τε ὑμῖν καὶ δίδωμι καὶ ἐπὶ τούτῳ, πολέμου ἂν τῶν ἀριστῶν ἀγῶνα ἀγωνίζεσθαι ἔστιν ὅτε ἀσκίαν μᾶλλον παρ' ὑμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πολίτης καὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἑκὼν παρεῖναι καὶ τιμῆς ἀξιοῦσθαι, ἢ ἂν ἰδίωμεν ὅτι οὐδὲν διαφέρει κακὸν εἶναι· ὁμοίως γὰρ πάντες τοῦ ἴσου τεύξόμεθα.

18. 18. Ἐντεῦθεν δὴ ἀναστὰς ὁ Χρυσάντας, εἷς τῶν ὁμοτίμων, ἀνὴρ ὕτι μέγας καὶ ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει δ' ἀμείνων, ἔλεξεν ὧδε· "Ἀλλ' οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ διαμένοντά σε ὡς δεῖ ἴσειν τοὺς κακοὺς τοῖς ἀγαθοῖς ἔχειν, ἐμβαλεῖν δ' ἕτερον τὸν λόγον, ἀλλ' ὑπερθρώσκοντα ἐκ τῆς ἄκρας ἴσῃ ἀνηρῶσιν ἐπιδείξας ἑαυτὸν ὡς διαφοτεῖ μηδὲν καλὸν κἀγαθὸν ποιῶν, ἃ ἂν ἄκοντι τῇ ἀρετῇ καταπράξωσι, τούτων ἴσοις μισθοῖσιν. ἐγὼ δ', ἔφη, εἰμὶ μὲν οὔτε πάσῃ ταχὺς, οὔτε χερσὶν ἰσχυρός· γιγνώσκω δ' ὅτι ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι ποιήσω, τοῦτ' ἂν κεφαλῆς οὔτε πρῶτος, οὔτε δεύτερος, οἶμαι δ' οὐδὲ χιλιοστὸς, ἴσως δ' οὐδὲ μυριοστός. ἀλλὰ καὶ σὺ εἰκότως σοφῶς ἐπίστασαι, ὅτι εἰ μὲν οἱ ἔμπαλοι ἐρρίφθαι ὡς ἐπιπλήττοντες τῷ προγυμνάστῃ, ἀγαθοῦ τινὸς μοι μετεῖναι μέρος· ὅσον ἂν δίκαιον ἦ·

ιι

εἰ σὺ οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν ποιήσουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ κἀγὼ δεωμαι ἀθύμως ἔχειν, δέδοικα, ἔφη, μὴ ἄλλου τινὸς μᾶλλον ἢ ἐξ ἀγαθῶν μεθέξω πλέον μέρος ἢ ἐγὼ βούλομαι.

19. Χρυσοῦς μὲν δὴ ὕπως εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φερεκράτας Πέρσης τῶν δημοτῶν, Κύρῳ πως ἔπ οἰκήσει συνήθης καὶ ἀρετὴν ἀνὴρ, καὶ τὸ σῶμα σὸν ἀφυὴς, καὶ τὴν ψυχὴν σὸν ἀγαθὸς ἀνδρὶ ἐοικὼς, καὶ ἑλέσθαι διάδε· Ἐγὼ, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάντες οἱ παρόντες Πέρσαι, ἡγοῦμαι μὲν ἡμᾶς σὺν ἴσῃ νῦν· ὁρμᾶσθαι πάντας εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς. ὁρᾶ γὰρ ὁμοίᾳ μὲν τροφῇ πάντας ἡμᾶς τὸ σῶμα ἀσκοῦντας, ὁμοίας δὲ συνουσίας πάντας ἀξιωμένους, τὰ δ' αὖ καλὰ πᾶσιν ἡμῖν παρακείμενα. ὃ, τε γὰρ ἐκ τῆς ἄρχουσι πείθεσθαι καὶ κοινὰ κεῖται, καὶ ὃς ἂν φαίνῃ τοῦτο ἀποφαίσεως ποιῶν, τοῦτον ὁρᾷ παρὰ Κύρου τιμῆς τυγχάνοντα· ὃ, τ' αὖ περὶ τοὺς πολεμίους ἄλκιμον εἶναι, ὑπὲρ μὲν παρασκευῆς, ὑπὲρ δ' ἀλκῆς πᾶσι καὶ τοῦτο παρακέκλησται κάλλιστον εἶναι. νῦν δὲ, ἔφη, ἡμῖν καὶ " δέδεικται μάχης γε δεῖν ἐμὲ ἐγὼ ὁρῶ πάντας ἀνθρώπους φύσει ἐπισκοποῦντας, ὥσπερ γε καὶ πάλαιζε ἐπίσκοπος ἵνα μάχωνται ἕκαστοι, ὅτι παρ' ἑνὸς ἄλλου μαθόντα ἢ παρὰ τὰ φύσεως· οἷον ὁ βοῦς κέρασι παίειν, ὁ ἵππος ὀπλῇ, ὁ κύων στόματι, ὁ κάπρος ὀδοῦσι, καὶ φυλάττεσθαι δοκεῖ, ἔφη, ἐπίστασθαι τοῦτα πάντα ἀφ' ὧν μάλιστα δεῖ, καὶ τοῦτα εἰς ὑδόντας διδασκάλου πώποτε φοιτήσαντα. καὶ ἐγὼ σὺν παιδὶ εὐθὺς μὲν προθάμνους ἡπιστάμην ὡς τοῦτο ὀρῴμην φυλάττεσθαι, καὶ εἰ μὴ ἄλλο μηδὲν ἐχοίμην, τῷ χεῖρε προέχειν, σύνοιδεν ὅ, τι ἡδυπάθουν τὸ παίοντος καὶ ταῦτα ἐποίουν οὐ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτοῖς τούτοις παιόμενος εἰ προσβαλλόμην. μάχεσθαι γε μὴν εὐθὺς παιδίον ὢν ἠπιστάμην ὅπως ἕκαστα ἔχοι, οὐδὲ παρ' ἑνὸς οὐδενὸς τούτου μᾶλλον ὅπως δέοι λαμβάνειν ἄλλου ἢ παρὰ τὰ φύσεως, ὡς ἐγὼ φημι. ἐποίουν γοῦν καὶ τοῦτο κωλυόμενον· οὐ διδασκόμενος, ὥσπερ καὶ ἄλλα ἔστιν ἃ εἰρημένος καὶ ὑπὸ παιδὸς καὶ ὑπὸ μηδενὸς, ὑπὸ τὰ φύσεως προῄειν ἐκαλεῖσθαι. καὶ ναὶ μὰ Δία ἔπαινόν γε τῇ μαχαίρᾳ πᾶν ὅ, τι δυναίμην λαμβάνειν. ἡ γὰρ μάγειρος φύσει οἶδ', ὥσπερ βαδίζειν καὶ τρέχειν, ἀλλὰ καὶ ἡδύ, ὡς τὸ πιφυκέναι τοῦτο ποιεῖν, ἐδόκει μοι εἶναι. ἐπεὶ οὖν ἔφη αὖτη ἡ μάχη κωλύειν, οὐ τὴ προθυμίας μᾶλλον ἢ τέχνης ἔργον εἶναι, πῶς ἡμῖν ἂν ἥδιστα προὺς τοὺς ὁμοίους

ἀγωνιεῖσθε; ὅπως γὰρ τὰ μὲν ἆθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα τεθήκεται, παραβαλλόμενοι δὲ σὺν ἴσοι εἰς τὸν κίνδυνον ἴσμεν, ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐντιμον βίον, ἐκεῖνοι δὲ ἀνεπίφθονον καὶ ἄτιμον ἕξουσιν· ὃς μὲν γὰρ ἂν ἀγαθὸς ᾖ, ὥσπερ οἶμαι χαλεπώτατον τοῦτο. μάλιστα δέ, ὦ ἄνδρες, τοῦτό με ἐνθυμοῦμαι εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν τοῦτον τοῦσδε παρορμᾷ, ὅτι Κῦρος ἴσχυε ὁ κρείττων, ὃς οὐ φθονεῖν κελεύει, ἀλλὰ σωθῆναι ὄρεγε λέγων, καὶ μιᾷ ἐμοὶ δοκεῖ Κῦρος, ὥσπερ ἂν ὁρᾷ ἀγαθούς, φιλεῖν ἐθέλειν ἥπερ ἑαυτόν· τούτοις γοῦν ὁρῶ αὐτὸν ὑπάρχοι ἥδιον δίδοντα μᾶλλον ἢ αὐτὸν ἔχοντα. καίτοι, ἔφη, οἶδα ὅπως ἕτοιμοί ἐστε φρονεῖν, ὅτι πεπαίδευμαι δὴ καὶ τοῦτο μόνον καὶ τοῦτο δι' ὃ μάλιστα καὶ τοῦτο μέγα καὶ τοῦτο καλὸν πεπαιδεύμεθα ἢ ἕτοιμοι εἶναι. οὐ γάρ ἐστι διδάσκαλος τούτων οὐδεὶς κρείττων τῆς ἀνάγκης, ἣ ἡμᾶς καὶ λίαν ἀκριβοῦν ταῦτα ἐδίδαξε, καὶ πονεῖν μᾶλλον ἕτοιμοι δὴ τοῦ ὅπλα φέροντες ἐμελέτων ἃ ἐστὶ πᾶσιν ἀνθρώποις εὐρημένα ὡς ἂν εὐφορώτατα εἴη· ἡμεῖς δέ γε, ἔφη, ὦν μεγάλοις φορτίοις, καὶ βαδίζειν καὶ τρέχειν ἀναγκαζόμεθα. ὥστε νῷν ἐμοὶ δοκεῖν τὰ τῶν ὅπλων φορήματα πλέον μᾶλλον ἐοικέναι ἢ φορτίοις. ὡς οὖν ἐμοῦ γε καὶ ἀγωνιεῖσθαι καὶ ὁποῖός τις ἂν ὦ, καὶ τιμᾶν ἀξίαν τιμᾶσθαι ἀξιώσοντος, σύτω, ἔφη, ὦ Κῦρε, γίγνωσκε καὶ ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες δημόται, παρασκευᾶσθαι εἰς ἔριν ταύτην τῆς μάχης ὥσπερ τοὺς πεπαιδευμένους τουσδί. νῦν γάρ, ἔφη, ἄνδρες ἐλλημάριοι εἰσὶν οἱ δημοτικὴν ἀγωνίαν. Φερεκλέας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν.

γρ. ὃς μὲν ἂν περ ᾖ ἀγαθὸς βέλτιον.

20. 20. Ἀνίσταντο δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἑκατέρωθι ζωκαταφρονοῦντες, ἔδοξε δὴ οὖν τῷ τὴν ἀξίαν ἐνεγκεῖν τιμᾶσθαι, Κῦρον δὲ τὸν κέλευσε παῖσαι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω προὐχωρήκεσαν. ἐκάλεσε δὲ ἐπὶ δεῖπνον ὁ Κῦρος καὶ ὅλως ποτὲ τὸν τυραννικὸν τρόπον ἐπεδείκνυτο ἐν τῷ τυραννίδι ἄρχειν. ἐδόκει μὲν οὖν τοῦτο μὲν ἡμῖσειαν τὴν ἀνδρῶν τῆς τάξεως ἀνατάξασθαι ἑκατέρωθεν εἰς ἐμβολήν, ἵνα ἐκκλίνοντες μὲν δὴ ἀμφοτέρους ἔχοιντο καὶ χέρρα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς· εἰς δὲ τὰς δεξιὰς νάρθηκας παρεῖναι τοῖς ἡμίσεσιν ἔδοξε, τοῖς δὲ ἑτέροις εἶπεν ὅτι βάλλειν δεήσοι ἀναιρεμένους τοὺς βώλους. ἐπεὶ δὲ παρεσκεύαστο ἅπαντα, οὕτως ἐφη σεν, ἐπήμασεν αὐτοῖς μάχεσθαι. ἐν ταῦτα δὴ οἱ μὲν ἔβαλλον τοὺς βώλους, καὶ ἔστιν οἷ ἐπύλαντον καὶ ἔκλεπτον καὶ χέρρας, οἱ δὲ καὶ μηρῶν καὶ κνημῖδας· ἐπεὶ δὲ

ὁμοῦ

ὁμοῦ ἐχώροντο, οἱ τοὺς νάρθηκας ἔχοντες ἔπαιον τῶν μὲν μηρούς, τῶν δὲ χεῖρας, τῶν δὲ κνήμας, τῶν δὲ ἐπικυπτόντων ἐπὶ βώλας ἔπαιον τοὺς τοξότας καὶ τὰ νῶτα. τέλος δὲ τοξεύματι ἐδίωκον οἱ ναρθηκοφόροι, παίοντες σὺν πολλῷ γέλωτι καὶ παιδιᾷ. οὐ μέντοι γε μόνον οἱ ἕτεροι πάλιν λαβόντες τοὺς νάρθηκας, ταὐτὰ ἐποίουν τοὺς τῆς βώλοις βάλλοντας. ταῦτα δὴ ἀγαθεὶς ὁ Κῦρος, ἅμα μὲ τιμὰς ἀρχὴν τῶν ἐπιτηδείων, τῶν δὲ τῶν πόνων, ὅπως ἅμα μὲ ἡμῶν ἄζοιτο, ἅμα δὲ εὐθυμοῖτο, ἅμα δὲ νίκην οἱ εἰκαθέντες τῆ τῶν Περσῶν ἀσελγείᾳ. τούτοις δὴ ἡδέως συμπαίσας τε ἐπὶ δεῖπνον αὐτοὺς, καὶ ἐν τῇ σκηνῇ ἰδών τινας αὐτῶν ἐπιδεδεμένους, τὸν μὲν τινα "ἀντικνήμιον, τὸν δὲ χεῖρα, ἠρώτα τί πάθοιεν. οἱ δὲ ἔλεγον ὅτι πληγεῖεν τοῖς βώλοις, ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώτα πότερον ἐπεὶ ὁμοῦ ἐχώροντο, ἢ ὅτε ὄπισω ἦσαν. οἱ δὲ ἔλεγον, ὅτε ὄπισω ἦσαν. ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐχώροντο, παιδιὰν ἔφασαν εἶναι καλλίστην οἱ ναρθηκοφόροι. οἱ δὲ αὖ συγκεκμηκότες τοῖς νάρθηξιν, ἀνείρετο ὅπως Σφίσι γε δοκοίη παιδιὰν εἶναι τὸ ὁμόσε παίεσθαι. ἅμα δὲ ἐπεδείκνυσαν τῶν "νάρθηκων τὰς πλησὰς καὶ σὺν χερσὶ καὶ σὺν τοξοχήλοις, ἔνιοι δὲ καὶ σὺν τοξωτοῖς. καὶ τότε μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοις. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ μεγὰν ὠὸν τὸ πεδίον "πάντων τούτων μεμιμημένων. καὶ ἀεὶ, ὁπότε μὴ ἄλλο τι ἀναθαυμάσιον προτίθοιεν, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο. ἄλλον δὲ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον ἀγόντα τὸν τάξιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν ἐφ' ἑνὸς, καὶ ὁπότε δοκοίη αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παρεγγέλλοντα τὸν ὕστερον λόχον παρέγειν καὶ ἐπὶ τρίλοχον καὶ ἐπὶ τετράλοχον εἰς μίστωπον. ἐπεὶ δὲ σὺν μιᾷ ἀκμῇ οἱ λοχαγοὶ ἐγένοντο παρηγγύησεν εἰς δύο ἄγειν ἕκαστον λόχον. σὺν τούτῳ δὴ παρῆγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μίστωπον· ὁπότε δὲ αὖ ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι, "παρεγγέλλει εἰς τέτταρας ἄγειν τὸν λόχον, ὅπερ δὴ οἱ τεμπαδάρχοι αὖ παρῆγον, ὡς εἰς τέσσαρας ἴοι ὁ λόχος. ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῇ θύρᾳ τῆς σκιωῆς ἐχώροντο, παρεγγυᾶς δύο εἰς ἕνα εἶναι τούτων, εἰσῆγε τὸν πρῶτον λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τούτῳ καὶ οὕτως ἐπὶ πᾶσι συνέλυσε· καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸ τέτρλον ὡσαύτως παρεγγυᾶς, ἀνηγετο εἴσω· ὅπου δὴ εἰσαγαγὼν κατέκλινεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον ὥσπερ "εἰσεπορεύοντο. τοῦτον ὁ Κῦρος ἀγαθεὶς τῆς τε πρόσθεν καὶ τῆς ἐπιμελείας, συνέλεσεν αὖ καὶ ταύτῳ τῷ τρόπῳ τὴν διδασκαλίαν.

γρ. ἐπικνήμιον.

γρ. ναρθήκων

γρ. πᾶν τὸ.

γρ. παρῆγεν.

γρ. εἰσετο-
τάξιν

τάξιν ἐπὶ τὸ δεξιὸν ζυὼ τῷ ταξιάρχῳ. παρὼν δέ τις ἐπὶ τὸ δεξιὸν κεκλημένον ἄνδρα ταξίαρχον, τοῦτο σέ, ἔφη, ὦ Κῦρε,

γρ. κελεύσῃς. τάξιν οὐ" κελεῖς εἰς τοῦτο σκηνοῦν; καὶ μὲν δὴ ὅταν γε παρῇ ἐπὶ τὸ δεξιὸν, τοῦτο πάντα ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκιὰ ἔχῃ, ἐξάγει μὲν ὁ οὐραγὸς ἐπὶ τελευταίαν λόχον τὸν λόχον, ὑστάτους ἔχων τοὺς πρώτους εἰς μάχην παραγομένους. ἔπειτα δὲ ὁ οὐραγὸς ἐπὶ τέτορα λόχον ἐπὶ τούτοις, καὶ ὁ τέταρτος καὶ ὁ πέμπτος ὡσαύτως· ὅπως καὶ ὅλαν δύνῃ ἀπάγειν τὴν πολεμίων, ἐπίσωντας ὡς δὴ ἀπίοντας. ἐπειδὰν δὲ καλέσωμεν εἰς τὸ δόρυ μόνον ἔνθα δεῖ παιανίζομεν, ὅταν μὲν πρὸς ἔω ἴωμεν, ἐγὼ ἡγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος, πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λοχαγῶν δικάδες καὶ πεμπάδες, ἕως ἂν παραγένωμαι ἐγώ· ὅταν δ', ἔφη, πρὸς ἑσπέραν ἴωμεν, ὁ οὐραγὸς τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφηγοῦνται. ἐμοὶ μὲν οὖν ὅμως πλέον ἡ ὑστέρα ἰόντι, ἵνα ἐξίζω καὶ ἔπαλξ καὶ ἀφηνιάζας ὁμοίως πανόμενοι. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, ἦ καὶ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖτε; σποδούκις γε, ἔφη, καὶ δειπνοποιούμεθα νὴ Δία. καλῶς γίγνεται, ἔφη, νὴ μὰ, ἔφη ἐγώ, ἐμοὶ μὲν ὅτι πρῶτος ἐξίζω μελετᾶτε καὶ παρασπόνδους καὶ ἁπόνους, ἅμα δὲ ὅτι καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἅμα δὲ ὅτι

γρ. ἀφελεῖσθε. ἐξ τε σώματα ἀφελεῖσθε ἀσκεῖν, καὶ τὰς ψυχὰς" ὠφελεῖν διδάσκοντες. ἐπεὶ οὖν πάντα διαπαντὸς ποιεῖτε, διαπαντὸς ὑμῖν δίκαιον καὶ τὸν ἐνωχίαν παρέχειν. μὰ Δί', ἔφη ὁ ταξίαρχος, μάθοι γε ἂν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰ μὴ καὶ διαπαντὸς ἂν γασέρας ἡμῖν παρέχεις. καὶ ὅτε μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος ἡ σκιὰ ἐποιήσατο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος συνέλεσε τοὺς τῶν ἑξίζειν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. αἰσθανόμενοι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι, τἄλοιπον πάντες ὡσαύτως ἐμιμοῦντο.

21 21. Ἐξίστασιν δὲ πολὺ τοῦ Κύρου πάντων ποιεῖν μὴ ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σιωπᾷ ἄξιον, ἦλθε παρὰ Κυαξάρους ἄγγελος λέγων ὅτι Ἰνδῶν παρεῖσι πρεσβεῖαι· κελεύει οὖν σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. φέρε δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ σκηνὴν τὴν καλλίστην παρὰ Κυαξάρους. βέλτιον γάρ σε ὡς εὐκοσμότατα καὶ λαμπρότατα παρεσκευάσθαι, ὡς ὑπολαμβάνουσι τὸν Ἰνδῶν ὅπως ἂν πρόσῃς. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος παρήγγειλε τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ τάξιάρχῳ εἰς μίτωπον φῆναι, ἵφ' ἑνὸς ἄγοντος τὴν τάξιν, ὃν δεξιᾶς ἔχοντα ἑαυτόν· καὶ τῷ δευτέρῳ σκίλλουσι ταὐτὰ ταῦτα παρήγγειλαι, καὶ ἄλλῳ πάντων οὕτω παραδιδόναι σκίλλουσι.

λάσιον. οἱ δὲ πλούσιοι ἔχουσι μύστακα παρηγμένον, καὶ οἱ μὲν πολλοὶ παραπλησιόμοιοι ἐποίουν· οἱ δὲ ὀλίγοι καὶ χρόνῳ ἐμηδίσθησαν τὸ μὲν μίτρα πρὸς ἐπὶ Δαρείου (τοσοῦτον γὰρ ἦσαν οἱ τεταγμένοι) τὸ δὲ βάθος ἐφ' ἑαυτῶν· ἔπειτα δὲ κατέστησαν, ἵππαζ ὠνόμασεν ὡς ἂν αὐτὸς ἠγήσατο. καὶ ἰοῦσι προσέζευγνυτο. ἔπειτα δὲ κατέτεμον τὸν ἀγυιὰν τὸν πρὸς τὸ βασίλειον φέρουσαν στενοτέραν οὖσαν ἢ ὡς ἐπὶ μιτρόπυλα πάντας ἰέναι, παρεσκεύασε τὸν πρῶτον χιλιοστύν ἵππαζ κατ' ἄνδρα, τὸν δευτέραν κατ' ἄνδρα· τούτοις ἀκολουθεῖν ἔταξε. καὶ ἅμαξαν τοὺς οὕτως αὐτὸς μὲν ἠγεῖτο τὸν ἀναπαυόμενον, αἱ δὲ ἄλλαι χιλιοστύες κατ' ἄνδρα ἐκάστη τοῖς ἡγεμόσι εἵποντο. ἔπεμψε δὲ καὶ ὑπηρέτας δύο ἐπὶ τόμος τὸ ἀγυιᾶς, ὅπως εἴπωσι ἀγυιόφι, σημαίνοντες τὸ δέον ποιεῖν. ὡς δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὰς Κυαξάρους θύρας, παρήγγελε τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ ἀρχὴν τὸν τάξιν εἰς δώδεκα πλέθρα βάθος, τοὺς δὲ δωδεκάρχας ἐν μεσόπῳ καθίστασθαι πρὸς τὸ βασίλειον. καὶ τῷ δευτέρῳ ταυτὰ ἐκέλευσε παρεγγεῖλαι, καὶ ἅμα πάντες οὕτως. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν.

22. Ὁ δ' εἰσιὼν πρὸς τὸν Κυαξάρην ἐν τῇ Περσικῇ στολῇ οὐδὲν 22
τι ὑπεθορύβησεν. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κυαξάρης, τῷ μὲν εἴκελ' ἔφη, τῇ δὲ φωνῇ οὐκέτι τῆς στολῆς ἠχθέσθη, καὶ εἶπε, τί τοῦτο, ὦ Κῦρε; οἷον πεποίηκας οὔτω φανεὶς τοῖς Ἰνδοῖς; ἐγὼ δέ, ἔφη, ἐβουλόμην σε ὡς λαμπρότατον φανῆναι. καὶ γὰρ ἐμοὶ κόσμος ἂν εἴη τοῦτο, ἐμὲ ὄντα ἀδελφὸν ὑὸν ὁμηλικαλοπρεπῶς φαίνεσθαι. καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, καὶ πατέρως ἄν, ὦ Κυαξάρη, μᾶλλόν σε κοσμήσω, εἴ γε πορφυρίδα σοὶ δοίην, καὶ ψιάδια λαβών, καὶ στρεπτὸν περιθέμενος, χαλεπὴ κελεύοντι ὑπηκοὸν σοι, ἢ νῦν ὅτι σοὶ τοσαύτη καὶ τοιαύτη δυνάμει οὔτως ὀξέως σοι ὑπακούω, ἅμα δὲ σε τιμῶν, ἵνα δῶτε καὶ πανδημεὶ καὶ αὖθις κεκοσμημένον· καὶ σὲ κοσμῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιδεικνύσι σοι οὐ τὴν πλουμύνεις; Κύρου μὲν οὖν ταῦτα εἴρηκεν. ὁ δὲ Κυαξάρης νομίσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν. "ἐκέλευσεν ἄγειν τοὺς Ἰνδούς. οἱ δὲ γε ἐκαλίσαν τὰς Ἰνδοὶ εἰσεπορεύοντο ἕλξαν ὅπ πέμψε σφᾶς ὁ Ἰνδῶν βασιλεύς, καὶ κελεύσφεν ἐρωτᾶν ἐξ ὅτου ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις πρὸς τὸν Ἀσσυρίου. ἐπεὶ δὲ σφ ἀκούσαμεν, ἐκέλευσεν ὧν ἐλθόντας πρὸς τὸν Ἀσσυρίου καὶ ἐκείνοις τὰ αὐτὰ ταῦτα πυθέσθαι. τέλος δὲ οἱ ὧν ἀμφότεροις ὑμῖν εἰπεῖν ὅτι ὁ Ἰνδῶν βασιλεύς, τὸ δίκαιον ζητοῦμεν, φαίη μὲν

γρ. ἠδικημένον. μὴ δ' ἀδικημένον ἔσεσθαι. ὡς δὲ ταῦτα ὁ Κυαξάρης εἶπεν, ἐμοὶ τοίνυν ἀκούσατε ὅτι σὺν ἀδικοῦμεν τὸν Ἀστύαγον οὐδέν· σκέψασθε δ' ἐλθόντες παρὰ τὰς γυναῖκας ὅ, τι λέγω. παρὰν δὲ ὁ Κῦρος ἤρετο τὸν Κυαξάρην, ἢ καὶ ἐγώ, ἔφη, εἶπον ὅ, τι γιγνώσκω; καὶ ὁ Κυαξάρης σκέλασσεν. ὑμεῖς μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπαίγγελλετε πρὸ Ἰνδῶν βασιλεῖ πόδε (εἰ μή τι ἄλλο δοκεῖ Κυαξάρει) ὅτι φαμὲν ἡμεῖς, εἰ τι γρ. αἱρεθεῖσαι. φησὶν ὑφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ἀστύαγος, αἰσχύνεσθαι αὐτὸν τῶν τῶν Ἰνδῶν βασιλέα δικαιοῦν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες ᾤχοντο.

23 23. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰνδοὶ ἐξῆλθον, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν Κυαξάρην ἤρχετο λέγειν τοιάδε· ὦ Κυαξάρη, ἐγὼ μέν τοι ἦλθον οὐδὲν δεόμενος πολλὰ ἔχων ἴδια χρήματα οἴκοθεν· ὁπόσα δὲ ἐμοῦ, τούτων πάνυ ὀλίγα λοιπὰ ἔχω. ἀνήλωκα γάρ, ἔφη, εἰς τοὺς στρατιώτας, καὶ τοῦτο ἴσως θαυμάζεις σὺ πῶς ἀνήλωκα ἐγώ, σοὶ αὐτοὺς πέμψαντος. εὖ ἴσθι, ἔφη, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅταν τινὰ ἀγαθὸν στρατιωτῶν. δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, πάντως μὲν ἂν τις βέλτιστα ἀγαθοὺς ξυνεργοὺς ποιεῖσθαι ὁποιουσοῦν παρόντας, ἥδιον εἶναι εὖ τε λέγοντα καὶ εὖ ποιοῦντα παρορμᾶν μᾶλλον ἢ λυποῦντα καὶ ἀναγκάζοντα· ὅς γ' ἐν τοῖς τε πόλεμον ἔργον ποιήσασθαί τι βούλοιτο συνεργοὺς παρόντας, τούτους παντὸς μᾶλλον ἐμοὶ δοκεῖ ἀγαθοῖς ἡγεμόσι εἶναι καὶ λόγοις, καὶ ἔργοις. φίλους γάρ, ἐὰν ἰσχύωσι, δῆλον ὅτι εἶναι τούτους μάλιστ' ἂν παρασκευάσειεν συμμάχους ἴσεσθαι. καὶ μήτε ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς δ' ἄρχειν φθονήσοντας, γρ. ὀρθοεπίσυντας. μήτε ἐν τοῖς κακοῖς ἀποδώσοντας. ταῦτ' οὖν ἐγὼ οὕτω παρεσκευασμένος, χρήματα δοκῶ πορίσειν ἅμα. ὡς μὲν οὖν σε πάντα ὁρᾶν, ὃν αὐθαίρετον ἐμὲ θαυμάζοντα πολλά, ἄδηλον μοι δοκεῖ εἶναι σκοπεῖν σοὶ ἀξιοῦντι καὶ σὲ καὶ ἐμέ, ὅπως σε μὴ ἐπιλείψῃ χρήματα. ἐὰν δὲ σὺ ἄφθονα ἔχῃς εἰδὼς ὅτι καὶ ἐμοὶ εἴη λαμβάνειν ὁπότε δεοίμην, ἄλλως τε καὶ εἰ εἰς τοιοῦτόν τι λαμβάνοιμι ὃ μέλλει καὶ σοὶ δυνατὸν βέλτιον εἶναι.

24 24. Ἐναγχος οὖν ποτὲ ξυμμνημονεύσας ὡς ὁ Ἀρμενίων βασιλεὺς ἐπεφρόντισέ σου ὅτι ἀκούοι τοὺς πολεμίους παρασκευάζεσθαι ἐφ' ἡμᾶς, καὶ οὗτος στρατεύσειν πέμπει, ὅτε τὸν θυσμὸν ὃν ἔδει ἀποτίσειν. ποιεῖ γὰρ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὑπὲρ σοῦ· ὥστε ἐγώ τε λάβοιμ' ἂν πότερον

πότερον μοι κρεῖττον σταθμεῖσθαι καὶ πεζὰς ἀναγκάζω αὐτὴν
περιθεῖναι, ἢ λυσιτελεῖ ἐάσας σὺ τῇ παρούσῃ, μὴ καὶ τοῦτον πο-
λέμιον ὧδε τοῖς ἄλλοις περιθώμεθα. καὶ ὁ Κῦρος· ἐπήρεσο, εἰ δ'
οἰκήσῃς αὐτῶν πότερον σὺ ἰσχυροῖς χωρίοις εἶσιν ἢ σὺ εὐεφόδοις;
καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπεν, εἰ μὲ οἰκήσεις· πάνυ σὺ ἐχυροῖς. ἐγὼ γὰρ
"τοῦτο σὺν ἡμέλεων. ὅρη μέντοι εἰσὶν, ἵνα δύναιτ' ἂν ἀπελθών, γρ. τοῦτο εἶ-
σὺν τῇ παρεσκευῇμαι σὺν ἀσφαλεῖ εἶναι· ἢ μήτ' αὐτὸς γε ὑποχείριος γρ. ναι.
γένοιτο, μηδὲ ὅσα σὺν τῷδε δύναιτο ὑπεκκομίσαιτο, εἰ μή τις
πολιορκοίη περισκαμμῶν, ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατὴρ ποτε ἐποίη-
σεν. σὺν τούτῳ δὴ ὁ Κῦρος· λέγε πάλαι, ἀλλ' εἰ θέλεις ἐμὲ πέμψαι,
ἱππέας μοι περιθεῖς ὁπόσοι δοκοῦσιν ἱκανοὶ εἶναι, οἵμην ἂν σοὶ
τοῖς θεοῖς ποιῆσαι αὖθις καὶ τὸ στράτευμα πέμπειν, καὶ ἀποδοῦ-
ναι τὸν δασμόν σοι. ἔτι δὲ ἐλπίζω καὶ φίλον αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν
ἔσεσθαι ἢ νῦν ἐστι. καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπε, καὶ ἐγὼ ἐλπίζω σκαιὸς
ἐλθεῖν ὧδε σε μᾶλλον ἢ ὧδε ἡμᾶς. ἀκούω γὰρ καὶ σωφρονιστὰς
ἵππας τε παίδων αὖ σοι θρυλεῖσθαι, ὥστε ἴσως ἂν καὶ πάλιν ἔλθοιν
ὧδε σε. ὑποχείριον δὲ θρυλουμένων τινῶν αὐτῶν, πάντ' ἂν περιχθείη
"ἢ ἡμεῖς βουλόμεθα. ἀκουσὼ δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, σύμφορον γρ. ἢν ἡμεῖς
εἶναι ζῶ λελησθέναι ἡμᾶς, τοῦτο βουλόμενος; μᾶλλον γ' ἂν οἶμαι, βουλόμεθα.
ἔφη ὁ Κυαξάρης, ναὶ ἔλθοι τις αὐτῶν εἰς χεῖρας, καὶ εἴ τις ἁρ-
μοττοιτ' αὐτοὺς, "ἀπαρεσκευασότερον ἂν λαμβάνοιτο, ἄκουσ γρ. ἀπαρεσκευασμένους.
ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδέ πῃ σοὶ δοκῶ λέγειν. ἐγὼ πολλάκις δὴ σὺν
πᾶσι τοῖς μετ' ἐμοῦ Πέρσαις πεπόρευκα ἀμφὶ τὰ ὅρια τῆς σῆς
χώρας καὶ τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἱππέας ἤδη τινὰς περσκε-
δῶν τῶν ὑπηνδε ἑτέρων ἀφικόμην. τὰ μὲν τοίνυν ὑμέτερα ποιῶν,
ἔφη ὁ Κυαξάρης, σὺν ἂν ὑποπτεύοιο· εἰ δὲ πολὺ πλείων ἡ δυνά-
μις φαίνοιτο "ἧς εἰώθεις ἔχων ἥκειν τοῦτο ἤδη ὑποπτεύσειν γέ- γρ. ἧς ἔχων
νοιτο. ἀλλ' ἔστω, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ πεπόμασιν καθασκούσας καὶ εἰώθεις ἥκειν.
ὑπηδέας σὺν "ἀπίστευον· καὶ λῷον τις σκέψαιτο ἐξαγγείλῃ ὡς ἐγὼ βε- γρ. ἄπιστον.
λούμην μεγάλῳ ὄντι ποιῆσαι, καὶ ἱππέας, ἔφη, αὐτοίμους ἄν
σε σὺν θεῷ παρεσκευῶ. κάλλιστ' ἔφη, λέγεις, ὁ Κυαξάρης. ἐγὼ δέ σοι
σὺν ἐξελεύσω δίδοναι πλὴν μείζους πλὴν, ὡς βούλομαι πρὸς τὰ
φρούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ Ἀσσυρίᾳ. καὶ γὰρ τῷ ὄντι, ἔφη, βού-
λομαι ἐλθὼν καθασκοπάσαι αὐτὰ ὡς ἐχυρώτατα. ὁπότε δὴ σὺ

περι-

πρεσβευσόμενος σοὶ ἢ ἔχεις δυνάμει καὶ ἱππέας καὶ πεζοὺς τῶν παρ' ἐμοὶ
ἡθροισμένων, οὓς σὺ λαβὼν ἐνθυς ἀνίοις· καὶ αὐτὸς ἢ ἔχων τὴν
ἄκλιν δυνάμιν πρόμιμι μὴ πόσσω ὑμῶν εἶναι, ἵνα εἴπε καιρὸς
εἴη, ἐπιφανίλιν.

25 25. Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κυαξάρης εὐθὺς πρὸς τὰ φρούρια ἠθροίζειν ἱππέας τε καὶ πεζούς, καὶ ἀμάξας ἢ σίτου πρεσπέμπε τὴν ἐπὶ τὰ φρούρια ὁδόν· ὁ δὲ Κῦρος εὐθὺς ἐβούλετο ἐπὶ τὴν πορείαν, καὶ ἅμα πέμπων ἤτει τὸν Κυαξάρην ἐπὶ τὰ πιστέρων ἱππέων. ὁ δέ, πάνυ πολλῶν βιαιομένων ὑπεσθαι, οὐ πολλοὺς ἔδωκεν αὐτῷ προελκυθῆναι· ἤδη γὰρ τοῦ Κυαξάρους ἵππους δυνάμει καὶ πεζικὴ καὶ ἱππικὴ τὴν πρὸς τὰ φρούρια ὁδὸν, χάριν τοῦ Κύρου τὰ ἱερὰ ἐπὶ τὸν Ἀρμενίων εἶναι καλά, καὶ οὕτως ἐξάγει δὴ ὡς εἰς ἡθρων παρασκευασμένων. πορευομένῳ δὲ αὐτῷ εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ χωρίᾳ ὑπανίστη λαγώς· ἀεὶ δὲ ἐπιτάμενον αὐτὸν ὡς καλλίστην λαγωφόν ἐστιν, ἐπιφερόμενον ἕπασί τι αὐτῶν, καὶ ξυναρπάσας ἐξῆρε, καὶ ἀπενεγκὼν ἐπὶ λόφον πνὰ οὐ πρόσω, ἐκρήτο τῇ ἄρρα ὁ, πῇ ἤθελεν. ἰδὼν οὖν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον, ἤδη τε καὶ προσεκυόμενος Δία βασιλέα, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς παρόντας, ἦ μὴν ἡμῖν καλὴ ἔσται, ὦ ἄνδρες, ὧν Θεὸς θέλῃ. ὡς δὲ πρὸς τοῖς ὁμίοις ἐβούλοντο, εὐθὺς, ὥσπερ εἰώθει, ἐθήρα· καὶ ἅμα τὸ μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τὴν ἱππέαν ἅρμησεν ὡς ἐπόλις τὰ θηρία ἐξανισάειν· οἱ δὲ ἄρχοντες καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς διέσησαν, καὶ τὰ ἀνιστάμενα ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον, καὶ ἤρεσαν πολλοὺς καὶ σὺς καὶ ἐλάφους καὶ δορκάδας καὶ ὄνους ἀγελαίους· πολλοὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῖς τόποις ὄνοι καλοὶ ἐπήγοντο. ἐπεὶ δὲ ἔληξαν τῆς θήρας, προσμίξας πρὸς τὰ ὅρια τῶν Ἀρμενίων ἐδειπνοποιήσατο· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ αὖθις ἐθήρα, προσελθὼν πρὸς τὰ ὄρη ὧν ὡρίσατο. ἐπεὶ δὲ καὶ ἔληξεν, ἐδειπνοποιεῖτο. τὸ δὲ παρὰ Κυαξάρους στρατόμμα ὡς ἤθελε πρόσω, ὑπανέπαυε πρὸς αὐτοὺς, ἅτε ἀπέχοντας αὐτοῦ δειπνοποιεῖσθαι ὡς δύο παρασάγας, τοῦτο προϊδὼν ὡς συμβαλεῖται πρὸς τὸ λανθάνειν. ἐπεὶ δὲ δειπνήσειεν, εἶπε τῷ ἄγοντι αὐτῶν παρεῖναι πρὸς αὐτόν.

26 26. Μετὰ δὲ δεῖπνον ἦ τοὺς ἡγεμόνας ἐκάλει· ἐπεὶ δὲ παρῆσαν,

πατρήσων, ἔλεξεν ὧδε· "Ἀνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος μὲν ἡμῖν καὶ
συμμαχος μὲν καὶ ὑπήκοος Κυαξάρει· νυνὶ δ', ὡς ἠδίκηται ὑπὸ
πολεμίων ἐπόνησε, καὶ καταφρονεῖ, καὶ αὐτὸ τοῦτο μιμνήσκει ἡμᾶς,
οὔτε τὰ δυσμενῆ ἀποδίδωσι· νῦν οὖν τοῦτον δεῖ ἡμᾶς σῶσαι καὶ δυνά-
μεθα. ὥστε μοι οὖν δοκεῖ, ἔφη, ποιεῖν. σὺ μὲν, ὦ Χρυσάνται, ἐπὶ-
δὰν ἀπαγγειλωμεν ἥξειν μίτιον, λάβε τοὺς ἡμίσεις Περσῶν καὶ σὺ
ἡμῖν· ἴσι τῶν ὀρεινῶν, καὶ κωλύσατε τὸ ὄρος εἰς ἃ φασιν αὐτὸν" ὁ- γρ. ὅπως π
πωπυστὰ φοβηθῇ, καταφύγῃ. ἡμεῖς δὲ σὺν ἐμοὶ δώσω. φασὶ δὲ ροσ.
μὲν οὖν καὶ δασέα ταῦτα εἶναι ὄρη εἶναι, ὡς ἐλπὶς ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι·
ἢν μέντοι τι καὶ προπέμπωσι τοῦ στρατεύματος ἐυζώνους ἄνδρας,
λησάμενοι ἑαυτοὺς καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολάς, οὕτω ἂν σοι, εἰ
ποτὲ σὺν τύχαις εἶεν τῶν Ἀρμενίων, οὓς μὲν ἂν συλλαμβάνοντες αὐ-
τῶν κωλύοιεν τῶν ἐξαγγελιῶν, οὓς δὲ μὴ δύναιντο λαμβάνειν, λάθ-
σοβοῦντες ἂν ἐμποδὼν γίγνοιντο. ἢν μὴ ὁρᾷς αὐτοὺς τὸ ὅλον στρά-
τευμα, ἀλλ' ὡς περὶ κλοπῶν βουλεύσασθαι. καὶ σὺ μὲν, ἔφη, ἅττα
ποιεῖ· ἐγὼ δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἕως ἡμίσεος μὲν τὸ πεζὸν ἕξων, ἅπαν-
τῶν δὲ τοὺς ἱππέας, παρεύσομαι ἀφ' οὗ πεδίε εὐθὺς ἐκεῖ τὸ
βασίλειον. καὶ ἴσως μὲν ἀνύσητον, δῆλον ὅτι μάχας δεήσει· ἴσως δέ
" ἂν ὑποχωρῇ τὸ πεδίον, δῆλον ὅτι μεταθεῖν δεήσει. ἴσως δ' εἰς τὸ ὄρος γρ. αὖ
φεύγῃ, σύσταθον δή, ἔφη, σὺν ἔργῳ μηδένα ἀφίεναι τῶν ἐκεῖ σε
ἀφικνουμένων. νόμιζε δ' ἄστις σὺ ἦσθα, ἡμᾶς μὲν τοὺς ἐπιξυ- γρ. τὸν
τοῦντας ἐστάθαι, σὲ δὲ " τῶν ἐπὶ ταῖς ἄρκυσι. μέμνησο οὖν σκέπ-
τεσθαι, ὅπῃ φυλάττειν δεῖ περιβεβλημένους τοὺς πόρους πρὶν κινεῖσθαι τὸν
ἥλιον. καὶ λελησθέναι δ" δεῖ τοὺς ἐπὶ τούτοις τεταγμένους, εἰ μέλ- γρ. δεῖ τὰς
λοιεν μὴ ἀπορίᾳ ἔσεσθαι τὰ ἐκεῖσε ἐπιτήδεια. μὴ μέντοι, ἔφη, ὦ Χρυσάν- ἐπὶ τοῖς σύ-
τα, οὕτως ὦ ποιεῖ ὥσπερ σύνεστε ἀλλὰ τὸν φιλοτιμέσθαι· πολλά- μασιν, εἰ
κις γὰρ ὄλεθρος τῶν νύκτα" ἄνευ τοῦ περιβεβλῆσθαι. ἀλλὰ νῦν ἰόντες μέλλ.
χρὴ τοὺς ἄνδρας τὸ μίτιον ἀπαγαγεῖν ὅπως ἂν δύνωνται" ὑπα- γρ. ἀπάγε-
νήμεν ἐγγὺς ἐμοῦ. μηδὲ γε σὺ, ὅτι ἔχει ἡμᾶς ἑκὼν ἀνθρώπους, πολλαπλᾶ ἀνὰ γρ. ὕπτιος
τὰ ὄρη. ἀλλ' ὅπῃ ἂν τὰ θηρία ὑφηγῆται," ταύτῃ μεταθεῖς, μήθ' οὕ- τυχεῖν
καὶ νῦν οὐ τὸ δύσβατα πορεύου, ἀλλὰ κέλευε σὺ τοὺς ἡμετέρους, ἐὰν γρ. ταύτᾳ
μὴ πάνυ πολὺ ἐλάσσων ἡ ὁδὸς ᾖ, πολὺ ῥᾷόν ἐστιν ἡγεῖσθαι. στρατιᾷ μεμαθήκας
γὰρ ἡ ῥᾴων πορεία. μηδὲ γε ὅτι σὺ οὐδὲν πρίχειν ἀνὰ τὰ μίτιον,
ὄρη, μήτοι δεῦρο ἥγησαι, ἀλλ' ὡς ἂν δύνηται ἕκαστος ὑπιὼν, ἥκειν.

ἕπεσθαι, τῷ μέσῳ τῶν ἁμαξῶν ἡγεῖσθαι. ἀγαθὸν δὲ καὶ τῶν ἀνιαρῶν τούτων καὶ ἀθυμούντων ὑπομιμνήσκοντας πάντας σύνεστι παρακελεύεσθαι· ἐπειδὰν δὲ παρέλθῃ τὸ κέρας, παρεξιωτικὸν εἰς τὸ ἀποδύεσθαι, πάνυ ἅμα πρὸς τοὺς βαδίζοντας τεταγμένως ὁρᾶσθαι. χρυσοῦν μὲν δὴ τοῦτο ἀνευρόντας, καὶ ἐπιγαυρωθέντες τῇ σὺν θεῷ Κύρου, λαβόντες τοὺς ἡγεμόνας, ἀπιόντων, καὶ παρασκευάσαντες ἃ ἔδει τοῖς ζῶσι αὐτῷ μέλλοντι πορεύεσθαι, ἀνεπαύοντο. ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθησαν ὅσον ἐδόκει μεταξὺ εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη· Κύρου δέ, ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο, ἄγγελον προέπεμπε πρὸς τὸν Ἀρμένιον, προφάσεις αὐτῷ λέγων ὧδε·

27 γρ. οἴσης. 27. Κῦρος, ὦ Ἀρμένιε, κελεύει οὕτω ποιεῖν σε, ὅπως ὡς τάχιστα ἕξει ἄνιππος καὶ τὸν ἀσμὸν καὶ τὸ στράτευμα. ἵνα δ' ἐρωτᾷ σε ὅπου εἰμί, λέγε πλησίον, ὅτι ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις. ἵνα δ' ἐρωτᾷ εἰ καὶ αὐτὸς ἔρχομαι, λέγε καὶ ταῦτα πλησίον, ὅτι σὺν οἶδα. ἵνα δ' ὁπόσοι ἐσμὲν παντάπασιν, συμπέμπειν πινὰ κέλευε καὶ μανθάνειν. τὸ μὲν ἄγγελον ἐπισείλας ταῦτα ἐπεμψε, νομίζων φιλικώτερον εἶναι οὕτως, ἢ μὴ πρειπόντα πορεύεσθαι. αὐτὸς δὲ συνελαύνων ἦ ἄνισον καὶ πρὸς τὸ ἀνύειν τὴν ὁδὸν, καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι, εἴ τι δέοι, εὐπορούστο. προεῖπε δὲ τοῖς στρατιώταις μηδένα ἀδικεῖν, καὶ εἴ τις Ἀρμενίων τῷ σὺν τυγχάνοι, διαρρήδην παραγγέλλειν, καὶ ἀγορεύων τὸ βουλόμενον ἄγειν ὅπου ἂν ὦσιν, εἴ τις σῖτα ἢ ποῦ τυγχάνοι πωλεῖν βουλόμενος.

ΞΕΝΟ-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας, βιβλίον γ'.

ΟΜὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Ἀρμένιος, ὡς ἤκουσε τὸν ἀδελφὸν ἐν παρόδῳ Κῦρον, ἐξεπλάγη, συνοήσας ὅτι ἀδικοίη καὶ τὸν δασμὸν λείποιεν, καὶ τὸ στρατόπεδον οὐ πέμποιεν· καὶ τὸ μέγιστον ἐφοβεῖτο ὁ ἀδελφὸς ὀφθήσεσθαι ἔμελλε βασιλέα οἰκοδομέων ἐρχόμενον, ὡς ἂν ἱκανὰ λάβοι καθ' αὑτόν εἴη. ἅμα πάντα δὴ ταῦτα ὀκνῶν, ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀθροίζων τὴν αὐτοῦ δύναμιν, ἅμα δὲ ἔπεμπεν εἰς ἐν ὄρει τὸν νεώτερον ἢ ὃν Σάκαζιν καὶ ἐκ γυναῖκας, τήν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐκ θυγατέρας· καὶ κόσμον καὶ κατασκευὴν τὴν πολεμικὴν ἀξίαν ἐκπέμπειν. στρατοπέδους δὲ οὐκ ἐποίει· αὐτὸς γὰρ μὲν κατεσκεψόμενος ἐπεμπετό τι πρὸς τὸν Κῦρον, ἅμα δὲ συνέτασσε τοὺς παρεγγυωμένους τῷ Ἀρμενίῳ. καὶ ἐκ τοῦ παρήσαν ἄλλοι λέγοντες ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς οὕτω ὁμοῦ· οὐ τῶν δὴ οὐκέτι ἔτλη εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλ' ὑπεχώρει. ὡς δὲ τοῦτο εἶδεν αὐτὸν ποιήσαντα οἱ Ἀρμένιοι, δεδοξασμένον ἤδη ἐκπέμπειν ἐπὶ ἑαυτοῦ, βαλόμενοι τὸ ὄντα ἐκ πολεμίων ποιεῖσθαι. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἐώρα ἀληθεύοντας καὶ ἐλαυνόντας ἐν πεδίῳ μεσῷ, ὑπεπέμπων ἐλέγχου, ὅτι οὐδὲν πολεμίως εἴη τῶν ἐνόντων· εἰ δέ τινα φοβοῦνται λήψοιλο, παρηγγέλθησαν ὅτι ὡς πολεμίων ἀχθήσοιλο. οὕτω δὴ οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον, ἦσαν δὲ οἱ ὑπεχώρουν ἐπὶ τὸν βασιλέα. ἐπεὶ δὲ οἱ ἐπὶ τῆς γυναικὸς ἐπεστάτουν ἐπεισενεῖς τοὺς ἐν τῷ ὄρει, καὶ κεραυνοὶ τε εὐθὺς ἐποίουν, καὶ φοβοῦνται ἠλίσκοντο πολλοὶ αὐτῶν. τέλος δὴ ὁ παῖς καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες ἐάλωσαν, καὶ τὰ χρήματα ὅσα σὺν αὐτοῖς ἠγμένα ἐτύγχανον. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὡς ἤθελε τὰ γινόμενα, ὁρῶν πεὶ τραπόιτο, ἐπὶ λόφον πινὰ κατεφύγη, ὁ δὲ αὖ Κῦρος τοῦτο ἰδών, ἀφεὶς αὐτὴν τὸ λόφον τῷ παρόντι στρατεύματι, καὶ τοὺς Χρυσάντου πέμψας ἐκέλευε φυλακὴν ὄρους καταλιπόντα ἥκειν. τὰ μὲν δὴ στρατόπεδα

γρ. ἀφεὶς ἐν τοῖς ἐν.

τὰ μὰ ἠρώτα τὸν Κύρον, ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Ἀρμάμιον κήρυκα, ἤρετο αὐτὸν, εἰ πάρει, ἔφη, ὦ Ἀρμάμι, πότερα βούλῃ αὐτὸς μάχῃ τῷ λιμῷ καὶ τῇ δίψῃ μάχεσθαι, ἢ εἰς τὸ ἴσον τεθεὶς κατὰ
γρ. εἶναι ἡμῖν ἀμφὶ μάχεσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμάμιος ὅτι οὐδέτερα βούλοιτο μάχεσθαι. πάλιν ὁ Κῦρος πέμψας ἠρώτα, τί ἂν κελεύσας αὐτὸν, καὶ ἀναβαίνοις; ἀπορῶν, ἔφη, ὁπότερα ποιεῖν. ἀλλ' εἶπεν, ἔφη ὁ
γρ. δίκη Κῦρος, ἀπορεῖν σε δεῖ. ἔξεστι γάρ σοι ἐπὶ δίκλω καταβαίνειν. τίς δέ, ἔφη, ὁ δικάζων; δηλονότι ὁ Θεὸς ἑώλους καὶ ἄνω δίκης σοι γενήσεσθαι ὅπου καὶ βούλοιτο. συνῆκεν δὴ ὁ Ἀρμάμιος γιγνώσκων τὴν ἀνάγκην, καταβαίνει· καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν εἰς τὸ μέσον καὶ κεῖνον καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐπιστρεψάμενος ἀπέδοσαν, ὁμοίως δὲ πᾶσιν ἔχων τὴν δωρεάν.

2 2. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ ὁ πρεσβύτερος παῖς τοῦ Ἀρμαμίου Τιγράνης ἐξ ἀποδημίας τινὸς παραγίγνεται, ὃς καὶ σύνηθέστατος ἦν τῷ Κύρῳ· καὶ ὡς ἤκουσε τὴν γεγενημένην,
γρ. ἀδελφὰς οὐδὲν τῶν Κύρου ἧσσον εἶχεν. ὡς δ' εἶδε καὶ πατέρα, καὶ μητέρα, καὶ ἀδελφούς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτους γεγενημένους, ἐδάκρυσεν, ὥσπερ εἰκός. ὁ δὲ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφιλοφρονήσατο αὐτὸν, εἶπε δὲ ὅτι εἰς κακὸν ἥκοις, ὅπως σὺ τῆς δίκης ἀκούσῃς παρὼν τῆς ἀμφὶ δὲ πατρός. καὶ σύνευθὺς συνεκάλει τούς
γρ. Πέρσας καὶ τοὺς τῶν Μήδων· παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ἑταίρων Ἀρμαμίου τὸν τυμπανιστὴν παρεῖναι, καὶ τὰς γυναῖκας σὺν ταῖς ἁρμαμάξαις παρεῖναι σὺν ἀπλάστοις, ἀλλ' εἴ τι ἀκούειν. ὅποτε δὲ καλῶς εἶχεν, ἤρχετο δὲ λόγου καὶ, ὦ Ἀρμάμι, ἔφη, πρῶτον μέν σοι συμβουλεύω σὺν τῇ δίκῃ πάλλῃ λέγειν, ἵνα σοι ἐν μὲ ἀπῇ τὸ εὐμιστότατον. τὸ γὰρ ψευδόμενον φαίνεσθαι, εὖ ἴσθι, ὅτι καὶ
γρ. καθίστα- δὲ ξυγγνώμης τινὸς τυγχάνειν ἐμποδὼν μάλιστα ἀνθρώποις γίγνεται. ἔπειτα δ', ἔφη, σωθείσαι μὲν σοι καὶ οἱ παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες αὖ πάντα ὅσα ἔπραξας, καὶ Ἀρμενίων οἱ παρόντες. ἐὰν δὲ αἰσθάνωνταί σε ἄλλα ἢ τὰ γιγνόμενα λέγοντα, νομιοῦσί σε καὶ αὐτὸν καὶ δουλεύειν σαυτοῦ πάντα τἀληθῆ πάσχοντα παθεῖν, ἐὰν ἐγὼ τἀληθῆ πύθωμαι. ἀλλ' ἐρώτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅ, τι βούλῃ, ὡς τἀληθῆ ἐρωτῶν. ὑμᾶς ἕνεκα καὶ χθιζὰ ὅ, τι βουλεύσαι. λέγε δή μοι, ἔφη, ἐπολέμησάς ποτε Ἀσυρίᾳ τῇ τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ, καὶ

τοῖς

τοῖς ἄλλοις Μήδοις; ἐγωγ', ἔφη, κρατηθεὶς ὑπὸ αὐτοῦ, σιωπῶ- γρ. ὅτι καὶ
μολόγησας δυστυθὴς εἶναι, καὶ Συεργατεύας" ὅτε ἐπαγγέλοι, παρεκάλει,
καὶ ἱρύματα μὴ ἔξειν; ἰῶ τοῦτο. νῦν οὖν λέγε τί οὐτε τὸν δυ- γρ. ἱρύματα;
σμὸν ἀπήγαγες, οὐτε σράτευμα ἔπεμψας, εἰτεί χίζες τε τὰ" ἐχύ- ἐλευθερίας
μασε; καὶ ὃς ἔφη, ἐλευθερίας ἐπεθύμουν. καλὸν γάρ μοι" δο- ἐπιθυμοῦσι, ἔφη, καλ-
κεῖ εἶναι καὶ αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι, καὶ παισὶν ἐλευθέραν κατα- λὸν.
λιπεῖν. καὶ γάρ ἐσιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καλὸν μάχεσθαι" ὅπως μὴ ποτέ τις δῦ- γρ. ἔσιν
λος μᾶλλον χθυήσεται· ἢν δὲ δὴ ἡ πολέμιος κρατηθεὶς, ἢ καὶ ἄλλον τινὰ
τρόπον" δηλωθεὶς, ἐπιχρῶντας φανήσεται τοὺς δεσπόζειν ἐπιτρέπειν γρ. χρῆσθαι
ἑαυτῶ, τοῦτον σύ" σκοπεῖς εἶπε ποτέρως ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ καλὰ γρ. σκοπεῖν
πράσσοντα ἡμᾶς, ἢ ὡς ἀδικοῦντα ἰῶ λάβης ἡδάζεις; ἡδάζομαι, ἔφη. οὐ γὰρ ἐᾷς σὺ ψεύδεσθαι. λέγε δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε καθ' ἓν ἕκασον, ἰῶ ἄρχων ἡμῖν τύχῃ καὶ ἁμάρτῃ, πότερον ἐᾷς ἄρχειν, ἢ ἄλλον καθίσῃμι ἀντ' αὐτοῦ; ἄλλον καθίσῃμι, ἔφη. ἴσθι, ἰῶ χρήματα πολλὰ ἴσχῃ, ἐᾷς πλουτεῖν, ἢ πένητα ποιεῖς; ἀφαιρεθήσῃ, ἔφη, ἃ ἂν ἔχων τυγχάνῃ. ἰῶ δὲ πρὸς πολεμίους αὐτὸν γιγνώσκῃς ἀφισάμενον, τί ποιεῖς; καταπαύω, ἔφη. τί γὰρ δεῖ ἐλεγχθέντα ὅτι ψεύδεται μᾶλλον, ἢ τελευτᾶν λέγοντα; σὺ τοῦτο δὴ ὁ μὲ πάντες ὡς ἤκουσε τοῦτο, θεασάμενος τὴν ἡδονὴν, καὶ τὰς πέπλους καὶ ἐρυθήματα. αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι" ἱκέτευσαν, ὡς οἱ χθὲς καὶ πρώην καὶ πολλοστὸν πέντων σφῶν γρ. κατεδρύ-
ἤδη. καὶ ὁ Κῦρος σιωπήσας κελεύσας, πάλιν εἶπεν· εἶεν, ἰῶ μὲ δὴ σὺ δί- πωντο,
καια ποιῶν. ὦ Ἀρμένιε· ἡμῖν δὲ τί συμβουλεύεις ἐκ τούτων ποιεῖν; ὁ δὲ Ἀρμένιος ἐσιώπα, ἐπερῶν πότερα συμβουλεύοι τῷ Κύρῳ, καὶ ἑαυτῷ, ἢ τύραννα διδάσκοι ὢν αὐτὸς ἔφη ποιεῖν. ὁ δὲ πᾶς αὖ Τιγράνης ἐπήρετο τὸ Κῦρον, εἰπέ μοι, ὦ Κῦρε, ἔφη, ἐπεὶ ὁ πα- τὴρ ἐπροῦντι ἔοικεν, ἢ συμβουλεύσω σοὶ αὐτοῦ ἃ οἴμαί σοι βέλτισα εἶναι; καὶ ὁ Κῦρος, ἡδομένους ὅτε σωθήσεται αὐτῷ ὁ Τιγράνης, σο- φισὴν ἔκλα αὐτῷ συμβουλα καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τῶν Τιγράνης, πάνυ γρ. πάνυ ἀγα-
ἐπεθύμει αὖ ἀκοῦσαι ὅ, τι ποτὲ ἐροίη, καὶ πρόθυμος ἐκέλευε τὸν θοκεῖν
λέγειν ὅ, τι γιγνώσκοι. ἐγὼ τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγράνης, εἰ μὲν ἄρασιν πάνυ ἡμαρ-
τοῦ πατρὸς ἢ ὅσα βεβούλευται, ἢ ὅσα" πέπρακται, τῶν πάντων τηκέναι, πάνυ
σοι συμβουλεύω τοῦτον μιμεῖσθαι· εἰ δὲ τοι δοκεῖ πάντα ἡμᾶς ἐ- σοι συμβου-
τηκέναι, συμβουλεύω σοι αὐτὸν μὴ μιμεῖσθαι. τοῦτ' οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, λεύω τοῦτο
ἀκοῦ μιμεῖσθαι·

ἃ δίκαια ποιῶν ἥκιστ' ἂν τὸν ἀμαρτάνοντα μιμοίμην. ἔστιν, ἔφη, πρῶτα κωλαστέον ἆρ' ἂν εἴη, καὶ μέ γε τὸν σὸν λόγον, τὸ πειρᾶσθαι τὸν ἀδικοῦντα δίκαιον κωλύειν. πότερα σὺ ἡγῇ, ὦ Κῦρε, ἄμεινον εἶναι σῶν τῶν σῶν ἀγαθῶν τοὺς ἡμελείας πιεῖας, ἢ σῶν τὴν σὴν ζημίαν; ἐμαυτῶν ἄρα, ἔφη, οὕτω γ' ἂν ἡμαρτάνοιμι. ἀλλὰ σὺ μήν, ἔφη ὁ Τιγράνης, μειράκιόν γ' ἂν ζημιοῖο, εἰ τοὺς σεαυτοῦ κακοὺς τότε ὁπότε σοι πολέμιοι ἄξιοι εἶεν κτείνειας. πῶς οἷ' ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι πολέμιοι ἄξιοι γίγνοιντο ἄνθρωποι ὁπότε ἀδικοῦντες ἁλίσκοιντο; εἰ δέ τις, οἶμαι, σώφρονες γίγνοιντο. δοκεῖ μοι, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν, ἄνδρ' ἂν μὴ σωφροσύνης οὐδὲν ἄλλης ἀρετῆς οὐδὲν ὄφελος εἶναι. πῶς δ' ἂν, ἔφη, χρήσαιτ' ἄν τις ἰσχυρῷ ἢ ἀνδρείῳ μὴ σώφρονι, ἢ ἱππικῷ; πῇ δὲ πλεονέκτης ἢ δυνάστης ἂν πόλει; σὺ δὲ σωφροσύνῃ καὶ φίλος πᾶς χρήσιμος, καὶ ξεναπατᾶν πᾶς ἀλαζών. τοῦτο σύ, ἔφη, λέγεις ὡς καὶ ὁ σὸς πατὴρ σὺν τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ ἀφρόνων σώφρων γέγονεν. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. πῶς δῆτα σὺ λέγεις τῆς ψυχῆς εἶναι τὸν σωφρονισμόν, ὥσπερ λύπη, οὐ μάθημα. οὐ γὰρ ἂν δήπου, εἰ μὲ φεύγοιμεν δεῖ φυγεῖν τὸν μέλλοντα σώφρονα ἔσεσθαι, πῶς χρήμα ἐξ ἄφρονος σώφρων ἂν τις γένοιτο. ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕπω ἥδε γ' ἐνα ἄνθρα δι' ἀφροσύνης μὲν ἐπιχειροῦντα κρείττονι ἑαυτοῦ μάχεσθαι· ἐπειδὰν δὲ ἡττηθῇ, δοῦλος πάντων τῶν ὡς τοῦτον ἀφροσύνης; πάλιν δ', ἔφη, οὐπω ἑώρακας πολλὰ ἀνθρώπους ὑπὸ πόλεως ἑτέρας, ἢ περ ἐπειδὰν ἡττηθῇ, παρὰ χρήμα ταύτῃ, ἀντὶ δεσπότου χαλεποῦ, πείθεσθαι θέλειν; ποίαν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ σὺ δὲ πάντως ἡττᾶσθαι λέγων οὕτως ἰσχυρὰν εἶναι σωφροσύνην αὐτόν; ἐν ἧ νὴ Δί' ἑαυτῷ σωφρονίσειν ἐλπίζεις ἡδονῶν μὲν ἐπιθυμήσας, δοῦλον δ' ὡς οὐδεπώποτε ἡδονῶν γενησόμενον. ἃ δ' ἐγὼ χρὴ ποιεῖν λαβεῖν, ἢ φαρμάκου τινὸς ἢ ἐπῳδῆς ἐπιθυμήσας, ἐθέλειν τούτων ἱκανὸς γενόμενος ἀπέχεσθαι. σὺ δ' οἶδα ἃ μὲν ἐθελήσῃς ἐξαπατῆσαι αὐτόν, οὕτως ἐξαπατήσεις, ὥστε ἐὰν ἢς πυθόμενος ἢ καθορᾷς καὶ μικρὸν ὁπόσῳ φρονεῖν δοκεῖς ἐξαπατήσῃ. ἃ δ' ἐγὼ χρὴ λαβεῖν, οὕτω σὺ οἶδε λαθόντα, ὥστε ἃ νομίζειν ἑαυτῷ ἰσχυρὰ χωρία ἐκπεπολιορκῆσθαι, πάντα εἰρηκὼς αὐτῷ ἐλαφρὰ προκατασκευάσας. ἐγὼ δὲ τοσοῦτον δεδιέναι αὐτοῦ, ὥστε καὶ ἐφράσατο ἐλθεῖν. ἐγὼ μὲν δὴ πολλῷ γε μᾶλλον τοῦτον τὸν παρ' ἑαυτῷ

ἀφροσύνη.

ἀπέχεσθαι.

ἑαυτῷ δυώαμιν ἀφ' οἵσπερ ἄρχει. ἔπειτα δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ τοιαύτη πόλις σωφρονίζειν ἱκανὴ εἶναι ἀνθρώπους τοῦ γνῶναι ἄλλως ἑαυτῶν βέλτιους ὄντας; πολὺ γὰ μᾶλλον, ἔφη ὁ Τιγράνης, ἢ ὅταν μάχης ζυς ἥττηθῇ. ὁ μὲν γὰρ ἰσχὺι κρατηθεὶς ἴσως ὅτι μάλιστα τὸ σῶμα ἀσκήσας ἀναμαχεῖται, καὶ πόλεις γε ἀλοῦσαι, συμμάχους προσλαβοῦσαι, οἵονται ἀναμαχέσασθαι ἄν· οὓς δ' ἂν βελτίους ὄντες ἑαυτῶν ἡγήσωνται, βύβλοις πολλάκις καὶ ἄνδρ ἀνάγκης ἐθέλειν πείθεσθαι. σὺ, ἔφη, ἔοικας σὸν οἴεσθαι τοὺς ὑβριστὰς γιγνώσκειν τοὺς ἑαυτῶν σωφρονεστέρους, οὐδὲ τοὺς κλέπτας τοὺς μὴ κλέπτοντας, οὐδὲ τοὺς ψευδομένους, τοὺς ἀληθῆ λέγοντας, οὐδὲ τοὺς ἀδικοῦντας, τοὺς δικαια ποιοῦντας. οὐκοῦν οἶσθα, ἔφη, ὅτι καὶ σὺ τοὺς παῖδας ἐψεύσω, καὶ σὸν ἐξημπέδα τὰ σὰ ἡμῶν σωφρονικώτερα, εἰδὼς ὅτι ἡμεῖς οὐδ' ὁπουοῦν ὧν Ἀσυρίοις σωφρονεῖν παρεσκευάσμεθα; ἀλλ' οὐ· ἐγὼ τοῦτ' λέγω ὡς τὸν γνῶναι μόνον τοὺς βελτίονας σωφρονίζει, ἄνευ δ' δίκης διδόναι τὸ τῶν βελτόνων, ὥσπερ ὁ ἡμὸς νῦν παῖς δέδωσιν. ἀλλ', ἔφη ὁ Κῦρος, ὅρα σὺς παῖδας πίπτοντα μὲ οὐδ' ὁπόταν οὔπω κακὸν, φοβεῖται μήν τι, δοῦλε, ὅπ μὴ πάντα τὰ ἔσχατα πάθῃ. οἶμαι ἔγωὐ, ἔφη ὁ Τιγράνης, μᾶλλον καταδουλοῦσθαι ἀνθρώπους δ' ἰσχυρὸν φόβος; σὸν οἶσθ' ὅτι οἱ μὲν τὰ ἰσχυρὰ τῶν ἡλάσματα νομίζοντα Διὸς παιδία, ὅμως ἐθέλουσι καὶ πάλιν μάχεσθαι τοῖς αὐτοῖς; οὓς δ' ἂν Φόβος φοβηθῶσιν ἄνθρωποι, τούτοις οὐδὲ παρομοιοῦσθαι ἀνέχονται; λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς ὁ φόβος δ' ἔρως κακοῦσθαι μᾶλλον ἠδιάζει τοὺς ἀνθρώπους; καὶ σὺ γε, ἔφη, οἶσθα ὅτι ἀληθῆ λέγω. ἐπίστασαι γὰρ ὅτι οἱ μὲν φοβούμενοι μὴ φύγωσι πατρίδα, καὶ οἱ μέλλοντες μάχεσθαι, δεδιότες μὴ ἡττηθῶσιν, ἀθύμως μάχονται· καὶ οἱ γεωργοῦντες πλέοντες, μὴ ναυαγήσωσι, καὶ οἱ δουλεύειν καὶ δεσμὸν φοβούμενοι, οὔτε μὲ οὔτε ζῆν, οὐδ' ὑπομένουσι τυγχάνειν ἀξιῶν φόβον· οἱ δ' ἤδη μὲ φυγάδες, ἤδη δ' ἡττημένοι, ἤδη δ' δεδουλωμένοι, ἴσως οὔτε δύνανται μᾶλλον τ' οὐ ἀμένων ἐστίν τι καὶ καθεύδειν. ἐπὶ δ' φανερώτερον καὶ ἐν τοῖσδε οἷον φράσω ὁ φόβος· ἔνιοι γὰρ φοβούμενοι μὴ ληφθέντες ἀποθάνωσι, προσαποθνήσκουσιν ὑπὸ δ' φόβου· οἱ μὲ, ἀπαγξώμενοι ἑαυτοὺς, οἱ δ', ἀπαγχόμενοι, οἱ δ', ἀποσφαττόμενοι. οὕτω πάντων τ' δεινῶν ὁ φόβος

μάλιστα καὶ παπλήττῃ τὰς ψυχάς· τὸν σὸν ἐμὸν πατέρα ἔφη, νὴ
πῶς δοκεῖς ἀμελεῖας τῶν ψυχῶν, ὃς οὐ μόνον περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ
καὶ περὶ ἐμοῦ καὶ περὶ γυναικὸς καὶ περὶ παντων τῶν τέκνων δε-
λείας φοβεῖται; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλὰ νῶν μὲν ἐμοιγε εὐθὺς ὄπισ-
θεν οὕτω τοῦτον ἀμελεῖας· δοκεῖ μὴν τέ μοι τοῦ αὐτοῦ ἀν-
δρὸς εἶναι καὶ εὐτυχοῦντα εὐφραίνεσθαι, καὶ παίσαντα παυσ-
σαι, καὶ ἀνεγεῖραι πάλιν αὖ μείζονα φροντίσαι, καὶ πάλιν αὖ προ-
γνόντα παρασχεῖν. ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐγὼ μὲν τοσ-
φάσεις τε ἡμῖν πρὸς ἁμαρτήματα, ὥστε ἀπιστεῖν ἡμῖν· ἔξεισι δέ σοι
καὶ φρούρια συντρέφειν, καὶ ἃ ἐχρῆν κατέχειν, ἄλλοι, πάρεβαλη
πιστὸν λαμβάνειν. καὶ μήτοι, ἔφη, ἡμᾶς μὲ ἔξεις οὐδὲν ἧττον τούτοις
μείζονα λυπεμένους· μεμνησόμεθα γὰρ ὅτι ἡμεῖς αὐτῶν αἴτιοί ἐσμεν.
εἰ δέ τινες ἀναμαρτήτων παρεδίδουν τὰς ἀρχάς, ἀπιστῶν αὐ-
τοὺς φανείης, ὅστις μὴ ἅμα τι εὖ ποιήσεις, καὶ ἅμα οὐ φίλον νο-
μίζασθαί σε. εἰ δ' αὖ φυλακτικόν μου τε ἀπεχθάνεσθαι, μὴ ἐπιθῇς
αὐτοῖς ζυγὰ ᾧ μὴ ὑβρίσουσι, ὅστις μὴ ἐκείνους αὖ δύνησι σωφρονι-
ζειν ἐπ μεῖζον ἢ ἡμᾶς νῶν ἐδύνησεν. ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεούς, ἔφη,
τοιούτοις μὲν ὑμῖν ὑπηρέταις, οὓς εἰδείην ἀνάγκην ὑπηρετοῦν-
τας, ἀηδῶς ἂν μοι δοκῶ χρῆσθαι· οὓς δ' γιγνώσκειν δοκοίμι ὅτι τὸ
ἐμὸν συλλαμβάνειν, τούτοις ἂν μοι δοκῶ
καὶ ἁμαρτάνουσι ῥᾷον φέρειν ἢ τοὺς μισουμένους μοι ὑπάρχειν· πάν-
τα ἀνάγκη ἀβασανίστους. καὶ ὁ Τιγράνης ὦ θεὸς τῶν, φιλίαν
σοί, ἔφη, παρὰ πίνων ἂν ποτε λάβοις τοσαύτην ὅσην σοι παρ' ἡ-
μῶν ἔξεισι κτήσασθαι νῶν; παρ' ἐκείνων οἵομαι, ἔφη, παρὰ δὲ
μηδὲ πώποτε οὕτως πολεμίων γεγενημένων, εἰ ἐθέλοιμι εὐεργε-
τεῖν αὐτούς, ὥσπερ σὺ κελεύεις με νῶν εὐεργετεῖν ὑμᾶς. ἢ καὶ δύ-
νασαι ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, σὺν τῷ παρόντι ὑμῖν νῶν ὅτῳ ἂν χαρίσασθαι
ὅσα περ τῷ ἐμῷ πατρί; σὺ τίνα, ἔφη, λῷ πιὰ ἰᾷς ζῶν δὲ σε μη-
δὲν ἠδικηκότων, πιὰ σοι τοῦτο χάρεν οἵῳ αὐτὸν ἄσπαζ; ἢ δ' ἂν
αὐτοῦ τίνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρῇ, πρὸς σε τοῦτο ἵνα φιλήσῃ
μᾶλλον ἢ ὁ ἡμίζων ἀσφαλῆ ἑαυτῷ ἀφαιρεῖσθαι; τῶν δ' Ἀρ-
μενίων βασιλέων εἰ μὴ ἔξεσθ' οἷόν τ' ἄν πιὰ λυπούμενον μᾶλλον ἢ ἡμᾶς;
συνοιῶν καὶ" τάδε, ἔφη, δηλονότι ὁ μείλιξε λυπούμενον εἰ μὴ
" βασιλεὺς εἴη, οὕτω καὶ λαβεῖν τῶν ἀρχῶν, μειζόνως ἂν σοι
χάρεν

γρ. καὶ ἐκ τούτων ἔφη δῆλον, ὅτι γρ. βασιλέως

χάλεπὸν εἶη. εἰ δέ τι σοι, ἔφη, μέλει καὶ σὺ ὡς ἥκιστα πεπραγμένα
ὦ δὲ καταλιπεῖν ὅταν ἀπῇς οἰκάδε, ἔφη, πότερον ἂν οἴει ἧττον
ἔχειν τὰ ὄντα δὲ καινῆς γεωμορίας ἀρχῆς, ἢ τῆς εὐθηνίας καὶ εὐ-
μορίας. εἰ δέ τι σοι μέλει καὶ σὺ ὡς πλείστων κτητὴν ἐξάγειν, τίνα
ἂν οἴει μᾶλλον ἐξεῖναι ταύτην ὀρθῶς σὺ πολλάκις αὐτὴν κεχρη-
μάτικας; εἰ δὲ καὶ χρημάτων δέοιτο, τίνας ἂν τούτων νομίζεις ἐκποδὼν
κρεῖττον τοῦ καὶ εἰδότος καὶ ἐχοντος πάντα τὰ ὄντα; ὦ
ἄριστε, ἔφη, Κῦρε, φύλαξαι μὴ ἡμᾶς ἀποβάλῃς, σαυτὸν ζημιώ-
σῃς πολέμου ἢ ὁ πατὴρ ἐδωκήσῃ σε βλάψαι. ὁ μὲ τοιαῦτα ἐλέχθη.

3. Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούων ὑπερήδετο, ὅτι ἐνόμιζε περὶπολλῶν 3
πάντα αὐτῷ ὅσα ᾧ ὑπῆρχετο Κυαξάρῃ περᾶσθαι. ἐμίμνητο γὰρ
εἰπὼν ὅτι καὶ φίλον οἴοιτο μᾶλλον αὐτὸν ἢ σεαυτὸν ποιήσαι. ἐκ
τούτου δὴ τὸν Ἀρμένιον ἐρωτᾷ, ἴσως δὲ καὶ τοῦτο πεύσομαι ὑ-
μᾶς, λέγε μοι σύ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πόσῳ μοι πλείων συμ-
πίμψεις, ποσὰ δὲ χρήματα συμβαλεῖ εἰς τὸν πόλεμον; σεσ τοῦ-
τα δὴ λέγε ὁ Ἀρμένιος, οὐδέν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχω ἀπλούστερον εἰ-
πεῖν, οὐδὲ δικαιότερον ἢ δεῖξαι μὲ ἐμὲ πάντων τῶν δυνάμει τῶν
οὖσιν, σὲ δὲ ἰδόντα, ὅσῳ μὲν ἂν σοι δικαίως πλείονα ἄγειν, τῷδε δὲ γρ. ὅσε δὲ
καθαλιπεῖν, τῆς χώρας φυλακῇ. ἀσφαλῶς δὲ σεσ χρημάτων αὐτῶς
δηλῶσαι μὲν ἐμὲ δικαίων σοι πάντα τὰ ὄντα· σὲ δὲ τούτων αὐτῶν
γνόντα ὁπόσα τε ἂν βούλῃ φέρειν, καὶ ὁπόσα ἂν βούλῃ κατα-
λιπεῖν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἴθι, δεῖξόν μοι ὁπόσα σοι δίκαια γρ. ἴσθι δὴ
μείς ἐστι, λέγον δὲ καὶ πόσα χρήματα. ἐντεῦθεν δὴ λέγει ὁ Ἀρ- λέγον
μένιος, ἱππεῖς μὲν τοίνυν τῶν Ἀρμενίων εἰσὶν εἰς ὀκτακισχιλίους,
πεζοὶ δὲ εἰς πεντάκις μυριάδας· χρήματα δέ, ἔφη, σοὶ τοῖς
ἡσσωμένοις, οἷς ὁ πατὴρ κατέλιπεν, ἔστιν, εἰς δεκαέτους λογισθέντα,
πεντήκοντα ταλάντων τὸ τεταρτημόριον. καὶ ὁ Κῦρος ἐπεμέμνητο, ἀλλ'
εἶπε, τῆς μὲν τοίνυν στρατιᾶς, ἱκανοί σοι, ἔφη, οἱ ὁμορροι Χαλ-
δαῖοι πολεμοῦσι, τὰς ἡμίσους μοι συμπέμπε· τὸ δὲ χρημάτων
αὐτῶν μὲν τὸ πεντηκοντάλαντον, ὃ ἔφερες δωσομέν, διπλασίονα
Κυαξάρει δότον, ὅπερ λίπεις τῷ φορεῖ. ἐμοὶ δέ, ἔφη, ἄλλα
ἑκατὸν, δάνεισον. ἐγὼ δέ σοι ὑπισχνοῦμαι, ἂν θεὸς ἐθέλῃ, αὐτὸ
ὃν ἐμοὶ δανίσῃς, ἢ ἄλλα πολλαπλάσια ἄξια εἰσεληλυθότα τὰ χρή-
ματα ἀπεμεμνήσθαι, ἐὰν δύνωμαι· ἐὰν δὲ μὴ δύνωμαι, ἀδύνατος ἂν

φανείμην, ὦ ἄνδρες, οἰόμενος ἀδίκως κεκινδυνεῦσθαι. καὶ ὁ Ἀρμένιος, πῶς σοι δοκῶ, ἔφη, ὦ Κῦρε, μὴ οὐ πάνυ λέγειν, εἰ δὲ μή, οὐ θαρρούντά με ἔξεις· ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἃ ἂν καθαλίπῃς, μηδὲν ἧττον σὰ εἶναι ἢ ἐν ἐμοὶ ἦν ἔχειν ἅπαντα, εἰ ἐβουλόμην. Καὶ εἰπέ μοι ἂν ἃ ἔχων ἅπας, εἶπεν, ἔφη ὁ Κῦρος· ὥστε δὴ τὴν γυναῖκα ἐπλαβεῖν πόσα ἄν μοι χρήματα δῶρα; ὁπόσου ἂν δωρεαίμην, ἔφη. τί δ', ὥστε τοὺς παῖδας; καὶ τούτων, ἔφη, ὁπόσου ἂν δωρεαίμην. σκοπῶ, ἔφη ὁ Κῦρος, τὰ μὲν ἤδη διπλάσια ἔστιν. σὺ δ', ἔφη, ὦ Τιγράνη, λέξον μοι ὁπόσα ἂν θέλοις, ὥστε τὴν γυναῖκα ἐπλαβεῖν; ὁ δὲ ἐπύγχανε νεόγαμός τε ἂν καὶ ἐρωτικῶς τὴν γυναῖκα ἔχων. ἐγὼ μὲν, ἔφη ὦ Κῦρε, καὶ τῆς ψυχῆς θέλοιμ' ἂν ὥστε μηκέτι λατρεύουσι τούτῳ. σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπάργυρος τῶν σῶν. εὐδηλότατα ἐλλιφθὲν ἔγωγε αἰχμάλωτον τοῦτον νομίζω, σοῦ γε μὴ πάνυ φυγόντος ἡμᾶς. καὶ σὺ δή, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάργυρος τῶν τε γυναικῶν καὶ τοὺς παῖδας, μηδὲν αὐτῶν κομισθείς, ἵνα εἰδῶσιν ὅτι ἐλεύθεροι ἐστὲς σὲ ἀπέρχοντες, καὶ νεῦ μὰ, ἔφη, δεινὰ εἴπατε πρὸς ἡμᾶς δεινὰ πάσχοντες ὅπου ὑμῖν ἡδύμεθα. οὕτω δὴ κατεμείναν. Ἀσκηνάντων δὲ μὴ τὸ δεῖπνον, ἔπαρτο ὁ Κῦρος, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Τιγράνη, πῶς δὴ οἰκεῖός ἐστιν ὁ ἀνὴρ ὃς σωθεὶς ἡμῖν καὶ σὺ μοι μᾶλλον ἐδέκεις θωμάζειν αὐτόν. εὖ γὰρ, ἔφη, ἀπέκλεινεν αὐτὸν οὐ τοσοῦτον ἐμὸς πατὴρ, τί λαβὼν ἀδικοῦντα; Ἀμφοτέρωθεν αὖ τὸν ἔφη ἐμὲ καὶ τοῦτον, ὦ Κῦρε, οὕτω καλὸς κἀγαθὸς ἰὼν οἰκεῖος, ὡς καὶ ὅτε ἀπεθήσκειν ἐμέλλετε, πρόσκαλίσας με εἶπε, μὴ δὲ σύ, ὦ Τιγράνη, ἔφη, ὑπόλαβε ἀπέκλεινε με χαλεπήνας τῷ πατρί. οὐ γὰρ κακουργίας τινὶ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοίᾳ. ὅπερ σὺ ἀγνοίᾳ ἀνθρώπου ἐξαμαρτάνοντος πάνυ ἀκούσια τῶν τοιούτων ἐγὼ γε νομίζω. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐπὶ τούτοις εἶπε, φοῦ δ' ἐνθρός. ὁ δ' Ἀρμένιος ἔλεξεν οὕτως, ὦ Κῦρε, ὑμεῖς οἱ τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας λαμβάνοντες ζωούσας ἀλλοτρίους ἄνδρας, οὐ τοῦτο ἀπορεῖτε αὐτοὺς καθαιρεῖσθαι ὡς σωφρονεστέρους πιοῦσας τὰς γυναῖκας· ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιρεῖσθαι αὐτὰς τῶν περὶ ἑαυτοὺς φίλων, διὰ τοῦτο ὡς πολεμίοις αὐτοῖς χαλῶντες. καὶ ἐγὼ ἐκεῖνο, ἔφη, ἐθαύμασα, ὅτι μοι ἐδόκει τὸν ἐμὸν υἱὸν ποιεῖν αὐτὸν μᾶλλον θωμάζειν ἢ ἐμέ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεούς, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἀνδρα-

γρ. ἔγωγε παντῶν ὡς εἶχεν.

γρ. ὑπὲρ αὐτῶν.

γρ. θαυμαστέον.

γρ. αὐτοὺς γρ. ἐκεῖνο

ἀνθρώπινόν μοι δοκεῖς ἁμαρτεῖν καὶ σύ, ὦ Τιγράνη, συγγνώσεσθαι τοῦ πατρί. τοιοῦτοι δὴ τοιαῦτα διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες, ἅτε εἰκὸς, ἐν συμπαιγνίοις γενόμενοι ἐπὶ τὰς ἁρμαμάξας ἐπὶ τοὺς γυναικείους ἀπήλαυνον εὐφραινόμενοι.

4. Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἴκαδε, ἔλεγον ὁ Κῦρος ὁ μὲν πολὺ τῶν σοφίων, ὁ δὲ πολὺ χαρτερείων, ὁ δὲ πολὺ πραότητα, ὁ δὲ πολὺ καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. ἔνθα δὴ ὁ Τιγράνης ἐπῄνει τὸν γυναῖκα, καί σοι, ἔφη, ὦ Ἀρμενία, καλὸς ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, σὸν οὐκ εἶναι ἰδεῖν μοι. ἀλλὰ νὴ μὰ Δί', ἔφη γὰρ ἰδεῖν μοι ὁ Τιγράνης. τὴν εἰπόντα, νὴ Δία, ὡς τῆς αὐτῆς ψυχῆς ἂν θέλειν εἶναι ὥστε μὴ μὲ δυλοῦειν. τότε μὲν δὴ, ὥσπερ εἰκὸς, οὐ διοιοῦντων ἀνεπαύοντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Ἀρμένιος Κύρου μὲν καὶ τῇ θρᾳττῇ πιόν ξένια ἔπεμπε· προσέπεμπε δὲ τοῖς ἑαυτοῦ οὓς δι' ἡσυχίας θρᾴττοι εἶεν, εἰς τέλος ἡμέρας παρεῖναι· πρὸς δὲ τοῦτο ἐμηχανᾶτο ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος διωλάσια ἀπενεγκεῖν. ὁ δὲ Κῦρος ὅσα εἶπε γὰρ ἀπέμπειν λαβὼν, τὰ ἄλλα ἔπεμψεν. ἤρετο δὲ πότερον ἔστι τὸ θράττεσθαι μόνον ἄγων, ὁ πᾶς, ἢ αὐτός. εἰπόντος δὲ ἄμφω, ὁ μὲν πατὴρ οὕτως, ὁ δὲ πᾶς οὕτως, ἐγὼ μὲν οὖν ἁπλοῦς ὁμιλήσω σοι, ὦ Κῦρε, οὐδ' ἂν σκοτοφόρον με δεῖ σοι συνάγειν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπε, καὶ ἐπὶ ποσὸν ἂν ἐθέλοις, ἔφη, τὸν γυναῖκά σε ἀκοῦσαι ὅπως σκοτοφορεῖς; ἀλλ' εὐδὲν, ἔφη, ἀκοῦειν δεήσει αὐτόν· ἄξιον γάρ· ὥστε ὁρᾶν ἐξέσται αὐτῇ ὅ, τι ἂν ἐγὼ πράττω. ὥρα ἂν, ἔφη, σύσκοτον ἄγειν ἡμῖν εἶναι. νομίζω, ἔφη, γὰρ νόμιζε σωτὸν σκοτοφορήσειν παρέσεσθαι, ὅτι ἂν ὁ παῖς ἐθέλῃ. τότε μὲν δὴ ξυνεσκευάζοντο οἱ θρᾳττῶται σκοτομηθησόμενοι.

5. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ καλῶν ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην, καὶ τοὺς Μήδων ἱππέων τοὺς κρατίστους, καὶ τῶν ἑαυτοῦ φίλων ὁπόσους καιρὸς ἐδόκει εἶναι, προεπεμπεν τὸν χώρον κατιδησόμενος, σκοπῶν ὅθεν τειχισθεὶς φέροιτο ἂν ἐπ' ἄκρον ἀνέλθων, ἐπηρώτα τὸν Τιγράνην ποῖα ἂν εἴη τὰ ὄρεα ὁπόθεν οἱ Χαλδαῖοι κατιόντες λῃζοῖντο; καὶ ὁ Τιγράνης ἐδείκνυεν. ὁ δὲ πάλιν ἤρετο, ναὶ δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς ὧδε ἔρημοί εἰσιν; οὐ μὰ Δί', ἔφη, ἀλλ' ἀεὶ στρατοὶ εἰσιν οἰκείων, οἳ σημαίνουσι τοῖς ἄλλοις ἤν, τι ἂν ὁρῶσι. πῶς, ἔφη, ἂν οἱ ὄντες ἐπὶ τοῖς ἄκροις ἀΐοντες βοηθοῖεν, ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα, ὡς ἂν ἄκρους διώκητον.

τῶν τε

ποιῶ μὴ δὴ ὁ Κῦρος ἡμᾶς ἀναγκάσῃ. σκοπῶν δὲ καὶ τοῦτο πολλὰ τῆς χώρας τῆς Ἀρμενίας ἔρημον καὶ ἀργὸν οὖσαν ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν πόλεμον, καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ διαπήσαντες ὠκοιμήθησαν.

6. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ αὐτός τε ὁ Τιγράνης παρῆν συνεσκευασμένος· καὶ εἰς πεζοὺς χιλίους ἱππεῖς συνελέγοντο αὐτῷ, καὶ τοξόται εἰς τοὺς μυρίους, καὶ σφενδονῆται ἄλλοι τοσοῦτοι. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἐπύθετο συνελέγοντο, ἐβούλετο ἐπεὶ καλὰ ἦν τὰ ἱερὰ αὐτῷ, συνεκάλεσε τούς τε τῶν Περσῶν ἡγεμόνας, καὶ τοὺς τῶν Μήδων. ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἦσαν, ἔλεξε τοιάδε· "Ἄνδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὄρνια ταῦτα, ἃ ὁρᾶτε μάλα, Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καλὰ Χαλδαίοις μάλα, καὶ ἐπ' ἄκρου γλύοιτο τὸ ἡμίτομον φρούριον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν εἴη πρὸς ἡμᾶς καὶ ἀμφοτέρους, τούς τε Ἀρμενίους καὶ τοὺς Χαλδαίους. τὰ μὲν οὖν ἱερὰ καλὰ" ἡμῖν· ἀνθρωπίνη δὲ προθυμία εἰς τὸ προχωρεῖν ταῦτα οὐδὲν ὅτι μέτα σύμμαχον ἂν γλύοιτο ὡς τάχος. ἴσμεν γὰρ φθάσαντάς τε τοὺς πολεμίους συλλεγομένους ἀναβαίνοντες, ἢ παντάπασιν ἀμαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον, ἢ ὀλίγοις τε καὶ ἀσθενέσι χρησαίμεθα ἂν πολεμίοις. τὸ οὖν πόνων οὐδεὶς ῥᾴων, οὐδὲ ἀκινδυνώτερος, ἴσθι, ἴσθι δὲ καὶ καρτερῆσαι ἀσθενῶς. ἴτε οὖν ἐπὶ ταῦτα. καὶ ὑμεῖς μέν, ὦ Μῆδοι, ὦν ἀεὶ στρατῷ ἡμῶν προύχετε· ὑμεῖς δέ, ὦ Ἀρμένιοι, οἱ μὲν ἡμίσεις ὦν δεξιᾷ, οἱ δὲ ἡμίσεις ἐμπροσθεν ἡμῶν ἡγεῖσθε. ὑμεῖς δέ, ὦ ἱππεῖς, ὅπισθεν ἕπεσθε," ἔφη καλλύνοντες καὶ ὠθοῦντες ἄνω ἡμᾶς· ἢν δέ τις" μαλακύνηται, μὴ ἐπιτρέπετε. ταῦτ' εἰπὼν ὁ Κῦρος ἡγεῖτο, ὀρθίους ποιησάμενος τοὺς λόχους. οἱ δὲ Χαλδαῖοι, ὡς ἔγνωσαν τὸν ὁρμὴν ἄνω οὖσαν, δύο μὲν ἐσήμηνάν τε τοῖς ἑαυτῶν, καὶ συνεβόων ἀλλήλοις, καὶ συνηθροίζοντο. ὁ δὲ Κῦρος παρῄνει, "ἄνδρες Πέρσαι, ἡμῖν ζημιοῦσι πεύσεσθαι. ἢν γὰρ φθάσωμεν ἄνω γλύοντες, οὐδὲν τὰ τῶν πολεμίων δυνήσεται.

7. Εἶχον δὲ οἱ Χαλδαῖοι χάρακα τε καὶ πύλας δύο. καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγοντο οὗτοι τῶν ἐκείνῃ τῆς χώρας εἶναι, καὶ μισθῷ στρατεύοντο ὁπόταν τις αὐτῶν δέηται. ἀφ' ὧν τὸ πολεμικώταται καὶ πένητες εἶναι, καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ὀρεινή τέ ἐστι καὶ ὀλίγη ἡ ἵππῳ χρήσιμα ἔχουσα. ὡς δὲ μᾶλλον ἐπαλαίεον οἱ ἀμφὶ τὴν

ἀγρ. λέγω

γρ. παρεκαλοῦμεν

γρ. μαλακίζηται

τὸν Κῦρον τὸ ἄκρον, ὁ Τιγράνης σὺ τῷ Κύρῳ προσύρμῳ· εἶπεν, ὦ Κῦρε, ἆρ' οἶσθ', ἔφη, ὅτι αὗτοι ἡμᾶς αὐτίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὡς οἱ γε Ἀρμένιοι οὐ μὴ δέξωνται τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος· εἶπεν οὖν ἤδη τοῦτο παρηγγέλκατε τοῖς Πέρσαις παρασκευάζεσθαι, ὡς αὐτίκα δεήσειν ἐπιθέσθαι, ἐπειδὰν ὑπάγωσι τοὺς πολεμίους ὑποφεύγοντας οἱ Ἀρμένιοι; ὡς ἐγγὺς ἡμῖν χωρίας. οὕτω δὴ ἠγεῖτο μὲν οἱ Ἀρμένιοι, τὸ δὲ τῶν Χαλδαίων οἱ παῤῥύται, ὡς ἐπλησίαζον οἱ Ἀρμένιοι, ταχὺ ἀλαλάξαντες ἔθεον, ὥστε εὐθὺς ἐφάνησαν, ἐπ' αὐτοὺς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι, ὥστε εὐθὺς ἔφευγον, ὡς δὲ χάλδαιοι εἶδον ἀναύλους μὲν καὶ ῥοφόρους ἱμένας ὄντας, οἱ μὲν ἵππους αὐτῶν ταχὺ ἀπέδησαν, οἱ δ' ἐφοῦγον, οἱ δὲ ἵππους καὶ ἐάλωσαν αὐτῶν, ταχὺ δὲ εἶχον τὰ ἄκρα. ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχεν ἀμφὶ τὸν Κῦρον, καθεώρων γὰρ ἔτι τε τοὺς Χαλδαίους ὡς οἰκήσοντας, καὶ ἠθροάνοντο φοβούμενοι αὐτοὺς ἐπὶ τοῖς ἑαυτῶν οἰκήσεσιν. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς πάντες οἱ ῥᾳδιοπαῖται ὁμοῦ ἐγίγνοντο, ἀναστρατοπεδεύσας παρήγγειλεν. ἐπεὶ δὲ ἠρίστησαν, καταμαθὼν ἔνθα σκοπαὶ ἦσαν αἱ τῶν Χαλδαίων ἐρυμνόν τε ὂν καὶ ἔυσθενον, οὗτος ἐτείχιζε φρούριον. καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευσε πέμπειν ἐπὶ τὸν πατέρα, καὶ χιλίους παρασκευὰς ἔχοντα ὁπόσους εἶεν τέκτονάς τε καὶ λιθοξόους. ἐπὶ μὲν δὴ τὸν Ἀρμένιον ἤχετο ἄγγελος· ὁ δὲ Κῦρος τοῖς παρεοῦσιν ἐτείχιζεν.

8. Ἐν δὲ τούτῳ προσέρχονται τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδεμένους, τοὺς δὲ ἵππους καὶ πεπομένους· ὡς δὲ εἶδεν, οὓς μὲν λύειν ἐκέλευσε τοὺς δεδεμένους, τοὺς δὲ πεπομένους, ἱππέας ποιήσας, ἡγεμόνα ἐκέλευσεν ἕπεσθαι τοῖς Χαλδαίοις ὅπῃ ἄγοιεν αὐτοί· ἐπιτηδείως γὰρ ἐδόκει ἔχειν πρὸς τὸ ἀπολαβεῖν τοὺς ἀνθρώπους, μὴ ἐκφύγοιεν. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ ὄρει, ἐνταῦθα δὴ ἐφαίνοντο ἐπὶ πολὺ ἀπὸ τοῦ στρατεύματος ἱππεῖς τε καὶ ὁπλῖται πολλοί· καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐγγὺς, ἐνταῦθα δὴ ἐγνώσθη ὅτι Ἀρμένιοι εἶεν καὶ ἵππος καὶ ὁπλῖται πολλοί. ἐπεὶ δὲ

σωλες ὃ τῶν τε οἱ Χαλδαῖοι, πολλὰ μὲ ἐπαινέσωλες, πολλὰ δὲ ἀσπασάμενοι, τὸν Κῦρον ᾤχοντο οἴκαδε.

9 9. Ὁ δὲ Ἀρμένιος ὡς ἤκουσε τῶν τε καλῶν καὶ τῶν πράξεων, λαβὼν τοὺς τέκνας καὶ τὰλλα ὅσων ᾤετο δεῖν, ἦκε πρὸς τὸν Κῦρον ὡς ἐδυνάτο τάχιστα. ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλιξεν, ὦ Κῦρε, ὡς ὀλίγα δωράμενοι πρὸ ὀφθαλμῶν ἄνθρωποι πρὸς τὰ μέλλοντα, πολλὰ ἐπιχειρήσεις πράττειν. νῦν δὴ καὶ ἐγὼ ἐλεύθερος μὲν μηχανᾶς ἐπιχειρήσεις, δοῦλος δὲ ὡς οὐδέποτε ἐθελήσω εἶναι. ἐπεὶ δὲ ἐλάμβανεν, σαφῶς ἀπολωλέναι νομίσωλες, νῦν ἀναφανόμενος σεσωσμένος ὡς οὐδεπώποτε. οἱ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπαύοντο πολλὰ καὶ καλὰ ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας ὥσπερ ἐγὼ νῦν ἐμέ. καὶ τοῦτο ἐπίσω, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅτι ἐγὼ ὥσπερ ἀπολάσω Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἀρχῶν, πολλαπλάσια ἂν ἐδύνω χρήματα ὧν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμοῦ· καὶ ἃ ἐποίησεν ποιήσῃ ἀγαθὰ ἡμᾶς ὅτ' ἐλάμβανες τὰ χρήματα, ἀπεστερήσαμέν σοι ἤδη. ὥστε καὶ σοφειλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφήναμεν, ἃς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοὶ ἦμεν, αἰσχυνοίμεθ' ἂν σοι μὴ ἀποδιδόναι. καὶ ἀποδιδόντες, οὐδὲν ἄξιον ἐσμὲν ὧν τοῦ μεγίστου καταλαμβανόμεθα τοσούτου ποιοῦντες.

10 10. Ὁ μὲν Ἀρμένιος τοιαῦτ' ἔλεξεν· οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἥκουσαν δόμβροι καὶ Κύρου εἰρήνην σφίσι ποιήσαι. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτοὺς, ἆρα τε, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου γε ἕνεκα εἰρήνην ἐποιοῦμεθα, ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον δοῦναι ζῆν εἰρήνην ἄγοντας ἢ πολεμοῦντες; ἐπὶ καὶ ἡμεῖς τοῦτ' ἐλέγομεν. τάλλα ἴσμεν, ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι. καὶ ὅς, πόσῳ, ἔφη, εἰ μὴ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ ἐποιοῦντο ἀφ' ὧν ἐβιοτεύετο, ἢ τὰ τῆς εἰρήνης; ἔπ' ἀν, ἔφασαν, μᾶλλον ὑφιέμεθα. ἄλλο τι οὖν, ἔφη, ἢ ἀφ' ὧν ἔφης πανίσχυροι ἀγαθῆς, νῦν πεπηγότες νομίζετ' εἶναι; ἔφασαν καὶ τοῦτο. τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, βούλοισθ' ἂν ἀπελθοῦντες ὅσα ἀφ' οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι, ἐξεῖναι ὑμῖν τῆς Ἀρμενίας γῆς ἐργάζεσθαι ὁπόσῳ ἂν βούλησθε; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, εἰ πισθοίμεθα μὴ ἀδικήσεσθαι. ἦ δ' ὅς, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, βούλοιο ἂν τὴν νῦν ἀρχὴν οὖσαν ἐμὲ σὺ ἐργὸν γενέσθαι, εἰ μεμνοίην ὧν νομίζομεν παρὰ σοὶ ἀπεστερῆσθαι οἱ ἐργαζόμενοι; ἔφη ὁ Ἀρμένιος πολλοῦ ἂν γε δέοιμι. πολὺ γὰρ

ἀναβιβάσαι τὴν στρατιὰν. τί δ', ὑμεῖς, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἐπεὶ ὄρη ἀγαθὰ ἔχετε, ἐβούλοισθ' ἂν ἐᾶν νέμειν τοῖς τοὺς Ἀρμενίους, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀποτελεῖν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεῖσθαι οὐδὲν πονοῦντες. σὺ δ', ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἐβούλοις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους πολὺ πλείω ὠφεληθήσεσθαι; νὴ Δία ἔφη, εἰ οἰοίμην ἀσφαλὲς νέμειν. σοὶ δοκοῦν, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε ζυμμαχικά; ἔφη ὁ Ἀρμένιος. ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, σὺν ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐζῶμεν μὴ ὅτι τῶν τούτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν τῶν ἡμετέρων, εἰ οὗτοι τὰ ἄκρα ἔχοιεν. εἰ δ' ὑμῖν ἂν, ἔφη, τὰ ἄκρα συμμαχικὰ εἴη; οὕτως ἂν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρμένιος, σὺν ἂν ἡμῖν νῦν καλῶς ἔχοι εἰ οὗτοι παρελήψονται πάλιν τὰ ἄκρα, ἄλλως τε καὶ τετράχισμένα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, οὐτωσὶ τοίνυν ἐγὼ ποιήσω, ἔφη, οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παραδώσω, ἀλλὰ ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά. καὶ ἂν ἀδικῶσιν ὑμῶν ὁποτεροιοῦν, ζὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἐσόμεθα ἡμεῖς· ὡς δ' ἤκουσεν τοῦτο ἀμφότεροι, ἐπῄνεσαν, καὶ ἔλεγον, οὕτως ἂν εἴη μάλιστα εἰρήνη βεβαία. καὶ ἐπὶ τούτοις ἔδοσαν καὶ ἔλαβον πάντες τὰ πιστὰ, καὶ ἐδούλευσεν μὲν ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων εἶναι σωτήριον, ἐπιγαμίας δ' εἶναι καὶ ἐπῳδὰς καὶ ἐπιμιξίας, καὶ συμμαχίαν ἢν κοινῇ τις ἀδικοίη ὁποτερουσοῦν. λρ. ὅπως συμμαχίαν.

II. Οὕτω μὲν τότε διεπράχθη. καὶ νῦν ἔτι οὕτω διαμένουσιν αἱ τότε γνώμαι σωτῆριαι Χαλδαίοις καὶ τῷ τῶν Ἀρμενίων ἔθνει· ἐπεὶ δ' αἱ σωτήριαι ἐγίγνοντο, δῆλος ἐγένετο καὶ ἀμφοτέροις προθύμως ὡς κοινὸν φρούριον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια συνεισῆγον. ἐπεὶ δ' ἑκατέρα προσήει, συνδεῖπνος ἐλάμβανεν ἀμφοτέρους ὡς ἑαυτόν, ὡς φίλους ἤδη. συνδειπνούντων δ' εἶπέ τις τῶν Χαλδαίων ὑπὸ τοῖς μὲν ἄλλοις ζῴοις πᾶσιν δίκαιόν ἐστιν εἶναι, εἶναι δέ τινας τῶν Χαλδαίων οἱ λῃζόμενοι ζῶσι, καὶ οὐδεὶς ἂν ἐπίσασιν ἐργάζεσθαι, οὐδὲ ἂν δύναιντο, εἰ διαρρήδην ἀπεπολέμουν βιστοῦν. ἀεὶ γὰρ ἐλαττοῦνται καὶ ἐμισθοφόρουν, καὶ πολλάκις μὲν παρὰ τὸν Ἰνδῶν βασιλέα (καὶ γάρ, ἔφασαν, πολὺ χρυσὸν ὁ ἀνὴρ) πολλάκις δὲ καὶ παρ' Ἀσυάγην. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, τί οὖν καὶ νῦν παρ' ἐμοὶ μισθοφορεῖτε; ἐγὼ γὰρ δώσω λρ. συσκηνάντων.

II

δώσω ὅσον τις καὶ ἄλλος ταλεῖσαν δηποτε ἐδωκε. σωιφάσιν δὲ, καὶ πολλοὺς γε ἔστας ἔλιτον τοὺς ἐθελήσοντας. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω σωωμολογεῖτο.

12 12. Ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἤκουσεν ὅτι ἔφη τὸν Ἰνδὸν πολλάκις οἱ Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς ὅτι ἦλθον παρ' αὐτοῦ κατασκιψάμενοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν παράγγελματα, καὶ ἐδόκουν παρὰ τοὺς πολεμίους ὅπως αὖ καὶ τὰ ἐκείνων κατιδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν Ἰνδὸν τὰ αὐτοῦ παραγγέλματα. ἠρώτα δὲ τὸν λόγον τοιόνδε, ὦ Ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑμεῖς οἱ Χαλδαῖοι εἴ ποτε μοι, εἰ πινα ἐρωτῶ ἐμῶν ἐπιτήδειόν μοι παρὰ τὸν Ἰνδὸν, συμπέμψατ' ἄν μοι τῶν ὑμετέρων, οἵτινες αὐτῷ τάδε τε ὀδὸν ἡγήσοιντο ἄν, καὶ συμπαρέποιεν ὥστε ῥᾳδίαν ἡμῖν παρὰ τὸν Ἰνδὸν ἀφικέσθαι; ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν παρασχεῖν ἕτοιμος ἂν βαλοίμην ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνως διδόναι οἷς ἂν δέῃ, καὶ τιμᾶν καὶ δωρεῖσθαι τοὺς ἀξίους τούτων μὲν δὴ ἕνεκα βουλοίμην ὡς ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν ἀπόχρη δέ μοι καὶ τούτων νομίζων, τῶν μὲν ὑμετέρων ἡδὺ μοι φίλια (φίλιος γὰρ ὑμῖν ἤδη νομίζω) παρὰ τὸν Ἰνδὸν ἡδέως ἂν λάβοιμι, εἰ διδοίη. ὁ οὖν ἄγγελος ὡς κελεύων ἡμῶς ἡμέρας δυοῖν καὶ συμπορεύεσθαι ἕτοιμος, ἦλθεν οἴκαδε λέγει ὧδε. Ἐπεμψέ μοι Κῦρος, ὦ Ἰνδέ, παρὸς σε, φησὶ δεῖσθαι χρημάτων παρὰ δὲ χρήματα καὶ ἄλλα πολλὰ οἴκοθεν ἐκ Περσῶν (καὶ γὰρ παρὰ δὲ χρήματα, ἔφη) ἵνα οὖν αὐτῷ πέμψω ὁπόσα σοι παρέχωρει, φησὶν, ἵνα Θεὸς ἀγαθὸν τέλος διδῷ αὐτῷ, πειρᾶσθαι πείθειν, ὡς πολλὰ νομίζειν καλῶς βεβουλεῦσθαι χαίρουσά μοι αὐτῷ. ταῦτα μὲν δὴ παρ' ἐμοῦ λέξει. ὑμῖν δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς ὦ ἐπιστάμενοι ὅ, τι ὑμῖν δοκεῖ συμφέρειν εἶναι. καὶ ἐγὼ μὲν λάβωμαι, ἔφη, παρ' αὐτοῦ, ἀφθονώτερος χρήσομαι. ἐὰν δὲ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα ὅτι οὐδεμίαν αὐτῷ χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ' ἐξίεμεν ἡμῖν ἐκεῖνα ἕνεκα παρὸς τὰ ἡμίτερα συμφέρειν πάντα πάντας.

13 13. Ταῦτ' εἶπεν ὁ Κῦρος, νομίζων τοὺς ἰόντας Ἀρμενίων καὶ Χαλδαίων τοιαῦτα λέξειν ἅπερ αὐτὸς, οἷα αὐτὸς ἐπιθυμῶ πάντας ἀνθρώπους καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν ἅπερ αὐτός. καὶ τότε μὲν δὴ, ὁπότε καλῶς εἶχε, ἀμφὶ σκηνὴν τὴν σκιμπόδα, ἀνεπαύοντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὅτε Κῦρος ἔπεμπε τὸν ἄγγελον, ἐπιστέλλας ὅσα ἔφη καὶ

Ἀρμένιος

συσκευαζόμενον

ἀπόχρη

Ἀρμᾶμ& καὶ οἱ Χαλδαῖοι συμπέμπουσιν οὓς ἱκανωτάτους νομίζουσιν εἶναι καὶ συμπεριάγειν καὶ ἐπιτῖναι τοῖς ἐκ τῆς ὁδοῦ πορευομένοις. ὁ δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος ἐπιτελέσας τὸ φρούριον καὶ φυλακὴν ἱκανὴν τῶν ἐπιτηδείων παῖδας καὶ ἀρχοντα αὐτῶν καταλιπὼν Μῆδον, ὃν ἐνόμιζε Κυαξάρῃ ἂν μάλιστα χαρίσασθαι, ἀπῆλθε συμβαλῶν τὸ ἔτερον μέρος ὅσον τι ἦλθεν ἔχων, καὶ ὁ παρ' Ἀρμᾶμ πρεσβευτὴς καὶ τοὺς παρὰ Χαλδαίων, εἰς τετρακισχιλίους, οἳ ἦσαν καὶ συμπάντων τῶν ἄλλων κρείττους εἶναι. παρασκευάσας

14. Ὡς δὲ κατέβη εἰς τὸ οἰκούμενον, ἐνταῦθα ἐμφανὴς ἐγένετο Ἀρμᾶμ, οὔτε ἀνὴρ, οὔτε γυνὴ, ἀλλὰ πάντες εὐπρεπῶς, καὶ δῆλοι τῇ εἰρήνῃ καὶ φιλίᾳ καὶ ἀγαθοῖς· εἰ πέμπεσθαι ἄξιον εἴη. καὶ ὁ Ἀρμένιος τούτοις ἐχρῆτο, οὕτως ἂν νομίζων καὶ τὸν Κῦρον μᾶλλον ἥδεσθαι τῇ τῶν πέντε πομπῇ. τέλος δὲ ἦν ὑπάντησις καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Ἀρμενίου, τὰς θυγατέρας ἔχουσα, καὶ τὴν νεωτέραν ἡνίκα καὶ σιτία δῶρα καὶ τὸ χρυσίον ἐνέμιζεν ὁ πρεσβύτερον ἐκ ἤθελε λαβεῖν ὁ Κῦρος. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν εἶπεν, ὑμεῖς ἐμὲ οὐ ποιήσετε μισθοῦ πρᾶττόν τι συμβαλεῖν, ἀλλὰ σὺ, ὦ γύναι, ἔχουσα πῶπας τὰ χρήματα ἃ φέρεις, ἄπιθι, καὶ τῷ Ἀρμενίῳ μηκέτι δὸς αὐτὰ κατορύξαι. ἔκπεμπον δὲ τὸν υἱὸν ὡς κάλλιστα ἀπ' αὐτῆς κομίσαντα ἐπὶ τὴν πρόσοδον· ἐπὶ δὲ λοιπῶν κἀγὼ μετὰ τούτων ἔσομαι καὶ τῷ ἀνδρὶ καὶ ταῖς θυγατράσι καὶ τοῖς υἱοῖς ὅ, τι κεχρημένοι κεκτημένοι κάλλιον καὶ ἥδιον τὰ αὐτῶν διάξουσιν. εἰς δὲ τὴν γῆν ἐφ' ἁρκεῖτε τὰ σώματα, ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, καὶ ἀκρύπτειν. ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν παρήλαυνεν. ὁ δὲ Ἀρμένιος συμπέμπει, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀνακαλοῦντες τὸν πρέποντα, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν. καὶ ταῦτ' ἐποίουν ἕως ἂν τὸ χωρὸν ἐξέπεμψαν. σωφρονίσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἀρμένιος καὶ τραπὰν πλείονα, ὡς εἰρήνης οὔσης. 14.

15. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος ἀπήει καὶ χρήματα πολλὰ ἐκόμιζεν, οὐχ ἃ ἐλάμβανε μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἑτοιμασάμενος ἀλλὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν ὁπότε δέοιτο. καὶ τότε μὲν ἐσπεύδετο πεδεύσασθαι τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὸ μὲν στράτευμα καὶ τὰ χρήματα ἔπεμψε πρὸς Κυαξάρην (ἐγγὺς γὰρ πλησίον ἦν, ὥστε ἔφησεν) αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνῃ καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθύετο ὅπως ἐπιτυχέσιν θεοῖς, καὶ εὐφραίνετο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς Μήδους, τὰ χρήματα ἔδωκε τοῖς ἑαυτοῦ ταξιάρχοις, ὅσα ἐδόκει ἑκάστῳ ἱκανὰ 15.

γρ. ἀγαιντο. ἱκανὰ εἶναι, ὅπως καὶ οἰκεῖοι ἔχοιεν ὑμᾶς. εἴ τινας ἄρχοντο τῶν ὑφ' ἑαυτοὺς. οὐόμιζε γὰρ, εἰ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξιέπαινον ποιήσαι, τὸ ὅλον αὐτῶν κηλῶς ἕξειν. καὶ αὐτὸς δὲ, εἴ τι καλὸν ἴδοι εἰς τὴν γρ. διωρεῖτο στρατιάν, τοῦτο κλῆρον τοῦ ἰδόντος ἐποίει τοῖς ἀξιοπίστοις, νομίζων ὃ, τι καλὸν καταφανὲς ἔχει τὸ πρᾶγμα, τούτοις ἅπασιν αὐτὸς κεκτῆσθαι. γρ. εἴ τι

16 16. Ἤνικα δὲ αὐτοῖς διεδίδου ὧν ἔλαβεν, ἐλεξέν ὧδέ πως εἰς τὸ μέσον τῶν ἀρχιαρχῶν καὶ λοχαγῶν καὶ πάντων οὓς ἐτίμα. Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν σύμβουλόν τις νῦν παρεῖναι, καὶ ὅτι σύμμαχα τις ἀσθενέστερα ἡμῶν ἐστιν, καὶ ὅτι ἔχομεν ἀφ' ὧν ὑμᾶς ἐξόμεθα οὓς ἂν βελώμεθα, καὶ ὑμᾶς ὡς ἂν ἕκαστος ἄξιος ᾖ. πάντως δὲ ἀναμιμνῃσκόμεθα ὃ ποῖα ἅπαντα ἔρρετο τῶν ἀγαθῶν ἴσμεν ἅπαντες· σκοπούμενοι γὰρ σύμβουλοι τό, τε ἀρχυπνῆσαι ὅπως ἔσται, καὶ τὸ πονῆσαι, καὶ τὸ ἀποθανεῖν, καὶ τὸ μὴ εἶναι τοῖς πολεμίοις, οὕτως ὡμολογεῖτο καὶ τὸ λοιπὸν ἀνδρῶν ἀγαθῶν εἶναι, γιγνώσκοντες ὅτι παρὰ μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ μεγάλα ἐστὶ πᾶσι καὶ ἡ καρτερία καὶ οἱ ἐν τῇ καρᾷ πόνοι καὶ κίνδυνοι παρέχονται.

17 17. Καταινῶν δὲ ὁ Κῦρος ὡς οὐ μόνῳ αὐτῷ εἴη τὰ σώματα οἷς τραπῶσιν ὅποι τὸ δίκαιον τραπομένοις πόνος φέρειν, οὐδὲ ψυχὰς, ὅποι τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ἐπισήμους εἶναι δεῖν τοῖς ἄρχουσιν ἐνόμιζε πάντως οὐ παρισοῦσθαι μόνον τούτων οἷς ἐπεθύμει ἤδη τοὺς πολεμίους τροπεῖσθαι, γιγνώσκων ὅτι ἐν τῇ μέλλειν πολλάκις τοῖς ἄρχουσι καὶ τῆς καλῆς παρασκευῆς ἀλλοιωτικὴ ἡ ἐπιδρᾶν ὅτι φιλοτίμως ἔχοντες ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο πολλοὶ, καὶ ἐπιφθόνως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τῶνδε ἕνεκα ἐξάγειν αὐτοὺς ἐβούλετο εἰς τὸν πολεμίαν ὡς τάχιστα, εἰδὼς ὅτι οἱ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρόνως ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμάχους πρὸς ἀλλήλους, καὶ σύνεπι ἐν τούτῳ ὅτι τοῖς ἐν ὅπλοις κοσμουμένοις φόνῳ ἅπτεται, ἤτε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπαινεῖσθαι καὶ ἀποφεύγοντι οἱ τοιοῦτοι τοὺς ὁμοίους, νομίζοντες σωτῆρσιν αὐτοὺς ἢ κοινοὺς ἀγαθοὺς εἶναι. οὕτω δὲ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιάν, καὶ καταξίως ὡς ἐδύνατο κάλλιστά τε καὶ ἄριστα, ἔπειτα δὲ σύμπαντας μυριάρχας καὶ χιλιάρχους

ἀρχὰς καὶ ταξιάρχας καὶ λοχαγούς. οὗτοι γὰρ ἐπλεονεμμένοι ἦσαν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσι· καὶ ὁπότε δέοι ἢ ὑπακούειν τῷ στρατηγῷ, ἢ παρακελεύεσθαι τι, οὐδὲν ὡς οὐδὲν γὰρ τοὺς στρατηγοὺς. ἄναρχον κατελείποντο, ἀλλὰ διὰ καθάρχοις καὶ ἑξηκοντάρχοις πάντα τὰ καθήκοντα ἐπράττετο.

18. Ἐπεὶ δὲ σιωπᾶν ἔδοξεν τοῖς ἐπικαίροις, παρῆν ὁ Κῦρος καὶ ἐδίδασκεν ἃ ἐπιδείκνυσθαι τε αὖ δεῖ καὶ καλῶς ἔχοντα, καὶ ἐδίδασκεν ἃ ἕκαστον ἰσχυρὸν ὂν πρὸς τὰ συμφορώτατα. ἐπεὶ δὲ κἀκείνους ἐποίησεν ἐρωτικῶς ἔχειν ἔτι μᾶλλον πρὸς τὸ ἐθέλειν τι, εἶπεν αὖ τοῖς νῦν μὲν ἀπιέναι ἐπὶ τὰς παρεσκευασμένας ἕξεις, καὶ διδάσκειν ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ ἅπερ αὐτὸς ἐμάνθανεν, καὶ παρεσκεύαζε πειρᾶσθαι αὐτοὺς ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῖς στρατιώταις, ὅπως ὡς τάχιστα πάντες ἐξορμῶντες, ὡς οἱ παρεῖναι ἐπὶ τὰς Κυαξάρους θύρας. τότε μὲν δὴ ἀπιόντες οὕτως ἐποίουν· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν οἱ ἐπικαίριοι ἐπὶ τὰς θύρας. ἐγὼ τούτοις οὖν ὁ Κῦρος εἰσελθὼν ὡς τὸν Κυαξάρην, ἤρξατο λόγου τοιοῦδε· Οἶδα μέν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ὅτι ἃ μέλλω λέγειν, σοὶ πάλαι δοκεῖ οὐδὲν ἧττον ἢ ἡμῖν· ἀλλ' ἴσως αἰσχύνῃ λέγειν πρῶτος, μὴ δοκῇς ἀχθόμενος ὅτι πρέσβεις ἡμῶς ἐξόδου ἐμεμηνάκεις. ἐπεὶ οὖν σὺ σιωπᾷς, ἐγὼ λέξω ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡμῖν γὰρ δοκεῖ πᾶσιν, ἐπειδὴ παρεσκευάσμεθα, μὴ ἐπειδὰν ἐμβάλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι, μηδὲ σὺν τῇ φιλίᾳ καθημένους ἡμᾶς ὑπομένειν, ἀλλ' ἰέναι ὡς τάχιστα εἰς τὴν πολεμίαν. νῦν μὲν γὰρ σὺν τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες, πολλὰ τῶν σῶν σιτούμεθα ἄκοντες· ἐὰν δὲ εἰς τὴν πολεμίαν ἔλθωμεν, τὰ ἐκείνων καπώμενοι ποιησόμεθα ἡδόμενοι. ἔπειτα νῦν μὲν σὺ ἡμᾶς τρέφεις, πολλὰ δαπανῶν· ἐὰν δὲ ἐκεῖ στρατεύωμεθα, χρηματιούμεθα σὺν τῷ πολεμίᾳ. ἔτι δὲ εἰ μὴ μείζων τις ἡμῖν κίνδυνος ἔμελλεν εἶναι ἐκεῖ ἢ σὺν ἁδοῖς ἴσως τὸ ἀσφαλέστερον ἐὰν ἀεὶ αἱρεῖσθον. νῦν δ' ἴσοι μὲν ἐκείνοι ἐσμὲν, ἐὰν τε ἐπιόντες ἀνθρώπους ἐπιόντες ἀνθρώποις μαχώμεθα, ἐάν τε εἰς ἐκείνων ἰόντες ὑπαντῶμεν αὐτοῖς· ἴσοι δ' ἡμεῖς ὄντες μαχούμεθα, πολεμίοις, ἐὰν τε εἰς τὰ ἐκείνων ὅπλα ἰόντες ὑπαντῶμεν· ἐὰν δὲ ἐρημίας αὐτοὺς δεξώμεθα, ἐὰν τε ἐπ' ἐκείνων ἰόντες ὑπαντῶμεν αὐτοῖς· ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὄντες μαχούμεθα, ἐὰν τε εἰς τὰ ἐκείνων ὅπλα

μίας· πολὺ γὰρ κρείττονι μᾶλλον ἡμῶν φοβηθήσονται, ὅταν ἀκούσωσιν ὅτι οὐχ ὡς φοβούμενοι πλήσομεν αὐτοὺς οἴκοι καθήμενοι, ἀλλ' ἐπὶ αὐθαιρέτοις μαχούμενοι, ἅπαντες ἅμα τε αὐτοῖς, ἵν' ὡς πλείστοις συμμίξωμεν, καὶ οὐκ ἀναβαλούμεθα ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χώρα κακωθῇ, ἀλλὰ φθάνοντες ἤδη δηούμεθα τὰ ἐκείνων γῆς. καίτοι, ἔφη, εἰ μὲν ἐκείνους μὴ φοβεροὺς ἐποιησόμεθα, ἡμᾶς γ' ἂν ἥδιον θαρραλεωτέρους, πολὺ τοῦτο μᾶλλον ἐγὼ πλεονεκτήσειν νομίζω, καὶ τὸν κίνδυνον ἔτι ἡμῖν μᾶλλον ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς γε πολεμίοις μείζω, πολὺ ἂν μᾶλλον. καὶ ὁ πατὴρ αἰεὶ λέγει, καὶ σύ φῃς, καὶ οἱ ἄλλοι γε πάντες ὁμολογοῦσιν, ὡς αἱ μάχαι κρείττονος μᾶλλον τῆς ψυχῆς ἢ τῆς τῶν σωμάτων ῥώμης. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. Κυαξάρης γὰρ ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ὅπως μέν, ὦ Κῦρε, καὶ οἱ ἄλλοι πέρσαι, ἐγὼ ἄρχομαι τέφρα ὑμᾶς, μηδ' ὑπονοεῖτε· τό γε μὴ οὐ πολὺ εἶναι εἰς τὸν πολεμίαν ἤδη καὶ ἐμοὶ βέλτιον εἶναι δοκεῖ ὡς τάχιστα ἐπὶ τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁμολογωμεθοῦμεν, συσκευαζώμεθα, καὶ ὡς τάχιστα ἡμῖν δεῖπνον συγκατανῦν, ἐξίωμεν ὡς τάχιστα. ὡς τότε ταῦς μὲν σφαπάταις εἶπον συσκευάζεσθαι ὁ Κῦρος ἔδυ, ἀρξάτην μὲν Διὶ βασιλεῖ, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς· καὶ ἠύξατο ἵλεως καὶ σύμμαχος ἄντας, ἡμεμένας γίνεσθαι τῇ στρατιᾷ καὶ παρεσταῖσι ἀγαθοὺς, καὶ Συμμάχους καὶ Συμβούλους τῶν ἀγαθῶν. συμπαρεκάλει δὲ καὶ ἥρωας γῆς Μηδίας οἰκήτορας καὶ κηδεμόνας.

19 19. Ἐπεὶ δὲ σπανιώτερόν τε καὶ ἀβρότερον ἐν αὐτῇ τῇ στρατοπέδῳ ἔφασκεν εἶναι τοῖς ἀνθρώποις, ἅτε δὴ οἰωνοῖς χρησόμενον αἰσίοις, συνεβουλεύετο τὸν πολεμίαν. ἐπεὶ δὲ καλὰ ἐγίγνετο τὰ ἱερὰ, καὶ ἔδοξε θεοῖς εἶναι, συνῆγε τὸν στρατὸν καὶ ἐν ὅπλοις ἐποίησε, καὶ θεοῖς θυσίας, καὶ ἥρωας Ἀσσυρίας οἰκήτορας ὠμνύσε. ταῦτα δὲ ποιήσας, ἄνδρας Διὶ πατρῴῳ ἔθυε, καὶ εἴ τις ἄλλος θεῶν ἐφαίνετο, ὡδύσατο ἡμέρᾳ. ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν καλῶν ἴσχυεν, ἐνθὺς τὰς μὲν πίζας ἀφαιρεῖσθαι ἐκέλευε πολλὰ ὁδὸν ἐστρατοπεδευσάσθαι· ταῖς δὲ ἵπποις κατὰ σχολὴν ποιήσασθαι ἐκέλευε δεῖπνον πολλὰ καὶ παντοῖα λιτέσθαι. καὶ τελοσπόντων δὲ μεστρεφόμενοι καὶ ἔχοντες ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, καὶ δὴ ποιῶντες ὁ Κυαξάρης λέγει, ὦ Κῦρε, ὡς χρόνον σοὶ πᾶν ἡμερῶν ἀπέχειν ὁδὸν, τότε δὴ " ὁ Κῦρος λέγει,

γρ. ἐρέννυσθαι.

γρ. θεοῖς, ὡς κρεῖττον.

γλ. ὦ Κυαξάρη, ὥρα δὴ ἀπιέναι, καὶ μήτε τοῖς πολεμίοις δοκεῖν, μήτε τοῖς ἡμετέροις φοβουμένους ἀντιπαρασκευήν· ἀλλὰ δῆλοι ὦμεν ὅτι σὺν ἄκοντες μαχούμεθα. ἐπεὶ ὃ τοῦτο Ζωπύρῳ ἔδοξε τῷ Κυαξάρει, οὕτω δὴ ἀεὶ σωφρονέστερον προήεσαν τοσοῦτον καθ' ἡμέραν ὅσον ἐδόκει αὐτοῖς καιρὸς ἔχειν. καὶ δεῖπνον μὲν ἀεὶ κατὰ φῶς ἐποιοῦντο, πυρὰ δὲ νύκτωρ σὺν ἐκαγον ἐν τῷ στρωτοπέδῳ, ἐμπροσθεν μὲν οἱ στρατοπεδεύεσθαι, ὅπως ὁρῷεν μὲν εἴ τινες νυκτὸς προσίοιεν ἀφ' τοῦ πῦρ, μὴ ὁρῷντο δ' ὑπὸ τῶν προσιόντων. πολλάκις δὲ καὶ ὀπίσθεν τοῦ στρατοπέδου ἐπυρπόλουν ἀπάτης ἕνεκα τῶν πολεμίων. ὡς δ' ἔστιν ὅτε καὶ κατασκοποὶ ἐνεπίπλοεις τὰς προφυλακὰς αὐτῶν, διὰ τὸ ὄπισθεν τὰ πυρὰ εἶναι, ἐπὶ πόρρω τοῦ στρατοπέδου οἰόμενοι εἶναι.

20. Οἱ μὲν οὖν Ἀσσύριοι καὶ οἱ Ζωπυρεῖοι οὕτως ἐφύλαττον· οἱ δὲ Κύρου ἱππῆς ἐπειδὴ ἐγίγνοντο ἀλλήλων τὰ στρατεύματα ἐγγύτατα, ἔφερον προσβάλλοντες. ὅπως δὲ καὶ νῦν ἐπὶ ποιῶν οἱ Βάκτριοι βασιλεῖς ἀποτόμως στρατοπεδεύοντες, ἔφερον προσβάλλοντες ἐνεπιπτῶν ἀφ' τὴν πολυχειρίαν. ἴσασι γὰρ ὅτι ἱππικὸν στράτευμα σὺν νυκτὶ πρόσχωρές ἐστι καὶ ἄλλως τε καὶ βάρβαρον. πεποδισμένους γὰρ ἔχουσι τοὺς ἵππους ἐπὶ τῆς φάτνης· καὶ ἢν εἴ τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι, ἔρχεται μὲν νυκτὸς λύσων ἵππους, ἔρχεται δὲ χαλινώσων, ἔρχεται δὲ ἐπισάξων, ἔρχεται δ' ἐπιβησόμενος· ἀναβάντας δ' ἐφ' ἵππων ἐλάσων ἀφ' τοῦ στρατοπέδου παντάπασιν ἀδύνατον. τούτων δὴ ἕνεκα πάντων καὶ οἱ ἄλλοι καὶ σμῆνος τὸ ἐρύμνατο προσέβαλλον· καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ τὸ σὺν ἐχυρὸν εἶναι καὶ ἐξουσίαν παρέχειν ὅταν βούλωνται μὴ μάχεσθαι.

21. Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες ἐγίγνοντο ἀλλήλων ἐγγύτατα. ἐπεὶ δὲ προσιόντες ἀπεῖχον ὅσον παρασάγγην, οἱ μὲν Ἀσσύριοι οὕτως ἐστρατοπεδεύοντο, ὥσπερ εἴρηται, σὺν προβεβλημένῳ μὲν καὶ φανερῷ τῷ χαλεπῷ· ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἐδύνατο σὺν ἀφανεστάτῳ, κώμας τε καὶ χαλεπότητας ἐπιόντος ποιησάμενος, νομίζων πάντα τὰ πολέμια ἐξαίφνης ὀρώμενα φοβερώτερα τοῖς ἐναντίοις εἶναι. καὶ σμῆνος μὲν τὸν νυκτὸς, ὥσπερ προφυλακὰς ποιησάμενοι ἐκάτεροι ἐνοικοδόμησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀνέπαυον τὰ στρατεύματα ἐν τῷ ἐχυρῷ· Κῦρος δὲ καὶ Κυαξάρης Ζωπυρίσαμενοι προείμενον, εἰς ἃ προσίοιεν

20 γρ. ὅπου δὲ
γρ. δυσῆνιον καὶ βάρβαρον
21 γρ. πολεμικὰ
γρ. ἔμπροσθεν

οἱ πολέμιοι, μαχέμενοι. ὡς δ' ἤλων ἐγίνετο ὅτι τὸν ἐξίοιεν οἱ πολέμιοι ἐπ' ἔρυμα, οὐδὲ μάχιμοι ποιησοίντο τούτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ μὲν Κυαξάρης καλέσας τὸν Κῦρον " καὶ πάντας τοὺς ἐπικαιρίους, ἔλεξε τοιάδε. Δοκεῖ μοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ τυγχάνομεν συλλεγμένοι, οὕτως ἰέναι πρὸς τὸ τῶν ἀνδρῶν ἔρυμα, καὶ δηλοῦν ὅτι ἥδεμεν μάχεσθαι. οὕτω γάρ, ἔφη, ἐπειδὰν μὴ ἀντεπεξίωσιν οἰκεῖνοι, οἱ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον " θαρρήσουσιν ἂν ἐπὶ ἄσσον, οἱ πολέμιοι δὲ τὸ τόλμαν ἰδόντες ἡμῶν, μᾶλλον φοβηθήσονται. τοῦτο μὲν δὴ ὅπως ἐδόκει. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, μηθαμῶς πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κυαξάρη, οὕτω ποιήσωμεν. εἰ γὰρ ἤδη σκοπεύοντες πορευσόμεθα ἢ σὺ κελεύεις, νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πολέμιοι θεάσονται οὐδὲν φοβούμενοι, εἰδότες ὅτι σὺν ἀσφαλεῖ ἴσασι τοῦ μηδὲν παθεῖν· ἐπειδάν τε μηδὲν ποιήσαντες ἀπίωμεν, πάλιν κῴοντας ἡμῶν τὸ πλῆθος πολὺ σὺν δείσεσθον δ' ἑαυτῶν, καὶ παφρονήσουσι, καὶ ἄμεινον ἐξίασι πολὺ ἐρρωμενέστερον τῆς γνώμης. νῦν δ', ἔφη, εἰδότες μὲ ὅτι παρέσμεν, οὐχ ὁρῶντες ἡμᾶς, οὐ τοῦτο ἐπίσταν, οὐ καταφρονήσουσι, ἀλλὰ φροντίζουσι ποτὲ τοῦτ' ἔστι, καὶ ἀσχαλεόμενοι δεῖ ἡμῶν, ἐγὼ οἶδ' ὅτι οὐδὲν παύονται. ὅταν δ' ἐξίασι, τότε δεῖ αὐτοῖς ἅμα φανερός τε ἡμᾶς γίνεσθαι καὶ ἴέναι εὐθὺς ὁμόσε, εἰληφότας αὐτοὺς ἔνδα πάλαι ἐβουλόμεθα. λίαν γὰρ ὁ οὗτος Κῦρος, συνίδεξε καὶ τοῖς Κυαξάρει καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ τότε μὲν δεηποποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ τῶν φυλακῶν καύσαντες, ἐκοιμήθησαν.

22 22. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ περὶ Κῦρον μὲ ἐστεφανωμένον ἦλθε, παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις ἐστεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ παρεῖναι. ἐπεὶ δὲ τάλλα εἶχεν ἡ θυσία, συγκαλέσας αὐτοὺς, ἔλεξεν· " Ἄνδρες, οἱ μὲν θεοί, ὡς οἵ τε μάντεις φασὶ καὶ ἐμοὶ συνδοκεῖ, μάχιμα ἔστοθαι προαγγέλλουσι, καὶ νίκην διδόασι καὶ σωτηρίαν· προϋπαγορεύονται δὲ τοῖς ἱεροῖς· ἐγὼ δ' ὑμῖν μὲ παρεμιῶν ὁποίας τινὰς ἕξειν σὺν τῷ τοιῷδε αἰχμωτίμῳ ἄν. οἶδα γὰρ ὑμᾶς τοῦτο ἐπίστασθαι ἐμοὶ ἐπισταμένους, καὶ τοῦτα μεμαθηκότας τε καὶ ἀκηκοότας καὶ ἀκούοντας ἀεὶ τέλους ἄπερ ἐγὼ, ὥστε καὶ ἄλλως εἰκότως ἂν διδάσκοιτε ἐμέ. εἰ δὲ μὴ τυγχάνεθ' ἡμεῖς κατανενοηκότες, ἀκούσατε.

ἐρ. καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐπικαρίους.

ἐρ. καὶ τὰς ἄλλας τοὺς ὁπλιτικούς.

ἐρ. διαβάσουσιν ὁπλίτας.

ἐρ. καὶ διαβήσονται ἀπασιν.

ἀκούσαι. οὓς γὰρ νεωτὶ συμμάχους τε ἐλήλυθα καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίους ποιεῖν, τούτους δεῖ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν ἐφ' οἷς τε ἐπεφόμεθα ὑπὸ Κυαξάρους, ἅτε ἡσυχάζοντος, ἐφ' ἃ τε αὐτὸς παρεσκευάζετο, ὥστε ἄσμενοι ἀνταγωνίσασθαι ἡμῖν ἔφασαν ἑστάναι. καὶ ὑμᾶς δὲ αὐτοὺς ὑπομιμνήσκειν, ὅτι ἥδε ἡ ἡμέρα δείξει ὧν ἄξιοι ἐκφυσᾶν ἐστε. ὧν γὰρ ἂν ἄνδρωποι ὀφλισκάνωσι, οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ ἔνιοι αὐτῶν καὶ ζῆν ὑπομένουσι δέοντες. ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ καὶ ἐξ ὑποβολῆς δωσάμενοι ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι. καὶ ταῦτα μέντοι πρὸς ὑμῶν αὐτῶν πειρᾶσθαι λήψεσθε. ὁ μὲν γὰρ δωσάμενος σὺν τῷ τοιῷδε καὶ ἄλλως βελτίους ποιεῖν, εἰκότως ἂν ἥδη καὶ ἑαυτῷ σωφρονεῖν τελέως ἀγαθὸς αὖ εἴη· ὁ δὲ τὸν τούτων ὑπομένων αὖθις μόνον ἔχων, καὶ τοῦτο ἀγαπῶν, εἰκότως ἂν ἡμιτελῆ αὐτὸν νομίζοι. τότε σὺ ἔνεκεν σοῦ ἐγώ, ἔφη, αὐτοῖς λέγω, ἀλλὰ ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ ἀρέσκειν ὑμῖν πειρῶντες· ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιάζετε αὐτοῖς, ἐκφέρειν τῷ ἑαυτοῦ μέρει. εὖ δὲ ἐπίστασθε, ἔφη, ἕως ἂν θαρροῦντας τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιδεικνύητε, καὶ τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ θαρρεῖν διδάξετε. τέλος εἶπεν ἀπιόντας ἀρίστους ἐστεφανωμένους, καὶ στομωδὰς ποιησαμένους ἦκειν εἰς τὰς τάξεις αὐτοῖς σταφίνοις.

23. Ἐπεὶ δ' οἱ ἀπῆλθον, ἄνδρας τοὺς οὐραγοὺς ἐστησάμενος, καὶ "τούτοις ὧν τοιάδε ἔλεξεν." Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ὁμοτίμων γεγόνατε, καὶ ἐπιλελεγμένοι ἐστὲ οἱ δοκεῖτε ἐμοὶ μάλιστα, Ἀναξάκα τοῖς κεφαλαίοις ὁμοῖοι εἶναι, τῇ δὲ ἡλικίᾳ καὶ φρονιμώτεροι. καὶ τοίνυν χώραν ἐκέλευσεν "ἡτιν' ἐνθυμοῦ τῶν στρατιωτῶν. γνώσεσθε ἡμᾶς ἐμοὶ μὲν τοῦ πρὸ ὑμεῖς γὰρ ὅπισθεν ὄντες τοὺς τ' ἀγαθοὺς ἂν ἐφορῶντες καὶ ἐπικελεύοντες αὐτοῖς, ἐπιρρώστους ποιεῖτε. "εἴτε δὴς μαλακίζοιτο, καὶ γε. καὶ εἴ τοῦτον ὁρῷητε σὺν ἂν ἐπιτρέποιτε αὐτῷ. συμφέρει δ' ὑμῖν, εἰσφέρειν καὶ ἄλλο, τὸ νικᾶν, καὶ ἀφ' ὧν ἡλικίαν καὶ ἀφ' ὧν βάρος στολῆς. ἂν δ' ἄρα ὑμῶν καὶ οἱ ἔμπροσθεν ἀναπολωνται ἐπειδὰν παρεγγυῶσιν, ὑπανάστατε αὐτοῖς. καὶ ὅπως μηδ' ἂν τούτων αὐτῶν ἥττηθῆσθε ἀντιπαρεκελεύόμενοι αὐτοῖς, θᾶττον ἡγεῖσθε ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ἀπιόντες, ἔφη, ἀρίστησατε καὶ ὑμεῖς, ἦκετε ὡς τοῖς ἄλλοις ἐστεφανωμένοι εἰς τὰς τάξεις, οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον σὺν τούτοις ἦσαν.

23

24 24. Οἱ δ' Ἀσσύριοι καὶ δὴ ἠλαυνηκότες ἐξηκόντα τι στάδια, καὶ παρεζωπυρηκότες ἐρρωμένως, παρίππους ἦ αὐτοὺς ὁ βασιλεύς, ἐφ' ἅρμασιν παρελαύνων, καὶ τοιάδε παρεκελεύετο· Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι. νῦν γὰρ δεῖ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ὁ ἀγὼν, καὶ δεῖ γῆς ἂν ἧς ἔφυτε, καὶ δεῖ οἴκων ἂν οἷς ἐτράφητε, καὶ δεῖ γυναικῶν τε καὶ τέκνων, καὶ δεῖ πάντων ὧν κέκτησθε ἀγαθῶν. νικήσαντες μὲν γὰρ ἀπέντων τούτων ὑμεῖς, ὥσπερ πρόσθεν, κύριοι ἔσεσθε· εἰ δ' ἡττηθήσεσθε, εὖ ἴστε ὅτι παραδώσετε τοῦτο πάντα τοῖς πολεμίοις. οἵ τε ἐμοὶ νίκης ἐρῶντες, μένοντες μαχεῖσθε. μισθὸν γὰρ, τὸ κρατεῖν βελόμενοι, τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος καὶ ἄπορα καὶ ἄχαρις τοῦτο ἀναπίμπλειν τοῖς πολεμίοις φύγοντες. μισθὸς δὲ καὶ εἴ τις ζῆν βουλόμενος φεύγειν ἐπιχειρεῖ, εἰδὼς ὅτι οἱ μὴ νικῶντες σώζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀπόλλυνται μᾶλλον ἢ μένοντες· μισθὸς ἦ καὶ εἴ τις ἡδονὴν ἐπιθυμεῖ, ἥτις παρέσεται. τίς γὰρ ἂν οἶδεν ὅτι οἱ μὴ νικῶντες τά τε ἑαυτῶν σώζουσι καὶ τῶν πολεμίων ἡδέως ἀπολαμβάνουσιν· οἱ δ' ἡττώμενοι ἅμα ἑαυτούς τε καὶ τὰ ἑαυτῶν πάντα ἀπόλλυσιν;

25 25. Ὁ μὲν δὴ Ἀσσύριος τοιαῦτα λέγων· ὁ δὲ Κυαξάρης πέμπων ἐκέλευε τὸν Κῦρον ἐλθεῖν ὅπη ἥδη καιρὸς εἴη ἄγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· εἰ γὰρ νῦν, ἔφη, ἐπιόλιγοι εἰσὶν οἱ ἔξω ἐξιόντες, ἐν ᾧ ἂν θέωσιν ὠμεῖν, πολλοὶ ἔσονται. μὴ οὖν ἀναμείνωμεν ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται, ἀλλ' ἴωμεν ἕως ἔτι οἰόμεθα εὐπετῶς αὐτῶν κρατήσειν ἄν. ὁ δ' αὖ Κῦρος ἀπεκελεύετο ὡς Κυαξάρῃ, εἰ μὴ ὑπὲρ ἥμισυ αὐτῶν ἔσονται οἱ ἠττηθέντες, εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐρεῖσι φοβούμενοι τὸ πλῆθος τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρῆσαι· αὐτοὶ δ' ἃ νομίσουσιν ἀλλὰ ἄλλης ἢ ἡττήσεσθαι, ἀλλ' ἄλλης συμμαχίας δεήσειν, ἢ ἂν ἄμεινον ἴσως βουλεύσαιντο ἢ ναῦς βιασάμενοι πορευθέντες ἑαυτοὺς ἡμῖν παραδοῦναι, ὥστ' ὀλίγους ἂν βαλώμεθα αὐτῶν μόγις. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι ταῦτα ἀκούσαντες ἡσύχαζον.

26 26. Ἐν τούτῳ δὲ ἦλθε Χρυσάντας τε ὁ Πέρσης καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων αὐτομόλους ἀγγέλλοντες. καὶ ὁ Κῦρος, ὡς εἶδε, ἠρώτα τοὺς αὐτομόλους εἰ ὁπόθεν τῶν πολεμίων. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἐξίασιν τε ἤδη σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ παρεζωπυρηκότες αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς ἔξω

ἐξω ὦν, καὶ παρασκευάζου μὴν δὴ τοῖς ἀεὶ ἕξω δοι πολλά τε καὶ
ἰσχυρά, ὡς ἔφασκεν λέγειν τοὺς ἀκούοντας. σὺ ταῦτα εἶπεν ὁ Χρυ-
σάνθας, τί σὺ, ἔφη, ὦ Κῦρε, εἰ καὶ σὺ συγκαλέσαις, ἕως ἔτι ἔξεστι
παρασκευάζεσθαι, εἰ ἄρα καὶ σὺ ἀμείνους ποιήσαις τοὺς στρατιώτας;
καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ὦ Χρυσάνθα, μηδὲν σε λυπείτω αἱ τῶν Ἀσ-
συρίων παρασκευάσεις. ἀδεμία γὰρ οὕτως ἔσται καλὴ παρασκευὴ, ἥτις
τοὺς μὴ ὄντας ἀγαθοὺς αὐτημερὸν ἀκόντιστας ἀγαθοὺς ποι-
ήσει· σὺν ἂν οὖν ἕξοιτο γε, εἰ μὴ ἔμπροσθεν τοῦτο μεμελέτηκότες
εἶεν· οὐδ' ἀκοντιστὰς, οὐδὲ μὴν ἱππέας γε. οὐδὲ μὴν τὰ γε σώματα ἱκανὰς πονεῖν, ἢν μὴ πρόσθεν ἠσκηκότες ὦσι. καὶ ὁ Χρυσάνθας εἶπεν, ἀλλ' ἀρκεῖ γε, ὦ Κῦρε, ἐὰν τοὺς ψυχὰς αὐτῶν παρασκευάσῃς ἡμῖν ἀμείνους ποιήσῃς, ἢ καὶ δυνατὸν ἂν, ἔφη, ὁ Κῦρος, εἰς λόγον ῥηθεὶς αὐτημερὸν αὐτοὺς μὴ ἐμπλῆσαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουσάντων, ἢ δέος τῶν αἰσχρῶν κωλῦσαι, πρᾶξιν ἅ ὡς χρὴ, ἢ πόνων μὴ ἕνεκα πάλαι μὴ πονεῖν, πάλαι ἢ κίνδυνον ὑποδύεσθαι, λαβεῖν δὲ σὺ τῆς γνώμης βεβαίως τοῦτο, ὡς αἱρετώτερόν ἐστι μετὰ τῶν φίλων ἀποθνήσκειν μᾶλλον ἢ φόβῳ τινὶ σωθῆναι; ἆρ' οὖν, ἔφη, εἰ μέλλουσι τοιαῦτα παρασκευὴ ἐκπλήξεσθαι ἀνθρώποις καὶ ἐμμε- γρ. ἐντραφή-
νοι ἔσεσθαι, πρῶτον μὲν ὅτι οὐκ ὑπάρξει δεῖ θάπτειν, δεῖ ὧν τοῖς μὲν σεσθαι
ἀγαθοῖς ἔνεστιν καὶ ἐλευθέρῳ ὁ βίος παρασκευάσθαι ἀστεῖα, τοῖς δὲ κακοῖς δουλεῖός τε καὶ ἀλγεινὸς καὶ ἀδύνατος αἰῶν ἐπανακείσεται; ἔπειτα διδασκάλους, οἶμαι, δεῖ καὶ ἄρχοντας ἐπὶ τούτοις γενέσθαι, οἵτινες δείξουσί τε ὀρθῶς καὶ διδάξουσι καὶ ἐθίσουσι ταῦτα ἅπερ, ἕως ἂν ἐγχρήσηται αὐτοῖς τοὺς μὲν ἀγαθοὺς καὶ εὐκλεεῖς εὐδαιμονεστάτους τῷ ὄντι νομίζειν, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ δυσκλεεῖς, ἀθλιωτάτους πάντων ἡγεῖσθαι. οὕτω δὲ μᾶλλον ἂν χρὰ τοὺς μέλλοντας τὰ δέοντα τῶν πολεμίων φόβου τοῦ μάθησιν κρείττονα παρέξειν. εἰ δέ τι δέοντα εἰς μάχην σοὶ ὕστερον, σὺν ᾧ πολλοὶ καὶ τῶν παλαιῶν μαθημάτων ἐξίστανται, σὺν τούτῳ ἐκπονεῖται πάντα ἀπράγμονα ἐσόμενα παρὰ χρῆμα ἄνδρας πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν ῥᾴστου εἴη καὶ μαθεῖν καὶ διδάξαι τοῦ μεγίστου τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀρετοῦ. ἐπειδὴ ἔγωγ', ἔφη, οὐδὲ ἂν τούτοις ἐπίσθοιμι ἐμμόνοις ἔσεσθαι οὓς νῦν ἔχοντες παρ' ἡμῖν αὐτοὺς ἡσσώμεθα, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς ἐώρων παρόντας, οἱ καὶ παραδείγματα αὐτοῖς ἔσεσθε γρ. πάντας,

οἵας χρὴ εἶναι, καὶ ὑποδάλλειν δυνήσεσθε ἰὼν πιπλανῶντας τοὺς δ' ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀριστῆς θωμιζόιμ' ἂν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, εἴπ πλέον ἂν ὠφελήσαιτε λόγῳ καλῶς ῥηθεὶς εἰς ἀνδραποδώδειαν, ἢ τοὺς ἀπαιδεύτους μυσικῆς ἅσμα καλῶς ᾄδειν εἰς μυσικήν.

γρ. μυσικῆς ἅσμα μέλα καλῶς γρ. καὶ μυσικὸν ἅσμα καλῶς

27 27. Οἱ μὲν τοιαῦτα διελέγοντο· ὁ δὲ Κυαξάρης πάλιν πέμπων ἔλεγεν ὅτι ἐξαμαρτάνοι Δαμασίου, καὶ οὐκ ἄγων ὡς τάχιστα ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο δὴ τότε τῆς ἀγγέλοις, ἀλλ' εὖ μάλ' ἴσθ, ἔφη, ὅτι ἅπαντες ἐσόμεθα ἐνταῦθα ὅσοις δεῖ. καὶ τοῦτο ἀπαγγέλλετε αὐτῷ ὡς ἐν ἅπασιν. ὁμοῦ δὲ ἅμα ἐκεῖνο δοκεῖ, ἄξειν ἤδη. σπάνιον εἶπον, καὶ προσευξάμενον τοῖς θεοῖς, ἐξῆγε τὸ στράτευμα. ὡς δὲ ἦρξατο ἄγειν ἐπὶ θάτερον, ὁ μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' εἵποντο, εὐθέως μὲν, διὰ τὸ ἐπίστασθαί τε καὶ μεμελετηκέναι εὖ ἄγειν προσέταττον· ἐρρωμένως δὲ διὰ τὸ φιλονείκως ἔχειν ἕκαστοι πρὸς ἀλλήλους, καὶ διὰ τὸ καὶ σώματα εὐπεπονῆσθαι, καὶ διὰ τὸ πάντας ἀρχοντας τοὺς προθυμοτάτους εἶναι· ἡδέως δὲ διὰ τὸ φρονίμως ἔχειν. ὑπίσταντο γάρ, καὶ ἐπιστάμενοι ὅτως ἐμεμαθήκεσαν ἀσφαλέσθαι εἶναι καὶ ῥᾷστον τὸ ὁμόσε ἰέναι τοῖς πολεμίοις, ἄλλως τε καὶ τάξόμενοι καὶ ἀνορμοῦντες καὶ ἐπιστάζοντες.

28 28. Ἕως δὲ ἐπὶ βελῶν ἔξω ἦσαν, παρηγγύα ὁ Κῦρος σιωπήν, ζεύξ σύμμαχος καὶ ἡγεμών. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε τὸ σιώπημα ὑπαποδιδόμενον, ἐξῆρχεν ἂν Διοσκόρεια παρὰ τὸν νομιζόμενον. οἱ δὲ θεοσεβῶς πάντες σιωπὴν ἦγον μεγάλην τῇ φωνῇ. ἐν τῷ τοιούτῳ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἦσαν τοὺς ἀνθρώπους φοβοῦντες. ἐπεὶ δὲ ὁ παιὰν ἐγίγνετο, ἅμα προθυμούμενοι οἱ ὁμόσε ἰόντες φασθροὶ, καὶ παιδευόμενοι, θεοπρεπῶς ἀλλήλους, ὀνομάζοντες παρόντας, ἐπιστάτας, λέγοντες πολὺ τὸ, ἄγετ' ἄνδρες φίλοι, ἄγετ' ἄνδρες ἀγαθοὶ, παρακάλουν ἀλλήλους ἐπαΐοντες. οἱ δ' ἄπωθεν αὐτῶν ἀκούοντες ἀνέπιπρακελεύοντο τοῖς πρώτοις ἡγεῖσθαι ἐρρωμένως. ὧν δὲ μεσὸν τὸ στράτευμα τῷ Κύρῳ προθυμίας, φιλοτιμίας, ῥώμης, θάρσους, παρακελευσμοῦ, σωφροσύνης, πειθοῦς. ὥστε οἵ μὲν δεινὸν ποιοῦντες τοῖς ὑπεναντίοις, εὖ οἶδ' Λοσυρίοις οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἁρμάτων προθυμοῦντες, ὡς ἐγγὺς ἤδη προσιόντων θ Περσικὴ πλήθος, ἀνέβαινον ἐπὶ τὰ ὄχεμα, καὶ ἀνεχώρουν πρὸς τὸ

τὸ ἑωυτῶν τολῆθος. οἱ δὲ τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ καὶ σφενδονῆται αὐτῶν ἀφίεσαν τὰ βέλη" πολλοὶ γὰρ ἐξικνεῖτο. ὡς δ' ἐπέπτωκε γρ. πολὺ οἱ Πέρσαι ἐπέβησαν τῶν ἀφιεμένων βελῶν, ἐφέηγξατο" ὁ δὲ Κῦ- πρὶν ρος· "Ἄνδρες ἄριστοι, ἤδη γὰρ τόν τις ἐν ἐπιφανεῖ ἐαυτὸν καὶ γρ. ἤδη παρεγυάτω. οἱ μὲν δὴ παρεδίδοσαν τοῦτο. ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μάχης καὶ θαύδειν συμμίξαι, θόρυβος πυκὺς ἦρξατο· σωρεφείπτο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ θόρυβος. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἐπιλαθόμε- νος βάδην, θόρυβος ἠγείτο, καὶ ἅμα ἐφέηγνυτο, τίς" ἐφέπεται; γρ. ἕψεται; τίς ἀγαθός; τίς πρῶτος ἄνδρα κατέβαλε; οἱ δὲ ἀκούοντες, τὰ αὐ- τὰ ταῦτα ἐφέηγοντο. καὶ ἅμα πάντων δὴ ὥσπερ παρηγγύα, ὅπως ἐχώρει, τίς ἔψεται; τίς ἀγαθός; οἱ μὲν δὴ Πέρσαι οὕτως ἔχοντες ὁ- μόσε ἐφέροντο· οἱ γε μὴν πολέμιοι οὐκέτ' ἐθύνασαν μένειν, ἀλλὰ στραφέντες ἔφευγον εἰς "Ερυμα. οἱ δ' ἄν Πέρσαι κατ' ἴχνος εἰσέ- γρ. τὰ ἐρύ- δυες ἑπόμενοι, ὠθιζόμενοι αὐτῶν πολλοὺς" ἀπέκτειναν. τοὺς δὲ εἰς μακρὰ γρ. καλεῖς; ῥώ- τὰς πύλας ἐμπίπτοντας ἐπιφανεῖς ὄντες ἐφύλαττον, ἄνδρας ὁμοῦ νυσσον, καὶ ἵππους. ἔνια γὰρ τῶν ἁρμάτων εἰς τὰς πύλας ἰσχανόμενα φεύ- γοντα συνέφραττεν. καὶ οἱ τῶν Μήδων ἱππεῖς ὁρῶντες ταῦτα ἤλαυ- νον εἰς τοὺς" ἵππους τῶν πολεμίων· οἱ δὲ συνέκλινάν καὶ τούτους. γρ. ἱππεῖς ἔνθα δὴ καὶ ἵππων διωγμὸς ἦν καὶ ἀνδρῶν, καὶ φόνος ἐξ ἀμφοτέ- ρων. οἱ δὲ σὺν τῷ ἐρύματι τῶν Ἀσσυρίων ἑστηκότες ἐπὶ τῶν κεφα- λῆς τῶν πύργων, τοξεύειν μὲν καὶ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς ἀποκλείνοντας οὔτε ἐφέρετον, οὔτ' ἐβούλοντο, δεῖν τε καὶ δῆλα ἐφέρετο καὶ δεῖν τῶν φόβον. τάχα δὲ καὶ καταμαθόντες τῶν Περσῶν τινας ἀσκεπεφότας ὄντας ὡς εἰσόδους ἐρύματος ἑστάπεσαν καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλῶν ἐφευ- γον. ἰδοῦσαι δὲ αἱ γυναῖκες τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν συμμάχων φυγὴν ἤδη καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἀνέκραγον, καὶ ἦσαν ἐπιπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τέκνα ἔχουσαι, αἱ δὲ καὶ νεόπεφοι καταβρηγνύμεναι τοὺς πέπλους, καὶ διπλόμενοι, καὶ ἱκετεύουσαι πάντας ὅτῳ ἐντυγχάνοι- εν, μὴ φεύγειν καταλιπόντας αὐτάς, ἀλλ' ἀμῦναι καὶ τέκνοις καὶ ἑαυτῇς καὶ σφίσιν αὐτοῖς. ἔνθα δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν τοῖς πιστοτάτοις ἑαυτῶν ἐπὶ τὰς εἰσόδους, καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς κεφαλάς, καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο, καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύ- οντο. ὡς δ' ἔγνω ὁ Κῦρος" τὸ γιγνόμενον, δείσας μὴ ἐν γρ. τὰ γὰρ νύ- κτι, καὶ βιάσαιντο εἶναι, ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖεν αὖθις,

τι, παρηγγύησεν ἐπὶ πόδα ἀνάγειν ἕξω βελῶν, ἵνα μὴ πείθεσθαι. ἔνθα δὴ ἔγνω τις ἂν τοὺς ὁμοτίμους καὶ παιδομβύμβους ὡς δεῖ. παρὰ μὲν γὰρ αὐτοῖς ἐπείθοντο, παρὰ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγελλον. ὡς δ' ἔξω βελῶν ἐγένοντο, ἔστησαν καὶ χώρει " πολὺ μᾶλλον ἐρρῶ-
γρ. πολὺ γρ. ἔπαιζον αὐ. ἤδη. σθαι ἀκριβῶς εἰδότες ὅπου ἔδει ἕκαστον ἡγεῖσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας, βιβλίον δ'.

1 ΜΕίνας ὁ Κῦρος μίτιλον χρόνον αὐτοῦ ζῶν τῷ στρατεύματι, καὶ δηλώσας ὅτι ἐπιμοίη εἴη μάχεσθαι εἴ τις ἐξίοι χρῆσθαι, ὡς ἐδέησε ἐξιέναι, ἀπήγαγεν ὅσον ἐδόκει καλῶς ἔχειν, καὶ καλὸν στρατόπεδον ἐποίησε. φυλακάς τε καθιστάμενος, καὶ σκοποὺς προπέμψας, τοὺς εἰς τὸ μέσον συνεκάλεσε τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας, καὶ ἔλεξε τάδε. Ἄνδρες Πέρσαι, πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς ἐγὼ τε ἐπαινῶ ὅσον δύναμαι, καὶ ὑμεῖς πάντες, οἶμαι· νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν καὶ σωτηρίας. τούτων μὲν οὖν χρὴ χαριστέα, ὧν ἂν ἔχωμεν, τοῖς θεοῖς ἀποδιδόναι, ἐγὼ δὲ συμπαντας μὲν ὑμᾶς ἤδη ἐπαινῶ (τὸ γὰρ ἀληθὲς μέγιστον ἔργον συμπάσαις ὑμῖν καλὸν ἀποτετέλεσται) ὧν δ' ἕκαστος ἄξιος, ἐπειδὴ παρ' ὧν πρόσθεν πύθωμαι, τότε τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειρησόμεθα ἀποδιδόναι, τὸν δ' ἐμοῦ ἀγαγύπαιδα τετίμαχεν Χρυσάνθαν ἐδὲν παρ' ἄλλων δέομαι πυνθάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα οἷος ἦν, καὶ μὲν δὴ ἄλλα, ὅσα καὶ οἶμαι καὶ ὑμεῖς πάντες, ἐπόησε. ἐπεὶ δ' ἐγὼ παρηγγύησα ἐπαναγαγεῖν, καλέσας ὀνόματι αὐτὸν, ἀνέξεμβρον ἔτως τὴν μάχαιραν ὡς
γρ. τιθέμοι παίσων πολέμιον, ὑπάκουσε " τέμνε εὐθύς, καὶ ἀφεὶς ὁ ἕμαλλε ποιεῖν τὸ κελευόμενον ἐπαγωνίζετο. αὐτός τε δὴ ἐπαινήκατα, καὶ τοῖς ἄλλοις μάλα ἐπαινετὰ παρηγγύα. ὡς δ' ἔφθασεν ἕξω βελῶν τὴν τάξιν ποιήσας πρὸν τοὺς πολεμίους κατανοῆσαί τε ὅπ

ἀναχωρεῖν μὴν

ἀναχωρεῖν μᾶλλον, καὶ τάξεως ἐπιλείπεσθαι, καὶ τὰ πολεμικὰ ἐπιφέρειν. ὥστε καὶ τότε " ἀδιαβὰς, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ἄνδρας ἀδιαβεῖς ἐποίησε. γρ. ἀποδιαβάς. ἐμοὶ τὸ πείθεσθαι παρέχεται. ἄλλως δ', ἔφη, ὁρᾶτε πῦρ ἐξαμβύες, ὡς ἐγὼ σκιᾶς ἄμβυς. ἐν οἷς ἐγὼ ἐσκεψάμην ἐν οἵοις χρόνοις ἐτράφησαν, τότε τὸν γνώμιον τοῖς αὐτῶν ἐπιφανοῦμαι. Χρυσάντας δ' " καὶ ἐγκάτιον γρ. καὶ ὡς τῶν πολεμικῶν, καὶ φρόνιμον, καὶ ἄρχεσθαι ἱκανὸν καὶ ἄρχειν, χι- ἐγκάτιον τῆς λιαρχίας μᾶλλον ἢ δὴ τιμῶ· ὅταν δ' καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν ὁ Θεὸς δῷ, ὥσπερ ὢν πολέμου] τότε ἐπιλήσομαι αὐτοῦ. καὶ πάντας δ' ὑμᾶς βούλομαι, ἔφη, ταῦτα μνημονεῦσαι. ἃ γὰρ νῦν εἴδετε ἐν τῇ μάχῃ τῇδε, ταῦτα ἐνθυμούμενοι μηδὲν παύσησθε, ἵνα παρ' ὑμῖν αὐτοῖς ἀεὶ κείνητε πότερον ἡ ἀρετὴ μᾶλλον ἢ φυγὴ σώζει τὰς ψυχὰς, καὶ πότερον οἱ μάχεσθαι θέλοντες ῥᾷον ἀπαλλάττουσιν ἢ οἱ τὸν ἡθέλοντες, καὶ ποίαν πρὰξιν δοκεῖ τὸ νικᾶν παρέχειν. ταῦτα γὰρ νῦν ἄριστα κείμενα ἂν, πείσαν τε αὐτῶν ἕκαστος, καὶ ἄρτι μεθημένῳ ἐπεγήγερται. καὶ ταῦτα μὲν, ἔφη, αἰεὶ ἀναθούμενοι βέλτιστοι ἂν εἶητε· νῦν δ', ὡς καὶ σοφίαν καὶ ἀγαθοὶ καὶ σώφρονες ἄνδρες, δεικνυοποιεῖσθε καὶ ἀπονδὰς τοῖς θεοῖς ποιεῖσθε, καὶ παιᾶνα ἐξάρχεσθε, καὶ ἅμα τὸ παραγγελλόμενον πρυτανεύετε. εἰπὼν ταῦτα, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἤλασε, καὶ πρὸς Κυαξάρην ἦλθεν, καὶ συνηθεῖς σκιὴν ποιεῖ, ὡς εἰκὸς, καὶ ἰδὼν τὰκεῖ, καὶ ἐρόμενον εἴ τι δέοιτο, ἀπήλαυνεν ἐς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον δειπνοποιησάμενοι, καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ὡς ἔδει, ἐκοιμήσαντο.

2. Οἱ δ' Ἀσσύριοι, ἅτε καὶ τεθνηκότων καὶ ἀρχόντων, καὶ 2
σχεδὸν σὺν αὐτοῖς πάνυ βεβιπέσιν, ἠθύμουν μὲν πάντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῶν τῆς νυκτὸς ἐκ τοῦ στρατοπέδου. ὀρθρίζοντι δὲ τῷ τε Κροίσῳ καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν πάντες ἠθύμουν. πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπά. ἀθυμίαν δὲ πᾶσι παρεῖχεν ὅτι τὸ ἡγούμενον φῦλον τῆς στρατιᾶς " διεφθάρθαι ἐδόκει τοῖς γρ. διέφθαρ- γνώμης. οὕτω δὴ ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀπέχοντες τὸ τας γνώ- νυκτὸς, ὡς οἱ μὲν ἐβούλοντο, καὶ ἔρημοι ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν πο- μας. λεμίων στρατόπεδον, εὐθὺς ἀναβοήσας ὁ Κῦρος τοὺς Πέρσας πρώτους· καταλέλειπτο δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων πολλὰ μὲν σκεύη πολλά, πολλοὶ δὲ βόες, πολλαὶ δὲ ἄμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μετεμαί. ἐν δὲ τούτῳ διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ Κυαξάρην Μῆδοι πάντες, καὶ

ἤεισα-

ἠλεηπαιοῦτο ἑαυτοῦ. ἐπεὶ δὲ ἠλέησαν, σωτηρίαν ἔδωκεν ὁ Κῦρος τοῖς ἑαυτοῦ ταξιάρχοις, καὶ ἔλεξε φιλοφρονούμενος· Οἷά μοι δοκᾶτε, καὶ ὅσα ἀγαθὰ, ὦ ἄνδρες, ἀφεῖναι, θεῶν ἡμῖν ταῦτα διδόντων; νῦν γὰρ ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι φοβοῦνται ἡμᾶς ἀποδεδώκασιν, αὐτὸ ἑορᾶτε· οἵπερ δὲ τὸν ἐρυμνὸν ὄντες σκληπόνες τοῦτον φύγωσι, πῶς τούτους οἴεσθ' ἄν τις μεῖναι ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῇ ἐσπάδῃ; οἵπερ δ' ἀπέφυγον ἡμῶν ὄντες οὐχ ὑπέμειναν, πῶς νῦν γ' ἂν ὑπομείνοιεν, ἐπεὶ καὶ πλῶτα, καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν; ὧν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ γε πονηροὶ παρεσ
φαυλότεροι σκέπειαν μάχεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν; καί τις εἶπε, τί οὖν, ὦ διώκομεν ὡς τάχιστα, καταδήλων γε οὕτω τῶν ἀγαθῶν ὄντων; καὶ ὃς εἶπεν, ὅτι ἵππων περισδεόμεθα. οἱ μὲν γὰρ κράτιστοι τῶν πολεμίων, οὓς μάλιστα καιρὸς ἦν λαβεῖν καὶ ἀπολέσαι, οὗτοι ἐφ' ἵππων ἦσαν· οὓς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν σὺν θεοῖς ἱκανοὶ, διώκοντες δὲ αἱρεῖν οὐχ ἱκανοί. τί οὖν, ἔφασαν, σὺν ἀλλοις Κυαξάρῃ ταῦτα λέγεις; καὶ ὃς εἶπε, συνέπεσθε τοίνυν μετὰ πάντες, ὡς εἰδῇ ὅτι πᾶσιν ὑμῖν ταῦτα δοκεῖ. ἐν τούτῳ ἔστοντό τε πάντες καὶ ἔλεγον οἷα ἐπιπηδεῖα ἐδόκουν εἶναι ὑπὲρ ὧν ἐβούλετο.

3 3. Καὶ ὁ Κυαξάρης ἅμα μὲν, ὅτι σπεῖσαι ἤρχοντο καὶ λόγου, ὥσπερ ὑπέφθονε· ἅμα δ' ἴσως καλῶς ἐδόκει ἔχειν αὐτῷ μὴ πάλιν κινδυνεύειν (καὶ γὰρ αὐτὸς τε ἐπὶ εὐθυμίαν ἐτύγχανεν ὢν, καὶ τῶν ἄλλων Μήδων ἐώρα πολλοὺς τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιοῦντας) εἶπε δή· οὐ δῶδε, ἀλλ' ὦ Κῦρε, ὅτι μὲν μάλιστα ἀνθρώπων μελετᾶτε ὑμεῖς οἱ Πέρσαι πρὸς μηδεμίαν ἡδονὴν ἀπλήστως ἔχεσθαι, καὶ ὁρῶν καὶ ἀκούων οἶδα· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸ μετρίως ἡδονῆς πολὺ μᾶλλον συμφέρειν ἐγκρατῆ εἶναι. μεῖζον δὲ ἡδονὴν τί παρέχει ἀνθρώποις ἐὰν τυχεῖν, ἢ νῦν ἡμῖν παρεσκεύασται; ἢ μὴ τοίνυν, ἐπεὶ εὐτυχοῦμεν, σωφρόνως ἔχωμεν φυλάττωμεν αὐτὸν, ἴσως δυνησόμεθ' ἂν ἀκινδυνώτερον εὐδαιμονοῦντες χαίρειν· εἰ δὲ ἀπλήστως χρώμενοι ταύτῃ, ἄκραν καὶ ἄλλην προσθησόμεθα διάνοιαν, ὀρᾶτε μὴ πάθωμεν ἃ πολλοὶ πολλῶν λέγεται ἐν θαλάττῃ πεπονθέναι, ἐξὸν τὸ εὐτυχεῖν σῶ
τὰ λοιπὰ ἐθέλοντας πρᾶξαι πολίοντας ἕως ἂν ἀπόλωσι· πολλοὺς δὲ νίκης τυχόντας, ἑτέρας ἐφιεμένους, καὶ τὴν παροῦσαν ἀπολέσαι. καὶ γὰρ εἰ μὴ οἱ πολέμιοι ἥττους ὄντες ἡμῶν ἐφοβοῦντο, ἴσως ἂν καὶ διώκειν τοὺς ἥττους ἀσφα-

ἀσφαλῶς εἰ χρὴ νῦν ἢ καὶ ὀνήσειν πόσῳ αὐτῶν μέρει πάντες μαχεσόμβοι νενικηκήκαμεν· οἱ δ' ἄλλοι ἄμαχοί εἰσιν· ὃς εἰ μὲν ἀναγκάσομεν μάχεσθαι, ἀγνοοῦντες καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυτοὺς, δι' ἀμαθίαν καὶ μαλακίαν ἀπίασιν· εἰ δὲ γνώσονται ὅτι καὶ ἀπόντες ἀδὲν ἧττον κινδυνεύσιν ἢ μάχοντες, ὅπως μὴ ἀναγκάσωμεν αὐτοὺς, καὶ εἰ μὴ βέλοντες, ἀναθὲς ὑμῖν ἔσται. ἴσθι γὰρ ὅτι ἐγὼ σὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυναῖκας καὶ παῖδας ἐπιθυμεῖς λαβεῖν, ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι. σὺνοῦ δ' ὅτι καὶ αἱ σύες ἐπιδὼν ὀφθῶσι, φεύγουσι καὶ πολλαὶ δὴ σοι σὺν τοῖς τέκνοις, ἐπιδὼν δέ τις αὐτῶν θηρᾷ τι τῶν τέκνων, ἐκεῖ φεύγει, οὐδὲ μία τύχη οὖσα, ἀλλ' ἰδὼν ἐπὶ τῷ λαμβάνειν πρόμενον. καὶ νῦν μὲ ἐπικαπακλείσαντες ἑαυτοὺς εἰς ἔρυμα, παρέχουσιν ἡμῖν θαμισύλας ὥστε ὁπόσοις ἰδυλόμεθα αὐτῶν μάχεσθαι· εἰ δ' ἐν εὐρυχωρίᾳ ποθέσιμεν αὐτοῖς, καὶ μαθήσονται χωρὶς ἡμῶν ὄντες, οἱ μὲν καὶ ποθέσωσιν ἡμῖν, ὥσπερ νῦν, ἐναντιωθησόμενοι, οἱ δ' ἐν πολλαῖς, καὶ ἄλλοι ἐν ἑτέραις πολλαῖς, οἱ δὲ καὶ ὄπισθεν, ὅσα μὴ πολλῶν ἐκόντων ἡμῶν καὶ ὀφθαλμῶν καὶ χερῶν διήσει. ὧδε δ' εἶπε, ἔφη, οὐ βουλοίμην ἂν ἔγωγε νῦν ὁρᾶν Μήδους εὐθυμοκρύπτους, ἐξαναγκάσας ἀναγκάζειν κινδυνεύσοντας εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπεν, ἀλλὰ μηδέν σύ γε ἀναγκάσῃς, ἀλλὰ πλαγτοὺς ἰθέλοντάς μοι ὑπισθαγδόν· καὶ ἴσως ἄν σοι καὶ τῶν ὧν φίλων τούτων ἐκόντων ἡμῶν ἄγγελος ἐφ' οἷς πάντες εὐθυμήσεσθε. τὸ μὲν γὰρ πληθος ἡμεῖς γε τῷ πολεμίων " οὐ· διαξόμεθα (πῶς γὰρ ἂν καὶ καλάβοιμεν;) νῦν δὲ ἢ ἀπειχισμένον ἔστι σφίσι λάβωμεν, ἢ ὑπολειπόμενον, ἥξομεν ὡδὲ σὲ ἄγγελος. σὺνοει δ', ἔφη, ὅτι καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ σὺ ἐδέου, ἤλθομεν, σοὶ χαριζόμενοι, μακρὴν ὁδόν. καὶ σὺ οὖν ἡμῖν δίκαιον εἰ αὖ χαριεῖσθαι, ἵνα καὶ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφικώμεθα, καὶ μὴ εἰς τὸν σὸν θησαυρὸν πάντες ὁρῶμεν. σὺ τοῦδε δὴ, ἔλεξεν ὁ Κυαξάρης, ἀλλ' εἶσι μάλιστοι ἐθέλοντες ἐπίστω, καὶ χάριν ἴσχε σοι εἰδείλω ἄν. σύμπεμψον τινὰς μοι τῶν ἀξιοπίστων τούτων πινὰ, ὃς ἐρεῖ ἃ ἂν σὺ ἐπιστείλῃς. λαβὼν δὴ ἴσθι, ἔφη, ὅτιλωα ἐθέλῃς τούτων. ἐνθα δὴ ἐπύγχανεν ὁ Φράτας ποτὲ συγγενὴς αὐτοῦ εἶναι, καὶ φιλητὴς " παρών. εὐθὺς οὖν ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀρκεῖ, ἔφη, ἔμοιγε οὕτω. καὶ οὕτω τοίνυν, ἔφη, σοὶ ἐπίσθω, καὶ λέγε σὺ, ἔφη, τὸν θέλοντα εἶναι μὴ Κύρου. οὕτω δὴ λαβὼν τὴν ἄγγελον ἐξῆλθεν. ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, εὐθὺς

γρ. μαχήσονται χωρὶς. οἱ μ. κατὰ πρ. ἡμῖν ὥσπερ καὶ νῦν ἀπίασιν, οἱ δ' ἐν

γρ. διαξόμεθα.

γρ. παρ' αὐτῷ

ὁ

ὁ Κῦρος εἶπε, νυνὶ δὴ σὺ δηλώσεις εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτι ἔφησθ' ἥδιον θαμὰ μὲ θεώμενος. σὺν δὲ λογίζεσθαι ἔφη ὁ Μῆδος, εἰ τοῦτο λέγεις. ὁ Κῦρος εἶπεν, οὐκοῦν, καὶ ἄλλοις προθύμως ἐθέλεις λέγειν; καὶ ἐπομόσας, νὴ τὸν Δί', ἔφη, ἔως ἂν ἔτι ποιῶ καὶ σὲ ἡδέως ἐμὲ θεᾶσθαι. τότε δὴ ἐπιμεληθεὶς ὁ Κυαξάρους, ὡς ἐπομόσας ἔοικεν, νὴ τὰ ἄλλα προθύμως ἀπήγγελε τοῖς Μήδοις, καὶ ἐπιστεῖλαι ὅτι αὐτὸς γε τὸν λογισμὸν ἀνεθρὸς ἀείσεται καὶ καλλίστη, καὶ τὸ μίσγεσθαι δὲ τῶν γυναικῶν.

4 4. Προσῆλθον δὲ τοῦτο τῷ Κύρῳ, θεῖόν πως ἀφικνοῦνται δὲ Ὑρκανίων ἄγγελοι, οἱ δὲ Ὑρκάνιοι ὅμορροι μέν εἰσιν Ἀσσυρίων, ἔθνος δὲ μέγα καὶ πολύ· δὸ καὶ ὑπήκοοι τῶν Ἀσσυρίων ἦσαν. ἔφασαν δὲ καὶ τότε ἐδόκουν εἶναι, καὶ νῦν ἔτι δοκοῦσι. διὸ καὶ ἐχρῶντο αὐτοῖς οἱ Ἀσσύριοι ὥσπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Σκιρίταις, ἀεὶ δὲν φειδόμενοι αὐτῶν ὅτ' ἐν πόνοις οὔτ' ἐν κινδύνοις. καὶ δὴ καὶ τότε ὅπλοφυλακεῖν αὐτοὺς ἐκέλευον ὡς μάλιστα ὅπλα ἔχοντας, ἵνα εἴ τι ὄπισθεν δεινὸν ἴοι, ἐκεῖνοι πρῶτοι ἑαυτῶν τοῦτ' ἔχοιεν. οἱ δὲ Ὑρκάνιοι, ἅτε μέλλοντες ὕστατοι πορεύεσθαι, καὶ ὡς ἀμάξας ὡς ἑαυτῶν καὶ τοὺς οἰκέτας ὑστάτους εἶχον. στρατεύοντες γὰρ δὴ οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔθνεσι οἱ πολλοὶ μεθ' ὧν πορεύονται καὶ οἰκοῦσι. καὶ τότε δὲ ἐστρατεύοντο οἱ Ὑρκάνιοι οὗτοι. ἐννοηθέντες δὲ εἶναι πάρασκευὴ ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ὅτι νῦν τεθνᾶναι μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν, φόβος δὲ ἡ πλησμονὴ οἱ ἔοικεν, " φόβος δὲ πολὺς εἴη ἂν τῷ στρατεύματι, οἱ τε συμμαχικοὶ αὐτῶν ὡς ἀθύμως εἶχοιεν καὶ ἀπολείποιεν· τοῦτο ἐνθυμηθέντες ἐδέξαντο αὐτῶν νῦν καλὸν εἶναι ἀπελθεῖν εἰ θέλοιεν οἱ ἀμφὶ Κῦρον συνεπιθέσθαι. καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους πρὸς Κῦρον. ἀπὸ γὰρ μάχης τοῦ τοῦτο ὄνομα μίσγεσθαι ἤκουσεν. οἱ δὲ πεμφθέντες λέγουσι Κύρῳ ὅτι μισθὸν τοὺς Ἀσσυρίους δικαίως, νῦν τε " εἰ βέλοιτο εἶναι ἐπ' αὐτούς, καὶ σφίσι σύμμαχοι ὑπάρξειαν καὶ κτήσασθαι. ἅμα δὲ πρὸς τούτοις δηλοῦσι τὴν τῶν πολεμίων ὡς ἔχοι, οἷα δὴ ἀπαίρειν βουλόμενοι ὡς μάλιστα στρατεύεσθαι αὐτόν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς, καὶ δοκεῖτε ἄν, ἔφη, ἡμᾶς εἰς καταλαβεῖν αὐτοὺς πρὶν συμμῖξαι εἶναι; ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, μάλα συμφορεῖν τοῦτ' ἡγούμεθα εἶναι ἐπὶ ἕλαδον ἡμᾶς ἀποβάντας. τοῦτα δὲ ἔλεγε βουλόμενος αὐτοὺς ὡς μίσγειν φρονεῖν ἐπὶ

ἔφασιν.

Ζρίσιν. οἱ δ' ἀπεκρίναντο ὅτι καὶ αὖ ἔλεον, ἐὰν δοκῶσι δεῖσθαι· καὶ πολλὴν ἔφασαν εἶναι τῶν ἀμφὶ ξῶν σχολὴν παρεῖσθαι αὐτούς. καὶ ἅμα, ἔφασαν, ἅτε τῶν πρότερον νύκτα ἀγρυπνήσαντες, νῦν μικρὸν προσδόντες ἐκράτησαν δύκησι. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, ἴσχετε οὖν ἂν λέγητε πιστὸν τι ἡμῖν διδάσκειν ὡς ἀληθεύετε; ὁμήρους γ', ἔφασαν, ἐθέλομεν ἐλάσσονας αὐτῶν τὸ νυκτὸς ἀγαγεῖν. μόνον καὶ σὺν ἡμῖν θεῶν τε πιστὰ ποίησον, καὶ δεξιὰν δός, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῦτο ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. ἐκ τούτου δὴ πιστὰ δίδωσιν αὐτοῖς, ἢ μήν, ἐὰν ἐμπεδῶσιν ἃ λέγουσιν, ὡς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς ὡς μήτε Περσῶν μήτε Μήδων μεῖον ἔχειν παρ' αὐτῷ. καὶ νῦν δὴ ἔπι ἰδεῖν ἦσιν Ὑρκανίες καὶ πεδιομάχες καὶ χρυσοῦς ἔχοντες, ὥσπερ καὶ Περσῶν καὶ Μήδων οἱ ἂν δικαῖοι ἄξιοι εἶναι. 5

5. Ἐπεὶ δὲ ἐδεήθησαν, ἐξῆλθε τὸ στράτευμα ἐπὶ φατνὸς ὄντος, καὶ τοὺς Ὑρκανίους ἐσεμνύνετο σκέλους, ἵνα ἅμα ἴοιεν. οἱ μὲν δὴ Πέρσαι πάντες, ὥσπερ εἰκός, εὐθὺς ἕποντο, καὶ Τιγράνης ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα· τῶν δὲ Μήδων ἐξήεσαν οἱ μὲν, ἅμα τὸ παιδὶ Κύρου ὄντι παῖδες ὄντες φίλοι γεγένηνται, οἱ δὲ, ἅμα τὸ σὺν ἡσυχίᾳ συγχρώμενοι ἀγαθοῦ ἡγεμόνος αὐτοῦ τὸν τρόπον, οἱ δὲ, ἅμα τὸ καλὸν εἰδέναι ὅτι μέγαν αὐτοῖς φόβον ἀπεληλακέναι ἐδόκει, οἱ δὲ, καὶ ἐλπίδας ἔχοντες, ἅμα δ' ἄνδρας φανέντας ἀγαθοὺς, καὶ ἐντυχεῖν καὶ μέγαν ἐπ' ἰσχυρᾶς ἐστῶτα αὐτόν. " οἱ δὲ, ὅτε ἐπεφύκει σὺν Μήδοις, " ἐν πένι ἀγαθὸν συμπεραξεν, ἀνυπαρξίας ἐβούλοντο (πολλοῖς δὲ πολλὰ ἅμα φιλανθρωπίαι παρὰ τοῦ πάππου ἀγαθαὶ διεπεπρακτο) πολλοὶ δ' ἔπει τοὺς Ὑρκανίους εἶδον, καὶ λόγου " διεδόθη ὡς ἡγήσοιντο ἐπὶ πολλὰ ἀγαθὰ, ἐξῆσαν καὶ ἔλαθόν τι ἕνεκα, ὅτου δὴ καὶ Μήδοι σχεδὸν ἅπαντες ἐξῆλθον, πλὴν ὅσοι σὺν Κυαξάρει ἔτυχον σκηνοῦντες· ὅτοι δὲ κατέμειναν, καὶ οἱ τούτων ὑπήκοοι. οἱ δ' ἄλλοι πάντες φανερῶς καὶ προθύμως ἐξεμάνθησαν, ὥστε σὺν ἀνάγκῃ, ἀλλ' ἐθελούσιοι καὶ χαίρειν ἕνεκα ἐξιόντες. ἐπειδὴ δὲ ἔξω ἦσαν, πρῶτον μὲν ὡς τοὺς Μήδους ἐξελθὼν ἐπίκησέ τε αὐτοὺς, καὶ ἐπηύξατο, μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἵλεως ὅλως ἡγεῖσθαι καὶ Ζρίσιν, ἔπειτα δὲ καὶ αὖθις δυνηθῆναι χάριν αὐτοῖς τινὰ-

γρ. οἱ δὲ, ὅπ
γρ. εἰπ ἀγα-θὸν συνέπρ.
γρ. ἐδόκει

πώτης τ' προθυμίας ἀποδιδῶσαι. τέλος δ' οὐ δύνατον ὅτι ἡμῖν ἡδὺ ἔσται θ μὴν αὐτοὶ οἱ θεοὶ, σημήνας τ ἔπεσθαι σὺν τοῖς ἵπποις σημήνασιν. καὶ ὅπως ἂν ἡ ἀναπαύοντες ἢ ἐπείγωσι τῆς πορείας, γρ. ἐπιτείλαιο ἐπέλευσεν αὐτοῖς ὡς ἐωθεν παρελαύνειν πρὸς, ἵνα εὐθὺς τὸ ἀεὶ καιόμενον.

6 6. Ἐκ τούτου ἡγεῖτο ἐπέλευσε τοὺς Ἀρκαδίους. καὶ οἱ ἡρώμην, γρ. τὸ δ' δέξασθαι γὰρ ἀναμένειν ἔφασαν, τοὺς ὁμήρους ἕως ἂν ἀπαγάγωμεν, ἵνα καὶ σὺ ἔχων τὸ πιστὸν παρ' ἡμῶν πορεύῃ; καὶ τ' ἀπεκέλευσε λέγεται, σὺν θεῷ γὰρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν πάντες τὸ πιστὸν ἐν τῆς ἡμετέρας ψυχαῖς καὶ τῆς ἡμετέρας χερσίν. οὕτω γὰρ δεησόμεθα παρεσκευάσθαι, ὡς ἐὰν μὲν ἀληθεύητε, ἱκανοὶ εἶναι ὑμᾶς εὖ ποιεῖν· ἐὰν δ' ἐξαπατᾶτε, οὐπω νομίζομεν ἔχειν ὡς μὴ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν ἡδέως ἀλλὰ μᾶλλον, ἐὰν οἱ θεοὶ βλάπτωσι, ὑμᾶς ἐφ' ἡμῖν ἡδέως. καὶ μήτοι, ἔφη, ὦ Ἀρκάδιοι, ἐπειδήπερ φατὲ ὑμᾶς γρ. ἐπιθυμεῖν πορεύεσθαι τοὺς ὑμετέρους, ἐπίσθαι ἴδητε αὐτοὺς, σημαίνετε ἡμῖν ὅπη οἱ ὑμέτεροί εἰσιν, ἵνα φυλάττωμεθα αὐτῶν· ἀνηύσαντες ταῦτα οἱ Ἀρκάδιοι, τῷ μὲν ὄδὲν ἠδικοῦντο, ὥσπερ ἐπέλευσε, τῷ δ' ῥώμῃ τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον, καὶ οὐχὶ τοὺς Ἀσσυρίους, οὐδὲ τοὺς Λυδοὺς, οὐδὲ τοὺς συμμάχους ἑαυτῶν ἔτι ἐφοβοῦντο· ἀλλὰ μὴ παντάπασιν ὁ Κῦρος μικρόν πω ἑαυτῶν οἴεσθαι ῥοπὴν εἶναι καὶ γρ. καὶ ἔτι τὰς πορευόντων καὶ ἀπόντων.

7 7. Παρασυρμάων δὲ, ἐπεὶ νὺξ ἐγένετο, λέγεται φῶς τῷ Κύρου καὶ τῷ στρατοπέδῳ ἐκ δ' οὐρανοῦ φανὲς γενέσθαι, ὥστε πᾶσι φαίνειν μὲν θεὸς τὸ θεῖον ἐγγίνεσθαι, ἀέρος δ' θεὸς τοὺς πολεμίους. ὡς δ' εὐζωνοί τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλῷ τι ὀδὸν διῆλθον, καὶ ἅμα κνέφαι πλησίον γιγνόντων δ' τῶν Ἀρκάδων στρατοπέδων. ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, λέγουσι τῷ Κύρῳ ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ Ἕλληνες. τῷ τε γὰρ ὑστάτους εἶναι γιγνώσκειν ἔφασαν, καὶ τῷ πλήθει τ πυρῶν. ὁπότε πέμποι τ ἔπεσθαι αὐτῶν γρ. θεὸς τὸ Ἀρκάδων ὅ, τι ποιήσουσιν ὥστε εἶναι τῶν στρατιώτων καὶ λέγειν ἐπέλευσε τοῖς Ἀρκάδοις ὅτι ὡς ἂν ὁρῶσιν αὐτοὺς πορευομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. οὕτω δὴ ὁ μὲν μόνος τ' ἀγγέλων πρὸς Κύρῳ, ὁ δ' πορευόμενος παρελαύνει πρὸς αὐτὸν θεὸς τοὺς Ἕλληνας.

8. Ἐνῷ δ' ἐσκόπει τοὺς Ὑρκανίους ὁ Κῦρος ὅ, τι ποιήσουσιν, ἐπέστησε τὸ στράτευμα· καὶ παρελαύνουσι πρὸς αὐτὸν οἱ Μῆδοι σφόδρα ἠγανακτηκότες καὶ ὁ Τιγράνης, καὶ ἐρωτῶσί τι δεῖ ποιεῖν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, τοῦτ' ἐστὶ τὸ πλῆθος Ὑρκανίων στράτευμα, καὶ οἵπερ τῶν ἀγγέλων πρὸς αὐτοὺς, καὶ τῶν ἡμετέρων πίστεις συνῶσι, ἐρεύνησον, εἰ φίλοι εἰσὶν, ὡς αὐλῶν τὰς δεξιὰς ἀναπεπταμένας πάντας. ἰὼν μὲν οὖν " οὕτως ἴωσι, δεξιοῦσθε αὐτοὺς καὶ ὑπὸ τὸν ποιοῦ ἂν ἦ ἡγεμόνα, καὶ ἅμα παρέσεσθε. ἐὰν δὲ ὅπλα αἴρωνται, ἢ φεύγειν ἐπιχειρῶσι, τούτων, ἔφη, πρῶτον " εὐθὺς πειρᾶσθε μηδένα λείπειν. οἱ μὲν τοιαῦτα παρήγγειλεν· οἱ δὲ Ὑρκάνιοι ἀνηύσαντες τὰ ἀγγέλων, ἤθροιστό τε, καὶ ἀναπηδήσαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους παῆσαν, τὰς δεξιὰς, ὥσπερ εἴρητο, προτείνοντες. οἱ δὲ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι ἀντεδεξιοῦντό τε αὐτοὺς καὶ ἐθαῤῥοῦντο. ὡς τοῦτ' ἐδέδοκτο ὁ Κῦρος, ἡμεῖς μὲν δὴ, ὦ Ὑρκάνιοι, ἤδη ὑμῖν πιστοῦμεν, καὶ ὑμῶν δὲ χρὴ τοῦτο ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. ταῦτα δ', ἔφη, ἡμῖν πρῶτον εἰπάτω, ὁπόσον ἀπέχει σὺν ἵππῳ εἶναι αἱ ἀρχαίτεραι τῶν πολεμίων, καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι ὀλίγα τελέου ἡ παρασάγγαι. ταῦτα δὴ λέγει ὁ Κῦρος, ἄγετε δή, ἔφη, ὦ ἄνδρες Πέρσαι καὶ Μῆδοι, καὶ ὑμεῖς, ὦ Ὑρκάνιοι (ἤδη γὰρ καὶ πρὸς ὑμᾶς ὡς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς διαλέξομαι) εὖ χρὴ εἰδέναι ὑμᾶς ὅτι σὺν τούτῳ ἴσμεν ἴσως μαλακιστέρους μὲν, πάντων ἂν τῶν χαλεπωτάτων τυγχάνωμεν (ἴστασι γὰρ οἱ πολέμιοι ἐφ' ἃ ἥκομεν) ἧττον δὲ κᾷ τὸ καρτερὸν ἐμβαλόμενοι ἴωμεν μᾶλλον καὶ θυμοῦ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, αὐτίκα μάλα ὄψεσθε ὥσπερ δούλων ἀποδιδρασκόντων καὶ ἐρημίαν, ὧδε μὲν ἐκείσε οὐσῶν αὐτῶν, τοὺς δὲ φοβηθέντας, τοὺς δ' οὐδὲ τολμᾶν φρονεῖν δυναμένους. ἠτιμημένοι τε γὰρ ὄψονται ἡμᾶς, καὶ οὔτε οἰόμενοι ἥξειν, οὔτε συλλεγομένους, οὔτε μάχεσθαι παρεσκευασμένους, " κατειλημμένοι ἔσονται. ἐὰν μὲν οὖν ἡδέως βουλώμεθα καὶ δειπνῆσαι καὶ νυκτερεῦσαι καὶ βιοτεύειν τοιαυτάδε, μὴ δῶμεν αὐτοῖς σχολὴν, μήτε βουλεύσασθαι μήτε παρασκευάσασθαι μηδὲν ἀγαθὸν ἑαυτοῖς, μηδὲ γνῶναι πάμπαν ὅτι ἄνθρωποί ἐσμεν· ἀλλὰ ῥᾳδίᾳ καὶ κηπίδας καὶ σταφίδας ἀπαντᾶτε καὶ πλησθεὶς ἥκειν νομιζόντων. καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, ὑμῶν αὐτοὺς " παραπλησίως ἡμῖν παρασκευάζεσθε ἐμπορεύεσθε,

8

γρ. ἔστω δὲ ταῦτα

γρ. εὐθὺς δὲ

γρ. πειρᾶσθε

γρ. κελεύω

γρ. ἠτιμημένοι

γρ. πάσασθε

γρ. λάσασθε

ὅπως τὴν ὑμετέραν ὁπλων ὁρωμένων λαμβάνωμεν ὁπόταν δέῃ, ἐπειδὰν δὲ ἴωμεν πρὸς τὴν στρατόπεδον χρώμενοι τῷ πολεμίῳ, παρ' ἐμοὶ μὴ καταλείπετε ἑκάστοτε τάξιν ἵππέων, ὡς ἐὰν τι δέῃ, χρῶμαι μᾶλλον παρὰ τὸ στρατόπεδον· ὑμῶν δὲ οἱ μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τάξει ἐλαύνετε ἀθρόοι, εἰ δὲ ὀφθήσεται, ἵνα μὴ ποτε ἀθρόῳ δίωκοντες ἐν τῷ κόνει λάθωσιαθῆτε· τοὺς δὲ νεωτέρους ἐφίετε διώκειν, ὅτι δὲ καὶ ὀπίσω. τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστατον νῦν ὡς ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λείπειν. ἢν δὲ (τὸ παλαιὸν δὲ συμβεβηκὸς κρατοῦσι) τῶν τάχιστα ἀναπτέσθαι γίγνηται, φυλάξασθε δὲ τὸ ἐφ' ἁρπαγὴν τραπέσθαι· ὡς ὁ τοῦτο ποιῶν οὐκέτι ἀνήρ ἐστιν, ἀλλὰ σκοτοφόρος, καὶ ἔξεστι τῷ βουλομένῳ ἤδη χρῆσθαι τούτῳ ὡς ἀνδραποδῷ. οἰκέτου δὲ χρὴ γυναῖκα ὁπόσῳ οὖν ἐστι κερδαλεώτερον ζῷον, ὁ γὰρ κρατῶν ἅμα πάντα ζωγρήσει, καὶ τοὺς ἄνδρας, καὶ ἃς γυναῖκας, καὶ ἃ χρήματα, καὶ πᾶσιν ἅμα τῶν χώρων. πρὸς τοῦτο τοῦτο μόνον ὁρᾶτε ὅπως τὸν νίκην ἀγαθὸν ἔσται μόν. ὃ γὰρ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ ἁρπάζων ἔχεται. καὶ τοῦτο ἅμα διανοῆτες μέμνησθε, ἥκειν πάλιν ὡς ἐμὲ ἐπὶ φωτὸς ὅλῳ· ὡς σώσεις ἡμῶν οὐδένα ἐπισωσδεξόμεθα. τοῦτο εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἑκάστους, καὶ ἐπέλθουσιν ἅμα παρδομένους τοῖς αὐτοῦ ἑκάστου δεκαδάρχοις ταῦτα σημαίνων· ὃ μετὰ ταῦτα γὰρ οἱ δεκάδαρχοι ἦσαν, ὥστε ἀκούειν, τοὺς δὲ δεκαδάρχους τῇ δεκάδι ἑκάστου κελεύειν παραγγέλλειν. ὃν τούτου ἐποιήσαντο μὲν οἱ Ἑλληνες, αὐτὸς δὲ τὸ μέσον ἔχων ζωὸν τοῖς Πέρσαις ἐπορεύετο. τοὺς δὲ ἱππέας ἑκατέρωθεν, ὡς ἐπιρρώσοντες, παρέπεμπε.

9. Τῶν δὲ πολεμίων ἐπεὶ σαφὲς ἐγένετο, οἱ μὲν ἐσκεύαζον τὰ ὁπλα, οἱ δὲ ἐνάσκουν ἤδη, οἱ δὲ ἤγαλλον, οἱ δὲ ἐβόων, οἱ δὲ ἔλυον ἵππους, οἱ δὲ συνεσκοδάζοντο, οἱ δὲ ἐρρίπτουν τὰ ὅπλα ἀπὸ τῶν ὑποζυγίων, οἱ δὲ ὠπλίζοντο, οἱ δὲ ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς ἵππους, οἱ δὲ ἐχαλίνουν, οἱ δὲ τοὺς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ἐπὶ τὰ ὀχήματα, οἱ δὲ τὰ πολέτα ἄξια ἐλάμβανον, ὡς ἀγασώμενοι, οἱ δὲ καταρρήγνυντες τὰ τοιαῦτα κλίσκοπλοι, οἱ δὲ πολέμιοι εἰς φυγὴν ὥρμων. οὐδὲν δὲ ἐμοὶ χεῖρον οὐδεὶς, ἀλλ' ἅμα χεῖρα ἀπόλοντο. Κροῖσος δὲ ὁ Λυδῶν βασιλεὺς, ὡς ἤκουσε λύ, τὰς τε γυναῖκας σὺν τοῖς

γρ. ἱππέων ἐάν τι δέωμαι, ὡς χρῶμαι

9

γρ. ἐπεὶ φοῦς ἤγον. γρ. καὶ φασὶ γρ. τὰ ὁπλα,

τῆς ἁρμαμαξάσης ἀφανὲς ἐποιήσατο τὸ νυκτός, ὡς ἂν ῥᾷον πορεύοιντο καὶ τὸ ψυχρόν, καὶ αὐτὰς ἔχων τοὺς ἱππέας ἐπηκολούθει. καὶ τὰ Φρύγια τοῦτα φασὶ ποιήσαι, τὰ τῶν παρ' Ἑλλήσποντον ἀρχεγόνων Φρυγῶν, ὡς ἦ παρῆλθον τὸ Φοινίκων καὶ κατελαμβάνοντων ἑαυτούς, πυθόμενοι τὸ μεγονόμενον, ἐφόβηθησαν δὴ καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκράτησαν τῆς ἑαυτῶν ὄντες χώρας, καὶ ἐπιστάντες ἀφυλακίστους τοὺς ἐν τῇ ἑαυτῶν ὄντες χώρᾳ, συντονώτατα ἐπὶ τὰ πυρεῖα εἶχον.

γρ. φρύγια τὰ αὐτὰ ταῦτα

γρ. καὶ κρατεῖ

γρ. καταπαύσαντα

γρ. σχολαιότατα

10. Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι, οἷα δὴ εἰκὸς κρατοῦντας, τοιοῦτοι ἱππόται διῴκηντο. ὁ δὲ Κῦρος τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἱππέας καταλειφθέντας ἀφιέναι ἐκέλευσε τὸ σφαγιστήριον, καὶ εἴ τινας σὺν ὅπλοις ἰδοιεν, ἀπελαύνειν· τοῖς δὲ ὑπομένουσιν ἐκήρυξεν, ὁπόσοι τῶν πολεμίων σφαττόντων ἢ σῶν ἱππέων, ἢ πλατυσμὸν, ἢ ὀξύτητα, ἀπέφερεν τὰ ὅπλα σὺν δεδεμένοις, τοὺς δὲ ἵππους ἐπὶ ταῖς σκηναῖς καθίλκειν· ὅστις δὲ μὴ τοῦτο ποιήσῃ, αὐτίκα τὴν κεφαλὴν στρηβήσεσθαι. τοὺς δὲ κηρύκας ἀπαγχόνας ἔχοντας, ἐν ταύτῃ πελάσαντας. οἱ μὲν δὴ τὰ ὅπλα ἔχοντες, ἐρρίπτουν ἀπέφερόντες εἰς ἓν χωρίον ὅποι ἐκέλευσε· καὶ ταῦτα μὲν οἷς ἐπίζειν ἔκαιον.

10

11. Ὁ δὲ Κῦρος ἐνενόησεν ὅτι ἦλθον μὲν οὔτε σῖτα οὔτε ποτὰ ἔχοντες, ἄνευ δὲ τούτων οὔτε στρατεύεσθαι δυνατὸν, οὔτε ἄλλο οὐδὲν ποιεῖν. σκοπῶν δὲ ὡς ἂν ταῦτα ἔχοιεν καὶ κάλλιστα χρῷντο, ἐνθυμεῖται ὅτι ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις ἐστὶν εἶναί τινα ὅτῳ καὶ σκιᾶς μελήσει, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια παρέσεται σώμασι τοῖς στρατιώτης εἰσιοῦσιν ἔσαι. καὶ τοίνυν ἐγνω ὅτι τούτους εἰκὸς μάλιστα πάντων ἂν τῷ στρατοπέδῳ τιμᾶσθαι ἂν ὦν, ἀφ' ὧν τὰ ἀμφὶ συσκευασίαν ἔχειν. σκηρυττε δὴ παρεῖναι πάντας τοὺς ἱππότας· εἰ δέ τις μὴ εἴη ἐπίτροπος, τὸν παρεσθαι ἀπὸ σκιᾶς. τῷ δὲ ἀπόλλωνι πάντα τὰ καλὰ ἀνεῖπεν. οἱ δὲ ὁρῶντες καὶ τοὺς διατόνους πόθομένους, τάχα ἐπείθοντο. ἐπεὶ δὲ παρῆλθον, πρῶτον μὲν ἐκέλευσε καθίζειν αὐτῶν οἷς ἐστι πλείων ἢ δυοῖν μηνῶν ἐν τῇ σκιᾷ τὰ ἐπιτήδεια. ἐπεὶ δὲ τούτους εἶδεν, ἐκέλευσ-

11

ἀκίλδυσεν οἷς μιλῶς λῶ. σὺ δ᾽ τούτῳ σχεδὸν σύμπαντες σκαδίζον-
τ. ἐπεὶ δ᾽ ταῦτα ἐμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς, Ἄγετε δίνυ, ἔφη, ὦ
ἄνδρες, οἵπινες ὑμῶν τὰ μὲν κακὰ μισεῖτε, ἀγαθοὺ δὲ τινος πορ᾽
ἡμῶν βέλεσθ᾽ ἂν τυγχάνειν, ἐπιμελήθητε προθύμως ὅπως διπλά-
σια ἐν τῇ σκιωῇ ἐκείσῃ σιτία καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα ἢ τοῖς
δεσπόταις καὶ τοῖς οἰκέταις, ἢ ἃ καὶ ἡμέρας ἐποιεῖτε. καὶ πάλλα
δ᾽ πάντα ὁπόσα καλὰ δαῖτα παρέξει, ἑτοιμα ποιεῖτε, ὡς αὐτίκα
ἅμα πάλλα παρέσονται ὁπόταιρα ἂν κρατῆσω, καὶ ἀξιώσουσιν ἐκπλεω
ἔχειν πάντα τὰ ἐπιτήδεια. ἴσε οὖν ὅπ συμφέρει ἂν ὑμῖν ἀμέμ-
πτως δεῖχαι τοὺς ἄνδρας. οἱ μὲν δὴ τοῦτα ἀκηκυσαντες, πολλῇ σπου-
δῇ τὰ παρηγγελμένα ἔπραττον.

12 12. Ὁ δ᾽ ἄν συγκαλέσας τοὺς ταξιάρχους ἐλεξε τοιάδε·
Ἄνδρες φίλοι, γιγνώσκομεν ὅτι νῶν ἔξεσιν ὑμῖν πραττεσθαι τῶν
ἀπάντων συμμάχων ἀείσε τυχεῖν, καὶ τοῖς μάλα εὐανδρωμένοις
σίτοις καὶ πολοῖς χρῆσθαι. ἀλλ᾽ ἅμα δεκεῖ τοῦτ᾽ ἂν τὸ ἄριστον πλέον
γρ. ὅσ᾽ ἂν νῦν ὠφελῆσαι ἡμᾶς ἢ τὸ τῶν συμμάχων ἐπιμελεῖς φανῶναι, ὅσ᾽
τὴν εὐνοιαν ἂν αὐτῶν ἡ εὐνοια ἰσχυροτέρους ὑμᾶς ποιήσῃ ὅσον εἰ δι᾽ αμέμ-
ἰσχυροτέρους ποιεῖ. θατε τοὺς συμμάχους προθύμους ποιεῖσθαι. εἰ δ᾽ τῶν νῦν διανοῦ-
νται καὶ παρασκευάζονται τὸς ἡμετέρους πολεμίους, καὶ μαχοῦμένων εἴ
τις ἀναπεύσεται, τούτων δέξομεν οὕτως ἀμελεῖν ὥστε καὶ πρὶν εἰ-
δέναι, ὅ, τι πράττουσιν, ἡδέως κήτες φαίνεσθαι, ὅπως μὴ αἰσχροὶ μὲν
φανούμεθα, ἀσφαλεῖς δ᾽ ἰσόμεθα, συμμάχων ἀπεροῦντες. τὸ δ᾽ τοὺς
πονουμένους καὶ κινδυνεύοντας ἐπιμεληθῆναί πινα, ὅπως εἰσόντες
τὰ ἐπιτήδεια ἕξουσιν, αὖτη ἂν ἡμῖν ἡ δοκὴ πλείω εὐφραίνειν, ὡς
ἐγὼ φημι, ἢ τὸ παραχρῆμα τῇ γαστρὶ χαρίσασθαι. συνοίσειν
δ᾽, ἔφη, ὡς εἰ μηδ᾽ ἐκεῖνος αἰσχυντέον ἐστίν, οὐδ᾽ ὡς ἡμῖν πρεπόν-
κει ἄτε πλησμονῆς δεομένοις, οὔτε μίθης. οὐ γάρ που ἀπεσκευασ-
ἡμῖν ἃ βουλόμεθα, ἀλλ᾽ αὐτὰ πάντα πάνυ ἀκριβῶς ἐπιμελείας
δόμενα. ἔχομεν γὰρ ἐν τῇ σκηνῇ πολεμίους πολλαπλασίους
ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τούτους λελυμένους, οὓς καὶ φυλάττεσθαι ἴσως
ἔτι προσήκει, καὶ φυλάττειν, ὅπως ὧσι καὶ οἱ ποιήσαντες ἡμῖν ταῦ
ἐπιτήδεια. ἴσασι δ᾽ οἱ ἵπποις ἡμῖν ἅπασι, φρουρίδα παρέχοντες
ὅπως εἰσὶ, καὶ ἐλθωσιν, εἰ παραμενοῦσιν. ὥστε, ὦ ἄνδρες, πάνυ μοι δο-
κεῖ τοιοῦτον σῖτον προσφέρεσθαι δεῖν ἡμᾶς καὶ τοιοῦτον ποτὸν,
ὁποῖόν

ὁποῖόν τις οἴεται μάλιστα σύμφορον εἶναι ἐμοὶ καὶ τὸ μήτε ὕπνου, μήτε ἀφροσύνης ἐμπίμπλασθαι. ἔτι δὲ καὶ χρήματα ἐμοὶ οἶδα ὅπου πολλὰ ἐν τῷ σφετέρῳ ἐστίν, ἃ σὺν ἀγνοοῦσι κοινῶν αὐτῶν τοῖς συγκαλειληφόσι, νοσφίσασθαι ὁπόσα ἂν βουλώμεθα. ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ τὸ λαβεῖν κερδαλεώτερον εἶναι τοῦ δικαίως φανομένους ὀνείνους, τούτῳ πρίασθαι ἐπ' ἐμοῦ αὐτοὺς ἡμῶν ἀπαξιοῦσθαι ἡμᾶς. δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, καὶ τὸ νεῖμαι τὰ χρήματα, ἐπειδὰν ἕλωσι, Μήδοις καὶ Ἰρκανίοις καὶ Τιγράνῃ ἐπιτρέψαι· κἂν τι μεῖον ἡμῖν δώσωσιν, κέρδος ἡγήσασθαι. ἅμα γὰρ τὰ κέρδη ἄδηλον ἡμῖν παραμυθοῦσι. τὸ μὲν γὰρ νῦν πλουσιωτέρους ὀλίγῳ χρόνῳ ἂν ἡμῖν τὸν πλοῦτον παράσχοι, τὸ δὲ πᾶσι παρεμβρυὲς ὠφέλιμα κλήσαιτ' ἂν ἡγεμὼν φύσαι, τοῦτο, ὡς ἐγὼ δοκῶ, ἀεννάου τέρου ἡμῖν δυνάμει καὶ πλοῦτος ἀεὶ τὸν πλοῦτον καὶ παῖδας τοὺς ἡμετέρους παρέχειν. οἶμαι σ', ἔφη, καὶ οἴκοι ἡμᾶς τοῦτ' ἐπιτηδεύειν καὶ γεωργὸς χρήσιμος εἶναι καὶ ἀκαίρων κερδῶν, ἵν', ὁπόταν δέοι, δυναίμεθα αὐτοῖς συμφόρως χρῆσθαι." πᾶν δ' ἂν ἐν μείζοσι τῶν πραγμάτων ἐπιδεξαίμεθα τὴν παιδείαν, ἐγὼ μὲν οὐκ ὀρῶ.

γρ. ὁποῖόν τι συμφορώτατον εἶναι

γρ. ὧν ἀκούω ὅτι

γρ. ὅταν δ' ἐν μείζοσι

13. Ὁ μὲν τοιοῦτος ἐπεπαίδευτο· ὁ δ' αὖτος Ἰσσάτας, ἀνὴρ Πέρσης τὸ ὁμοπάμων, ὦδε· Δεῦρο γάρ τ' ἂν εἴην, ὦ Κῦρε, εἰ σὺν ἡμῖν πολλάκις ἄσιτοι καρτερεῖν μὴ ἐθέλοντες τὸ ἀναγκαῖον ποιήσαιμεν καὶ μάλα μικροῦ ἴσως ἄξιον· ὅλον δ' ὅλον πρὸ μικρῶν ἀνθρώπων ἄρχειν, τοῖς δ' ἀγαθοῖς πείθεσθαι, οὐκ ἂν σχέπτοιτο ἡμῖν δοκοῦν μὴ ποιεῖν. ὁ μὲν Ἰσσάτας δὴ οὕτω σωφρόνει. οἱ δ' ἄλλοι πάντες τοῦτο σωφρονοῦμεν. ἀ δὲ Κῦρος εἶπεν, ἄγαλε δή, ἔφη, ἐπειδὴ ὁμολογοῦμεν ταῦτα, πίμπλατε τὸν λόχον πίνοντες ἐκ τῶν ἀσκῶν ὅτου ἕκαστος βούλεται. ἔτοι δ' ἐξιόντες οὐδὲ μὲν ὁρῶσι πορευόμενοι τὸ ἐπιτήδειον, ἐπαινοῦντων· οὐδὲ δ' ἀμελοῦντας, κολαζόντων ἀφιδρύεσθαι ἢ ὡς διατοῦται.

13

14. Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν. ὁ δὲ Μήδων τινὲς ἤδη οἱ μὲν ἀμφὶ τὰς πορφυρομηδὰς καταλαμβάνοντες καὶ ἁρπάζοντες πορφυρίδας ὧν ἐδέοντο ἐσκέπτοντο, οἱ δὲ καὶ ἀμφὶ τὰς γυναικῶν τὰ βελτίονα, τὰ μὲν γνησίων, τὰ δὲ καὶ παλακίδων ἀφ' ὧν κόσμον συμβαλλόμενοι, καὶ τούτας εἰληφότες πορεύον-

14

πάντες ἡδέως ἂν καὶ νῦν οἱ κτῆ, τὴν Ἀσίαν σφετερισάμενοι ἔχοντες τὰ πλείστα ἄξια σφῶν δοῦναι, λέγοιεν ὅτι μᾶλλον μένειν ἂν εἰς τὰ φίλτατα παρείη. τίτιος γάρ φασιν ἀνάγκην εἶναι αὖθις ἀλεξεῖν. ἴσως μὲν οὖν οὕτως ἔχει· ἴσως δὲ καὶ ποιοῦσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι.

15 15. Ὁ δὲ Κῦρος, ὁρῶν τὰ τῶν Μήδων ἔργα καὶ Ὑρκανίων, ὥσπερ εἰκὸς μεμφιμοίρους αὐτοὺς καὶ θυμουμένους αὐτῷ, ὅτι οἱ ἄλλοι ἂν τούτου τοῦ χρόνου ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν ἡδόκουν καὶ εὐδαιμονεστάτοι τι, αὐτοὶ δὲ ὑπ' ἀρχόντων ἀρχόμενοι· καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγγελλες ἐπιδεικνύντες, Κύρῳ δὲ ἤγγελον πάλιν ἀπήλαυνον μεταδιώκοντες τοὺς ἄλλους. ταῦτα γὰρ ἔφασαν Σύρῳ σφίσι δοκεῖν ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. δακνόμενος δὲ ὁ Κῦρος ὑπὸ τούτοις, τοῦτο μὲν ὑμνεῖν καὶ ἐχώρει.

16 16. Συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξιάρχους, καὶ τοὺς ὑπερ ἐμελλεν ἐξακούσεσθαι τὰ λεγόμενα, εἶπε τάδε· Ὦ μὲν, ὦ ἄνδρες φίλοι, εἰ καθέξομεν τὰ νῦν προφαινόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσαις ἀγαθὰ γένοιτο, μέγιστα δ' ἂν εἰκότως ἡμῖν δι' ὧν πρόσεστιν, πάντες, οἶμαι, γιγνώσκομεν· ὅπως δ' ἂν αὐτῶν ἡμεῖς κύριοι γένοιμεθα, μὴ αὐτάρκεις ὄντες κτήσασθαι αὐτὰ, εἰ μὴ ἔστιν εἰκεῖον ἱππικὸν Πέρσαις, τοῦτο σκοπεῖν ἐγὼ οἶμαι. συνοίετε γὰρ δή, ἔφη, ἔχοντες ἡμεῖς οἱ Πέρσαι ἅπαντα, οἷς δοκῶμεν τοὺς πολεμίους πεῖσαι ὁμόσε ἰόντας· καὶ δὴ πειρώμενοι, ποίοις ἢ ἱππίαις, ἢ τοξόταις, ἢ πελτασταῖς, ἢ ἀκοντισταῖς, ἄνδρ' ἱππέας ὄντες δυνάμεθα ἂν φεύγοντας ἢ λαβεῖν, ἢ ἐπικλεῖναι; τίνες δ' ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς προσιόντες καρτερεῖν ἢ τοξόται, ἢ ἀκοντισταί, ἢ ἱππεῖς, εὖ εἰδότες ὅτι οὐδεὶς αὐτοῖς κίνδυνος ὑφ' ἡμῶν κακὸν ἢ παθεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν πιφυκότων δένδρων; εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, σὺν εὐδήλῳ, ἔφη, ὅτι οἱ νῦν παρόντες ἡμῖν ἱππεῖς ἱκανοὶ νομίζεσθαι τὰ πάντα τὰ ὑποχείρια γιγνόμενα σὺν ἧττον ἑαυτῶν εἶναι ἢ ἡμέτερα; ἴσως δὴ νὴ Δία καὶ μᾶλλον. νῦν μὲν ἔν ὅτῳ ταῦτα ἔχει κατ' ἀνάγκην. εἰ δὲ ἡμεῖς ἱππικὸν κτησόμεθα μὴ χείρων τούτων, οὐ πάντα σοι ἡμῖν καθαφανεῖς, ὅτι τούς τ' ἂν πολεμίους δυναίμεθα ἄνδρ' οὕτω ποιεῖν ἄμεινον καὶ νῦν σὺν τούτοις, τούτους τε ἔχοιμεν ἂν τότε μετριώτερον πρὸς ἡμᾶς φρονοῦντας; ὅπο-

γρ. καταμένειν; γρ. κακὸν

γρ. νομίζεσθαι πάντα τὰ ὑποχείρια

γρ. ἢ πᾶσιν ἡμῖν

τε γὰρ " ἢ παρεῖναι ἢ ἀπεῖναι βέλοιντο, ἧττον ἂν ἡμῖν " μέλοι, γρ. ἢ εἶναι ἢ ἀπεῖναι
εἰ αὐτοὶ ἄνδρ τούτων δεηθεῖμεν ἡμῖν αὐτῆς. εἶεν. ταῦτα μὲν δή, οἶ- γρ. μέλοι καὶ γὰρ ἀνδ.
μαι, οὐδεὶς ἂν ἀντιτιμωρήσεται μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν ἀμφίεσιν τῶν
Περσῶν ἡμῖν ἅρμα οἰκεῖον ἱππικόν. ἀλλ' ἐκεῖνο ἴσως σκοπεῖτε, πῶς ἂν
τοῦτο ἡμῖν εἴη. ἆρ' οὖν σκεψώμεθα, εἰ βουλόμεθα καθεστάναι ἱπ-
πικὸν, τί ἡμῖν ὑπάρξει, καὶ πόσον δεῖ. οὐκοῦν ἵπποι μὲν οὗτοι
πολλοὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατειλημμένοι, καὶ χαλινοὶ οἷς πείθον-
ται, καὶ τἆλλα ὅσα δεῖ " ἵππους ἔχουσι ξεναῖς. ἀλλὰ μὴν καὶ γρ ἵπποις
οἷς γε δεῖ ἄνδρας ἱππέας ξεναῖς ἔχομεν, δωρεὰς μὲν, ἱερύμασι τὰ
σωμάτων, παλαιὰ ἦ. οἷς καὶ μειδιῶντες καὶ ἥδεσθαι χρώμεθα ἄν.
τί δὴ τὸ λοιπόν; δηλονότι ἀνδρῶν δεῖ. σκοπεῖτε τοῦτο μᾶλιστα ἔ-
χομεν. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἡμέτερόν ἐστιν ὡς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. ἀλλ'
ἐρεῖ τις ἴσως ὅτι σὺν ἐπιστάμεθα. μὰ Δί'. οὐδὲ γὰρ τῶν ἱππεύειν
ἐπιστάμενων πολὺν μισθὸν οὐδεὶς ἡπίστατο. ἀλλ' εἴποι ἄν τις ὅτι παῖδες ὄν-
τες ἐμάνθανον. καὶ πότερον οἱ παῖδες εἰσὶ φρονιμώτεροι, ὥστε
μανθάνειν τὰ φερόμενα ἢ δεινότερα, ἢ οἱ ἄνδρες; πότερον ἦ ἐὰν
μάθωσιν, ἐκεινώτεροι τοῖς σώμασιν σκοπεῖν, οἱ παῖδες ἢ οἱ ἄν-
δρες; ἀλλὰ μὴν σχολή γε ἡμῖν μανθάνουσιν οὔτε παισὶν, οὔτε
ἄλλοις ἀνδράσιν. οὔτε γὰρ τοξεύειν ἡμῖν μαθητέον ὥσπερ
τοῖς παισί· πεπαίσμεθα γὰρ τοῦτο· οὔτε μὴν ἀκοντί-
ζειν, ἐπεπαίσμεθα γὰρ τοῦτο· ἀλλ' οὐδὲ μὴν ὥσπερ καὶ τοῖς
ἄλλοις ἀνδράσι τοῖς μὲν γεωργίαν ἀχολίαν παρέχουσι, τοῖς ἦ τέ-
χναι, τοῖς ἦ ἄλλα οἰκίαι· ἡμῖν ἦ στρατεύεσθαι μόνον σχολὴ, ἀλ-
λὰ καὶ ἀνάγκη. ἀλλὰ μὴν οὐχ, ὥσπερ ἄλλα πολλὰ τῶν πολεμι-
κῶν χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δὲ· ἱππικὴ ἦ σὺν σὺ οὐδαμῶ ἡδέων
ἢ αὐτοὺς τοῖς ποδοῖν πορεύεσθαι; σὺ ἦ πανδῆ, οὐχ ἡδὺ πάχι μὲ
φίλε παρωχυίας εἰ δέοι, πάχι ἦ, εἴτε ἄνδρα, εἴτε χῆρα δέοι δι-
ώκοντα κατιδεῖν; σκεῖνο ἦ σὸν ἐυπιπτὲς τὸ, ὅ, τι ἂν δέῃ ὁπλον
φέρειν, τὸν ἵππον τοῦτο ξυμφέρειν; οὐκοῦν ταὐτὸ γ' ἐστὶν ἔχειν
τι καὶ " ξυμφέρειν. ὅταν μὲν μάλιστ' ἂν ὑπὸ φοβηθείη, μὴ εἰ γρ. φέρειν.
δέησει ἐφ' ἵππου κινδυνεύειν πρότερον ἡμᾶς πειρᾶσθαι τὸ
ἔργον τοῦτο, κἄπειθ' ὕστερον μήτε πιστοὶ ἔτι ὦμεν, μήθ' ἱππῆς ἱκανοί.
ἀλλὰ δὲ τοῦτο ἀμήχανον. ὅπου γὰρ ἂν βαλώμεθα, ἐξίστω ἡμῖν
πιστοῖς εὐθὺς μάχεσθαι. οὐδὲν γὰρ " πεζικῶν ἀπομαθησόμεθα γρ. πολεμι-
ἱππάζειν μαθόντες. κῶν

17 17. Κῦρος μὲν οὕτως εἶπε· Χρυσάντας δὲ Συαγγαρίου αὐτῷ ὧδε ἔλεξεν· Ἀλλ' ἐγώ μὲν, ἔφη, οὕτως ἐπιθυμῶ ἱππεύειν μᾶλλον, ὡς νομίζω, ἐὰν ἱππεὺς γίγνωμαι, ἀνδρικὸν πλοῦτον εἶναι. νῦν μὲν γὰρ ἐγωγε ἀπαπολωλεκὼς τοῦ θεῖν ὁρμηθεὶς ἀνήρπασα, μόνον τῇ κεφαλῇ προσχών, ἂν τι θηρίον παρ' ἐμὸν ἰδὼν θυμηδῶς ἀγλιφόμενος φαίσῃ, ὥστε ἀκοντίσαι ἢ τοξεῦσαι πρὸς τοῦτο" ὥσθ' οὗτος αὐτὸ γίγνεται. ἐὰν δ' ἱππεὺς γίγνωμαι, δυνήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὁπλίτου μὴ κακὸν ἀφαιρεῖν, δυνήσομαι δὲ, θηρία δικαίως, πολὺ μᾶλλον ἐκ χειρὸς πολλῷ κρείττονος λαμβάνων, ἢ ὑμεῖς ἐκ τοσούτου ἀκοντίζων ὥστε ἐπικίνδυνον εἶναι. καὶ γὰρ ἐὰν ἀμφότερα δέχηται, ὅμως ἐκ πολλοῦ μείζονα ἀλλήλων, ὥσπερ ἐκ ἐγγὺς ἐστιν. ἐγὼ δὲ μάλιστα δυκῶ, ἔφη, ζώων ἐξηλακέναι ἱππόκινδυνώτατος, εἰ ἐγγύοντο· ὥστε προθυμοῦμαι μὲν ἀνθρώπων φρονῆσαι, ταῖς δὲ χερσὶ τὸ δέον πολλαπλασίαις, ἵππου δὲ τάχους ἔχειν κρείττω ἐχειν, ὥστε τὸ μὲν φεύγειν αἰρεῖν, τὸ δὲ καταμένον ἀναπείθειν. ἐκποιοῦν πάντα καλῶ τοῦτο ἱππικὸν γίγνεσθαι. Συγκομίζομαι ἐκ τοῦδε ἐμαυτόν. πρῶτον μὲν γὰρ ἐξω πάντα τὴν ἐμὴν αὐλοπάνην γνώμην, ταῖς δὲ χερσὶν ὑπλοφορήσω, δυνήσομαι δὲ τῷ ἵππῳ, ἢ οἱ ἐναντίον ἀναπείψομαι τῇ δ' ἵππῳ ῥάμην, ἀλλ' οὐ συμπυκνὸς δεδήσομαι, ὥσπερ οἱ ἱππόκινδυνοι. ἐκποιοῦν τοῦτο γὰρ κρεῖττον ἢ συμπεφυκέναι. τὰς μὲν γὰρ ἱππικὰς ὁρμὰς οἶμαι ἐγὼ μὲν πολλοῖς μὲν ἀπορεῖν ἢ αὐθρώποις ἐυρημένων ἀμαθῶν ὅπως δεῖ χρῆσθαι, πολλοῖς δὲ ἵππους ἠδέως πιφυκότων, πῶς αὐτῶν χρὴ ἀπολαύειν. ἐγὼ δέ, ὦ ἱππικὸν μάθω, ὅταν μὲν ἐπὶ ἵππου γίγνωμαι, τὰ δ' ἱππικὰ μάθημα δὴ που ἀμφοῖν ἔξομαι· ὅταν δὲ κατάβω, δύνησομαι, καὶ ἀμφίεσθαι, καὶ καθεύδειν, ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι· ὥστε πάλιν ἢ διαιρεῖσθαι ἱππικὸν καὶ πάλιν συνίστασθαι γίγνομαι; ἔτι δ' ἔφη, καὶ τόδε πλεονεκτήσω δ' ἱππικὸν τοῦτο· ὁ μὲν γὰρ δυεῖν ὀφθαλμοῖν προσεώρατο, καὶ δυοῖν ἂν ἔδει ἡκεῖν· ἐγὼ δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεκμαίρομαι, τέτταρσι δὲ ὥστε προσοράσθαι. πολλὰ γὰρ φασιν ἄνθρωποι καὶ ἵππου τοῖς ὀφθαλμοῖς προορᾶσθαι δηλοῖ, πολλὰ δὲ τοῖς ὦσι προακούεσθαι σημαίνει. ἐμὲ μὲν οὖν, ἔφη, γεφύρᾳ τε ἱππεύειν" ἐπῄνουν τινες. νὴ Δί', ἔφασαν οἱ ἄλλοι πάντες, καὶ ἡμᾶς γε. οὐκοῦν τότε δὴ ἔφη ὁ Κῦρος, πῶν, ἔφη, ἐπὶ σφόδρα ἡμῖν τοῦτο δοκεῖ, εἰ καὶ νόμον ἡμῖν αὐτοῖς ποιησαίμεθα, αἰσχρὸν εἶναι οἷς ἂν ἵππους

γρ. πόρρω

γρ. ἐσθιόντων. ξυμίντων.

ἵππους ἰὼν πορεύσω, ἄν τις φαυλῇ πεζῇ ἡμῶν πορευόμενον, ἐάν τε πολλὼ, ἐάν τε ὀλίγῳ ὀδὸν δὴ διελθεῖν, ἵνα καὶ παντάπασιν ἵππους κινεῖν ἐπιστάμενος οἷον ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι εἶναι.

18. Ὁ μὲν ταῦτα ἐπήρετο· οἱ δὲ πάντες Ἀσσύριοι ἡσυχίαν ἦσαν. ὥστε ὑπὸ καὶ νῦν ἐξ οἰκείου οὕτω χρῶν Πέρσαι, καὶ ὁδοὶς ἂν τῷ κελεύῃ καλῶν ἑκὼν ὀφθείη Περσῶν ἑνὶ μᾶλλον πεζὸς ἰών. οἱ μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἦσαν. ἡνίκα δ' ἐξὸν μέσου ἡμέρας, πρόσω λαυνον οἱ Μῆδοι ἵππεῖς καὶ οἱ Ἀρκάνιοι, ἵππας τε ἄγοντες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας. ὅσοι γὰρ πὰ ὅπλα παρεδίδοσαν, οὐκ ἀπέκλεινον. ἐπεὶ δὲ προσήλασαν, πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐπωμόσαντο ὁ Κῦρος σώσοι πάντας εἶναι αὐτόν· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔφασαν, ὁμόσαντες ἐρώτων, τί ἐπράξαν. οἱ δὲ διηγοῦντο ἅπερ ἐποίησαν, καὶ ὡς ἀνδρείως ἔκαστοι ἐμαχαλήγησαν. ὁ δὲ διήκουε πάντα ἡδέως ὅσα ἐκέλευσθ' ἀκούειν. ἔπειτα δὲ καὶ ἐπήνεσεν αὐτοὺς ὅτως, ἀλλὰ καὶ δῶροι, ἔφη, ἐσεσθε ἀνδρὶ ἀγαθοὶ ἐμοὶ σεσθε. καὶ γὰρ μάλιστα φαίνεσθε καὶ κελεύσω καὶ χρήσεσθαι πρὸς ὁδοὺς εἰδέναι. ὁμοῦ δὲ ταῦτα ἐπωμόσαντο ἤδη αὐτῶν καὶ πόσων ὁδὸν διήλασαν, καὶ εἰ οἰκεῖόν τι ἡ χώρα. οἱ δ' ἐλάγιστον ὑπὸ καὶ πάλαι διελάσθαι, καὶ πᾶσα οἰκεῖτο ἡ χώρα, καὶ μεσὴ ὧν καὶ θεῶν καὶ αὐτῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων, καὶ σίτου, καὶ πάντων ἀγαθῶν. δυοῖν ἂν, ἔφη, ἐπιμελητέον ἡμῖν εἴη, ὅπως τε κρείττως ἐσόμεθα τῶν ἐχόντων αὐτὰ, καὶ ὅπως αὖθὶ μεμενοῦσιν. οἰκεμένη μὲν γὰρ χώρα πολλοῦ ἄξιον κτῆμα, ἐρήμη δ' ἀνθρώπων οὖσα, ἐρημία καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀγιστική. τοὺς μὲν οὖν ἀμυωμένους οἶδα, ἔφη, ὅτι ἀπικλείσατε, ὀρθῶς ποιοῦντες (τοῦτο γὰρ μάλιστα σώζει πὰν νίκην) τοὺς δὲ παρεδιδόντες, αἰχμαλώτους ἐλάβετε· οὓς εἰ ἀφίεμεν, τάχ' ἂν ξύμφορον ἂν, ὡς ἐγὼ φημι, ποιήσαιμεν. πρῶτον μὲν γὰρ νῦν ἔσται ἂν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυλάττειν τούτους ἡμᾶς δεῖ, οὐδ' ἂν σῖτον ποιεῖν· τούτους (οὐ γὰρ λιμῷ γε δήπου ἀπολοῦνται αὐτοὺς) ἐπιτρέψαντες καὶ τούτοις ἀφίντες, πολίσιοι αἰχμαλώτοις χρησόμεθα. ἐὰν γὰρ κρείττων τῆς χώρας, ἀπιόντες ἡμῖν οἱ μὲν πάντη οἰκήσουσιν αἰχμαλώτοι ἔσονται. μᾶλλον δὲ τούτους ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφειθέντας μενοῦσι καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ πίστεσθαι αἱρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι. ἐγὼ μὲν ἓν οὕτω γιγνώσκω· εἰ δ' ἄλλῳ τις ὁρᾷ ἄμεινον, λεγέτω. οἱ δὲ ἀκούσαντες Ἀσσύριοι ταῦτα ἐπῄνεσαν. μέσου οὖν

γρ. Συρίσιον
γρ. δ' ἐξὸν μέσου ἡμέρας ἐγένετο, ὥρας
γρ. τούτοις
γρ. εἰ δ' ἄλλα τις ὁρᾷ ἄμεινον

οὕτω δὴ ὁ Κῦρος κελεύσας τοὺς αἰχμαλώτους λέγειν τάδε· "Ἄνδρες, ἔφη, νῦν τε ὅτι ἐπείσθητε, πάντα ποιήσασθε, καὶ τὰ λοιπὰ οὕτω ποιῆτε, οὐδὲν ὅτου, καὶ ἐγὼ ὑμῖν, ἀλλ' ἢ οὐχ ὁ αὐτὸς ἄρξω ὑμῶν ὥσπερ καὶ πρότερον, οἰκήσετε δὲ πάντες οἰκίας, καὶ χρήσεσθε τῷ αὐτῷ ἐργασταῖς, καὶ γυναιξὶ τῇσι αὐτῇσι συνοικήσετε, καὶ παίδων τῶν ὑμετέρων ἄρξετε, ὥσπερ νῦν. ἡμεῖς μέντοι μαχεῖσθε, οὐδὲ ἄλλῳ οὐδενί." ἂν δὲ καὶ ἄλλῳ ὑμῶν ἀδικῇ τις ὑμῶν ἀδικῆ, ἡμεῖς ὑπὲρ ὑμῶν μαχούμεθα· ὅπως δὲ μηδεὶς ἐπαγγελλῃ μηδὲν ὑμῖν ἐναντιώσεσθαι, ἐγὼ ὅπλα πρὸς ἡμᾶς κομίσεται. καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν ἔστω εἰρήνη καὶ ἀλύπητον ἀδόλως· ὁπόσοι δ' ἂν τὰ πολέμια μὴ ἀποτίθωνται ὅπλα, ἐπὶ τούτους ἡμεῖς καὶ δὴ στρατευσόμεθα. ἐὰν δὲ τις ὑμῶν, καὶ ἐὰν ὡς ἡμᾶς εὐνοϊκῶς, καὶ πρᾶγμά τι καὶ διδάσκων φαίνηται, τοῦτον ἡμεῖς ὡς εὐεργέτην καὶ φίλον, οὐχ ὡς δοῦλον, τιμήσομεν. ταῦτ' οὖν, ἔφη, αὐτά τε ἴστε, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγγέλλετε. ἂν δ' ἄρα, ἔφη, "ἡμῶν βουλομένων ταῦτα μὴ πείθωνται ἅπαντες, ἐπὶ τούτους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως "ἡμεῖς σπένδωμεν, μὴ σπένδοι ἡμῶν ἄρχωσιν. ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ "πρεσβευσόμενοι τε καὶ ταῦτα ἔφασαν ποιήσειν.

19. Ἐπεὶ δὲ σπεῖσαι ἔμελλον, ὁ Κῦρος εἶπεν, ὡς δὴ, ὦ Μῆδοι καὶ Ἀρμένιοι, δεῖπνον πᾶσιν ἡμῖν παρασκευάσωμεν δὲ ὑμῖν ὅτι πλεῖστα καὶ ἐπιτηδεῖα ὡς ἡμεῖς βέλτιστα ἐδυνάμεθα. ἀλλ' ἴστε, καὶ ἡμῖν πέμπελα καὶ πεποιημένα ἐστὶ τὰ ἔδεσμα. ἐκεῖνος δὲ ἀμφοτέροις πεποίηται. ὅθεν δὲ μὴ πέμπελα, μηδὲ πιεῖν. ἐκεῖνα γὰρ ἔχομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. καὶ ὑμεῖς δ' ἔφη, ὦ Ἰρκάνιοι, ἀφάγετε αὐτοὺς ἐπὶ τὰς σκιάς, τοὺς μὲν ἄρχοντας ἐπὶ τὰς μεγίστας (κατακλίνεσθε δὲ) τοὺς δ' ἄλλους ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν. καὶ αὐτοὶ δὲ δεῖπνεῖτε ὅπως ἥδιστα" ὑμῖν· καὶ γὰρ ἀκίρωμοι αἱ σκιαὶ" παρεσκευάσθαι δὲ καὶ σὺ ἀδὰ ὥσπερ καὶ τούτοις· τοῦτο δ' ἴσθι ἀμφοτέροις ὅτι ἐφ' ᾧ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν, ἐφ' ᾧ δὲ σὺ τὰς σκιὰς αὐτοὶ ὁρᾶτε, καὶ τὰ ὅπλα" σὺν ἔσεσθε. οἱ γὰρ σὺν τὰς σκιὰς οὔπω φίλοι ἡμῖν. οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τιγράνην ἐλούοντο (ἦν γὰρ παρεσκευασμένα) καὶ ἐμάσσαντο μεγαλοβούλως ἐδείπνουν. καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν εἶχον τὰ ἐπιτήδεια, καὶ τοῖς Πέρσαις διέπεμπον τὰ ἄρτια ἐκ τῆσδε τοὺς ἡμίσεις. ὅθεν δὲ τὸν ἵππεμπον

γρ. πλὴν δ' ἂν τις ὑμῶν ἀδικῇ

γρ. ἀπόθωνται

γρ. ὑμεῖς ἐκείνων μᾶλλον ἢ ἐκείνων ἄρχεσθε.

γρ. πρεσβευσόμενον τε καὶ ταῦτα ἐποιήσετο ταῦτα ποιήσειν.

19

γρ. σπεῖσαι μὲν γὰρ ὑμῖν καὶ ἀκίρ.

ἴσ. ἐφ' ὑμῖν

γρ. ἐν τίθεσθε

ἔπεμπον οὐδὲ οἶνον, οἰόμενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον, ὅτι ἔφη ἄφθονα τοῦτα ἔχειν. ὁ δὲ Κῦρος τοῦτο ἐλεγχθεὶς, ὄψον μὲν τὸν λιμὸν, πιεῖν δὲ λέγει καὶ παρέχειν τοῖς πολεμίοις.

20. Ὁ μὲν οὖν Κῦρος δειπνήσας τοὺς Πέρσας, ἐπειδὴ συνεσκότασε, καὶ πέμπει δύο ἀνδρώδεις πολλοὺς αὐτῶν διέπεμπε· καὶ κελεύει κύκλῳ δὲ στρατοπέδῳ κρύπτειν, νομίζων εἶναι κατὰ ἄμα μὲν φυλακὴν ἔσεσθαι ἐάν τις ἔξωθεν προσπίπτῃ, ἅμα δὲ, ἐάν τις ἔξω χρήματα φέρων λάθοι διδράσκων, ὠλόστεσθαι αὐτόν. καὶ ἐγένετο οὕτως. πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπεδιδράσκουσι, πολλοὶ δὲ ἑάλωσαν. ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν χρήματα τοὺς λαβόντας ἔᾶν ἔχειν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους κελεύσας λαμπρῶς ἀκροᾶσθαι. ὥστε δὲ λοιπὸν ἐδεδιότες βολόμενοι ἂν οὐχὶ ῥᾳδίως τὴν νύκτωρ πορευόμενοι.

20 γρ. ἐπειδὴ συνεσκότασε κατὰ

21. Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι ὕπνου ἐπῆσαν· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ ἔπινον καὶ ἐυωχοῦντο καὶ ἠυλοῦντο, καὶ πάσης εὐθυμίας ἐνεπιμπλαντο· πολλὰ γὰρ καὶ τοιαῦτα ἑάλω, ὥστε μὴ λαθεῖν ἔρχεται τοὺς ἐρχηγοὺς. ὁ δὲ Κυαξάρης ὁ τοῦ Μήδων βασιλεὺς τὴν μὲν νύκτα οὐκ ἦλθεν ὁ Κῦρος, αὐτός τε ἐμεθύσκετο μεθ' ὧν περιεσκίρτα· ὡς δὲ ἐνετετήκει, καὶ τοὺς ἄλλους ἤδη Μήδους ἧττον παρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολλῷ ὀλίγους, ἐκέλευσε θορυβεῖν πολλά. οἱ γὰρ οἰκέται τῶν Μήδων, ἅτε τοῦ διαστῶτος ἀπειληλυθότων, ἀνεμίμνησκον καὶ ἐπινον καὶ ἐθορύβουν, ἄλλως καὶ ἐν τῷ Ἀσσυρίᾳ στρατεύματι καὶ οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα εἰλήφοτες. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἐπὶ θύρας ἤδεις ἦκε, πολλὰ οἰόμενος καὶ Συεννεσίαν, καὶ τὸ στρατόπεδον κενὸν ἦκουεν εἶναι τῶν Μήδων καὶ τοῦ ἱππέως, ἐώρα δ', ἐπεὶ ἐξῆλθεν, ὅτως ἔχοντα· ἐπαύσατο δὴ ἐβεβαμβύτο τε τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις, τῷ μὲν ἀλιπόνως αὐτὸν ἐρημον οἰχεσθαι· καὶ ἐνθὺς, ἅτε λέγεται ὠμὸς εἶναι καὶ ἀγνώμων, κελεύει τὸ πειρώντων τινὰ λαβόντα τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἱππέας πορεύεσθαι ὡς τάχιστα πρὸς τὸ ἁμφὶ Κῦρον στράτευμα, καὶ λέγειν τάδε, ὦ μέλε μοι ἔγωγε οὐδ' ἂν σε, ὦ Κῦρε, οὕτως ἀπροσηκόντως πρὸς ἐμοῦ βεβουλεύσαι, εἰ ἦν Κῦρος οὕτω γεγνώσκοι, σὺν ἂν ὑμῖν γε, ὦ Μῆδοι, ἐβουλήσατο οὕτως ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. καὶ νῦν ἐὰν μὲν Κῦρος βούληται· εἰ δὲ μή, ὑμεῖς γε τῷ ἀρίστῳ πάρεστε. ταῦτα ἐπίστευσεν. ὁ δὲ πορευόμενος πορεύσας, ἔφη, καὶ πῶς, ὦ διάβολε, ἐγὼ εὑρήσω σύνεσιν; πῶς δὲ Κῦ-

21 γρ. ἔπινον, καὶ ἤδοντο, καὶ πάσης

ρῶ, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐφ' ἃς ἐπορεύοντο; ὅπῃ νὴ Δί', ἔφη, ἀκούω ἀφιεμένους τὸ πολεμίων ἱππικὸν πίπτειν, καὶ ἐλθόντας δεῦρο, οἱ χαίρουσι ἡγεμόνες αὐτῶν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κυαξάρης, πολὺ μᾶλλον ἐπὶ τὴν Κύρου ὠρμίζετο μηδ' εἰς ταῦτα αὐτὴν ταῦτα· καὶ πολλῇ σπουδῇ μᾶλλον ἐπέμπειν ἐπὶ τοὺς Μήδους, ὡς ψιλούντων αὐτόν. καὶ ἰσχυρότερον ἔτι ἡ σπουδὴ ἐν τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν ἐπεκήλει. καὶ τὴν πεμπομένην ἤπείλησεν, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγγείλοι. ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο, ἔχων τοὺς ἑαυτοῦ ἅπαντας ὡς ἐκάστου, ἀνιώμενος. ὅπῃ καὶ αὐτὸς σὺν ἐπορεύθη μετὰ Κύρου. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πορευόμενοι ἅμαξιζομένων ὁδῶν τελέως πολὺ ἐπλανῶντο, καὶ οὐ σφόδρα ἐν ἀφίκοντο εἰς τὸ τοῦ Κύρου στράτευμα πρὶν ἐλθεῖν τὴν χώραν ἀπεχούσῃ ὅσον τ' Ἀσσυρίων λιθάγκωνα σταδίους τριῶν μάλιστα. ἐνταῦθα δὴ ἐκεῖνοι ἀπαντήσαντες αὐτοὺς ἡγεῖσθαι. καὶ οὗτοι δὴ ἀφικνοῦνται τὰ μὲν πρῶτα κοιμηθέντες, ὡς δὲ μέσας νύκτας. ἐπεὶ δὲ ἐλθόντες πρὸς τὸ στρατόπεδον, οἱ φύλακες ὥσπερ εἰρημένον ἦν ὑπὸ Κύρου, σὺν εἰσαφῆκαν αὐτοὺς εἰς ἡμέρας. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπεφαίνετο, πρῶτον μὲν τοὺς μόνους κομιδῇ ἐκάλουν, τοὺς τῆς θεοῦ νομιζομένους ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρεθῆναι εἰκάζειν. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχον. ὁ δὲ, συγκαλέσας τοὺς ὁμοτίμους, ἔφη, Ἄνδρες, ὁ μὲν Θεὸς προφαίνει πολλὰ ἀγαθὰ, ἡμεῖς δὲ, ὦ Πέρσαι, σὺ τῇ παρόντι ὀλίγοι ἐσμὲν ὥστε ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν. εἴτε γὰρ ὅσοι ἂν περιλαζώμεθα μὴ φυλάξομεν ταῦτα, πάλιν ἀλλότριοι ἔσμεν, εἴτε καὶ πάντες ἡμῶν φύλακας ἐπὶ τοῖς ἑαυτῶν γενομένοις, αὐτίκα οὐδὲ μίαν ἐχόντες ἰσχὺν ἀπαφανούμεθα. δοκεῖ οὖν μοι ὡς τάχιστα εἶναι πρὸς ὑμᾶς εἰς Πέρσας, καὶ διδάσκειν ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν πέμπειν ὡς τάχιστα πρεσβευτὰς ἡμῖν, εἴπερ ἐπιθυμοῦσι Πέρσαι τῶν ἀρχῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῶν ἡδέων ἀπολαύειν ἐφ' ἑαυτοῖς. ἴσθι μὲν οὖν, ἔφη, σὺ ὁ πρεσβεύσων, καὶ ἄλλους ταῦτα λέγε, καὶ ὅσους ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὰν ἄλλωσι παρ' ἡμῖν, ἡμεῖ μελήσει ὡς τὰ τροφῆς αὐτῶν. ἃ δὲ ἔλεγεν ἡμῖν, ὡς ἀπὸ τούτων κρύπτεσθαι ἢ τούτων μηδέν. ὅ, τι δὲ τούτων" ἐγὼ καλῶς καὶ νομίμως πέμπων εἰς Πέρσας ποιοίμην ἂν, τὰ μὲν πρῶτα τοὺς θεοὺς, τὸν πατέρα καὶ ὑπηρέτας ὧν προὔτιμον, καὶ φρονήσεις ὧν ἐκτησάμην, καὶ αὖ

γρ. ὅπῃ καὶ αὐτὸς τότε ὑπορ.

γρ. διεκβαίνειν τριῶν

γρ. καὶ ὕστερ ἀφικν.

γρ. εἴτε γὰρ ὁποῖα ἂν φοστησαιμεθα

γρ. ἐπιπέμπειν

γρ. Ἀσίας αὐτοῖς ἐν τὴν μὲν

κάρπωσιν γενέσθαι.

γρ. ἐγὼ πέμπων εἰς Πέρσας καλῶς καὶ νομίμως ἐποιήμην

σὺ μὴν, ἔφη, συσκεύαζε καὶ τὸν λόχον" πρωτομηνὸν ἄγα. ὁ δὲ τοῦτο γρ. πρῶτον
τε ἦ καὶ τοὺς Μήδους ἐκάλει, καὶ ἅμα" ὁ δ' Κυαξάρης ἄγγελον γρ. ὁ παρὰ
παίσεσθαι, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς πρὸς τὸν Κῦρον ὀργίλως, καὶ ὡς πρὸς τὸν Κυαξ.
τοὺς Μήδους ἀπειλὰς αὐτοῦ ἔλεγε. καὶ τέλος εἶπεν, ὅτι ἀπίοιμι
Μήδους κελεύει, εἰ καὶ ὁ Κῦρος μένειν βέλεται. οἱ μὲν δὴ Μῆ-
δοι ἀκούσαντες τοῦ ἀγγέλου ἐσίγησαν, λογιζόμενοι μὲν πῶς χρὴ γρ. πῶς χρὴ
κολούειν ἀπειθοῦντα, φοβούμενοι δὲ πῶς ἀπειλοῦντι ἐπακτέον ἀπειλήσαι
εἴη, ἄλλως τε καὶ εἰδότες τοῦ ἀμύνεσθαι αὐτοῦ. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, ἐπακτέον
ἀλλ' ἐγὼ, ὦ ἄγγελε καὶ Μῆδοι, οὐδὲν, ἔφη, θαυμάζω εἰ Κυαξά-
ρης πολλοὺς μὲν πολεμίους τότ' ἰδὼν, ἡμᾶς δὲ σὺν εἰδὼς, ὃ, τι
προὔτίμων, οἰκεῖ ποιεῖ τι ἡμῶν καὶ ποιεῖ ἑαυτοῦ. ἐπειδὰν δὲ αὖ-
θητε πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων ἀπολωλότας, πάνυ δὲ ἀπειλη-
λαμμένους, πρῶτον μὲν παύσεσθε φοβούμενοι, ἐπειδὴ γνώσεσθε
ὅτι νῦν ἔρημον οὐ μένετε, ἰδίᾳ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ τοὺς οἰκείους
ἐχθροὺς ἀπολλύουσιν. ἀλλὰ μὴν μεμψεός γε πῶς ἐσμεν ἄξιοι,
εἴ τι ποιοῦντες οἰκεῖον καὶ ἡδὺ πάντα αὐτομάτισμεν; ἀλλ'
ἐγὼ μὲν οἶμαι" ἐπεὶ σὲ ἐάσαι με λαβόντα ὑμῖν ἐξελθεῖν. ὑ- γρ. πεῖσαι ἐ-
μεῖς δὲ οὐχ ὡς ἐπιθυμοῦντες τῆς ἐξόδου ἠρωτήσατε εἰ ἐξίοιτε, ἀσαι μο
καὶ νῦν δεῦρο ἥκετε, ἀλλ' ὡς οἰκείου κελεύσοντος ἐξιέναι ὅτῳ λαβ. οὐξιέ-
ὑμῶν μὴ ἀχθομένῳ εἴη. καὶ ἡ ὀργὴ οὐ δῆτα σαφῶς οἶσθ' ὅτι ὡς ὁ ναι δεῖν, ταῦ-
τι τῶν ἀναθῶν πεπαυμένη ἐστὶν, καὶ σὺν τῷ φόβῳ λήγουσα ἀπίσι. δὲ ναι ὑμᾶς
νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σὺ ὦ ἄγγελε, ἀνάπαυσον, ἐπεὶ πεπόνηκας ὑ-
μεῖς, τί ὦ Πέρσαι, ἐπεὶ καὶ προσδεχόμεθα πολεμίους ἥκοι μαχε-
σομένους γε ἢ πεισομένους παρέσεσθαι, ἐκχωροῦμεν ὡς κάλλιστα. οὕ-
τω γὰρ ὀφεῖλον ἐπὶ τὸν ἐναντίον ἰέναι ὧν χρήζομεν. σὺ δ', ἔ-
φη, ὁ τῶν Ὑρκανίων ἄρχων, ὑπόμενον ἐπεξάγεις τοῖς ἡγεμόσι
τῶν σῶν στρατιωτῶν ἐξοπλίζειν αὐτούς. ἐπεὶ δὲ τοῦτο πείσας ὁ
Ὑρκάνιος" πρόσθεν, λέγε ὁ Κῦρος, ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ Ὑρκάνιε, ἥδο-
μαι ἀκούσας ὅτι οὐ μόνον φιλίαν ἐπιδεικνύμενον πάρει, ἀλ-
λὰ καὶ ξύνεσιν φαίνῃ μοι ἔχων. καὶ νῦν ὅπερ συμφέρει ἡμῖν τὰ αὐ-
τὰ δῆλον· ἐμοί τε γὰρ πολέμιοι Ἀσσύριοι, ζοίτε νῦν ἐχθροί εἰ-
σιν ἢ ἐμοί. οὕτως οὖν ἡμῖν ἀμφοτέροις βελτίστου, ὅπως τῶν μὲν
νῦν παρόντων μηθεὶς ἀπεστερημένος ἡμῖν συμμαχῶν, ἄλλους δὲ, ἰὼν
ἐπὶ τοὺς

τοὺς ἱππέας· εἰ δέ τι ἀπίασι, πῶς ἡμεῖς μᾶλλον πιζοὶ μᾶλλον ἐσμεν; οὕτως ἐμοὶ δοκεῖ ποιεῖν ἐμὲ χρῆναι, ὅπως ὁ λόφος ὁ λοφωτὸς οὗτος καὶ ὡς τὸς μάλιστα παρ' ἡμῖν. σὺ μὲν οὖν σκόπει ἐνθάδε, ὡς αὐτὸς ὅπως γρ. καλλίστας ἕξεις τὰ δέοντα πάντα· ἐγὼ δὲ ἀπειμι σὺν τοῖς ἱππεῦσι καὶ ἅμα λέξω αὐτοῖς ὡς δεῖ ποιεῖν. καὶ ἅμα λέγων ἦν αὐτῷ ὁ νοῦς ἐπὶ τοὺς ἱππέας. ἐπεὶ δὲ ἀπῆλθε, ἐνταῦθα δὴ ἐφάνη ὁ Χρυσάντας καὶ ὁ Δάτης καὶ ἄλλοι τῶν ἱππάρχων καὶ ἐπαινοῦντες καὶ ἀσπαζόμενοι ἔλεγον ὅτι ἥδιστα ἀκούσειαν, εἰ τί τις ἔχοι λέγειν ἀγαθόν. ὁ δὲ ἔφη· ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ὅ τι ἂν ἔχοιμι λέγειν ἀγαθὸν ὑμῖν, ἀλλὰ μὴν ἐπιθυμῶ γε ὑμᾶς ἀγαθοὺς εἶναι. ἐπεὶ δὲ ἐπῆλθον οἱ λόχοι, ἐνταῦθα δὴ ἐφάνη ὁ Μένων ἐπὶ σκιμποδίου ἄγων, ὁ δὲ εἰς Πέρσας ἰών, παμπόλυ σωτικοδυσμῶν. ὁ δὲ Κῦρος αὐτὸν ἐπιστειλάμενος μὲ Πέρσας λίγειν ἃ χρὴ ποιοῦντα εὖ τὴν λόγχην διδόναι, Κυαξάρει δὲ δοῦναι τὸ γράμμα. ἀναγιγνώσκει δὲ ὁ Κυαξάρης, ἔφη, καὶ τὰ ἐπιστελλόμενα· ἐάν τις σε ποῦ ταῦτα ἐρωτᾷ. ἐκεῖνος δὲ τῇ ἐπιστολῇ ᾄδει· Κῦρος Κυαξάρει χαίρειν. ἡμεῖς σε οὔτε ἔρημον κατελείπομεν (οὐδεὶς γὰρ ἀθρόων ἐχθρῶν κρείττων), ὅτε τὸ φίλων ἔρημος γίνεται)· δι' ἐμὲ δὲ ἀποχωρεῖτε ἀπὸ σοῦ οἰόμενοι εὖ κινδυνεύσειν· ἀλλ' ὅσῳ πλείονι ζόφῳ ἀπέχομεν, τοσούτῳ πλείονά σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν νομίζομεν. ἐγὼ γὰρ οἱ ἐγγύτατοι τῶν φίλων καθήμενοι μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν, ἀλλ' οἱ τοὺς ἐχθροὺς μήκιστον ἀπελαύνοντες, μάλιστα τοὺς φίλους εὖ κινδυνεύειν καθιστᾶσι. σκέψαι δὲ καὶ οἷα ὄντα μοι φαίνεται σε οἷος ὢν φαίνει ἐμοί, ἐπειδή μοι μέμφῃ. ἐγὼ μὲν γάρ σοι ἤγαγον συμμάχους οὐχ ὅσους σὺ ἐπαίνεσας, ἀλλ' ὁπόσους ἐγὼ πολείτας ἐδυνάμην. σὺ δέ μοι ἔδωκας μὲν ἐν τῇ φιλίᾳ ὄντι ὁπόσους πᾶσι δωρεῖσθαι· νῦν δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ οὐδὲν, ἀλλὰ πάντας ἀπεκαλεῖς. τοιαρσῶν τότε μὲν ὠόμην ἀμφοτέροις ὑμῖν χάριν ὀφείλειν, νῦν δὲ ἀναγκάζεις με μηδὲ ἑπίλαθέσθαι, τοῖς δ' ἀκολουθήσασι πᾶσαν τὴν χάριν ἀποδιδόναι. ἃ μηδὲ ἔγωγέ σοι δυνάμην ὁμολογῆσαι· ἀλλὰ καὶ νῦν πέμπων ἐπὶ ἐργασόμενα εἰς Πέρσας, ἐπιστέλλω ὁπόσοι ἂν ἴωσιν ὡς ἐμέ, ἵνα τι σοὶ αὐτῶν δέῃ πρὶν, ὡς ἐμὲ πρὸς ἐλθεῖν, σοὶ ὑπάρχειν· οὐχ ὅπως ἂν ἐξέλωσιν, ἀλλ' ὅπως ἂν σὺ βούλῃ χρῆσθαι αὐτοῖς, συμβουλεύω δέ σοι, καθὼς νεώτερον ὄντα, μὴ ἀφαιρεῖσθαι ἃ ἂν δῷς, ἵνα μή σοι ἔχθροι ἀντὶ χρείστων ὀφειλόντων. μυθοῦ γρ. ὃν τινα βούλει ἐλθεῖν, ἀποστελοῦμεν.

μετ-

μεταπέμπεσθαι· μηδὲ φάσκοντας εἶναι ἅμα πολλοῖς ἀπιέναι, ἵνα μὴ διδάσκῃς αὐτοὺς σὺ μὴ φρονπίζειν. ἡμεῖς δὲ πειρασόμεθα παρεῖναι ὅταν τάχιστα ἀλλὰ πειρασόμεθα, ἃ σοὶ ἂν νομίζωμεν καὶ ἡμῖν πρόσχρησθαι κοινὰ γνώσεσθαι ἀγαθά. ἔρώσω. τοῦτων αὐτῷ ἀπόδος, καὶ ὅ, τι ἂν σε τούτων ἐρωτᾷ, ἢ ὡς μεγάλα, συμφάθι, καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπιστέλλω σοι ταῦτα τῶν Περσῶν ἢ ὡς χάριεντα. τοῦτο μὲν δὴ οὕτως εἰπὼν, καὶ δοὺς τῷ ἐπιστολὴν ἀπέπεμψε, πρόσειπε λάμβδος· οὕτω σωθήσει ὥσπερ οἶδεν ὅτι συμφέρει ζῆν παρεῖναι.

22. Ἐκ τούτου δὴ ἐώρα μὲν ἐξωτάλισμένους ἤδη πάνυ καὶ τοὺς Ὑρκανίους καὶ τοὺς ἀμφὶ Τιγράνην. καὶ οἱ Πέρσαι ἦ ἐξωτάλισμένοι ἦσαν. ἤδη δέ " τινες τῶν πρόσχωρων καὶ ἵππους ἀπήγαγον, καὶ ὅσα ἔφερον, ὁ ἦ πᾶ μὲν πάλιν, ὅπουπερ καὶ τοὺς πρόθεν, κωλυβάλλειν ἐπέλυσε, καὶ κωπακάειν, οἷς τοῦτο ἔργον ἦν, ὁπόσων μὴ αὐτὸς δέοιτο· τοὺς ἦ ἵππους ἐπέλυσε φυλάττειν μέντοι τοὺς ἀγαπήσας, ἕως ἂν π " σημανθείη αὐτοῖς· τοὺς δ' ἄρχοντας τῶν ἱππέων καὶ Ὑρκανίων καλέσας, διάδεε ἔλεξεν. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζητε, ἔφη, ὅτι πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ. καινὰ γὰρ ὄντα ἡμῖν τὰ παρόντα πολλὰ αὐτῶν ἀσύμφορα ἴσμεν· ἃ δ' ἂν ἀσύμφορα ᾖ, ἀνάγκη ταῦτα ἀεὶ προσγιγνώσκειν, ἕως ἂν χρόνον λάβῃ. καὶ νῦν ἴσμεν μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰσχρὰ λεγόμενα, καὶ ἄνδρες ἐσμὲν αὐτοῖς· δοκεῖ δὲ τὸ μηθ' ἡμῶς εἰδέναι ποῖα τούτων ἐκάστοις ἐστὶν ἡμῶν, μήτε τούτους εἰδέναι ὅστις ἐκάστῳ αὐτῶν διαφορὰς, περαίνοντας μὲν δὴ τὰ δέοντα οὐ πάνυ ἐστὶν ὁρᾶν αὐτῶν πολλοὺς, ἀπρεπῶντας δ' ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, σχεδόν. πάντας. ἵνα οὖν μὴ οὕτως ἔχῃ, δοκεῖσθε αὐτὰ, καὶ ὅστις μὲν ἔλαφος σκιλὸν ἔχοντα ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ ποᾶ, καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας, καὶ φαμιλιὰν καὶ ἐσθῆτα, καὶ τἄλλ' οἷς οἰκεῖται σκιλὴν καλῶς σκηνοῦσθαι, οὗτος δὲ μὴ ὑδὲν ἄλλο δεῖ προσγίνεσθαι ἢ τὸν λαβόντα εἰδέναι ὅτι τούτων, ὡς οἰκείων, ἐπιμελεῖσθαι δέοι· ὅστις ἦ εἰς ἐνδιάμισυ πεντακοσίλιόν τινας, τούτους ὑμεῖς σκηψάμενοι, τὸ ἐλλεῖπον " συμπληρώσατε. πολλὰ ἦ καὶ ἄλλα οἶδα ὅτι ἔστι. ταῦτα γὰρ ἅπαντα ἦν καὶ τὸ ἡμίτομον ταῦτα ἐγένετο οἱ πολέμιοι. ἦλθον ἦ ὡς με καὶ χρημάτων ταμίαι οἵ τε τῆς Ἀσσυρίων βασιλέως καὶ ἄλλων δυ-

22

γρ. πινες πλησίον χωροι

γρ. σημῆνη

γρ. συμπλήσσητε

να-

ναῶν, οἱ ἐλεγον ὅτι χρυσίον εἴη παρὰ Ὀφίσι ἐπίσημον, δασμούς τινας λέγοντες. ἐγὼ τοίνυν ἵν' ἡμεῖς εὐτυχεῖς πάντα ἀπαθέρευτα ὑμῖν, ὅπου ἂν κρήζητε· καὶ φόβον ἐπιπηξεῖτε τῷ μὴ ποιοῦσι τὰ παραγγελλόμενα. ὑμεῖς δὲ λαβόντες ἀμφίδετε, ἵνα πρὶ τὸ ἀπλοῦν, πρὸς τὸ ἀπλοῦν, ἵνα ἔχητε, " ὧν τινων προσδεήσεσθε, καὶ ὅτι ὠνήσεσθε. τὼ δ' ἀγορὰν τὼν οὖσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κερύξατε μὴν ἤδη, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα, πωλεῖν δὲ τοὺς κάπηλες καὶ ἐμπόρους ὅ, τι ἔχοι ἕκαστος πρόσιμον· καὶ τοῦτο διαθερμύς ἄκλα ἄγαν, ὅπως οἰκῆται ἡμῶν τὸ στρατοπέδον. καὶ τοῦτο μὴ εὐθὺς σκήρυττον. οἱ δὲ Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι εἶπον ὧδε, καὶ πῶς ἂν, ἔφασαν, ἡμεῖς ἄνδρ' σοὶ καὶ τῶν σῶν ἀμελέμιμεν τοῦτα; " ὁ δ' οὖν Κῦρος τοῦτον τὸν λόγον ὧδε προσηνέχθη· " ἦ γὰρ οὕτως, ἔφη, ὦ ἄνδρες, γιγνώσκετε, ὡς ὅ, τι ἂν δύνωμαι πρόσθεν, ἐπὶ πᾶσι πάντως ἡμῶς δεῖσθαι παρεῖναι, καὶ ἅτε ἐγὼ ἀρκέσω ὑμῖν πρὸ πάντων τῶν ὑμῶν, ὅ, τι ἂν δέῃ, οὕτε ὑμεῖς τῶν ἡμῶν; καὶ πῶς ἂν ἄλλως τελέως μὴ πράγματ' ἔχοιμεν, μείω δὲ ἀμπραττοίμεθα, ἢ οὕτως; ἀλλ' ὁρᾶτε, ἔφη· ἡμεῖς μὲν γὰρ διαφυλάξαμεν ὑμῖν τὰδε, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν ἐπισώσατε καλῶς ἀμπροφυλάξαθαι. ὑμεῖς δ' ἂν ἀμενέμαστε, καὶ ἡμεῖς πισώσομεν ὑμῖν καλῶς ἀμενεμηνέαν, " καὶ ὃν ἄκλοις δὲ γε ἂν ἄλλο τι ἡμεῖς πράσσωμεν κοινὸν ἀγαθὸν πράττῃ. ὁρᾶτε γὰρ δή, ἔφη, νυνὶ πρῶτον ἵππους ὅσοι ἡμῖν παρῆσαν, οἱ δὲ προσάγοντες. τούτους οὖν εἰ μὲν ἐάσαμεν ἀναμβάτους, ἀφελήσασι μὲν ὀλίγα ἡμᾶς, πράγματα δὲ παρέξουσι ἐπιμελεῖσθαι· ὧν δ' ἵππους ἐπ' αὐτοὺς καθεζήσαμεν, ἅμα πραγμάτων τε ἀπαλλαγησόμεθα καὶ ἀγαθὸν ἡμῖν αὐτοῖς προσησόμεθα. εἰ μὲν οὖν ἄλλως ἔχοιτε οἷς τισιν ἂν δόξητε αὐτοὺς, μεθ' ὧν ἂν καὶ κινδυνεύοιτε ἥδιον (εἰ τι δέοι) ἢ μεθ' ἡμῶν, σκέψεσθε· εἰ μήτι ἡμῖν βέλεσθε παραστάτας μᾶλλον ἔχειν, ἡμῖν αὐτοῖς δότε, καὶ γὰρ νῶϊν ὅτι ἄνδρ' ἡμῶν προσελάσαιτες σκινδυνεύσοιτε, πολλὼ μᾶλλον φόβον ἡμῖν παρέξετε μή τι πάθητε, μᾶλλα δὲ ἀναχωρεῖσθαι ἡμᾶς ἐποιήσατε ὅθεν παρῆμεν ὅπερ ὑμεῖς. ὧν δὲ λάβωμεν τοὺς ἵππους, ἐψόμεθα ὑμῖν· καὶ μὰν δοκῶμεν " ὠφελεῖν πλέον ὑπ' ἀνδρῶν συμμαχ·

γρ. τινος ἐφεστάναι, καὶ

γρ. ὁ δ' ὧν

γρ. ἐγὼ δὲ ἄκλοις μηκύνειν, καὶ

γρ. ὠφελεῖν πλέον ὑπ' ἀνδρῶν συμμαχ·

πάρει-

παρεῖναι, τὸ καβδελῶσαι ἐν μέσῳ, καὶ εὐθὺς πρὸς ὑμᾶς παρεσόμεθα. τοὺς δ' ἵππους μηχανησόμεθα, οἷς ἂν παρεδιδόμεθα. ὁ μὲν οὕτως ἔλεξεν. οἱ δ' ἀπεκρίναντο, ἀλλ' ἡμεῖς μέν, ὦ Κῦρε, οὔτε ἄνδρας ἔχομεν οὓς ἀναβιβάσαιμεν ἂν ἐπὶ τοὺς ἵππους τούτους, οὔτε, εἰ ἔχοιμεν, Cοὶ τοῦτο βουλόμεθα ἂν ἄλλο ἀντὶ τούτων αἱρεῖσθαι. καὶ νῦν, ἔφασαν, " λαβὼν τοὺς ἵππους, ποίᾳ ὅπως ἄριστον γρ. λαβὼν τούτους, ποίᾳ δοκεῖ Cοὶ εἶναι. ἀλλὰ δέχεσθέ τε, ἔφη, καὶ ἀγαθῇ τύχῃ ἡμεῖς τε ἱππεῖς γενόμεθα, καὶ ὑμεῖς δίκαιοί τε τὰ κοινὰ πρῶτον μὲν σοί, ἔφη τοῖς θεοῖς ἐξαιρεῖτε, ὅ, τι ἂν οἱ μάγοι ἐκπωκῶσι. ἔπειθε " δὲ γρ. ὃ καὶ Κυαξάρῃ ἐξαίρεσθε ἐκλέξασθε. Κυαξάρει ἐξίλεσθε ὁποῖα ἂν οἴησθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι. καὶ οἱ μελάσπιλες εἶπον ὅτι γυναῖκας ἂν καλὰς ἐξαιρεῖτο ἕκαστος. γυναῖκάς τε τοίνυν ἐξαιρεῖτε, ἔφη, καὶ ὅ, τι ἄλλο ἂν δοκῇ ὑμῖν. ἐπειδὰν δὲ σκηνὴ ἐξέλησθε, ὦ Ὑρκάνιοι, τοὺς ἐμοὶ ἐθελοντὰς τούτους " ἐπαποστέλλοντες πάντως ἀμέμπτως ποιεῖτε εἰς δύναμιν. ὑμεῖς δ' ἄν, ὦ Μῆδοι, τοὺς πρώτους συμμάχους ἡγουμένους τούτους πομπεύοντες, ὅπως εὖ βεβουλεῦσθαι ἡγήσονται ἡμῖν φίλοι πάντες ποιήσασθαι γρ. ὑπαπομένους Μῆδους ἀμέμπτως γρ. καὶ, ἐφη, ἡγούμενοι. νείμασθε δὲ πάντων τὸ μέρος καὶ τῷ παρὰ Κυαξάρου ἥκοντι ἀζάλῃ, αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ. καὶ Cωδιαμένην δὲ παρακαλεῖτε, ὡς καὶ ἐμοὶ " τοῦτο συνδοκοῦν, ἵνα καὶ γρ. τάττεσθε συνδοκεῖτε Κυαξάρει μᾶλλον εἰδὼς ἥδιστα ἐκείνῃ ἀπαγγείλῃ τὰ ὄντα. Πέρσας δ', ἔφη, τοῖς μετ' ἐμοῦ, ὅσοι ἂν θέλητε χρῆσθαι, ὑμῶν καλῶς καλισκυασμένων, ταῦτα ἀρκέσει. καὶ γὰρ, ἔφη, μάλα πῶς ἡμεῖς σὺν ὑ χιλιῇ τεθράμμεθα, ἀλλὰ χιλιάσι. ὥστε ἴσως ἂν ἡμῶν " καθαλάσσῃτε, εἰ μὴ σεμνὸν ἡμῖν θέλειδεῖν. ἀπειρ, ἔφη, οἶδα ὅτι πολλὼ γέλωτα ὑμῖν παρέξομεν καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων καθήμενοι, οἷμαι δ', ἔφη, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καταπίπτοντες.

23. Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἦσαν ἐπὶ τὸν ἁμαξιαρχικὸν, μάλα ἐπὶ τῷ ἱππικῷ γελῶντες· ὁ δὲ τοὺς ταξιάρχους καλέσας, συνέλεγε τοὺς ἵππους λαμβάνειν καὶ τοὺς ἱππέας σκευὴ, καὶ τοὺς ἱπποκόμους, καὶ ἀριθμήσαντας λαβεῖν κληρώσασθαι εἰς ταξιν ἴσους ἑκάστοις. αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἀνεπείθη συλλαβέσθαι, εἴ τις εἴη ἐν τῇ Ἀσσυρίᾳ ἢ Σύρᾳ ἢ Ἀραβίᾳ ἱππικὴ ἀνὴρ δεινὸς, ἢ Μήδων, ἢ Περσῶν, ἢ Βακτριανῶν, ἢ Καρῶν, ἢ Κιλίκων, ἢ Ἑλλήνων, ἢ ἄλλοθεν ποθὲν βεβιωκὼς

23

γρ. κήρυκος, ἀσ. π. πρὸς φάνεσαν. γρ. βελτίους

βεβιασμένῳ, ἐκφανεῖσθαι. οἱ δ' ἀκούσαντες ᾤ " κηρύγματος, ἄσμενοι πολλοὶ προσεφάνησαν. ὁ δ', ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς τὰ εἴδη καλλίστους, ἔλεγεν ὅτι ἐλεύθερους αὐτοὺς ὄντας δίκαιον εἴη ἀποφέρειν ἃ ἂν αὐτοῖς δίδωσι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπως ἀνέξονται ἔφη αὐτῷ μελήσειν. καὶ εὐθὺς ἄρχων ἔπεμπε τοὺς ταξιάρχους συνιέναι αὐτούς, καὶ ἐκέλευε τὰ χάρρα καὶ τὰς ψυλὰς μαχαίρας τίττειν, διδόναι, ὅπως ἕξουσι σὺν τοῖς ἵπποις ἕπεσθαι, καὶ τὰ ἐπιτήδεια τούτοις ἅπερ καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ Πέρσαις λαμβάνειν. αὐτὸς δὲ τοὺς ἡνιόχους καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας ἀεὶ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχεῖσθαι. καὶ αὐτὸς οὕτω ποιῶν καθῆρχεν· ἐπὶ δὲ τοὺς πεζοὺς τῶν ὁμοτίμων ἀνὴρ ἑαυτῷ ἕκαστον καθιστάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον.

24 24. Γωβρύας δ' ἐν τούτῳ παρῆν ὁ Ἀσσύριος, πρεσβύτης ἀνὴρ ἐφ' ἵππου σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφ' ἵππων ὅπλα. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τελαγρόοι ἐκέλευον παραδιδόναι τοὺς ξυστούς, ὅπως κατακαίειεν ἅπερ καὶ πάλαι· ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, ὅτι Κύρῳ πρῶτον βέλοιτο ἰδεῖν. καὶ οἱ ὑπηρέται τοὺς μὲν ἄλλους ἵππους αὐτοῦ κατέλιπον, τὸν δὲ Γωβρύαν ἄγουσι πρὸς τὸν Κῦρον. ὁ δέ, ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν ὧδε.

γρ. Ἀσσύριος, ἔχων σ. κ. τ. ἐσχ. κ. χ. ὑπερχων κ. κ. ἵπ. ἰέναι εἰς χ. τριακοσίαν, ἡνπερ

Ὦ δέσποτα, ἐγώ εἰμι τὸ μὲν γένος " Ἀσσύριος· ἔχω δὲ καὶ τεῖχος ἰσχυρὸν, καὶ χώρας ἐπάρχω πολλῆς, καὶ ἵππον εἰς χιλίους μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ὠκείαν μὲν πεδιήκειν ὑφ' ὑμῶν, ἀνὴρ ἀγαθὸς ὤν, ὁ δὲ πατὴς ὠκείαν τὴν δεξιὰν ἔχει, ἔχθιστος ὢν ἐμοί, ἥκω πρὸς σέ, καὶ ἱκέτης πεσὼν πίπτω. καὶ δίδωμί σοι ἐμαυτὸν δοῦλον καὶ σύμμαχον, σὲ δὲ τιμωρὸν αὐτοῦ μαι γένεσθαι· καὶ παῖδα οὕτως, ὡς δυνατόν, σε ποιοῦμαι. ἄπαις δὲ εἰμι ἀρρένων παίδων. ὡς γὰρ ἐμοί μόνον καλὸς, ὦ δέσποτα, καὶ ἀγαθὸς καὶ ἐμὲ φιλῶν καὶ πιμῶν ἅπερ ἂν ὐδαίμονα πατέρα παῖς τιμῶν πιθοίη, τοῦτον ὁ τοῦ βασιλοῦς οὗτος, καλέσαντος δέ τότε βασιλέως, πατρὸς ᾤ νῷ, ὡς δώσοντος τῷ θυγατρὶ τὰ ἐμὰ παιδί, ἐγὼ ἀπέπεμψάμην, μέγα φρονῶν ὅτι δῆθεν τῆς βασιλέως θυγατρὸς ἐγὼ οἰμαι τὸν ἐμὸν γόνον γαμεῖσθαι· ὁ δὲ τοῦ βασιλοῦς ἐπιθήσων αὐτὸν παρεκάλεσας, καὶ ἀνεῖς " αὐτὸν θηρᾶν ἀνὰ κράτος, ὡς πο-

γρ. ἀνὸν

λὺ

λὺ κρείσσων αὐτῆς ἱππεύς ἡγεμὼν εἶναι· ὁ μὲν ὰς φίλων σπεύδων· φανείσης δ' ἄρχειν, διώκοντες ἀμφότεροι, ὁ μὲν νικᾶ ἄρχων οὗτω ἀκονιτὶ ἡμαρτεν (ὰς μήποτ' ὤφελεν) ὁ δ' ἐμὸς παῖς βαλὼν, οὐδὲν δέον, κατέβαλε τὸν ἄρκτον. καὶ τότε μὲν ἀνιαθεὶς ἄχθομαι κατέχειν οὕτως ὑπὸ σπουδῆς τὸ φθόνον· ὡς ὴ πάλιν λέοντι παραπτοχόντι· ὁ μὲν ἂν ἥμαρτεν (οὐδὲν, οἶμαι, θαυμαστὸν παιδὸς) ὁ δ' ἂν ἐμὸς πᾶς ἄνδρα τυχὼν καταιεργάσαιτο τὸ λέοντα, καὶ εἶπεν, ἄχθομαι βέβληκα μιᾶς δὶς ἐφεξῆς, καὶ καταβέβληκα θηρὸς ἑκατέρου κις· ἐν τούτῳ ὴ οὐκέτι κατέχειν ὁ ἀνὴρ τὸ φθόνον, ἀλλ' ἀνέκλιν παρὰ πόδα τὸ ἑπόμενον ἁρπάσας, παίσας εἰς πλευρὰν, τὸ μόνον μοι καὶ φίλον παῖδα ἀφείλετο τὸν ψυχικόν. καγὼ μὲν ὁ πάλαι νεκρὸν ἀντὶ νυμφίου ἐκόμισά μιν, καὶ ἔθαψα τηλικοῦτον ὢν ἄρτι γεγενημένος τὸ ἄριστον παῖδα τὸ ἀγαπητόν· ὁ δὲ καταπαιὼν, ὥσπερ ἐχθρὸν ἀπολίσας, οὔτε μεταμελόμενος πόποτε φανερὸς ἐγένετο, ἔτε αὐτὸ ἔ κακοῦ ἔργα πρὸς τοὺς ἐξέστω τὸν πέλας γῆς. ὁ γε μὴν πατὴρ αὐτοῦ καὶ ξενώκτησέ με, καὶ δηλονὼ ὅτι συναχθόμενός με τῇ συμφορᾷ. ἐγὼ μὲν οὖν, εἰ μὴ ἔζη ἐκεῖνος, οὐκ ἂν ποτε ἦλθον πρὸς σὲ ἐπὶ τῷ ἐκείνου κακῷ· πολλὰ γὰρ φιλικὰ ἐπαθον ὑπ' ἐκείνου, καὶ ὑπηρέτησα ἐκείνῳ· ἐπεὶ ὴ εἰς τὸ ἔμοιγε παιδὸς φονέα ἦλθον αὐτὸν προσκεκλ, οὐκ ἂν ποτε ἐγὼ τούτῳ δυναίμην δῶρα γενέσθαι, οὐδὲ οὗτός με εὖ οἶδ' ὅτι φίλον ἂν ποτε ἠγήσατο· οἶδα γὰρ ὡς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω, καὶ ὡς πρόθυμ" φανερῶς βιοῦμαι, νικᾶ δ' ἐμοὶ ἔρημ ὢν, καὶ δὲ πένθος τὸ γήρας δέξων. εἰ μὲν οὖν ἐμὲ σὺ δέχῃ, καὶ ἐλπίδα ἔνα λάβοιμι πῦ φίλον παιδὶ ὁμοίας ἂν πρ μὴ θεὸς τυχεῖν. καὶ ἀνηδῶς σοι πάλιν δεκῶ μοι, καὶ " σὺ ἂν ζῶν ἔτι αἰσχυνοίμην, οὐ ἀποθνήσκων, ἀνιώμενος ἂν τελευτᾷν δεκῶ. ὁ μὲν οὕτως εἶπε. Κῦρος δ' ἀπεκείνατο, ἀλλ' ὦ πρός, ὦ Γοβρύα, καὶ φρονῶν φαίνῃ ὅσα πρὸ λέγεις πρὸς ἡμᾶς, δέχομαί τε ἱκέτιν σε, καὶ " πειρήσομ τὸν φονέα σὸν ὑπὲρ σοῦ τιμωρεῖσθαι ὑπαίχουσαν. λέξον δέ μοι, ἔφη, ἐάν σοι τοῦτο ποιῶμεν, καὶ τὰ τείχη ἐῶμεν ἔχειν σε, καὶ τὴν χώραν καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὸν δυνάμιν ὧν νῦν πρός θεν εἶχες, σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις; ὁ δ' εἶπε, ὦ μὲν τείχη, " ὅταν θέλῃς, οἵκην σοι παρέξω· θαρσῶν τε θὴ τὴ χώρᾳ, ὅτι πρός ἐφερον ἐκείνα, σοὶ ἀπίσω, καὶ " ὅπως ἂν δέησθε στρατεύ-

γρ. θῆσθε

γρ. φανερὸς

γρ. ἔτι ζῶν

γρ. τιμωρεῖσθαι σοι τὸν παιδὸς φονέα.

γρ. ὅταν θέλῃς.

γρ. ὅτι σοὶ ἀπίσω, καὶ ὅπως ἂν δέησθε στρατεύ-

στρατεύειν, συστρατεύσιμά σοι, τῷ ἐκ τῆς χώρας δυνάμιν ἔχειν. ἴσα δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ παρθένος ἀγαπητή, γάμου ἤδη ὡραία, ὧν ἐγὼ οὐδὲν μᾶλλον τῷ νῦν βασιλεύοντι γνωσιμαχεῖν, νῦν δέ με αὐτὴ τε ἡ θυγάτηρ πολλὰ ἱκετεύουσα μὴ διδόναι αὐτὴν τῷ ἀδελφοῦ φονεῖ, ἐγὼ τε ἀσμένως γιγνώσκω. νῦν δὲ σοι δίδωμι βουλόμενος καὶ ἐκ τούτου οὕτως ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ βουλοίμην ἐκ σοῦ φαίνομαι. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἐπὶ τούτοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθεύομαι καὶ δίδωμί τοι τῷ ἐμῷ καὶ λαμβάνω τῷ σῷ δεξιάν. θεοὶ δὲ ἡμῖν μάρτυρες ἔστωσαν. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπῄεσάν τε οἰκάδε οἱ Γωβρύου ἄγγελοι τὰ ὕσσα, καὶ ἐπὶ

γρ. ὅτου δὴ ὁ ρεῦ πόσῃ τὸ ὁδὸς ὡς αὐτὸν εἴη ὡς ἥξων. ὁ δ' ἔλεγεν, ὡς ἂν ἐλθὼν μὴ οἷός τε ᾖ ἐπὶ θάτερα ἰέναι, τὴν ἑτέραν ἂν αὐλίζοιο παρ' ἡμῖν. ἀλλ' ὁ μὲν Γωβρύου ἤρχετο, ἡμεμένα καὶ χιλιάπλα.

25 25. Οἱ δὲ Μῆδοι παῖσαν, ἃ μὲν οἱ μάγοι ἔφασαν τοῖς θεοῖς ἐξιλεῖν, ἀποδύντες τοῖς μάγοις· Κύρῳ δὲ ἐξηρημένοι τὴν καλλίστην σκηνὴν, καὶ τὴν Σισίδα γυναῖκα, ἣ καλλίστη δὴ λέγεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ γεγονέναι, καὶ μεσαγωγὸς δὲ δύο τὰς κεφαλὰς· ὁ δὲ τέταρτος, Κυαξάρει παραδύτερα. τοιοῦτα δὲ ἄλλα ὧν ἐδέοντο ἐκπληρώσαντες ἑαυτοῖς, ὡς μηδενὸς φθόνου στρατεύοιντο. πάντα γὰρ ἦν πολλά. προεῖλαντο δὲ καὶ οἱ Ὑρκάνιοι ὧν ἐδέοντο. ἰσομοιρίαν εἶναι δὲ

γρ. ἐπέπεισαν εἶναι δὲ τὸν παρὰ Κυα.

" ἐποιήσαντο καὶ τὰ Κυαξάρους ἄγγελον. τὰς δὲ θεραπαίνας σκηνὰς, ὅσαι ἦσαν, Κύρῳ παρέδοσαν, ὡς τῆς Πέρσης χρῄζοντα. τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὰν ἅπαν ξυναχθῇ, ἀναδώσειν, καὶ

γρ. ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ ἐ βιβλίον ὃ πολλοῖς ἦν παλαιὸν ἀντιγέγραπται.

διέδωκαν." Οἱ μὲν ταῦτα ἐπραξάτην τε καὶ ἐλεξάτην. ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσε τὰ μὲν Κυαξάρους ἀναλαβόντας φυλάττειν, εὖ ἤδει οἰκοῦντας αὐτοὺς ὕπνους. καὶ ὅσα δὲ ἡμεῖς δίδοτε, ἡδέως, ἔφη, δέχομαι· χρήσεται δ' αὐτοῖς ὑμῶν ὁ μάλιστα δεόμενος. φιλόμουσος δέ τις τῶν Μήδων εἶπε, καὶ μιμεῖσθαι, ὦ Κῦρε, τὸ μεσαγωγὸν ἀκούσας ἐπαινεῖς· ὧν συνοῖσθα καὶ ἡδέως, καὶ ὡς μοι δῶς αὐτῶν μίαν, στρατευσεῖ ἂν μοι δικαίως ἥδιον ἢ οἴκοι μένων. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' ἔγωγε, ἔφη, καὶ δίδωμι, καὶ χαίρειν οἶμαι σοι πολὺ μᾶλλον ἔχειν ὅτι με ἤτησας, ἢ σὺ μοὶ ὅτι λαμβάνεις, οὕτως ἐγὼ ὑμῖν δίδωμι ἃ ἐγὼ χαίρειν. τοιούτῳ μὲν ἦν ἐλαβεν ὁ αἰτήσας.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας, βιβλίον ε'.

Ἀλέσας δὲ ὁ Κῦρος Ἀραόσπαν μὲν (ὃς ἦν αὐτῷ σὺν παισὶ δύο εἰς ἄρρενας, ᾧ καὶ τὴν γαλὼ σὰλὺς ἔδωκε τὴν Μηδικὴν, ὅτε παρὰ Ἀστυάγους εἰς Πέρσας ἀφῆκεν) τοῦτον σὰλὺς ἀλλὰ φυλάξαι αὐτῷ τό τε γυναῖκα καὶ τὴν σκηνὴν. ἦν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ γε. γυνὴ τῆ Ἀβραδάτα Σάρδεων βασιλέως. ὅτε δὲ ἠλίσκετο τὸ τῶ Ἀστυάγους στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἦν ἐν τῷ χαρακὶ τῷ στρατοπέδῳ ὢν, ἀλλὰ ὅτι πρὸς τὸν Βακτριανῶν βασιλέα πρεσβεύων ᾤχετο. ἐπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης φίλον ζυμμαχίας ἕνεκα. καὶ γὰρ ἦν ἐτύγχανε τῷ τῶ Βακτριανῶν βασιλεῖ. τούτῳ οὖν σὰλὺς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος ἀλλὰ φυλάττειν τὸ Ἀραόσπαν, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. κελεύσαντος δὲ ταῦτα ὁ Ἀραόσπας ἐπήρετο, ἐώρακας δ', ἔφη, ὦ Κῦρε τὴν γυναῖκα, ὧν με κελεύεις φυλάττειν; μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ ἔγωγε. ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, νῦν ἐξηγήσομαί σοι αὐτήν. καὶ δὴ ὅτε μὲν εἰσήλθομεν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς τὸ πρῶτον, οὐ διεγνώσμεν αὐτήν. καὶ γὰρ τε καὶ πάντα ἐφοβεῖτο καὶ αἱ θεράπαιναι πᾶσαι ὡσὲ αὐτήν. καὶ τοίνυν ὁμοίαν τῆς δ' ἄλλης εἶχε τὴν ἐσθῆτα. ἐπεὶ δὲ, γνῶναι βουλόμενοι ποία εἴη ἡ δέσποινα, πάσας ὡσελέψαμεν, τάχ' ἂν τινὰ καὶ παιδῶν ἐφαίνετ' ἀλλοφέρουσα τὰ ἄλλων, καὶ ὅς καθημένη, κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν ὁρῶσα. ὡς δὲ ἀνασπῶμεν αὐτὴν σκηνούσαμεν, ζωναισήσασα μὲν αὐτὴν πᾶσαν αἰ ἀμφ' αὐτὴν, διώκησε δὲ σὺν τοῦτο, πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει, ἐπῆρτο δὲ τῇ ῥώμῃ καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ διαχειρισμῷ, καίπερ οὐ τετυχηκὸς σχήματος ἐσκηκώς. δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα κατεσταζόντα τὰ μὲν κατὰ τῶν πέπλων, ὡς δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς πόδας. ὡς δ' ἡμῶν ὁ πρεσβύτερος εἶπε, θάρρει ὦ γύναι· καλὸν μὲν γὰρ κἀγαθὸν ἀνόμεθα κἄτ σὺν ἄνδρα εἶναι, νῦν μέντοι ἐξαιρεῖσθαι ἀνδρί σε τοῦτο ἴσθι ὅτι ἔστι τὸ εἶδος σκεῦος χείρονι, οὔτε τῷ γνώμῃ,

γν. γνώμων'' ἢ τὸ δυνάμενον ἢ τῷ ἰσχυτικὸν ἄλλ'.

γνώμων, οὔτε τῶν δυναμένων. ἀλλ' ὡς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἴ τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ ὁ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμάζεσθαι, οὐ σὺ ἔσῃ τὸ δὲπὶ τοῦδε. ἀφοῦ τοῦτ' ἤκουσεν ἡ γυνὴ, θαυμαστὸν ὅσον ἐπέρρηξατό τε τὸν ἄνωθεν πέπλον, καὶ ἀνωδύρετο. ζωννυμένου δὲ αὐτῇ καὶ αἱ δμωαὶ. ἐν τούτῳ δ' ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ προσώπου ἐφάνη δὲ καὶ αἱ χεῖρες· καὶ εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἐμοί τε ἐδόξας καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι τοῖς ἰδοῦσι

γν. γυνὴ δὲπὸ θν. τοιαύτη γν. θεᾶσαι

μὴπω φῶς μηδὲ ἡλίου θαυμαστὸν γυναῖκα δὲπὸ θνητῶν τοιαύτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ. ἀλλὰ πάντως, ἔφη, καὶ σὺ '' θεᾶσαι αὐτήν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη· ναὶ μὰ Δία πολύ γε κρεῖττον εἰ ζωὸν τοιαύτην εἶναι συλλέγῃς. τί δαί; ἔφη ὁ ψευδίσκος. ὅτι, '' ἔφη, καὶ νῦν σε ἀκούσας

γν. ἔφη, εἰ νυνί σε ἀκ. ὅπως ἐστι, ὡς.

ὅπως καλὴ ἔστιν, εἰ πειθοῦ σοὶ μὴ ἐλθεῖν θεασόμενον, οὐ πάνυ μοι χαλεπῶς οὔσης, δεδοικα μὴ πολὺ μᾶλλον σὺ εἶναι με ἄνδρα ἀναπείσῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεασόμενον· ἐκ δὴ τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας ὧν με δεῖ πράττειν, καθοίμην σὲ ἐκεῖνα θεώμενον. καὶ ὁ ψευδίσκος ἀναβαλάσας εἶπεν· οἶσθ' γὰρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι καὶ ἀνθρώπῳ ἀναγκάζειν τὸν μὴ βουλόμενον πράττειν περὶ τοῦ βέλτιστον εἶναι μέντοι τοῦτ, ἔφη, ὥσπερ ἐπιφυκὸς πάντως ἂν ἀναγκάζειν ὁμοίως.'' ὁρᾷς, ἔφη, τὸ πῦρ, ὡς πάντως ὁμοίως καίει· πέφυκε γὰρ τοιοῦτον.

γν. ἐρᾷς

τί δ' ἐστὶ καλῶν τὸ μὲν ἐρᾶσθαι, τὸ δ' οὔ; καὶ ἄλλο γε ἄλλου ἐθέλουσιν γὰρ, ἔφη, εἶναι, καὶ ἐρᾶς ἕκαστος ὧν ἂν βούληται. οὐκοῦν δὲ ἐστὶν ἐρᾶν ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλου δὲ τούτου· οὐδὲ πατὴρ θυγατρὸς, ἄλλου δὲ τούτου, καὶ γὰρ φόβου καὶ νόμου ἱκανὼς ἔρωτα κωλύειν, εἰ δὲ γ', ἔφη, νόμου τεθραμμένη μὴ ἐθέλουσιν μὴ πείθειν, καὶ μὴ πονοῦσι μὴ δίψῶ, μηδὲ ῥιγοῦν δὲ χιμῶνος, μηδὲ βαλλεσθαι δὲ θέρους, οὐδὲ εἰς ἂν νόμος δυνήσεται ἀπαλλάξαι ἀνθρώπους τούτων πειθεσθαι. πεφυκασι γὰρ τούτων κρατεῖν. τὸ δὲ ἐρᾶν ἐθέλουσιν ἐστιν· ἕκαστος γὰρ τοιαῦτα ἐρᾷ, ὥσπερ ἐμπαίων καὶ ὑποδημάτων, πῶς οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθέλουσιν ἐστὶ τὸ ἐρᾶσθαι, οὐ καὶ παύσεσθαί ἐστιν ὅταν τις βούληται; ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, ἐπειρασάμην καὶ κλαίουσα ἐπαύσασθαι δὲ ἐρῶσα, καὶ ἀλλοῦσθαι δὲ τοῖς ἐρωμένοις, καὶ μᾶλλα κακὸν νομίζουσα πεῖν δὲ ἐρᾶν, τὸ ἀλλοῦσθαι, καὶ ἐθέλοντας δὲ ποιεῖν, ὧν οὐ βέλτιον αὐτοῖς ἐστίν· καὶ εὐχόμενος ὥσπερ καὶ τι

μὴ-

μένοι, ἀπακάτιεσθαι, ἀλλὰ δεδεμένους ἐχυροτέρᾳ δηὶ ἀνάγκῃ ἢ εἰ σιδήρῳ ἐδέδεντο. παρέχουσι γὰρ ἑαυτοὺς τοῖς ἱρωμένοις πολλὰ καὶ εἰκὴ ὑπηρετοῦντας· καὶ μήτοι οὐδὲ ἀποδιδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιοῦτοι καὶ κυνὸς ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ φυλάττουσι τοὺς ἱρωμένους, μή που ἀποδρῶσι. καὶ ὁ Γωβρύας· εἶπε πρὸς ταῦτα· ποιοῦσι γὰρ, ἔφη, ταῦτα· εἰσὶ μὲν τοι οἱ τοιοῦτοι, ἔφη, μαχιμικοί· δι' ὀλίγου, εἶμαι, καὶ σὺ χόντων μὲ ἀεὶ ὡς ἄριστοι ὄντες ἀποδιδοῖεν, μυρίων δ' οὐσῶν μηχανῶν ἀπαμαχητὶ βίᾳ, σὸν ἀπεκάτιοντες. οἱ αὖτοὶ δέ γε οὔτε καὶ κλέπτειν ἐπιχειροῦσι, καὶ σὸν ἀπέχοντες τ' ἀλλοτρίων· ἀλλ' ἐπειδάν τι ἁρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾶς, ἔφη, ὅτι σὺ πρῶτον, ὡς σὸν ἀναλκαῖον τὸ κλέπτειν, αἰτιᾷ τὸν κλέπτοντα καὶ ἁρπάζοντα, καὶ οὐ συγχωρήσεις, ἀλλὰ κολάζεις; οὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ κυνοὶ σὸν ἀναλκάζουσιν ἑαυτῶν, οὐδὲ ἐφίενται ἀνθρώπους ὧν μὴ δεῖ, ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια, παντῶν, οἶμαι, ἐπιγνώμονα ἀκριβῶς ἐστι, κἄπειτα ἐρᾷα αὐτῶν· οἱ δὲ κυνοὶ κἀγαθοὶ, ἐπιγνώμονές καὶ χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως ἀπάντων τούτων ῥᾳδίως διώκοντα ἀπέχεσθαι, ὥστε μὴ ἄπλησαν αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. ἔγωγ' οὖν, ἔφη, τοῦτο ἐωρακώς, καὶ πάνυ μοι καλὴς δοξάσης εἶναι, ὅμως παρὰ σοί εἰμι, καὶ ἵππους δώσω, καὶ πάλαι τὰ ἐμὰ σώματα δοτέα. ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ἴσως γὰρ ἄριστον ἀπήλθες ἢ σὺ ὅσῳ χρόνῳ ὁ ἵππος πέφυκε συσκιάζεσθαι ἄνθρωπον. καὶ συγγὰρ τοι ἐγὼ δίκαιος μὴ εὐθὺς καιάσαι, καὶ τὰ ξύλα σὸν εὐθὺς ἀναλάμψαι. ὅμως δ' ἔγωγε ὥτε συγὰς σκιὰν ἀπέχουσι εἶναι ὥτε τοὺς καλοὺς ἐσορᾶν. οὐδὲ γέ σοι συμβουλεύω, ἔφη, ὦ Ἀρίσταγα, σὺ τοῖς καλοῖς ἐᾶν τὸν ὄψιν σὺν λάμπεσθαι. ὡς τὸ μὲ πῦρ τὰς ἀπλοφόρους καίει, οἱ δὲ καλοὶ καὶ τοὺς ἀποδυομένους ὑφέπλεσθαι, ὥστε αὖθις τὰ ἐρᾷα. ταῦτ' ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔδειν μηδὲ ἁπλεῖν παῦσαι μοι τὸν λόγον, σὺ μὴ κρατηθῶν, ὥστε ποιεῖν τι ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Κάλλιστα, ἔφη, λέγεις. φύλαττε τοίνυν, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω, καὶ ἐπιμελοῦ αὐτῆς. ἴσως γὰρ ἂν καὶ πάνυ ἡμῖν σὺ καιρὸν τινὰ χρείαν αὖθις ἡ γυνή. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διελύθησαν.

2. Ὁ δὲ νεανίσκος, ἅμα μὲ ὁρῶν ὑπερηκανῶντα τὴν γυναῖκα καὶ, ἅμα δὲ αὐθαδόμενον τὴν καλοκἀγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θεραπεύων αὐτὴν, καὶ ὁμόμενον χαλεύεσθαι αὐτῇ, ἅμα δὲ αὐζανόμενον

2 καλὼ

μενῶν σὺν ἀχάριστον οὖσαν, ἀλλ' ἀντεπιμελησόμενον αὐτῆς οἰκειῶν ὡς καὶ εἰσόμενον εἴ τι αὐτῷ τὰ δέοντα, καὶ εἴποτε ἀφυστερήσειεν, ὡς μηδενὸς ἂν δέοιτο· ὧν πάντων τούτων ἠλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπαχε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐπεπράτλετο.

3 3. Βουλόμενον δὲ ὁ Κῦρον ἑκόντας μένειν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς πρόσπαις τε Μήδους καὶ τοὺς Συμμάχους, συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἡγεμόνας· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε· "Ἄνδρες Μῆδοι καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅπως τε χρημάτων δεόμενοι σὺν ἐμοὶ ἐξήλθετε, ὅτε Κυαξάρει νομίζοντες τοῦτο ὑπηρετεῖν ἀλλ' ἐμοὶ βουλόμενοι τοῦτο χαρίζεσθαι, καὶ ἐμὲ πιθόμενοι, καὶ γυμνοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν σὺν ἐμοὶ ἠθελήσατε. καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω μὲν, εἰ μὴ ἀδίκως, ἀποδιδόναι δὲ οὔπω ἀξίαν δύναμιν ἔχω μοι δοκῶ. καὶ τοῦτο μὲν σὺν αἰσχύνομαι λέγων, τὸ δὲ ὑμῖν μέλλειν παρ' ἐμοὶ, ἀποδώσω, εὖ ἴστε ὅτι τοῦτο αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν (νομίζοιμι γὰρ ἐμαυτὸν ἐοικέναι λέγοντι τοιάδε τούτου ἕνεκα ὑμᾶς ἐθέλειν μᾶλλον παρ' ἐμοὶ κατμένειν) ἀνὴρ δὲ τούτου πάσι λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, καὶ ἤδη ἀπίοσι Κυαξάρει πειθομένοις, ὅμως ὑπό τι ἀγαθὸν παράξω, πειράσομαι οὕτω ποιεῖν ὥστε καὶ ὑμᾶς ἐμὲ ἐπαινεῖν. οὐ γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι· ἀλλὰ καὶ Ἰρηνίας, οἷς τοὺς ὅρκους καὶ τὰς δεξιὰς ἔδωκα, ἐμπεδώσω, καὶ οὔποτε τούτοις προδώσω ἀλλ' ἕτερα. καὶ τῷ μὲν νῦν ταῦτα διδοῦμι ἡμῖν Γωβρύᾳ καὶ τείχη καὶ χώραν καὶ δυνάμεις, πειράσομαι ποιεῖν μήποτε μεταμελῆσαι τῆς φιλίας ἐμὲ ὁδοῦ. καὶ τὸ μέγιστον δὴ, οὕτω σφόδρα ὑμῶν δεόμενος ἀγαθοῦ, καὶ φοβούμενος ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχυνοίμην ἀπολιπὼν ταῦτα εἰκῇ ἀπελθεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν, ἔφη, οὕτω ποιήσω· ὑμεῖς δ' ὅπως καὶ γιγνώσκητε, οὕτω καὶ ποιεῖτε· καὶ ἐμοὶ εἴπατε ὅ, τι ἂν ὑμῖν δοκῇ. ὁ μὲν οὕτως εἶπε· πρῶτος δὲ ὁ Φράσης πρὸς Συγγενῆς εἶναι, εἶπεν, ἔλεγε "Εἶναι, ὦ Κῦρε, τοὺς τῶν ἐλλείπειν, ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· βασιλεὺς μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει ἀφυκέναι, οὐθὲν ἧττον ἢ ὁ σὺν τῷ σμιλίῳ φυόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμών· σκείνῳ τε γὰρ αἰεὶ αἱ μέλιττα ἑκοῦσαι πείθονται· ὅτε σὲ ἂν μένῃ, καὶ σὺ δεμία σπουδῇ ἀπέρχῃ· καὶ δέπω ἐξίῃ, οὐδεμία σοῦ δύναται ἐπιθυμία· οὕτω θεῖός τις αὐτοῖς ἔρως ἐστὶ ἀφηγεῖσθαι σοῦ ἐγγίγνεται,

πω. καὶ σὲ δὲ μοι δοκοῦσι παραπλησίως τοῖς ἄνθρωποι οὔτε ἀγαθοὶ εἶναι. καὶ γὰρ εἰς Πέρσας ὅστις παρ' ἡμῶν ἀπῆρεις, τίς Μήδων ἢ νῦν σοὶ ἢ πάλαι σοῦ ἀπηλεήθη ἢ μή σοι ἀκόλουθος ἦν; ἆρα γρ. εἰς ὅτι ὅτι Ἀσυάγης ἡμᾶς ἀπίστρεψεν; ἐπεὶ δὲ σὺν Περσῶν βοηθὸς ἡμῖν γρ. ἀπέπεμψεν; ὠφελήθης, χεῖδον ἂν ἐγὼ μὲν τοὺς φίλους ζῶντας ἰδὼν πάντας ἐθελοντὰς ζωσιπολεμοῦντας. ὅτε σὺ ἂν τῆς δούλης στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι Μῆδοι ἑκόντες ἠκολούθησαν. νυνὶ δὲ ἂν οὕτως ἔχομεν, ὡς σοὶ μὲν ὁμοίως καὶ σὺν τῇ πολεμίᾳ ὄντες ἀβρόδυμοι, ἄνδρα δὲ Σοῦσ καὶ οἰκήσειν ἀπίστως φοβούμεθα. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν, αὐτοὶ ἐροῦσιν. ἐγὼ δὲ ὦ Κῦρε, καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ, καὶ βοηθοῦμεν παρὰ σοί, καὶ ὀρῶντές σε ἀνιξόμεθα, καὶ κομιοῦμεν τὸν σὸν ἱππεύσοντα ἵππον. ἐπὶ τούτοις ὁ Τιγράνης ἔλιξεν ὧδε, σύ, ἔφη, ὦ Κῦρε, μήτι θαυμάσῃς ἂν ἐγὼ σιγῶ. ἡ γὰρ ἐμὴ ψυχή, ἔφη, οὐχ ὡς βουλεύσουσα παρεσκεύασαι, ἀλλ' ὡς ποιήσουσά σ', ἃ ἂν παραγγέλλῃς. ὁ δὲ Ὑρκάνιος εἶπεν, ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιμι, δαίμονα ἂν φαίμην τὴν βάλκτριν εἶναι, τὸ μὴ ἐᾶσαι ὑμᾶς γρ. ἐᾶσαν μίαν εὐδαίμονας γενέσθαι. ἀνθρωπίνη δὲ γνώμη τις ἂν ἢ φοβουμένων πολεμίων ἀπαγαγεῖν ποθῇ, ἢ ὅπλα παραδιδόντων σὺν ἁλαμβάνοι, ἢ ἑαυτοὺς παραδιδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν σὺν ἂν δέχοιτο; ἄλλως τε καὶ δεσπότου ἡμῖν ὄντος τοιούτου, ὃς ἡμᾶς δοκεῖ (ὡς ὄμνυμι ὑμῖν πάντας τοὺς θεούς) οὐ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἠδεσθαι ἢ ἑαυτὸν θαυμάζων. ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι φιλοῦσι ἔλεγον, σὺ, ὦ Κῦρε, ἐξηπάτησας ἡμᾶς· καὶ οἰκηδὲ ὅπως καιρὸς σοι γρ καιρὸς δοκῇ εἶναι, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἀπάγαγε. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας, ἐπαδύξαλο, ἀλλ' ὦ ζεῦ μέγιστε, αὐτοῦμαί σε, " δός μοι τε ἡμῖν δοκοῦσι ἐν τοῖς ἐμὲ τιμῶντας νικᾶσαι εὖ ποιοῦντα. ὁπότε οὖν τοῦτο ὠφέλησε τοὺς μὲν ἄλλους φυλακὰς κατασκήσαντας, ἀμφ' αὐτοὺς ἤδη ἔχειν, τοὺς δὲ Πέρσας ἀγαλλόμενον τὰς σκηνὰς, τοῖς μὲν ἱππεῦσι τὰς τούτου πρεπούσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ἀρκούσας· καὶ οὕτω κατασκήσαντας ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς ἄπαλλες τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς πάξεις τοῖς Πέρσαις, καὶ τοὺς ἵππους " τεθρεμμένους παρέχωσι. Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον ἢ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου ἐπονεῖν. γρ. τεθραμμένους

4. Ταῦτα μὲν ἔτι τὴν ἡμέραν διήγαγον. περὶ δὲ ἀνατάσεις 4

πάντος ἐπορεύοντο πρὸς τὸν Γωβρύαν, Κύρῳ μὲν ἐφ' ἵππου, καὶ οἱ Περσῶν ἱππεῖς, περὶ μυρίους ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους, οἱ δὲ τούτων μέρη καὶ τοὺς κοπίδας ἐχόντες ἐπὶ τούτοις εἵποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν. καὶ ἡ ἄλλη δὴ στρατιὰ ἐπορεύετο τεταγμένη, ἔκαστοι δὲ ἐπείλουτο τοῖς καταλειπομένοις θεράπουσιν εἰπεῖν, ὅπῃ ἕκαστος ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὁπλοφυλάκων φαίνηται ὀπισθεν, ἢ μετώπου πρόσθεν, ἢ κέρ πλαγίων ἔξω τῶν ὁπλιτῶν ὄντων ἀλίσκηται, κηλαθήσεται. δούτερον δὲ ἀμφὶ δείλην γίγνονται πρὸς τῇ Γωβρύου χώρᾳ, καὶ ὁρῶσιν ὑπερειρυμένον τε τὸ εἴρυμα, καὶ ἐπὶ τῶν τάφρων πανταχῇ παρεσκευασμένα, ὡς ἂν κρήσιμα δόκιμα χοιτο, καὶ ὅσοι δὲ πύλαι καὶ πύμπολα πρόσθαθα ὑπὸ τὰ ἐρύματα πεφαγμένα ἐώρων. πέμψας δὲ ὁ Γωβρύας ἐκέλευσε τὸν Κῦρον ἀπελάσαντα ἰδεῖν ἢ αὐτὸς ἰὼν ἐπισκέψαιτο, εἴσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῶν πιστῶν ἕνας, οἵτινες αὐτῶν ἅ ἴδοιεν ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βεκόμβῳ ἰδεῖν, ἔπη εἴη αἱρέσιμον τὸ τεῖχος, ἢ ψευδὴς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, ἀπελαύνει πάντα ἔθνη, ἐώρα τε ἰσχυρότερον πάνυ ἢ ὑπελήφθη· οὓς δὴ ἔπεμψε πρὸς Γωβρύαν, ἀπήγγειλαν τῷ Κύρῳ ὑπὸ τοσοῦτα εἴη ἔνδον ἀγαθὰ ὅσα ἐφ' ἀνδράσιν ἥκοιεν, ὡς ἔφασαν δοκεῖν, μὴ ἂν ἐπιλείψειν τοὺς ἔνδον ὄντας. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ὡς ἐφρόντιδι ἦν ὅ, τι ποτε εἴη τοῦτο. ὁ δὲ Γωβρύας αὐτὸς τε ἐξέρχεται πρὸς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἔνδοθεν πάντας ἐξάγει, φιλοφρονούμενός τε ἅμα καὶ ἐθαυμάζετο ὡς ἄλλως τε ἐλευθερίως καὶ μεγαλοπρεπῶς. ἐπεὶ δὲ πάντες οἱ ἄνδρες αὐτῷ ἕξω ἦσαν, τότε δὴ εἰσιέναι ἐκέλευσε τὸν Κῦρον ὅπως νομίζῃ ἀσφαλέστατα προσταττόμενος αὐτῷ ὁ Κῦρος τροσκόπους καὶ δωδεκάμηνον, καὶ αὐτὸς οὗτος εἶμι. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ἀναπεπταμένας ἔχων τὰς πύλας, παρεκάλει πάντας τοὺς φίλους καὶ ἄρχοντας τῆς μετ' ἑαυτοῦ. ἐπεὶ δὲ ἔνδον ἦσαν, ἐνταῦθα ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς, καὶ προτόμους, καὶ κέλητα δεινὸν τῇ ὄψει, καὶ ἡνίαν παντοίαν, καὶ θωρακοῦς ἀμίτους τινὰς, καὶ πάντα τὰ καλὰ, καὶ τέλος τὸν θυγατέρα (" δεινὸν ὄφος κάλλος καὶ μέγεθος, πυθόμενος δὲ ἐγκεκυφὸς τὸν ἀδελφοῦ πεπνυκότος ") " ἐξαγαγὼν,

πρόσθεν, ἢ κατὰ
ἐρύματα
πύλαι
ἔνδον ἀγαθὰ
ἢ ψευδὴς
πάντα
βόες, αἶγες, ὄϊες, σῦς, καὶ ὃ τι βρωτὸν
θωρακοῦς
δεινὸν τῇ ὄψει καὶ κάλλος
ἐξάγω

γὼν, τάδε εἶπεν. ὦ Κῦρε, ἐγώ σοι τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δίδωμι· τῷ δ' ὑμετέρῳ τούτῳ ἐπιτρέπω ἀληθέας ὅπως ἂν σὺ βούλῃ. ἐκεῖνόν μὲν δ', ἐγὼ μὴν καὶ σεσῶσθαι ἔφην καὶ ἀδελφὸν τιμᾶσθαι μᾶλλον σε. ὁ δὲ Κῦρος σεσῶσθαι μὲν εἶπεν, ἀλλ' ἐγώ σοι μὴ "καὶ τότε ὑπεσχόμην, ἀνδρῶν τῶν ἐμῶν τοὺς ἐμοὶ πιστοτάτους εἰς δύναμιν· γρ. καὶ ταῦτα νῦν δ' ὅτε σε ἀληθεύοντα ὁρᾶν ἤδη, ὀφείλω τῷ ὑπάρχειν· καὶ ταύτην ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ ταῦτα σοὶ θεοῖς ποιήσειν. καὶ τὰ μὲν χρήματα, ἔφη, ἐγὼ ταῦτα δίχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδὶ ταύτῃ καὶ ἐκείνῳ ὃς ἂν γήμῃ αὐτήν. ἐν δὲ δώρῳ ἄπεστί ἔχων παρὰ σοῦ, ἀνδ' ἃ ἐγὼ οὐδ' ἂν τὰ ἐν "Βαβυλῶνι, ἐν ᾗ πόλει τὰ ἄριστά ἐστιν, γρ. Βαβυλῶνι οὐδὲ τὰ παντάχοῦ, ἀντὶ τούτου οὐ σύ μοι δεδώρησαι, ἥδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. καὶ ὁ Ἰωβρύας, θαυμάσας τί ποτε τοῦτο εἴη, καὶ ὑποπλήσας μὴ τῷ ὑμετέρῳ λέγοι, οὕτως ἤρετο, καὶ τί τοῦτ' ἐστιν. ἔφη, ὦ Κῦρε; καὶ ὁ Κῦρος ἀποκεκλαυκὼς, ὅτι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πολλοὺς μὲν οἶδα ἐγὼ ἀνθρώπους, οἳ οὔτε ἀσεβεῖν ἀληθείᾳ οὔτε ἀδικεῖν, οὔτε ἂν ψεύδεσθαι ἐκόντες εἶναι. ἀλλὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἡδελπκέναι προῖσθαι μήτε χρήμασι πολλὰ, μήτε τυραννίδα, μήτε τεἰχη ἐρυμνὰ, μήτε τέκνα ἀξιέραστα, ἀποθνήσκοντα σωτέρων, πῶς ἂν δῆλοι γένοιτο ἄπιστοι ὄντες· ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ τεἰχη ἐρυμνὰ, καὶ πολεῖτον παντοδαπὸν, καὶ δύναμιν τὴν σὴν καὶ θυγατέρα ἀξιόκτητον ἐγχείρισας, πιστοτάτους με δῆλον γένεσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅπου ἂν ἀσεβεῖν τοῖς ξένοις ἐθέλοιμι, οὔτ' ἂν ἀδικεῖν χρημάτων ἕνεκεν, οὔτε σωθῆναι ψεύδεσθαί μὲν ἐκὼν εἶναι. τοῦτ' οὖν ἐγώ σοι, εὖ ἴσθι, ἔως, ἀνὴρ δίκαιος ὦ, καὶ δοκῶν εἶναι πιστὸς ἐπαινοῦμαι ὑπ' ἀνθρώπων, οὐ ποτ' ἐπλήσθην. ἀλλὰ περισώσασθαί σε ἀντιπέμπουσα πᾶσι τοῖς καλοῖς. καὶ ἀνδρὸς οἷ, ἔφη, τῇ θυγατρὶ μὴ φοβοῦ ὡς ὑβρήσεις, κἄξίν τούτου. πολλοί γὰρ καὶ ἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοὶ, ὧν ὅσοι γαμεῖ αὐτοῦ, εἰ μή τι χρήματα ἔξει τοσοῦτα ὅσα δίδως, ἢ καὶ ἄλλα πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· σὺ μέντοι εὖ ἴσθι ὅτι εἰσί τινες αὐτῶν, οἳ ὧν μὲν σὺ δίδως χρημάτων, οὐδὲ μικρὸν τούτων ἕνεκα σὲ μᾶλλον θαυμάσουσιν· ἐμὲ δ' ἐλεοῦσι νυνὶ, καὶ ἕυνοντιν πᾶσι θεοῖς γενέσθαι ποτὲ καὶ ἑαυτοὺς ἐπιδεῖξαι ὡς πιστοὶ μὲν εἰσιν οὐδὲν ἧττον ἐμοῦ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις" οὐδέποτ' ἂν ὑφεῖντο ζῶν- γρ. ὡς ἐκεῖ-νοι

τες,

τις, εἰ μὴ Θεὸς βλάπτοι ἀντὶ σῆ ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὑπούσης ἐν τῇ Συρίᾳ πᾶσι τοῖς σοῖς καὶ Ἀσσυρίοις πάντα προείλοιτο. τοιούτους ἄνδρας εὖ ἴσθι ἐνταῦθα καὶ ἡμᾶς ὄντας. καὶ ὁ Γωβρύας ἐπαινέσας, πᾶσι γε, ἔφη, ὦ Κῦρε, δεῖξόν μοι ποῦ οὗτοί εἰσιν, ἵνα σε τούτων τινὰ αὐτίκα μᾶλλα καὶ παῖδά μοι γένοιο. ἀμέλει, ἔφη, οὐδὲν ἐμοῦ σε δεήσει πωλήσαντος, ἀλλ' ἰὼν σὺν ἡμῖν ἔπῃ, αὐτὸς σὺ ἐξεύρῃς καὶ ἄλλῃ δεικνύῃς αὐτῶν ἕκαστον.

5 5 Τοσαῦτα δὲ εἰπὼν δεξιάν τ' ἔλαβε τοῦ Γωβρύα, καὶ ἀνέστησε τε καὶ ἐξῆλθε, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας ἐξήγαγε. καὶ πολλὰ διελθὼν τοῦ Γωβρύα ἔνδον δεικνῦσι, τὸν ἡδέλφωσεν, ἀλλ' ὃν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει, καὶ τὸν Γωβρύαν συνεδείπνον. παρέλαβεν. ἐπὶ σιδάδος δὲ καθεκλισθεὶς ἤρετο αὐτὸν ὧδε, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἴει εἶναί σοι πολεμίων ἢ ἡμῶν ἐπιόντα τρόμῳ; καὶ ὃς εἶπεν, ὑμῶν ἦν τὸν δ' οὖ οἶδ' ὅτι τρόμῳ πολεμίων εἶσι καὶ κλίνας, καὶ οἰκίας γε πολλῷ μείζων ἡ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς. οἱ δὲ οἰκίᾳ μὲν χρῆσθε γῇ τε καὶ σὐρανῷ, κλίναι δ' ὑμῖν εἰσὶν ὁπόσαι γθόνιαι ἂν εὐναὶ ἐπὶ γῆς. τρόμῳ δ' νομίζετε οὐκ ὀπόσα πρόβατα φύῃ ἕρια, ἀλλ' ὁπόσα φρύγανα ὄρη τε καὶ πεδία ἀνίησι. τότε μὲν δὴ πρῶτον ὁ Γωβρύας συνδειπνῶν αὐτοῖς, ὁρῶν τὸν φαυλότητα τῶν παρεσκευασμένων βρωμάτων, πολὺ ζᾶσι σὠμεῖναι εἶναι ἐλευθεριώτερους κύνων. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐπένοησε τὴν μεταβολὴν τῶν σίτων, ἐπ' ἀριστερὰ δὲ ἐν βρώμασι δὲ πόμασι Πέρσης ἀνὴρ δεῖ πεπαιδευμένων οὔτε ἁμαρτάνειν ἂν σκαπανημένῳ καθαρῶς γθόνιος, οὔτε ἀρπαγῆ, ἔτι νόμ, μὴ, ἐχὶ προσοῖεν ἄσμενοι ἂν καὶ μὴ ἐν σίτῳ ἄν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἱππικοί, ἀφ' τὸ μὴ παρόντας ἐπὶ τῶν ἵππων, διώκοντας ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, ἵνα καὶ σκιᾶναι ἐν τῷ σίτῳ οἷον δεῖν φεύγιμοι καὶ μέτεσι φαίνεσθαι. τὸ δὲ κεκνῆσθαι τοῦ βρωμάτων καὶ τὸ πόσεως, πάνυ κύλοις κυνικῶν καὶ ἡμεσώδες δοκεῖ εἶναι. συνόντες δὲ αὐτῶν καὶ ὡς ἐπηράτων ἀλλήλους τοιαῦτα οἷα ἐρωτηθῶναι ἥδιον ἢ μὴ, καὶ ὡς ἐσκωπτον οἷα σωφρονῶσι ἥδιον ἢ μὴ, ἅτε ἐπαιζον ὡς πολὺ μὲν ὕβρεως ἀπὸν, πολὺ δὲ φιλοφροσύνης πλέον, πολὺ δὲ χαλεπαίνοντες ὡς ἀλλήλους. μίγιστον δὲ αὐτοῖς ἔδοξεν εἶναι, τὸ ὃν στρατείᾳ ὄγκος τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων μηδενὸς οἴεσθαι δεῖν πλείω

γρ. τὲς μετ' ἐκείνου ἐξῆλθεν ἅπαντας.

γρ. συκοῖν

πολέω" παρεκπηδᾶσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν" μεγίστῳ εὐ-
χῇ εἶναι, τοὺς συμμάχεσθαι μέλλοντας ὑπ' ἐλπίσιν παρα- γρ. παρα-
σκευάζεσθαι, γρ. ἰδίᾳ σῳ
σκευάζειν.

6. Ἡνίκα δὲ ὁ Γωβρύας εἰς οἶκον ἀπῆν ἀνίστατο, εἰπὼν λίγα- 6
τα, οὐκέτι θαυμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ ὀκνεῖτε μὴ οὐ πολλὰ καὶ
χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐτοὶ δ' ἐλάττονες ὑ-
μῶν ἄξιοί ἐσμεν. ἡμεῖς μὲν ἐπιμελούμεθα ὅπως ἡμῖν τοῦτο ὡς
πλεῖστα ἔσται, ὑμεῖς δὲ μοι δοκεῖτε ἐπιμελεῖσθαι ὅπως αὐτοῖς ὡς
"κράτιστοι ἔσεσθε. ὁ μὲν τοῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος, ἀλλ', ἔφη, ὦ
Γωβρύα, ὅπως μετὰ παρέσῃ ἔχων τὰς ἐπιτάξεις ἃς ἐβουλεύσαμεν, γρ. βέλτιστ
ἵνα καὶ τὰ δωρεάμενόν σε ἴδωμεν, καὶ ἅμα ἀμφὶ τὰ σῆς χώρας ἄγῃς
ἡμᾶς, ὡς ἂν εἰδῶμεν ἅττα δεῖ φίλια καὶ πολέμια ἡμᾶς νομίζειν. τὰ
μὲν δὴ τοῦτα εἰπόντες ἀπῆλθον ἐκεῖθεν ἐπὶ τὰ προσήκοντα.
ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας ἔχων τὰς ἐπιτάξεις, καὶ
ἡγεῖτο. ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ προσήκει ἀνδρὶ ἄρχοντι, ἐμέμνητο τῆς γρ. μεσσῶν
πορείας τῶν ὁδῶν πρὸς τὸν νεών, ἀλλ' ἅμα" ἐπεὶ ὧν ἐπε-
σκεπτόμεθα ἐπιδωσόμεθα τοὺς μὲν πολεμίους ἀφιστάμενοι ποιεῖν, αὐ-
τοὺς δὲ ἰσχυροτέρους. καὶ λίσας οὖν τὸν Ὑρκάνιον καὶ τὸν Γωβρύαν (τού-
τους γὰρ ἐνόμιζε μάλιστα εἰδέναι ὧν αὐτοὺς ᾤετο δεῖσθαι μαθεῖν) ἐρώ-
τα, ἔφη, ἄνδρες φίλοι, οἷον μοι σὺν ὑμῖν ὡς πιστοῖς βαλεύομαι
περὶ τοῦ πολέμου τούσδε τοὺς ἂν ἐξαμαρτάνειν. ὁρῶ γὰρ ὑμῖν ὑπ
μικρὸν ἡμοὶ σκιπλίον ὄν, ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατή-
σῃ. ἐμοὶ μὲν γάρ, ἔφη, τῶνδε ἀσφαλίνη ἐστὶν ἵππος καὶ ἄλκη ἀσπιδη-
φορή· ὑμῖν δ' εἰ οὕτως ἐπικρατήσῃ, ὁρῶ ἅπαντα τὰ ὄντα ἀλλότρια
γιγνόμενα. καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ'
οἰόμενος" ἀσύμφορον εἶναι αὐτῷ ἡμᾶς μεγάλως εἶναι. καὶ σε γρ. ἀσύμφο
τοῦτο μὲν τοῦτο ἐφ' ἡμῖν. ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, καὶ ἀδικεῖσθαι νομίζει ἐφ' ἑαυτῷ ὑ μᾶς
ὑφ' ὑμῶν. ὥστε πάντα ἀπεικάζεται ὁ ἀμφότερα, καὶ τὰ αὐτὰ σκευά- γρ. ἐκπυ
ζειν ὅπῃ μέλλει ὡς πλεῖστα ἀθέσει ζῴοις, καὶ μέλλει αὖθις ἰσχυρὸς ὅπῃ ἔσεσθαι καὶ τοῦτα
παρόντα ἀποδώσειν.

7. Ἐντεῦθεν δὴ ἦρχεν ὧδε, λέξατέ μοι, ἔφη, ὑμῖν μόνοις σύνε- 7
μιξε πολεμικῶς ἔχων ὁ Ἀσσύριος πρὸς ἑαυτόν, ἢ ἐπίστασθε καὶ
ἄλλοθι καὶ αὐτῷ πολέμιον; ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ὑρκάνιος, πολεμι-
ώτατοι μέν εἰσιν αὐτῷ Καδούσιοι, ἔθνος μάλα πολὺ καὶ ἄλκιμον·

Σάκαι

Σάκαι γε μὲν, ὁμοῦ γε ἡμῖν, οἱ πολλὰ καὶ κακὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων· ἐπειρῶντο γὰρ καὶ ἐκείνους, ὥσπερ καὶ ἡμᾶς, καταστρέψασθαι. τοὺς μὲν οἶσθα, ἔφη, νῦν αὐτοὺς ἀμφοτέρους ἤδη ἀπεπολεμωμένους σὺν ἡμῖν τῷ Ἀσσυρίῳ; ἔφασαν, καὶ Ὑστάσπας γε· εἰ δὲ δυνατὸν συμμίξαι· τί δ' ἐν μέσῳ, ἔφη, εἰσὶ καὶ συμμίξαι; Ἀσσύριοι, ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος· διὰ τί οὖν οὐχὶ νῦν πορεύῃ. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, τί γάρ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, οὐ σὺ γε νεανίσκος τοῦτο, ὃς νῦν εἰς τὸν βασιλέως καθέδρας ἀνεψιαφίαν πολλὰ πένητα κατηγορεῖς; τοιαῦτα γὰρ οἶμαι, ἔφη ὁ Γωβρύας, ἔπαθον ὑπ' αὐτοῦ. πότερον δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον ἐλάγρ. ἄλλον πνεῦσε τοιοῦτος, ἢ καὶ εἰς ἄλλους; νὴ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους πολλούς. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθενεστέρους οἷα ὑβρίζει, τί δεῖ λέγειν; ἐνὸς δ' ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ ἦν, ὃς ἐκείνου ἐπεθύμησεν ὅτου, ὥσπερ τὸν ἐμόν, συμπίνοντα παρ' ἑαυτῷ συλλαβὼν ἐξέτεμεν, ὡς μέν τινες ἔφασαν, ὅπως ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπήκουσεν αὐτοῦ ὡς καλὸς εἴη, καὶ ἐμφανέστερος τοῖς μίμασιν αὐτῷ γιγνόμενος ἐπεδείκνυτο· ὡς δ' οὗτος νῦν λέγει, ὅτι ἐπεθύμησεν αὐτοῦ τῶν παλλακίδων. καὶ νῦν οὗτος εὐνοῦχος μέν ἐστι, τῷ δὲ ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐτελεύτησεν. ἐκεῖνο, ἔφη, οἶει καὶ τούτου ἡμᾶς ἰδεῖν ἥδεως εἰ οἷός τε αὐτῷ βοηθοὺς ἂν γενέσθαι; οὐ μὰ σὸν οἶδα, ἔφη ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπόν ἐστιν, ὦ Κῦρε. πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος· οὐκ εἰ μέλλοις συμμίξειν. πῶς αὐτῷ τῷ Βαβυλῶνα δεῖ πορεύεσθαι. τί οὖν, ἔφη, τοῦτο χαλεπόν; ὅτι νὴ χαλεπὸς ἐξαύτης Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξελθοῦσαν δυνάμιν αὐτόθεν πολλαπλασίαν ἧς σὺ νῦν ἔχεις. εὖ δ' ἴσθι ὅτι καὶ τοῦτα ἤπιόν σοι νῦν, ἢ τὸ πρῶτον, οἱ Ἀσσύριοι καὶ τὰ ὅπλα ἀπαφίεσι καὶ τοὺς ἵππους γρ. αὐτῷ ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτῷ ὀλίγη ἔδοξεν ἡ σὴ δυνάμις, καὶ οὕτω ὁ λόγος πολὺς ἦλθε σὺν ἐπαρτεμ. δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, καὶ βέλγρ. φυλατπουλεύειν φυλατομένους πορεύεσθαι.

8 8. Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα τοιαῦτα, τί δὲ σοῖς αὐτὸν ἔλιξε· καλῶς μοι δοκεῖς, ὦ Γωβρύα, λέγειν, κελεύων ὡς ἀσφαλίσασθαι τὰς πορείας ποιεῖσθαι. ἔγωγ' οὖν σκοπῶν, οὐ δύναμαι συνοῆσαι, ἀσφαλεστέραν οὐδεμίαν πορείαν ἡμῖν τῆς αὐτῆς αὐτῷ Βαβυλῶνα πορείας εἶναι, τί ὄφελος τῷ πολεμίαν εἶναι τὸ κράτιστον.

πολλοὶ

πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν, ὡς συφής. εἰ δὲ καὶ θαρρήσουσι, καὶ " δει- γρ. σῶλαι
νοὶ ἡμῖν, ὡς ἐγὼ φημι, ἔσονται. μὴ ὁρῶντες μὲν οὖν ἡμᾶς,
ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι. Δεῖ τὸ φοβεῖσθαι σκέψασθε, σάφ' ἴσθι,
ἔφη, ὅπῃ μὴ φόβῳ ἀπαλλάξοντες ὃς αὐτοῖς ἐγίνετο, θάρσος δὲ
ἐμφύσεται ἀντὶ τούτου τοσούτῳ μείζων ὅσῳ ἂν πλείονα χρόνον
ἡμᾶς μὴ ὁρῶσιν. ἰὼν δὴ καὶ ἤδη ἐμβαλῶ εἰς αὐτοὺς, πολλοὺς μὲ αὖ-
τῶν εὑρήσομεν ἐπὶ κλαγγῇ τοὺς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλοὺς
δ' ἐπὶ τραύμασιν ἐπὶ δεδιόσιν ἃ ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις ἐλαβον, πάντας
δ' ἐπὶ μεμνημένους τῆς τοῦδε μὲν δρασμοῦ τόλμης, τῆς δ'
αὖ τῶν φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς. εὖ δ' " ἴσθι, ὦ Γωβρύα, εἶναι καὶ γρ. ἴσθι ἴσθι
τοῦτ' ἤδη, ὡς οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι ὅταν μὲ θαρρήσωσιν, ἀνυπόστατον ὦ Γωβρύ.
τὸ φρόνημα παρέχουσι. ὅταν δὲ δείσωσιν, ὅσῳ ἂν πλείους ὦσι, τοσού- ἵνα καὶ πῶς
τῳ μείζων καὶ ἀπειλημμένος μᾶλλον τὸ φόβου κίνδυνος. ἐν πολ- εἰῆς
λοῖς μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων πύξημίᾳ αὐτοῖς πάρεισιν, ἐν πολλοῖς
δὲ καὶ πονηρῶν χρημάτων, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ ἐξεπεπό-
νων σωμάτων ἥδρασται. ὥστε τὸ μεγέθει ῥᾴδιον αὐτὸν ἐπιτίθε-
λόγοις καταπλῆσαι, οὔτε παρασάγγαι πολεμίων μᾶλλον ἐμβαλεῖν,
ἢ ἀπάγαγε ἀναπτέψαι τὸ φρόνημα· ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς
θαρσεῖν παρακελεύῃ, τοσούτῳ σὺ δεινοτέρους ἡγήσονται εἶναι. σκέψο
μέντοι ἢ δὴ σκεψώμεθα ἀκριβῶς ὅπως ἔχει. εἰ μὲ γὰρ τὸ λοιπὸν τοῦδε
καὶ νίκαι ἔσονται σὺν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις, ὁπότεροι ἂν πλείονα
χρόνον ἀπαρεθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φοβῇ ἐμέ, καὶ ἡμεῖς
σὲ ὅτι σὺν δεινοῖς ἐσμέν· εἰ μέντοι ὥσπερ πρόσθεν Δεῖ τοὺς εὖ
πράττοντας ἐπὶ καὶ νῦν αἱ μάχαι κείνονται, θαρρῶν οὐδὲν ἂν σφα-
λείης. πολὺ μὲν γὰρ σὺν θεοῖς παρ' ἡμῖν πλείονας εὐρήσεις τοὺς θέ-
λοντας μάχεσθαι ἢ παρ' ἐκείνοις. ὡς δὲ ἐπ' ἐμοῦ θαρρῆς, καὶ
τόδε κατανόησον. οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ μὲν ἐλάττονες εἰσι νῦν
ἢ πρὶν ἡττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δὲ ἐλάττονες ἢ ὅτε ἀπέδρασαν γρ. μείζονες
ἡμᾶς-- ἡμεῖς δὲ καὶ " μείζονες νῦν, ἐπεὶ συνῳκίσαμεν· καὶ ἰσχυρό- νῦν ἢ πρίν,
τεροι, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεχωρήσατε. μὴ γὰρ ἐπ' ἀτιμίᾳ γε μηδὲ ἐπὶ νικωμένοις καὶ ἰ-
τοὺς σοὺς, ἐπεὶ σοὶ ἡμῖν εἰσι. σοὶ γὰρ θεῖς νικῶσι, σάφ' ἴσθι, ὦ σχυρότεροι,
Γωβρύα, θαρρύνετε καὶ ἀκόλουθοι ἔσονται. μὴ λανθανέτω δέ σε ἐπεὶ ὑμεῖς νι-
μηδὲ ταῦτ', ἔφη, ὅτι ἔξεστι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς. κῶμεν καὶ πλείονες ἢ
προσθετέον δ', σάφ' ἴσθι, εὐθυμοῦντας ἂν αὐτοὺς φανεῖσθαι ἢ ἰόντες ἐπ' ὑμεῖς,

ἐπ᾽ ἐκείνους. ὡς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γινώσκοντος, ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ ἐπὶ Βαβυλῶνος.

9 9. Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι, τεταραγμένου ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς Γωβρύου χώρας ἐγένοντο. ὡς δ᾽ ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέσησε λαβὼν ἐν τάξει μὲν ἑαυτοῦ τοὺς τειχίζοντας καὶ ἐπὶ πόνον ὅσους ἐδέκετο αὐτῷ καλῶς ἔχειν. τοὺς δ᾽ ἄλλους ἐπὶ πᾶσαν ἀφῆκε κωλύειν, καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν, τοὺς δ᾽ ἄλλους καὶ σῶσαι, ὅσους ἂν λάβωσιν, ἄγειν πρὸς αὑτόν. ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκαλεῖν· καὶ ἦκον πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκυλισμένοι ἀπὸ ἵππων, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πολλὴν ἄγοντες. ὡς δὲ πανέλιπε καὶ λεία, συγκαλέσας τοὺς τε τῶν Μήδων ἄρχοντας καὶ τῶν Ὑρκανίων, καὶ τοὺς ὁμοτίμους, ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ἐξέπεισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς ὁ Γωβρύας. εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξιλάσιμα τὰ νομιζόμενα καὶ τὴν ἄλλην στρατιὰν ἱκανὰ, διὰ ταῦτα λείαν, ἣν ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσωμεν ἡμῖν αὐτοῖς φανερὰ εἶναι ὅτι καὶ τοὺς εὖ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾶν εὖ ποιοῦντες. ὡς δὲ ταῦτ᾽ ἤκουσαν, πάντες μὲν ἐπῄνεσαν, πάντες δὲ συνεκαμάτιζον· εἷς δὲ καὶ ἔλεξεν ὧδε, πάνυ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τοῦτο ποιήσομεν. καὶ γὰρ ἐμοί γε δοκεῖ, ἔφη, ὁ Γωβρύας πλουσίους πάνυ νομίζειν ἡμᾶς ὅτι οὐ θερειναῖν μεσοῦ ἤκομεν, οὐδ᾽ ἐν χρυσῶν φαλαρῶν ἐπίνομεν. εἰ δὲ τοῦτο ποιήσαιμεν, ἴσως ἂν, ἔφη, ὀλιγάνθρωποι εἶναι καὶ ἄνδρα χρυσὸν εἶναι. ἴτε δή, ἔφη, τὰ θηρία ἀποδύσαντες τοῖς μισθοῖς, καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες, τὰ ἄλλα καλέσαντες τὸν Γωβρύαν δότε αὐτῷ. οὕτω δὴ λαβόντες ἐκεῖνοι ὅσα ἤθελον, τὰ ἄλλα ἔδοσαν τῷ Γωβρύᾳ.

10 10. Ἐκ τούτου δὴ ἐπεὶ πρὸς αὐτὸν Βαβυλῶνα, παρεσκευάζοντο ὡς ἐπὶ μάχην ἰόντες. ὡς δ᾽ ἐσῆλθον οἱ Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν πρέσβεις πέμψαι, εἰ πρὸς βούλοιντο ἐξιόντα ὁ βασιλεὺς ἐπὶ χώρας μάχεσθαι, καὶ αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο. εἰ δὲ μή, ἀμύνει τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι πείθεσθαι. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας πρέσβεις ἔπεμπε πρὸς τὰς πύλας, πυθόμενος· ὁ δ᾽ αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀπηγγελμένον τοιάδε· δεῦτε ὦ ἄνδρες, ὡς λέγω, ὦ Γωβρύα, οὐχ ὅπως ἀπόκτεινά σε τὸν υἱὸν μεμισθωμένον μοι, ἀλλ᾽ ὅπως καὶ σὲ πρὸς ἐμὲ πέπτειν. μάχεσθαι δ᾽ ἂν βούλη-

λησθε, ἥκετε εἰς τὴν τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ' ἡμῖν οὔπω σχολή, ἐπὴν δὲ παρασκευασώμεθα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, ἀλλὰ μή ποτέ σοι ἀπέλθῃ αὕτη ἡ μεταμέλεια· δῆλον γὰρ ὅτι ἀνιᾷ σε ἐγὼ, ἐξ οὗ αὕτη σε ἡ μεταμέλεια ἔσχε. ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα, ἀπήγαγε τὸ στράτευμα, καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν, εἰπέ μοι, ἔφη, σὺ ἐλέγες μάλιστα ζῶν ὅτι τὸν σὺν μηδενὶ ὑπὸ τοῦ Ἀστυάγους οἴει ἂν σοὶ ἡμῖν χρήσεσθαι; εὖ μάλιστα, ἔφη, δοκῶ εἰδέναι· πολλὰ γὰρ ἤδη ἔγωγε καὶ σοὶ καὶ ἐκείνῳ ἐπαρρησιασάμεθα πρὸς ἀλλήλους. ὁπότε οὖν καλῶς σοι δοκεῖ ἔχειν, πρῶτόν μοι αὐτὸν καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποίει ὅπως ἂν αὐτὸς τοὶ ὅ, τι ἂν λέγῃ εἰδῆτε· ἐπειδὰν δὲ συγγένηται αὐτῷ, ἐὰν μὲν γνῶς αὐτὸν φίλον ἡμῶν βελόμενον εἶναι, τοῦτ' ἤδη χρὴ μηχανᾶσθαι ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν. οὔτε γὰρ ἂν φίλης τις ποιήσειεν ἄλλως πως τελείως ἀγαθὰ ἢ πολεμῶν· δοκῶν εἶναι· οὔτ' ἂν ἐχθρὸς τελέως τις βλάψειεν ἄλλως πως ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶσθ' ὅτι καὶ πέμπετο Γαδατας τὸ μέγα πρὸς τὸν νῦν βασιλέα Ἀστυάγους. ἀλλ' ὅ, τι ἂν δύωμαι τοῦτ' καὶ ἡμᾶς δεῖ σπουδάζειν. λέγε δή μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τοῦτ' τὸ φρούριον τὸ ἀφ' ἧς χώρας, ὃ φατε Ὑρκανίοις τε καὶ Σάκαις ἐπιτεῖχίσαι τῆδε τῇ χώρᾳ, ἀφόβου εἶναι δὲ πολέμου, ἀρ' ἀνοίγ', ἔφη, τὸν δὲ φρουρὸν παρεθέμεθα τὸ εὐνοῦχον ἐλθόντα σὺν δυνάμει; σαφῶς γε, ἔφη ὁ Γωβρύας, εἰ μὴ ἀνύπαλος ὢν, ἀπηρνεῖτο ἐστι, ἀφίκηται πρὸς αὐτόν. σὺν οἷ, ἔφη, ἀνυπαλος ἂν εἴη εἰ πρὸς ἐμὲ βούλοιτο ἐλθεῖν βελόμενος, ἀπομάχοιτο δ' ἐκείνῳ ἀνὰ κράτος· καὶ λάβοιμι μὲν αὐτὸ ἐγὼ, ἀνταλάβοι δ' ἂν ἐκείνῳ ἡμῶν ἢ ἄλλος πιὰς, ἢ καὶ ἀγγέλλοι πιμπομένος ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τοὺτους, οὓς φατε πολεμίους τῇ Ἀστυάγους εἶναι· καὶ οἱ μὲ ληφθέντες λέγοιεν ὅτι ἐπὶ στράτευμα ἀπέρχοιτο καὶ κλίμακας· ὡς δ' ὁ φρούριον ἄγγελος· ὁ δ' εὐνοῦχος ἀκούσας τοῦτο, ἐξαπροθοιήσαιτο πρὸς ἀναχώρησιν βελόμενος τάχιστα· καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς οἶδα ὅτι παύσει ἂν αὐτὸν, καὶ δέοι γ' ἂν αὖ μείνῃ ἐς τε τὰ ἀπέλθῃς. σὺν οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἶεν ἀπιὼν εἰσέλθαι, δύναιτ' ἂν καὶ ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον; εἰκὸς γοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἔνδον σὲ εἰδέναι

Συμπαρασκευάζοντο, τὰ δ' ἐξωθέν σου ἰσχυρότερα παρασκευάζοντο. ἴδι δή, ἔφη, καὶ πρῶτα τοῦτα διαβὰς καὶ ἀλλαττόμενος παρέσται.

11 Ἐκ τούτου ὁ μὲν Γωβρύας, ἅσμενος ἰδὼν αὐτὸν ὁ εὐνοῦχος, Συμμαλόγῳ τε πάντα καὶ σωθῆναι ἂν ἔφη. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας ὅτι πάντα δεκτὰ ἰσχυρῶς τῷ εὐνούχῳ ἔχοι τὰ ἐπηγγελμένα, ὁμοῦ τότε τῇ ὑστεραίᾳ παρεσκεύαζε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχετο δὲ ὁ Γαδάτας. τῶν δὲ ἀγγέλων ἃς ἔπεμψεν ὁ Κῦρος, πρεσβευτὰς οἱ προὔσωπτε, πυθομένων μὲν ἔφασαν ὁ Γαδάτας Ἀβραδάτου εἶναι, ὅπως ἄρχειν τε σφῶν τοῦ μάχεσθαι, καὶ τὰς κλιμακίδας κομίζοιεν· οὓς δὴ ἐλαύνει, "βασανίζων σὺν αἰσχίονι πολλῷ. ὡς δὲ ἦκουσεν ἐφ' ἃ ἔφασαν πρεσβεύειν, εὐθὺς "συνεσκευάσατο· ὡς ἐξαγγελῶν, τὴν νυκτὸς ἐπορεύθη. τῷ δὲ πισεύειν ὡς βεβηδὸς εἰσίρχοιτο εἰς τὸ φρούριον· καὶ πάνυ μὲν "Συμπαρεσκεύαζεν ὅ, τι ἐδύνατο τῷ φρουάρχῳ· ἐπεὶ δὲ ὁ Κῦρος εἰσῆλθε, καλαμβάνει τὸν χεῖρα, συνεργὸς ποιησάμενος καὶ τὰς πορείας Κύρου ἀκριβολάτης. ἐπεὶ δὲ πιστὸν ἐμβεβίβηκε, εὐθὺς Γαδάτας ὁ εὐνοῦχος τὰ ἐνδεδυκὼς καθεστὼς ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ προσκυνήσας, εἶπε, χαῖρε, ὦ Κῦρε. ἀλλὰ πιθοῦ τούτοις, ἔφη· σὺ μὲν γὰρ μετὰ σοῦ τοῖς θεοῖς οὐκ ἐλεύσεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζοις χαίρειν. εὖ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιῶ μὴ φίλον τὸν τοῦτο τὸ χωρίον τοῖς σὺν δὲ Συμμάχοις "καταλιπεῖν. σὲ δή, ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ Ἀσσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ "ποιεῖν ἀφείλετο, ἐμὲ δὲ μὴ τοιοῦτον φίλιος καὶ ἀγαθὸν δοῦλον ἀπεστέρησεν. ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι ἡμῖν τῷ ἔργῳ τοῦτο φίλιος πεποίησαι, οἷ σοὶ, ἢν ἰδωμεθα, πρεσβύμεθα μὴ χείρες βοηθοὶ παρεσθαι ἢ εἰ παῖδας ἢ ὀπάονας οἰκέτας. ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεξεν.

12 Ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ὑρκάνιος, ἄρτι ἠθροικὼς "ἱππέας μάλα, προσῆν τῷ Κύρῳ, καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ εἶπεν, ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις, Κῦρε, ὡς πολλῶν μεταῖς θεοῖς ποιεῖς χάριν ὀφείλων ὅτι σοί με σωτήριον. ἴδι δὴ καὶ τοῦτο, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον ὅπως ἔνεκά με ἀπαράζῃ. ἀλλὰ τίθει αὐτὸ ὅτι ἂν σὺ τῇ ἡμετέρᾳ φίλῳ τελείᾳ ἄξιον ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, μάλιστα σέ, ἔφη, Γαδάτα τούτῳ, ὃς ἡμῖν λαβὼν αὐτὸ παρεδίδου.

γρ. ἐξασσύριστον
γρ. σὺν σοὶ θαπαράμενος
γρ. συμπαρασκευάζετο ὅ, τι δύναιτο τῷ φρουάρχῳ
γρ. καταλιπεῖν, σὲ δὴ, ἔφη,
γρ. ποιεῖσθαι
γρ. τὸ ἱππικὸν
γρ. ἵνα μὴ ἀπαράζῃ

δωσι. τί οὖν, ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, ἐπειδὰν Καδούσιοι ἔλθωσι καὶ Σάκαι, καὶ οἱ ἐμοὶ πολῖται, καλέσωμεν καὶ τούτους, ἵνα κοινῇ βουλευσώμεθα πάντες ὅσοις προσήκει, πῶς ἂν ζυμφορώτατα χρήσαιμεθα τῇ φρουρίᾳ; ταῦτα μὲν ὅτι ζυνήκεσι καὶ ὁ Κῦρος. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἷς ἔμελε περὶ τῆς φρουρᾶς, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν οἷσπερ ἀγαθὸν ἐδόκει φίλιον ὄν, ὅπως ἐαυτοῖς μὲν πρόβολον εἴη πολέμου, τοῖς δὲ Ἀσσυρίοις ἐπίπλετον χόλον. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐβεβούλευτο, πολὺ δὴ πρόθυμότερον καὶ καθαρώτεροι ἐφαίνοντο καὶ Σάκαι καὶ Ὑρκάνιοι καὶ σωτηρίαν ἐνταῦθεν ἐρράτουμον. καδεσίων μὲν πελάσαι εἰς δισμυρίους, καὶ ἱππεῖς εἰς πεντακισχιλίους, Σακῶν δὲ τοξότας εἰς μυρίους, καὶ ἱππολοξότας εἰς δισχιλίους· καὶ Ὑρκάνιοι δὲ πεζοὺς τε ὅσους ἐδυνάσθην προσξέσασθαι, καὶ ἱππέας προσεπληρώσαν εἰς δισχιλίους. τὸ δὴ πᾶν ἦν καὶ ἐλελήμεθα ἦσαν πλείους οἱ καὶ αὐτῶν ἱππεῖς, ὅπερ οἱ Καδούσιοι καὶ οἱ Σάκαι τῶν Ἀσσυρίων πολέμιοι ἦσαν.

γρ. ὀπτιτέρχσμεν εἰς τὰ γλυμμύων πολὺ
γρ. πρόθυμότερον καὶ πλείους Καδουσίων
γρ. ἐξεπλήρωσαν

13. Ὅσον δὲ χρόνον ἐκαθίζετο ὁ Κῦρος ἀμφὶ τὴν πόλιν τὸ φρούριον οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τε καὶ τῶν πάνυ τι χωρία πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπιόντων ὅπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς περιόντας. ὡς δὲ τοῦτο προσήρχετο τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας, καὶ λέγει, ἅπερ ἤκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι, ὡς ὁ Ἀσσύριος, ἐπεὶ πυθοίτο τὰ πάντα ἐν φρουρίᾳ, χαλεπῶς τε εἶχε καὶ συσκευάζοιτο ὡς ἐμβαλῶν εἰς τὴν αὐτοῦ χώραν. ἵνα οὖν ἀφῇς με, ὦ Κῦρε, τὰ τείχη ἂν πειράσαιμι ἀμῦναι, τῶν δὲ ἄλλων μέλειν λόγον. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἵνα οὖν ἴῃς νῦν, πόρρω ἔσῃ οἴκοι· καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν, εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. ἢ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἴει σοὶ ἤδη καταλήψεσθαι; εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα· πευσόμενος δὲ ὅσῳ σὺ πρόσω δοκεῖς εἶναι. ἐγὼ δέ, ἔφη ὁ Κῦρος, πορεύσομαι ἂν σοὶ τῇ στρατεύματι οἰκείᾳ ἀφικόμενος· σοῦ τοῦτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει, πολὺ ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχῃς τὸ στράτευμα, καὶ σὺν ἂν δυνάμει μείων ἢ ἐν ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμέραις ἐλθοῖν πρὸς τὴν ἡμῶν οἴκησιν. σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἄπιθι ὡς τάχιστα· ἐγὼ δὲ ὡς ἂν δυνατὸν ᾖ, πορεύσομαι. ὁ μὲν δὴ Γαδάτας ᾤχετο.

γρ. ἐπύθετο
γρ. γαρίεσσα ἐπ πρόσω δικείς ἀπείναι

14. Ὁ δὲ Κῦρος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων· καὶ ἤδη πολλοί τε ἐδέκοντο καὶ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ παρῆσαν· ἐν οἷς δὴ ὁ Κῦρος λέγει τοιάδε. Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας μὲν

πραξειν ἃ ἐδέκει πᾶσιν ἡμῖν πολλοῦ ἄξια εἶναι, καὶ τῶν πρόσθεν καὶ
ὑποῦν ἀγαθὸν ὑφ' ἡμῶν παθεῖν. νῦν δ' ὁ Λοσυρίσ εἰς τὴν χώ-
ραν αὐτοῦ ἐμβάλλειν ἀγγέλλεται, δηλονότι ἅμα μὲν πλουτίζειν αὐτὸν
βουλόμενον, ὑπὸ δὲ καὶ μέγα βεβλάφθαι ὑπ' αὐτοῦ. ἅμα δ' ἴσως καὶ
ἐκεῖνο συνοίεται, ὡς εἰ οἱ μὲν θεοὶ ἡμᾶς ἀφιστάμενοι μηδὲν ὑπ'
ἐκείνου κακὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες ὑφ' ἡμῶν ἀπολοῦν-
γρ. βουλίσεται ται, ὑπὸ ὡς τάχιστα εὐδίνα εἰκὸς σὺν αὐτῷ " βούλεται εἶναι. νῦν οὖν,
ὦ ἄνδρες, καλόν γ' ἂν μεῖ δεκᾶν ποιήσαι, εἰ προθύμως Γαδάτᾳ
βοηθήσαμεν, ἀνδ ἐλευθερίᾳ· καὶ ἅμα δίκαια ποιοῖμεν ἄν, χά-
γρ. σύμφορα ριν ἀποδιδόντες. ἀλλὰ μὴν καὶ " σύμφορόν γ' ἂν, ὡς ἐγὼ δοκῶ,
προθοίμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἰ γὰρ πᾶσι φανούμεθα τοὺς μὲ κακῶς
ποιοῦντας νικᾶν προθύμενοι κακῶς ποιοῦντες, τοὺς δ' εὐεργε-
τοῦντας ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἂν τοιούτων φίλους μὲ
ἡμῖν ποθοὺς βούλεσθαι γίγνεσθαι, ἐχθρὸν δὲ μηδένα ἐπιθυμεῖν εἶναι.
εἰ δὲ ἀμελήσομεν δέξαιμεν Γαδάτᾳ, πῶς ἔτι θεοῖς λέγοις ἄλ-
λους πείθοιμεν ἂν χαρίζεσθαι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῶμεν ἡμᾶς
αὐτοὺς ἐπαγγεῖν; πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν ἐνίκα τὸ Γαδά-
τᾳ, εἰ ἡττάμεθα, αὐτοῦ εὖ ποιοῦντος, τοσοῦδε ὄντες ἐνδεεῖς ἀνδρῶν,
καὶ τούτων οὕτω διακειμένων;

15 15. Ὁ μὲν οὖν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ πάντες συνεπῄνεσαν ἰσχυρῶς
γρ. χάρμασι τοῦτο ποιεῖν. ἄγετε τίνων, ἔφη, ἐπειδὴ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα,
ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ " ὀχήμασι καθεστήκαμεν ἕκαστοι τοὺς
μὴ τοιούτων ἐπιτηδειοτάτους πεποιῆσθαι. Γωβρύας δὲ ἡμῖν ἀρχέτω
αὐτῶν, καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς· καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρός ἐστιν, καὶ πάλαι κα-
νός. ἡμεῖς δέ, ἔφη, σὺν ἵπποις τοῖς θωρακοφόροις καὶ ἀνδράσι πο-
λεμικοῖς ἐσόμεθα, τὰ ἐπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες. ὅσῳ δ' ἂν κεφό-
τερον συσκευαζώμεθα καὶ εὐτελίστερον, τοσούτῳ τοὺς ἐπιόντας ἡμέ-
ρας κάλλιον ἀναπαησόμεθά τε καὶ δειπνήσομεν καὶ καθευδήσομεν.
νῦν δ', ἔφη, πορευόμεθα ὧδε. πεζῇ μὲν ἄγεσθαι Χρυσάνταν, τοὺς
θωρακοφόρους (ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδός ἐστι) τοὺς τοξικὰ
ἔχοντας ἔχειν ὑπὸ μεσημβρίαν πάντας· ἡ δὲ ἔξις ἐπὶ θάτερα ἐφ' ἑνὸς ἵππου. ἀθρόοι
γὰρ ὄντες, καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἂν πορευοίμεθα. τούτου δ' ἕ-
νεκα, ἔφη, τοὺς θωρακοφόρους κελεύω ἡγεῖσθαι, ὅτι τοῦτο βαρύτα-
τόν ἐστι στρατεύματι. ἐγὼ δὲ βαρυόμενος ἡγεμόνι, ἀνάγκη μοὶ ὡς
ἐπεὶ

ἵπτεαζ'' πάνυ γὰρ τὰ ζωτικὰ ἰόντα· ὅταν δὲ τὸ πάχνιον ἠγῆται ἐν νυ- γρ. πάνυ γὰρ τὰ ἰλάσεσα ὅ-
κτὶ, οὐδὲν ἴσι θαυμαστὸν καὶ ἀθαύμαστα ἃ σεμνύομαι. τον ταν
δὲ πρωθυστερεῖν ἀποδιδράσκει. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, Ἀρβάκᾳ τὰς γρ. τὰ δὲ
Περσῶν πλατυστὰς καὶ τοξότας ἀγάτω, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀνδρομέδας ὁ τα
Μῆδος τὸ Μήδων πεζικὸν, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἐμβας τὸ Ἀρμενίων πε-
ζικὸν, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρβύλας Ὑρκανίας· ἐπὶ δὲ τούτοις Θαμβράτ-
δας τὸ Σακῶν πεζικὸν, ἐπὶ δὲ τούτοις '' Δαμάσκας Καδουσίους. ἀγὲ γρ. Δατάμας
των δὲ καὶ οὗτοι πάντες, ὦ μετώπῳ μὲν τοὺς πεζάρχους ἔχοντες, δε-
ξιοὺς δὲ τοὺς πελταστὰς, ἀριστερὰς δὲ τοὺς τοξότας ἐφ' ἑαυτῶν τασσέ-
σθω. οὕτω γὰρ πορεύομενοι, καὶ εὐχρηστότεροι γίγνονται. ἐπὶ δὲ τού-
τοις, ἔφη, οἱ σκευοφόροι πάντων ἐπόσθωσαν. οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν
ἐπιμελέσθωσαν πάντων, ὅπως ἂν σὺν σκευασμένοι τε ὦσι πάντα
πρὸ τοῦ καθεύδειν, καὶ ἅμα σὺν τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὸν τεταγ-
μένον χῶρον, καὶ ὅπως κοσμίως ἕπωνται. ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις, ἔφη,
τοὺς Πέρσας ἱππέας '' Μασσαγέτας ὁ Πέρσης ἀγάτω, ἔχων καὶ οὗ- γρ. Δαρμάτας
τος τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ὦ μετώπῳ· οἱ δὲ ἑκατοντάρχου
σὺν τούτοις ἀγέτω εἰς ἕνα, ὥσπερ οἱ πεζάρχοι.'' ἐπὶ δὲ τούτοις Ῥαμ- γρ. ὧδε τάτω
βάκας ὁ Μῆδος ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας· ἐπὶ δὲ τούτοις σύ, ὦ Ἱππομβά- τας ὁ Μ.
Τιγράνη, τὸ σαυτοῦ ἱππικὸν· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἱππάρχοι, μετ' ὦν
'' ἔκας ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς· ἐπὶ τούτοις Σάκαι ἄγετε. ἐγὼ δὲ, ἔφη, γρ. ἔκαστοι
οἱ ὥσπερ ἦλθον, Καδουσίοις ἀγόντων τροφοσύμοις. σὺ δὲ ὁ ἄρχων αὖ- ἀφίκαντο
τοὺς ἐπιμελοῦ τοῦ νῦν εἶναι πάντων τῶν ὄπισθεν, καὶ μηδένα ἐᾶν ὑστε-
ρεῖν τῶν σῶν ἱππέων γίγνεσθαι. ἐπιμελεῖσθε δὲ καὶ σωπῇ πορεύ-
εσθαι οἵ τε ἄρχοντες καὶ πάντες οἱ σωφρονοῦντες. ἀσφαλὲς γὰρ τῶν ὧ-
πων σὺν τῇ νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον ἢ ἀσφαλῶν ἕκαστα καὶ
ἀκούειν ἀμείνω καὶ τροφητικώτερα· καὶ τὸ θορυβεῖσθαι δὲ σὺν νυκτὶ πολὺ μεῖ-
ζον ἴσι πρᾶγμα ἢ σὺν τῇ ἡμέρᾳ, καὶ δυσκαλίαστότερον. ἕνεκα
δὲ τε σωπῆ ἀσκητέα, καὶ ἡ τάξις ἀσφυλακτέα. ὡς δὲ νυκτὶ ἐμ-
μένουσι, ἔφη, φυλακὰς, ὅταν μέλλῃ νυκτὸς ἐξαναστήσεσθαι, ἀεὶ χρὴ
ὡς βραχυτάτας καὶ ὡς πλείστας ποιεῖσθαι, ὡς μηδένα ἢ σὺν τῇ φυ-
λακῇ ἀκρυπνίαν πολλὴν οὖσαν λυμαίνῃ σὺν τῇ πορείᾳ. ἡνίκα δ' ἂν
ὥρα ᾖ πορεύεσθαι, σημαίνειν τῷ κέρατι ὑμεῖς δὲ ἔχεσθε ἀεὶ ''ἕ- γρ. ἕκαστοι
κασον, πάμπαν εἰς τὸν ἐπὶ Βαβυλῶνος ὁδόν. ὁ δὲ ἡγεμὼν, ἀεὶ
τῷ καλῷ σύρων παρεγγυάτω ἕπεσθαι.

16 16. Ἐκ τούτου δὴ ᾧχοντο ἐπὶ τὰς σκιμπόδας, καὶ ἅμα ἀπιόντες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους ὡς μνημονικὸς ὁ Κῦρος ὁπόσοις σωίζεται, πᾶς ὀνομάζων ἕκαστον. ὁ δὲ Κῦρος ἐπιμελείᾳ τοῦτο ἐποίει. πάνυ γὰρ αὐτῷ θαυμαστὸν ἐδόκει εἶναι, εἰ οἱ μὲν βάναυσοι ἵππους τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἕνεκα τὰ ἐρίσαλείων τὰ ὀνόμαθ', καὶ ἰατρὸς δὲ οἷός τε ὀρεχάνων καὶ τὰ φαρμάκων οἷς χρὴ πάντων τὰ ὀνόμαθ' ὁ δὲ στρατηγὸς ἄτιμος ἡλίθιος ἔσοιτο ὥστε τοὺς ἵππους τὰ ὑφ' αὑτὸν ἠμελῆσθαι τὰ ὀνόμαθ', οἷς ἀνάγκη ἐστὶν αὐτῷ ὀρεχάνοις χρῆσθαι· καὶ ὅταν γε καπαλαζῶν καὶ ὅταν μὲν προκαλαβεῖν τι βέλῃ, καὶ ὅταν φυλάξαι, καὶ ὅταν ἀκρίωσαι, καὶ ὅταν φοβῆσαι, καὶ ὅταν πιμῆσαι· δέ ποτε πιὰ βούλοιτο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶναι ὀνομάσαι προστροπάζειν. ἐδόκουν δὲ αὐτῷ οἱ χιγνώσκειαζ δοκοῦντες τὰ τῶ ἵππου καὶ ἀγαθοί τε ποιεῖν μᾶλλον ὀρθῶζ μᾶλλον ὀρέγεσθαι, καὶ ἐπιχειρεῖν ποιεῖν μᾶλλον προθυμείαζ ἀπέχεσθαι. ἡλίθιον δὲ καὶ τοῦτο αὐτῷ ἐδόκει εἶναι τὸ, ὁπότε βούλοιτό τι πραχθῆναι, αὐτὸν προστάττειν ὥσπερ ἐν οἴκῳ ἑνὶ προστάττοντι διακόσιοι, ἵνα μὴ ἐφ' ὕδωρ, ξύλα τις χιαίτω. οὕτω γὰρ προστατομένων, εἰς ἀλλήλους τε ὁρᾶν ἅπαντες ἐδόκουν αὐτῷ, καὶ οὐδεὶς ἂν ἔφαίνειν τὸ προσταχθέν· καὶ πάντες ἂν αὐτὰ εἶναι, καὶ οὐδεὶς τῇ αὐτᾷ οὔτε αἰχνεύεσθαι, οὔτε φοβεῖσθαι ὁμοίως, ἅμα τὸ σὺν πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν. ἅμα ταῦτα δὴ αὐτὸς πιυθόμενος ὠνόμαζεν ὁπότε προστάττοι.

17 17. Καὶ ὁ Κῦρος μὲν δὴ οὕτω ἔφη τούτων ἐπιχωσειν. οἱ δὲ στρατιῶται τότε μὲν δειπνήσαντες, καὶ φυλακὰς καθαγησάμενοι, καὶ συσκευασάμενοι πάντα ἃ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. μέσης δὲ δὴ νυκτὸς, ἐσήμηνε τὰ κέρατα. Κῦρος δὲ εἶπεν τῷ Χρυσάντᾳ ὅπως ἐπὶ τῇ ὁδῷ ἐπιμελοί δὴ ἔφη εἶναι τοῦ στρατεύματος, ἐξηγεῖσθαι λαβὼν τοὺς ἀμφ' αὐτὸν τοξοπελίζας. βραχεῖ δὲ χρόνῳ ὕστερον παρῆν Χρυσάντας ἄγων τοὺς θωρακοφόρους. τούτῳ μὲν οὖν ὁ Κῦρος δεύς ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ, προεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως ἕως ἄγγελος ἔλθοι· (οὐ γὰρ πω ἐν ὁδῷ πάντες ἦσαν·) αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῖς ἵπποις ἦν τοῖς ἐπὶ τῇ ὁδῷ προσίσιν προϋπέμπειν ἐν τάξει, ἐπεὶ δὲ τὸν ὑστερίζοντα ἐπέμενε καλῶν. ἐπεὶ δὲ πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν, τότε μὲν Χρυσάνταν ἐπέπεμψεν, ἐρησόμενος ὅτι ἐν ὁδῷ ἤδη πάντες· ἄγε δὴ οὖν θαῦσσον αὐτὸς δὲ παρελαύνων τὸν ἵππον εἰς τὸ πρόσθεν, ἤσυχος κατεθ-

ἀβ

ἄτε τὰς πάλῃς. καὶ οὐς μὲ ἴδοι εὐζώκτους καὶ ἐσπαρῆ ἱόντας, προσελαύνων αὐτοῖς οἵπνες εἰσηνήρατο, καὶ ἐπεὶ πυθοιτο, ἐπήνει· εἰ γὰρ αὐτοῖς πίνες τε ἔσαν ἥμετο, δὲ πνας ὑοῦσι μόνοις αὐτοῖσι τοῖς ἀνδράσι, τὸ αὖπον τύτε σκοπῶν κατασσεύωσαι τὴν παρασκευὴν ἐπῄρητο.

18 18. Ἐνομίζετο παρὰ τοῖς Περσαῖς παῖδα τὸν νοκπὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ, ὅπ τῶν παντὸς μᾶλλον ἐρασθῆναι πεζὸς εὐζώνως ἢ πολὺς προσπεμπόμενος ἱππεὺς ἐφορωμένους ὑπὸ Χρυσάνθα καὶ ἐφορᾶν δοκοίη αὐτόν, ὡς ὠπακυσόμενος, καὶ εἴ πως ἄλλως δωσαίμην αὐτὸν ἀνδράποδα ποιήσεσθαι, ἐπιμελούμενον τῶν Χρυσάνθα ὅ,τι καιρὸς δοκοίη εἶναι. ἄρχων δὲ καὶ ἐπιτάττων ἐκ τύτων ὑπόμνημα. καὶ τὸ ἄξιον μὲν λόγου ἐσημήνατο τὸ δὲ μὴ, σὺν ὑπομνήματι λέγων. τὸν μὲν δὴ νύκτα οὕτως ἐπορεύοντο. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τοὺς μὲν Καδουσίων ἱππέας, ὅπ αὐτῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἔχοιεν ἐπορεύοντο, παρὰ τύτοις καθέλιπεν, ὡς μηδ' οὗτοι ψιλοὶ ἱππέων ἴοιεν. τοὺς δὲ ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅπῃ καὶ οἱ πολέμιοι τὸν πρόσθεν ἦσαν. ὅπως εἴ πῃ ἐναντίον αὐτῷ φανείη, ὑπ' αὐτῷ ἔχων τὸν πεζὸν τὴν ἰσχὺν μᾶλλον φοβοῖεν ὀφθείη, ὅπως ἐξ ἑτοιμοτάτης διώκοι. ἦσαν δὲ αὐτῷ αἱ πεπαγμέναι, εἰ δέοι διωγμῶν, οὓς τε διώκειν δέοι, καὶ οὓς παρ' ἑαυτὸν μένειν. πᾶσαν δὲ τὴν πεζὴν ἱππικὴν ἐποιήσατο εἶα. Κῦρον μὲν δὴ οὕτως ἦγε τὸ στρατόμενον· οὐ μὴν τοι αὐλὸς γε μιᾷ χώρᾳ ἐχρᾶτο, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλαχῆ πρόσθεν ἐλαύνων ἐφέρετο τε καὶ ἐπεμελεῖτο εἴ που δέοιτο. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον οὕτως ἐπορεύοντο.

19 19. Ἐκ δὲ Γαδάτα ἱππικὴ τῶν Ἀσσυρίων τις ἀνδρῶν, ἐπεὶ ἐώρα ἀλόντα ἀφειμένον τὸν Γαδάταν, ὑόμισεν, εἰ ἁλοῦσα πάλιν δοίη, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ Γαδάτα Ἀσσυρίου πάντα τὰ Γαδάτα· οὕτω δὴ πέμπει ἄνδρα τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν Ἀσσύριον, καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καλαλάβοι ἤδη αὐτὸν τῇ Γαδάτα χώρᾳ τὸ Ἀσσυρίου στρατόμενον, λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, ὅπ, εἰ βούλοιτο σωθῆναι τὸν τε Γαδάταν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, δηλοῦν δὲ σωτηρίαν τὸν τε ἵππον καὶ τὸ ἅρμα ὃ Γαδάτας, καὶ ὅτι Κῦρον αὐτὸν σωτήριον αὐτῷ· καὶ τὴν ὁδὸν ἣ μέλλει πορεύσεσθαι ἐδήλωσε. πορευόμενος δὲ καὶ τοῖς ἀπαντῶσιν οἰκέτῃσι, ὡς πιστὸς ὁ λόγος, καὶ ᾧ τύχοι ὁ ἑτύγχανεν αὐλὸς ἔχων ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ παρεδίδου τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ τὰ ὑπόλοιπα. ἤξειν δὲ καὶ αὐλὸς ἔφη, εἰ μὴ δώσαιτο, ἀπολείπων Γα-

διάταν· εἰ δὲ μή, ὡς σὺν τῷ Ἀσυρίῳ βλοιπὸν ἐσόμενον. ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπὶ τοῦτα ταχθεὶς ἐλαύνων ὡς δυνατὸν μάλιστα ἀφικνεῖτο πρὸς τὸν Ἀσσύριον, καὶ ἐδήλωσεν ἐφ' ἃ ἦκοι· ἀκούσας ὁ ἐκεῖνος τό, τε χωρίον εὐθὺς καταλαμβάνει, καὶ πολλὰ ἵππον ἔχων καὶ ἅρματα σὺν ὁρύγματι ἀθρόαις. ὁ δὲ Γαδάτας ὡς ἐγγὺς μάλιστα τούτων τῶν καμῶν, πέμπει τινὰς προτατεύοντας μάλιστα. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὡς ἔγνω προσιόντας τοὺς διερευνῶντας φυλάττειν κελεύει ἅρματα ἐξαναστῆσαι δύο ἢ τρία καὶ ἵππους ὀλίγους· οἱ δὲ φοβηθέντες καὶ ὀλίγους ὄντας. οἱ δὲ διερευνηταὶ ὡς εἶδον ταῦτα αὐτοί τε εἰσῆκον, καὶ τῷ Γαδάτᾳ κατέσκον. καὶ ὃς ἐξαπατηθεὶς διώκει ἀναπράττων. οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ὡς ἐδόκει ἀλώσιμον εἶναι ὁ Γαδάτας, εὐθέως ἀνέστησαν καὶ τὰ σύνεδρα. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν ἐδίωκον, ὥσπερ εἰκός, ἐφευγον· οἱ δ' ἄν, ὥσπερ εἰκός, ἐδίωκον· καὶ ὁ τούτῳ ὁ ἐπιβαλὼν τῷ Γαδάτᾳ παίει αὐτὸν, καὶ καιρίας μὲν οὐ πληγῆς ἁμαρτάνει, τύπτει δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ὦμον, καὶ πεπώκει. ποιήσας δὲ τοῦτο, ἐξανίστη, ὡς σὺν τοῖς διώκουσι χρόοιτο. ἐπεὶ δὲ ἐγνώσθη ὃς ὢν, ὁμοῦ δὴ σὺν Ἀσσυρίοις προθύμως ἐλαύνων τὸν ἵππον, ἐδίωκεν. συνταῦθα δὴ ἤδη οἱ μὲν δηλονότι οἱ βαρβαρικοὶ ἵπποι ἐχόμενοι, ἀφ' ὧν κατέπεσον ἐκεῖνοι· ἐπεὶ δὲ ἐλαφρότερα ἦν τὰ τῶν ταχέων ἵππων, μᾶλλον πάντες ἐξ

20. Κῦρος μὲν δὴ ἀμφιπαξάμενος τοῦτο ἐπανάχωρεῖ εἰς τὴν Γαδάτα χώραν· καὶ προσάξας οἷς ἔδει ἀμφὶ τὰ αὐχμήλωτα ἦλθεν, εὐθὺς ἐπορεύετο ὡς ἐπισκεψόμενος τὸν Γαδάταν ὅπως ἔχοι σὺν τῷ στρατεύματι. προσδραμὼν δέ τις αὐτῷ ἤγγειλε δὴ ὁ Γαδάτας ἐπιδεδραμηκὼς τὸ τεῖχος ἀπήγγελε. ἰδὼν δὲ ὁ Κῦρος αὐτὸν ἥσθη τε καὶ εἶπεν, ἰὼ ὦθεν σὺ ἥκεις ἐπισκεψόμενος πῶς ἔχομεν. ἰὼ δή, εἶπεν ὁ Γαδάτας, ναὶ μὰ τοὺς θεούς σε ἐπαναγαστασόμενος ἥκω ὁποῖός τις ποτὲ φαίνῃ ἰδεῖν, ὁ τοιαῦτ' ὢν ψυχὴν ἔχων, ὅστις οὔτ' οἶσθ' ἐγὼ ὅ, τι τῶν μὲ δεόμενος, οὔτε μὴν ἀπεχόμενός γε μὴ οὐ τῶν πρὸς ἄξιον, οὔτε μὴν εὖ πεποιηκὼς ἐμοῦ (εἰς γε τὸ ἴδιον) ἐπιδεῖν ὁπόθεν, ἀλλ' ὅτι τοὺς φίλους σοι ἐδεξάμην, ἅπερ ἐμοὶ προθύμως ἐβοήθησας, ὡς νῦν τὸ μὲ ἐπ' ἐμοὶ εἴχομεν, τὸ σοὶ ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι. ἐμὲ μὲν τοὺς θεοὺς, ὦ Κῦρε, εἰ ἐθέλοις ὅπως ἔφην ἐξαρχῆς, καὶ ἐπαιδαποιησάμενος, σὸν οἶδα εἰ οὐκ ἐπαισάμενος παῖδά πολ' ἂν τινὸς ἐμοὶ ἐπῳήσαι ἄλλως τε οἶδα παῖδας, καὶ τοῦτον τὸν νῦν Ἀστυελίαν βασιλέα, πολὺ πλείω ἤδη τ' αὐτοῦ πατέρα ἀνιάσοντα ἢ σὲ νῦν δυνάτην ἀνιᾶν. καὶ ὁ Κῦρος ὦθεν τοῦτο εἶπεν ὧδε, ὦ Γαδάτα, ἦ πολὺ μεῖζον παρεὶς θαῦμα, ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. καὶ τί δὴ ζοῦτ' ἔστιν; ἔφη ὁ Γαδάτας. ὅτι τοσοῦτοι μὲ Πέρσαι, ἔφη, ἐπεδάσαντο ὥστε σε, τοσοῦτοι ὄντες Μῆδοι, τοσοῦτοι ὄντες Ὑρκάνιοι· πόλεις τε οἱ παρόντες Ἀρμενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. καὶ ὁ Γαδάτας ἐπισχάθη, ἀλλ', ὦ ζεῦ, ἔφη, καὶ τάτοις πολλὰ ἀγαθὰ δοῖεν οἱ θεοὶ, καὶ τελεῖσε τὴν αἰτίαν ἔχ τάτων τοιάτων εἶναι. καὶ ὅπως μήτοι δὺς ἐπαινεῖς, ζοῦτος, ὦ Κῦρε, καὶ ξενίσωμεν καλῶς, δέχε τὰ ξένια οἷα ἐγὼ δυνάμαι. ἅμα γὰρ καὶ ξενίσωμεν καὶ ἄλλος. ἢ θεραπεύσομαι πάμπολλα, ὥστε καὶ ζῆναι τὸν βελόμενον, καὶ ξενίζειν ἅπαντα τὸν στράτευμα ἀξίως τοῦ καλῶς πεπονημένου καὶ καλῶς συμβάντων. γὰρ καὶ ξενίσωμαι

20

21. Ὁ δὲ Καδούσιος ὑποθορυλάκησε, καὶ ἐμετέχε τοῦ διώξεως· βελόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι ποιῆσαι, ἅτε ἀναχωνευσόμενος, οὔτε εἶπεν οὐδὲν τῷ Κύρῳ, κατέθει τὴν ὁδὸν ὡς Βαβυλῶνα χώραν. διεσπαρμένοις δὲ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ ἐπιὼν ὁ Ἀστύαγος σὺν τοῦ πόλεως, οὗ δὴ κατέφυγε, σωτηρίαν μᾶλλα δὴ σωτεθωρηγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. ὡς δ' ἤγγελ" μόνος εἶναι τοὺς Καδουσίους, ἐπῆλθε, καὶ ὧν τε ἄρχοντα τοῦ Καδουσίων ἀπέκτεινε, καὶ ἄλλους πολλούς· καὶ ἵππους" τε πολλοὺς λαμβάνει τοῦ Καδουσίων, καὶ

21

γὰρ ξενίσωμαι

γὰρ μήτις ὅτιας τις γὰρ δὲ τινας

καὶ ὧν ἄγγιλος λείαν ἐυτύχαιον ἀφαιρεῖτας. καὶ ὁ μὲν Ἀσυρίος διώξας ἄχρις οὗ ἀσφαλὲς ᾤετο εἶναι, ἀπεστράπετο· οἱ δὲ Καδούσιοι ἐσώζοντο ὡς τὸ τροχοειδὲς ἀμφὶ δείλην οἱ πρῶτοι. Κῦρος δὲ ὡς ἤσθετο τὸ γεγονὸς, ἐπαίνησε τε τοὺς Καδουσίους, καὶ ὅλην ἵδρι τετειμημένον ἀναλαμβάνειν, τοῦτον μὲν ὡς Γαδάτᾳ ἀπέπεμπεν ὅπως θεραπεύοιτο· τοὺς δὲ ἄλλους συγκατεσκεύα, καὶ ὅπως ἐπιμέλειαν ἔχοιεν σωτερεμελεῖτο, παρελαμβάνων τὸ ὁμοπάμων Περσῶν σωτερμελεῖς (οὐ γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀγαθοὶ σωτερπονεῖν εἰθέλουσι) καὶ ἀνιώμενος μάλιστα αὐτὸς ἰκνυμένος ἔλεγε· ὦ Ζεῦ ὡς καὶ τὰ ἄλλα δεσπονοῦντων, ὡς ἔγωγε ἤδη ὥρα ἐστὶν, Κῦρον ἐπισωτοῖς τοῖς ὑπηρέτας καὶ τοῖς ἰατροῖς οὐδένα ἐκὼν ἀτιμέλητον παρίλιπεν, ἀλλ' ἢ αὐτὸς ἐφέρετο, ἢ, εἰ μὴ αὐτὸς ἐξαυτοῦ, πέμπων φανερὸς ἦν τοὺς θεραπεύοντας. καὶ τότε μὲν οὕτως ὠκοιμήθησαν.

γρ. ἔπεμπεν ὡς θεραπεύσοιτο,

γρ. θεραπεύσοιτο. γρ. καὶ θεράποντας.

22. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ κηρύξας σωτέναι τὸ μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχοντας, τοὺς δὲ Καδουσίους πάντας, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνδράποδον μὲν τὸ γεγυημμένον πάθος· τὸ γὰρ ἀμφορτάνειν ἀνθρώπους ὅπλας, οὐδὲν, οἶμαι, θαυμαστόν. ἄξιοί γε μέντοι ἐσμὲν ἔτι μείζονος παθεῖν ἕνεκα τούτου, εἰ μὴ τοῦτο πρόγμασι ἐπιλαύσομεν τὰ ἀγαθὰ, τὸ μαθεῖν μή ποτε ἀμαρτάνειν ἀπὸ ἔτι ὅλης δυνάμεως ἀσθενεστέρων τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. καὶ οὐκ τοῦτ', ἔφη, λέγω, ὡς οὐ δεῖ ποτε καὶ ἐλάσσονι ἔπι μάχεσθαι ἢ ὅσῳ ἂν δέῃ, ἢ νῦν ὁ Καδούσιος ἔχει· ἀλλ' ὧν τις κοινὸν μέν ἐστι πρᾶγμα τὴν ἰσχυρὰν βοηθῆσαι, ἐστι μὲν ἀπατηθῶναι, ἔστι δὲ τὰ ὑπαρχόντα εὖ θέσθαι, ἐξαπατήσαντι τοὺς πολεμίους, ἄλλοσε τρέψαντα ἀπὸ τῶν ἐξελευθέρων· ἔστι δὲ ἅμα παρέχοντα πρόγμασι τοῖς πολεμίοις, τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρίχειν. καὶ οὕτω μὲν οὐδ' ὁ χωρὶς ὢν ἀπίστως, ἀλλ' ἐξαρπάσεται τὸ ἰσχύον· ὁ δὲ ἀπολῶν, μὴ ἀναχωνωσάμενον ὅπως ἂν ᾖ, οὐδὲν τι ἀφέλιμον πάσχει ἢ εἰ μόνον ἐστρατεύετο· ἀλλ' ἀντὶ μὲν τούτου, ἔφη, ὧν Θεὸς θέλῃ, ἀμυνούμεθα τοὺς πολεμίους ὧν εἰς μαχεῖν. ἀλλ' ἐπειδὴν πάντα ἀσφαλισώμεθα, ἄξω ὑμᾶς ἐνθένδε τὸ πρᾶγμα ἐνθύσετο, καὶ ἅμα μὲν θήσομεν τοὺς πλουτήσοντας, ἅμα δὲ δείξομεν τοῖς πολεμίοις, ἔνθα κρατῆσαι νομίζουσιν, ἐντεῦθεν ἄλλους αὐτῶν κρείττους, ὧν Θεὸς θέλῃ, καὶ ὅπως γε μηδὲν ἧττον χωρὶς ὑμᾶς ὀρθώσιν ἔνθα καὶ τὸ καινὸν ἡμᾶς τοὺς συμμάχους. ὧν δὲ μὴ ἀντιπαξίωσι,

καὶ σὺν μὲν

καὶ σωμῶν αὐτῶν τὰς κώμας, καὶ δηώσωμεν τὴν χώραν, ἵνα μὴ
ἀηδῶς ἐποίησαν ὁρῶντες ἐυφραινόμενοι, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ
ἡγούμενοι ἀνιῶντες. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, ἔφη, ἀλεγεῖτε ἰόντες· ὑμεῖς
δ', ὦ Καδούσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἕλε-
σθε, ἢ ᾧπερ ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν θεοῖς ἡγεῖσθαι καὶ
σὺν ἡμῖν, ἵν' ὑμῖν εὖ πράττωμεν· ἐπειδὰν δ' ἕλησθε καὶ ἀλεγη-
σῆτε, πέμψαντε πρὸς ἐμὲ τὸν αἰρεθέντα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐ-
πραξαν.

23. Ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ ἐξήκαζε τὸ στράτευμα, καὶ κατ- 23
έστησεν εἰς τάξιν τὴν ἠρημένον ὑπὸ τῶν Καδουσίων, ἐκέλευσε πλη-
σίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἵν' ὡμαθόμεθα, ἀναδαρ-
μώσωμεν τοὺς ἄνδρας. οὕτω δὴ ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες ἐθαύμαζον μὲν
τοὺς Καδουσίους, ἐθήουν δὲ τὴν χώραν. ποιήσαντες δὲ ταῦτα, ἀπῆλ-
θον πρὸς ἐπτὰ ἡμέρας ὁδὸν τῆς πολεμίας ἔχοντες πάλιν εἰς τὴν Γαδάτ-
ταν. συνοήσας δ' ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες, ὅντες πλησίον
Βαβυλῶνος, κακῶς πείσονται, ἂν μὴ αὐτὸς αἰεὶ παρῇ, οὕτως ὅσους
τε τῶν πολεμίων ἀφίη, καὶ τούτους ἐκέλευσε λέγειν τῷ Ἀσσυ-
ρίῳ, καὶ αὐτὸς κήρυκα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν λέγοντα τάδε, ὅτι
ἕτοιμος εἴη ἐᾶν τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ
καὶ ἐκεῖνος βούλοιτο ἐᾶν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς αὐτὸν ἀφεστη-
κότων ἐργάτας. καί τοι, ἔφησυ μέν, ὦ καὶ δυὼ κωλύειν, ὀλί-
γους γ' ἂν κωλύσῃς (ὀλίγη γάρ ἐστι γῆ ἡ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεστηκό-
των) ἐγὼ δὲ πολλῷ ἂν σοι γῆν ἐρῶ σπείρειν εἶναι. εἰς δὲ τὴν τοῦ
κηρυκος κομιδὴν, ὦ μὲν πόλεμος ᾖ," ὁ κηρυκεύων μέν, οἶμαι, ἠ- γρ. ὁ ὅπλα κομί-
σετο· ὦ δὲ εἰρήνη γένηται, δηλονότι σύ, ἔφη. ὦ μέλλοι τις ἢ δῶ τὴν μὲν, οἶ-
μαι, κηρυκεύ-
ειν· "ὅπλα ἀνταίρηται σοι, ἢ τῶν σῶν ἐμοί, τούτως, ἔφη, ὡς ἂν σὺ δ- γρ. ὁ-
δωώμεθα, ἐκάτεροι ἀμυνώμεθα. τοῦτο ἐπισείλας τῷ κήρυκι πλείτων. γρ. ταῦτα
ἀπέπεμπεν. οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ἐπεὶ ἤκουσαν "τοῦτο, πάντα ἐποίουν, πάντα, ἐπ-
ειθόμενοι τῷ βασιλεῖ συγχωρῆσαι τοῦτο, καὶ ὑπεμνημόνευον ὅ τι ποιοῦντο τε τὸν βασ.
πολέμου λῆξειν. καὶ ὁ Ἀσσύριος μέλλοι, εἴτε ὑπὸ τῶν ὁμοφύ-
λων πεισθεὶς, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔτω βεληθείς, συνήνεσε ταῦτα. καὶ
ἐλθόντα συνῆκαν, τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶναι, τοῖς δὲ ἀ-
ποφόροις πόλεμον. ταῦτα μὲν δὴ περὶ τῶν ἐργατῶν διεπράξαντο.
ὁ δὲ Κῦρος· τοὺς μὲν ἐθνικοὺς τῶν χιλιάδων τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐκέ-

λευσε

λύσε καταθέσ, εἰ βούλοιντο, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ, τὴν ἢ τὴν
γρ. ἄλλην πολεμίαν λείαν" ἦλθον ὁπόθεν δυνατὸν, ὅπως εἴη ἡ στρατιὰ ἡδίων
τοῖς ξυμμάχοις. οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι οἱ αὐτοὶ, καὶ ἄνδρ ἕκαστ λαμβά-
νειν τὰ ἐπιτήδεια· ἡ δὲ ἐν τῷ πολεμίων τροφὴ κυριωτέρα τῆς στρα-
τείας ἐδόκει παρέχειν.

24 24. Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ὁ Κῦρος ἰέναι ὡς ἀπιών, παρῆν
ὁ Γαδάτας ἄγων τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων, ὡς
γρ. ἵππους ἂν ἐξ εἴκοσι μεγάλους, καὶ "ἵππους γε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ
ἵππων, οἷς ἠπίστησε μετὰ τῶν ἐπιβατῶν. ὡς δὲ ἐπλησίασεν, ἔλε-
γρ. δίδωμι ξεν ὧδε, ὦ Κῦρε, νῦν μέν σοι ἐγὼ" ἄγω ταῦτα, ἵνα σὺ τῇ παρούσῃ
ταῦτα σὺ τῇ χρῇ αὐτοῖς ἂν τι δέοι. νόμιζε δ', ἔφη, καὶ πάντα πάντα τὰ ἐμὰ
παρ. σὰ λέγω σοὶ εἶναι. οὔτε γάρ ἐστιν, οὔτ' ἔσται ποτὲ, ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φιλίᾳ
καταλείψω τὴν ἐμὴν οἰκίαν, ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, συνεμοὶ τιμᾶσθαι
πάντων μάλιστα τῶν ὑπαρχόντων ἡμῖν. καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε (ὄμνυμί σοι τοὺς θεοὺς, οἳ καὶ ὁρῶσι πάντα καὶ
ἀκούουσιν) οὔτε ἄδικον, οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν οὔτ' εἰπὼν οὔτε ποιήσας
ἔπαθον. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδάκρυσε τὸν αὐχένα τύχῃ, καὶ
δοκεῖ πηδωνὴ τὴν πολεία εἰπεῖν.

25 25. Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας, ὡς μὲν πάθοι οἷα πεπόνθει αὐτὸς, ἐλέξε
τὸν ὧδε, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχομαι, ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω, σύ-
νεστί μοι δοὺς αὐτοὺς ἢ νῦν σοι εἶχον, ὡς ἔοικε· ἐγώ τε (οὐ δὴ πά-
γρ. ἐπιθυμῶ λαι "ἐπεθύμουν) τῶν Περσῶν ἱππικὸν θᾶττον ἐκπληρώσω εἰς τοὺς
μυρίους ἱππέας. τὰ δὲ ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔ-
φη, ἕως ἂν μεῖζον ἔχοντα ὥστε σοι μὴ ἡπᾶσθαι ἀνηδωσόμενον. εἰ δὲ
πολεῖσι μοι δοὺς ἀπίοις, ἢ λαμβάνων παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ
οἶδ' ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. ταῦτα μὲν ὁ Γαδάτας
εἶπεν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν πισεύω σοι (ὁρῶ γὰρ σε τὸν τρόπον) φυλάτ-
γρ. ἄρα, εἰ τειν μέντοι "ὅρα, εἰ ἐπιτήδειός εἰμι. ἔως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν τῇ
Ἀσσυρίᾳ, καλῶς δὴ ἐδόκει εἶναι· ἐπεὶ δ' ἐμοῦ παῖδος κτῆσις· τὰ δὲ
μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος ἐγὼ οὖσα, ὅσα μὲν ὠφελεῖσθαι ἔστιν
ὑπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπολαύομεν· ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι, οὐ-
κ ἐδὲ δῆθεν ἀπόλεις τούτων ἐκποδὼν ἡμᾶς. νῦν οὖν ἐπεὶ ἐχθροί
ἐσμεν, δῆλον ὅτι ἐπειδὰν σὺ ἀπέλθῃς καὶ αὐτοὶ ἐπιβαλούσομεθα
καὶ ὁ οἶκος ὅλος, καὶ εἴμην λυπηρῶς βιωσόμεθα, ὅλως τοὺς
ἐχθροὺς

ἐχθρεῦς καὶ πλησίον ἔχοντες, καὶ κρείττους ἡμῶν αὐτῶν ὁρῶντες.
πάχ' ἰοὺ ἐ' ποῖς ἂν, καὶ πόθεν τοῦτο σὸν σύνεδρον πελάσης ἰῶναι; γρ. εἶτε πε
ὅπη, ὦ Κῦρε, ἡ ψυχή μοι, ἀφ' ὧν ὑβρίσαμεν καὶ ὠργίσαμεν, οὐ τὸ ἀσφα- ἀν,
λέστατον σκοπεῖσα διῆλθε, ἀλλ' ἀεὶ τοῦτο κύκλῳ, ἅπερ ποτὲ ἔσχε
δοκοῦσα ἀφ' ὧν καὶ θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὃς ἀφανεστέρους
τοὺς ἐμοὺς τῶν αὐτῶν ἀδικῶ, ἀλλ' ἐμοῦ πλείω ὑποπλοῦσαι βελτίονα ἐαυ-
τὴν εἶναι; πεισαρεῦν, οἶμαι, αὐτὸς πονηρὸς ὤν, πᾶσι πονηροπέ-
ρους ἑαυτοῦ συμμάχους χρῆσθαι. ἐμοῦ δέ πως ἄρα καὶ βελτίων αὐτοῦ
φανῆναι βούλοιτ', ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀδύνατόν σε δοκῶ τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μά-
χεσθαι, ἀλλ' ὑπεῖκον ἀρκέσω τοῦτο μηχανώμενος, ἕως ἀνέλῃ τὴν αὐ-
τοῦ βελτίονα. τοῦτο μήτε ἐμὲ ἀνιᾷν καὶ σοὶ τῶν πονηρῶν ῥᾳδίως,
οἶμαι, κρείττων ἔσῃ.

26. Ἀκούσαντι τοῦ Κύρου τοῦτο ἔδοξεν ἄξια ἐπιμελείας 26
λέγειν, καὶ εὐθὺς εἶπε, τί σοι, ἔφη, ὦ Γαδάτα, οὐχὶ τὰ μὲν τείχη φυ-
λακὴν ἰσχυρὰν ἐποίησας, ὅπως ἂν σοι εἴη ἀσφαλῶς χρῆσθαι ὁπόταν
εἰς αὖθις ἴῃς; αὐτὸς δὲ σοὶ ἡμῖν στρατοῦν, ἵνα μὴ μόνοι θεοὶ ὥσπερ
νῦν σοὶ ἡμῖν ὦσιν, οὗτός σε φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦτον; ὁ, τι δ'
ἂν σοὶ ὁρᾶν δοκῶν, ἤδη σοι ὠργισμένος ἔχων, σοὶ ἐμοὶ προσθοῦ.
καὶ σύ τ' ἂν ἐμοί, ὡς γε μοι δοκῶ, πάνυ χρήσιμος εἶναι, ἐγώ τέ σοι
ὡς ἐὰν δύνωμαι πειράσομαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδάτας ἀνέ-
πνευσέ τε καὶ εἶπεν, ἆρ' ἐμοῦ, ἔφη, δυναίμην ἂν Cυσκοδασαί μοι
φθάσαι, πρὶν σε ἐξιέναι; βουλομαι γάρ σοι, ἔφη, καὶ τῶν μετέρω
ἄχθη μεῖ' ἐμαυτοῦ. ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φθάσῃς μήτοι, ἐγὼ γὰρ ἐπι-
χήσω ἐς' ἂν κωλῶς σὺ φῇς ἔχειν. οὕτω δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελ-
θὼν, ἐφύλαξε μὲν τὰ τείχη σοὶ Κύρῳ ἁ ὠχυρώσαθ', συνεισκοδά-
σας τοῦ πύλου ὁπόσοις ἂν οἷός μέγας κωλῶς οἰκοῖο· ἦγε δὲ
καὶ τῶν ἑαυτοῦ τῶν τε πιστῶν οἷς ἤδιθ', καὶ ὧν ἠπίστει πολλούς, ἀ-
ναγκάσας τοὺς μὲν αὐτῶν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τοὺς δὲ καὶ ἀ-
δελφὰς, ὡς διδεμένους τούτοις κατέχοι αὐτούς. καὶ τὸν μὲν
Γαδάταν ὁ Κῦρος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἔχων ἦει, καὶ ὁδῶν φρεσῆ-
ρας καὶ ὑδάτων καὶ χιλοῦ καὶ σίτου, ὡς ἀεὶ σὺν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρα-
τεύοιτο.

27. Ἐπεὶ δὲ παρεσκεύαστο καὶ τὰ περὶ τὴν Βαβυλωνίων πό- 27
λιν, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ καὶ ὁδὸς ἣν ἤει παρ' αὐτὸ τὸ τεῖχος φέρειν,

καλέσας

κωλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν Γαδάταν, ἠρώτα εἰ ἄλλη ὁδὸς εἴη, γρ. ὅπῃ δεξῆς ὥστε μὴ πάνυ τολμήσον ἄγειν ἐς τείχος. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, εἰσὶ γρ. ὅπῃ δεξῆς αὐτῇ ὅτι τὸ στρατεύμα σκληρὸν καὶ πολλὰ ὁδοί, ἀλλ' ἔγωγ' ἔφη, ᾧ ὁμόλυ καὶ βούλεσθαι ἄν σε νῦν ὅτι ἐγγύτατω ἄγειν τῆς πόλεως, ἵνα καὶ "ἐπιδείξῃς αὐτῇ ὅτι τὸ στρατόμα, ὅτι ζοι ἤδη πολύ τε ἰσὶ καὶ κακοὶ, ἐπεὶ καὶ ὅτε ἐλαττον ἦσαν, προσῆλθές τε ὡς αὐτὸ τὸ τεῖχος, καὶ "ἐβιῶντο ὑμῶς ὀλλοὺς ὄντας· νῦν δὲ καὶ εἰ παρεσκευασμένοι τε ἰσὶν, ὥσπερ" ποῖς σε εἶπεν ὅτι παρασκευάσοιντο ὡς μαχούμενοι, οἶδα ὅτι ἰδόντι αὐτῇ τῷ σῷ δυνάμιν, πάλιν "ἀπαρασκευάσται τὰ αὐτοῦ φανεῖ.

28

28. Καὶ ὁ Κῦρος ποῖς ταῦτα εἶπε, δοκεῖς μοι, ὦ Γωβρύα, θαυμάζειν ὅτι σὺ μὲν χρόνῳ πολὺ μείονα ἔχων στρατιὰν ἦλθον, γρ. ἐπεὶ πλείω δυνάμιν ἔχω ποῖς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσήκαγον· νῦν "δὲ πλείω δυνάμιν ἔχων σὺν ἐλέλυκα αὐτὰ τὰ τείχη ἄγειν. ἀλλὰ χρὴ μὴ θαυμάζειν, ἔφη· οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ ἐστι προσιόντι τε καὶ παρόντι. προσάγοντι μὲν γὰρ ἅπασιν, οὕτω τεταγμένοις "ὡς ἂν οἷόν τ' ἄριστα μάχεσθαι· ἀπιόντας μέντοι οἱ σώφρονες ἦ ἂν ἀσφαλέστατα, ἢ ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν. πολεμίαν δὲ ἀνάγκη ἐστὶν ἐκτετάχθαι μὲν πρὸς ἅμαξαις, ἀνειργμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφορίοις ἐπὶ πολύ. πρὸς τοῦτο δὲ δεῖ πάντα προχειρολύφθαι τοῖς ὁπλοφορίοις, καὶ μηδαμοῦ πρὸς τοῖς πολεμίοις χρῆσθαι τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι. ἀνάγκη οὖν οὕτω παρδευόμενον, ἐπὶ λεπτὸν καὶ ἀσθενὲς τὸ μάχιμον τεταχθαι. εἰ οὖν βουλεύοιτο ἐκ δὲ τείχους ἀθρόοι πῃ προσπεσεῖν, ὅπῃ προσμίξαιεν, πολλῷ ἂν ἐρρωμενέστερον ξυμμιγνύοιεν τοῖς πολεμίοις. καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μαχομένοις παρδευόμενοις μαχομένοι καὶ αἱ ἐπιγρ. τὸ ἐγγὺς βοηθείαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ τείχους βεβηκόσι "τοὺς ἐγγὺς καὶ προσδοκᾶν μείνειν καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. ὧν δὲ μὴ μέσον ἀπέχοντες παρέωμεν ἢ ἐφ' ὅσον καὶ νῦν ἐκτεταμένοι παρδυόμεθα, τὸ μὲν πολὺ θαθ κωτύψοντες ἡμᾶν, τάχ' δ' ἂν τῶν παρυφασμένων ὄπλων πᾶς γρ. ἂν τῷ ὄχλῳ δεινὸς φαίνεσθαι." ὧν δ' ἄρα καὶ οὕτως ἐόντων ἐπεξίσοτ' ἐπ' ἐκ. σί πῃ, ἐκ πολλοῦ προορῶντες αὐτοὺς ἐκ ἂν ἀπαρασκόσθοι λαμβανοίμεθα. μᾶλλον δ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, οὐδ' ἐπιχειρήσουσιν ἐπὶ πᾶν ποῖσι δέοι ἀπὸ δ' τείχους καὶ ἀπιέναι, ὧν μὴ τῷ ὅπλῳ ὑπαλύξωσι δ' παντὸς κρείττους εἶναι· φοβεροὶ γὰρ ἡ ἀπεχώρησις. ἐπεὶ δ' ταῦτα

πωῦτα εἶπεν, ἔδοξέ τε ὀργῶς τοῖς παροῦσι λέγειν, καὶ ὁ Γωβρύας ὥσπερ ἐκπλαγεὶς ἠγείτο. παραμενεῖ μὲν ἡμῖν ἡ τῶν πόλιν καὶ στρατόμαχον, ἀεὶ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον πιεύμενον ἀπεχώρει.

29. Ἐπεὶ δὲ παρῄνουν οὕτως ἐν τοῖς γιγνομένοις ἡμέρας ἀφικνεῖται πρὸς τὰ μηδόμενα " Ἀσσυρίων καὶ Μήδων, ὁ γὰρ σύμμαχος ἦν αὐτοῖς, ἐστρατεύοντο, εἰστρατεύοντο δὴ τρία ὄντα ἔθνη " Ἀσσυρίων φρούρια, γὰρ σύμμαχον ἐν μὲν αὐτῶν τὸ ἀσθενέστατον " προσβαλὼν βίᾳ ἔλαβε. τὸ δὲ δύο γὰρ βία προσφρουρίων φοβῶν μὴ Κῦρος, πείθων δὲ Γαδάτας, ὥσπερ παρῄνουν τοὺς φυλάττουσι. ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπράξατο, πέμπει πρὸς Κυαξάρην, καὶ ἐπέστελλεν ἥκειν αὐτὸν ἐπὶ τὸ στρατόμαχον, ὅπως περί τε τῶν φρουρίων ὧν εἰλήφασιν βουλεύσαιντο ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, καὶ ὅπως διασώσομεν τὸ στρατόμαχον, καὶ ἅμα τῶν ἄλλων σύμμαχον γίγνοιτο, ὅτι ἂν δοκῇ σὺν τούτοις πράττειν. ἵνα δὲ κελεύῃ, εἶπε, ἵνα ἐπὶ σὲ ἀνὼς σκέψιν ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος. ὡς μὲν δὴ ἄγγελον ἦκεν τῶν ἀπαγγελλόντων.

30. Ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσεν ἐν τούτῳ τὴ Γαδάταν τὸν τοῦ Ἀστυάγους σκηνὸν, ἵνα Κυαξάρει οἱ Μῆδοι ἐξέλιον, τοῦτον καλασκευάσαι ὡς κάλλιστα τῇ τε ἄλλῃ καλασκευῇ ἵνα ἔχοι, καὶ τὸν γυναῖκας εἰσαγαγεῖν τὸν γυναικῶνα τὸ σκηνῆς, καὶ σὺν αὐτοῖς ὡς μυστρυγὸς αὖπως ἐξηρημένας ἦσαν Κυαξάρει. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττον. ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν Κυαξάρην, ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκούσας ὁ Κυαξάρης αὐτοῦ, ἔγνω βέλτιον εἶναι τὸ στρατόμαχον μένειν ἐν τοῖς μισθοφόροις. καὶ δὴ οἱ Πέρσαι, οὓς μετεπέμψατο ὁ Κῦρος, ἦκον· ἦσαν δὲ μυριάδες τέτταρες τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. ὁρῶν οὖν καὶ τούτους πολλὰ συνομένους τῶν Μηδικῶν, τούτων ἂν ἐδέκετο ἥδιον ἀπαλλαγῆναι μᾶλλον ἢ ἄλλου ὁτουοῦν ἐσδέξασθαι. ὁ μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸ στρατὸν, ἐρόμενον τὸ Κυαξάρην, καὶ τῶν Κύρου " ἐπιστολῶν, εἴ τι δέοιτο τοῦ στρατόμαχον, ἐπεὶ ἐκ ἔφη γὰρ ἐπιστολὰς δεῖσθαι, αὐθημερόν, ἐπεὶ ἤκουσε παρόντα Κῦρον, ᾧ χρὴ πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ στρατόμαχον.

31. Ὁ δὲ Κυαξάρης τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύετο σὺν τοῖς παραμένουσι Μήδων ἐπὶ τὸν Κῦρον. ὡς δὲ ἤσθετο ὁ Κῦρος προσιόντα αὐτὸν, γὰρ τὸς τε τῶν Περσῶν ἰππέας καὶ τοὺς Πέρσας ἐπὶ πᾶσι, πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους

δους πάντας καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Ἰχναίους, καὶ τὴν ἄλλην
γρ. ἰυπποτάτους, ἀπάντα, δηλονότι συμμαχίαν τοὺς ἐυιππο βατοὺς τε καὶ εὐοπλοτάτους, ἀπάντας, καὶ ἐπιδείκνυσι τῷ Κυαξάρῃ τὴν δύναμιν. ὁ δὲ Κυαξάρης, ἐπεὶ εἶδε
γρ. δηλονότι σὺν μὲν τῷ Κύρῳ πολλὰς τε καὶ καλὰς κεφαλὰς σωσιποιμένας, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγους τε καὶ ὀλίγην ἀξίαν θεραπείαν, ἀτιμίαν τε ἐνόμιζεν αὐτῷ εἶναι, καὶ ἄχθεσθαι αὐτὸν ἐλαύνειν. ἐπεὶ δὲ κατέβησαν ὁ Κῦρος ἀπὸ τοῦ ἵππου πρῶτος ἐπιλήσων αὐτὸν τὸν νόμον, ὁ Κυαξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπιστροφὴ δέ· καὶ ἐφίλησε μὲν αὐτόν, δάκρυον δὲ φανερὸς ἦν.

32 32. Ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος τοὺς μὲν ἄλλους ἀπαντᾶν ἐκέλευσε
γρ. ἀναστάντας, ἀναπαύσασθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κυαξάρους, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τοῦ ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ φοίνικας τινας, ἔστρωσε τῶν Μηδικῶν πίλων ὑποβάλλειν ἐκέλευσεν αὐτῷ, καὶ καθίσας
γρ. ἔστεν ἄδει, αὐτὸν καὶ παρακαθησάμενος· "ἠρέμα ὦδε, εἰπέ μοι, ἔφη, ὡσὼς τῶν θεῶν, ὦ θεῖε, τί μοι ὠργίσθη· καὶ τί χαλεπὸν ὀφθὲν οὕτω χαλεπῶς
γρ. ἀπεκρίνατο. ὅτι, ὦ Κῦρε; φέρεις; σὺ τοίνυν δὴ ὁ Κυαξάρης" ἀπεκρίνατο τοιάδε, ὅτι, ἔφη, ὦ Κῦρε, δοκῶν με δὴ, ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται, καὶ τὴν πάλαι στρατηγὸν καὶ πατρὸς βασιλέως στεφυκέναι, καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἐμαυτὸν μὲν ὁρῶ οὕτω παιδικῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν τε καὶ μεγαλοπρεπῆ παρόντα. καὶ τοῦτο χαλεπὸν μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δέ, ὡς ζεῦ, χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἥκιστα ἐχρῆν τοῦτο πεπονθέναι. ἐγὼ μὲν οὖν δοκῶ δικαίως ἂν
γρ. χῆς καλαδῶσαι ἡδέως ἂν τοὺς ἐμοὺς ἐμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεσχεδῶς ἐμοί. οὐ γὰρ ἀγνοῶ τοῦτ', ἔφη, ὅτι οὐ σύ μου μόνον μείζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ
γρ. ἀπαιδᾶσί μοι, δοῦλοι ἰσχυρότεροί εἰσιν ἐμοῦ· "ὑπανιστάσῃσί μοι, καὶ καλεπωδέστεροί εἰσιν ὥστε δικαίως ποιοῦσιν μᾶλλον ἐμὲ κακῶς ἢ πολεῖν τὰ ἐμοῦ.

33 33. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, πολὺ ἔτι μᾶλλον συνεχεῖτο ὑπὸ τῶν δακρύων· ὥστε καὶ τὸν Κῦρον ἐπεπαύσατο ἐμπεδοῦσαν δακρύων τὸν ὄμμα. ἐπιχὼν δὲ μικρὸν ἔλεξε τοιάδε ὁ Κῦρος, ἀλλὰ
γρ. ἀληθῆ, ταῦτα μέν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῶς, οὔτε ὀρθῶς γιγνώσκεις, εἰ οἴει τῇ ἐμῇ παιδιᾷ Μήδους καλεπωδοὺς ὥστε ἱκα-

νοὺς

νους εἶναί σε κακῶς ποιεῖν. τὸ μὴ τοι σε δεδοικέναι καὶ φοβεῖσθαι οὐ
θαυμάζω· εἰ μή τι καὶ δικαίως ἢ ἀδίκως αὐτοῖς χαλεπαίνεις;
παρήσω τοίνυν (οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ λοι-
δορουμένου ὑπὲρ αὐτῶν.) τὸν μὲν τι ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἄμα χα-
λεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἁμάρτημα εἶναι.
ἀνάγκη γάρ, ἔφη, ἅμα τοὺς μὲν φοβεῖν, πολλοὺς ἐχθροὺς ποι- γρ. διὰ μὲν τοῦτο πολλοὺς
εῖσθαι. ἅμα δὲ τοὺς ἄμα πᾶσι χαλεπαίνειν, πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐχθροὺς
ἐμβάλλειν. ὧν ἕνεκα, εὖ ἴσθι, ἐγὼ οὐχὶ ἀπέπεμπον ἄνδρα ἐμαυτοῦ
τοῦτον, φοβούμενος μή τι χρήσοιτο ἅμα τοῖς σοῖς ὀργίλως ὅ, τι πάσχοι
ἡμᾶς λυπήσαι. τοῦτο μὲν οὖν σοῖς θεοῖς ἐμοῦ παρόντος ἀσφα-
λῶς ἔξεστι σοι. τὸ δὲ μή τι σε νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτ' γρ. ἔχει
ἐγὼ χαλεπῶς πάνυ φέρω, εἰ ἀσκῶν ὅσον δυνάμενος τοὺς φίλους ὡς
πλείστα ἀγαθὰ ποιεῖν, ἔπειτα τοιοῦτόν τούτου δοκῶ ἐργάζεσθαι.
ἀλλὰ γάρ, ἔφη, μὴ οὕτως εἰκῇ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιῶμεθα, ἀλλ', εἰ
δυνατόν, σκοπῶμεν κατὰ μικρὸν ὁποτέρου ἐστὶ τὸ παρ' ἐμοῦ ἀδίκημα.
καὶ τοὺς σὺ φίλοις δικαιοπάτραν ὑπάθεσιν" ἐγὼ ὑπατίθημι. ἐὰν γρ. ἔχω ὑπα-
γάρ τι ἐγὼ φαίνωμαι κακὸν πεποιηκώς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἐὰν μέντοι πιθάνου.
μηδὲν φαίνωμαι κακὸν πεποιηκώς, μηδὲ βουληθείς, οὐ καὶ σὺ γάρ τι σε
ἂν ὁμολογήσῃς μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι; ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη. φανῶ
ἐὰν δὴ καὶ" ἀγαθόν πεποιηκώς σε δῆλον· ὦ, καὶ προθυμού- γρ. ἀγαθά σ'. ἐὰν
μενον" προθέσθαι ὁπόσα πλείστα ἡδυνάμην, σὲν ἂν ἐπαινοῖς σε; παραχρῆ
ἄξιον εἶναι μισθὸν ἢ μεμψεως; δίκαιον γοῦν, ἔφη. ἄγε τοίνυν, γρ. προθέσθαι
ἔφη ὁ Κῦρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα καθ' ἓν ὡς ἐγὼ πλεί-
ἕκαστον. οὕτω γὰρ δὴ μάλιστα δῆλον ἔσται ὅ, τι τε αὐτῶν ἀγαθὸν στα ἐποίουν. ἐκ
ἐστι, καὶ ὅ, τι κακόν. ἀρξώμεθα δὲ, ἔφη, ὡς τῆσδε τῆς ἀρχῆς, ἀξί- γρ. ἐπαίνῳ
ου καὶ σοὶ δοκεῖ ἀρχομένους ἔχειν. σὺ γὰρ δήπου ἐπεὶ ἦλθε πόλεις
πολεμίους ἠνδραποδισμένους, καὶ τούτους ἐπὶ σὲ καὶ τοὺς σοὺς χώρᾳ ὠρυμ-
μένους, εὐθὺς ἐπέμπεσες αὐτοῖς τε τὸ Περσῶν κράτος, συμμαχίας αὐ-
τούμενον, καὶ αὐτὸς ἐμὲ ἰδίᾳ, δεόμενον ποιεῖσθαι αὐτὸν μεθ' ἑλ-
θεῖν ἡγούμενον, εἴ τινες Περσῶν ἴοιεν. ἐπακούσας ἐγὼ ἐπείσθην
τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ, καὶ παρεγενόμην, ἄνδρας ἄγων σοι" ὡς ἐ- γρ. ὡς ἐν-
δυνατὸν μάλιστα πλείστους τε καὶ ἀρίστους; ἦλθες γάρ, οἶδ', ἔφη. τί δὲ τούτῳ τρί- δυνατόν
γνωμι μοι πρῶτον εἰπέ, ἔφη, πότερον" ἀδικίαν ἐμοῦ ποιῶν σε κατ- γρ. ἀδικίαν
ἔγνως, ἢ μᾶλλον εὐεργεσίαν; δῆλον, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὅτι ἐκ τινὰ μὲ

γε πεύσεσθαι. πῶς, ἔφη, ἐπιδὰν οἱ πολέμιοι ἥλθωσι, καὶ ἁλῶναι ἐάσει ἕως αὐτοὺς, ὦν τούτων " κατανόησάς με ἢ πόνων τινὸς ἀπηξίωσας, ἢ κινδύνων φεισάμενον; οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ μὲν δή. πῶς οὖν, ἐπεὶ νίκης ἠλευθερώθη σὺν τοῖς θεοῖς ἡμετέρας, καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων, παρεκάλεσα σε ἰόντα, ὅπως καὶ ἡμῖν μὴ αὐτοὺς διάκεισθε, καὶ ἡμῖν ἦ ἡμεροῖσθε, καὶ ἡμῖν ἦ " εἰπὲ ἀγαθὸν ἢ κακὸν συμβαίνει, τοῦτ' ἀφεροίμεθα, ὧν τούτοις ἔχεις πῶς πολεμεξίαις ἐμοῦ κατηγόρησας; ὁ μὲν δὴ Κυαξάρης ἔφη " ταῦτα εἰσίγα. ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἤλεγχε τάδε, " ἀλλ' ἐπεὶ ἔφη τοῦτο σιωπᾷς, ἤδιόν σοι ἦν ἀπεκλείσθαι, τόδε γε, ἔφη, εἰπὲ, εἴπ' ἀδικεῖσθαι νόμισας, ὅτι, ἐπεί σοι ἐδόκει σὸν ἀσφαλὲς εἶναι τὸ διάκειν, σὲ μὲν " αὐτὸν σὸν ἀφῆκας τούτῳ ᾧ κινδύνων μετέχειν, ἐπ' ἐκείνων δὲ τῶν πόνων ἐβούλου συζεῦχθαι μοι; ἐγὼ μὲν τοῦτο αὐτὸν ἠδίκουν, ἄλλως τε καὶ ἐπεὶ ἕως παρεσκευασάμην σοι συμμαχεῖν, τοῦτ' ἂν παρὼν ἔφης, ἐπιδείκνυσθαι. ἐπεὶ δ' ἂν καὶ ἕως " ταῦτα εἰσίγα ὁ Κυαξάρης, ἀλλ' εἰ μηδὲ τοῦτ', ἔφη, βούλει ἀπεκλεισθῆναι, σὺ τοῦτο τοιοῦτον ἦν λέγῃ, εἰπὲ ἂν ἠδίκησα, ὅτι σοι ἀπεκλεισμένῳ ἐμοὶ, ὡς σὸν ἂν βούλοιο, εὐθυμεμνῶς ὁρῶν Μήδους τούτους, παύσας αὐτοὺς ἀναλωκίζειν κινδυνεύοντάς ἐστιν, εἰπὲ ἂν σοι δοκῶ τοῦτο χαλεπὸν ποιῆσαι, ὅτι ἀμελήσας ᾧ ὀρχίζεσθαί σοι, ἐπὶ τούτοις πάλιν ἦ τοῦ " σὲ οὖν ἦδειν οὔτε σοι μεῖον ἂν δεῦσαι μοι ἐδίδεν, οὔτε ῥᾷον Μήδους ἐπιπαχθᾶναι οὐδέν; ἦ γὰρ βελόμενον δήπου ἐπαφᾶ ἦ πεισθῆναι σὲ δεῦσαι μοι. σὺ μὲν οὖν τοῦτο τυχὸν παρὰ Ζεύς," οὐδὲν ἧττον εἰ μὴ τότε πείσαιμι. ἐλθὼν δ' ἔπειθον αὐτοὺς, καὶ οὓς ἔπεισα, τούτους λαβὼν ἐπορευόμην, σὲ ἐπιστρέψαι ᾠόμην. εἰ δὴ τοῦτό γε αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδεὶς ὅ, τι ἂν δίδως, ὡς ἔοικε, δέξεσθαι παρὰ σοῦ ἀναπόδειξιν. σὺ μὲν οὖν ἐξωρμήσαμεν οὕτως. ἐπεὶ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν ἐπράξαμεν οὐ φανερόν ἐστιν; οὐ τὸ στρατόπεδον ἠλώκει τῶν πολεμίων; οὐ πεθνᾶσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ ἐλθόντων; ἀλλὰ μὲν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν οὐ πολλοὶ μὲν ὑπολελοίπεσαν, πολλοὶ δ' ἦσαν; ἐξημεῖ τε μὲν τὰ τῶν φευγόντων καὶ ἀγομένων τὰ σὺ ὁρᾷς τοὺς σοὺς φίλους καὶ ἑκόντας καὶ ἄκοντας, τὰ μὲν σοὶ, τὰ δ' αὐτοῖς ὑπὸ τῷ σῷ ἀρχῷ. τὸ δὲ πάντων μέγιστον καὶ κάλλιστον, τῷ μὲν σῷ χάρεσιν αὐξανομένῳ ὁρᾷς, τῷ δὲ τῶν πολεμίων μειουμένῳ.

γρ. κατανόησάς με ἢ πόνων τινὸς ἀπηξίωσας, ἢ κινδύνων φεισάμενον;

γρ. εἰπὲ καλὸν καὶ ἀγαθὸν Συμ.

γρ. τοῦτο

γρ. ἀλλ' εἰ

γρ. αὐτὸν ἀφῆκα τ. τῷ κινδυνεύειν, ᾧ τ. σ. πέμψαι μοι ἐδόμην.

γρ. τοῦτο

γρ. σὲ οὖν ἦδειν ὄντα σε ἄμεινον δοῦναι ἐδίδεν, ἢ σὲ ῥᾷον

γρ. ἐδίδεν ὦ.

ημῶν· καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρούρια ἐχόμενα, τὰ δὲ σὰ, τὰ ὠφελιμώτερα εἰς τὴν Σύριον ἐπικράτειαν συγκαλεσαμένου σου, πῶς τύραννός σοι προσκεχωρηκότα. τούτων δὲ εἴτι κακόν σοι ἢ " εἴτι γ. εἴτι μὴ ἀγαθὸν, μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλοιμ' ἂν οἷόν ὅπως ἂν εἰ ποιμὶ· ἀκούσομαι μέντοι, ἔφη, οὐδὲν κωλύει. ἀλλὰ λέγε ὅ, τι γιγνώσκεις " ἀγ. αὐτῶν.

34. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως εἰπὼν ἐπαύσατο. ὁ δὲ Κυαξάρης ἔλεξε τοιάδε τινά· ἀλλ', ὦ Κῦρε, ὡς μὲν τοῦτο τὸ σὺ ποιῆσαι κακὸν ἐστιν, οὐκ οἶδα ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι, ἔφη, ἴσθι, ὅτι τοῦτο τὸ ἀγαθὸν τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον, " ὅσῳ πλείων φαίνῃ γ. ὅσῳ ἂν τοσούτῳ μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει. τί τε γὰρ χώρᾳ, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐκπολέμου τῇ ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν, μᾶλλον ἢ τὴν ἐμὴν τὴν σοὶ ὑπὸ Συρίᾳ οὕτως αὐξανομένην. σοὶ μὲν γὰρ τοῦτο ποιοῦντι καλὰ, ἐμοὶ δέ γε ἐστὶ " πηγὴ τούτου ἀπιμίας φέρουσα. καὶ χρή· γρ. πᾶ μαθεῖν, " ἔφη, ἐγὼ ἂν σοι δοκῶ ἥδιον οὕτω δωρεῖσθαι, ἢ παρὰ σὲ γρ. ἔφη ἔτως λαμβάνειν ὧν σὺ νῦν ἐμοὶ δίδως. τούτοις γὰρ πολυζόμενον ὑπὸ ἥδιόν σοι δ. ἢ σοῦ καὶ " μᾶλλα αὐσθάνομαι οἷς πείσεσθαι γίγνομαι. καὶ τούς π. σὲ ὅτω γε ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μικρὰ γε ἀδικουμένους ὑπὸ σοῦ, ἧττον ἂν λαμ. ὡς σὺ γρ. μᾶλλον δοκῶ λυπεῖσθαι, ἢ νῦν ὁρῶν ὅτι μεγάλα ἀγαθὰ πεπόηκασιν ὑπὸ σοῦ. εἰ δέ σοι τοῦτο, ἔφη, δοκῶ ἀγνωμόνως συνθυμεῖσθαι, μὴ σὺ ἐμοὶ τοῦτο, ἀλλὰ σὺ σοὶ τρέψας πάνυ, κωλύεσθαι οἷά σοι φαίνεται. τί γὰρ ἂν, ἔφη, εἰ ἵππους κτῷο, ἃς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα σαυτοῦ τε καὶ τῶν σῶν, τούτοις θεραπεύων ἑαυτῷ γνωριμωτέρους ἢ σοὶ ποιήσειεν, ἆρ' ἂν ὠφεληθείην σε τούτῳ τῷ θεραπεύματι; εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν εἶναι, καὶ ἐκεῖνο κωλυόμην· εἴ τις τοὺς σε θεραπεύοντας, οὓς σὺ κατὰ φρουρὰς καὶ " θεραπείας ἕνεκα κέκτησαι, τούτους οὕτω μᾶθοι ὡς οἷόν τε μᾶλλον ἢ σοῦ βούλεσθαι εἶναι, ἆρ' ἀπὸ τούτου τῆς εὐεργεσίας χάριν αὐτῷ εἰδείης; τί δὲ (ὃ μάλιστα ἄνθρωποι ἀπαίδευτοί τε καὶ θεραπεύσιν οἰκειότατόν ἐστιν) εἴ τις γυναῖκα τὴν σὴν οὕτω θεραπεύσειεν ὥστε αὐτὴν φιλεῖν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν ἢ σὲ, ἆρ' ἂν σε τῇ εὐεργεσίᾳ ταύτῃ ὠφεληθείης; πολλοῦ γ' ἄν, ἔφη, οἶμαι, καὶ δέοι· ἀλλ' οἶσθ' ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοῖτο σε τοῦτο ποιήσας. ἵνα δὲ εἴπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ πάθει ἐμφερές, εἴ τις οὖς σὺ ἤγαγες Πέρ- γρ. ἐγκτείνες

σας οὕτω γεραπεύσειν, ὥσθ' αὐτῷ ἥδιον ἕπεσθαι ἢ σοί, ᾧ ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; οἶμαι μὲν οὖ. ἀλλὰ πολεμιώτερον ἂν ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῶν κατακτείνει. τί δ', εἴ τις τῶν σῶν φίλων, φιλοφρόνως

γρ. εἰ τὸ ὅλος λαμβάνειν ὁπόσοι ἐθέλει, ἐστ' αὐτοὺς τοῦτο

Cyr. " εἰ πόνῳ, λάμβανε τὰ ἐμᾶν ὁπόσα ἰθέλεις, εἰ τοῦτο ἀκούσας οἴχοιτο λαβὼν πάντα ὁπόσα δύναιτο, καὶ αὐτὸς μὴ τῆς σῆς με πλησίον, σὺ δὲ μηδὲ μιτρίους ἔχοις χεῖρας; ἆρ' ἂν δύναιο τοιοῦτον ἄμεμπτον φίλον νομίζειν; νὴ μὰ τοὺς θεούς, ἐγώ, Κῦρε, εἰ μὴ πάντα, ἀλλὰ πάντα γε σοὶ δοκᾶ πεπονθέναι. σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις, εἰ πόνῳ ἐμοὶ τοὺς ἑταίρους ἄγειν, λαβὼν ἔχε πάσαν μὲν τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον καταλιπεῖν. καὶ νῦν ἃ ἔλαβες τῇ ἐμῇ δυνάμει, ἄγε δή μοι, καὶ τὴν ἐμὴν χώραν αὔξεις σὺν τῇ

γρ. μάμη

ἐμῇ " δυνάμει· ἐγὼ γὰρ δοκῶ, οὐδὲν συναίτιος ὢν τῶν ἀγαθῶν, παρέχειν ἐμαυτὸν ὥσπερ γυνὴ σὺ ποιεῖν καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ τοῖσδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις. σὺ μὲν γὰρ ἀνὴρ φαίνῃ, ἐγὼ δὲ τὸν ἄξιον ἀρχῆς. πῶς οὖν σοι δοκεῖ εὐεργετήμασι εἶναι, ὦ Κῦρε; εὖ ἴσθ' ὅτι εἴ τι ἐμοῦ ἐκήδε, οὐδενὸς ἂν οὕτω με ἀποστερεῖν ἐφυλάττε, ὡς ἀξιώμοιο καὶ ἐμοῦ. τί γὰρ ἐμοὶ πλέον τὸ τὴν γῆν πλατύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀπομάζεσθαι; οὐ χάρ τοι ἐγὼ

γρ. διὰ τὸ αὐτὸς τύπτεσθαι ἀξιῶν ἡμᾶς ἑαυτῶν

Μήδων ἦρχον ἀλλὰ τὸ κρείττων πάντων αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον " ἀλλὰ τὸ καὶ αὐτοὺς τούτους ἀξιοῦσθαι ἡμᾶς αὐτῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

35 35. Καὶ ὁ Κῦρος ἔτι λίγνῳ αὐτοῦ ὑπολαβὼν εἶπε, θεοὺς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ θεός, εἴπερ καί σοι θεότερον ἐχαρισάμην, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι ὧν ἄν σου δεηθῶ. ποιήσω, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι μεμφόμενός μοι. ἐπειδὴ γὰρ πεῖσαι ἡμᾶς λάβῃς, ὅπως ἔχομεν πρὸς σέ, ἰὼ μᾶ σοι φαίνῃ τὰ ἐμὰ πεπραγμένα " ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ τῷ σῷ πεποιημένα, ἀπαλλαξόμεθά τε ἐμοῦ σε καὶ ἀπαλλάξω με, εὖ εἰδὼς τὸ νόμιζε εἶναι· ἰὼ σοί ἐπὶ πάτερα, τότε μοι μέμφει. ἀλλὰ

γρ. καὶ γὰρ ἄ ἴσως τοι, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καλῶς λέγεις· " καὶ γὰρ ποιήσω τοῦτο. τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἢ καὶ φιλήσω σε; εἰ σὺ βούλει, ἔφη. καὶ σὺ δὲ ἀσπάσεις με ὥσπερ ἄρτι; σὲ γε ἀσπάσομαι, ἔφη. καὶ ὃς ἐφίλησεν αὐτόν. ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι καὶ ἄλλοι πολλοί, (πάσι γὰρ ἐμέλησε, τί οἱ τούτων ἔσοιτο) εὐθὺς ἡδέσθησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν.

36. Καὶ

36. Καὶ ὁ Κυαξάρης ἧκε καὶ ὁ Κῦρος ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ἠγῶνο, καὶ ἐπὶ μὲ τῷ Κυαξάρει οἱ Μῆδοι ἕσποντο (Κῦρος γὰρ αὐτοῖς οὕτως ἐπέτρεψεν) ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ οἱ Πέρσαι, ἐπὶ δὲ τούτοις οἱ ἄλλοι. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ κατέστησαν τὸ Κυαξάρου εἰς τὸν καταστοχασμὸν σκηνὸν, οἷς μὲ ἐπιστέλλοντο παρεσκευάζειν τὰ ἐπιτήδεια τῷ Κυαξάρει· οἱ δὲ Μῆδοι ὅσον χρόνον ἐσχόλων τοῦτο ἐποίουν, ἥκοντες πρὸς αὐτὸν, οἱ μὲν καὶ αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν, οἱ δὲ πολεῖται ὡς κεκλήκοιεν αὐτοὺς ὁ Κῦρος, δῶρα ἄγοντες, ὁ μὲν τις οἰνοχόον καλὸν, ὁ δὲ ὀψοποιὸν ἀγαθὸν, ὁ δὲ ἀρτοποιὸν, ὁ δὲ μυροθυρεῖον, ὁ δὲ σκηπτοῦχον, ὁ δὲ ἱματιοφύλακα καλὸν· πᾶς δέ τις ὡς ἐπιτοπολὺ ἔκ τ' ἂν εἰλήφει ἐδωρεῖτο λευκοῖς, δῶρα αὐτοῦ· ὥστε τὸν Κυαξάρου μεγαλυνόμενον, ὡς ἔστι Κῦρος ἀφίκοιτο αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, οὕτε οἱ Μῆδοι ἧττόν τι αὐτῷ προσεῖχον τὸν νοῦν ἢ πρόσθεν.

γρ. αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν, οἱ δὲ πολεῖται, ὡς κεκλήκοιεν Κῦρος ἰχνία

37. Ἐπεὶ δὲ ἔδειπνο ἀρκούντως, καλέσας ὁ Κυαξάρης ἠξίου τὸν Κῦρον, ἅμα ἕῳ ὄντα ἐθέλειν αὐτὸν, συνδιαπεῖν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπε, μὴ δῆτα σὺ κέλευε, ὦ Κυαξάρη. ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι οὗτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάντες "ἐπηρμένοι πάρεισιν; ἃ κἂν καλῶς ἂν προτίθοιμι, εἰ τούτων ἀμελῶν τὸν ἐμὸν ἡδονὴν θεραπεύειν δοκοίην· ἀμελοῦντες δ' ἂν δοκῶντες οἱ στρατιῶται, οἱ μὲ ἀγαθοὶ πολὺ ἂν ἀθυμότεροι γίγνοιντο, οἱ δὲ πονηροὶ πολὺ ὑβριστότεροι. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ἄκλως τε καὶ ὀδὸν μακρὰν ἥκων δεῖπνα ἤδη· καὶ εἰ δοκεῖ σε πωμάσιν, ἀναπαυέσθου καὶ εὐθὺ αὐτοὺς, ἵνα σε καὶ χαίρήσωσιν. ἐγὼ δὲ ἀπιὼν ἐφ' ἅμα "ἕλεγον τὸ ἐνθύμημα· ἄριστον δ', ἔφη, πρῶτ' ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρέσονται πάντες οἱ ἐπικαίριοι, ὅπως βουλευσόμεθα σὺν σοὶ τί χρὴ ποιεῖν τοιουτονδί. σὺ δ' ἡμῖν ἐμβαλὲ παρὼν τοῦτο, ποτέρῳ ἔπὶ δοκεῖ στρατεύειν, ἢ καιρὸς ἤδη ἁμαλύνειν τὸν στρατόν.

37

ἐπαιρόμενοι

γρ. λέγω

38. Ἐκ τούτου ὁ μὲ Κυαξάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν. ὁ δὲ Κῦρος, συλλέξας τοὺς "ἱκανωτέρους τῶν φίλων καὶ φρονεῖν καὶ συμπράττειν, ἔφη δεῖν, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα εὐξάμεθα, συντετάχαται θεοῖς πάρεσιν ἡμῖν. ὅποι γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν τῶν χώρων· καὶ μὴν δὴ καὶ τοὺς πολεμίους ὁρῶμεν μειουμένους, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς πολεῖ ονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους γιγνομένους. εἰ δὲ ἡμῖν ἔτι φιλήσουσιν οἱ νῦν

38

γρ. ἱκανωτάτους

παρασκηνούμενοι σύμμαχοι παραμένειν, καὶ πολλῷ ἂν μᾶλλον αὐτοῦ δυνάμεθα καὶ εἰπὶ βιάσασθαι καιρὸς, καὶ εἰπ πεῖσαι δέοι. ὅπως οὖν τὸ μένειν ὡς πλείστοις ζυμφέρῃ τῶν συμμάχων, σὺ δὲν μᾶλλον τοῦτο ἐμὸν ἔργον ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶσθαι. ἀλλ' ἄσπερ καὶ ὅταν μάχεσθαι δέῃ, ὁ πλείστους λοχαγοὺς μὴ ἀλλιμάτους δεξάζεται εἶναι· οὕτω καὶ ὅταν τι δέῃ βουλῆς, ὁ πλείστους ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας, οὗτος δικαίως ἂν λιπικώτατός τε καὶ παρακπικώτατος κέλοιτ' ἂν εἶναι. μὴ μέντοι ὡς λόγον ἡμῖν ἐποιήσαμεν οἷον ἂν εἰ ἐποίει πρὸς ἕκαστον αὐτῶν, τοῦτο μελετᾶτε· ἀλλ' ὡς τοὺς πεπεισμένους ὑφ' ἑκάστου, δῆλος ἐσομένους οἷς ἂν παρέπωσιν οὕτω παρασκευάζεσθε. καὶ ὑμεῖς μέ, ἔφη, τούτων ἐπιμελεῖσθε· ἐγὼ δ' ὅπως ἂν ἐλάχιστος τε ἐπιπόνεια, ὅσα ἂν ἐγὼ δυνώμενοι ἐσπαῶ-τα πρὸς δ' ἐσπάσεις βουλόμενοι, τούτοις παρασόμενοι ἐπιμελεῖσθε.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον ε'.

ΤΑὐτῶ μὲν δὴ τῶ ἡμέρᾳ οὕτω ἀμφὶ γένεις, καὶ δειπνήσαντες, ἀνεπαύοντο· τῇ δ' ὑστεραία πρωὶ ἦκον ἐπὶ τὰς Κυαξάρου θύρας πάντες οἱ Σύμμαχοι. ἐν ᾧ οὖν ὁ Κυαξάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ ταῖς θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ παρῆσαν οἱ μὲν Καδουσίους διομόμενοι αὐτῶν μένειν, οἱ δ' Ὑρκανίους, οἱ δὲ τὴν Γωβρύαν, ὁ δὲ τὴν Σάκαν· Ὑσταστὴν δ' Γαβατᾶν τὸν ὑπάρχον παρῆσαν, διόμενον Κύρου μένειν. ἔνθα δὴ ὁ Κῦρος μαθὼν παρὰ τῶν γνωσόντων ὅτι ὁ Γαβατᾶς πάλαι λελύλει τῷ φόβῳ μὴ λυθείη ἡ στρατιὰ, ἐπιτηδεύσας εἶπεν, ὦ Γαβατᾶ, δῆλος, ἔφη, εἶ ὑπὸ Ὑσταστοῦ τοῦδε πεπεισμένος ταῦτα γιγνώσκειν ἃ λέγεις. καὶ ὁ Ὑσταστὴς Γαβατᾶς ἀναλείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἀπώμοσεν ἢ μὴν μὴ ὑπὸ γε Ὑσταστοῦ ταῦτα γιγνώσκειν, ἀλλ' οἶδα, ἔφη,

γρ. ὅπως ἂν

γρ. ὁ δὲ τὴν Σάκαν, ὁ δὲ τὴν Γωβρύαν.

γρ. Ὑσταστὴν Γαβατᾶν ἀναλείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἀπώμοσεν ἢ μὴν ὑπὸ γε Ὑσταστοῦ ταῦτα γιγνώσκειν.

ἔφη, ὅτι ἐμοὶ ὑμεῖς ἀπιλθητε, ἐρρεῖ τὰ ἐμὰ παντελῶς. Ἀλλὰ ταῦτ', γρ. τοῦτο μὲν
ἔφη, καὶ τοῦτο ἐγὼ αὐτὸς ἐθεασάμην, ἐρωτῶν εἰ εἰδείη τινα γνώ- μιμον, ἐρωτ.
μιμον ἔχοντα τῆς ἀμαλύσεως καὶ σφυδόμαλον. καὶ ὁ Κῦρος εἰ- γρ. τί σὺ νῦν
πεν, ἀδίκως γὰρ ἐγὼ, ὡς ἔοικεν, Ὑσμίνῃ τῷ ἀπώμην. καὶ ὁ Ὑ- ἔχεις ὑπὲρ
σμίνης εἶπε, ναὶ μὰ Δία, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀδίκως μέν γε. ἐπειδὴ ἐ- τῆς δι. τῶ
γνωσαν καὶ ἀντέλεγον Γαδάται, ὡς οὐχ οἷόν τε εἴη μένειν, λέγων ὅτι ποιῶν
παντὸς σε μᾶλλον ἐποίουν. καὶ ὁ Κῦρος, τί λέγεις; ἔφη. καὶ τοῦ- γρ. ἀδίκως
το σὺ ἐτόλμησας ἐξενεγκεῖν, εἶτ' ἐγὼ ἐβουλόμην, εἶτε μή; μᾶλ- ἄρα ἐγὼ Υ-
λον δῆτα, ἔφη, ὁρᾷς σε ὑπερεπθυμοῦντα ἐν Πέρσαις ἀφεῖλοντα καὶ παῖδα μι-
κρὸν ἀφειλόμην, καὶ τὴν παῖδα ἐπιδεῖξαι ἥκοντα διεπορεύου. ὃ δὲ Ὑσμίνης, νὴ Δία, ἔφη
Κῦρε ἔφη, σὺ δὲ σὸν ἐπιθυμεῖς οἰκαδε ἀπελθεῖν; μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε· ἐγὼ
ὁ Ὑσμίνης, οὐδὲ ἀπεμίσθουν, ἀλλὰ μένων ἐσπουδαζόμην ὑπὸ σοῦ. ἐπεὶ δὲ ἐλεγον τῶν
Γαδατῶν τινες ὡς δεήσοι μένειν, ἐγὼ δὲ τοῦτο
οὐκ ἔφασκον ποιήσειν, ἐπεὶ ἐμοὶ ἐδόκουν τοῦτο

2. Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον πρὸς ἀλλήλους. ὁ δὲ 2
τούτῳ ὁ Κυαξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε, καὶ ἐπὶ θρόνου
Μηδικοῦ ἐκαθέζετο. ὡς δὲ πάντες ξυνῆλθον ὃς ἔδει, καὶ σιωπὴ
ἐγένετο, Κυαξάρης εἶπεν ὧδε. Ἄνδρες ξύμμαχοι, ἴσως ἐπειδὴ
παρὼν τυγχάνω, καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, ἐγὼ με ἄρχειν λόγου.
καὶ οὐ μοι δοκεῖ καιρὸς, ἔφη, εἶναι νῦν τοῦτο Ἀβραδάτᾳ γρ. λέγεσθαι
πρῶτον, πότερον σπουδῆς καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἢ παιδιᾶς ἤδη τῷ σοφιστῇ. λεγέτω οὖν ὅς, ἔφη, νῦν αὐτοῦ τοῦτο ἡμᾶς γνώ-
σεσθαι. ὁ μὲν τοῦτο πρῶτον εἶπεν ὁ Ὑρκάνιος· Ἄνδρες ξύμ-
μαχοι, σὺν οἷδα μὲν ἐγὼ εἰπεῖν δεῖ λόγον, ὅπως αὐτὰ τὰ ἔργα δεικ-
νύει τὸ κράτιστον. πάντες γὰρ ἐπιστάμεθα ὅτι ὁμοῦ μένοντες πλείω
κακὰ ποιοῦμεν τοὺς πολεμίους ἢ πάντα μεν· ὅτε δὲ χωρὶς ἡμεν
ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἡμῶν ἐχρῶντο ὡς ἐκείνοις ἐδόκει. ἡμῖν γε μὲν
ὡς χαλεπώτατον. ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδούσιος εἶπεν, ἡμεῖς δὲ τί ἂν
λέγοιμεν, ἔφη, ὧδε ἔχοντες; οἰκαδε ἀπελθόντες ἐκ[illegible]ρες εἶναι, ἢ ὅ. γρ. ὁπότε
τι γε οὐδὲ σπουδομένοις, ὡς ἔοικε, χωρὶς ἐσμὲν ἀμφοῖν; ἡμεῖς οὐδὲ
γὰρ οὐ πολὺν χρόνον δίχα τῶν ἡμετέρων πλήθος σπουδασάμενοι,
δίκην ἐδώκαμεν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε. ἐπὶ τούτῳ Ἀρζάκης, ὁ
συνήθης ὢν ποτὲ φησὶν Κύρῳ, εἶπε τάδε· Ἐγὼ δή, ἔφη, ὦ Κυ-
αξάρη, τοσοῦτον ἀφίεσθαι τοῖς πρόσθεν λέγουσιν. οὗτοι μὲν γὰρ φασιν ὅπως δεῖ μένοντας σπουδὴν γρ. ὑπὲρ δὲ τῶν
ἡμῶν,

ἤμιλλω, ἐστρατοῦμιλω. καὶ γὰρ ἐβουλήθην πολλάκις, τὴν ἡμετέραν ἀνδρομάχην, καὶ τὴν τῶν Ἀμαζόνων φρουρείαν, ὡς ἐπιβλαβεστάτην, πολλάκις περιγεγραφέναι. φοβοῦμαι δὲ τὴν φρόνησιν, καὶ ἐπαγωνιῶ τὰ οἰκεῖα διαπονῶν. νυνὶ δὲ ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων" φρόνεμα, καὶ οὐ φοβοῦμαι ἐκείνους· εὐχόμην δὲ τὰ ἐκείνων, πίνα δὲ τὰ τῶν πολεμίων. ὡς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρατεῖαν οὖσαν, τὰ δὲ ἑορτὴν, ἡμῖν μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη, βλαύειν τὴν δὲ τὴν παντὸς ἔργον. ἐπὶ τούτῳ ὁ Γωβρύας εἶπεν, ἐγὼ δέ, ὦ ἄνδρες Σύμμαχοι, μέχρι μὲν τοῦδε ἐπαινῶ τὴν Κύρου δεξιάν· οὐδὲν γὰρ ψεύδεται ὧν ὑπέσχετο. εἰ δέ τις ἄπειστον ἐκ τῆς χώρας, δηλονότι ὁ μὲν Ἀστυάγης ἀναπαύσεται, καὶ πίνων ποιήσας ὧν τε ὑμᾶς ἐπιχείρησεν ἀδικεῖν, καὶ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν· ἐγὼ δὲ αὖ τὴν μὲν πάλιν ἐκείνην δύσιν δύσω, ὅτι ὑμῖν φίλος ἐβουλόμην. ἐπὶ τούτοις πᾶσι Κῦρος εἶπεν, Ὦ ἄνδρες, οὐδὲ ἐμὲ λανθάνει οὐκ ἐὰν βλαύωμεν τὸ στράτευμα, τὰ μὲν ἡμέτερα ἀσθενέστερα γενοίμεθ' ἂν, τὰ δὲ πολεμίων πάλιν αὐξήσεται. ἅσοι μὲν γὰρ αὐτῶν ὕπλα ἀφῄρηνται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται· ὅσοι τε ἵππους ἀπεστέρηνται, ταχὺ πάλιν ἄλλους κτήσονται· ἀντὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἐπορισάμεθα καὶ ἐφηδέσθημεν καὶ ἐπιβεβήκαμεν. ὥστε οὐδὲ θαυμαστὸν εἰ οὐ ταχὺ πάλιν ἡμῖν περιγεγράφει πάρεχόν δυνήσεται. τί δῆτα ἐγὼ Κυαξάρει λόγον ὑπέλαβον ἐμβαλεῖν περὶ καθαλύσεως τῆς στρατιᾶς; ἵν' ἴσε, ἔφη, ὅτι φοβούμενος τὸ μέσον. ὁρᾶ γὰρ ἡμῖν ἀνυπάλυτος πορευόμενος, οἷς ἡμεῖς, εἰ ὧδε στρατοῦσόμεθα, οὐ δυνησόμεθα μάχεσθαι. πορεύσεται μὲν δῆτα χειμῶν, τάχα δέ τις εἰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς εἴσει, ἀλλὰ μὰ Δία οὐχ ἵπποις, οὐδὲ πεζομάχοις, οὐδὲ πρὸς δήμους τε στρατιωτῶν· ὧν ἄνδρ' ἡμεῖς σὺν ἂν δυναίμεθα στρατοῦσαι. τὰ δὲ ἐπιτήδεια ὅπη μὲν ἡμεῖς ἐλαύνομεν ὑφ' ἡμῶν ἀναλίσκεται· ὅπου δὲ σὺν ἀφίγμεθα, ἀπὸ τῶν ἡμῶν φοβεῖται" ἀναχεόμενα μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. τίς οὖν οὕτως ἀγαθὸς, ἢ τίς οὕτως ἰσχυρὸς, ὃς λιμὸν καὶ ῥίγος δύναται ἂν μαχόμενος στρατεύεσθαι; εἰ μὲν οὖν οὕτω στρατοῦσόμεθα, ἐγὼ μὲν φημι χρῆναι ἐκόντας ἡμᾶς καθαλῦσαι τὴν στρατιάν, μάλιστα μὲν ἀκόντων ὑπ' ἀμηχανίας ἐξελαθῆναι. εἰ δὲ βουλόμεθα ὧδε στρατεύεσθαι, πάλιν ἐγὼ φημι χρῆναι ποιεῖν, πειρᾶσθαι ὡς ἔχιστα τῶν ἐκείνων ἔχοντας ἡμᾶς

περὶ ἀναχεομένων

ἡμῶν ὡς πολεῖσι πορευτέον, ἡμῖν σὶ αὐτῆς ὡς πολεῖσι ὀλιγοῖς ποιεῖσθε. ἐὰν γὰρ ταῦτα γένηται, τὰ μὲν ἐπιτήδεια πολλαπλάσια ἕξουσιν ὀπόταν δὲ πολλὰ δωρεὰν λαμβάνοντες ἀποπέμπητε, πολιορκήσονται ὀπόταν δὲν ἦτε ὦσι. νῦν σὶ οὐδὲν ἀφελοῦσθε τῇ γρ. κριτῖσι
ὐ πλάγιοι πλείονων· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πλείοσι μὲν ἀεὶ, τὸ δὲ πιπλησιασμένοι οὐδὲν οἰκειότερον ἔχουσιν ἀπολούσι κατοικείσουσιν. ὧν δὲ φρόνιμα ἡμῖν γένηται, πῶς δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἀκροτειχίσεσθαι τῶν χωρίων, ἡμῖν δὲ ὑπ' εὐθὺς μᾶλλον ἔσται πάντα. ὃ δὲ ἧττον ἂν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσοι πόρρω τῆς ἑαυτῶν φρουρεῖν, μηδὲ τοῦτο ἀκνήσητε. ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἐπειδὰν ὡς οἴκοθεν ἀποδημοῦμεν, φρουρήσειν ἡμῖν ἀνασχείμεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν πολεμίων· ὑμεῖς δὲ τὰ σώσοντα ὑμῖν αὐτοῖς τὴν Ἀσσυρίας οἰκείαν κτῆσθε καὶ ἐργάζεσθε. ὧν γὰρ ἡμεῖς τὰ "πλησίον αὐτῶν διαμένομεν φρουρούμενοι σωζεσθαι, οὐ πολλῆς ὑμεῖς εἰρωνῆς, οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες, "βιοτεύσετε. οὐ γὰρ, οἶμαι, δυνήσονται τῶν ἐγγὺς γρ. πλείω
γὼς ἑαυτῶν ὄντων κακῶν ἀμελοῦντες τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπιβουλεύειν. γρ. ἴσασθε

3. Ὡς δὲ ταῦτα ἐρρήθη, οἵ τε ἄλλοι πάντες ἀνεστέναξαν συμπεσθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν, καὶ Κυαξάρης. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τεῖχος αὐτῶν ἐκφέρειν, ὧν ἐπιρρέψουσιν οἱ σύμμαχοι, τειχιεῖσθαι ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρχειν. ὁ οὖν Κῦρος, ἐπεὶ ἐώρα πάντας προθύμους ὄντας πρόσω ἐλθεῖν ὅσα ἔλεξε, τέλος ἔφη, εἰ τοίνυν παραμένειν βουλόμεθα ὅσα φαμὲν, χρὴ ποιεῖν ὡς τάχιστα ἃ ἂν δόξῃ ἄριστα, μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαιρεῖν τοῦ πολεμίων τεῖχος, τεκτόνας δὲ εἰς τὸ ἡμῖν ὀλιγοῖς πυργοῦσθαι. ὧν τάττε ὑπῆρχεν μὲν Κυαξάρης μηχανὰ αὐτὸς ποιησόμενος παρ' ἑαυτῷ, ἄλλοι δὲ Γαδάτας τε καὶ Γωβρύας, ἄλλοι Τιγράνης· "ἄλλοι δὲ αὐτὸς ὁ Κῦρος ἔφατο πείσεσθαι ποιήσασθαι. γρ. αὐτὸς δὲ
ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἐδόξει, ἐπορεύοντο μὲν μηχανοποιοῖς, παρεσκευάζοντο δὲ ἑκάστοις εἰς ἃς μηχανὰς ἂν ἕδει. ἄνδρες δὲ ἐπέστησαν οἱ Κῦρος ἔφη
ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν. πείσεσθαι

4. Κῦρος δὲ, ἐπεὶ ἔγνω ὅλα ἀφετηριῶν ἔσται ἀμφὶ ταῦτα, ἐκάθισε τὸ μὲ στράτευμα ἔνθα ἥκιστα ὑμενιόσεσθαι εἶναι καὶ ὑπερασφαλέστατον ὅσα ἐδύνατο ἐπιτηδεύσασθαι εἶναι ἀμφὶ ταῦτ' ἐχόν. 4

ἐδεῖτο,

δεῖτο, ἐποιήσατο ὡς ἂν ἀσφαλεῖ οἱ ἀεὶ μένοιεν εἶεν, εἴποτε καὶ
ἐπὶ τὴν ἰαχὺν λάσιος ὁ τοπίδευσαιντο. ἐκ δὲ τούτου, ἐρωτῶν ὅς
μετὰ μόλιστα ἐθέλοιεν τὴν χώραν, ὁπόθεν ἂν ὡς πλεῖστα ὠφελοῖτο
τὸ στράτευμα, ἐξηγοῦντο ἀεὶ εἰς πρόνομος, ἅμα μὲν ὅπως ὅτι πλεῖ-
στα λαμβάνοι τῇ στρατιᾷ τὰ ἐπιτήδεια, ἅμα δὲ ὅπως μᾶλλον γυ-
μνάσιον καὶ ἰσχύοιεν ἀσκούμενοι τῆς πορείας, ἅμα δὲ ὅπως
ἂν τῆς ἀγωγαῖς τὰς ἕξεις ὑπομιμνήσκοιντο. ὁ μὲν δὴ Κῦρος τού-
τοις ἐχρῆτο.

5 5. Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἁλισκόμενοι τῶν
ἔλεγον, ὅτι ὁ Ἀστυάγης εἰς ἐπὶ Λυδίας, πολλὰ πάλαντα ἀρ-
γυρίου καὶ χρυσίου ἄγων, καὶ ἄλλα κτήματα καὶ κόσμον παντοδα-
γρ. ἐλέγθη ὡς πόν. ὁ μὲν ἐν ὅλος τῆς στρατιᾶς ὑπελάμβανεν ὡς ὑπεκπεφοίτη
ἤδη τὰ χρήματα φοβούμενος. ὁ δὲ Κῦρος, γιγνώσκων ὅτι οἵ τε
συήσων εἴη δυώατο ἀντίπαλον, ἐαυτὸν ἀνεπαρεσκευάζετο ἐμ-
βαλῶν, ὡς μάχης ἐπὶ δεήσων· καὶ ἐξεπίμπλα μὲν τὸ τῶν Περσῶν
ἱππικὸν, τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἀσπιδοφόρων, τοὺς δὲ πανυ
τῶν φίλων λαμβάνων ἵππους. ταῦτα δὲ παρὰ πάντων ἐδέχε-
γρ. ἐδέχθη, οὐδὲ καὶ ἀπωθεῖτο " οὐδὲν, οὔτε εἴλης ὅλον ἐδίδε κωλύον, οὔτε ἵππον
ἂν ὅπλον κατεσκευάζετο ἢ καὶ ἅρμασι ἓξ τε τῶν ἀσπιδοφόρων ἁρμάτων, καὶ
δίδοίη καλόν, ἄλλοθεν ὁπόθεν δυώατο. καὶ τῶν μὲν Τρωϊκῶν διφρείων ἀφῃρέθη οὐ-
οὐδὲ εἴ τις σαν, καὶ τῶν Κυρλωσίων ἔτι νῦν οὖσιν ἁρματηλασίαν κατέλυσε.
ἵππον. τὸν δὲ ἀφῃρέθη χρόνον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ Ἀσσυ-
ρίᾳ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἅρμασιν οὕτως ἐχρῶντο ὥσπερ
νῦν οἱ Κυρλωσῖοι. ἔδοξε δὲ αὐτῷ, ὁ κρήσιμον εἰκὸς ὂν εἶναι τῆς
δυνάμεως, ὅταν τι βελτίων ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, τοῦτο ἐν ἀκροβολι-
σιῶν μέρει εἶναι, καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδὲ μίαν μέρος Συμβάλ-
λεσθαι. ἅρματα δὲ τελαμῶσι τοὺς μὲν μαχιμωτάτους περὶ χιλίους τρια-
κοσίους, ἵππους δὲ ἑπτὰ τοὺς χιλίους καὶ ἑξακοσίους καὶ χιλίους. ἡνίοχοι
δὲ αὐτοῖς εἰσι μὲν, ὡς εἰκὸς, οἷς μάλιστα πιστεύσειν οἱ βέλτιστοι, εἰς
τριακοσίους· ἕτοι δὲ εἰσιν οἱ δὴ ὅπῃ τοὺς πολεμίους βλάπτειν. πρό-
τῶν μὲν οὖν τῶν διφρείων κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ τούτου πολεμικὰ ἅρμα
κατεσκεύασεν ἁρμασι τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὡς μὴ ῥᾳδίως ζαν-
τρίβηται, ἄξοσί τε μακροῖς· ἦν γὰρ ἀναπέπτηται πάντα τὰ
πλάτια. τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνιόχοις ἐποίησεν, ὥσπερ πύργον,

ἰσχυρῶν

ἰσχυρᾶν ξύλων. ὑψοῦ δὲ τούτων ἐπὶ μέχρι τῶν ἀγκώνων, ὡς δυώδεκα πηχῶν ἑκάστη οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν ὄφρων. τοὺς δὲ ἡνιόχους ἐθωράκισε πάντα πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. προσεῖχε δὲ καὶ δρέπανα σιδήρεα ὡς διπήχεα πρὸς τοὺς ἄξονας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν τροχῶν, καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τοὺς ἄξονας γλῶ βλέποντα, ὡς ἐμβαλοῦντα εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἅρμασιν. ὡς δὲ τότε Κῦρος πᾶσι κατεσκεύασεν, οὕτω καὶ ἐπὶ νῦν τοῖς ἅρμασι χρῶνται καὶ οἱ ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ. ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ κάμηλοι πολλαὶ παρά τε τῶν φίλων ζωνευλαγμέναι, καὶ αἰχμάλωτοι πᾶσιν ζωνηθευσιμμέναι. καὶ ταῦτα μὲ οὕτως ἐπερρώνυτο. γρ. ὕπω σιωπερεῖντο.

6. Βουλόμενος δὲ πανταπάσκοπον πέμψαι ἐπὶ Αὐδίαν, καὶ μαθεῖν ὅ,τι παρασκευάζοιτο ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτηδεῖον εἶναι Ἀράσπαν ἰλθεῖν ἐπὶ τοῦτο, ὁ φυλάττων τὴν καλὴν γυναῖκα. συνεβεβήκει γὰρ τῷ Ἀράσπᾳ τοιάδε. ληφθεὶς ἐρᾷ τῆς γυναικὸς, ἠναγκάσθη προσενεγκεῖν λόγους αὐτῇ περὶ " Συρίσκας. ἡ δὲ γρ. Συνθείας ἀπέφησε μὲν, καὶ λῶ πιεῖν τῷ ἀνδρὶ, καίτοι κρύπτω· (ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς) οὐ μήτοι κατηγόρησε γε Ἀράσπου πρὸς τὸν Κῦρον, ἀνοσίους ζυμβαλεῖν φίλους ἄνδρας. ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀράσπας δεκῶν " ὑπηρετήσων τῷ τυχεῖν ἃ ἐβούλετο, καὶ εἶπε τῇ γυναικὶ, ὅτι εἰ γρ. ὑπηρετῶν ἀπολύσειεν μὴ βέλτιστο ἐκεῖνος, ἄκυρα ποιήσει πάντα· σὺ τοίνυν ἡ γυνὴ, ὡς ἔδεισε τὴν βίαν, σὺκ ἐπ κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ κελεύει λέξαι ἅπαντα. ὁ δὲ ὡς ἤκουσεν, ἀναγελάσας ἐπὶ τῷ κρείττονι, ἔρατο φάσκοντι εἶναι, πέμπει Ἀρπάβαζον σὺν τῷ εὐνούχῳ, καὶ κελεύει αὐτῷ εἰπεῖν, βιάζεσθαι μὲ μὴ τοιαύτην γυναῖκα, πείθειν δέ, εἰ δύναιτο, σὺκ ἐφ κωλύειν. ἐλθὼν δὲ ὁ Ἀρπάβαζος πρὸς τὸν Ἀράσπαν ἱκέτευσεν αὐτὸν, παρακαθῆσθαί τε ὀνομάζων τὴν γυναῖκα, αἰσχύνεσθαί τε αὐτοῦ λέγων, ἀδικίαν τε καὶ " ἀκρασίαν· ὥστε τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν γρ. ἀκρασίαν. δακρύειν ὑπὸ λύπης, καθίζεσθαι δὲ ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀποκλαίεσθαι δὲ τὴν φύσιν μή τι καὶ πάθῃ ὑπὸ Κύρου. ὁ οὖν Κῦρος καλέσας τὸν τοῦτον, σκάλεσόν τε αὐτὸν, καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν, ὁρῶ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, φοβούμενόν τι ἐμὲ, καὶ σὺ αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα. ταῦτα μὲν οὖν τούτων· ἐγὼ δὲ θεούς τε ἀκούω ἔρατο " ἡσυχάσθαι, γρ. ἡσυχάζειν ἀνθρώπους τε οἶδα καὶ μάλα φρονίμους δοκοῦντας εἶναι οἷς πεπόν-

θασιν

φασιν ὑπ' ἔρωτος. καὶ αὐτὸς ἦ ἐμαυτὸν κατέγνων μὴ ἂν καμ-
γρ. ἀμελεῖν περὶ σῶν ὥστε ζώων κωλοῖς ἀμελήσαι αὐτῶν. καὶ σοὶ ἦ τούτου
ἕνεκα παραγγέλλω ἐγὼ αἴτιός εἰμι· ἐγὼ γάρ σε συγκαθεῖξα τούτῳ
τῷ ἀμαχήτῳ παράγγελμα. καὶ ὁ Ἀρέσσας ὑπολαβὼν εἶπεν, ἀλλὰ
σὺ μέν, ὦ Κῦρε, καὶ παῖδα ὁμοίως εἰ οἷός περ καὶ πάλαι, πρᾶος τε καὶ
ζυγνώμων τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων. ἐμὲ δέ, ἔφη, καὶ οἱ
ἄλλοι ἄνθρωποι κατεδύσατο τῇ ἀρχῇ. ὡς γὰρ ὁ θρῶς διήλθε τῆς
ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροί ἐφ' ἡδονταί μοι· οἱ δὲ φίλοι
παρεστῶντες συμβαλλόμενοι ὀκνοῦσιν ἔχειν ἐμαυτὸν, μή τι καὶ
πάθω ὑπὸ σοῦ, ὡς ἠδικηκότος ἐμοῦ μεγάλα. καὶ ὁ Κῦρος εἶ-
πεν, οὐ τοίνυν ἴσθι, ὦ Ἀρέσσα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἷός τ' εἶ ἐ-
μοί τε ἰσχυρῶς χαρίζεσθαι, καὶ τοὺς συμμάχους μεγάλα ὠφελῆσαι.
εἰ γὰρ βούλοιο, ἔφη ὁ Ἀρέσσας, ὅτι ἐγω σοι ὧν καιρὸς ἂν βουλοίμην
ἂν χρῆσιμος. εἰ τοίνυν, ἔφη, παραγοίμην ἐμὲ φεύγειν
ἐθέλοις εἰς τοὺς πολεμίους ἐλθεῖν, οἶμαι ἄν σε πιστωθῆναι ὑπὸ
τῶν πολεμίων. ἔγωγε, ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρέσσας, καὶ ὑπὸ τῶν
φίλων οἶδα οὐκ ὀλίγους σε παρεσκευασμένους λόγον ἂν παρέχειν. ἔλθοις ἂν
τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολεμίων. οἶμαι δὲ καὶ λό-
γων καὶ βουλευμάτων κοινωνὸν ἄν σε ποιοῖντο ἅμα τὸ πιστεύειν, ὥστε
μηδὲν ἧττον σε λελῃθέναι ὧν βουλόμεθα εἰδέναι. ὡς παρεσκευασμένος οὖν,
γρ. ἕσπου γρ. μελλή- ἔφη, ἤδη νυνί. καὶ γὰρ τοῦτο, ἔοικε, ἐν τῶν πιστῶν ἔσεσθαι, τὸ δυ-
σαντα κεῖν μετὰ σοῦ μελλήσαντά τι παθεῖν σπουδάζειν. ἢ καὶ
δυνήσῃ, ἔφη, ἀποκλῖναι τὸν κολλὼ Πάνθεαν; δύο γάρ, ἔφη, ὦ
Κῦρε, σαφῶς ἔχω ψυχάς. καὶ τοῦτο παρεκελεύσω καὶ μ' ἀδί-
κως σοφιστὴν ἔφη ἔρωτος. οὐ γὰρ δήμια γε οὕτω ἅμα ἀγαθὰ τέ ἐστι
καὶ κακὰ, οὐδὲ ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχρῶν ἔργων ἐρᾶν, καὶ πᾶσι
ἅμα βούλεσθαί τε καὶ βάλεσθαι πράττειν. ἀλλὰ δηλονότι δύο ἐστὸν ψυ-
χὰ, καὶ ὅταν μὲν ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττει· ὅταν δὲ πονη-
ρὰ, τὰ αἰσχρὰ ἐπιχειρεῖ. νυνὶ δέ, ὡς σε ξύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ
ἡ ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολύ. εἰ δοίην καὶ σοὶ δεκεῖ παρδύεσθαι, ἔφη ὁ
Κῦρος, ὦδε χρὴ ποιεῖν, ἵνα κἀκείνοις πιστότερος ἦς· ἐξάγγελλέ τε
αὐτοῖς ἃ παρ' ἡμῶν, οὕτω τε ἐξάγγελλε ὡς ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ σὲ
λεγόμενα ἐμποδὼν μάλιστ' ἂν εἴη ὧν βούλονται πράττειν. εἴη
δ' ἂν ἐμποδὼν εἰ ἡμῶς φαίης παρασκευάζεσθαι ἐμβαλεῖν πρὸς τὴς
ἐκείνων

ὁμείναν χώρας. πῶς τε γὰρ ἀκούοντες ἧττον ἂν παντὶ σθένει ἀθροίζοιντο, ἕκαστός τις φοβούμενος καὶ περὶ τῇ οἰκοι. καὶ μάλιστα, ἔφη, παρ' ὁμείνοις ὀπωσθεῖσιν χρόνον. ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν ὅταν ἐγγὺς τοῦ ἡμῶν ὦσι, τοῦτα μάλιστα ἡμῖν καιρὸς εἰδέναι ἔσται. Συμβάλωμεν δ' αὐτοῖς καὶ σκοπῶμεν ὅπη ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι. ὅταν γὰρ σὺν ἀπίλθῃς εἰδέναι δοκῶν τὴν πάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τεπίχθαι αὐτοῖς. μεζόπαντας γὰρ ὀκνήσουσι καὶ ἧττον ἄλλῃ μεζοπόλαντται ἐξ ὑπογύου, παράξον. Ἀράσπας μὲν δὴ οὗτος ἐξιλθών, συλλαβὼν τοὺς πιστοτάτους θεράποντας, καὶ εἰπὼν ὅτι πῆ οἷα ἄριστα Συμφέρειν τῷ πράγματι, ᾤχετο.

7. Ἡ δὲ Πάνθεια, ὡς ἤκουσε τὰ οἰχόμενον τὸν Ἀράσπαν, πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε, μὴ λυποῦ, ὦ Κῦρε, ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους. ἐὰν γὰρ ἐμὲ ἰάσῃς πέμψας πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγώ σοι ἀναδέχομαι ἥξειν πολὺ Ἀράσπου πιστότερόν σοι φίλον, καὶ δυνάμειν ἃ οἶδ' ὅτι ὁπόσων ἂν δέῃ ἔχων παρέσεσθαί σοι. καὶ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ ἐμὸς νῦν βασιλεῦσι φίλος ἐστὶν αὐτοῖς· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπιχείρησέ ποτε ἐμοὶ καὶ τῷ ἀνδρὶ ἁμαρτάνειν ἀπ' ἀληθείας. ὑβρίζειν δ' οὐκ ἐθέλω οὐδὲ νομίζων αὐτὸν, οἶδ', ὅτι ἀσμένως ἂν πρὸς ἄνδρα οἷον σὺ εἶ ἀπαλλαγείη. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος κελεύει πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα. ἡ δ' ἔπεμψεν. ὡς δ' ἦλθεν ὁ Ἀβραδάτας τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα, καὶ πάλαι ἦν θέλων εἰς ἔχειν, ἄσμενος προσέρχεται πρὸς Κῦρον, ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς ἑξακοσίους. ὡς δὲ ὦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς, πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον, εἰπὼν ὃς ὦν. ὁ δὲ Κῦρος εὐθὺς ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. ὡς δ' ἰδέτην ἀλλήλους ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ἠσπάσαντο ἀλλήλους ὡς εἰκὸς ἐν δυσελπίσι. ἐκ τούτου δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τῷ Κύρῳ τὴν ὀσιότητα, καὶ τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν κηδεμονίαν. ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀκούσας εἶπε, τί ἂν εὖ ἐγὼ ποιοῖν, ὦ Πάνθεια, χάριν Κύρῳ ὑπέρ τε σοῦ καὶ ἐμαυτοῦ ἀποδιδόναι; τί δ' ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ περιόμνυσθαι ὅμοιον πρὸς ὁμοίνειν εἶναι οἷός περ ἐκείνην καὶ ἐμὲ πρὸς σέ;

γρ. περιόμνυσθαι ὁμοίνειν οἷός περ ἐκείνην

8. Ἐκ τούτου δὴ ἤρξατο πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβραδάτας· καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ εἶπεν, ἀνδ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κῦρε, ἔσθ' ἕτερον τί μεῖζον εἰπεῖν, ἢ ὅτι φίλον σοι

σοι ἐμαυτὸν δίδωμι· καὶ ἤδη ποτὲ καὶ σύμμαχον, καὶ ὅσοι ἂν ὁρῶ σε ἀποδιδόντα, σωτῆρός σοι πειράσομαι γίγνεσθαι ὡς ἂν δύνωμαι κράτιστον. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἐγὼ δὲ δέχομαι· καὶ νῦν μήν σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν, ἄνδρα δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεῖπνον σε σπουδῶ σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις.

9 9. Ἐκ τούτου ὁρῶν ὁ Ἀβραδάτας ἀποδιδόντα τὸν Κῦρον τὸν πρὸς τὰ δρέπανα φέροντα ἅρματα καὶ πρὸς τοὺς πεζοὺς κεκοσμημένους ἵππους καὶ ἱππέας, ἐπειρᾶτο συλλέγειν αὐτοῦ εἰς τὸ ἑκατὸν ἅρματα σὺν ἱππικῷ δ' ἑαυτῷ ὁμοίαν σκευήν· αὐτὸς δὲ ὡς κηδεμὼν αὐτῶν ἐπὶ δ' ἅρμασιν παρεσκευάζετο. συνεζεύξατο δὲ τὸ ἑαυτῷ ἅρμα πεπτέρυγά τε καὶ ἐξ ἵππων ὀκτώ. ἡ δὲ Πάνθεια ἡ γυνὴ αὐτῷ σὺν τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποιήσατο καὶ χρυσοῦν κράνος, ὡσαύτως δὲ καὶ περσικὰ πρόνια. τοὺς δ' ἵππους καὶ ἅρματα χαλκοῖς πᾶσι παραλλήλοις κατεσκεύασατο. Ἀβραδάτας μὲν τοῦτο ἐπραττε. Κῦρος δὲ ἰδὼν τὸ πεπτέρυγον αὐτοῦ ἅρμα, κατενόησεν ὡς οἷόν τε εἴη καὶ ὀκτέρυγον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτὼ ζεύγεσι βοῶν ἄγειν τὸ μηχανοῦν τὸ κατάστατον οἴκημα. ἵν' ἡ τῶν περιέργων μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς προσοῦσι. τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τοξόται ἀκολουθοῦντες ἐδύκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικουρία γίγνεσθαι τῇ ἑαυτοῦ φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν πολεμίων τάξει. ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῷ οἰκήματος καὶ πρόθυρα καὶ ἐπάλξεις· ἀνεβίβαζε δὲ ἐπὶ τῶν πύργων ἕκαστον ἄνδρας εἴκοσιν.

10 10. Ἐπεὶ δὲ πάντα συνῃκεῖ αὐτῷ τὰ πρὸς τοὺς πύργους, ἐκέλευε τὰ ἁγωγὰ ἅρματα τὰ ἑαυτοῦ ἐλάμβανε. καὶ ἅμα μὲν ἐζεύγνυτο τὸν πύργον καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας, ἅμα δὲ τὸ σκευοφορικὸν καὶ βάρος ἕκαστον τὸ ζεῦγος. σκευῶν μὲν γὰρ βάρος ἅμαξαι πέντε πάλαντα ἕκαστον καὶ πέντε πάλαντα· ἵν' ἡ πύργος ὥσπερ πλοῖον ἐπὶ γομφίοις καὶ ἱστοῖς ἐζευγμένοις ἐφέρετο. ἐπὶ δὲ τῷ πύργῳ ἐπὶ τοῦ καταστάτου ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ ἐπὶ τῶν γομφίων ἐπὶ τῶν ἐπιζυγίων ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν ἐπὶ τῶν ἀξόνων ἐπὶ τῶν τροχῶν ἐπὶ τῶν ἀντηρίδων ἐπὶ τῶν ἐπιστατῶν

11. Ἦλθον δὲ σὺν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ Γωβρύου Ἰνδοῦ χρήματα ἄγοντες, καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ ὅτι ὁ Ἰνδὸς ἐπιτρέπει διαδεῖ· ἐγὼ, ὦ Κῦρε, ἥδομαι ὅτι ἐπήγγειλας ὧν ἐδέου, καὶ βούλομαί σε ξένον ποιῆσαι, καὶ πέμπω σοι χρήματα· καὶ ἄλλων δέῃ, μεταπέμπου. ἐπίσταμαι δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ὅ,τι ἂν σὺ κελεύῃς. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε, κελεύω τοίνυν ὑμᾶς τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας ἔνθα καλύσκωμαι κατε, φυλάττειν τὰ χρήματα, καὶ ζῆν ὅπως ὑμῖν ἥδιστα ἔσται· τρεῖς δὲ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους, ὡς παρὰ Γωβρύου δῆθεν συμμαχίας, καὶ ἅμα ἐκεῖ μαθόντες, ὅ,τι ἂν λέγωσί τε καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαγγείλατε ἐμοί τι καὶ τῷ Ἰνδῷ. κἂν ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χαρεῖν ἐσομαι τούτῳ ἢ ὅτι χρήματα πάρεστ' ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲ δούλοις εἰκότες καὶ σώφροσι οὐδὲν ἄλλο δώσουσιν εἰδότες ἀπαγγέλλειν ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ δὲ τοιοῦτοι οἷοί περ ὑμεῖς ἄνδρες πολλάκις καὶ τὰ βουλεύματα καλὰ μανθάνουσιν. οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ ἀκούσαντες ἠδέως, καὶ ξενισθέντες τότε παρὰ Κύρῳ, συσκευασάμενοι τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο, ὑποχόμενοι ἢ μὲν καταμαθόντες ὅσα ἂν δύωνται πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων, ἥξειν ὡς δυνατὸν τάχιστα.

12. Ὁ δὲ Κῦρος τά τε ἄλλα περὶ τὸν πόλεμον περιεσκοπεῖτο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν μικρὸν ὑπονοῶν προσπίπτειν· ἐπεμελεῖτο δὲ οὐ μόνον ὧν ἔδοξε τοῖς συμμάχοις, ἀλλὰ ἐάν τι ἐθέλωσι περὶ ἀλλήλους τοῖς φίλοις, ὅπως αὐτοὶ ἔκπυστοι φανοῦνται καὶ εὐεπιτολόταται καὶ ἱπποτικόταται καὶ ἀνθρωπικόταται καὶ τοξικόταται καὶ φιλοπονόταται. ταῦτα δὲ ἐξειργάζετο ἐπί τε τοὺς θηρας ἐξάγων, καὶ ἡμῶν τοὺς κρατίστους ἑκάστοτε καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ οὐδὲν ἧσσον ἐπιμελούμενος τούτου ὅπως οἱ αὐτῶν κρατήσουσι ἔσονται σεφανωθῶσιν, καὶ τούτοις ἐπαινῶν τε παρώξυνε, καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς ὅ,τι δύναιτο. εἰ δέ ποτε θύσαι ποιοῖτο καὶ ἑορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν τούτῳ ὅσα πολέμου ἕνεκα μελετῶσιν οἱ ἄνθρωποι, πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει, καὶ ἆθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου· καὶ ὧν ποτε εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.

13. Τῷ δὲ Κύρῳ χειδὲν πηδὴ λελειτελισμένα ὧν ὁπόσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι, πολὺ τῶν μηχανῶν. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς

11 Κῦρε, ὅτι ἀπήγγειλας

12

13

ἐπεῖς ἐκπλεῖν ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυείους· καὶ ἅμα τε ἐδρέπανηφόρει ἃ τε αὐτὸς κατεσκεύασεν, ἐκπλέα ἤδη ὢν εἰς τὰ ἐκατόν, ἃ τι Ἀβραδάτης ὁ Σάσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὁμοια τοῖς Κύρου, καὶ παῦται ἐκπλέα ὢν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ τὰ Μηδικὰ ἅρματα ἐπιτήδεια ἦν Κύρῳ· Κυαξάρει γὰρ εἰς τὰ αὐτὰ τρόπα μεταπεπραμένα ἐκ τῆς Τραϊκῆς καὶ Λιβυκῆς διφρείας· καὶ ἐκπλέα καὶ ταῦτα ὢν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ ἐπὶ τοῖς καμήλοις ἦν σκευοφόρα μύριοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστῃ τροφῇ. καὶ ὁ μὲν πλεῖστος στρατὸς οὕτως εἶχε τῶν γνώμων ὡς ἤδη παντελῶς κεκρατηκὼς, καὶ ἰδεῖν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.

14. Ἐπεὶ δὲ οὕτω διακεκριμένων ἦλθον οἱ Ἰνδοὶ ἐπὶ τὸν πολεμίων, οὐδὲ ἐπέμφει Κύρος ἐπὶ καζάσκοπῆ, καὶ ἔλεγεν ὅτι Κρεῖσσον μὲν ἡμῖν καὶ στρατηγὸς πάντων ἡμῶν ἐπὶ τὸ πολεμίων, διδυγμένον δ' εἰ ἐπᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι πᾶσιν ὁ ὠνὴς ἐκαστον παρεῖναι χρήματα ἢ εἰσφέρειν πάμπολλα, τοῦτο δὲ τιλεῖν καὶ μισθοφόρους ὡς δυνατὸν, καὶ ὁπλιτοφόρους οἷς δέοι. ἤδη δὲ καὶ μεμισθοφόρωσ εἶναι πολλὰς μὲ Θρᾳκῶν μαχαιροφόρους. Αἰγυπτίους δὲ προεπλεῖν· καὶ ἀεὶ μὲν ἔλεγεν εἰς δώδεκα μυριάδας σταθμὸν ἀπὸ τῆς ποδήρεσι, καὶ δορατοφόροις μεγάλοις (οἷά περ καὶ νῦν ἔχουσι) καὶ κράνεσι· προεπλεῖν δὲ καὶ Κυπρίων τριάκοντα ἐπὶ πυρρίχαν καὶ ἤδη καὶ Κίλικας πάντας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ Λυκάονας καὶ Παφλαγόνας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀραβίους καὶ Φοίνικας, καὶ σὺν τῷ Βαβυλῶνι ἄρχοντι τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἴωνας δὲ καὶ Αἰολίας, καὶ χιδὸν πάντας τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποιησώτους σὺν Κρησὶν ἰωαγκάζ ἕπεσθαι. πεπομφέναι δὲ Κρησὶν καὶ εἰς Λακεδαίμονα τοὺς συμμάχους συλλέγειν δὲ τὸ στράτευμα ἀμφὶ τὴν Πακτωλὸν ποδώκη, πρεσβεύειν δὲ μέλλειν αὐτοὺς εἰς Θύμβραν, (ἔνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος τοῦ ἐπὶ βασιλέα βαρβάρου τὸ κάτω Συρίας) καὶ ἡγεμόνα πᾶσι παρηγγέλθαι σύντομον ἡμέραν εἶναι. ἐνταῦθα δὲ τούτοις τοῖσδε ἔλεγεν καὶ οἱ αὐχμάλωτοι (ἐπεμελεῖτο γὰρ ὁ Κῦρος ὅπως ἀλίσκοιντο παρ' ὧν ἔμελλε πύθεσθαί τι ἐπέμπετο δὲ καὶ δόλους ἐοικότας καζάσκοπους, ὡς ἐπεμάνθανε.) ὡς οὖν ἤκουσε ταῦτα ὁ στρατὸς τοῦ Κύρου, ἐν φρονηδὶ τε ἔκαστος ἐγίγνετο, ὥσπερ εἰκὸς, ἡσυχαίτερόν τε ἠσθάνετο διαφοίτων, φαιδρότερόν τε οἱ πολ-

γρ. καζασκοπεῖν

γρ. προσέπεμπε δὲ καὶ τὸ στράτευμα, παρ.

γρ. Θύμβραν

γρ. καὶ Θυμβρεία

γρ. ἡ Θυμβρεία

γρ. καὶ Θυμβρίδα

λοὶ οὐ πάνυ ἐφαίνοντο· ἱλυσπιῶντό τε, καὶ μεσταὶ ἦσαν πάντα ἀλλήλας
ἐρωτώντων περὶ τούτων καὶ ἀποκρινομένων.

15. Ὡς δὲ ἤσθετο ὁ Κῦρος φόβου ἀληθίνου ἐνόντος τῇ στρατιᾷ, 15
συγκαλεῖ τοὺς τε ἄρχοντας τῶν στρατευομένων, καὶ πάντας ὁπόσων
ἀθυμούντων βλάβη ἐδόκει τις γίγνεσθαι, καὶ προθυμουμένων ὠφέ-
λεια. παρῆσαν δὲ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλῳ εἴ τῳ βουλοίτο τῶν
ὁπλοφόρων παρεῖναι ἀκουσόμενος τοῦ λόγου, μὴ κωλύειν. ἐπεὶ γρ. ἐφεσ-
δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε· "Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγώ τοι ὑμᾶς συνε- τιανῶν
κάλεσα, ἰδών τινας ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ὡς τῶν πολεμί-
ων, πάνυ ἀοικότως πρὸς ἡμᾶς ἀνδρώποις. δοκεῖ γάρ μοι ὀλω-
μοσθὸν εἶναι, εἴπερ ὑμῶν ὅτι μάλιστοί εἰσι " πολέμιοι λέγοντες συλλήψεσθε, γρ. πολέμιοι
δέδιμεν· ὅτι δὲ ἡμεῖς πολὺ μᾶλλον συνειλέγμεθα νῦν ἢ ὅτε συνε- συλλήψ.
κώμα ἐκείνης, πολὺ δὲ ἄμεινον σύν " Θεῷ παρεσκευάσμεθα γρ. ἀμεί-
νων ἢ πρόσθεν· ταῦτα δὲ ὁρῶντες ἀθαρρεῖτε. ὦ πρὸς θεῶν, ἔφη, τί νοις
δῆτ' ἂν ἐποιήσατε οἱ νῦν δεδοικότες, εἰ ἤγγελλόν τινες τὰ παρ' ἡ-
μῖν νῦν· ὄνδρε τοῦτε ἀντίπαλα ἡμῖν παρεσκεύδε· καὶ πρῶτον μὲ
κηδυστε, ἔφη, ὅτι οἱ πρόσθεν νικήσαντες ἡμᾶς, οὔτε πάλαι ἔρχον-
ται, ἔχοντες τὸ τῆς ψυχαῖς ἴδ πᾶν νίκιλον ἐκτήσαντο· ἔπειτα
δὲ, οἱ τότε σκηνώσαντες τὸ τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν τὰς " ἀκροβο- γρ. ἀκροβο-
λίσεις, νῦν οὗτοι ἔρχονται, καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις πολλαπλάσι- λίσεις
οι· ἔπειτα δὲ, ἀναπαυσάμενοι τοὺς πεζοὺς τότε ἐνίκων,
νῦν οὕτως καὶ οἱ ἱππεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοὺς ἱπ-
πέας παρέρχονται, καὶ τὰ μὲ τόξα καὶ ἀκόντια ἀπεδεδικιμάσται,
πάλιτον δὲ ἐν ἰσχυρότερον ἕκαστον λαβόν, παρεσκευάσθαι διανενόη-
ται, ὡς ὃν χρὴ τὴν μάχην ποιησόμενον· ἔπι δὲ ἅρμασι ἔρχε ἃ ἐχ
οὕτως ἐσηδείτην ὥστε ἐσθῆτι, ἀπεσκεφότο ὡς εἰς φυγήν, ἀλ
οἵ τε ἵππιοι εἰσὶ καταπεφραγμένοι οἱ ἐν τοῖς ἅρμασι, οἵ τε ἰδί-
οχοι ἐν πύργοις ἐσῶσι ξυλίνοις, τὰ ἐπὶ ἱερὰ ἔχοντες ἅπαντα σωτήρια-
σμοί· ὑφεφξι καὶ κρήνισι, δρέπανά τε σιδηρᾶ πρὸς τοῖς ἄξοσι
παρεσκεύασται, ὡς ἐλῶντες καὶ οὕτως ἐὺς τὰς τάξεις τῶν ἐναντί-
ων· πρὸς δ' ἔτι κάμηλοί εἰσιν αὐτοῖς ἐφ' ὧν παρεστελῶσιν, ἂν μί-
αν ἑκάστῳ ἕκατον ἵπποι ἔσται ἂν ἀνάσχοιθ ἰδόντες· ἔπι δὲ πύρ-
γους ἔχοντες παρέσονται, ἀφ' ὧν τοῖς μὲν αὐτῶν ἀρήξουσιν, ὑμᾶς
δὲ βάλλουσι καλύσουσιν ὃν τῷ ἐσπάδῳ μάχεσθαι· εἰ δὴ ταῦ-

πω ἠχθεσθέ πῃ ὑμῖν σὺ τοῖς πολεμίοις ὄντες, οἱ ναῦ φοβούμενοι π
ἂν ἐποιήσατε; ὁπότε ἀπαχθεσθόμεθα ὅτι Κῦρος μὴ ἔφη τη
τοῖς πολεμίοις σφαττῆν, ὃς τοιούτῳ Σύρων κακίων ἐγένετο, ὅστ
Σύροι μὲ μάχῃ ἡττηθέντες ἔφυγον, Κῦρος δὲ ἰδὼν ἡττημένους,
ἀντὶ ἐ ἀρήγειν τοῖς συμμάχοις, φεύγων ἦ χετ᾽ ἔπειτε ἢ ἀλαγγάλ-
λεται δήπε ὅτι αὐτὸ μὲν οἱ πολέμιοι οὐκ ἰκανοὶ ἦσαν αὐτὸν
εἶναι μάχεσθαι, ἄλλους ἢ μισθοῦται ὡς ἄμεινον μαχουμένους ὑπὲρ
Σφῶν ἢ αὐτοί. εἰ μέντοι τοιοῦτοί μὲ τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δεκεῖ
εἶναι, τὰ ἡμέτερα φαῦλα, τούτοις ἐγὼ φημὶ χρῆναι, ὦ ἄνδρες,
ἀφεῖναι εἰς τοὺς ἐναντίους· πολὺ γὰρ ὀκεῖ ὄφελος πολέμιον ἂν ἡμᾶς
ὠφελεῖσθαι ἢ παρόντας.

16 16. Ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέξη Χρυσάνθας ὁ Πέρσης,
καὶ ἔλιξεν ὧδε· ὦ Κῦρε, μὴ θαυμάζε εἴ τινες ἐσκυθρώπασαν ἀκού-
σαντες ἦ ἀχθεσθόμενοι· οὐ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετέθησαν, ἀλλ᾽
ἀχθεσθέντες. ὥσπερ γε, ἔφη, εἴ τινα βουλόμενόν τε καὶ ἱόμενον ἤδη
ἀριστήσειν, ἐξαγγελθείη ὅτι ἥκοιεν ὅ ἀνάγκη εἴη ἀπὸ ἧ ἀρίστου ἐξ-
ερχόμενον, οὐδεὶς οἶμαι, ἂν, οἶμαι, ἡδέως τοῦτο ἀκούσας· οὕτω
τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ἤδη οἰόμενοι πολυήσειν, ἐπεὶ ἠκούσαμεν ὅτι
γρ. ἐπὶ σιτί- ἐπὶ πλοῖον ἔρχοιτο ὃ δεῖ ἐξερχόμενον, σωσεσωρωπάσαμεν, οὐ
λοιπον φοβούμενοι, ἀλλὰ πεπωιηκὼς ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βουλόμενοι. ἀλλὰ
γὰρ ἐπεὶ οὐ πᾶσι Συρίας μόνον ἀγωνιώμεθα, ὅπως σῖτον πολὺς καὶ
πεφυκὼς ἔσται, καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ πᾶσι Λυδίας,
ἔνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θαλάττα δὲ
παρασκεύζει, καθ᾽ ὧν πολέμιον ἔρχεται ἢ ὅσα τις ἐώρακεν ἀγαθὰ
πάντα, ἔφη, συνοίσομαι, σὺν ἐπὶ ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαρροῦμεν ὡς
μάλιστα, ἵνα θᾶττον καὶ τούτων τὰ Λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαυσώμεθα.
ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἥσθησάν τε τῷ λόγῳ καὶ
ἐπῄνεσαν.

17 17. Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ μοι καὶ εἰκὸς
εἶναι αὐτοὺς ὡς τάχιστα· ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φιλήσωμεν ἀφικόμε-
νοι, ἔπειτα δὲ ἰδώμεθα, ὅπως τὰ ἐπιτήδεια αὐτοῖς συλλεγήσεται· ἔπειτα
δὲ ὅσῳ ἂν θᾶττον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲ τὰ παρόντα αὐτοῖς εὑρήσο-
γρ. ἀλλ᾽ ἢ μεν, πολεῖ δὲ ἀπόδοσις. ἐγὼ μὲν δὴ ἅπερ λέγω· εἰ δέ τις ἄλλως πως
γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ ῥᾴον ἡμῖν, διδασκέτω.

18. Ἐπεὶ

18. Ἐπεὶ δὲ συνηγέσθην μὲν πολλοὶ ὡς χρεὼν εἴη ὅπῃ πχ 18
τα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀντέλεγε δ' οὐδείς, ὁπότε δὴ ὁ
Κῦρος ἤρχετο λόγου τοιόνδε· Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ
τὰ σώματα καὶ ἃ ὁπλα, οἷς δέησει χρῆσθαι, ὑπὸ θεοῦ ἡμῖν σεσω
σμένα παρεσκεύασται· νῦν δὲ καὶ ἐπιθήσεται δεῖ εἰς τὴν ὁδὸν ὅπως
ἂν ἥδιστα τοῖς τε ἡμῖν καὶ ὁπόσοις τεταράκοσι χρώμεθα, μὴ μεῖ
ον ἑπτὰ ἡμερῶν. ἐγὼ γὰρ λογίζομαι εὑρήσειν πλειόνων ἢ
πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ἐσομένην ὁδόν, ἐν ᾗ οὐδὲν εὑρήσομεν τῶν ἐπι
τηδείων· ἀνεσκευάσαμεν γὰρ, ἃ μὲν ὑφ' ἡμῶν, ἃ δὲ καὶ τῶν πολεμίων,
ὅπως ἰδιώμεθα. συσκευάζεσθαι οὖν χρὴ οὕτω μὲν ἐκείνου (ἄνευ γὰρ
τούτου οὔτε μάχεσθαι οὔτε ζῆν δυνατόν ἐστιν) οἶνον δὲ τοσοῦτον
χρὴ ἔχειν ἕκαστον ὅσον ἱκανὸς ἔσται ἡδέσθαι ἡμῖν αὐτοὺς ὑδροποτῶν. πολλὴ γάρ ἐστι τῆς ὁδοῦ ἄοινος, εἰς ἣν οὐδεὶς ἂν πάνυ πολλοὺς οἴ
νους συσκευάσαιμεθα, ἅμα τε σῖτος ὡς οὖν μὴ ἐξαπίνης ἄοινοι γιγνόμε
νοι κοσμίως διαπεράμεν, ὧδε χρὴ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν τῷ σίτῳ νῦν
αὐτοὺς ἀρχόμεθα πίνειν ὕδωρ. τοῦτο γὰρ ἤδη ποιοῦντες οὐ πολὺ
μεταβαλοῦμεν. καὶ γὰρ ὅσοις ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμιγμένῳ ἀεὶ
πίνω μάζαν ἐσθίει· καὶ ὅσοις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον· καὶ
ἃ ἐφοδιάζῃ πάντα μετ' ὕδατος ἔξεστι πολλάκις ἐσκευάσθαι. μὴ τὸν
σῖτον εἰ οἶνον ἐπιπίνοιμεν, οὐδὲν μεῖον ἕξομεν ἡ ψυχὴ ἀναπαύ
εσθαι. ἔπειτα δὲ καὶ μὴ τὸ δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρή, ἕως ἂν μαθω
μεν ὑδροποτοῦντες ἥδιστα ζῆν. ἡ γὰρ τοῦ μικροῦ μεταβολὴ πᾶσιν γλ. παράλ
ποιεῖ φύσιν ὑποφέρειν ἥδιστα μεταβολάς. διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεὸς, λαξις
ἐπάγων ἡμῖν τοῦ μικροῦ ἐκ τοῦ ἡμῶν εἰς τὸ ἀεὶ χαίρειν ἐχυ
ρὰν θάλπη, καὶ ὀλίγα θάλπεις εἰς τὸν ἐχυρὸν χειμῶνα. ὃν χρὴ μι
μνήσκεσθαι, εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν παρειδισμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖσθαι. καὶ τὸ
τῶν σταμνίων δὲ βάρος εἰς τὰ ἐπιτήδεια καταδαπανᾶται. τὰ
μὲν γὰρ ἐπιτήδεια ἀφανιζόμενα σὺν ἄρχεται ἔσται· σταμνίων
δὲ ἐνδεηθέντες μὴ δείσητε ὡς οὐκ ἠδέως καθεύδησετε· εἰ δ' ἐν μὴ,
μὲ ἀπάδετε. ἡδὺς μέντοι ὅταν ἐσὶν ἀφθονωτέρου παρόντος,
πολλὰ καὶ ὑγιαίνοντι καὶ κάμνουσι ἐπικουρεῖ. ὅπα δὲ χρὴ σωσι
καθεύδειν ὅταν ἐσὶν ὥρα ἐπιπλεῖσον καὶ δεδιέναι καὶ ἀλυκρόν·
πάντα γὰρ ἐπὶ σίτῳ τε ἄγει, καὶ ἐπιπλεῖσον ἀρκεῖ. ὅταν δ' ὀπ
αίνωμεν εἰς ἀπείρατα, ὅπου ἡμᾶς εἰκὸς ἤδη ζίτου λαμβάνειν,

χειρομύλας χρὴ αὐτὴν παρασκευάσασθαι αἷς στρογγύλοις
μα· πῶς δὲ καὶ φύσει τῆ σιδηρικῆς ἐργάσιμον. σωφρονοῦσαν δὲ
χρὴ καὶ ὧν ἀσθενοῦσιν δέονται ἄνθρωποι· τούτων γὰρ ὁ μὴ γυ-
νὴ μικρὰ τὰ, ἰὼ δὲ τύχη τοιάδε γίνηται, μάλιστα δήπου.
ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἰμάντας· τὰ γὰρ πλεῖστα καὶ ἀνθρώποις καὶ ἵπ-
ποις ἰμᾶσιν ἥρτηται· ὧν καταγελωμένων καὶ καταῤῥηγνυμέ-
νων ἀνάγκη ἀεργεῖν, ἰὼ μήτις ἔχῃ ἀφορμὴν ζυγά. ὅτις δὲ πιπράσκει
ται καὶ πάλιν ξύσας, ἀγαθὸν καὶ ξυήλης μὴ ἐπιλαθέσθαι.
ἀγαθὸν δὲ καὶ βίπλιον φέρειν· ὁ γὰρ λόγχιμος ἀκονῶν, ὁμοίως καὶ τὸν
ψυχικὸν παρακονᾷ· ἔστι γάρ τις αἰσχύνη, λόγχιμος ἀκονῶν κα-
κὸν εἶναι. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ξύλα ἀφέσιμα καὶ ἄρμασι καὶ ἁμά-
ξαις· οὐ γὰρ πολλοῖς πράξεσι πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαραίτητα
εἶναι. ἔχειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαιότατα ὄργανα ἐπὶ πᾶσι πρά-
τα· οὐ γὰρ ἀπαλλαχεῖ χαλεπότερα παρεγίγνοντο· τὸ δὲ ἐφ'
ἡμίεργα ἐξελθεῖν ὀλίγοι πνὲς οὐκ ἱκανοὶ ποιῆσαι. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ
ἄμιλλαν καὶ σμυρίδα καὶ ἄμμον ἐνάγκλιν, καὶ τὰ τοιαῦτα φέρειν· ἀξί-
λιον καὶ ὀφέλιμον· ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ χρήσιμα ἐνάγκλιν, καὶ ὑπὲρ δ
κοινοῦ πολλάκις ὠφέλιμα γίνεται. τὰ μὲν οὖν εἰς τροφὴν δέοντα
οἱ ἠγεμόνες τῶν ὁπλοφόρων ἐξιέναι ἐῶσιν τοὺς ἐφ' ὑμῖν αὐτοῖς· οὐ
γὰρ δεῖ πλείονας ὅτε ἄν τις δέηται τούτων· ἡμεῖς γὰρ τούτων
σύδειεῖς ἐσόμεθα. ὅσα δὲ καὶ ὑποζύγια κελεύω ἔχειν, ὑμεῖς οἱ τὰ
σκευοφόρα ἄρχοντες ἐξελᾶτε, καὶ τὰ μὴ ἐγγὺς καλέσασθαι ἐᾶτε
θαι ἀναγκάζετε. ὑμεῖς δ' ἂν οἱ τῶν ὁδοποιῶν ἄρχοντες, ἐκβάλ-
λετε μεμιγμένους παρ' ἐμοῦ τοὺς ἀπὸ τῶν ἐδεσμοποιῶν καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν

χρ. τούτων δὲ καὶ τοὺς μὲ. τῶν ἀκοντιστῶν καὶ πέλ. χρ. ξυλοτόμων

ἀκοντιστῶν, καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν τοξοτῶν, καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν." τού-
τους οὖν χρὴ τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν ἀκοντιστῶν πλέκειν ἐγχώρους" ξυλοκο-
ποιοὺς ἀναγκάζειν σκηνοῦσθαι, τοὺς δὲ ἀπὸ τῶν τοξοτῶν, σμιλοῦν
τοὺς δὲ ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν, ἄμιλλαν. τούτους δὲ ἔχοντας ποιεῖν ἐκ τῶν
ἀμαξῶν κατ' ἴλας πορεύεσθαι, ὅπως, ἰὼ τι δέῃ ὁδοποιίας, εὐθὺς σὺν
ἐργοῖ ἦτε· καὶ ἐγώ, ἰὼ μὴ δέωμαι, ὅπως εἰδῶ ὁπόθεν δεῖ λαβόντα τὰ
τοις χρῆσθαι. ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ σκηνοποιητικῇ ἡλικίᾳ ξυνεῖς οἱ-

χρ. ὅπως ἂν τι δέῃ

κείους χαλκίας τε καὶ τέκτονας καὶ σκυτοτόμους," ὅπως ὁπόσα ἂν
δέῃ καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν τῇ σκηνοποιᾷ, μηδὲν ἐλλείπῃ. καίτοι ὁ ὁπλο-
φόρος μὲν ἐλάττους ἀπολεῖται ἂν, ὁ δ' ἐπίσευ ἂν τῷ βελομένῳ μισθοῦ

ὑπηρε-

ὑπηρετοῦντες ἐν τῇ τάξει τεταγμένῳ ἕκαστος. Ἐὰν δέ τις καὶ ἐμπορεύεσθαι βούληται ἐπαγαγεῖν τι βουλόμενος, τοῦτο μὲν ἀφειμένων καὶ τούτων τὴν ἐπιτηδειότητα ἴσχειν. ἐὰν δέ τι καὶ ἀλίσκηται, πάντων μετέχειν. ἐπειδὰν δὲ ἄνω παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, παλινοστοῦντας ἀναβαίνειν. ἐὰν οἱ ἄρχοντες ἐμπορεύεσθαι κωλύσωσιν ἀγορεύοντες παρέχειν φαίνηται, τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ συμμάχων καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τεύξεσθαι. εἰ δέ τις χρημάτων ἀφορμὰς νομίζει εἰς ἐμπολὴν γνωσθῆναι ἐμοὶ πρεσβυτάτων καὶ ἐχθιστάς, ἢ μὴν παρούσας σὺν τῇ τροφῇ, λαμβάνειν ὧν ἡμεῖς ἔχομεν. ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω. εἰ δέ τις τι καὶ ἄλλο δίκαιον ἑνορᾷ, ἀφεῖς ἐμὲ σημαινέτω. καὶ ὑμεῖς μὲν ἀπίοντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύσομαι ἐπὶ τῇ ὁρμῇ. ὅταν δὲ τὰ ἱερὰ καλῶς ἔχῃ, σημανῶ μάλα. παρεῖναι δὲ χρὴ ἅπαντας τὰ προειρημένα ἔχοντας εἰς τὴν τεταγμένην χώραν ἀφ' ἧς τὰς ἡγεμονίας ἔλαβον. ὑμεῖς δέ, ὦ ἡγεμόνες, τὴν ἑαυτῶν ἕκαστος τάξιν εὐτρεπισάμενοι ἀφῆτε ἐμὲ πάντες "συμβαλεῖν, ἵνα τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι χώρας" καταλάβητε.

γρ. συμβάλλετε. γρ. καταμάθητε

19. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευάζοντο, ὁ δ' ἐθύετο. ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, ὥρμητο τὴν τῆς στρατιᾶς ὁρμήν. καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξεστρατοπεδεύσατο ὡς "δυνατὸν ἐγγύτατα, ὅπως εἴ τι καὶ ἐπιλελησμένον εἴη, μετέλθοι, καὶ εἴ τις τῶν σκευοφόρων καὶ τοῦτο ἐπιπαρασκευάσαιτο. Κυαξάρης μὲν οὖν τὸ Μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος, κατέμενεν, ὡς μηδὲ τὸ οἴκοι ἔρημον εἴη. ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο ὡς ἐδυνάμην τάχιστα, τοὺς ἱππέας μὲν πρώτους ἔχων, καὶ τοὺς τούτων διεροῦντας καὶ σκοποὺς ἀεὶ ἀναβιβάζων ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα εὐσκοπώτατα. μετὰ δὲ τούτους ἦγε τὰ σκευοφόρα, ὅπως μὲν "πεδίον εἴη, πολλοὺς ὑρμαθοὺς ποιούμενος τῶν" ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων. ὅπισθεν δὲ ἡ φάλαγξ ἐφεπορεύετο τῶν σκευοφόρων ὑπολείποιτο, οἱ προστυγχάνοντες τῶν ἀρχόντων ἐπεμέλοντο ὡς εἴη μὴ κωλύοιντο προΐεσθαι. ὅπως δὲ στενότερα εἴη ἡ ὁδός, μέσου πειράμενοι τὰ σκευοφόρα, ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπορεύοντο οἱ ὁπλοφόροι. καὶ εἴ τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ τοῦτο γιγνόμενοι αὐτῶν ἐθεράπευον. ἐπορεύοντο δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις παρ' ἑαυτοῖς ἔχουσι τὰ σκευοφόρα. ἐπιστέφοντο δὲ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις, καὶ τῶν ἑαυτῶν τάξιν ἕκαστον εἶναι, εἰ μή τι ἀναγκαῖον ἀπκωλύοι. καὶ σημεῖον δὲ ἦν "ᾗ τάξιάρχει ὁ σκευοφόρος ἡγεῖτο

19

γρ. ἐδιώκετο

γρ. σπεύδειν γρ. ἁμαξῶν. καὶ τὸ σκευ.

γρ. ὁ τῆς τάξιαρχὸς σκευ.

ἡγεῖτο γνώσεσθαι τῆς τ' ἑαυτῶν πόλεως. ὥστε ἀθρόοι ἐπορεύοντο, ἐπιμελοῦντό τε ἰσχυρῶς ἑκαστος τῶν ἑαυτῶ, ὡς μὴ ὑστερίζοιεν. καὶ οὕτω πορευόντων, οὔτε ζητεῖν δεῖ ἀλλήλους, ἅμα τε παρόντα ἅπαντα καὶ σαφέστερα ἦν, καὶ βάσσον τὸ δέοντα εἶχον οἱ στρατιῶται.

20. Ὡς δὲ οἱ πεθιόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ ὁρᾶν ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα, καὶ ὑποζύγια δ' ἐώρων ἐπερα τιαῖα ἄγοντα τε καὶ νεμόμενα, καὶ ὡς πόσον ἂν ἐφοδεῖντες ἐδόκεσαν κατιμανθάνειν μιστοφοριζόμενοι ἢ κάπον ἢ κονιορτον· ὁρῶντες τούτων ἁπάντων ἐπιχωρα σκοπὸν ὅτι εἴη πολλὴ στρατὸς τῶν πολεμίων. εὐθὺς οὖν πέμπει ὁ σκοπάρχης τινὰ ἀγγελοῦντα τῷ Κύρῳ. ὁ δὲ, ἀκούσας ταῦτα, ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μόνους ἐπὶ ταύτης τῆς σκοπιᾶς ὁπόθεν ἂν ἀεὶ κάλλιστα ὁρᾶσιν ἐξαγγέλλειν· τάξεις δὲ ἐπέμψεν ἱππέων εἰς τὸ πεδίον, καὶ ἐκέλευσε τοὺς ἡγεμόνας συμβαλεῖν τινας τῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερα μάθοιεν τὸ ὄν. οἱ μὲν δὴ ταχθέντες τοῦτ' ἐπραττον. αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στρατόπεδον αὐτοῦ κατεχώριζεν, ὅπως παρασκευάσωνται ὅσα δέοιτο χρῆσθαι, πλὴν πάνυ ὀλίγου εἶναι. καὶ πέμπει μὲν ἀναζεύξαι παραγγήσων, ἔπεσθαι δὲ μόνους ἐν τάξει τὸ παραγγελλόμενον ποιοῦντας. ἐπεὶ δὲ ἐλήσησαν, συνεκάλεσε καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ ἁρμάτων τοὺς ἡγεμόνας, καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας, καὶ τῶν ἁρμαμαξῶν οὗτοι μὲν συνῆσαν. οἱ δὲ καθεσθέντες εἰς τὸ πεδίον, συλ-

γρ. συλλεφθ. λαβόντες ἀνθρώπους ἤγαγεν. οἱ δὲ ἁλόντες ἀνερωτώμενοι ὑπὸ τοῦ Κύρου, ἔλεγον ὅτι Κᾶδ Ξ σκηνῖδε εἶεν, πορευόμενοι δὲ ἐπὶ χιλὸν, οἱ δ' ἐπὶ ξύλα, παρελθόντες ὡς σκηνὰς ἐκεῖνας. ἀφ' ὧν τὸ πλῆθος Ξ στρατοῦ ἀπάνια πάνυ εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας, πόσον οἱ, ἔφη, ἄπεισιν ἐνθένδε τὸ στρατόμεδον; οἱ δ' ἔλεγον, ὡς δύο παρασάγγας. ἐπὶ τούτοις ἤρετο ὁ Κῦρος, ἦμεν οἱ, ἔφη, λόγος τις ὧν παρ' αὐτοῖς ναὶ μὰ Δί', ἔφασαν, καὶ πολὺς γε, οἱ ἐγγὺς ἤδη ἥκοντες. τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες; (τοῦτο γὰρ ἐπηρώτα τῶν παρόντων ἕνεκα) οὐ μὰ Δία, εἶπον ἐκεῖνοι, οὐ μὲν δὴ γε ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἐλύπουν. νῦν οἱ, ἔφη ὁ Κῦρος, τί πάσχουσι; σκεπτέον, ἔφασαν· καὶ χθὲς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐπῆλ-

τον.

γρ. εἶεν ὡς ἀλλυδόντες ὄπη

γρ. εἶεν ὡς εἰ δύο

τον. ὁ δὲ Γωβρύας, ἔφη ὁ Κῦρος, τίς ἐστιν; οἱ δ' ἔφασαν, αὐτός τε Κροῖσος, καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλλην τις ἀνήρ, καὶ ἄλλοι δέ τινες Μῆδοι. οὗτοι μέντοι ἐλέγοντο φυγάδες εἶναι παρ' ὑμῶν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ', ὦ Ζεῦ μεγιστε, λαβεῖν μοι αὐτὸν γένοιτο ὡς ἐγὼ βούλομαι.

21. Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπήγαγον καὶ ἐπώλησεν, εἰς δὲ τὰς παρούσας ὡς λέξων παρῆλθε. καὶ τότε δὴ παρῆν ἄλλος ἄλλο παρὰ τοῦ σκοπάρχου, λέγων ὅτι πάντων ἔξεις μεγάλην καὶ τοῦ πεδίου περφανοῦς. καὶ ἡμεῖς μέν, ἔφη, εἰκάζομεν ἐλαύνειν αὐτοὺς βουλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ σφέτερον. καὶ γὰρ ὡς τῆς ἕξεως ταύτης ἄλλοι ὡς πιάκοντα ἵππεῖς συχνὰς περιελαύνουσι, καὶ μέντοι καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς, ἴσως βουλομένους λαβεῖν, ὧν δυώκοντα, τὸν σκοπὸν. ἡμεῖς δὲ ἴσμεν μίαν δέκας οἱ ἐπὶ πάντῃ τῇ σκοπῇ. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήλυσε τῷ ἐπὶ αὐτὸν ἀεὶ ὄντων ἱππέων ἐλάσαντας τὸν σκοπὸν ἀδήλους τοῖς πολεμίοις ἀτρεμίαν ἔχειν. ὅταν δ' ἔφη, ἡ δέκας ἡμέτερα λείπῃ τὸν σκοπὸν, ἐξαναστῆναι ἐπὶ θοῦ τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὸν σκοπόν. ὡς δ' ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης ἕξεως, ἀπέρχεσθε σύ, ἔφη, ὦ Ὑσπασα, τὸν χίλιος ὡς τὸ ἱππικὸν λαβών, καὶ ἐπιφάνηθι ἀνδρικῶς τῇ τῶν πολεμίων ἕξει. διώξεις δὲ μηδαμῇ ἐς ἀφανὲς, ἀλλ' ὅπως αἱ σκοπαὶ ὑμᾶς ἀμφὶ μῶσιν ἐπιμεληθεὶς παύεσθαι. ἂν δ' ἄρα ἀναπλέονται ὡς διξιὰς περισταλῶσιν ὑμῖν τινες, δέχεσθε φιλίως τοὺς ἄνδρας.

22. Ὁ μὲν δὴ Ὑσπασας ἀπῆλθε· καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τοὺς ἄλλους εὐθὺς, ὡς ἐπέλυσεν. ἀπαντᾷ δ' αὐτοῖς καὶ δὴ σὺς τῶν σκοπῶν Ἀράσπας σὺν τοῖς ἑταίροις, ὁ πεμφθεὶς πάλαι κατασκοπῶν, ὁ φύλαξ τῆς Σπιθριδάτου γυναικός. ὁ μὲν οὖν Κῦρος, ὡς εἶδεν, ἀναπηδήσας ὑπὸ τῆς ἕδρας ἐπαΐων τε αὐτοῦ καὶ ἰδιζόμενος· οἱ δ' ἄλλοι, ὥσπερ εἰκὸς, μηδὲν εἰδότες, ἐπεπλήγμοι ἦσαν τῷ περφάγματι, ἕως ὁ Κῦρος εἶπεν, ἄνδρες φίλοι, καὶ ἡμῖν ἀνὴρ ἄρτος· νῦν γὰρ δὴ πάντως ἀνθρώπους δεῖ εἰδέναι ἃ τούτῳ ἔρχεται. οὔτε γὰρ ἀμελούμενος ἐτέθη ὑπὸ δένδρῳ χίλιος, οὔτε ἐμὲ φοβηθεὶς, ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ πεμφθεὶς, ὅπως ἡμῖν μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγείλειεν. ἃ μὲν οὖν ἐγὼ σοι ἐπηγγειλάμην, ὦ Ἀράσπα, μεμνημαί τε, καὶ ἀποδώσω σὺν τούτοις πᾶσι. δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς

ὑμᾶς ἀπαγγέλω, ὦ ἄνδρες, τοῦτον ὑμᾶς ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα ἐπὶ τῇ τιμωρίᾳ ἀγαθῷ καὶ σώφρονι γενέσθαι, καὶ αἰτίαν ὑπέχειν ἢ εὐφραίνεσθαι. ὧν τούτων δὴ πάντες ἠσπάζοντο τὸν Ἀράσπαν καὶ ἐμακάριζον.

γρ. μηδὲν ἐπὶ τῷ χάσαι τὰ ἀληθῆ, μηδὲ μεῖν τὰ ψεύδη. γρ. μᾶλλον εὐτυχεῖν

Ἐπὶ τούτοις ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλὰ μὲν δὴ ἐπὶ τούτοις μὲν ἅλις εἶπεν, ὦ Ἀράσπα, καὶ ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτα, ἔφη, διηγοῦ, ὦ Ἀράσπα, καὶ "μηδὲν μεῖν ἢ ἀληθῆς ἴσθι τὸν πολεμίων κρεῖττον ἢ μείζονα οἰηθῆναι μέσον εἰδέναι, ἢ μείω ἀκούσαντας" μείζονα εὑρίσκειν.

23

γρ. ἀ σφαλίσασθαι ἂν ἀσφαλίσασθαι εἰδείη ὁπόσου τὸ φρόντισμά ἐστιν ἑτέρων γρ. αὐτοῖς

Καὶ μάλ', ἔφη ὁ Ἀράσπας, "ὡς σαφίσασθαι γ' ἂν εἰδείη, ἐποίουν. σωιεῖσθαι δὲ παρὰ" αὐτούς. σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ τὸ πλῆθος μόνον οἶσθα, ἀλλὰ καὶ τὴν δίξιν αὐτῶν; ἐγὼ μέν, ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὡς ἀμφοῖν τὴν μάχην ποιεῖσθαι. ἀλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν πρῶτον εἰπὲ καὶ κεφαλαίῳ. σπένοι τοίνυν, ἔφη, πάντες τεταγμένοι εἰσὶν ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάθος καὶ πλείους καὶ ἵππεις, πολλῷ δὲ Αἰγυπτίων. οὗτοι δ' ἀπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετραφόσια στάδια. πάνυ γάρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν ὥστε εἰδέναι ὁπόσον κρατοῦσιν χωρίον. οἱ δ' Αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰσὶ πῶς εἰσι τεταγμένοι· ὁπλῖται, πολλῷ τῶν Αἰγυπτίων, τούτους δ' οἱ μυελάρχαι ἐπιτηδείους ἐκάστῳ πανταχῇ τῷ μυελῷ ἐκάστῳ.

γρ. ἔθεσαν

τοῦτον γὰρ Σφίσι καὶ οἴκοι νόμον" ἔφασαν εἶναι δὲ πάλαι, καὶ ὁ Κῦρος μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς αὖτω ζωπυρεῖν· ἐβούλευτο γὰρ ὁπλίτην ὑπαιφνιδιάσειν δ' αὐτοὺς πρὸς τοὺς ἱππέας. πῶς τόδη, ἔφη ὁ Κῦρος, τοῦτο ἐπιτηδεύων; ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ ἵππῳ κυκλωσόμενον. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' οὗτοι ἂν εἰδεῖεν, εἰ οἱ κυκλούμενοι κυκλωθεῖεν. ἀλλ' ἐμὲν ἔμελεν σοὶ καιρὸς μαθεῖν ἀκηκόαμεν· ὑμᾶς δ' χρὴ, ὦ ἄνδρες, οὕτω ποιεῖν. νῦν μὲν ἐπειδὰν συνίωσι πλήθει, ἐπισπόμενοι καὶ τὰ τῶν ἵππων καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα. πολλάκις γὰρ μικρᾷ συνδίῳ καὶ ἀνὴρ καὶ ἵππος καὶ ἅρμα ἀχρεῖον γίνεται. ὥστε οἱ μὲν πρῶτοι, ἕως ἂν ἐγὼ σύμμαχος, πρῶτον μὲν χρὴ ἀρίστους καὶ ἄνδρας καὶ "ἵππους, ὅτως ὡς ἂν πρόσθεν καιρὸς ᾖ, μὴ τούτῳ νῦν συνδεῖν. ἐπειτα δ' σύ, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε, ὥσπερ καὶ ἔχθες, καὶ οἱ ἄλλοι μυελάρχαι ἡμῖν περιτω ἔχέτω. ὁμοῦ γάρ ἐστιν ἀγαθῶν ἄνδρῶν, οὐδενὶ ἄμεμπτα ἐὰν καιρὸς τοὺς ἵππους μεταζευγνύναι. παραγγείλαι δ' τοῖς ταξιάρχαις καὶ λοχαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος

λαγγ⊙ καθίσαι, εἰς ὀλίγ⊙ ἐγκλίνας ἔκαμψεν τ̀ λόχον. ὁ δ̀ λόχ⊙ ὧδε ἔκαμψε· ἀνασπάσας. καί πως εἶπε τ̀ μυελάρχων, καὶ δοκοῦμέν σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανῶς ἔξειν εἰς τοσούτους πεπαγμένοι σεσ ὥστε βαθεῖαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κῦρ⊙ εἶπεν, αὐ δ̀ βαδίζοντες φάλαγγας ἢ ὡς ἐξικνεῖσθ τοῖς πολεμίοις τ̀ εὐωνύμων, " πότερον δοκοῦσιν, γρ. τί σοι, ἔφη, τὰς πολεμίας βλάπτειν ἢ τὰς ξυμμάχους ὠφελεῖν; ἐγὼ μὲν δοκῶ δοκοῦσιν εἶναι τὰς ἔφη, τὰς εἰς ἑκατὸν τάττεσθαι ἐπὶ λίτας εἰς μυελίας ἀν βουλοίμην μᾶλλον πεπύσθαι· ὅπου δ̀ ἀν ἐλαχίστοις μοι χείμεθα. ἐξ ὅσων μὲν τοι ἐγὼ πολ. τὸν φάλαγγα βαθυνῶ, οὐδεμίαν ὅλως σύνεσιν καὶ σύμμαχον ποιήσομαι τὸν ἑαυτῷ· ἀκοντιοῦσι μὲν ἐπὶ τοῖς ξυστοφόροις πάντες, ἐπὶ δ̀ τοῖς ἀκοντισταῖς τοξόβας. τούτους δ̀ σφαδάστους μὲν ἄν τις πάσχοι, οὐ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μηδεμίαν μάχην ἀν ὑπομεῖναι ὧν χρέος; σφενδονῶσι δ̀ τοὺς ξυστοφόρους μᾶλλόν γε· καὶ οἱ μὲν ἀκοντιζοντες, οἱ δ̀ τοξεύοντες ὑπὲρ τ̀ σφῶν πάντων, λυμαίνονται τοὺς πολεμίους. ὑπὸ δ̀ ἀν κακωργῆται τοὺς ὑπαντίους, δηλονότι πάντα τάττει τοὺς συμμάχους κινδυνεύειν. πολυτιμίας μέντοι ἐστὶ τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλυμμένους. ὥσπερ γὰρ οἰκίας οὔτε ἄνδρ λιθολογήσαι. ὄχυρον, οὔτε ἄνδρ τ̀ τέγος ποιοῦντων οὐδὲν ὄφελ⊙· οὕτως οὐδὲ φάλαγγος, οὔτε ἄνδρ τ̀ πρώτων, οὔτε ἄνδρ τ̀ πλαγίων, " ἀλλὰ μὴ ἀγαθοὶ ὦσιν, ὅ- γρ. εἰ μὴ ἀγαθοὶ σοὶ ἔσονται φελ⊙ οὐδέν. ἀλλ' ὑμεῖς τε, ἔφη, ὡς παρεσκεύακε τ̀τ' ἐσθ', καὶ ὑμεῖς οἱ τ̀ πλαγίων ἄρχοντες ἐπὶ τούτοις τοὺς λόχους ὡσαύτως καθίσατε· καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τέλεων ἐπὶ τοῖς πλαγίοις ὡσαύτως. σὺ δ̀ ὃς τῶν ἐπὶ πᾶσιν ἄρχεις, τελευταῖος ἔχων τοὺς ἄνδρας, παρέλαυνε τοῖς ἑαυτ ἑφορᾶν τε ἑκάστῳ καθ' ἑαυτὸν, καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον ποιοῦσι ἐπικελεύειν, τοῖς δ̀ κακιωμένοις ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ἐὰν δέ τις σρίφηται, παρόντα δόναι θέλων, ἀνάτιμον ζημιοῦν. ἔτι γὰρ ἐστὶ τοῖς γρ. θαρσοῦσιν μᾶλλον πεπύσθαι, " παρρησιάζεσθαι τοὺς ἐπομένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ. ὑμῖν δ̀ γρ. Εὐφραίνεσθε δεῖ, τοὺς ἐπὶ πᾶσι πεπομένους, πολλὴν φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς γρ. τὰ τῶν δὲ τῶν πολεμίων. καὶ ὑμεῖς μὲ πῶς τε ποιεῖτε. σὺ δ̀, ὦ " Ἀβραδάτα, πύργος ἄρχε, ὃς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς, οὕτω ποίει, ὅπως ἂν ζῶσιν " ὧν γρ. σκευοφόρων τοὺς τηρεῖσι καὶ τοὺς πύργους φέροντες ὑψηλοὺς ὡς ἐγγύτατα τ̀ φά- ὄντα ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς λαγγ⊙. σὺ δέ, ὦ Δασύα, ὃς ἄρχεις τῶν " σκευοφόρων ἁρμαμαξῶν, ἐπὶ τοῖς πύργοις ἄγε πάντα τ̀ τοιοῦτον ἑρμένον· οἱ δ̀ τηρεῖ γρ. σκ πρὸ ὀχλων ἰσχυ- " σαν ἰσχυρῶς κολαζόντων τοὺς παρεῖσιας ἢ καιροῦ ἢ λιποῦσας. ῥᾳ- σὺ

γρ. Καρδυχέα, σὺ δ', ὦ Καρδύχη, ὃς ἀρχὴς τῆ ἁρμαμαξῶν αὖ ἄγυσι τὰς γυναῖκας, καίσησον αὐτὰς τελευτώσας ἐπὶ τοῖς σκευοφόροις. ἑπόμενα γὰρ τούτοις πάντα καὶ πλήθους δόξαν παρέξει, καὶ σύνεσθαι ὑμῖν ἐξουσίαν ἕξουσι, καὶ τοῖς πολεμίοις, ὧν κυκλοῦσθαι βούλονται, μείζονα τὰ δεδιότα ἀναγκάσει ποιεῖσθαι· ὅσῳ δ' ἂν μείζονα κινδύνου φαίνωνται, τοσούτῳ αὐτοὺς ἀσθενεστέρους ἀνάγκη γίγνεσθαι. καὶ ὑμεῖς μὲν οὕτω ποιεῖτε. σὺ δέ, ὦ Ἀρταβάζη, καὶ Ἀρταγέρσα, τὰ χίλιοι σὺν ἐμοὶ ἑκάτερος τῶν σὺν ὑμῖν ἐπὶ τούτοις ἔχετε πιστῶν· καὶ σύ, ὦ Φαρνούχη, καὶ Ἀσπαθίτα, τὰ τῶν ἱππέων χίλιοι, ἧς ἑκάτερος ὑμῶν ἄρχει, μὴ συγκαταπάσησθε εἰς τὰ φάλαγγα, ἀλλ' ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν ἐξοπλίσασθε καθ' ὑμᾶς αὐτούς· ἐπίπεδα γὰρ ἡμῖν ἔνεστι σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. οὕτω γὰρ δεῖ ὑμᾶς παρεσκευάσθαι, ὡς γρ. ὃ ἄρχων πρώτους δεῖσαν ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ σύ, ὦ ἀρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν σκοπεῖτε· ποίει σὺ ὑπισχνοῦμαί σοι παραγγέλλων Ἀρταγέρσας. ὑμεῖς δὲ οἱ τῶν ἁρμάτων ἡγεμόνες Ἀμαξικηνοσάμβοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν ἀπὸ τῆς φάλαγγος τὸ μέσον ἑαυτοῦ ἑκάτερος ἔχων ἅρμασι καίσησθε· οἱ δ' ἕτεροι ἑκατέρωθεν τῶν ἁρμάτων, ὁ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς φοιτῶντες, ἐπίσω τῆ φάλαγγι, ἐπὶ γρ. κίρως, καὶ οἱ κατὰ τὸ εὐώνυμον.

24 24. Κῦρος μὲν οὕτω διέταττεν. Ἀβραδάτης δὲ ὁ Σούσιος βασιλεὺς εἶπεν, ἐγὼ σοι, ὦ Κῦρε, ἐθελούσιος ὑφίσταμαι τὸν κατὰ τάχος πορευόμενον τῆς ἀντίας φάλαγγος ἡγεῖσθαι ἔχων, εἰ μή τί σοι ἄλλο δοκεῖ. καὶ ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος, ἐπήρετο τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅρμασι Πέρσας, εἰ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐ καλὸν εἴη ταῦτα ὑφίεσθαι, διεκελεύσατο αὐτούς· καὶ ἐλαύνει Ἀβραδάτης ἡγούμενος ὑφίστατο, καὶ ἐφείπετο τοῖς Αἰγυπτίοις. τότε μὲν δὴ ἀπιόντες, καὶ ἐπιμεληθέντες ὧν προεῖπον, ἐδειπνοποιοῦντο, καὶ φυλακὰς κατεστήσαντο ἐκείμηθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωΐ μὲν ὁ Κῦρος ἐθύετο· ὁ δ' ἄλλος στρατὸς ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἐξεπορεύετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοὶ δὲ καὶ καλοὶ θώρηξι καὶ κράνεσιν. ὁπλίζουσι δὲ καὶ ἵππους παραμηρίδιοι καὶ προστερνίδιοι· καὶ τῶν μὲν μηρίππες παραμηριδίοις, τοὺς δὲ ἐπὶ τοῖς ἅρμασι

σι, παρεσπλυσμένοις. ὥστε ἡ ἕφοδος ἦν μὲν χαλκῆ, λῶστοι δὲ φοινικίδι πᾶσα ἡ ἕφοδος.

25. Καὶ τὴν Ἀβραδάτου δὲ τὸ τεταγμένον ἅρμα καὶ ἵππων ἀκμὴ παγκάλως ἐκεκόσμητο. ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λιτοῦν χωρήσειν, ὃς ἐπιχωρίων ὢν αὐτοῖς, ἐνόμιζε, τὸν μὲν ἀφεῖναι αὐτὴν ἡ Πάνθεια χρυσοῦν κρανίον, καὶ φοινικοβαφῆ χιτῶνα, καὶ ψέλια πλατέα περὶ τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν, καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδήρη σολοικιστὶ τὸν κόσμον, καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῆ. ταῦτα δὲ ἐποιήσατο λάθρᾳ τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησαμένη μόνη τὰ ἐκείνου ὅπλα. ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμαζε τὸ, καὶ ἐπῄνει τὴν Πάνθειαν, σὺ δή πως, ὦ γύναι, συνεκόσμησας τὸν σαυτῆς ἄνδρα τὰ ὅπλα μοι ἐποίησας μᾶλλον Διὸς; ἔφη ἡ Πάνθεια, τὸν γε πολὺ σοῦ κρείττω ἄνδρα. σὺ γὰρ ἐμοὶ δοκεῖς εἶναι, μόνος κόσμου ἔσχατον. ταῦτα δὲ λέγουσα συνέδυ τε τὰ ὅπλα, καὶ περιβάλλειν μὲν ἐπειρᾶτο, ἐλείπετο δὲ αὐτῆς τὰ θώρακα καὶ τὰ περὶ τοὺς μηρούς. 25 γρ. Πάνθειον τὸν γε.

26. Ἐπεὶ δὲ, καὶ προσθεν ὢν ἀξιοθέατος, ὁ Ἀβραδάτης ὡπλίσθη τοῖς ὅπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ ἐλαμπρότατος, ἅτε καὶ τὰ φύσεως ὑπάρχοντος. λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ἡνιόχου τὰς ἡνίας, παρεκελεύσατο ὡς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὰ ἅρματα. οὐ δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια, ὑποχωρήσασα κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας, ἔλεξεν, ἀλλ' ὅπως μὴ, ὦ Ἀβραδάτα, εἴ τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνὴ τοῦ αὐτῆς ἀνδρὸς μείζονα τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν ἐτίμησεν, οἶμαί σε γιγνώσκειν· ὅπως καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί. τί οὖν μὲ δεῖ καθ' ἓν ἕκαστον λέγειν; ἃ γὰρ ἔργα οἶμαί σοι πολλαπλασίονα παρεσκευάσθαι τῶν νῦν λεχθέντων λόγων. ὅμως δ' οὕτως ἔχουσα ὅπως σε, ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω σοι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν, ἣν μὲν ἐγὼ βέλεσι δι' μὴ τοῦ ἀνδρὸς ἁλῶ ζῶν, ἣν μὲν ἐγὼ βέλεσι δι' μὴ τοῦ ἀνδρὸς ἁλῶ ζῶν, ἢ μὲν ἐγὼ ἁλῶ ζῶν, ἢ μὲν ἐγὼ βέλεσι δι' μὴ τοῦ ἀνδρὸς

γρ. Ἀεάσαν
ἄνδρα πι-
στότερον

σαν πιστότερον καὶ ἀμείνονα. ἡ μὲν τοίνυν εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτης ἀγαθὸς τοῖς λόγοις, καὶ ἅμα ὡς τὴν κεφαλὴν, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπεύξατο· ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δὸς μοι φανῆναι ἀξίῳ μὲν Παυθείας ἀνδρὶ, ἀξίῳ δὲ Κύρου φίλῳ τε καὶ ἡμῖν τιμήσαντι. ταῦτα εἰπὼν, καὶ τὰς χεῖρας τὰ ἁρμάτια λέγουσιν ἐπὶ τὸ ἅρμα. ἐπεὶ δὲ ἀνεβάβη· ὡς καλὸν ἐλκύσετε τὸ δίφρον ὁ ὑφηνίοχος, τόν τε ἔχοντα ἡ Πάνθεια πῶς ἂν ἔτι ἄλλως ἀποσκήψῃ αὐτὸν, καὶ φίλησε τὸ δίφρον. καὶ τῷ μὲν προσήει ἤδη τὸ ἅρμα, ἡ δὲ λαθοῦσα αὐτὸν συνεφέπετο, ἕως ἐπισχόμενος καὶ ἰδὼν αὐτὸ ὁ Ἀβραδάτης εἶπε, Χαίρει, Πάνθεια, καὶ χαῖρε, καὶ ἄπιθι ἤδη. σὺ τούτῳ δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θεράπαιναι λαβοῦσαι αὐτὸ, ἀπάγετε πρὸς ἀρμάμαξαν, καὶ καθελίναντες καὶ ἐκκαλύψαντες τὴν σκηνήν. οἱ δὲ ἄνθρωποι, καλοῦ ὄντος τοῦ δίφρου καὶ τοῦ ἁρματος καὶ τοῦ Ἀβραδάτου καὶ τῶν ἁρμάτων, οὐ πρόσθεν ἐδιώκαζον πρὶν ἐκεῖνο ἀπῆλθεν.

27 27. Ὡς δὲ ἐκεκαλιερήκει μὲν ὁ Κῦρος, ἡ δὲ στρατιὰ παρετέτακτο αὐτῷ ὥσπερ παρήγγελλε, κατέχων σκοπὸς ἄλλος πρὸ ἄλλου, συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ ἡμῖν οἱ θεοὶ φαίνουσι οἷά περ ὅτε τῷ πρόσθεν νίκην ἔδοσαν· ὑμεῖς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνῆσαι, ἵνα μοι δοκῆτε μεμνημένοι πολὺ ἂν εὐθυμότερον εἰς τὸν ἀγῶνα ἰέναι. ἠσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸ πόλεμον πολὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων, σωφρονέστερόν τε καὶ σωφρονέστερον ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω ἤδη χρόνον ἢ οἱ πολέμιοι, καὶ συνεγυμνάκατε μεθ' ἁλμάλων· τὸ δὲ πολεμίων πλοῖοι μὲν σεσήπασιν κατ' αὐτῶν. οἱ δὲ ἅμα χαλοὶ ἐκατέραν, οἱ μὲν τῶν πολεμίων ὅσοι σιν, ὅτι προδότας τοὺς παρεσκευάσατο ἴσχειν· ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ' ἡμῶν ἴστε, ὅτι μὴ θελόντων τοῖς Συμμάχοις ἀρήγειν μαχεῖσθε. εἰκὸς δὲ τοὺς μὲν πρόθυμως ἀλλήλοις ὁμόνοια μὰ χαλᾷ μένους· τοὺς δὲ ἀπιστοῦντας ἀναγκαίως δειλοῦσθαι, πῶς ἂν ἑκάστοι δύναιντο ὑπομένειν ἰόντες. ἴσμεν δή, ὦ ἄνδρες, ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἅρματα μὲν ἔχοντες ὡθιζομένα πρὸς ἄσπαλα τὰ τῶν πολεμίων, ὡς οἱ αὖ πρὸς καὶ ἱππέας καὶ ἵππους ὑπλισμένους πρὸς ἀόπλους, ὡς σὺν χαλεπὸς μὰ χαλᾷ. πιζοῖς δὲ τοῖς μὲν ἅλμοις ὁπλίταις καὶ πρόθυμοι μαχεῖσθε. Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὡπλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως δὲ τεταγμένοι· τάς τε γὰρ ἀσπίδας μείζους ἔχουσιν ἢ ὡς

γρ. μετ'

γρ. οἷς

ποιεῖν

ποιεῖν τι καὶ ὁρᾷν· πεπαγμένοι δὲ εἰς ἕκαστον, δῆλον ὅτι καλύσουσιν ἀκοντίζοντες μόλις καὶ, πάλιν πάνυ ὀλίγων. εἰ δ' ὠθοῖντο ἐξώσειν πρὸς σύσσημον, ἵππους αὐτοὺς πρῶτον θήσει ἀντίχαλα, καὶ σιδήρῳ ὑφ' ἵππων ἐλαυνόμενον. ὧν δέ τις αὐτῶν καὶ ὑποπέσῃ, πῶς ἄμαχον ἐμφυλιοῦσθαι ἱππομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν καὶ πυργομαχεῖν; καὶ γὰρ οἱ λόφοι τῶν πύργων ἡμῖν μὲν ἐπαρήξουσι, τοὺς δὲ πολεμίους πάμπολλα ἀμηχανεῖν ἀντὶ μὲν μάχεσθαι ποιήσουσιν. εἰ δέ τινα ἔτι ἐνδεᾶς δοκεῖτε, σαφῶς ἐμὲ λέγετε· σὺν γὰρ θεοῖς οὐδενὸς ὑστερήσομεν. καὶ εἰ μέν τις εἰπεῖν τι βούλεται, λεξάτω· εἰ δὲ μή, ἰόντες σφῶν τὰ ἱερὰ, καὶ προσευξάμενοι οἷς ἐθύσαμεν θεοῖς, ἴτε ἐπὶ τὰς τάξεις. καὶ ἕκαστον ὑμῶν ὑπομιμνήσκετω τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ἅπαντας ἐγὼ ὑμῶς· καὶ ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἄξιον ἀρχῆς, ἄφοβον δίκης καὶ χρήματος, καὶ εὐσεβῆ, καὶ λόγους.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον ζ'.

Οἱ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς, ἀπῄεσαν σφῶν τὰς τάξεις· τὸν δὲ Κύρον καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν προσιόντες καὶ οἱ θεράποντες ἐμφανεῖν καὶ ἐμπεῖν, ἐπ' οὖσιν ἀμφὶ τὰ ἱερά. ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ εἶχεν ἐσηκώς, ἀπαρξάμενος ἥδετο, καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῶν μάλιστα δεομένων· καὶ πεῖσας καὶ εὐξάμενος, ἔπιε· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ περὶ αὐτὸν οὕτως ἐποίουν. μετὰ δὲ ταῦτα αὐτοσχεδίαζον Δίκαι παρεῖχον ἡγεμόνα εἶναι καὶ Σύμμαχον, ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἐκέλευσεν. ὡπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Κῦρον τοῖς αὐτοῖς Κύρου ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, ζώναις χαλκαῖς, κνημῖσι χαλκαῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, παλτὸν κρατοῦντι ἑνὶ ἕκαστον. οἱ δὲ ἵπποι προμετωπιδίοις καὶ περιστερνιδίοις καὶ παραπλευρ-

πολυτελέσιοις χαλκοῖς· τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα καὶ παρεμπολλῷ τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὴ μόνον διέφερον τὰ Κύρου ὅπλα, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ὁμοίως τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, ἃ δὲ Κύρου ὅπλα ἦσαν κράτιστον ἐξελάμπετο· ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, καὶ ἔδοξε λαμπρότατον ἂν παρασχεῖν, βουλὴ δεξιὰ ἐφέστηκεν. ὁ δ' εἶπεν, ἐψαύσατό σου, ὦ Ζεῦ μέγιστε. καὶ ὁρμᾷ τὸ μὲν, ὡς δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸν ἡγεμόνα τῶν περὶ αὐτὸν ἱππέων, καὶ ἄρασπα ἔχων· Ἀραμάζαν καὶ τοὺς πεζούς. παρεγγύησε δὲ παρεξάγειν πρὸς τὸ σημεῖον, καὶ ὡς ἔσω ἐπιέναι. ἐπεὶ δ' αὐτὸς τὸ σημεῖον ἀφεῖτο χρυσοῦς ἐπὶ δορατοφόρου μακροῦ ἀνατεταμμένου. καὶ γιγνώσκει ἤδη τοῦτο τὸ σημεῖον τῶν Περσῶν βασιλεῖ ἀκολουθοῦν. πρὶν δὲ ὁρᾶν τοὺς πολεμίους, εἰς τρεῖς ἀνέπαυσε τὸ στράτευμα.

2. Ἐπεὶ δὲ προεληλύθεσαν ὡς εἴκοσι σταδίους, ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στράτευμα ἀνεφαίνετο παρόν. ὡς δ' ὑπ' αὐτῶν πάντες ἀλλήλοις ἐφαίνοντο, καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι πολὺ ἐκπεπτερωμένοι ὑπερφαλαγγιοῦντες, ἐποίησαν τῶν ἑαυτῶν φάλαγγα (οὐ γὰρ ἦσαν ἄλλως κυκλοῦσθαι) ἀπεκπαμπτὸν εἰς κύκλωσιν, ὅπως ὥσπερ γόμφοι ἐκπεπτερωμένοι τῶν ἑαυτῶν πτέρυξιν ποιήσωσιν, πάντοθεν ἅμα μαχούμενοι. Κῦρος δὲ ὁρῶν ταῦτα, οὐδὲν τι μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ' ὡσαύτως ἠγεῖτο. κατανοῶν δὲ ὡς πρόσω τὸν καμπτῆρα ἑκατέρωθεν ἐποιήσαντο, ὧδε δὴ νομίσας οἱ πολέμιοι τὰ κέρατα, συνοίσειν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἐνθα τῶν ἐπικαμπτῶν ποιοῦσι; πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυσάντας, καὶ θαυμάζω γε. πολὺ γάρ μοι δοκοῦσιν ἀπέχειν τὰ κέρατα ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀπὸ γε τῶν ἡμετέρων. τί δὴ τοῦτο; δηλονότι, ἔφη, φοβοῦμαι μὴ ὧδε ἐγγὺς ἡμῶν γιγνόμενα τὰ κέρατα, τῆς φάλαγγος ἐπιπρόσω ὄντες, ἐπιθῶνται αὐτοῖς. ἔπειτα, ἔφη ὁ Χρυσάντας, πῶς δοκεῖ σοι ἂν ἐθέλειν οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους, οὕτω πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων; ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι ὧδε ἂν μάλιστα ἐθέλοιεν τὰ κέρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τὰ πλάγια τῶν ἡμετέρων στρατευμάτων, ὡς ἅμα πάντοθεν μαχούμενοι. σκοπῶ, ἔφη ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκοῦσι βουλεύεσθαι; πῶς γὰρ οὐχ ὁρᾶσιν, εἰ μὴ κάκιον ἢ εἰκὸς κέρας προσιόντας. ἀλλὰ σὺ μέν, ἔφη,

γρ. Ἀρίσαν καὶ Ἀρίσμαν

γρ. πολεμίους, καὶ τρεῖς

γρ. κύκλωσιν, ὥσπερ γόμφος ἐκ τὴν ἐτάξαντο εἰς παλιόδην

γρ. ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας

γρ. στρέφειν ὡς εἰς φάλαγγα ἅμα πάντοθεν

ἔφη, ὦ Ἀρσάμη, ἡγοῦ τῷ πιζῷ ἡρέμα, ὥσπερ ἐμὲ ὁρᾷς· καὶ σύ, ὦ Χρυσάντα, ὑπ' ἴσῃ τούτῳ τὸ ἱππικὸν ἔχων συμπαρείπου. ἐγὼ δ' ἄπειμι ὅπῃσε ὄψιν μοι δικεῖ καιρὸς εἶναι ἄρχειν τῆς μάχης· ἅμα δὲ παιόντων ἐποπτεύομεν ἕκαστα πῶς ἡμῖν ἔχῃ. ἐπῳδὰν δὲ ὁπῃ χρὴ ὥμεν, ὅταν ἤδη ὁμοῦ πρόσσω γένησθε ἀλλήλοις γιγνώμεθα, παιᾶνα ἐξάρξω, ὑμεῖς δὲ ἕπεσθε. νικῶντες μὲν ἂν ἡμεῖς ἐγκελεύσομεν τοῖς πολεμίοις, αὐθήσεσθε δή (οὐ γὰρ οἶμαι ὀλίγον χρόνον ἔσεσθαι) ὁρμήσαντες δὲ πωϊκαὶ τὰ Ἀβραδάτου ἤδη σὺν τοῖς ἅρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους· οὕτω γὰρ αὖ τοῦτ' εἰρήσεται. ὑμᾶς δὲ χρὴ ἕπεσθαι ἐχομένους ὅτι μάλιστα τῶν ἁρμάτων· οὕτω γὰρ μάλιστα τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπεσούμεθα. παρέσομαι δὲ κἀγὼ ἢ ἂν δοκῶμεν τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας, ἵν' οἱ θεοὶ ἐθέλωσι. γρ. ἐπείγεσθαι

3. Ταῦτα εἰπὼν καὶ σώσημα παρεγγυήσας, Ζεὺς σωτὴρ καὶ ἡγεμών, ἐπορεύθη. μεταξὺ δὲ τῶν ἁρμάτων καὶ τῶν θωρακοφόρων ἁμαξοπορευόμενον, ὁπότε προσβλέψειέ τινας τῶν σὺν τῇσι ἅρμασι, τότε μὲν εἶπεν, ὦ ἄνδρες, ὡς ἡδὺ ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι· τότε δ' ἂν τὰ ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, ἆρα συνοίετε, ἄνδρες, ὅτι οὐ νῦν ἀγὼν ἔσῃ οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πρόσθεν ἠνυσμένων, καὶ περὶ πάσης εὐδαιμονίας; σὺν ἄλλοις δὲ προσιὼν εἶπεν, ὦ ἄνδρες, τὸ δοκοῦν οὐδὲν πολὺ χρὴ τοὺς αὐτοπάτορα ἐπαίσιον. παραδιδόασι γὰρ ἡμῖν πολλά τε καὶ ἀγαθὰ κλήσασθαι. ἀλλ', ὦ ἄνδρες, ἀγαθοὶ χρὴ ὄμεν. κατ' ἄλλα δὲ οὖν τιὰ δεῖ, ὦ ἄνδρες, εἰς πίνα πολὺ ἂν καλλίονα ἔρκιον ἀλλήλους παρακαλέσαιμι ἢ εἰς τόνδε; νυνὶ γὰρ ἕξεσιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι χρῆσθαι πολλὰ κἀγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν. κατ' ἄλλα δὲ οὖν, ἐπίσασθε μὲν, οἶμαι, ὦ ἄνδρες, ὅτι νυνὶ ἄδηλα πρόκειται, τοῖς νικῶσι δέ, διάκειν, γρ. διάκειν καὶ κλαυστὰ παῖειν, καὶ κακὰ πάσχειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν, ἐλευθέρους εἶναι, ἄρχειν· τοῖς δὲ κακοῖς δηλονότι τἀναντία τούτων. ὅστις οὖν ἐμοῦ καὶ τῶν φίλων μετ' ἐμοῦ μοχθεῖν θέλει, ἐγὼ δὲ οὐδὲν κακὸν οὐδ' αἰσχρὸν εἰκὼν εἶναι πρόσσω μόνον. ὁπότε δ' ἂν χρόνοις καθ' πινας τῶν πρόσθεν συμμόχθησάμενον, εἶπεν ἄν, πρὸς τί δεῖ λέγειν, ὦ ἄνδρες; ἐπίσασθε γὰρ οἷόν τε οἱ ἀγαθοὶ ὄν τῇσι μάχῃσι ἡμέραν ἄγυσι, καὶ οἷον οἱ κακοί.

4. Ὡς

4 ἡδ. παιδὶ

4. Ὡς δ' ἀπιὼν κ' Ἀβραδάτᾳ ἐλθοίτο, ἔφη· καὶ ὁ Ἀβραδάτης παρεδίδου τῇ ὑφηνιόχῃ τὰς ἡνίας προσελθὼν αὐτῇ, προσέβλεψεν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν πλησίον παρεγγυέων καὶ παρῶν ἀρμοξάλλων. ὁ δ' ἂν Κῦρος οὐ τοῖς παρεσκευασμένοις ἐλέξει τοιάδε· ὁ μὲν θεὸς, ὦ Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἠξίεις, σωφρονίσαί σε καὶ τοὺς σοὺς σοὶ παρασκεύασε γίνεσθαι σύμμαχον· σὺ δὲ τοῦτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε ἤδη ἀγωνίζεσθαι, ὅτι Πέρσαι οἵπερ θεασόμενοι ὑμᾶς ἦσαν τε, καὶ οἱ ἐγώμοροι ὑμῖν, καὶ σὺν ἀσπίσι ἐρημοι ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ ὁ Ἀβραδάτης εἶπεν, ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ τὰ πλάγια λυπεῖ μὲ, ὅτι τὰ μὲν πλάγια τῶν πολεμίων κίνδυνον ἰσχυρὸν ὁρῶ ἀναλεινόμενα καὶ ἄρμασι καὶ παιλοδαπῇ στρατιᾷ· ἡμίστεργον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτῆς ἀνατέτακται ἢ ἅρμασι. ὡς ἔγωγ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον τάδε τὰ τάξει, ἡσυχιάζειν ἂν ἐνθάδε ὤν· οὕτω πολύ μοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' εἰ τὰ παρὰ σοὶ καλῶς ἔχει, θάρρει ὑπὲρ ἐκείνων· ἐγὼ γάρ σοι σὺν θεοῖς ἔρημα τὰ πολεμίων τὰ πλάγια ταῦτα

γρ. ἐμέλλε τὰ δὲ δὴ εἶπε. καὶ σὺ μὴ ἀφίστεσο τοῖς πολεμίοις, ἀλλὰ μᾶλλον μοι, πρὶν ἂν φοβηθέντας τούτους οὓς νῦν φοβεῖ θεάσῃ. (τοιαῦτα δ' ἐμεγαλήγορει μελούσης τῆς μάχης γίγνεσθαι· ἄλλως δ' οὐ μάλα μεγαλήγορος ὢν.) ὅσον μέντοι τούτους ἴδῃς φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε, καὶ ὅρμα εἰς τοὺς ἄνδρας. καὶ σὺ μὲν τότε τοῖς μὲν εὐανδροις κωλύσεις ἂν χρῆσθαι, τοῖς δὲ μὴ σώσεις· ἀλλ' ἕως ἔτι σοι σχολή, Ἀβραδάτα, πάντως παρελάσας παρὰ τὸ σῶμα ὅρμα, παρακάλει τοὺς σοὺς εἰς τὸ ἐμβολὸν, τὰ μὲν πρόσω παρελαύνων, τοῖς δ' ἐλαύνειν ἐπικελεύων. ὅπως δὲ κεφάλαιον φανεῖσθε τῶν ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, φιλονεικίαν αὐτοῖς ἐμβαλε. καὶ γὰρ, οὗ ἴσθι, ὧν τάδε ἠρώτησας, πάντες ἐροῦσι τολοιπὸν, μηδὲν εἶναι κερδαλεώτερον ἀρετῆς. ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτης ἀναβὰς παρήλαυνε, καὶ ταῦτα ἐποίει.

5 5. Ὁ δ' ἂν Κῦρος παρελὼν, ὡς ἐθέλοι ἐκεῖνος τῇ συνωνυμίᾳ, ἵνα δὴ Ἰσσάτας τοὺς ἡμίσεις ἔχων ὧν τῶν Περσῶν ἐπαίων, ὀνομάσας αὐτὸν, εἶπεν, ὦ Ἰσσάτα, νῦν ὁρᾷς ἔργον τῆς σῆς τιχερίας. νῦν γὰρ ὧν φθάσαμεν τὰς πολεμίας καθαπλαγόντες, ἐὰν ἡμεῖς ἐπι-

ληθεύειν. καὶ ὁ Ὑστάσπας ἐπιγελάσας εἶπεν, ἀλλὰ σοὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει· τοὺς δὲ σὺν παλαιὸν σὺ ἄλλοις σῴζειν, ὅπως μηδὲν οὗτοι σχολάζωσι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀλλ' ἐπὶ γε τούτοις ἐγὼ αὐτὸς ἀπέρχομαι. ἀλλ', ὦ Ὑστάσπα, τόδε μέμνησο, ὅταν ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην διδῷ, λῴτ πως μὴν πολέμιον, σῴζε τὸ μαχόμενον ἀεὶ ξυμβάλλωμεν. τοῦτα εἰπὼν σῴζηλ. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ παλαιὸν σῴζειν ἐφίετο, καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν τοιούτων ἁρμάτων, σῴζε τοῦτον ἔλεξεν, ἐγὼ δὲ ἔρχομαι ὑμῖν ἐπικουρήσων. ἀλλ' ὁπόταν αὖθις ἐμοῦ ἐπιδεομένους κατ' ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς πορεύεσθε ἅμα ἀφ' ὧν πολεμίων ἐλαύνειν· πολὺ γὰρ ἂν ἀσφαλέστερα ἕσεσθε ἔξω χωρούμενοι ἢ ἔνδον ἀπολαμβανόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἂν παιανὸν ἐχώρει ὅπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν, Ἀρταγέρσην μὲν καὶ Φαρνούχην ἐκέλευσεν ἑκατὸν τὼ τε τῶν ''πεζῶν χιλίοσιν γρ. Περσῶν καὶ τὼ τῶν ἱππέων, μένειν αὐτοῦ. ἐπεδὼν δὲ, ἔφη, αὐθαίνεσθε ἐμοῦ ἐπιδεομένου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς κατ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε. μαχεῖσθε δὲ, ἔφη, σῴζε κέρως, ''ὥσπερ γρ. ὥσπερ ἀσθενέστερον σῴζεσθαι γίγνεται, φάλαγγα δὲ ἔχοντες, ''ὥσπερ γρ. ὥσπερ ἰσχυρότερα ἂν ἄνητε. καὶ εἰσὶ μὲν, ὡς ὁρᾶτε, τῶν πολεμίων ἱππεῖς οἱ ἐγγύς· πάντως δὲ σῴζεσθε σῴζε αὐτοὺς τὼ τῶν κομιλλῶν πάλιν, καὶ εὖ ἴστε, ὅτι καὶ πεῖν μαχεῖσθαι γελοίους τοὺς πολεμίους ἡσόμεθα.

6. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος τοῦτα ἅμα σῴζε ἐπὶ τὸ δεξιὸν παρῆει. ὁ δὲ Κροῖσος, νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι τῶν πολεμίων τὼ φάλαγγα σῴζειν ἢ αὐτὸς ἐπορεύετο, καὶ ἐπαναστενόμενα πάλιν, ἦρε τοῖς κέρασι σημεῖον μηκέτι ἄνω πορεύεσθαι, ''ἀλλ' ἐν τῇ γρ. ἀλλ' αὐτῷ τῇ χωρᾷ σῴζεσθαι. ὡς δὲ ''ἔδησαν πάντες σῴζε τὸ ξ' Κύρου σῴζε- γρ. ἔδησαν τόμενα ἐρῶντες, ἐσήμηνεν αὐτοῖς πορεύεσθαι σῴζε τοὺς πολεμίους. αὐτὰ σῴζε τὸ Κ. καὶ ὅτε σῴζησαν τρεῖς φάλαγγας ἐπὶ τὸ Κύρου σῴζόμενα, ἡ μὲν μία καὶ σῴζωσαν, ἡ δὲ δύο, ἡ μὲν καὶ τὸ δεξιὸν, ἡ δὲ καὶ εὐώνυμον· ''ὥστε πολὺ φόβον παρεῖναι πάσῃ τῇ Κύρου φαλαγγι. ὥσπερ γὰρ μι- γρ. ὥστε τοσκὸν πλινθίον ἐν μεγάλῳ τείχει, οὕτω καὶ τὸ Κύρου σῴζόμενον πάν- λοιπὸν φόβον τοθεν ἔδει χεῖρον εἶναι τῶν πολεμίων καὶ ἱππάζουσι καὶ ὁπλίταις καὶ πελτοφόροις καὶ τοξόταις καὶ ἀφεμένοις, πολλῷ ἐξόπισθεν. ὅμως δὲ καὶ ὁ Κῦρος ἐπεὶ παρήγγειλεν, ἐστράφησαν πάντες ἀνταπωσα-

ποι τῆς πολεμίους. καὶ ἰὼ μὴ παυσάμενοι πολὺ στρέφεσθαι ὑπὸ τῶν μέλλον ὀκνεῖν.

7 7. Ἡνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς ἤδη εἶναι, ἐξῆρχε Παιᾶνα, σωτηρίαν δὲ πᾶς ὁ στρατὸς. μετὰ δὲ τοῦτο τῷ Ἐνυαλίῳ τε ἅμα ἐπηλάλαξαν, καὶ ἐξανίσταται ὁ Κῦρος, καὶ εὐθὺς μὲν μετὰ ἵππεων ἔλαυνε παλακὸς τοὺς πολεμίους, ὁμῶς αὐτοῖς τῶν ταχέων σωτηρίαν ἐμηχανῶντο. οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ σωτεταγμένοι ταχὺ ἐφέποντο, καὶ ἅμα πολύστονος ἐνῆν καὶ ἐνῆν, ὥστε πολὺ ἔτι ἐπλεονέκτει. φάλαγξ γὰρ οὐκέτι κέρας ἐφαίνετο. ὥστε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο τῶν πολεμίων. ὡς δὲ ἤσθετο ὁ Ἀρταξέρξης ὃν ἔργῳ ὄντα τὸν Κῦρον, ἐπιπλήττει καὶ αὐτὸς τὰ εὐάνυμα, πρεσβεύει τοὺς καμήλους, ὥσπερ Κύρῳ συνέλαυσεν. οἱ δὲ ἵπποι αὐτοὺς οὐ πάνυ πολλοὺ ἐσηλέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν ἔκφρονες γιγνόμενοι ἐφοβοῦντο, οἱ δὲ ἐξέκλεντο, οἱ δὲ συνέπιπτον ἀλλήλοις. τοιοῦτον δὲ πάσχουσιν οἱ ἵπποι ὑπὸ καμήλων. ὁ δὲ Ἀρταξέρξης σωτεταγμένους ἔχων τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, παρατεταγμένοις ἐπέκειτο τεταγμένῳ· καὶ τὰ μὲν ἅρματα δὴ τὰ τε κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον ἅμα συνέβαλε. καὶ πολλοὶ μὲν δὴ ἅρματα φούγοντες ὑπὸ τῶν κέρως ἐπορμῶν ἀπεθνήσκον· πολλοὶ δὲ τούτους φούγοντες, ὑπὸ τῶν ἁρμάτων ἠλίσκοντο.

8 8. Καὶ ὁ Ἀβραδάτης δὲ σὺν ἑπτὰ ἐμελλεν, ἀλλὰ ἰσχυρῶς ἀναβοήσας, Ἄνδρες φίλοι, ἐπεσθέ μοι, σύνιεν, οὐδὲν φειδόμενοι, τὸν ἵππον, ἀλλὰ ἐξαμαρτῶν καταπολὺ τῷ κέντρῳ. Σωιεξώρμησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἁρματηλάται. καὶ ὧν μὲν ἅρματα ἐφοβοῦντο αὐτοὺς ἐνθοῦς, ὧν μὲν καὶ ἀναλαβόντα τοὺς παραβάτας, ὧν δὲ καὶ ἀπολιπόντα. ὁ δὲ Ἀβραδάτης ἀντικρὺ δὴ αὐτῶν εἰς τὸν τῶν Αἰγυπτίων φάλαγα ἐμβάλλει· σωεισέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐγγυτάτω τεταγμένοι. πολλαχόθι μὲν οὖν καὶ ἄλλοθι δῆλον ὡς ἔστιν ἰσχυρότερα φάλαγξ, ἢ ὅταν ὑπὸ φίλων συμμάχων ἠθροισμένη ᾖ, καὶ σὺ τούτῳ δὲ ἐδήλωσεν. οἱ μὲν γὰρ ἐταῖροι τε αὐτοῦ καὶ ὁμοτράπεζοι σωψύχησαν· οἱ δὲ ἄλλοι ἠνίοχοι, ὡς εἶδον ὑπομένοντας πολλοὶ τῶν Αἰγυπτίων, ἐξέκλιναν καὶ ὧν φούγοντα ἅρματα, καὶ τούτοις ἐφέποντο. οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάτην, ἢ μὲν συνέβαλον, ἅτε ὑπερφυῶν διαχωρήσαντες τῶν Αἰγυπτίων, (ἀμφὶ τὸ μένειν τὸν ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτῶν) τοὺς μὲν ὀρθοὺς τῇ ῥύμῃ τῇ τῶν ἵππων παίοντες ἀνετρέποντο, τοὺς δὲ πίπτοντας καταλόων, καὶ αὐτοὺς

αὐτοὺς καὶ ὅπλα καὶ ἵππους καὶ τοξότας. ὅτε δὲ ἐπιλάβοιτο τῆς ἡμέρας, πάντα βία διεκπερᾶν, καὶ ὅπλα καὶ σώματα. ὧν δὲ τῇ ἀδυναμίᾳ τούτῳ παρώξυνε κατὰ τῶν παυομένων σωζομένων ἐξαλλομένων τῶν τοξῶν, ὑπέπιπτε ὁ Ἀβραδάτης, καὶ ἄλλοι δὲ τῶν Συωσφαλέντων. καὶ οὗτοι μὲν ἐνταῦθα ἄνδρες ἀγαθοὶ γλυφόμενοι, κατεκόπησαν καὶ ἀπέθανον· οἱ δὲ Πέρσαι σωσπαιρόμενοι, ἢ μὲν ὁ Ἀβραδάτης ἐξέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, πάντη ἐπεσαυτοσύλλες πεφαργμένης ἐφόδους. γρ. συνέβαλε γρ. συνεσαπεσόντες.

9. Ἡ δὲ ἀπαθεῖς ἐχθροῦ οἱ Αἰγύπτιοι, (πολλοὶ δὲ ἦσαν) ἐχώρουν εὐαντίοι τοῖς Πέρσαις. ἔνθα δὴ δεινὴ μάχη ὧν κρατούντων καὶ ξυσσῳζομένων· ἐτελεύτησαν μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις. ἅτε γὰρ δόρατα ἐχόντες τε καὶ μακρὰ (ἃ ἐπὶ πᾶσιν ἔχεσι) μᾶλλον τῶν ξιφῶν καὶ τῶν χαρῶν καὶ στέγεσι καὶ σώμασι, καὶ ὡς τὸ εἰκὸς συνεργάζοντο, ὡς τοῖς ἄμοις οὖσιν. συγκλείσαντες οὖν ἐς ἀπορίαν ἐχώρουν καὶ ὤθουν. οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδυνάσαντο ἀντέχειν, ἅτε οὐ ἄκρεμις τῆς χερσὶ καὶ χάρᾳ ἔχοντες, ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο καὶ σύλλες καὶ παιόμενοι, ἕως ὑπὸ τῆς μηχανῆς ἐχώρουν. ἐπεὶ μέντοι ἐντεῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο ἄνδρες οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῶν πύργων. καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ τῶν ἐαυτῶν φόνῳ οὔτε τοὺς τοξότας, οὔτε τοὺς ἀκοντιστὰς, ἀλλ' ἀναλίσκεσθαι τὰς μαχαίρας ἐώντας καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. ἐῶν δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος, πολὺς δὲ κλύδων ὅπλων καὶ δελεῶν παυομένων, πολλὴ δὲ βοή, τῶν μὲν ἀνακαλούντων ἀλλήλους, τῶν δὲ παρακελευομένων, τῶν δὲ θεοὺς ἐπικαλουμένων. ἐν δὲ τούτῳ Κῦρος διώκων τοὺς καθ' ἑαυτὸν παρέχυτο. ὡς δὲ εἶδε τοὺς Πέρσας ὀλίγους καὶ χεῖρας ἐωσμένους, ἤλγησέ τε καὶ γνοὺς ὅπη οὐδαμοῦ ἂν ῥᾴδιον εἴη τοὺς πολεμίους ἐς τὸ φεύγειν πρόσοδον, εἰ μὴ εἰς τὸ ὄπισθεν φεύγοντας, παραγελάσας ἐπεισε τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ, φεύγειν ἐλαύνειν εἰς τὸ ὄπισθεν· καὶ εἰσαῦτις παίουσιν ἀφορῶντας καὶ πολλοὺς κατακαίνουσιν. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὡς ἤσθοντο, ἐβόων τε ὀπίσθεν οἱ πολέμιοι, καὶ ἐρρίφουν ἐν τῇ πλησίον. καὶ ἐντεῦθα δὴ φύρδην ἐμάχοντο καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς. πεπτωκὼς δέ τις ὑπὸ τῷ Κύρῳ ἵππῳ καὶ πολυμενῷ, παίει εἰς τὴν γαστέρα τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ. ὁ δὲ ἵππος πληγεὶς, σφαδάζων ἀπε-

σιες δ' τ' Κῦρον. ἐνθα δὴ ἔγνω ἄν τις ὅσου ἄξιον εἰη τὸ φιλεῖσθαι ἄρ-
γρ. τῶν πεί- χοντα ὑπὸ " τ' ἀρχομένων· εὐθυς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες, καὶ
ων τὸν ἐν- πρόσω ἐσώντες ἐμάχοντο ἐώθουν, ἐωθοῦντο· ἔπαιον, ἐπαίοντο. καὶ ἐπει-
γρ. ἀναλαμ- δήσας δέ τις ἀπὸ τ' ἵππου τῶν τ' Κύρου ὑπηρετῶν, " ἀναβαίνει
βάνει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον. ὡς δ' ἀνέβη ὁ Κῦρος, καλῶς πάν-
τοθεν ἤδη παιομένους τοὺς Αἰγυπτίους· καὶ γὰρ Ὑσσάσας ἤδη παρῆν
σὺν τοῖς Περσῶν ἱππεῦσι, καὶ Χρυσάντας. ἀλλὰ τούτους ἐμβαλεῖν
μὲν οὐκέτι ἔτι εἰς τὴν φάλαγγα τῶν Αἰγυπτίων, ἔξωθεν δὲ τοξεύ-
γρ. παρελαύ- ειν καὶ ἀκοντίζειν ἐκέλευεν. ὡς δ' ἐχώρει " ἐλαυνόντων παρὰ
νων γρ. ὅτι τὰς μηχανὰς, ἔδεξεν αὐτῷ ἀναβλώπα " ἐπὶ πύργου τινὰ, καὶ πα-
πύργων τι- σκέψασθαι εἴ πῃ καὶ ἄλλοθι μάχοιτο τῶν πολεμίων, καὶ μάχοιτο. ἐπεὶ
νά δ' ἀνέβη, καλῶς δὲ μεσὸν τὸ πεδίον ἵππων, ἀνθρώπων, ἁρμάτων,
φευγόντων, διωκόντων· κραυγῶν, κραυγμάτων· τῶν μὲν πολε-
μίων φευγόντων, τῶν δ' ἑαυτοῦ κραυγῶν· κραυγμάτων δ' οὐ-
δαμοῦ οὐδὲν ἔτι ἠδύνατο καπιδεῖν πλὴν τ' Αἰγυπτίων. οὕτω δ' ἐπὶ-
δὴ ἤπορεῦτο, κύκλῳ πάντ' ἐν ποικιλίᾳ ὄντα, ὥστε ὁρᾶν τὰ
ὦπλα, ὑπὸ τῆς ἀπίσης σκάθιστο· καὶ ἐποίει μὲν οὐδὲν ἔτι,
ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινά. ἀγαθοὶ δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς, καὶ οἰ-
κτείρων ὅτι ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄλλυς ἀπόλοιντο, ἀνεχώρησέ τε πάντας
τοὺς βεβοηθηκότας, καὶ μάχας οὐδένας ἔτι εἶα. πέμπει δ' πρὸς
αὐτοὺς κήρυκα, ἐρωτῶν πότερα βούλονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὸ
γρ. ὅτι τῶν προδεδιδηκότων αὐτούς, ἢ σωθῆναι ἄνδρες ἀγαθοὶ δεδηωθότες
γρ. συμμα- εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο, πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείημεν, ἄνδρες
χεῖν ἀγαθοὶ δεδηωθότες εἶναι; ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν, ὅτι ἡμεῖς ὑ-
μῶν ὁρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχας θέλοντας. ἀλλὰ τί-
γρ. ὅ. τι νες ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι, " τί καὶ καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείη-
μεν; καὶ ὁ Κῦρος ἂν ἔφη τοῦτο εἰπεῖν, εἰ τί τε " συμμάχων μη-
δένα προδόντες, σωθείητε, τά τε ὅπλα ἡμῖν παραδόντες, φίλοι τε
ἡμῖν ὁμόσαντες τοῖς ἐμοῖς ὑμῶν σῶσαι, ἐξὸν ἀπολέσαι. ἀκούσαν-
τες ταῦτα ἐπῄνεσαν, καὶ ἐδίδοσαν τὰ ὅπλα. καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο
ἄνευ ὅπλων, ἦλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Κῦρος, καὶ ἔλεγεν ὅτι ἡμεῖς ὑμῖν
ἀξιοῦμεν χρῆσθαι φίλοις; ἀπεκρίναντο ὁ Κῦρος, εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν. ἐπεὶ
δὲ ταῦτα πάλιν εἰ Αἰγύπτιοι, τίνα εὐεργεσίαν; ἆρα τοῦτο εἶπεν ὁ
Κῦρος, μισθὸν ὑμῖν δίδωμι πλείονα ἢ νῦν λαμβάνετε ὅσον ἂν χρό-
νον πολεμῶ ἢ· εἰρήνης δ' ἐμοὶ μὲν ἥδιστον ἂν εἴη, τῷ βουλομένῳ ὑμῶν μένειν παρ'

παρ' ἐμοὶ χώρων τε δώσω καὶ πόλεις καὶ γυναῖκας καὶ οἰκέτας. ἀκηκούσατε τοῦτο οἱ Αἰγύπτιοι, τὸ μὲν ἐπὶ Κροῖσον συστρατεύειν ἀφελεῖν σφίσιν ἐδεήθησαν (τοῦτο γὰρ μάλιστα συγγινώσκειν ἔφασαν) τὰ δ' ἄλλα σιωμολογήσαντες, ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον. καὶ οἱ Αἰγύπτιοί τε οἱ καταμείναντες τότε ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ πιστοὶ Δαμβύσει· Κῦρός τε πόλεις αὐτοῖς ἔδωκε τὰς μὲν ἄνω, ἃς ἔτι καὶ νῦν πόλις Αἰγυπτίων καλουμένη, Λάρισαν τε καὶ Κυλλήνην παρὰ Κύμην τὴν πλησίον θαλάττης, ἃς ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι. τοῦτον Δαμπξαξάμβην ὁ Κῦρος, ἤδη σκυτίνην ἀναζωσάμενον ἐς ἐφίππιον δούσιλον ὄντα, Θυμοβάρεις ἐποίησε. γρ. Θυμοξάρεις

10. Ἐν δὲ τῇ μάχῃ τῶν μὲν πολεμίων Αἰγύπτιοι μόνοι τὸν δεξιὸν μισθὸν τὸν Περσῶν ἱππικὸν κέρατον ἔδεξαν εἶναι· ὥστε καὶ νῦν Δαμβύσει ἡ ὅπλισις ἐκείνη τότε Κύρου τοῖς ἱππεῦσι καταστᾶσα. τὸν δὲ ἱππικὸν ἰσχυρῶς καὶ τὸν ἐπιπαφόρον ἁρμαμαξῶν ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν Δαμβύσει τὸ πολεμιστήριον τῆς ἀνὰ βασιλεύουσι. καὶ μέντοι καμήλους ἐφόδιον μόνον τὰς ἵππους, οὐ μέντοι καπηλικόν γε οἱ ἐπ' αὐτῶν ἱππεῖς, οὐδ' αὐτοί γε ἀπίθανον τὸν ἱππικὸν· εὐθὺς γὰρ ἔπαλξε. καὶ χρήσιμον μὲν ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ οὔτε τρέφειν εὐθὺς ἐθέλει καλὸς κἀγαθὸς κάμηλον ὡς ἐπιχείαν, οὔτε μελεῖν ὡς πολεμίων ὄντων τούτων. οὕτω δὴ ἀπαλαύσασα πάλιν τὸ ἑαυτῶν ἦθος σὺν τοῖς σκυθοφόροις Δάσυσι. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον, ἐπιποιησάμενοι καὶ φυλακὴν καταστησάμενοι, ὥσπερ εἴθεσι, κοιμήθησαν. 10

11. Κροῖσος μέντοι εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεων ἔφυγε σὺν τῷ στρατεύματι. ὡς δ' ἄλλα φῦλα ὅποι ἐδυνάσθη τροπωσάμενον τὴν ἀνδρικὴν τῆς ἐπ' οἴκου ὁδοῦ ἕκαστον ἀπεχώρει. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεις ἦλθε ὁ Κῦρος. ὡς δ' ἐγνώσθη τοῖς τείχεσι τοῖς τῶν Σάρδεσι, πᾶς τε μηχανὰς ἀνίσχε ὡς προσβαλῶν πρὸς τὸ τεῖχος, καὶ κλίμακας παρεσκευάζετο. τοῦτο δὲ ποιῶν, καὶ τὰ ὅπλα ὡμαλίσατο δοκοῦντα εἶναι τῶν Σαρδιανῶν ἐρύματα, τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε καὶ Πέρσας. ἡνίκα δὲ αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρσης, δοῦλος γεγονὼς τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς Φρυγῶν, καὶ καλαμησάμενος καθῆκεν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἀνέβησαν τῷ ὑδατί. ὡς δὲ ἐγνώσθη τοῦτο δῆλον ὅτι γρ. τῶν Σαρδιανῶν ἐρυμάτων

εἴχετ᾽ ἢ ἄκρα, πάντες δὴ ἔφυγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅπη
γε. ἔκαστος τῆς πόλεως. Κῦρος ἠδύναντο ". ἔκρατησε. Κῦρος ὃ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ παρήγγειλεν οὐ τῆς τάξεως μηδένα κινεῖσθαι. ὁ δὲ Κροῖσος καθεκλείσθη ἐν τοῖς βασιλείοις, Κῦρον ἐθόα. ὁ δὲ Κῦρος ἅμα μὲν Κροῖσον φύλακας κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἀναβαίνων ἐπὶ τὴν ἐχυρὰν ἄκραν, ὡς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάττοντας τὴν ἄκραν ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὅπλα ἔρημα (καθεδεδεμένοι γὰρ ἁρπασόμενοι τὰ ἐν τῶν οἰκιῶν) εὐθὺς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας, καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἀπιέναι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸν ἑαυτοῦ. οὐ γὰρ ἂν, ἔφη, ἀναγκαίως τηλικούτων ὁρῶν τοὺς ἀπεκτονότας. καὶ εὖ μάλ᾽, ἔφη, ἐπίσασθε ὅτι παρεσκευάζομαι ἐγὼ ὑμῖν τοὺς ἐμοὶ συστρατιώτας πᾶσι Χαλδαίοις μᾶλλον εὐνοὺς ποιῆσαι· νυνὶ δέ, ἔφη, μὴ θαυμάζετε, ὧν ὑμᾶς καὶ ἀπορουσιν ὑμῖν κρείττων ἐπιτυχή. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἐθαύμασάν τε καὶ ἱκέτευον παῦσαι ὀργιζόμενον, καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀποδώσειν ἔφασαν. ὁ δὲ εἶπεν ὅτι οὐδὲν αὐτῶν δέοιτο· ἀλλ᾽ εἰ μή, ἔφη, βούλεσθε παῦσαι ἀχθόμενον, ἀπόδοτε πάντα ὅσα ἐλάβετε τοῖς φυλάξασι τὴν ἄκραν. ἐὰν γὰρ αὖθις ἀντὶ τοῦ ἄκοντος στρατιῶται, ὅτι τελευτήσουσιν οἱ εὐτυχεῖν δοκοῦντες, πάντα μοι καλῶς ἔξει. οἱ μὲν δὴ Χαλδαῖοι οὕτως ἐποίησαν ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος, καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. ὁ δὲ Κῦρος καθιστὰς ἐπὶ τοὺς ἑαυτοῦ ἄνδρας ἐδόκει τὸ ἐπισπουδειότατον εἶναι τῆς πόλεως, μένειν ἐπὶ τοῖς ὁπλίταις παρηγγείλας ἀριστοποιεῖσθαι.

12 12. Ταῦτα διαπραξάμενος ἀπαγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτὸν τὸν Κροῖσον. ὁ δὲ Κροῖσος ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, χαῖρε, ὦ δέσποτα, ἔφη. τοῦτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχει τὸ ἀπὸ τοῦδε δίδωσί σοι, καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν. καὶ σύ γε, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐπεὶ ἄνθρωπος ἐσμὲν ἀμφότεροι. ἀτὰρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἆρ᾽ ἂν ἡμῖν ἐθελήσαις συμβουλεύσαι; καὶ βουλοίμην γ᾽ ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀγαθόν τι σοι εὑρεῖν. τοῦτο γὰρ ἀνοίκειον ἀγαθὸν κἀμοὶ γίγνεται. ἄκουσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γὰρ ὁρῶν τοὺς στρατιώτας πολλὰ πεπονηκότας καὶ πολλὰ κεκινδυνευκότας, καὶ νῦν νομίζοντας πολὺ ἔχειν τῶν πολεμιωτάτων ἐν τῇ Ἀσίᾳ μὴ Βαβυλῶνα, ἀξιῶ ὠφελεῖσθαι τοὺς στρατιώ-

σεαυτὸν ἀγαθὸν ποιῶν. γινώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι εἰ μή τινα κέρδος λήψοντες πόνων, οὐδ' ὑπηρετεῖν αὐτοῖς ἐθέλοιτε πολλοὶ χρόνον πειρώμενοι ἔχειν. ἀφεστάναι μὲν οὖν αὐτοὺς ἐφίεμαι τῆς πόλεως οὐ βούλομαι. τὴν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἄν μοι δοκεῖν ἀφθονωτέραν, ἐν τε τῇ ἀρπαγῇ εὖ εἰδέναι ὅτι οἱ πονηροὶ πλεονεκτήσειαν ἄν. ἀκούσας ταῦτα ὁ μὲν Κῦρος ἔλεξεν, ἀλλ' ἐμὲ, ἔφη, ἔασον λέξαι ὡς σὺ ἂν ἐγὼ Λυδῶν ἐθέλω, ὅτι ἀφέψεσθαι μὲν παρὰ σοῦ μὴ ποιήσῃ ἁρπαγῆς, μηδὲ ἐάσῃ ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑπάρχομεν δέ σοι ἀντὶ τούτων ἢ μὴν παρ' ἐκόντων Λυδῶν ἔσεσθαι πᾶν ὅτι καλὸν κἀγαθὸν ἔστιν ἐν Σάρδεσιν. ἴσθι γὰρ ταῦτα ἀκούσασιν, οἶσθ' ὅτι ἥξουσι πᾶν ὅ, τι ἔστιν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα. ἀνδρὶ γὰρ γυναικὶ ξυμφέροντα ὁμοίως εἰς νέωλα κομιζῶν καὶ καλῶν πάλιν σοι πλήρης ἡ πόλις ἔσται. ἴσθι δὲ ἀφαρπάσῃς, καὶ αἱ τέχναι σοι, ἃς σὺ φῂς τῶν καλῶν εἶναι, διεφθαρμέναι ἔσονται. ἔξεστι δέ σοι ἐνθένδε γε ἐξιέναι ταῦτα, ἐλθόντι ἔλαβε καὶ ἐκ τῆς ἁρπαγῆς βελτίω σαυτὸν ποιῆσαι. πῶς δὴν, ἔφη, ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς φησὶν ἀρχοντας πέμψεις, καὶ παρακελεύσεται οἱ σοὶ φύλακες παρὰ τῶν ἐμῶν φυλάκων. ταῦτα μὲν δὴ ἄπαυλα οὕτω σιωπῇ ποιεῖν ὁ Κῦρος, ὥσπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος.

13. Τάδε δέ μοι, ἔφη, πάντως, ὦ Κροῖσε, λέξον, πῶς ἐπείσθητε τὸν θεὸν ἐν Δελφοῖς χρήσαι. σοὶ γὰρ δὴ λέγεται πάνυ τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων, καὶ τὰ πάνυ ὀνείνῃ πιθόμενον πράττειν. ἐβουλόμην σ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν· νῦν δ' πάντα τἀναντία εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πράττων, προσωλισθάνω τῷ Ἀπόλλωνι. πῶς δέ; ἔφη ὁ Κῦρος, δίδασκε· πάνυ γὰρ παράδοξα λέγεις. ὅτι πρῶτον μέν, ἔφη, ἀμελήσας ἐρωτᾶν εἰ θεὸν εἴη εἰδέναι, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ εἰ δύναιτο ἀληθεύειν. τοῦτο δὲ μὴ οὐχὶ ὁ θεὸς, ἔφη, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι καλοὶ κἀγαθοὶ, ἐπιδὰν γνῶσιν ἀπιστεύμενοι, οὐ φιλοῦσι τοὺς ἀπιστοῦντας. ἐπεὶ μέντοι ἔγωγε καὶ ἐμοῦ ποιεῖσθαι, καὶ πόσου Δελφῶν ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπειν ἐκέλευον. ὁ δέ μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδὲ ἀπεκρίνατο. ἐπεὶ δ' ἐγὼ, πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἀργυρᾶ, πάμπολλα δ' ὑόν, ἐξιλασάμην ποτε αὐτὸν, ὡς ἐδόκει, τότε δή μοι ἀπεκρίνατο ἐρωτῶντι, τί ἄν μοι ποιήσαντι παῖδες

παῖδες χρόσιμοι. ὁ δ' εἶπεν ὅτι ἔσοιντο. καὶ ἐκεῖνος μὲν (καὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐψεύσατο) χρώμενοι δὲ οὐδὲν ὤνησεν· ὁ μὲν γὰρ κωφὸς ὢν διετέλει, ὁ δ', ἄρας τὸν χρώμενον, ὡς ἀκμὴν βίᾳ ἀπώλετο. πιεζόμενος δὲ ταῖς πρὸς τοὺς παῖδας ξυμφοραῖς, πάλιν πέμπω, καὶ ἐπερωῶ τὸ θεὸν, τί ἂν ποιῶν τὸ λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διαβιοίην. ὁ δέ μοι ἀπεκρίνατο,

Σάυθου γινώσκων, εὐδαίμων, Κρῆτε, πρεσβεύεις.

ἐπεὶ δ' ἦκεν παρὰ τὴν μαντείαν, ἠθύμουν· ἐνόμιζον γὰρ τὸ μὲ ῥᾴδιον μοι αὐτὸν προστάξαι, τὴν εὐδαιμονίαν δοῦναι. ἄλλως μὲν γὰρ γινώσκειν τοὺς μὲν οἵους τ' εἶναι, τοὺς δ' οὔ· ἐμοῦ δ' ὅστις ἐστὶ πάντα τινὰ ἐνόμιζον ἄνθρωπον εἰδέναι. καὶ τὸν μὲν πρῶτον χρόνον, ἕως μὲν εἶχον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν μοι τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον τῆς τύχης. ἐπειδὴ δ' ἀνεπείσθην ὑπὸ τοῦ Ἀστυάγους ἐφ' ὑμᾶς στρατεύεσθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον· ἐσώθην μέντοι οὐδὲν κακὸν λαβών. τὸν αὐτῶν μοι δ' οὐδὲ τάδε τὸ θεόν. ἐπεὶ γὰρ ἔγνων ἐμαυτὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μάχεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπῆλθον, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ σὺν ἐμοί. νῦν δ' ἂν πάλιν ὑπό τε πλούτου τοῦ παρόντος ἀλαζονευόμενον, καὶ ὑπὸ τῶν θεραπόντων μου προστάτην χρῆσθαι, καὶ ὑπὸ τῶν δώρων ὧν ἐδίδοσάν μοι, καὶ ὑπ' ἀνθρώπων οἱ με ἠλακάτευον λέγειν, ὡς εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο, καὶ μέγιστον ἂν εἴην ἀνθρώπων. ὑπὸ τοιούτων δὴ λόγων ἀναφυσώμενον, ὡς εἵλοντό με πάντες οἱ κύκλῳ βασιλεῖς προστάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμην τὴν στρατηγίαν, ὡς ἱκανὸς ὢν μέγιστον χρῆσθαι· ἀγνοῶν ἄρα ἐμαυτὸν, ὅτι σοι ἀνάλωτο πολεμεῖν ἱκανὸς ᾤμην εἶναι, πρῶτον μὲν οὐ θεῶν μεγόντι, ἔπειτα δ' ἀπὸ βασιλέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' οὐ παιδὸς ἀρετὴν ἀσκοῦντι, τῶν δ' ἐμῶν προγόνων ἀκούων τὸ πρῶτον βασιλεύσαντα ἄμα τε βασιλείας καὶ ἐλευθέρου χρῆσθαι. τοῦτ' οὖν ἀγνοήσας, δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δίκην. ἀλλὰ νῦν δή, ἔφη, ὦ Κῦρε, γινώσκω μὲ ἐμαυτόν· σὺ δ' εἰ δοκεῖς ἀληθεύειν τὸν Ἀπόλλω, ὡς εὐδαίμων ἐστὶν ἐμοῦ γινώσκων ἐμαυτόν· σὲ δ' ἐρωτῶ ἀπὸ τούτου, ὅτι ἄρας ἄν μοι δοκεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν τῷ παρόντι· καὶ γὰρ διώκασα ποιῆσαι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, βαλοῦ μοι δὸς ἀπὸ τούτου, ὦ Κρῆτε· ἐγὼ γάρ σε οἴομαι τὴν πρόσθεν εὐδαιμονίαν,

εἰκῆ ἐχ

γρ. πάντ' ἂν

οἰκλείρω τέ σε, καὶ ἀποδίδωμι ἤδη γυναῖκά τε ἔχειν λῷ" εἶχες, γρ. ἔχεις
καὶ φίλους μεγαλοπρεπεῖς, (ἀκούω γάρ σοι εἶναι) καὶ τοὺς φίλους, καὶ τὰς θε-
ραπαίνας, καὶ πάπεζαν σὺν οἷα ᾧ "ἐζῆτε· μάχας δὲ σοι καὶ πο- γρ. ἐζῶτο
λέμους ἀφαιρῶ. μὰ Δία μηδὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κεφῖσο, συλεμοὶ
ἐπὶ βουλεύειν ἀποκείναλ ᾧδε τῆς ἐμῆς εὐδαιμονίας· ἐγὼ γάρ ἤδη
σοι λέγω, λῷ παῦτά μοι ποιοῦσης ἃ σὺ λέγεις, ὅπ λῷ ἄλλοι τε μοι
καλεσαῖτλιν σὺνομιζοντεῖναι βιοτῶν, καὶ ἐγὼ ζωσεκίνασσον αὐτοῖς,
παῦτῶν καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων λαμβάνω. καὶ ὁ Κῦρο εἶπε, τίς δὴ ὁ ἔχων
παῦτῶν τῶν μακαρίων βιοτῶν; ἢ ἐμὴ γυνή, εἶπεν, ὦ Κῦρε·
ἐκείνη μὲν γὰρ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ μαλακὰ καὶ εὐφροσυνῶν πασῶν
ἐμοὶ τὸ ἴσον μελέτη χε· φροντίδων δ' ὅπως παῦτα ἔσται, καὶ πολέμε καὶ
μάχης, οὐ μετῶν αὐτῶ. οὕτω δὴ καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ καπασοβά-
ζειν ἅπαρ ἐγὼ λῷ ἐφίλεν μάλιστ' ἀνθρώπων. ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι
ἄλλα μοι δοκῶ χαριστέα ὀφειλήσθαι. ἀκούσας δ' ὁ Κῦρο
τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἠθαυμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν· "ἤ ατο δ' το- γρ. ἦτο
λοιπὸν ὅποι καὶ αὐτὸς πορεύοιθο, εἴτ' ἄρα καὶ χρήσομόν τι νομίζων αὐτὸν εἶναι, εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον οὕτως ἡγούμενο. καὶ τότε μὲν οὕτως ὠνομιμήσαν.

14. Τῇ δ' ὑστεραία καλέσας ὁ Κῦρο τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγε- 14
μόνας ἔτι σοβουλόμενος, τοὺς μὲν αὐτὸς ἐᾶξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμ-
βάνειν, τοὺς δὲ σκίλδυσεν ὁπόσα παραδοίη Κεφῖσο χρήματα,
πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν ὁπόσα ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπειτα τὰ
ἄλλα χρήματα παραδεχομένους, σὺν ζυγάσεσι σήσαντας ἐφ' ἁμα-
ξῶν ἐπισκοπεῖν, καὶ λαμβάνοντας τὰς ἁμαξας ἡμέρας ὁποσαισ
ἂν αὐτοὶ πορεύωνται· ἵνα ὅποι ποτὲ εἴη, λαμβάνωσιν ἐκεῖσοι
τὰ "ἄξια. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν. γρ. δέκα.

15. Ὁ δὲ Κῦρο καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπῆρξε, εἶπε- 15
τέ μοι, ἔφη, ἐάν σοι πῆ ὑμῶν Ἀβραδάτᾳ; θαυμάζω γὰρ, ἔφη,
ὅτι σῴζεται θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς νῦν ὀδαμῆ φαίνεται. τί οὖν ὑπῆρξε
τῆς ἀποκείναι, ὅτι, ὦ δέσποτα, ἔζῆ, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθα-
νεν, ἐμβαλὼν τὸ ἅρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ' ἄλλοι πολλῶ
τῶν ἑταίρων αὐτοῦ ἐξέκλιναν, ὡς φασιν, ἐπεὶ τὸ σῶμα εἶδον τὸ
τῶν Αἰγυπτίων. καὶ νῦν γε, ἔφη, λέγεται αὐτοῦ ἡ γυνὴ ἀπελο-
μένη τε νεκρὸν, καὶ συζεμένη εἰς τὸν ἅρμα μάξαν ἐν ᾗ ἦρξε αὐτὴ
ὀχεῖτο,

ὡχεῖτο, προσεκεκμικέναι αὐτὸν σὺν ἁδε τῇ ὡδῇ τὴ Πακτωλὸν πόταμόν. καὶ τοὺς μὲ εὐνούχους καὶ τοὺς θεραπόντας αὐτοῦ ἀρύτειν φασὶν ἐπὶ λόφε τινὸς ἡκιὰ τῷ τελευτήσαντι· τὰς δὲ γυναῖκας λέγουσιν ὡς καθ' ἡμᾶς χαμαὶ, κεκοσμημένας οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα, τὰ κεφαλᾶ αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. τοῦτο ἀκούσας ὁ Κῦρ ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηθὲν, καὶ εὐθὺς ἀναπηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον, λαβὼν χιλίους ἱππέας ἤλασεν ἐπὶ τὸ πάθ. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας σκέλος ὑσεν, ὅτι δυνατὼ λαβόντε καλὸν κόσμημα ἀνδρὶ φίλῳ καὶ ἀγαθῷ τετελευτηκότι, μεταδιώκειν· καὶ ὅσοι εἶχε ἵππους ἐπομένας ἀγέλας καὶ βοῦς καὶ ἵππους, εἵπετο τούτῳ καὶ πολλὰ ἐλαύνειν, ὅποι ἂν αὐτὸν παυσάμενον, ὡς ἐπισφαγείη τῷ Ἀβραδάτᾳ.

γρ. ἄμα

16 16. Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα καὶ ἠλγηκυῖαν, καὶ τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ παθεῖ, καὶ εἶπε, φίλε, ὦ ἀγαθὲ καὶ πιστὲ ψυχὴν οἵαν δὴ ἀπολιπὼν ἡμᾶς; καὶ ἅμα ἐδεξιοῦτο αὐτὸν, καὶ ἡ χεὶρ ὑπ' ἐνεκρώθη· ἀπεκέκοπτο γὰρ κατὰ τῶν Αἰγυπτίων. ὁ δὲ ἰδὼν, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησε· καὶ γυνὴ δὲ ἀνωδύρετο, καὶ δεξαμένη παρὰ τοῦ Κύρου, ἐφίλησέ τε τὴν χεῖρα, καὶ πάλιν, ὡς οἷόν τ' ἦν, προσήρμοσε· καὶ εἶπε, καὶ τάλλα τοι, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχει. ἀλλὰ τί δεῖ σε ὁρᾶν; καὶ ταῦτ', ἔφη, οἶσθ' ὅτι σοὶ ἐμὲ οὐχ ἥκιστα ἐπαῖρεν· ἴσως δὲ καὶ λέγε σὺ, ὦ Κῦρε, οὐδὲν ἧττον. ἐγώ τε γὰρ ἡ μακαρία πολλὰ διακελευόμην αὐτῷ οὕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλῳ ἄξιος λόγου φανείη· αὐτός τε οἶσθ' ὅτι οὐ τοῦτο ἐνενόει ὅ, τι ποιήσειε, ἀλλὰ τί ἂν σοι ποιήσας χαρείσαιτο. καὶ γὰρ ἐμοῦ, ἔφη, αὐτὸς μᾶλλον ἐπιμελὴς ἐγένετο, ἐγὼ δὲ ἡ παρακελευομένη ζῶσα παρῳκώδημαι. καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας μόνα σιωπῇ κατεδάκρυσεν, ἔπειτα δὴ ἔφη· ἀλλ' οὐτος μὲν δὴ, ὦ γύναι, ἔχει τὸ κάλλιστον τέλος· νικᾷ γὰρ τελευτήσας. σὺ δὲ λαβοῦσα τὰς ἐπικόσμησιν αὐτοῦ τοῖς παρ' ἐμοῦ (παρεῖναι δὲ Γωβρύαν καὶ Γαδάταν πολλὰ καὶ καλὰ κόσμια φέροντες.) ἔπεμπε σοί, ἔφη, ἴσθι ὅτι οὐδὲ τἄλλα ἄμουσος ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ μέτρον πολλοὶ χώσουσιν ἀξίως ἡμῶν, καὶ ἐπισφαγήσεται αὐτῷ ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ ἀγαθῷ. καὶ σὺ δὲ, ἔφη, τὸν ἔρημον ἔσῃ, ἀλλ' ἐγώ σε καὶ συμφορᾶς ἕνεκα καὶ πόθου ἀρετῆς καὶ πολλὰ τιμήσω, καὶ συσή-

σω

σω ὅτις ἀποκτιεῖ σε ὁποι ἂν αὐτὴ ἐθέλῃς· μόνον, ἔφη, δήλωσον ὅτου ὄνεια χρήζεις κομισθῆναι. καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν, ἀλλὰ θαῤῥῶ, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐ μή σε κρύψω ὅτου ὕπνια βούλομαι ἀφικέσθαι. ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἰπὼν, ἀπῆει, καὶ τοι κλέπτων τὴν τε γυναῖκα, οἵα ἀνδρὸς στρατίτου, καὶ τὸν ἄνδρα, οἷαν γυναῖκα καὶ ἁβροτάτην ἐκτᾶτο ὁποίαν.

17. Ἡ δὲ γυνὴ τοὺς μὲν εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀπολιπεῖν, ἕως ἂν, 17
ἔφη, τόνδε ἐγὼ ὀδύρωμαι ὡς βούλομαι. τῇ δὲ τροφῷ εἶπε παραμεῖναι, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπιδὰν ἀποβλέψῃ, ἀφανιζομένου αὐτὸν τε καὶ τὸν ἄνδρα ἐν ἐνὶ ἱματίῳ. ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἐκετεύουσα μὴ ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν λύει, καὶ χαλεπαίνουσαν εὗρε, σκάψασα κλαύσασα. ἡ δὲ, ἀκινάκην πάλαι παρεσκευασμένην, σφάττει ἑαυτὴν, καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ στέρνα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκεν. ἡ δὲ τροφὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ ἀφανιζομένην ἄμφω, ὥσπερ ἡ Πάνθεια ἐπέταττεν. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἤκουσε τὸ ἔργον τῆς γυναικὸς, σκοπαγεῖς ἔπεμψεν, εἴ τι δύναιντο βοηθῆσαι. οἱ δὲ εὐθὺς ἰδόντες τὸ μεγαληγορίας, τρεῖς ὄντες, ἀπαστάμενοι κἀκεῖνοι τοὺς ἀκινάκας, ἀπεσφάγησαν ὡς ἔταξεν αὐτοὺς ἐκείνη τῆς. καὶ νῦν τὸ μνῆμα μέχρι τοῦ νῦν τῆς εὐνούχων κεχῶσθαι λέγεται. καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἄνω σκηνῇ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγράφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύεχα γράμματα· κάτω δὲ εἶναι τρεῖς λέγουσι σκηνὰς, καὶ ἐπιγεγράφθαι ΣΚΗΠΤΟΥΧΩΝ. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἐπλησίασε τῷ γε εὐνούχων παιδὶ, ἀγαθοῦ τε τοῦ γυναῖκα καὶ καθοπλοφορούμενον ἀπῆγε· καὶ τούτων μὲν, ἢ εἰκὸς, ἐπεμελήθη, ὡς τύχοιεν παντὸς τοῦ καλοῦ. καὶ τὸ μνῆμα ὑπερμεγέθες ἐχώθη, ὡς φασιν.

18. Ἐκ δὲ τούτου συσκάζονται οἱ Κᾶρες καὶ πολεμοῦντες 18
τοῦς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκήσεις ἐχοντες ἐν ἰσχυροῖς χωρίοις, ἐκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κῦρον. ὁ δὲ Κῦρος αὐτὸς μὲν ἐν Σάρδεσι μηχανὰς ἐποιεῖτο καὶ κλεῖς, ὡς τὸ μὴ πλουμῶν ἱερέων ἓν τείχη. Καδυήσιον δὲ ἄνδρα Πέρσην, καὶ πᾶσαν τὴν ἄφορον οὐσῆν ἐπέλεμον, καὶ πάνυ δὴ εὐχαρι, πέμπει ἐπὶ τὴν Καρίαν, στρατόμαχα δύο. καὶ Κίλικες δὲ καὶ Κύπριοι πάνυ πρόθυμοι αὐτῷ συνεστράτευσαν. ὧν ἕνεκα ἔτι καὶ νῦν πάροικοι Πέρσαι σαλεύονται, ἔτε Κιλίκων, ἔτε Κυπρίων, ἀλλ' ἤρκεν αὐτοῖς ἀεὶ οἱ ἐπιχώριοι βασιλεύειν

σιλεύοντες· θυσομὲν μὴν τοῖς ἐλάφοις, καὶ τραπέζας, ὁπότε δέοιτο, ἐπηγγελλεν αὐτοῖς. ὁ δὲ Καδούσιος ἄγων τὸ στράτευμα ἐπὶ τὴν Καλέσαν ἦλθε, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρῆσαν ὡς αὐτὸν, ἕτοιμοι ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τείχη ἐπὶ κακῷ τῶν ἀντιστασιαζόντων. ὁ δὲ Καδούσιος ὡς ἀμφοτέρους τοὺς παρόντας ἐποίει, δικαιότερά τε ἔφη λέγειν, τούτους ὑποστέργειν ἄμεινόν τε ἔφη δεῖν τοὺς ἐναντίους, φίλους σφᾶς ἡγεμόνας, ὡς δὴ οὕτω μᾶλλον ἐπιστιοῦν ἀπραγμοσύνοις τοῖς ἐναντίοις. πιστὰ δ' ἤξιε δίδοσθαι, καὶ τὸν μὲν Καρῶν ὁμόσαι, ἀδόλως τε δέξασθαι εἰς τὰ τείχη σφᾶς καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ Κύρου καὶ Περσῶν, αὐτὸς δὲ ὀμόσαι, θέλειν ἀδόλως εἶναι εἰς τὰ τείχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. ταῦτα δὲ ποιήσας, ἀμφοτέροις λάθρα ἑκατέρων νύκτα συνίστη τῷ αὐτῷ, καὶ ἐν τούτῃ εἰσῆλασεν εἰς τὰ τείχη, καὶ παρέλαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον συνέτη τοὺς στρατιώτας, συνάλεσεν ἑκατέρων τοὺς ἐπικαίρους. οἱ δὲ, ἰδόντες ἀλλήλους, ἠχθέσθησαν, νομίζοντες ἐξηπατῆσθαι ἀμφότεροι. ὁ μὲν οὖν Καδούσιος ἔλεξε τοιάδε, ἰὼ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὅμως ἀδόλως εἰσίεναι εἰς τὰ τείχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. εἴπερ οὖν ἁπλῶς ὁποτέρους ὑμῶν, νομίζω ἐπὶ κακῷ εἰσεληλυθέναι Καρῶν· νῦν δὲ εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι ἀμφοτέροις τὸν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ παρεῖναι. νῦν δὲ χρὴ ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπιμίγνυσθαί τε ἀλλήλοις φιλικῶς, ἐργάζεσθαί τε τὴν γῆν ἀδεῶς, διδόναι τε τέκνα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων. νῦν δὲ παρὸ τοῦδε ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τούτοις Κῦρός τε καὶ ἡμεῖς πολέμιοι ἐσόμεθα. ἐκ τούτου πύλαι μὲν ἀνεῳγμέναι ἦσαν τῶν τειχῶν, μεσαὶ δὲ αἱ ὁδοὶ πορευόμενοι παρ' ἀλλήλους, μεταὶ δὲ οἱ χῶροι ἐργαζομένων· ἑορτὰς δὲ κοινὰς ἦγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὐφροσύνης πάντα πλέα ἦν. ἐν δὲ τούτῳ ἦκον οἱ παρὰ Κύρου, ἐρωτῶντες εἴ τι στρατιᾶς προσδέοιτο ἢ μηχανημάτων. ὁ δὲ Καδούσιος ἀπεκρίνατο, ὅτι καὶ τῇ παρούσῃ ἔχοι ἀκριβῶς χρῆσθαι· καὶ ἅμα τοῦτο λέγων ἀπῆγε τὸ στράτευμα, φρουρὸς ἐν ταῖς ἄκρεσι καταλιπών. οἱ δὲ Κᾶρες ἐκέλευον μένειν αὐτόν. ἐπεὶ δ' οὐκ ἤθελεν, ἔπεμψαν ὡς τὸν Κῦρον, δεόμενοι πέμψαι Καδούσιον σφίσι στρατάρχην.

γρ. νῦν δὲ χρὴ

γρ. προσδέεσθαι καὶ μηχ.

γρ. προσέπεμψαν.

19. Ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ὑσταάσπην, στρατεύσοντα 19
ἄγοντα ἐπὶ Φρυγίαν τὴν ἐπὶ Ἑλλησπόντου. ἐπεὶ δὲ ἦκεν ὁ Κα- γρ. ὅση
δύσης, μεταπέμψας αὐτὸν ἐκέλευεν ἡγεῖσθαι ὁ δὲ Ὑσταάσπης ἐπεθύμησε,
ὅπως μᾶλλον πείσοιτο τὸν Ὑσταάσπην, ἀκούσαντες ἄλλο στράτευμα
παρεῖναι. οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες, πολλὰ
δῶρα διεπρέσβευσαντο, ὡς εἰς μὲν τὰ τείχη βαρβάρους μὴ δέ-
χεσθαι δασμοῦ δὲ ἀποφέρειν, καὶ στρατεύειν ὅπου Κῦρος ἐπιτάττοι. ὁ
δὲ τῶν Φρυγῶν βασιλεὺς παρεσκευάζετο μὲν ὡς κρατήσων τῶν ἐγγυτάτω,
καὶ ἐπόρθησε, καὶ παρῆλθεν οὕτως. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο αὐτὸν οἱ
ὑπαρχοι, καὶ ἔρημον ἐνόησαν, τελοῦσιν εἰς χεῖρας ἦλθον Ὑσταάσπῃ
ἐπὶ τῇ Κύρου δίκῃ. καὶ ὁ Ὑσταάσπης καταλιπὼν τὰς τῶν ἄκρων ἰσχυ-
ρὰς Περσῶν φρουράς, ἀπῆει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ Φρυγῶν πολ-
λοὺς ἱππέας καὶ πελταστάς. ὁ δὲ Κῦρος ἐπέστελλε Καδουσίοις, συμμί-
ξαντα τοῦτον Ὑσταάσπην τοὺς μὲν ἑλομένους Φρυγῶν τὰ σφέτερα σὺν
τοῖς ὅπλοις ἄγειν, τοὺς δὲ ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν, τούτων ἀφε-
λομένους τὰς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα, σφενδόνας ἔχοντας πάντας κι-
λεύειν ἔπεσθαι. οὕτω μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίει.

20. Κῦρος δὲ ὡρμᾶτο ἐκ Σάρδεων, φρουρὰν μὲν πολλὴν 20
καταλιπὼν ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς ἀ- γρ. Περσι-
μοίρας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. ἦκε δὲ καὶ ὁ Κροῖσος κλεῖ
μεταμφιάσας ἔχων ἀκριβῶς ὅσα ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀμάξῃ, καὶ διδοὺς
τοῦ Κύρου τοῖς χρήμασι, εἶπε, τοῦτο, ἔφη, ἔχω, ὦ Κῦρε,
εἴσῃ τόν τε ὀρθῶς ἀποδιδόντα ἀεὶ ἄγαθον, καὶ τὸν μή. καὶ ὁ Κῦρος ἐλό-
ξευεν, ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ποιεῖς, ὦ Κροῖσε, προνοῶν· ἐμοὶ δὲ
μέλλοι ἄξεσι τοῖς χρήμασι οἵπερ καὶ ἔχειν αὐτὰ ἄξιοί εἰσιν· ὥστε
ἴσως τι καὶ κλέψουσι, τὰ ἑαυτῶν κλέψοντες. καὶ ἅμα τοῦτα λέ-
γων ἔδωκε τὰ χρήματα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως ἐ-
δεῖτέ τῶν ἐπιτηδείων εἴτε σῶα αὐτοῖς ἀποδιδοῖεν, εἴτε μή. ἦγε
δὲ καὶ Λυδῶν οὓς μὲν ἑώρα καλλωπιζομένους καὶ ὅπλοις καὶ ἵπ-
ποις καὶ ἅρμασι, καὶ πάντα πραμένους ποιεῖν ὅ,τι ἂν οἴοιτο αὐτῷ
χαριεῖσθαι· τούτους μὲν σὺν τοῖς ὅπλοις. οὓς δὲ ἑώρα ἀχαλά-
στους ἐπομένους, τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώ-
τοις συστρατευσομένοις, τοὺς δὲ ὅπλα κατέκαιε, σφενδόνας δὲ καὶ τέ-
τταρας λιθάδικας ἔχοντας ἐπιτάττων. καὶ πάλιν δὲ τοὺς αὐτῶν τῶν

ὑπο-

ὑποζυγίων ἡνιοχῶν σφενδονᾶν λιθάγκαις μειλιχᾶν, νομίζων τοῦτο τὸ ὅπλον ἀνελικώτερον εἶναι. σοὶ μὲν γὰρ ἄκων δώσω μάλα ἐστὶν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελῆσαι σφενδονήτην παρόντες· αὐτοὶ δὲ κατ' ἑαυτοὺς οὐσὶ ἂν οἱ πάντες σφενδονῆται μείζω πανυ ὀλίγης ὁμόσε ἰόντες σοὶ ὅπλοις ἀγχωμαχοῖεν.

γρ. ἀνελικώτατον

21 21. Περιὼν δὲ τῶν ἐπὶ Βαβυλῶνος, κατεστρέψατο μὲν Φρύγας τοὺς ἐπὶ τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ Καππαδόκας, ὑπήκοα δὲ ἐποιήσατο Ἀραβίους· ἐξώπλισε δὲ πάντων τούτων Περσῶν μάλ' ἱππέας οὐ μείον ἢ τετρακισμυρίους· πολλοὺς δὲ ἵππους τῶν αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις δῶρα ἔπεμψε. καὶ ὡς ἐς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, πάμπολλοι μὲν ἱππῆς ἄγων, πάμπολλοι δὲ πεζοὶ καὶ ἀκοντισταὶ, σφενδονῆται δὲ ἀναρίθμητοι. ἐπεὶ δὲ ὡς ἐς Βαβυλῶνα ἦλθε ὁ Κῦρος, ὧδε ἐβούλευσε μὲν πᾶν τὸ στράτευμα ὧδε τὴν πόλιν· ἔπεισε καὶ τοὺς ἐπικαίρους τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ καλῶς ἐδόκει τὰ τείχη, ἀπῆγεν παρεσκευάσατο τὴν στρατιὰν ἐπὶ τὴν πόλεως. ἐξελθὼν δέ τις αὐτῷ ἔλεγεν, ὅτι ἐπιτίθεται μέλλοιεν αὐτῷ ὁπότε ἀπάγοι τὸ στράτευμα. καταφρονήσαντες γὰρ, ἔφη, αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ τείχους, ἀσθενῆς ἐδόκει εἶναι ἡ φάλαγξ. καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἦν οὕτως ἔχειν. ὧδε γὰρ πολὺ τεῖχος κυκλοῦσθαι ἀνάγκη ἦν ἐπ' ὀλίγον τὸ βάθος φυλάττεσθαι τὴν φάλαγγα. καὶ οὕτως ἐποίησε.

γρ. μάλα πολλοὺς

γρ. τῆς φάλαγγος

Ἐπεὶ δὲ ἐξῆλθε τῶν πυλῶν, ἐπορεύετο ὡς ἐπὶ πολεμίους. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ πεδίῳ, ἐνταῦθα δὴ ἐκέλευσε τὸν μὲν ἥμισυ τῆς φάλαγγος ἐπὶ δεξιὰ ἐπιστρέφεσθαι, τὸν δὲ ἥμισυ ἐπ' ἀριστερά. ἐπεὶ δὲ ἐπεστράφησαν, ἐνταῦθα δὴ ἐκέλευσε τοὺς ἐπὶ δεξιὰ ἐπιστραφέντας ἡγεῖσθαι, τοὺς δὲ ἐπ' ἀριστερὰ ἐπιστραφέντας ἕπεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ αὐτῷ μετώπῳ, ἐνταῦθα δὴ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἡγουμένους ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐλαύνειν, τοὺς δὲ ἑπομένους ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν ῥέοντα παρὰ τὸ τεῖχος. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐπὶ τῷ ποταμῷ, ἐνταῦθα δὴ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἑπομένους ἡγεῖσθαι, τοὺς δὲ ἡγουμένους ἕπεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ αὐτῷ μετώπῳ, ἐνταῦθα δὴ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἐπὶ δεξιὰ ἐπιστραφέντας ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐλαύνειν, τοὺς δὲ ἐπ' ἀριστερὰ ἐπιστραφέντας ἐπὶ τὸ τεῖχος. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐπὶ τῷ τείχει

παρεσκευάζῃ, καὶ ὅπως τὸ μὴ φοβεῖσθαι. καὶ οἱ ἱππεῖς ἢ καὶ οἱ γυμνῆται οἱ ἀπὸ τῶν κεφάλων αἰεὶ ἐλαττότερον ἐγίγνοιντο ἢ ἄρχοντος τοσούτῳ, ὅσῳ ἡ φάλαγξ βαθυτέρα ἐγίγνετο ἀναδιπλωμένη. γρ. βραχυτέρα καὶ βραδυτέρα

ἐπεὶ ἢ οὐ στωμεν ἐρήσονται, ἀπιέναι, ἕως μὲ ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τῶν τείχων, ἐπὶ ποδὰ. ἐπεὶ ἢ ἔξω βελῶν ἐγίγνοντο, ἐστράφησαν· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγα βήματα πρόιόντες, μέλεα ἀλόντο ἐπὶ ἀσπίδα, καὶ ἴσαν ὅπως τὸ τεῖχος βλέποιντες. ὅσῳ ἢ πορρωτέρω ἐγίγνοντο, τοσῷδε μανώτερον μέλεα ἄλλοντο. ἐπεὶ ἢ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶναι, ξυνιόντων καπόνες ἐς τὸ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐχόμενον.

22. Ἐπεὶ ἢ καλὸς ἐφαίνετο δύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς ἐπικαίρους, καὶ ἔλεξεν, ἄνδρες σύμμαχοι, τεῖχος μὲν κύκλῳ τὴν πόλιν· ἐγὼ δὲ ὅπως μὴ ἄν τις τείχη οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσμαχόμενον ἔλοι, οὐκ οἶδα μοι δοκῶ. ὅσῳ ἢ πλείονες ἄνθρωποι ἐν τῇ πόλει εἰσὶν, ἐπεὶ ὅταν οὐ μάχωνται ἐξιόντες, τοσούτῳ ἂν ῥᾷον λιμῷ αὐτοὺς ἡγεμὼν ἁλῶναι. εἰ μή τινα οἶσθ' ἄλλον τρόπον ἔχειν λέγειν, τοῦτο πολιορκητέος φημὶ εἶναι τοὺς ἄνδρας. καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν, ὁ ἢ σοφὸς, ἔφη, οὗτος οὐ μέσης τῆς πόλεως ῥεῖ, πλατὺν ἔχων πλεῖον ἢ ἐπὶ δύο σταδία; καὶ μὰ Δί' ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ βάθος γε ὡς οὐδεὶς ἂν δύο ἄνδρε, ὁ ἕτερος ἐπὶ ἑτέρου ἑστηκὼς, ὕδατος ὑπερέχοιεν· ὥστε τοῦ ποταμοῦ ἐπισχυροτέρου ἐστὶν ἡ πόλις ἢ τοῖς τείχεσι. καὶ ὁ Κῦρος, πῶς μὲν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἐῶμεν ὅσα κρείττω ἐστὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως· ἁλώσεται μέντοι ἢ χερὶ ὡς πάχιστα τὸ μέρος ἐν ὑμῖν ὀρύττειν πάφρον ὡς πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως ὅτι πλαχέσιν ὑμῖν τῶν φυλάκων δέοι. οὕτω δὴ κύκλῳ ἁλώσεται ἅπαν τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν ὅσον πύργους μεγάλους ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ὄρυσσεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἓξ τείχους τάφρον ὑπερμήκη, καὶ τῷ γλῷ ἀνίσχαλον ὅπως ἑαυτούς. καὶ πρῶτον μὲν πύργους ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ οἰκοδομεῖ, φοίνιξι θεμελιώσας οὐ μέσους ἢ πλεθριαίοις (εἰσὶ γὰρ καὶ μείζονες ἢ τοσοῦτοι τὸ μῆκος περφυκότες.) καὶ γὰρ δὴ πολλοὶ οἱ φοίνικες ἀπὸ βάρους ἄνω κυρτοῦνται, ὥσπερ οἱ ὄνοι οἱ καμηλιοι. τούτους δὴ ὑπέθηκε τούτου ἕνεκα, ὅπως ὁπηλίκοι τινὲς εἰσὶν οἱ πολιορκήσων παρασκευαζόμενοι, ὡς εἰ καὶ ἀφέλοι ὁ πολεμὸς τὴν τάφ. εἰς

γρ. πολεμὸς ἐκχωθεὶς εἰς

εἰς τὴν πόλιν, μὴ ἂν ἕλοι τοὺς πύργους. ἀνίσῃ δ' κ᾽ ἄλλως πολλοὺς πύργους ἐπὶ τῆς ἀμβολάδος γῆς, ὅπως ὁτιοῦν φυλακὴ ᾖ. οἱ μὲν δὴ τῶν ἐπιόντων. οἱ δ' ἐν τῷ τείχει καθῆντο τῆς πολιορκίας, ὡς ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια πλείω ἢ εἰκὸς ἦν. ἀκούσας δ' ταῦτα ὁ Κῦρος, τὸ σφέτερον μὲν καλέσαι με εἰς δώδεκα μέρη, ὡς μᾶλλον ἕκαστον τὸ μέρος φυλάξοι. οἱ δ' ἂν Βαβυλώνιοι ἀκούσαντες ταῦτα, πολὺ ἔτι μᾶλλον καλέσαιεν, σὺν οὐδενὶ μόχθῳ εἰ σφᾶς Φρύγας κ᾽ Λύκιοι κ᾽ Ἀραβίοι κ᾽ Καππαδόκαι φυλάξοιεν, οὓς σφίσιν ἐνόμιζον πάντας εὐμενεστέρους εἶναι ἢ Πέρσας. καὶ αἱ μὲν πύλαι ἤδη ὠρθρευμέναι ἦσαν.

γρ. μᾶλλον τοῦτο κατ᾽. γρ. Ἀυδὴ

23. Ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ ἑορτὴν τοιαύτην ἐν Βαβυλῶνι ἄγεσθαι ἦν, ἐν ᾗ πάσας Βαβυλώνιοι ὅλας τὰς νύκτας πίνουσι καὶ παμφαγοῦσιν, ἐν τούτῳ ἐπειδὴ τάχιστα συνεσκόδασε λαβὼν πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀνεῴμωσε τὰς πύλας τὰς πρὸς τὸν ποταμόν. ὡς δ' τοῦτο ἐπράχθη, τὸ μὲν ὕδωρ κατὰ τὰς πύλας ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί· ἡ δὲ ἀφ' τῆς πόλεως δι' ποταμοῦ ὁδὸς πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγίγνετο. ὡς δ' τὸ δι' ποταμοῦ οὕτως ἐπορεύθη, παρηγγύησεν ὁ Κῦρος Πέρσαις χιλιάρχοις καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων, εἰς δύο ἄγγελος τῶν χιλιοστύων παρεῖναι πρὸς αὐτόν, τοὺς δ' ἄλλους συμμάχους καὶ οὐρὸν τούτων ἕπεσθαι ἢ ᾗπερ πρόσθεν τεταγμένοι. οἱ μὲν δὴ παρῆσαν· ὁ δὲ, καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν δι' ποταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας καὶ πεζοὺς καὶ ἱππέας, ἐκέλευσε σκέψασθαι εἰ πορεύσιμον εἴη τὸ ἕδαφος δι' ποταμοῦ. ἐπεὶ δ' ἀπήγγειλαν ὅτι πορεύσιμον εἴη, συντιθεὶς δὴ συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν πολεμίους ἡμῖν παρεσκευακὼς ἐστὶ τὴν πόλιν ὁδόν· ἡμεῖς δ' ἀναβαίνοντες εἰσόμεθα εἴσω, σύνοιδα μέν, ὅτι οὗτοί ἐφ' οὓς νῦν πορεύσομεθα, σύνοιδα δ' εἰσὶν οὓς ἡμεῖς καὶ συμμάχους πρὸς εὐνοίας ἐλθόντας, καὶ ἐρημωθέντας ἀπὸ πόλεως, καὶ ἠφανισμένους, καὶ ἐξαπολωλεκότας, καὶ σωθέντας μόλις σὺν ἡμῖν. νῦν δ' ἐπ' αὐτοὺς ἰόντες σὺν τῷ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσι, πολλοὶ δ' αὐτῶν μεθύουσι, πάντες δ' ἀσυντακτοὶ εἰσιν. ὅταν δ' κ᾽ αὐθωμεν ἡμῖν ἔνδον ὄντας, πολὺ ἂν ἔτι μᾶλλον νῦν ἀχρεῖοι ἔσονται, ὑπὸ δ' ὀκνηρίας χθες. εἰ δέ τις τοῦτο συνοίεται, ὃ δὴ λέγεται, φοβεῖσθαι εἶναι τοῖς εἰς πόλιν εἰσιοῦσι,

γρ. ἑορτὴ αὐτῇ ἐν τῇ Βαβυλῶνι

αἰσθοῦσι, μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβάντες βάλωσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τοῦτο μάλιστα διαρρῆξαι. ἰὼν γὰρ ἀναβαίνοι τινὶς ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἔχων μὲν Συμμαχον τὸν Ἥφαιστον. ἐνφλέκτας γὰρ τὰς θύρας αὐτῶν, φοίνικος μὲν αἱ θύραι πεποιημέναι, ἀσφάλειαν δὲ τὴν ἐκκαύματος χρισμέναι. ἡμεῖς δ' ἂν πολλὰ δᾷδας ἔχοιμεν, ἢ ταχὺ πολὺ πῦρ τίκτεται, πολλὴ δὲ πίτυλα καὶ συκαμινέα, ἃ ταχὺ παρασκευάζει πολλὰ φλόγα. ὥστε ἀνάγκην εἶναι ἢ φεύγειν ταχὺ τοὺς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν, ἢ ταχὺ κατακαυθῆναι. ἀλλ' ἄγαθε, λαμβάνεις ὅτι λαμπρὰ ἡμῖν ἐστὶ συμμαχία τοῖς θεοῖς. ὑμεῖς δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα καὶ Γωβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδούς. ἴσε χαίρε. ὅταν δὲ σὺν τοῖς ἡμετέροις, τότε ἀγάγωμεν ἐπὶ τὰ βασίλεια. καὶ μάλ', ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστόν. καὶ γὰρ ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἱ τοῦ βασιλέως. ἐν κώμῃ γὰρ δοκεῖ ἡ πόλις πᾶσα εἶναι τῇδε τῇ νυκτί. φυλακὴ μέντοι ποῦ τῶν πυλῶν ἐγίγνετο. ἔστι δὲ αἰεὶ τεταγμένη. σὺν ἂν ἀμελεῖν δέοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀλλ' εἶναι, ἵνα ἀπαρασκεύους ὡς μάλιστα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἐῤῥήθη, ἐπορεύοντο. τῶν δὲ ἀπαντώντων οἱ μὲν ἀπέθνησκον πειρώμενοι, οἱ δ' ἐφοβοῦντο πάλιν εἴσω, οἱ δ' ἐβόων. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν συνεβόων αὐτοῖς, ὡς κωμασταὶ ὄντες καὶ αὐτοί. καὶ ἰόντες ἦ ἐδύναντο τάχιστα ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἐγίγνοντο. καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γωβρύᾳ καὶ Γαδάτᾳ τεταγμένοι κεκλεισμένας εὗρισκον τὰς πύλας ἔσω βασιλέως. οἱ δ' ἐπὶ τοὺς φύλακας ἐπιχειροῦντες ἐπεσπαίρισαν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολύ, καὶ ἰσθμοὶ ὡς πολέμιοι ἐχρῶντο αὐτοῖς. ὡς δὲ κραυγὴ καὶ κλύπος ἐγίγνετο, ἀκούσαντες οἱ ἔνδοθεν ἔθορύβουν, κελεύσαντος ἔσω βασιλέως σκέψασθαι τί εἴη τὸ πρᾶγμα, ἀνοίγουσί τινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας.

23. Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γαδάταν ὡς εἶδον τὰς πύλας χαλάσαντες, εἰσπίπτουσι, καὶ τοῖς πάλαι φεύγουσιν εἴσω ἐφεπόμενοι, καὶ παίοντες, ἀφικνοῦνται πρὸς τὴν βασιλέως, καὶ ἤδη ἐγηγότα αὐτὸν καὶ ἐσκευασμένον εἶχον ἀκινάκιον εὑρόντες. καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτᾳ καὶ Γωβρύᾳ πολλοὶ ἐχρῆντο. καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν προβαλλόμενός τι, ὁ δὲ φεύγων, ὁ δὲ καὶ ἀμυνόμενον τὴν ἰδυίαν. ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν ἱππέων τάξεις καὶ τὰς ὁδούς. καὶ προεῖπεν οὓς μὲν ἕξει λαμβάνοντας κραυγαίνειν, τοὺς δ' οὐ

23 γρ. ἐπεσπάσθη, γρ. ἀπασπάμενον

ἰσε. λέγει ὡς ἐν κώμῃ

οἳ ἐν ταῖς οἰκίαις κηρύττειν τοὺς συλῶντας ἐπισταμένους ἔνδον μένειν· εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι βαναυσώσοιτο. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν.

24 24. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας ἦκον· καὶ γόνυ μὲν πρῶτον προσεκύσησαν ὅτι τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα· ἔπειτα δὲ Κύρου κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δακρύοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραινόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγίγνετο, καὶ ἤδοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἁλωκυῖάν τε τὴν πόλιν καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, παραδιδόασι καὶ τὰς ἄκρας. ὁ δὲ Κῦρος τὰς μὲ ἄκρας εὐθὺς παρελάμβανε, καὶ φρουράρχας τε καὶ φρουροὺς εἰς τούτους ἀνέπεμπε· τοὺς

25 ἀνῆκε δὲ τεθνηκότας θάπτειν ἐφῆκε τοῖς προσήκουσι. τοὺς δὲ κήρυκας κηρύττειν ἐκέλευσεν ἀποφέρειν πάντα τὰ ὅσα Βαβυλωνίοις· ὅπου δὲ ληφθήσεται ὅσα ἐν οἰκίᾳ, πρόκηρυδον ὡς πάντες οἱ ἔνδον ἀποθανοῦνται. οἱ μὲν δὴ ἀπέφερον· ὁ δὲ Κῦρος τοῦτο μὲ εἰς τοὺς ἄκρας κατέθετο, ὡς εἴη ἕτοιμα, εἴ τι ποτε δέοι χρῆσθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἐπέπρακτο, πρῶτον μὲ τοὺς μάγους καλέσας, ὡς θυσαλώσων τὴν πόλεως ὕσης, ἀκροδρύια τοῖς θεοῖς καὶ τεμένη ἐκέλευσεν ἐξιλεῖσθαι. ὡς τούτου δὲ καὶ οἰκίας διεδίδου καὶ ἀρχεῖα τούτοις ὥσπερ καινωνοὺς νόμιζε δὲ καὶ ἐπεπραγμένων. ἔτι δὲ ἐνόμιζε καὶ ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς κρεῶν ἐκ τῶν ἱερείων. προσέτι δὲ, Βαβυλωνίοις μὲν τὸν γοῦν ἱερὰ ζεσθαι, καὶ τὰς θυσίας ἀποφέρειν, καὶ θεραπεύειν τούτους οἷς ἔκρινεν αὐτῶν ἐδόθησαν. Πέρσας δὲ καὶ τοὺς καινωνοὺς, καὶ τὰ συμμαχικὰ ὅσα μόνοι ἠργάζοντο πρὸ αὐτοῦ, ὡς δεσπότας ὧν ἔλαβον πονηρεύεσθαι ἀπηλλάγησαν.

25 25. Ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῶν ὁ Κῦρος ἤδη καταστρέψασθαι καὶ αὐτὸς ὡς βασιλεῖ ἡγεῖτο πρέπειν, ἔδοξεν αὐτῷ τοῦτο συνεργῇ τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὡς ὑπάκοος τε καὶ εὐμενὴς φανείη. ὧδε οὖν ἐμηχανᾶτο τοῦτο· ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τῷ ὅπου ἔδοκει ἐπιτήδειον εἶναι, προσεδέχετο τὸν βελόμενον λέγειν τι, καὶ ἀπεκρίνετο ἀπέπεμπεν. οἱ δὲ ἄνθρωποι, ὡς ἔγνωσαν ὅτι προσδέχοιτο, ἦκον ἅμα χαίροντες τῷ θεῷ. καὶ ὠθεῖσθαι μὲν ἐδόκει προσιέναι μηχανή τε πολλὴ καὶ μάχη ἦν. οἱ δὲ ὑπηρέται ὡς ἠδύναντο διεκώλυον, προσιέναι. ὁπότε δέ τις καὶ τῶν φίλων

φίλων διωσάμθ' τὸν ὄχλον προφανεὶς, προσίειναν ὁ Κῦρ' χαίρων προσήγετο αὐτοὺς, καὶ οὕτως ἔλεγεν, "Ανδρες φίλοι, βαδίζετε ἕως τὸν ὄχλον διωσόμεθα, ἔπειτα ἢ κἀγὼ ἡσυχίαν συγχωρησόμεθα. οἱ μὲν δὴ φίλοι βαδίζοντο, ὁ δὲ ὄχλος πολλαὶ καὶ πολλαὶ ἐπέρρει, ἕως παρέβαλεν ἑαυτὸν ἐφ' ᾧ ἡσυχάσειν καὶ συγχωρήσειν. οὕτω δὴ ὁ Κῦρ' λέγει, Φασὶν ἄρα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, νῦν μὲν καιρὸς ἀπαλλάττεσθαι· αὖθις δὲ πρὸς ἐλθετε· καὶ γὰρ ἐγὼ βούλομαι ὑμῖν τι διαλέγεσθαι. ἀκουσόμεθα ταῦτα οἱ φίλοι, ἅσμενοι ὡς χάλαζα ἀπηντηκότες, εἰκὸς διδαξόμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν οὕτως ὠκοιμήθησαν.

26. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲ Κῦρ' παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον. ἀνθρώπων ἢ πολὺ πλεῖον πλῆθ' φανερὸν ἦν βουλομένων πρόσοδον, καὶ πολὺ πρόπερον ἢ οἱ φίλοι παρῆσαν. ὁ δὲ Κῦρ' φανερὸς ἦν βουλόμ' τ' ξυσφόρων Περσῶν κύκλον μέγαν, εἴπερ μηδένα παρεῖναι ἢ τοὺς φίλους τε καὶ ἀρχοντας τ' Περσῶν τε καὶ τ' Συμμάχων. ἐπεὶ δ' συνῆλθον αὐτοί, ἔλεξεν ὁ Κῦρ' αὐτοῖς τοιάδε· "Ανδρες φίλοι καὶ Σύμμαχοι, τοῖς μὲ θεοῖς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν μεμψαίμεθα, τὸ μὲν οὐχὶ μέχρι τοῦδε πάντα ὅσα εὐχόμεθα κατὰ πρᾶξαι· εἰ μέντοι τοιοῦτον ἔστι τὸ μεγάλα πράττειν, ὥστε μηδὲν τε εἶναι μήτε ἀμφ' αὐτὸν σχολὴν ἔχειν, μήτε μὴ τῶν φίλων εὐφραίνεσθαι, ἐγὼ μὲν χαίρειν τοῦτο τὸ εὐδαιμονίαν κελεύω. σὺνοισθα γὰρ, ἔφη, καὶ χρὴς δῆπου, ὅπ ἕωθεν ἀρξάμενοι ἀκούειν τῶν προσιόντων, σὺκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἑσπέρας· καὶ νῦν ὁρᾶτε τούτους καὶ ἄλλους πλείονας τ' χθὲς παρόντων, ὡς πράγματα ἡμῖν παρέξοντας. εἰ οὖν τις τούτοις ὑφέξει ἑαυτὸν, λογίζομαι μικρὸν μέν π ὑμῖν μέρ' ἐμοῦ μισθὸν μενοῦν, μικρὸν δὲ π ἐμοὶ ὑμῶν· ἱκανῶς δ' μέντοι σαφῶς οἶσθ' ὅτι οὐδὲν ἐποιῶ μοι μετέσται. ἔπ σ', ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ μεῖζον πρᾶγμα. ἐγὼ γὰρ δῆπου ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι· τούτων δ' τῶν βδελυκτῶν ἢ πᾶσα ἢ οὐδένα "οἶδα, καὶ γὰρ ἐγὼ οὗτοι πάντες οὕτω παρεσκευασμένοι εἰσὶν, ὡς, ὃν νικῶσιν ὑμᾶς ὠθούμενοι, ὥσπερ ἂ βούλονται ὑμῶν περὶ ἐμοῦ διαπραξόμενοι. ἐγὼ δὲ ἠξίουν τούτους, εἴ τις τι ἐμοῦ δέοιτο, δεομένους ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς φίλους, δεόμενον προσαγωγῆς. ἴσως ἂν ἔν τίπ οι

πες, π δῆτα οὐχ οὕτως ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλλὰ παρεῖχον ἐν τῷ μέσῳ ἱμαντίν; ὁπως ὡς πολέμιοι τοιαῦτα ἐπιγνόντες ὅτι ὡς, ὡς μὴ ὑστερίζειν δέον τὴν ἀρχὴν μήτε τὸ εἰδέναι ἃ δεῖ, μήτε τὸ πρᾶττειν ἃ ἂν καιρὸς ᾖ. τοὺς δ' ἀπαιδεύτους ἰδεῖν ἐρασταὶ γοὺς, πολλὰ οὐόμιζον ὧν δεῖ πρυχθῆναι παιδίναι. νῦν δ' ἐπειδὴ ὁ φιλοπονώτατος πόλεμος ἀναπέπαυται, δοκεῖ μοι καὶ ἡμῖν ψυχὴ ἀναπαύσασθαι πινὰ ἄξιον τυγχάνειν· ὡς οὖν ἐμοῦ ἀπεργοῦντος ὅ,τι ἂν τύχωμι ποιῶν, ὥστε καλῶς ἔχειν ὡς τε ἡμῖν ἐρᾶν, καὶ ὡς τῶν ἄλλων ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, συμβουλεύετε ὑμῖν ὅ,τι ὁρᾶτε συμφορώτατον.

27 27. Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν. ἀντίσθης δ' ἐπ' αὐτῷ Ἀρβάκας ὁ συσσίτος πολὺ φήσας εἶναι, καὶ εἶπεν, ἦ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κῦρε, ἄρξας τοῦ λόγου. ἐγὼ δ', ἐπὶ νὴ μὰ ὄντος σε πάνυ, ἀρξάμενος ἐπιθυμῶν φίλος γενέσθαι· ὁρῶν δέ σε ἐδὲν δεόμενον ἐμοῦ, κατώκνουν σοι προσιέναι. ἐπεὶ δ' ἔτυχές πολὺ καὶ ἐμοῦ δεηθεὶς προθύμως ἐξαγγεῖλαι ὡς ἐς Μήδους ὡς παρὰ Κυαξάρους, ἐλογιζόμην, εἰ τοῦτα προθύμως σοι συμβοίμι, ὡς οἰκεῖός τί σοι ἐσοίμην, καὶ ἐξέσοιτο μοι ἀλαλεῖσθαι σοι ὁπόσον ἂν χρόνον βουλοίμην. καὶ σὺ εἶπα μὲν δὴ ἐπεχθῆ, ὥστε σε ἐπαινεῖν. μὴ δὲ τοῦτ' Ὑρκάνιοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο καὶ μάλα πιθανῶς συμμάχων· ὥστε μόνον οὐκ ἐν τοῖς ἀγκάλαις ἐφερόμεθα αὐτοὺς ἀλαπάζοντες. μὴ δὲ τοῦτο, ἐπεὶ ἐάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ οἶμαι χολοῦσί σοι εἶναι ἀμφ' ἐμὲ ἔχειν· καὶ ἐγὼ σοι συνεγίγνωσκον. σὺ δὲ τότε Γωβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον· καὶ ἄνδρες Γαδάται· καὶ δὴ ἔρχον σε ἐγὼ μεβαλεβεῖν. ἐπεὶ γε μήτοι καὶ Σάκαι καὶ Καδεύσιοι σύμμαχοι ἐγένοντο, θεραπεύειν εἰκότως ἔδει τούτους· καὶ γὰρ οὗτοί σε ἐθεράπευον. ὡς δ' ἔλθομεν πάλιν ἔνθα ἐμάχεσθημεν, ὁρῶν σε ἀμφ' ἵππους ἔχοντα, ἀμφ' ἅρματα, ἀμφὶ μηχανὰς, ἠγούμην, ἐπεὶ λαὸ τούτοις χολάσεις, τούτοις σε καὶ ἀμφ' ἐμοὶ ἐξειν χολήν. ὡς γε μὴν τοι ἦλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία, τὸ πάντων ἀνθρώπων ἐφ' ἡμῶν συλλέγειν, ἐγίγνωσκον ὅτι τοῦτα μέγιστα εἴη· εἰ δὲ τοῦτα καλῶς βούλοιο, οὗ ἤδη ἐδόκουν εἰδέναι ὅτι πολλὴ ἴσοιτο ἀφθονία σὲ ἐμῆς καὶ τῆς Συρίσας. καὶ τοῦ δὴ νικηκέναι μὲν τε τοὺ μεγάλου μάχης, καὶ Σάρδεις καὶ Κροῖσον ὑποχείριον ἔχειν μεν,

μεν, καὶ βουλεύωμαι ἡμῖν, καὶ " πάνυ καλῶς ἐρώμεθα· καὶ γὰρ πάντα μοι τὰ Μήδων, ἐγὼ τοι ἔχθες, εἰ μὴ πολλοὶ διεπύθοντο, σὺν ἂν σοὶ ἐβουλόμην προσελθεῖν. ἐπεὶ γὰρ μόνος ἐξεδιδάσω με, καὶ παρὼν σὺ κατέδυσας μόνον, ἤδη ἀφείλεσθέ μου, ὅτι μὴ σοὶ ἄσμενος καὶ ἀπόλοιτο διημέρευον. νῦν οὖν, εἰ μὴ ἔστιν ὅπως οἱ πλείους ἄξιοι γενήσονται πλείονος " σε μέρος μισθοῦσθαι, εὖ ἴσθι· εἰ δὲ μή, πάλιν ἂν ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλλειν ἀπίοντας πάντας ἀπὸ σοῦ πλὴν ἡμῶν τῶν ἀρχῆς φίλων, ἐπὶ τούτῳ ἐπαίρεσθαι μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί. γν. σε

28. Χρυσάνθας δὲ ἀνίσχει ὁ Πέρσης, καὶ " ἔλιξιν ὦδε· ἀλλὰ τὸ μὲ 28
σθόν σοι, ὦ Κῦρε, εἰκότως ἂν τῷ φανερῷ σαυτὸν παρεῖχες δι' ἃ τε αὐτὸς εἶπες, καὶ ὅτι οὐχ ἡμῖν σοι μᾶλλον ἢ ὑμῖν ἐπιστόν. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἕνεκα παρῆμεν· τὸ δὲ πλῆθος ἀναπεπαῦσθαι ἐδεῖ καὶ πάντας τρόπον, ὅπως ὅτι ἥδιστα συμπονεῖν καὶ συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. νῦν δ' ἐπειδὴ οὐκ οὕτω τρόπον μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἀναπαῦσαι δυνάσαι σὺς καιρὸς ἔσῃ, ἤδη καὶ οἰκίας σε τυχεῖν ἄξιον." ἢ δ' ὑπολαβοῦσα ἂν ἡ ἀρχῆς, εἰ μόνον ἄμεινον εἴη- γν. ἢ Νοτης εἰσίας, οὐ οὕτε ὁσιώτερον χωρεῖον ἂν ἀνθρώποις, οὔτε ἥδιον, οὔτε λαύσας γ' ἂν ἐλθεῖν τῶν οἰκειοτέρων ἐστὶν οὐδέν ; ἐπῄνεσε δ', εἶπεν, ἂν οἷα καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ σὲ μὲν " ὀφθαλμὸν ἔξω καθειργνῦσι, αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις εἴη- γν. ὀφθαλμὸν μεν, καὶ σοῦ δοκοίημεν πλεονεκτεῖν ; ἐπεὶ δὲ Χρυσάνθας ταῦτα ἔλιξε, συνηνέσθησαν αὐτῷ καὶ ταῦτα πολλοί.

29. Ἐκ τούτου δὴ εἰσέρχεται εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τὰ ὅπλα Σαρδιανῶν 29
λαμβάνουσιν αὐτῶν οἱ ἄγγελοι ἀπέδοσαν. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος, πρῶτον μὲν Ἑστίᾳ ἔθυσεν, ἐπὶ τε Διὶ βασιλεῖ, καὶ " εἰ ἄλλοις θεοῖς ἐβούλοντο γν. εἴ τινα ἄλλα μάγοις ἐξηγοῦντο. ποιήσας δὲ ταῦτα, τὰ ἄλλα ἤδη ἤρχετο διοικεῖν. οἰνοῦν δὲ τὸ αὖ μετὰ τοῦτο, ὅπερ ἐπὶ μεγίστοις μὲν ἄρχειν πολλῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πόλει τῇ μεγίστῃ τε φανερῶν, αὕτη δὲ οὕτως ἔχει αὐτῷ ὡς ἂν πολυμωτάτη γένοιτο ἀνδρὶ πόλις· ταῦτα δὴ λογιζόμενον, φυλακῆς ἕνεκα τοῦ σώματος ἠπίστατο δεῖσθαι. γνοὺς δ' ὅτι οὐδαμοῦ ἄνθρωποι εὐχρηστότεροί εἰσιν ἢ ἐν οἴκοις καὶ πόλεσι καὶ λιτρῷ καὶ κρίτῃ καὶ ὕπνῳ, εἰκότως τίνας ἂν ἐν τούτοις ἕνεκα ἑαυτοῦ πιστοτέρους ἔχοι. ἐνόμισε δὲ μὴ ἂν γνῶναι ποτὲ πιστὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἄλλου μᾶλλον φιλήσει ἢ τὸ φυλακῆς δεομένου. τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παι-

πολίδας, ἢ γυναῖκας συναρμοζούσας, ἢ παιδικὰ, ἔγνω φύσει συμμαλακωτάτῳ πρὸς μάλιστα φιλεῖν. τοὺς δὲ εὐτυχεῖς ὁρῶν πάντων τούτων στερομένους, ἠνήσατο τούτους ἂν ἥδιστα πολίτας ποιεῖσθαι· οἵτινες δύναμαι καὶ τιμᾶσθαι μάλιστα αὐτὸς, καὶ βοηθεῖν εἰ πάσχοιεν τι, καὶ τιμᾶς ἀφελέσθαι αὐτῶν· τούτους δὲ ἐπιχειροῦντας ὑπαρβάλλειν αὐτὸν ἀδύνατα ἠγεῖτο δικαίως. ὧδε δὲ τούτοις, ἄδηλοι ὄντες οἱ εὐτυχοῦντες παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ ἀφ' ὑμῶν διαφόρως ἐπικουρήσειν σφίσιν ἐδόκουν· ἐδόκει γὰρ ἂν μοι δῆλος εἶναι ἂν ἀξιώσειν εὐτυχοῦντας πλείονος ἄγεσθαι ἐμοῦ πανταχοῦ, εἰ μὴ τι ἄλλο κρεῖττον ἀπεργάζοιντο. διαφόρως δὲ πείσεσθαι οὐδὲν καλύει πρὸς ὑμᾶς καὶ ἐμοῦ εὐτυχοῦντος. ὃ δ' ἂν μάλιστα τις οἰηθείη ἀναλίσκειν τοὺς εὐτυχοῦντας χήμενος, οὐδὲ τοῦτο ἐφαίνετο μοι. ἐπιθυμοῦσι γὰρ καὶ ὧν ἄλλων ζώων, ὅπου τε ὑβρίσειαν ἵππων ἐπτημένων, ἵνα μὴ δάκνειν καὶ ὑβρίζειν ἐπιπαύοντο· πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν ἧττον γίγνονται· οἵ τε πρὸς ἐπτημένους ἵνα μὴ μᾶλλον φεύγειν καὶ ἀπιθεῖν ὑφίενται· ἵνα δ' ἰσχύειν καὶ ἐρᾴζειν οὐ χείρους· καὶ οἱ κύνες δὲ ὡσαύτως, ἵνα μὴ ἐπιλείπωσι τοὺς διαπόνους ἐπιπαύοντο ἐπτημένοι, φυλάττειν δὲ καὶ εἰς θήραν ὑδὲν κακίους γίγνονται· καὶ οἱ ἄνθρωποι ὡσαύτως ἥκιστα πολέμιοι γίγνονται, χείρους ἐπτημένοι τούτων τῶν ἐπιθυμιῶν, οὐ μᾶλλον ἀμελέστεροί γε τῶν πόνων ὧν, οὐδ' ἧττον φιλόπονοι, οὐδὲ ἧττον φιλόπονοι, οὐδὲ ἧττον φιλόπονοι. καὶ πολέμιοι δὲ γίγνονται καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς καὶ ἐν τοῖς θήροις, ὅτι ἐσωζον τὸ φιλόνικον ἐν τοῖς ψυχαῖς. ἔτι δὲ πιστοὶ εἶναι, ἐν τῇ φιλίᾳ τὸ δίκαιον μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν. ὑδένες γὰρ πιστότερα ἔργα ἐπιδείκνυνται ἐν τοῖς διαλλαγαῖς συμφοραῖς τῶν εὐτυχῶν. εἰ δέ τι ἄρα καὶ ἔτι σώματος ἰσχὺν μείζω δοκοῦσι, ὁ σίδηρος ἅπασι τοὺς ἀσθενεῖς ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς ἰσχυροῖς. τοῦτο δὲ μηχανῶνται, ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ θυρωρῶν, πάντας τοὺς ἀφελεῖσθαι σῶμα θρασυδειλίας ἐποιήσαντο· εὐτυχοῦς μηχανώμενοι δὲ οὐκ ἰσχνοὶ εἶναι τὴν φυλακὴν ταύτην ἀντὶ τοῦ πολεμεῖν· τοῦ δυσμενῶς ἔχοντας, ἐνίοτε πάνυ τοὺς ἄλλους ἂν πιστοῦσθαι ἀφελεῖσθαι τὸ βασίλειον φύλακας λάβοι, εἰδὼς ὃν Πέρσας τοὺς οἴκοι, κακοδαιμονεστάτους μὲν ὄντας ἀφ' ἑαυτῶν, ἐπιπονώτατα δὲ ζῶντας ἀφ' ἑαυτῶν τοῦ χώρας πρὸς ἀχυρότητα, καὶ ἀφ' ὧν αὐτουργοῦσιν, τούτους ἐνόμιζε μάλιστ' ἂν ἀγαπᾶν τὸν παρ' ἑαυτῷ διαιτᾶν. λαμβάνει οὖν τούτων μυρίους δορυφόρους, οἳ κυ-

κλῳ μὲν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐφύλαττον ἐπὶ τὰ βασίλεια, ὁπότε ἔσω χρ. ὁπότε δὴ
ῥαΐσειεν· ὁπότε δ' ἐξίοι πανταχόθεν καὶ ἔνθεν τεταγμένοι ἐπορεύοντο. χώρας ἐπ'
ὁπότε

30. Νομίσας δὲ καὶ Βαβυλῶνος ὅλης φύλακας δεῖν εἶναι 30
ἱκανοὺς, εἴτ' ἐπιδημοῦσι αὐτοὺς τυγχάνοι, εἴτε καὶ ἀποδημοῦσι, κατέ-
στησε καὶ ὑπὲρ Βαβυλῶνι φρουρὰς ἱκανάς· μισθὸν δὲ καὶ τούτοις Βαβυ-
λωνίοις ἔπαξε παρέχειν, βελόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμεινοναυβάτας εἶ-
ναι, ὅπως ὀπταπνόοποροι καὶ ὑκαθηκόοποροι εἶεν. αὐτὴ μὲν δὴ ὧδε
αὐτόν τε φυλακὴ καὶ ἡ ἐν Βαβυλῶνι τότε κατεσκευάσθη, καὶ νῦν ὑπ
οὕτως ἔχουσα διαμένει. σκοπῶν δ' ὅπως ἂν καὶ πᾶσα ἀρχὴ καλ-
ἐχοίη, καὶ ἄλλη ἐπιστρατεύσοιτο, ἠνήσατο τοὺς μισθοφόρους τούτους
οὐ τοσούτου βελτίονας ἢ ὑπηκόους εἶναι ὅσου ἐλάττονας· τοὺς δ' ἀ-
γαθοὺς ἄνδρας ἐπίγνωσκε σωτηρίους εἶναι, εἴ τῳ σῶ τοῖς θεοῖς τὸ
κεφάλαιον παρέχοιεν, καὶ ἐπιμελητέον ὅπως μιμοῦσιν τὸν ἀρίστης
ἄσκησιν. ὅπως δὲ μὴ ἐπιτάττειν αὐτοῖς δοκοίη, ἀλλὰ γνόντες καὶ
" αὐτοὶ τοῦτο ἄριστον εἶναι, οὕτως ἐμελέτων τε καὶ ἐπιμελοῦντο τῶν γρ. αὐτοὶ
ταῦτα ἀρε-
ἀρίστων, σωτήριον τούς τε ὁμοτίμους καὶ πάντας ὁπόσοι ἐπικαίριοί εἰσι τὰ
ἦσαν, καὶ " ἄξιοι χρηστοὶ αὐτῷ ἐδόκουν κοινωνοὶ εἶναι καὶ πόνων καὶ λφ. δ', αὐτὰ
ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ σωθῆναι, ἔλεξε τοιάδε· " Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμ- γρ. ἀξιολο-
γώτατοι
μαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγίστη χάρις, ὅτι ἐδόσαν ἡμῖν τυχεῖν ὧν ἐνο-
μίζομεν ἄξιοι εἶναι· νῦν μὲν δὴ ἔχομεν καὶ γλῶ πολλὰ καὶ ἀ-
γαθὰ, καὶ οἵπερ ταῦτα ἐργαζόμενοι θρέψουσιν ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ
καὶ οἰκίας, καὶ ὧν παύσεσθαι καὶ μηδεὶς ἀφαιρήσεται ἡμῶν ἔχειν
ταῦτα νομισάτω ἀλλόφυλος ἔχειν· νόμῳ δὲ ὧν πᾶσιν ἀνθρώποις αἰ-
δὼς ἐστιν, ὅταν πολεμωμένων πόλις ἁλῷ, τῶν ἑλόντων εἶναι καὶ τὰ
σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ χρήματα. " οὐκοῦν ἀδικία γε γρ. οὐκοῦν ἐκ
ἔξεστι δίκη ἀδικίᾳ
ἔχειν, ἢ ἂν ἕκητε, ἀλλὰ φιλανθρωπίᾳ ἐκ ἀφαιρήσεσθε ἐμῶν τ
ἐάν ἔχῃν αὐτούς. τὸ μέντοι ἐκ τούδε οὕτως ἐγὼ γιγνώσκω·
ὅτι εἰ μὲν τῷ ἐψόμεθα ἐπὶ ῥᾳδιουργίαν καὶ τῶν κακῶν ἀνθρώ-
πων ἡδὺ πάθειαν (οἶ νομίζουσι τὸ μὲν πονεῖν ἀθλιώτατον, τὸ δ' ἀπό-
νως βιοτεύειν ἡδὺ πάθειαν) ταχὺ ἡμᾶς φημι ὀλίγῳ ἀξίους ἡμῖν
αὐτοῖς ἔσεσθαι, καὶ ἐκ πάντων τῶν ἀγαθῶν στερήσεσθαι. οὐ μὰ
τοι τὸ ἀγαθοὺς ἄνδρας γενέσθαι, τοῦτο ἀρκεῖ, ὥστε καὶ ἀμελεῖν ὅτ-
ῳ ἀγαθοὺς, ἀλλὰ μὴ ἵνα αὐτοῦ ἀμέλῳ τέλῳ ἐπιμεληθῶμεν. ἀλλὰ ὥσπερ
καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἀμεληθεῖσαι μείονος ἄξιαι γίγνονται, καὶ τὰ

σώμασιν γε αὐτὰ οὔ ἐχνοῦς, ὁπόταν ἡς αὐτὰ ἀνὴρ ἐπὶ μαθημάτων, πονήρως πάλιν ἔχει· οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀλκὴ, ὁπόταν τις αὖ ἀνὴρ τὴν ἀσκησιν, ὡς τούτοις εἰς τὸ πονηρεύεσθαι πάλιν τρέπεται. οὐκοῦν δεῖ μέχρι τοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἡδὺ προϊέναι αὐτούς. μέχρι μὲν γὰρ, οἶμαι, ἔρχου καὶ τὸ ἀρχὴν καὶ σφόδρα· πολὺ δὲ ἐπὶ μεῖζον τὸ λαβόντα ἀφιστάναι. τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν, πολλάκις τῆς τόλμαν μόνον παρεχομένῳ ἐγγίνεται· τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν, οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἄνδρα σωφροσύνης, οὐδὲ ἄνδρα ἐγκρατείας, οὐδὲ ἄνδρα πολλῆς ἐπιμελείας χρῄζειν. ἃ χρὴ γιγνώσκοντας, νῦν πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἀρετὴν ἢ πρὶν πάντα τὰ χαλεπὰ κλῆσαι, εἰδότας ὅτι ὅσῳ τελειῶν τὰς ἕξεις, τοσῷ τελειοῦσι καὶ φονεύουσι καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ πόλεμοι γίγνονται. ἄλλως τε καὶ παρ' ἐκείνων δεῖ τὸ κλῆμα καὶ τὴν θεραπείαν, ὥσπερ ἡμεῖς τοὺς μὲν οἰκείους θρέψαι χρὴ σῶν ἡμῖν ἕστασι. οὐ γὰρ ἐπιβουλεύσαντες ἀδίκως ταῦτα ἔχομεν, ἀλλ' ἐπιβουλευθέντες ἐπιμορφησάμεθα. τὸ μέντοι μὴ τοῦτο κρίνειν ἡμῖν αὐτοῖς παρασκευαστέον· τοῦτο δὲ ἐστι, τὸ βελτίονας ὄντας τῆς ἀρχομένων, ἄρχειν ἀξιοῦν. ἁλίπλους μὲν οὖν καὶ ψύχους, καὶ σίτων καὶ ποτῶν, καὶ πόνων καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς δούλοις μεταδιδόναι· μεταδιδόντες γε μέντοι πρῶτον δεῖ ἐν τούτοις πρῶτον βελτίονας αὐτῆς φαίνεσθαι. πολεμικῆς δ' ἐπιστήμης καὶ μελέτης παντάπασιν οὐ μεταδοτέον τούτοις, οὓς πλείονος ἐργάτας τε ἡμετέρους καὶ διασωφρονεῖν βουλόμεθα· κτήσασθαι δὲ αὐτοὺς δεῖ τούτοις τοῖς ἀσκήμασι τελειοτέρους γιγνώσκοντας ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ δημοκρατίας οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν. καὶ ὥσπερ γε σκεύεσθαι ὅπλα ἀφηρημένοις, οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μὴ τὸ ὅπλον ποτ' ἐρήμους γίγνεσθαι, εὖ εἰδότας ὅτι τοῖς μὲν ἐχουσὶ τὸ ὅπλον οὖσιν, τούτοις καὶ οἰκειότατόν ἐστι ἃ ἂν βούλωνται. εἰ δὲ ἧς τοιαῦτα σύνοιδα, τί δῆτα ἡμῖν ὀφελῶ κατασπεῖσαι ἃ ἐπιθυμοῦμεν, εἰ ἔτι δεήσει καρτερεῖν καὶ πονεῖν καὶ διψῶντας καὶ ἐπιμελουμένους καὶ ποιοῦντας; σκεῖνο δεῖ κλαμβάνειν, ὅτι τοσούτῳ τάχιον μᾶλλον εὐφραίνῃ, ὅσῳ ἂν μᾶλλον προποιήσῃς ἵνα ἐπ' αὐτὰ ἀπίοι. οἱ γὰρ πόνοι τοῖς ἀγαθοῖς. ἄνδρὸς δ' ἓν διάφορον τυγχάνειν ἥδονῆς, οὐδὲν οὕτω πολυτελῶς παρασκευασθὲν ἂν ἥδιον εἶναι. εἰ δ' ὧν μὴ μέλησει ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσιν, ὁ δαίμων ἡμῖν

γρ. τὸ ἔχειν κατάπαρ.

γρ. κατοσίσθαι

γρ. ἴοι

ἡμῖν τοῦτα συμπαρισκεύασιν, ὡς σὺ ἂν ἥδιστα τοῦτα φαίνοιο, αὐτὸς τε αὐτῷ τοῦτα παρασκευάσῃ, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσούτῳ πλειονεκτήσει τὸν διεστερημένον βίᾳ, ὅσῳ πλήσας τὴν ἡδονὴν σίτων τοὺς ξυνόντας, καὶ διψήσας τὴν ἡδονὴν ποτῶν ἐπιλαύσεται, καὶ διυπνώσας ἀπαύστως ἥδιον ἀναπαύσεται. ὧν ἕνεκά φημι, χρῆναι νῦν ἐπιβοηθῆσαι ἡμῖν εἰς ἀνδραγαθίαν, ὅπως τὸ τι ἀγαθὸν ἢ ἄλυπον καὶ ἡδὺ ἐπιλαύσωμεν, καὶ ὅπως τὸ πάντων χαλεπώτατα ἀπόλωμεν. οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθὰ οὕτω χαλεπόν, ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυπηρόν. σὺν οἷς οὖν καὶ ἐκεῖνο, πῶς ἂν φασιν ἥκιστα ἐν ''ὀφειλόμενα κακίονες ἢ ὀφθῆναι ὦμεν. πότερον ὅτι ἄρχομαι; γρ. περσικὰ μᾶλλον ἀλλ' οὐδὲν τὸ ἄρχεσθαι τῶν ἀρχομένων πονηρότερον πεφυκὸς εἶναι. ἀλλ' ὅτι εὐδαιμονίστερος δοκοῦμαι νῦν ἢ πρότερον εἶναι, ἐπὶ τῇ εὐδαιμονίᾳ φήσεί τις τὴν κακίαν ἐπιτρέπειν; ἀλλ' ὅτι ἐπὶ κτήμασι δούλοις, τούτοις κολάσομαι μᾶλλον πονηροὶ ὄντες; καὶ τί πρόσεστι αὐτῷ ὕλῃ πονηρῷ πονηρίας ἕνεκα ἢ βλακείας ἄλλως κολάζειν; σύνοισθε δὲ ἐπὶ τούτῳ, ὅτι τρεφόμενοι παρεσκευάσμεθα πολλοὺς καὶ τῶν ἡμετέρων οἰκετῶν φύλακας καὶ τῶν σωμάτων. αἰσχρὸν δὲ πῶς οὐκ ἂν εἴη εἰ δὴ ἄλλως μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰησόμεθα χρῆναι τυλλάνειν, αὐτοὶ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς οὐ δορυφορήσομεν; καὶ μὴν εὖ γε δεῖ εἰδέναι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη, οἵα αὐτόν τινα κολὸν κἀγαθὸν ὑπάρχειν. τοῦτο δὲ ''δεῖ συμπαρομαρτεῖν. τῷ δὲ ἀρετῇ γρ. δὴ συμπαρομαρτεῖ. ἐμοὶ οὐδὲ ἄλλο καλῶς ἔχειν οὐδὲν παρεσκεῦσθαι. πόθεν φημὶ χρῆναι ποιεῖν, καὶ πῶς τῷ ἀρίστῳ ἀσκεῖν, καὶ πῶς τῶν μελίστων ποιεῖσθαι; οὐδὲν καινὸν, ὦ ἄνδρες, ἐρῶ. ἀλλ' ὥσπερ οἱ Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμόπτιμοι λέγονται, οὕτω καὶ ὑμῶν φημι χρῆναι σὺν δὲ ὄντας τοὺς ὁμοπτίμους πάντας ἄνωθεν καὶ ἐκεῖ ἐπιτηδύειν, καὶ ὑμῶν γε ἐμὲ ὁρῶντας καλὸν εἶναι παρόντας, εἰ ἐπιμελόμενον ὧν δεῖ διάξω. ἐγώ τι ὑμῶν καλὸν ἀγαθὸν ἀποφανῶ, καὶ οὓς ἂν '' ὁρῶ τὰ καλὰ γρ. ὅτι καὶ ἀγαθὰ ἐπιτηδεύοντας, τούτους τιμήσω. καὶ τοὺς παῖδας δὲ οἱ ἂν ἡμῖν γίγνωνται, σὺν δὲ παιδεύσομεν. αὐτοὶ δὲ βελτίονες ἐσόμεθα, βελόμενοι τοῖς παισὶν ὡς βέλτιστα παρεσκευάσμεθα ἡμῶς αὐτοὺς παρέχειν. οἵ τε παῖδες, οὐδ' ἂν εἰ βούλοιντο, ῥᾳδίως πονηροὶ γένοιντο, αἰσχρὸν μὲν μηδὲν μήτε ὁρῶντες μήτε ἀκούοντες, σὺν δὲ καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

ΞΕΝΟ-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Κύρου παιδείας βιβλίον α'.

1 ΚΎρος μὲν οὖν οὕτως εἶπεν· ἀνὴρ δὲ ἐπὶ τούτῳ Χρυσάντας, καὶ εἶπεν ὧδε· Ἀλλὰ πολλάκις μὲν δή, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοθι κατενόησα, ὅτι ἄρχειν ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει παιδὸς ἀγαθοῦ. οἵ τε γὰρ πατέρες σπουδάζουσι τῶν παίδων ὅπως μή ποτε αὐτοὺς ταλαιπωρῆσαι ἐπιλείψει· Κῦρός τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν ἀμφ' ὧν μάλιστ' ἂν εὐδαιμονοῖμεν. διὰ δὲ μοι δοκεῖ οὐδεὶς ἐρεῖν ἢ ὡς ἐγχειρῶ δηλώσω, τοῦτο ἐγὼ πειράσομαι τοὺς μὲν εἰδότας διδάξαι. συνοήσατε γὰρ δή, πῆς ἂν πόλις πολεμία ὑπὸ μὲν πλουμένων ἁλοίη; πῆς δ' ἂν φιλία ὑπὸ μὲν πλουμένων διαφυλαχθείη; ποῖον δ' ἂν ἀπειθούντων τροφὸν μὴ νίκης τύχοι; πῶς δ' ἂν μᾶλλον τὸν μάχεσθαι ἡτιῶντο ἄνθρωποι ἢ ἐπειδὴ ἄξιον ἴδοιεν τῆς αὐτοῦ σωτηρίας βουλεύεσθαι; τί δ' ἂν ἄλλο ἀγαθὸν πλουθείη ὑπὸ τῶν μὴ πειθομένων τοῖς κρείττοσι; ποίαν δὲ πόλεως νομίμως ἂν οἰκήσαιεν; ἢ ποῖοι οἶκοι σωθείησαν; πῶς δ' ἂν νῆες ὅποι δεῖ διαφέροιντο; ἡμεῖς δὲ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν, διὰ τί ἄλλο μᾶλλον κατεπράξαμεν ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι τῇ ἀρχούσῃ; διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας πάντ' ὅποι ἴοιμεν παρεσκευάμεθα, ἀθρόοι δὲ τῇ ἀρχούσῃ ἐπόμενοι, ἀνυποστατοι ἦμεν, εἴ τι ἐπιβουλεύοντων οὐδὲν ἡμιπελὲς κατελείπομεν. εἰ τοίνυν μίσησον ἀγαθὸν τὸ πείθαρχεῖν φαίνεσθε, εἰς τὸ καθυπέρτατον ταλαιπωρίας, οὗ ἴσως ὅτι αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τὸ διασώζεσθαι ἀεὶ μέγιστον ἀγαθὸν ἐστι. καὶ σκέψασθαι μὲν δὴ καλοὶ ἡμῶν ἦρχον, οὐδενὸς δ' ἧττον ἤρξαμεν· νῦν δὲ κατασπουδάσασθε οὕτω πάντες οἱ παρόντες, ὥστε ἄρχεσθαι οἱ μὲν πολεμίων, οἱ δὲ μείνων. ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ ἀξιώσετε ἄρχειν ὑμῶν ὑμῖν, οὕτω καὶ αὐτοὶ σκοπώμεθα οἷς ἂν ἡμῖν καθήκοι. τοσοῦτον δὲ διαφέρειν ἡμᾶς δεῖ τῶν δούλων, ὅσον οἱ μὲν δοῦλοι ἄκοντες τοῖς δεσπόταις ὑπηρετοῦσιν·

γρ. πῶς δ' ἄλλως μᾶλλον ἂν μάχεσθε ἡτιῶντο

ρηθῆσιν· ἡμῶν δ', εἴπερ ἀξιοῦμεν ἐλευθέρους εἶναι, ἐκεῖνος δεῖ ποιεῖν ὅ, τι πλεῖστου ἄξιον φαίνεται εἶναι. εὐρήσετε δὲ, ἔφη, καὶ ἐν τῇ ἄνω μοναρχίᾳ πόλις οἰκεῖται, τῶν μάλιστα τοῖς ἄρχουσιν ἐθέλουσαν πείθεσθαι, παύτων ἥκιστα δὲ πολεμίαν ἀναγκαζομένων ὑπακούειν. παραμένετε οὖν, ὥσπερ Κύρῳ κελεύει, ἐπὶ τούτοις τὸ ἀρχεῖον, ἀσκεψόμεθά τε δι' ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν ἃ δεῖ, παρέχομέν τε ἡμῶς αὐτοὺς χρηναι Κύρῳ ὅ, τι ἂν δέῃ. καὶ τοῦτο μὲν εὖ εἰδέναι χρή, ὅτι οὐ μὴ δώσῃ Κῦρος εὐρεῖν ὅ, τι αὐτῷ μὴ ἐπ' ἀγαθῷ χρήσεται ἡμῖν· ἢ οὐ· ἐπείπερ τά γε αὐτοῦ ἡμῖν συμφέρει, καὶ οἱ αὐτοί εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι. ἐπεὶ δ' τῶνδε εἵνεκα Χρυσάντας, οὐτω δὲ καὶ ἄλλοι ἀνίσταντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων συνεφωνοῦντες· καὶ ἔδοξε, τοὺς ὑπάρχους αὖθις παρεῖναι ἐπὶ δύσεως, καὶ παρέχειν αὐτοὺς χρήναι ὅ, τι βούλοιντο, ἕως ἂν ἀφίῃ Κῦρος. ὡς δὲ τότε ἔδοξεν, οὕτω καὶ νῦν ἐπὶ ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες· θεραπεύουσι τοὺς τῶν ἀρχόντων θεράς.

παρ. πρὸ ἄλλων συμμ.

2. Ὡς δ' ὑπὸ τῷ λόγῳ δεδήλωται Κύρῳ μεταπεμψαμένῳ εἰς τὸ Ἀσσυρίων πεδίον ἑαυτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχὴν, τοῦτο καὶ οἱ μετ' ἐκείνου βασιλεῖς νόμιμον ἐπὶ καὶ νῦν Ἀσσύριοι ποιοῦντες. οὕτω σφίσιν ἔχει καὶ τοῦδε ὥσπερ κἀ τἄλλα. ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βλάπτων φύηται, καθαρώτερον τὰ νόμιμα πράττεται· ὅταν δ' χείρων, φαυλότερον. ἐφοίτων μὲν οὖν ἐπὶ τὰς δύσεις Κύρου οἱ ἵππαρχοι σὺν τοῖς ἵπποις καὶ τοῖς ἁρμασιν, συνεδόκει πᾶσι τοῖς ἄρχουσι τῶν συγκαθεσταμένων τὴν ἀρχήν. Κῦρος δ' ἐπὶ μὲ τἄλλα καλῶς ἦν ἐπιμελητής, καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ προσόδων δοκιμαστῆρες, καὶ θαυμαστῆρες δεκτῆρες, καὶ ἔργων ἐπιστάται, καὶ κλημάτων φύλακες, καὶ τἆλλα τὰ εἰς τὴν βασιλέως ἐπιτηδείων ἐπιμέλειαν. καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητὴς καλῶς ἦν, οὓς ὑπέμιζε καὶ τοῦτο τὸ βοσκήματος βέλτιστ' ἂν παρέχειν αὐτῷ χρῆναι.

2

3. Οὓς δὲ συμφύλακας τῆς εὐδαιμονίας οἱ φίλοι χρῆναι ὑπῆρχε, τούτους ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται, ἐσκέπτοντο τοῦτο τὸ ἐπιμέλημα γὰρ ἔστιν ἄκλεες προσέχειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον εἶναι. ἴδοι δ' ἂν τὸ ἐσκόπουν καὶ ἐπὶ ὅτι εἴ τε μοί τις ποτε δίκην, ἢ τούτων αὐτῷ καὶ παρεστάτα γὰρ. εἴπ καὶ ἐπιστάτας λαπτέον εἴη σοὶ ὥσπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι· καὶ

3

τιξιάρ-

ταξιάρχους ἢ καὶ πιζῶν καὶ ἱππέων ἐζήγνωσκεν ὃν τούτων κρίνασθαι εἶναι. εἰ δέοι ἢ καὶ στρατηγῶν τιν' ἄνδρ' αὐτοῦ, ἤδει ὅτι ὃν αὐτῶν πεμπτέον εἴη. καὶ πόλεων ἢ καὶ ὅλων ἐθνῶν φύλαξις καὶ σατράπαις ἤδει ὅτι τούτων τισὶ χρηστέον, καὶ πίστεως γε τούτων πρὸς πεμπτέον· ὥστε ὃν τοῖς μεγίστοις ἡγεῖτο εἶναι, εἰς τὸ ἄνδρ' πολέμιον τυγχάνειν ὢν δέοιτο. μὴ ὄντων μὲν οὖν οἵων δεῖ δ' ὧν αἱ μίγιστα καὶ τελεῖσθαι στρέφεις ἔμελλον εἶναι, κακῶς ἡγοῦτο τὰ αὐτοῦ ἐξ. ἐλαύνειν· εἰ δ' οὕτως εἶεν οἵους δέοι, πάντα ἐνόμιζε καλῶς ἕστα-
σθαι. ἐνίοτε μὲν οὖν οὐ τοὺς ἐκ τοῦ τῶν ἐπιμέλειαν.

4 4. Ἐνόμιζε δὲ τὸν αὐτὸν καὶ αὐτῷ ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. οὐ γὰρ ἔστιν οἷόν τε εἶναι μὴ αὐτὸν πάνυ ὅλον οἷον δεῖ, ἄλλως τε προθυμεῖσθαι ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἔργα. ὡς δὲ ταῦτα διενοήθη, κατέσκεψε χωλῆς πρῶτον ἵππου, εἰ μείους δυνήσεται τὰ κρείττονα ἐπιμελεῖσθαι. τὸν μὲν οὖν ἀπροσόδους ἀμελεῖν οὐκ οἷόν τε ἐνόμισεν εἶναι, ἀπροσόδου ὃν πολλὰ καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσεσθαι τοῖς μεγάλων ἀρχοῖ. τὸν δ' αὖ, πολλῶν κτημάτων ὄντων, ἀμφὶ ταῦτα αἰεὶ αὐτὸν ἔχειν, ἤδει ὅτι ἀχολίαν παρέξει τῆς τ' ὅλων σωτηρίας ἐπιμελεῖσθαι. οὕτω δὴ σκοπῶν ὅπως ἂν τά τι οἰκονομικὰ κακῶς ἔχοι καὶ ἡ σχολὴ χρόνου, κατενόησε πῶς τὴν στρατιωτικὴν σωτάξειν. ὡς γὰρ τὰ πολλά, δεκάδαρχοι μὲν δεκάδων ἐπιμέλονται, λοχαγοὶ δ' δεκαδάρχων, χιλίαρχοι δ' λοχαγῶν, μυριάρχοι δ' χιλιάρχων. καὶ οὕτως οὐδεὶς ἀπιμέλητος γίγνεται, οὐδ' ἐᾶ πάνυ πολλοὺς μυριάδας ἀνηρώτων ὥσα· καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς βούληται χρήσασθαί τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ ἐᾶ τοῖς μυριάρχοις παραγγέλλειν. ὥσπερ οὖν ταῦτα ἔχει, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικὰς στρέφεις· ὥστε καὶ τῷ Κύρῳ ἐλάχιστοι ἀλλοτριούμενοι μηδὲ τὰ οἰκεῖα ἀτιμελήτως ἔχειν. καὶ ὃν τούτῳ ἠδὴ σχολὴν ἦγε πλείω ἢ ἄλλῳ μιᾶς οἰκίας καὶ μιᾶς νεὼς ἐπιμελούμενῳ. οὕτω δὴ κατασκευάμενος καὶ αὐτοῦ, ἐδίδαξε καὶ τοὺς ἄλλους αὐτὸν ταύτῃ τῇ καλλιστεύσῃ χρῆσθαι. τὸν μὲν δὴ σχολὴν οὕτω καλλισκύασατο ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις κύτοῦ.

5 5. Ἡρχεῖο δ' ἐπιμελεῖν ἔ οἵους δεῖ εἶναι τοὺς κρίνοντας. πρῶτον μὲν ὁποσοι ὀλίγοις ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων τὰ φίλα μὴ πλεονεῖν ἐπὶ τὰ ἴδια, τούτους ἐπεζήτει· νομίζων τοὺς μὲν πλέονας οὐκ

ἂν ἐθέλειν οὔτε κακὸν οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν ἂν παρέπιθ', κ) Δι' ὃ τὸ παρ' ἄρχοντ ἰσιν, καὶ Δι' ὃ τὸ εὐδέναι ὅτι ὀρᾶν ϑ ὁ, π" παρέπεσιν ὑπὸ γρ. ὁρᾶν ἄν τ βελτίων· οἱ δὲ μὴ παρεῖεν, πυτις ἡγεῖτ ἡ ἀκροβολεία πνί, ἡ ἐδι- ὃ, π κία, ἡ ἀμελεία ἀπεῖναι. τοῦτο οὖν πρῶτ ν ἡγησάμ ϑ, παρεσ- λωάγκαζε τοὺς τοιούτους παρεῖναι. τ γὰ παρ' ἑαυτῷ μάλιστα φίλων " ἐκέλευσεν ἄν τινα λαβεῖν τὸ ϑ μὴ φοιτᾶν ϑ, φάσκον- γρ. ἐκέλευσεν τα λαμβάνειν τὸ ἑαυ ϑ. ἐπεὶ οὖν τοῦτο γνόντ, ἦκον ἂν εὐθὺς οἱ ἀπλακεῖν στρά μ οἱ ὡς ἡδικημένοι. ὁ ϑ Κῦρ ϑ πολὺ μᾶλ χρόνον ἐδν ἐχό- λαζε τοῖς τοιούτοις ὑπακούειν. ἐπεὶ ϑ ἀκούσειεν αὐτῶν, πολὺ χρόνον ἀπεδάλλε τὴν Δικαιοσύνην. πᾶσι ϑ ποιῶν ἡγεῖτο πρέπ- ζειν αὐτοὺς ἡσυχάζειν, ἥδιον ϑ" ἐχθρὸς, ἢ εἰ αὐτὸς κολάζων γρ. ἰχθρῶς ὠάγκαζε παρεῖναι. εἰς μὲν δὲ διδασκαλίας πρέπ ϑ ὧν αὐτῷ οὐ- ϑ ϑ παρεῖναι· ἄλλ ϑ ϑ, τὸ τὰ ῥᾴστα κ) "κιρδαλεώπικα τοῖς γρ. κιρδαλε- παρεῦσι πανσάπειν· ἄλλ ϑ ϑ, τὸ μηδὲν πατ τοῖς ἀπαῦσι νέμειν. ὁ ἄτιρος ϑ δὲ μέγιστ πρόπ τ ἀνάγκης ὧν, εἴ τις τούτων μηδενὸς ὑπα- κούοι, ἀφελόμ ϑ ἂν τοῦτον ἃ ἔχοι, ἄλλ ἰδίᾳ ὃν ἕκ ϑ δωκαζ ἂν ἐν τῇ διδῷ παρεῖναι. καὶ οὕτως ἐπίσταθ αὐτῷ φίλ ϑ χρήσι- μ ϑ αὐτὸ ἀχρήστ. (ἐπιζηλεῖ ϑ κ) ὁ πᾶ βασιλεὺς ὧν τις ἀπῇ οἷς παρεῖναι καθήκει.) τοῖς μὲ δὲ μὴ παροῦσιν οὕτω προσφέρετο. τοὺς ϑ παρέχοντας ἑαυτοὺς εὐόμισε μάλιστ ἂν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ παρορμᾶν ἔργα, ἐπεὶπερ ἄρχων αὐτῶν, εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν πρῶτο τοῖς ἀρχομένοις πάντων μάλιστα κεκοσμη- μένον τῇ ἀρετῇ.

6. Διδάσκας μὲν γὰ ἐδόκει κ) Δι' ὧν τοὺς γραφομένους νόμους 6
βιλπὼς γνομένους ἀνθρώπους· τ ϑ κ)αγὸν ἄρχοντ, βλέποντα νό- μον ἀνθρώποις ἀνόμισεν, ὅτι κ) πείθειν ἱκανός ἐσι, κ) ὁρᾶν τ ἀπει- κοῦντα καὶ κολάζειν. οὕτω δὴ γιγνώσκων, πρῶτον μὲν τὸ θεοὺς θεοὺς μᾶλλον ἐπιδείκνυεν ἑαυτὸν σπουδάζοντα ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ. ἐπεὶ ϑ εὐδαιμονίσειε ϑ ὧν, καὶ τότε πρῶτον καταστήση- σιν οἱ μάγοι ὑμνεῖν τι ἀεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς " θεοὺς, καὶ ὑσεν γρ. ἐπὶς ἄ- πασιας, κ) θ. ἀν' ἑκάστ ἡμέραν οἷς οἱ μάγοι θεοῖς εὔπιον. οὕτω δὴ τὸ τότε καταστᾶναι ἔτι καὶ νῦν Δι' ὧν ἐπὶ τ " ἀεὶ ὄντ βασιλέ. γρ. ἀεὶ βασι- τοῦτο οὖν πρῶτον ἐμιμεῖτο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, λόγοντ νομίζοντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονίσειαν ἑπόταν ὧν ἱκανῶσ-

σιν

ωσπ τοὺς θεούς, ὥσπερ ὁ ἐυθυμιμνέσκετός τε ὢν καὶ ἄρχων· καὶ Κύρῳ δ' ἂν ἡγεῖσθαι τοῦτο ποιοῦντες ἀρέσκειν. ὁ δὲ Κῦρος τῶν τε μεθ' αὑτὸν εὐσέβειαν καὶ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ὑνόμιζε, λογιζόμενος ὥσπερ οἱ πολῖται αἱρεθύμιοι μᾶλλον ἂν τοῖς εὐσεβῶν μᾶλλον ἢ μὴ τὰ ἡσεβηκίναι τι δοκοῦσιν. ὡδὲ δὲ τούτοις ἐλογίζετο, εἰ πάντες οἱ κοινωνοῦντες θεοσεβεῖς εἶεν, ἧττον ἂν αὐτοὺς ἐθέλειν περί τε ἀλλήλους ἀνόσιόν τι ποιεῖν, καὶ περὶ αὐτὸν, ὑπηρέτης νομίζων εἶναι τῶν κοινώνων.

7 7. Ἐμφανίζων δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο μηδένα μήτε φίλον ἀδικεῖν μήτε σύμμαχον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρᾶς ὁρῶν, μᾶλλον καὶ τοὺς ἄλλους ᾤετ' ἂν τῶν μὴ αἰσχρῶν κερδῶν ἀπέχεσθαι, πολὺ δὲ δικαίως ἐθέλειν πολεμίζεσθαι.

8 8. Καὶ αὐδοὺς δ' ἂν ἡγεῖτο μᾶλλον πάνυ ἐμπιπλάναι, εἰ αὐτὸς φανερὸς εἴη πάνυ οὕτως αὐδυλόμενος, ὡς μήτ' εἰκεῖναι μήτε ποιῆσαι μηδὲν αἰσχρόν. ἐπεκμαίρετο δὲ τοῦτο οὕτως ἔξειν οὐ τῷδε· μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοιεν, ἀλλὰ καὶ οὓς οὐ φοβοῦνται, μᾶλλον τοὺς αὐδυλόμενους αὐδυῶντας τὰ ἀναγκαῖα οἱ ἄνθρωποι· καὶ γυναῖκας δὲ ἂς ἂν αὐδυλόμενας αὐδάνωσιν, ἀντιποιεῖσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν ὁρῶντες.

9 9. Τὸ δὲ ἄν πείθεσθαι οὕτω μάλιστ' ἂν ᾤετο ἔμμονον εἶναι τοῖς περὶ αὐτὸν, εἰ τοὺς ἀπροφασίστως πιθομένους φανερὸς εἴη μᾶλλον τιμῶν, τῶν τὰς μεγίστας ἀρετὰς καὶ ἐπιπονωτάτας δοκούντων παρέχεσθαι. γιγνώσκων δ' οὕτω καὶ ποιῶν διετέλει.

10 10. Καὶ ζωφρονιστὴν δ' αὐτοῦ ἐπιδεικνύς, μᾶλλον ἐποιεῖτο καὶ τοῦτο πάνυ ἀσκεῖν. ὅταν γὰρ ὁρᾶῃ τὴν μάλις' ἕξειν ὑβρίζων, τοῦτον σωφρονιστὴν, οὕτω μᾶλλον οἱ γε ἀδυνήσεσθαι ἐθέλουσιν οὐδὲν ὑβριστικὸν ποιοῦντες φανερὸν εἶναι. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ζωφρονιστὴν τῆδε, ὡς τοὺς μὲν αὐδυλόμενος, τὰ ἐν τῷ φανερῷ αἰσχρὰ φεύγοντας, τοὺς δὲ σώφρονας, καὶ τὰ ἐν τῷ ἀφανεῖ.

11 11. Καὶ ἐκκρούσαι δὲ οὕτω μάλιστ' ἀνῄρεῖτο ἀσκεῖν, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῶν παρόντων ἡδονῶν ἐλκόμενοι ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ προτρεπόμενος ἐθέλοντα σὺν τῷ καλῷ τῶν ὑφεστώτων. τοιαύτῃ τοιοῦτον ἂν ἐπεποίησεν ἐπὶ τῆς θηρεύσεως πολλῷ μᾶλλον τῶν χαλεπῶν ὑπομενόντων τοῖς ἀμείνοσι, πολλῷ δὲ αὖδὼ καὶ σύνεσμίαν ποιεῖς ἀλλήλους, ἐπίγνως δ' ἂν οἷς οὐδὲν

οὔτε ὀργιζόμενον κρατυγῆ, οὔτε χαίροντα ὑβριστικῶς γέλωτι· ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτοὺς, ἡγήσαιτο τῷ ὄντι εἰς κόσμον ζῆν. τοιαῦτα μὲ δὴ ποιοῦντες καὶ ὁρῶντες ἐπὶ θύρας ἐλήλυθον.

12. Τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως ἐπὶ θήραν ἐξῆλθον οὕσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾠήθη χρῆναι, τούτων ἡγεμὼν καὶ ἄλλως ἀρίστων ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἐπιστήμης ἀληθεστάτην. καὶ γὰρ ἐπόχους ἐν παιδιαῖς χωρίοις αὖτη μάλιστα ἀποδείκνυσι, καὶ τὸ θηρίοις φύγκυσιν ἕπεσθαι· καὶ ἅπτεσθαι συμβαίνει ἐφ' ἵππων αὖτη μάλιστ' ἀσφαλέστατα, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἐγκράτειαν ἐν καὶ πόνοις καὶ ψύχει καὶ θάλπει καὶ λιμῷ καὶ δίψει διώκοντας φέρειν, ἐντεῦθεν μάλιστα παρασκευάζει τοὺς κυνηγέτας. καὶ νὴ Δία ἐπὶ βασιλεῖς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες ἀφέλιμοί εἰσιν. ὅτι μὲν οὖν τὸν ἥδιστον βίον παρασκευάζει οὐδενὶ ἀρχῆς ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχομένων, καὶ τοῖς προειρημένοις πᾶσι δῆλον· καὶ ὅτι οὕτως ἀσκῶν τοὺς περὶ ἑαυτὸν, πολὺ μάλιστα αὐτὸς ἑξεπόνει καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας. καὶ γὰρ ἐπὶ θήραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξῆγεν, ὁπότε μὴ μάχοιτο ἀναγκαῖον τι εἴη· αὐτὸς δὲ καὶ ὁπότε ἀναγκαῖον εἴη μάχεσθαι οἴοι καὶ ἀπήντων, ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία παρεχόμενα· καὶ ὅτε αὖτός πολὺ πρὸ ἰδρῶσαι δέοι, ἔλεγε, ὅτι ἵπποις ἀγωνιάσοιτο εἶναι ἐνιδρῶσαι. συμπαρεκάλει δὲ καὶ εἰς ταὐτὸν τὸν θήραν τοὺς περὶ αὐτὸν σκληρύχους. τοιαύτῃ πολὺ μὲν αὐτὸς διέφερεν ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκεῖνον, ἀφ' ὧν ἀεὶ μελέτων. παράδειγμα μὲν δὴ τοιόνδε ἐσχέτω περὶ ἀνδρείας.

13. Πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τὰ ἄλλα ὅσπερ μάλιστα ἀρετὴ καλεῖ διώκοντας, τούτους καὶ δωρεαῖς καὶ ἀρχαῖς καὶ ἐδωδαῖς καὶ πόσεσι πρώτους ἐτίμησεν· ὥστε πολλοὶ πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλεν ὅπως ἕκαστος ἄριστος φανήσεται Κύρῳ. καθεωρᾶτο δὲ καὶ Κῦρος δικαιοῦμεν, ὡς οὐ τοῦτο μόνον νομίζει χρῆναι τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων ἀμείνους εἶναι, ἀλλὰ καὶ κατὰ γένος τοιούτους ἀεὶ τοὺς ἄρχοντας ἕλεσθαι. καλόν τι γοῦν εἶναι τὸν Μηδικὸν αὐτοὺς τε φορεῖν, καὶ τοὺς ἡνιόχους τούτῳ ἵππους ἐνδύειν. αὐτὸ γὰρ αὐτῷ συγκρύπτειν ἐδόκει, εἴ τις τὸ σῶμα ἐνδύοις ἔχοι, καὶ κάλλιστος καὶ μεγίστους ἐπιδεικνύναι τοὺς φορεῖς. καὶ γὰρ τὰ ὑπο-

δήματα

δήμοις τοιαῦτα ἴχνεσι, ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ἐστι καὶ ὑπερηφανούμενός τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσί. καὶ ὑποχείριος ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς περισκέψασθαι, ὡς δυσόφθαλμότεροι φαίνονται ἢ εἰσί, καὶ ὑπερίδιος, ὡς εὐχερώτερον ὁρᾶσθαι ἢ πρόσωπον. ἐμπλήσει δὲ καὶ ὡς μηδὲν πλούσιος μηδὲ λαμπρυνόμενος φαίνεσθαι εἶναι, μηδὲ μεταστρεφόμενος ἐπὶ θέαν μηδενὸς, ὡς ἥδιον θαυμαζόμενος. πάντα δὲ ταῦτα ῥᾴδιον φέρειν πρὸς τὸ δυσκαταφρονητότερον φαίνεσθαι τοῖς ἀεὶ προσιοῦσιν. ἓν μὲν δὴ ἄρχειν ῥᾴδιον χειρῶναξ δ' ἐστὶν ἅτε καλεσκόμενον καὶ μελέτης, καὶ τοῦ σεμνῶς παρεστάναι αὐτῶν.

14 14. Ὅσοι δ' ἂν καλεσκόμενοι εἰς τὸ δημόσιον, τότε ὅτι μελλήσουσι τὰ ἐλαφρότερα πόνων ἑαυτοῖς παρασκευάζειν, οὔτε ὕπνου κακίζεσθαι ἐπίστανται· ἐπιμελοῦνται δ' ὅπως μὴ πολλοὶ μήτε ἄπορον πόλει ἔσονται, ἐλαφροτέρων ἕνεκα μελετηθήσονται. καὶ γὰρ ὁπόταν ἐλαυνόμενοι τὰ ἡμίεα τοῖς ἱππεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σῖτον εἰς ἡμέρας τούτοις ἐπάγεσθαι, ὧν ἂν ἐλαφρότερα οὐδενί. καὶ ὁπότε πορεία εἴη, ἦλθον αὐτοὺς ὡς τὰ ὕδατα ὥσπερ τὰ ὑποζύγια. καὶ ὁπότε ἡ ὥρα εἴη ἀρίστου, κἀνίμενον αὐλοὺς ἐς τ' ἂν φάγοιέν τι, ὡς μὴ βαλιμώδεις. ὥστε καὶ οὗτοι αὐλοῦν, ὥσπερ οἱ ἄρχοντες, πατέρων ὀκάλων, ὧν ἐπεμέλεθ' αὐτῶν, ὅπως ἀναμφιλόγως ἀεὶ ἀνδρὸς ποδὶ ἀμείλικτοι ἔσονται. τὴν μὲν δὴ ὅλην Περσῶν ἀρχὴν οὕτω τὸν ἀσφάλειαν καλεσκόμενοι.

15 15. Ἑαυτῷ δ', ὅτι μὲν οὐκ ὑπὸ τῶν καλεσκομένων κίνδυνον εἴη παθεῖν τι, ἱκανῶς ἐπαρρεῖ (καὶ γὰρ ἀνάλκιδας ἡγεῖτο εἶναι αὐλοῦσι, καὶ ἀσπιδοκλεῖς ὅλως ἐώρα· καὶ πρὸς τούτοις οὐδὲ ἐπλησίαζε τούτων οὐδενὶ αὐτῷ οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας.) ὅτι δὲ καμπίσκης τι ἠκολούθει, καὶ ἀπολισθήσας καὶ ἀθρόως ὅλως ἐώρα, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἤδει ἱππέων ἠμελημένους ὅλως, τοὺς δὲ πιεζῶν, πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ φρονήσεσι ἐλαφρᾶς ἠδ' ἀνάγκης, ὡς ἱκανοὺς ὅλως ἄρχειν, καὶ τοῖς φύλαξι δ' αὖ οὗτοι μάλιστα ἐπλησίαζον, καὶ αὐτῷ δ' Κύρῳ τούτων πολλοὶ πολλάκις συνεμίγνυντο (ἀνάγκη δὲ ἦν, ὅτι καὶ χρεῶν ἐμέλλεν αὐλοῖς) ὑπὸ τούτων οὖν καὶ κίνδυνον ἦν αὐλοῦν μάλιστα παθεῖν τι χρῆ. πολλοὺς τρόπους. σκοπῶν οὖν ὅπως περιλήψεσθαι ἂν αὐτῷ καὶ τὰ δόξαντα τούτων ἀκίνδυνα γίγνεσθαι, τὸ μὲν ''' ἀμελεῖν, ὅσα αὐτῶν τὰ ὅπλα καὶ ἀπόλιμα ποιήσοιτ' ἀπεδοκίμασεν, καὶ ἄδικον ἡγούμενος, καὶ καθάλλουσιν τὰ ἀρχῆς τοῦτο νομίζων. τὸ δ'

ὧν

ἂν μὴ προθύμους αὐτοὺς, καὶ τὸ ἀπιστούμενον φανερὸν εἶναι, ἀρχὴν πολέμου. ἐν δὲ ἀντὶ πάντων τούτων ἔγωγε καὶ κράτιστον εἶναι φῶ τὸν αὐτὸν ἀσφάλειαν καὶ κάλλιστον, εἰ δυνατὸν ποιῆσαι τοὺς κρατίστους ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους ἢ ἀλλήλους. ὡς οὖν ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν, ἅττα πρακτέα μᾶλλον διηγήσασθαι. πρῶτον μὲν δὴ πάντες ἀεὶ δεόμεθα φιλανθρωπίας τῆς ψυχῆς ὡς ἰδιώτατα μάλιστα ἐνδεικνύειν, ἡγεμόνα, ὥσπερ οὐ ῥᾴδιόν ἐστι φιλεῖν τοὺς μισεῖν δοκοῦντας, οὐδ' εὐνοεῖν τοῖς κακοήθεσι, ἅτε καὶ τοὺς γνωσθέντας ὡς φιλοῦσι καὶ εὐνοοῦσιν οὐκ ἂν δύναιτο μισεῖσθαι ὑπὸ τοῦ φιλεῖσθαι ἡγεμόνος. ἕως μὲν οὖν χρήμασιν ἀδυνατώτερος ᾖς εὐεργετεῖν, τῇ τε προνοεῖν καὶ συμβάλλειν καὶ τῇ προπονεῖν, καὶ τῷ συνδιδόναι μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανερὸς εἶναι, συναχθόμενος δὲ ἐπὶ τοῖς κακοῖς, τούτοις ἐπέρρωτο τὸν φιλεῖσθαι δηλοῦν.

16. Ἐπειδὴ δὲ ἐγχωρεῖ αὐτῷ ὥστε χρήμασιν εὐεργετεῖν, δοκεῖ 16
ἡμῖν γνῶναι, πρῶτον μὲν, ὡς εὐεργέτημα ἀνθρώποις ποῖς ἀλλήλους οὐδὲν ἐστιν ὑπὸ τοῦ αὐτῆς δαπάνης ἐπιχαριέστερον ἢ σίτων καὶ ποτῶν μεταδοσις. τοῦτο δ' οὕτω νομίσας, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸν αὐτὸν τράπεζαν συνέταξεν, ὅπως οἷς αὐτὸς σιτεῖτο σῖτος, τούτοις ὁμοίως ἀεὶ παρατίθοιτο αὐτοῖς, ἱκανὰ πάμπολλα ἀνθρώποις. ὅσα δὲ παρατεθείη, ταῦτα πάντα, πολλοῦ οἷς αὐτὸς καὶ οἱ συνόντες χρήσαιντο, διεδίδου οἷς ἀεὶ βουλοίτο τῶν φίλων μνήμην συνδεικνύων, ἢ φιλοφρονούμενος. διέπεμπε δὲ καὶ τούτοις οὓς ἀγαθοὺς ἢ ἐν φυλακαῖς, ἢ ἐν θεραπείαις, ἢ ἐν αἰσθησιν προέξειν· συσημαινόμενος τοῦτο, ὅτι οὐχ ἁλωτὰνοι χαρίζεται βελόμενος. ἐπεμπε δὲ καὶ τῶν οἰκείων ὑπὸ τῆς τραπέζης, ὁπότε πολὺ ἐπαινέσειε καὶ τὸν πόνον δὲ σῖτον τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὸν αὐτὸν τράπεζαν ἐπεσήμηνε, οἰόμενος, ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν, ἡμᾶς οἰκεῖον ποιεῖν καὶ τὸ εὐνοεῖν. εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαί τινας βούλοιτο τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἰατρῶν, καὶ τούτοις ἐπεμπεν ὑπὸ τῆς τραπέζης. καὶ νὴ δία ἐπὶ οἷς ἂν ὁρᾶσι πεπονθότα ὑπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης, τούτους πάντες μᾶλλον θεραπεύσουσι, νομίζοντες αὐτοὺς συντόμως εἶναι, καὶ ἱκανὸς ἀμαθεῖν ὡς τιμᾶσθαι. ἔτι δὲ καὶ οὐ τούτων μόνον ἕνεκα τὸ εἰρημένον εὐφραίνει τὸ πεμπόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ ὅτι καὶ ἡδονὴ πολὺ διαφέρει τὰ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τραπέζης. καὶ ὅτι μὴτοι οὕτως ἔχειν

οὐδέν τι θαυμαστόν. ἅπαντες γὰρ καὶ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν
τοῖς μεγάλαις πόλεσιν ἐξεργασμέναι εἰσί, καὶ τὰ αὐτὰ τρόπον
καὶ τὰ παρὰ βασιλεῖ σῖτα πολὺ διαφερόντως εὐπαπόνητα. ἐν
μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλίνας, ζυγὰ, ἀρο-
τρα, τραπέζας (πολλάκις δέ γε ὁ αὐτὸς οὗτος καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ
ἀγαπᾷ ἂν καὶ οὕτως εἰκῆ τοὺς αὐτὸν τρέφειν ἐργαζόμενος λαμβάνῃ.
ἀδυνάτου δ' ὄντος πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν)
ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι, διὰ τὸ πολλοὺς ἐπιδιδόναι δεῖσθαι, ἀρκεῖ καὶ
μίαν ἐπιτήδευσιν τέχνης εἰς τὸ τρέφεσθαι· πολλάκις δ' οὐδὲ ὅλην μίαν, ἀλλὰ
ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν "ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα. ἔστι δὲ ἔνθα καὶ ἀνδρῶα
ὑποδήματα ὁ μὲν νομοῤῥαφῶν μόνον τρέφεται, ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντίμνων, ὁ δὲ μηδὲν τούτων οὐδὲν ποιῶν, ἀλλὰ συντε-
θειὼς ταῦτα. ἀνάγκη οὖν τὸν εὖ βεβηκυῖαν διαπεφευγέναι ἐργα-
ζόμενον καὶ ἄλλα διὰ ταῦτα ποιεῖν. τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πί-
πτειν καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαιταν. ᾧ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς κλίνην τρώσει,
τράπεζαν κρεμεῖ, μάττει, ὅπα ἄλλοις ἀλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη,
εἰ μὴ, τοῦτο ὡς ἂν ἥκιστα πεφυκὸς εἴη. ὅπου δὲ ἑκάστου
ἔργον ἐνὶ ἔχειν χρέα, ἄλλο ὁπλᾶν, ἄλλο δὲ ἰχθῦν ἔχειν, ἄλλο
ὁπλᾶν, ἄλλο ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τούτους παντοδαπούς, ἀλλὰ
ἀρκεῖ ἂν ἑνὸς τούτου δοκίμου "παρέχῃ, ἀνάγκη, οἶμαι, πᾶν
τὸ τοιοῦτον ποίημα πολὺ διαφερόντως ἐξεργάζεσθαι ἑκάστου. τὰ
μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπεία τοιαῦτα ποιῶν πολὺ ὑπερβάλλει
πάντας.

17. Ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἀμείνω
τις, τοῦτο νῦν διηγήσομαι. πολὺ γὰρ ἡδιονικὸν ἀνθρώπων τὸ
πολείτας πεφοβῆσθαι λαμβάνειν, πολὺ ἔτι πολίτου ἡδίονικον τὸν πολείτην
ἀνθρώπων δωρεᾶσθαι. καπηρεῖ μὲν οὖν τούτῳ Κῦρος· διαμένει δ'
ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἡ πολυδωρία. τίνι μὲν γὰρ φίλον
πλησιάζειν ἐρημότερον πόλεως φανερὸν ἢ Περσῶν βασιλεῖ; πῶς δ' ἂν ἡσθείη καλλίον φιλήσεταί τις ὑπὸ τοῦ αὐτὸν ἢ βασιλεύς; πῶς δ' ἂν δῶρα
γιγνώσκεται ἀπαρξίνια τῶν βασιλέως, ψιλὰ καὶ θρεπτοὶ καὶ
ἵπποι χρυσοχάλινοι; οὐ γὰρ δὴ ἔξεστιν οἷς τοῦτο ἔχειν ᾧ ἂν μὴ
βασιλεὺς δῷ. τίς δέ γε ἄλλος λίαν τὰ δῶρα μεμαθὼς ποιεῖν αἱρεί-
θη αὐτὸν καὶ ἀπ' ἀδελφῶν καὶ ἀπὸ πατέρων καὶ ἀπὸ παιδῶν;

τίς

γρ. ἀνδρῶα

γρ. παρέχῃ-
ται,
γρ. καὶ, παρέ-
χῃ,

πίσθ᾽ ἅπαν ἐδυνάσθη ἐχθροὺς ἀπέχοντας πολλῶν " μιλιῶν ὁδὸν ἡμερῶν
ἡμερῶν ὡς Περσῶν βασιλεύς ; πῖ δ᾽ ἄν, καὶ ἔρεψ᾽ ἅμα
ἄρχω, ὑπὸ τῶν ἀρχομένων πάντ᾽ καλέμενον ἀπέβαινεν, ἢ Κῦ-
ρον ; τοῦτο δ᾽ τάνομα δῆλον ὅτι εὐεργέτης ἐστὶ μᾶλλον ἢ ἀφαι-
ρεμένου. " καὶ εμάθομεν δ᾽ ὡς καὶ τοὺς βασιλέως καλυμένους ὀφθαλ- γρ. καὶ ἐμά-
μοὺς καὶ τὰ βασιλέως δῶρα οὐκ ἄνω σκηπτοῦχοι ἢ τῷ δωρεῖσθαί θον
τε καὶ τιμᾶν. τοὺς γὰρ ἀπαγγείλαντας ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἴη
πυθέσθαι, μεγάλως εὐεργετῶν, πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώπους καὶ
ὠτακουστῆναι καὶ καλοπλοῦσιν τ᾽ ἂν ἀγγείλαντες ὠφελήσθαι βασι-
λέα. οὐ τότε δὴ καὶ πολλοὶ νομίσθησαν βασιλέως ὀφθαλμοὶ
καὶ πολλὰ ὦτα. εἰ δέ τις οἴεται εἶναι αἰρετὸν εἶναι ὀφθαλμὸν βασι-
λεῖ, οὐκ ὀρθῶς οἴεται. ὀλίγα γὰρ εἷς ἂν ἴδοι καὶ εἷς ἀκούσαι· καὶ
τοῖς ἄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν ἂν παραγγελλόμενον εἴη, εἰ ἐπὶ τοῦτο
προσεπαγμένον εἴη. ὥσθ᾽ δὲ, καὶ ὀλίγα γιγνώσκειν ὀφθαλμὸν
ὄντα, τοῦτον ἂν εἰδεῖεν ὅτι φυλάττεσθαι δεῖ. ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως ἔχει,
ἀλλὰ καὶ φάσκοντα ἀκούσαί τι ἢ ἰδεῖν ἄξιον ἐπιμελείας πάντες
βασιλεὺς ἀκούει. ὥστε δὴ πολλὰ μὲν βασιλέως ὦτα, πολλοὶ δ᾽
ὀφθαλμοὶ νομίζονται· καὶ φοβοῦνται πάντα λέγειν τὰ μὴ
συμφέροντα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτοῦ ἀκούοντος, καὶ ποιεῖν ἃ μὴ συμ-
φέροντα, ὥσπερ αὐτὸν παρόντα. οὕτω πως μηθεὶς ἂν τῶν
βούλοιτο ὥσθ᾽ ὑπὲρ Κύρου φλαῦρόν τι, ἀλλ᾽ ὡς οἱ ὀφθαλμοῖς
πᾶσι καὶ ὠσὶ βασιλέως τοῖς ἀεὶ παροῦσιν, ὥστε ἕκαστον διέκειτο. τὸ
δ᾽ ὕστερον ἀκεῖσθαι τὰς ἀνθρώπου ὥσθ᾽ αὐτὸν, ἐγὼ μὲν " οὐκ οἶδα γρ. οὐκ οἶμαι
οὐδ᾽ ἂν τις αὐτὸς μᾶλλον, ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν ὠτα
εὐεργετεῖν.

18. Καὶ τοῦ μὲν δὴ μεγάθει δώρων ὑπερβαλεῖν, πλεισταῖ τ᾽ον 18
ὄντα, οὐ δυνάμεσθ᾽· τῇ δ᾽ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων
βασιλεύοντα ἀφελησείας, τοῦτο ἀξιολογώτερον. οὐκοῦν τοίνυν
λέγεται καταδηλοῦν εἶναι μηδενὶ ἀνθρώπων αὐχωβεὶς ἡπιώμενον,
ὡς φίλων θεραπείᾳ. καὶ λόγον δ᾽ αὐτοῦ ἐπιμνησθήσεται, ὡς
λέγει παρατιθέσθαι ἔρρα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγα-
θοῦ. τόν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἐφευρεῖν μηχανὰς τὰ κτήνη ποιεῖν
τὰ χρήσιμα αὐτοῖς (ἢ δὲ προβάτων εὐδαιμονία·) τόν τε βασιλέα
ὡσαύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα χρῆσθαι

αὐτοῖς. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, εἴπερ πάντων ἀνθρώπων θεραπείαν παρεσκεύασε τὸ φιλοτείμως ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θεραπείαν παρεσκεύασε.

19 19. Καλὸν δ' ὑπόδειγμα καὶ τοῦτο λέγω Κῦρον ὑποδεξάμενον Κροῖσον, ὅτε συνῆγεν αὐτὸν ὡς δῶρα τὰ πολλὰ διδοὺς πίνης ἕσεσθαι, ἐξὸν αὐτῷ θησαυροὺς χρύσου πλείους ἢ γε ἀνδρὶ ἐν τῇ οἰκουμένῃ κατῆλθε. καὶ τί Κῦρον λέγω τὰ ἱππικά, καὶ πόσα ἂν ἤδη οἴει μοι χρήματα εἶναι, εἰ σωιλέγειν χρυσίου, ὥσπερ σὺ κελεύεις, ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμι; καὶ τί Κροῖσον εἰπεῖν, πολλῷ πλείω ἀεὶ μόν. καὶ

χρ. σὺ πέμψον

τὸν Κῦρον ὧδε πως τοῦτο, ἄγε δή, φάναι, ὦ Κροῖσε, "σύμπεμψον ἄνδρα σὺν Ὑσταίᾳ τούτῳ, ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. σὺ δ', ὦ Ὑσταίᾳ, ἔφη, ὧδε ἐλθὼν ὧδε τοὺς φίλους, λέγε αὐτοῖς ὅτι "δέομαι

χρ. ὧδε σθεναι μοι

χρυσίου ὧδε πρᾶξίν τινα, (καὶ γὰρ τῷ ὄντι πράσσομαι) καὶ κέλευε αὐτοὺς, ὁπόσα ἂν ἕκαστος δύνωνται, ταῦτα μοι χρήματα γράψαντας ἢ καὶ κατασημηνάμενοι δοῦναι τῷ ἐπιστολὴν ταύτην κομίσαντι φέρειν. ταῦτα δ' ὅσα ἔλεγε καὶ γράψας καὶ σημηνάμενος, ἐδίδου τῷ Ὑσταίᾳ φέρειν ὧδε τοὺς φίλους. ἐνίοτε δὲ ὧδε πάνυ, καὶ Ὑσταίαν ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. ἐπεὶ δ' ὧδε ἦλθε, καὶ λῦσεν καὶ ὁ Κροῖσος θεράπων τὰς ἐπιστολάς, ὁ δὴ Ὑσταίας εἶπεν, ὦ Κῦρε βασιλεῦ, καὶ ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς τάχιστα χρήσθαι πάμπολλα γὰρ ἔχων πάρειμι δῶρα. ταῦτα τὰ στὶ γεγράμματα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, εἰς μὲν τοῦτο καὶ οὗτος ἤδη θησαυρὸς ἡμῖν, ὦ Κροῖσε· τοὺς δ' ἄλλους καταθεῶ, καὶ λόγισαι πόσα ἐστὶν ἕτοιμα χρήματα, ὥστε δῶρα χρῆσθαι. λέγε δὴ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια εὑρεῖν ἔφη Κύρῳ ἂν εἶναι ἢ τοῖς θησαυροῖς ἤδη, εἰ συνέλεγεν. ἐπεὶ δ' οὗτος φανερὸν ἐγένετο, εἶπεν λέγων ὁ Κῦρος, ὁρᾷς, φάναι, ὦ Κροῖσε, ὡς εἶσι καὶ ἐμοὶ θησαυροὶ ἀλλὰ συμβούλευε μηκέτι ἐμοὶ αὐτοὺς συλλέγειν φθονεῖσθαι

χρ. μισθοφόρους πέμπειν

τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ φύλακας αὐτοῖς ἐφιστάντα" μισθοφόρους, τούτοις πιστεύειν. ἐγὼ δ' τοὺς φίλους πλησίους ποιῶν, τούτους μοι νομίζων θησαυροὺς καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε καὶ τῶν ἐμοὶ πέρι ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι, ἢ εἰ φρουροὺς μισθοφόρους ἐπιστησάμην. καὶ ἄλλο δέ σοι ἐρῶ· ἐγὼ γὰρ, ὦ Κροῖσε, ὁ μὲν οἱ θεοὶ δόντες εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησαν ὁμοίως πᾶσιν πᾶσι, τοῦτ

μὲ οὐδὲ αὐτὸς δυνάμην ἀφελήσαι, ἀλλ' εἰμὶ ἄπλης ⊙ καὶ γὼ, ὥσπερ οἱ ἄλλοι, χρημάτων. τῇ δέ γε μήτοι ἀμφίεσιν μιμοῦμαι τῶν πλείστων, ὅτι οἱ μὲν, ἐπειδὰν τῶν ἀρκούντων ἀφθονίαν κτήσωνται, τὰ μὲν αὐτῶν καθυβρίσωσι, τὰ δὲ καθοσιώσωσι, τὰ δὲ ἀπολωλεκότες καὶ μεταξωπῶντες καὶ ἱστάντες καὶ ἁμαρτάνοντες καὶ φυλάττοιλες περιγίγνεσθαι ἔχουσι. καὶ ὅμως ἐνδεεῖς εἰσὶν αὐτοῖς, οὔτε ἐσθίουσι πλείω ἢ δυνάμενοι φέρειν (ἀμφιάζεσθαι γὰρ ἂν) οὔτ' ἀμφιέννυνται πλείω ἢ δυνάμενοι φέρειν (ἀποπιέζεσθαι γὰρ ἂν) ἀλλὰ τὰ ἀφθονώτατα χρήματα προσίεται ἔχουσιν. ἐγὼ δὲ ὑπάρχειν μὲν τοῖς θεοῖς, καὶ ὁρίζομαι ἀεὶ πλείονα· ἐπειδὰν δὲ κλήσωμαι, ἃ ἂν ἴδω ἀφθονώτατα ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων, τούτοις πάντα τὰ συνήθεια τῶν φίλων" ἐξαρκεῖσθαι, καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους, εὐνοϊκοτέρους ἐξακέσασθαι ἐξ αὐτῶν κλῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ οὐκ τούτων καρπεύομαι ἀφθόνειαν καὶ εὐκλειαν· ἃ οὔτε καθοσιώσεται, οὔτε ὑπερπλησθῶσι λυμαίνεται· ἀλλὰ ἡ εὐκλεια ὅσῳ ἂν πλείων ᾖ, τοσούτῳ καὶ μείζων καὶ καλλίων καὶ κυφοτέρους φέρειν ποιεῖται. πανταχοῦ δὲ καὶ τοὺς φιλοῦντας" αὐτῶν κυφοτέρους παρέχεται. ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῇς, ὑπὲρ αὐτοῦ ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ οὐ τοὺς πλεῖστα ἔχοντας καὶ φυλακὴν πλεῖστα εὐδαιμονεστάτους ἡγοῦμαι. (οἱ γὰρ τὰ τείχη φυλάττοντες οὕτως ἂν εὐδαιμονέστατοι εἶεν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσι) ἀλλ' ὃς ἂν κλάσθαί τε πλεῖστα δυνάμενα σὺν τῷ δικαίῳ, κτᾶσθαί τε πλεῖστα σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέσθαι νομίζω καὶ τὰ χρήματα. καὶ τοῦτο μὲν δὴ φανερὸς ὢν ἔλεγε πρὸς πάντας.

20. Πρὸς δὲ τούτοις, καταγνοὺς τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὑπὸ μὲν ὑγιαινόντες ἀμελοῦσι, παρασκευάζοντας ὅπως ἕξουσι τὰ ἐπιτήδεια, καὶ κατατήξοντας τὰ χρήσιμα εἰς τὸ τῶν ὑγιαινόντων δίαιταν· ὅπως δὲ, ὑπὸ ἀσθενήσουσι, τὰ σύμφορα παρέξουσι, τούτων οὐ πάνυ ἐπιμελουμένους εἶδεν. ἐδόκει οὖν καὶ περὶ τούτων αὐτῷ, τούς τε ἰατροὺς τοὺς ἀρίστους συναγωνίσασθαι τοῖς αὐτοῦ, "τῷ τελέσαι ἐξέλειν, καὶ ὁπόσα ἂν ὄρεξαι ἔφη τις ἂν" αὐτῷ χρήσιμα εἶναι μὴ φθονεῖν, ἢ φάρμακα, ἢ σῖτα, ἢ ποτὰ, οὐδὲν τούτων· ὅτε καὶ παρασκευάσας ἐδήσατο παρ' αὐτῷ, καὶ ὁπότε δέ τις ἀσθενήσειε τῶν θεραπόντων ἐπεμελεῖτο, ἐπεσκόπει καὶ παρῆν μάλα ὅτε ἐθέλοι. καὶ

τοῖς ἰατροῖς ἢ χάριν ἤδει ὁπότε τις ἰάσαιτο ἕνα, τῶν παρ' ἐκείνοις λαμβάνων. ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανᾶτο ὅπως τὸ πεφιλήσεται παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι.

21 21. Ὧν δὲ ἐπεμελήθη τε ἀγώνων καὶ ἄθλα προὐτίθει, φιλονεικίας ἐμπιπλὰς βυλόμενος ἐκ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ταῦτα μὲν Κύρῳ ἔπαινον παρεῖχεν, ὅτι ἐπεμέλετο ὅπως ἀσκοῖτο ἡ ἀρετή· τοῖς μέντοι ἀεὶ ἀγῶνες οὗτοι ἐκ τῶν καλῶν καὶ ἐλευθέρων καὶ φιλονεικίας ἀνέβαλλον. ἐκ δὲ τούτου, ὥσπερ νόμον κατεστήσατο ὁ Κῦρος, ὅσα Λακεδαίμονι δέοιτο, εἴτε δίκῃ εἴτε ἀγωνίσματι, τοὺς δεομένους Λακεδαίμονος σωτεῖχεν τοῖς κρατοῦσι. δῆλον οὖν ὅτι ἰσοκάζοιτο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοί τι ἀμφότεροι τῶν κρατίστων καὶ τῶν μάλιστα φίλων κρατοῦσι. ὁ δὲ μὲν νικῶν τοῖς μὲν νικῶσιν ἐχθρός, τοὺς δὲ μὴ ἑαυτὸν κεκινδύνευκε ἐμίσει· ὁ δ' ἂν νικῶν τῷ δικαίῳ προσεποιεῖτο νικᾶν, ὥστε χάριν οὐδενὶ ἡγεῖτο ὀφείλειν, καὶ οἱ πεφιλήσειν ἐβούλοντο φίλοι παρὰ Κύρῳ, ὥσπερ ἄλλοι ἐν πόλεσιν, καὶ οὗτοι ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους εἶχον. ὥστ' οἱ πολίτας σὺν ἀποδοὺς ἐβούλοντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον χρείας μᾶλλον ἢ σωτηρίας ἕνεκα ἄν τι ἀλλήλοις ἀγαθὸν. καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωται, ὡς ἐμηχανᾶτο τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἀλλήλους.

22 22. Νῦν δὴ καὶ διηγησόμεθα ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε Κῦρος τῶν βασιλείων. καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελάσεως ἡ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι τῶν μεμηχανημένων τῷ ἀρχικῷ μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν ὡς τῆς ἐξελάσεως εἰσκαλέσατο ὡς αὐτὸν τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων, διέδωκεν αὐτοῖς τὰς Μηδικὰς στολὰς (καὶ τότε Πέρσαι πρῶτον Μηδικὴν στολὴν ἐνέδυσαν) Λακωνικὰς τε ἅμα τάδε ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ἐλάσαι βούλοιτο εἰς τὸ πρόσω τοὺς ἡμῖν ἐχθρὸν μείναι, καὶ ἡδέως μετ' ἐκείνων. πάντες οὖν, ἔφη, ἐπὶ τὰς ἥδονας κοσμηθέντες ταῖς στολαῖς τούτοις πρὸν ἥλιον ἀνατεῖλαι, καὶ κατίσασθε ὡς ἂν ὑμῖν Φερωλάς ὁ Πέρσης ἐξαγγείλῃ παρ' ἐμοῦ. καὶ ἐπορεύθησαν, ἔφη, ἐγὼ ἥκω μολὼν, ἔπεσθε σὺν τῇ ῥυθείσῃ χώρᾳ. ἴσως δ' ἄρα τινὶ δοκῇ ὑμῶν ἄλλη κρείττων εἶναι ἢ ὡς ἂν νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπειδὰν πάλιν ἐλθωμεν, διδάσκετε με. ὅταν δὲ ἂν κρείττων καὶ ἄλλην

χρ. ἄλλαν συμμάχων, ἀλλ.

χρ. ἔτι, αὖθις ὅπου τὰς

ἄμεινον ὑμῖν δικεῖ εἶναι, πάντη ἕκαστα δεῖ κρατήσαντας. ἐπεὶ δ' τοῖς κρατήσασι δίδωσι τὰς καλλίστας στολάς, ἐξέφερε δὴ καὶ ἄλλας Μηδικὰς στολὰς (παμπόλλας γὰρ παρεσκεύαστο), οὐδὲν φειδόμενος οὔτε πορφυρίδων, οὔτε ἀρρίνων, οὔτε φοινικίδων, οὔτε καρυκίνων ἱματίων) νέμων δὲ τούτων τὸ μέρος ἐκάστῳ τῶν ἡγεμόνων, ἐκέλευσεν αὐτὸς τάττοις κοσμεῖν τοὺς αὐτῶν φίλους, ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. καί τις τῶν παρόντων ἐπήρετο αὐτὸν, σὺ δὲ, ὦ Κῦρε, ἔφη, πότε κοσμήσῃ; ὁ δ' ἀπεκρίνατο, οὐ γιγνώσκω, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι, ὑμᾶς κοσμῶν; ἀμέλει, ἔφη, ὡς δύνωμαι ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ὁποίαν ἂν ἔχων στολὴν τυγχάνω, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. οὕτω δὴ οἱ μὲν ἀπελθόντες μετεκπέμποντο τοὺς φίλους κοσμήσων τοῖς στολαῖς.

23. Ὁ δὲ Κῦρος, νομίζων Φερσύλαν τὸν ὄντα τῶν δημοτῶν καὶ σωφρονέστατον καὶ φιλόκαλον καὶ εὐτακτότατον, καὶ δεόμενόν γε αὐτοῦ ὅσον ἀμελεῖν, ὡς πολὺ καὶ ἄριστον πεμπάζεσθαι ἕκαστον καὶ τὴν ἀξίαν συνεῖπε, τοῦτον δὴ καλέσας συνεκάλυψε αὐτῷ, πῶς ἂν τοῖς μὲν ὄντως καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἡδεῖν ποιοῖτο τὴν ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. ἐπεὶ δὲ σκοποῦντες αὐτοῖν τὰ αὐτὰ ἔδοξεν, ἐκέλευσε τὸν Φερσύλαν ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν οὕτω γένοιτο· ἐγὼ δὲ, ἔφη, ἐπειδὰν ἀναλάβω τὴν ἐξέλασιν, ἐπιμελήσομαι καὶ ὑμῶν ὅπως ἂν ὡς κάλλιστα ἐξέλθητε. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἡμέρα, ἐξέφερε μὲν ὁ Κῦρος τὰς στολὰς, ἐξέφερε δὲ καὶ ὁ Φερσύλας τὰς ἑαυτοῦ· καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐν τῷ προαστείῳ, ἐνταῦθα δὴ ἐκόσμουν ἀλλήλους. ἐνταῦθα δὴ καὶ ὁ Κῦρος ἐκόσμει τοὺς ἑαυτοῦ φίλους, καὶ ὁ Φερσύλας τοὺς ἑαυτοῦ. ἐπεὶ δὲ ἐκεκόσμηντο, ἐνταῦθα δὴ ὁ Κῦρος ἐπεδείκνυε τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις τὸν Φερσύλαν καὶ τοὺς ἐκείνου φίλους, ὅτι καλοὶ κἀγαθοὶ εἶεν· καὶ ὁ Φερσύλας τοὺς τοῦ Κύρου φίλους ἐπεδείκνυε τοῖς ἑαυτοῦ, ὅτι καλοὶ κἀγαθοὶ εἶεν. ἐπεὶ δὲ ἐκεκόσμηντο καὶ ἐπεδεδείκτο ἀλλήλοις, ἐνταῦθα δὴ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τὸν Φερσύλαν ἡγεῖσθαι ὅπῃ καὶ ὅπως ἂν ἐκεῖνος βούλοιτο· καὶ ὁ Φερσύλας ἡγεῖτο ὡς ἐδύνατο κάλλιστα καὶ ἀσφαλέστατα. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ πεδίῳ, ἐνταῦθα δὴ ἐπεδείκνυε τὸν Φερσύλαν καὶ τοὺς ἐκείνου φίλους ἱππεύοντας καὶ ἐπιδεικνυμένους καὶ ἐλαύνοντας καὶ ἀκοντίζοντας καὶ ἐπιτιθεμένους καὶ ἀποχωροῦντας καὶ ἐπιφερομένους καὶ ἀναστρεφομένους καὶ ἐπεξιόντας καὶ ἐπεξελαύνοντας καὶ ἐπεξερχομένους καὶ ἐπεξιππεύοντας καὶ ἐπεξιππαζομένους καὶ ἐπεξιππαγομένους καὶ ἐπεξιππαστὶ καὶ ἐπεξιππαστὶ καὶ ἐπεξιππαστὶ

ὑὺς ἐπιμελεῖτο τῶν εἰς τὸν ἐξέλασιν, ὅπως ὡς κάλλιστα ἔκφυσα ἵξει.
γρ. στίχοι. λωίκα δ' ἡ ὑστεραία ἦκε, καθαρὰ μὲν ὧν πάντα περὶ ἡμέρας, " σὺν δὲ εἰσῆκεσαν ἔνδεν καὶ ἔνδεν τῆς ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐπὶ ἵσαντας ἢ ἂν βασιλεὺς μέλλῃ ἐλαύνειν· ὧν οὐτὸς οὐδενί ἐστιν εἰσίνεας τῶν μὴ πεπιμελῶν. μαστιγοφόροι δὲ καθέστασαν, οἳ ἔπαιον εἴ τις ἐνοχλοίη. ἔστασαν δὲ πρῶτον μὲν τὸ δορυφόρων εἰς πεντακισχιλίας, ἔμπροσθεν δὲ τῶν πυλῶν εἰς πέντε· διχίλιοι δὲ ἑκατέρωθεν τῶν πυλῶν. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ πάντες παρῆσαν καθωπλισμένοι ἀπὸ τῶ
γρ. διημπτισμένοι ἵππων, καὶ " διηρμένοι τὰς χεῖρας ἀμφὶ τῶν καυδύων, ὥσπερ καὶ
γρ. φαίμενοι νῦν ἐπ " διείρουσιν ὅταν ὁρᾷς βασιλέα. ἔστασαν δὲ Πέρσαι μὲν ὀλίγοι δεξιᾶς, οἱ δὲ ἄλλοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ, καὶ ὧν ἅρμασι ὡσαύτως τὸ ἡμίσεα ἑκατέρωθεν. ἐπεὶ δὲ ἀνεπεζεύοντο αἱ βασιλείαι πύλαι, πρῶτον μὲν ἤρχοντο τοῦ Διὸς τοῦ
γρ. πολὺ πάτορος, καὶ οἷς τῶν ἄλλων θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο. " πολλοὶ γὰρ οἴονται Πέρσαι χρῆσθαι τοῖς αὐτοὺς θεοὺς μάλιστα τεχνί-
γρ. δύματα τοις χρῆσθαι καὶ τάλλα. μετὰ δὲ τοὺς βοῦς ἵπποι ἤρχοντο," θύμενοι πεζῇ. μετὰ δὲ τούτους ἐξήκοντα ἅρματα λευκὰ, ζευγνύντα, ἐστεμμένον, Διὸς ἱερόν· μετὰ δὲ τοῦτο, ἡλίου ἅρματα λευκὰ, καὶ τοῦτο ἐστεμμένον ὡσαύτως τὸ αὐτό θεόν· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο τέτρα ἅρματα ἐξήκοντα, φοινικίσι καλύπτεσθαι μένοι οἱ ἵπποι, καὶ πῶς ὄπιθεν αὐτοῦ ἐπ' ἐχόρεσε μεγάλης ἄνδρες εἵποντο φέρουσες. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἤδη αὐτὸς ὢν τῶν πυλῶν προὐφαίνετο ὁ Κῦρος ἐφ' ἅρματος, ὀρθὸς ἔχων τὸν πάρσιν, καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον (ἄλλα δ' οὐκ ἔξεστι μεσόλευκον ἔχειν) καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν ἀναξυρίδας
γρ. βυσσινοῦ " ὑσσινοβαφεῖς, καὶ κάνδυν ὁλοπόρφυρον. εἶχε δὲ καὶ ἀμφόδημα περὶ τῇ πάρᾳ. καὶ οἱ συγγενεῖς δὲ αὐτοῦ τὸ αὐτὸ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔχουσι. ζωὸς δὲ κέρας ἦεν τῶν ἁρμάτων εἷς. παρῆκειτο δὲ αὐτῷ λώϊοχος μέσας μὲν, μείων δ' ἐκείνου, εἴτε καὶ τῷ ὄντι, εἴτε καὶ ὀπισθεν· μείζων δὲ ἐφάνη πολὺ Κύρου. ἱδόντες δὲ πάντες προσεκύνησαν, εἴτε καὶ ἄξιον τιμὴς κεκελευσμένοι, εἴτε καὶ ἐκπλαγέντες τῇ παρασκευῇ, καὶ τὰ δέξαμένοι καὶ καλὸν φανέν τὸν Κῦρον. ὄπιθεν δὲ Περσῶν οὐδεὶς Κῦρον προσεκύνει. ἐπεὶ δὲ παρῆλθε τὸ Κύρου ἅρμα, παρῆλθον μὲν οἱ τετρακισχίλιοι δορυφόροι, παρέπεμπε δὲ οἱ διχίλιοι ἑκατέ-

μωθεν

ρωθεν ἔ ἅρμασιν, ἰφείποντο ἢ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτοῦχοι ἐφ' ἵππων
κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλτοῖς ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους. οἱ δ'
ἄλλοι τῷ Κύρῳ τεθωρηκόσι ἵπποι παρήνθησαν χρυσοχάλινοι, ῥάβδοι δὲ γρ. ῥαβδώ-
τοῖς ἱππικοῖς κατεσκευασμένοι, ἀμφὶ τοὺς ἑξακοσίους ἐπὶ δὲ τού- τοις
τοις δισχίλιοι ξυστοφόροι· ἐπὶ δὲ τούτοις, ἱππεῖς οἱ πρῶτοι χρυ-
σωμένοι μύριοι, εἰς ἑκατὸν παντοχῆ τεταγμένοι· ἡγεῖτο δ' αὐτῶν
Χρυσάντας· ἐπὶ δὲ τούτοις μύριοι ἄλλοι Περσῶν ἱππεῖς τεταγμέ-
νοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Ὑστάσπας· ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι
" μύριοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Δαδάρσας· ἐπὶ δὲ τούτοις γρ. μύριοι Περσῶν ἱπ-
ἄλλοι, ἡγεῖτο δ' αὖ Γαδάτας· ἐπὶ δὲ τούτοις Μῆδοι ἱππεῖς, ἐπὶ πεῖς τεταγ-
δὲ τούτοις Ἀρμένιοι, μυρίοι δὲ τούτοις Ὑρκάνιοι, μυρίοι δὲ τούτοις Καδού- μένοι ὡσ-
σιοι, ἐπὶ δὲ τούτοις Σάκαι· μυρίοι δὲ τοὺς ἱππέας ἅρμασιν ἐπὶ τετράρων
τεταγμένα, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Ἀρταβάτης Πέρσης. παρδυομένου δὲ
αὐτοῦ, παρεῖπον οἱ πάμπολλοι ἄνθρωποι ἔξω τῶν σημείων, διόμε-
νοι Κύρου ἄλλον ἄλλης πρᾶξεως, πέμψας οὖν ὡς αὐτοὺς τῶν
σκηπτούχων τινὰς, οἱ παρεῖπον αὐτῷ τρεῖς ἑκατέρωθεν ἔ ἅρμα-
τος αὐτοῦ, τούτους ἕνεκα ἔ Δαμαγήτεω, ὑπέλυσεν εἰς τὴν αὐλοῖς,
εἴ τίς τι ἄνδρῶν δέοιτο, διδάσκειν τὸν ὑπάρχων τινὰ ὅ,τι τις βούλοιτο·
ὑπεῖνος δ' ἔφη ὡς αὐτὸν ἐρεῖν. οἱ μὲν δὴ ἀπιόντες εὐθὺς κατὰ τοὺς
ἱππέας ἐπορεύοντο, καὶ ἐβουλεύοντο τίνι ἕκαστος προσίοι. ὁ δὲ
Κῦρος οὓς ἐβούλετο μάλιστα θεραπεύεσθαι τῶν φίλων τὸν τῶν ἀν- γρ. καθ' ἕκα-
θρώπων, τούτους, πέμπων τινὰ, ὡς αὐτὸν ὑπάγει " καθ' ἕκα- στον,
στον, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς οὕτως. ὦ τίς ὑμῶν διδάσκει τι τούτων
τῶν παρεσκευασμένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχε-
τε αὐτῷ τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν δικαίων δίδῃ δοκῇ, εἰσαγγάλλε ὡς ἐμέ, ἵνα κοινῇ βελεύωμαι ἀμφὶ τοῦτο μᾶλλον αὐτοῖς. οἱ
μὲν δὴ ἄλλοι, ἐπεὶ καλέσαιεν, ἀνὰ κράτος ἐλαυνόμενοι ὑπήκουον,
συναύξοντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ, καὶ εὐθυμούμενοι ὅτι ζῴη θεραπεύοιντο.

24. Δαϊφάρνης δέ τις ὢν, σολοικότερον ἄνθρωπον τῷ τρόπῳ, ὡς ᾤετο, " εἰ μὴ τυχὸν ὑπακούοι, ἐλευθερώτερον ἂν φαίνεσθαι. 24
αὐθόμενον οὖν ὁ Κῦρος ἔτι, περὶ προσελθεῖν αὐτὸν καὶ ἀμ- γρ. Δαΐνης
λεχθῆναι αὐτῷ, ὑπεπίμψας τινὰ τῶν σκηπτούχων, εἰπεῖν ὑπέλυσε γρ. εἰ τυχὸν ὑπακούοι, ἀπελευθερ.
ὡς αὐτὸν, ὅτι οὐδὲν ἴσι δέοιτο· καὶ τολοιπὸν εἶναι ὑπάλει. ὡς δὲ
ὑπερη-

ὁ ὕστερος κληθεὶς αὐτοῦ ἐκέλευσε, θορυβήσαντος ὁ Κῦρος, καὶ ἵππον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεσκευασμένων, καὶ ἐκέλευσε τῶν σκηπτοῦχων τινὰ συναποπαραγενέσθαι αὐτῷ ὅπου κελεύσειε. τοῖς δὲ ἰδοῦσιν ἔντιμόν τι δοκεῖν εἶναι, καὶ πολὺ πλείονες ἐπὶ τοῦτο ἐτράποντο ἐλαύνειν ἀνθρώπων. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐκεῖσε τὸ τραῦμα, ἔθυσαν τῷ Διΐ, καὶ ἀλεκτρυόνας τοὺς τούρους· ἔπιπτε τῇ ἡλίᾳ, καὶ ἀλεκτρύονας τοὺς ἵππους. ἔπιπτε γὰρ σφάξαντες, ὡς ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι ἐποίησαν. ἔπιπτε δὲ, ἤρεσε τοῖς Συρίαν ἔχουσι. μετὰ δὲ ταῦτα, καλοῦ ὄντος δοκεῖν χωρίου, ἐδόκιμε τέρμα ὡς ἐπὶ πέντε σταδίων χωρίου, καὶ εἶπε τῇ φυλακῇ ἀνὰ κράτος συντεῖναι ἀφιέναι ἵππους. σὺν μὲν οὖν τοῖς Πέρσαις αὐτὸς ἤλασε, καὶ ἐνίκα· πολὺ μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς. Μήδων δὲ Ἀρταβάτης ἐνίκα (Κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν ἵππον ἐδεδώκει·) Σύρων δὲ, ὁ θορυβήσας· Ἀρμυρίαν δὲ, Τιγράνης· Ὑρκανίων δὲ, ὁ υἱὸς δὲ Ἱππάρχου. Σακῶν δὲ, ἐδεδώκει ἀνὴρ ἀπέλιπεν ἄρα τῷ ἵππῳ τοὺς ἄλλους. ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσους δὲ ὁρᾶμε. ἔνθα δὴ λέγεται ὁ Κῦρος ἰδεῖν τὸν νικήσαντα, εἰ δίκαιος ἂν βασιλέως ἀντὶ δὲ ἵππου· τὸν δ' ἀποκελεύσαντα, ὅτι βασιλέως μὲν οὐκ ἂν δικαίμην, χαλεπὸν δὲ ἀνδρὶ ἀγαθῷ καταδεᾶν δικαίμην ἄν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, καὶ μὴν ἐγὼ δέξαι σοι ἥλω ἔνθα κἂν μύων βάλῃς, οὐκ ἂν ἁμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. πάντως τοίνυν, ὁ Σάκας ἔφη, δέξον μοι· ὡς βαλῶν γε ταύτῃ τῇ βώλῳ ἀνελόμην. καὶ ὁ μὲν Κῦρος δείκνυσι αὐτῷ ὅπου ἦσαν πλεῖστοι τῶν φίλων. ὁ δὲ καταμύων ἵησι τῇ βώλῃ, καὶ παρελαύνοντι Φερούλα τυγχάνει. ἔτυχε γὰρ ὁ Φερούλας παρεγγελών τι τεταγμένον παρὰ τοῦ Κύρου. βληθεὶς δὲ οὐδὲ μετεστράφη, ἀλλ' ᾧ κατὰ ἐφ' ὅπερ ἐπέχθη. ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας ἐρωτᾷ τινα ἕτυχεν. οὐ μὰ τὸν Δί, ἔφη, οὐδένος τῶν παρόντων. ἀλλ' οὐ μάρτι, ἔφη ὁ νικήσας, πάντων γε ἀπόντων. καὶ μὰ Δί, ἔφη ὁ Κῦρος, σύ γε ἐκείνῳ δὲ παρὰ τὰ ἅρματα πεχυϊλαύνοντι τὸν ἵππον. καὶ πῶς, ἔφη, οὐ μεταστρέφεται; καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, μανόμην γάρ τις ἐστὶν, ὡς ἔοικεν. ἀκούσας δὲ ὁ νικήσας ἐχθὲ σκεψόμην τις εἴη, καὶ εὑρίσκει τὸν Φερούλαν γῆς τε κατάπλεον τὸ πρόσωπον καὶ αἵματος· ἐρρύη γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς ῥινὸς βληθέντι. ἐπεὶ δὲ ἐθορυβήθη, ἤρετο αὐτὸν εἰ βλαβείη. ὁ δὲ ἀποκελεύσας,

γαθε, ὡς ὁρᾷς. δίδωμι τοίνυν σοι, ἔφη, τοῦτον τὸν ἵππον. ὁ δ' ἐπήρετο, ἀντίτυ; ὁ δὲ τοῦτο δὴ διηγεῖτο ὁ Σάκας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος εἶπε, καὶ οἶμαί γε οὐχ ἡμαρτηκέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. καὶ ὁ Φερσύλας εἶπεν, ἀλλὰ πλουσιωτέρῳ μὲν ἄν, εἰ ἐσωφρόνεις, ἢ ἐμοὶ ἰδίδες· νῦν δὲ κἀγὼ δέξομαι. ἐπιδώσομαι δέ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵτινές με ἐποίησαν βληθλῶσαν τὰ τοιαῦτα, δεινῶσαί μοι ποιῆσαι μὴ μεταμέλειν σοι τῆς ἐμῆς δωρεᾶς. καὶ νῦν μὲν, ἔφη, " ἀπέλαυνε γρ. ἀπέλα-
ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἵππον· ἄν δὲ ἐγὼ παρέσομαι πάλιν σέ. σοι δὲ ἔστω διηλλάξασθαι.

26. Καδουσίων δὲ ἐνίκα " Ῥαδινίκης. ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἄρματα καὶ ἕκαστον τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδα βᾶς τε, ὅπως ἂν ᾖσιν ἱππεῖοι, καὶ σκηνάς. τὸν μὲν οὖν βοῦν ἔλαβε καὶ αὐλὸς τὸ νικητήριον· τῶν δὲ σκηνῶν τὸ αὐλοῦ μέρος Φερσύλας ἔδωκεν, ὅπως καλῶς ἔδοξεν αὐτῷ τῷ σὺν βασιλέϊ ἔλασιν " Ἀμαξάριος. οὕτω δὲ διαπαίζουσι δὴ ἡ πότε τὰ Κύρου καλὰ ἀθεῖσαι ἔλασις, οὕτως ἐπὶ καὶ νῦν Ἀμάξουσι μένει ἡ βασιλέως ἔλασις· πολλὰ τὰ ἱερὰ ἄπεσιν, ὅταν μὴ θύηται· ὡς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνοῦνται πάλιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐκποιοῦσιν οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι, καθ' οἰκίας· οἷς δὲ μή, ἐν ταύτῃ. καλέσας δὲ καὶ ὁ Φερσύλας τὸν Σάκαν τὰ δῶρα τὰ ἵππου, ἐξένιζε καὶ πάλαι τε παρεῖχεν ἑκάστοτε, καὶ ἐπεὶ ἐδιδάπανήκεισαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῷ ἃ ἔλαβε παρὰ Κύρου " ἐκπεμπόμενος ἐφοβεῖτο καὶ ἐδοκεῖτο. καὶ ὁ Σάκας ὁρῶν πολλὰ μὲν καὶ καλὰ ἐρωμένῳ, πολλῷ δὲ καὶ καλῷ καθασκόλῳ, καὶ οἰκέτας δὲ πολλοὺς, εἶπε μοι, ἔφη, ὦ Φερσύλα, ἦ καὶ οἴκοι τῶν πλουσίων ἦσθα; καὶ ὁ Φερσύλας εἶπε, ποίαν πλουσίαν; τῶν μὲν οὖν σαφῶς ἀπηλλοτριωτῶν. ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατὴρ τῶν μὲν τῶν παίδων παιδείαν, γλίχεσθαι ἀνδρὸς ἐργαζόμενον καὶ πρέπειν, ἐπαίδευεν· ἐπεὶ δὲ μειρόκιον " ἐγιγνόμην, οὐ δυνάμενον πρέπειν ἀρχὴν, εἰς ἀγρὸν ἀπαγαγὼν, ἐπίλευσεν ἐργάζεσθαι. ἔνθα δὴ ἐγὼ ἀντέπρεφον ἐκεῖνον ἕως ἔζη, ἀνδρὸς σκάπτειν καὶ πατέρων μᾶλλα μικρὸν γήδειον, οὐ μέντοι πονηρόν γε, ἀλλὰ πάντων δικαιότατον· ὃ, τι γὰρ ἂν λάβοι ἀπέμοι, καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδου· αὐτό τε καὶ τόκον οὐδέν τι " πολλόν· γρ. πολύ.
ἤδη δὲ πολὺ χρυσαύτιον καὶ διπλάσια ἀπέδωκεν ὧν ἔλαβεν. μίκροι μὲν οὖν οὕτως ἔζωμεν ἔζων· νῦν δὲ ταῦτα πάντα ἃ ὁρᾷς

26

γρ. Ῥαδινίκης

Κῦρός

Κῦρός μοι ἔδωκε. καὶ ὁ Σάκας εἶπεν, ὦ μακάριε σὺ πῶ τε ἄλλα, καὶ αὐτὸ τοῦτο, ὅτι οὐ πένῃ. πολλοὶ γὰρ οἶμαί σε καὶ ἄλλοθεν ἥδιον πλείω, ὅτι πένῃς χρημάτων πεπλήσακας. καὶ ὁ Φερσύλας εἶπεν, ἦ γὰρ οὕτως, ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις, ὡς ἐγὼ νῦν τοσούτῳ ἥδιον ζῶ, ὅσῳ πλείω κέκλημαι; σὺν οἷδα, ἔφη, ὅτι ἡδίω μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω οὐδὲν ὅπου νῦν ἥδιον ἢ πρὸ τοῦ ὅτε πένης ἦν· ὅπῃ δὲ πολλὰ ἐστι, τοσοῦτον χρὴ δαίνυ, πλείω μὲν φυλάττειν δεῖ, πλείω δὲ ἄλλοις ἀμύνειν, γρ. πλείονων πλείονα δὲ ἐπιμελούμενον περάγμασι ἔχειν. νῦν γὰρ δὴ ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἰκέται σῖτον αἰτοῦσι, πολλοὶ δὲ πιεῖν, πολλοὶ δὲ ἱμάτια. οἱ δὲ ἱκτεῖαι δέονται· ἤκει δέ τις ἢ τῶν προβάτων ἀπολωλυμένων φέρων, ζρ. λελυμασμένα ἢ τῶν βοῶν καζεκικρημνισμένων, ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κλίνασιν. ὥστε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ Φερσύλας, νῦν ἀφ' ὧν πολλὰ ἔχειν πλείω λυπεῖσθαι, ἢ πρόσθεν ἀφ' ὧν ὀλίγα ἔχειν. καὶ ὁ Σάκας, ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία, ἔφη, ὅταν σῶα ᾖ πολλὰ ὁρῶν, πολλαπλάσια ἐμοῦ εὐφραίνῃ. καὶ ὁ Φερσύλας εἶπεν, οὕτοι, ὦ Σάκα, οὕτως ἡδύ ἐστι τὸ ἔχειν χρήματα, ὡς ἀνιαρὸν τὸ ἀπολλύναι. γνώσῃ δ' ὅπ ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων οὐδεὶς ἀναγκάζεται ὑφ' γρ. ὄφελος οὐδὲν ἡδονῆς ἀχρυπνεῖν· τῶν δὲ ἀπολλυόντων τὰ ὑπάρχοντα οὐδένα ἂν ἴδοις ὑφ' ἡδονῆς καθεύδοντα ἀλλὰ λύπης. μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, οὐδέ γε τῶν γρ. ἀληθῆ λεγόντων πυνθάνομαι οὐδένα ἂν ἴδοις ὑφ' ἡδονῆς. " ἀληθῆ ἔφη, λέγεις. εἰ γάρ τοι τὸ ἔχειν οὕτως ὥσπερ τὸ λαμβάνειν ἡδὺ ἦν, πολὺ ἂν διέφερεν εὐθυμονίᾳ οἱ πλέοσι τῶν πενήτων. καὶ γρ. χάρ ἀπάγκη δή τοι ἐστιν, ἔφη, ὦ Σάκα, ὃν πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν καὶ εἰς θεοὺς καὶ εἰς φίλους καὶ εἰς ξένους. ὅστις " οὐκ ἐπιχρῶς χρήμασιν ἥδεται, οὗ ἵδρι τοῦτον καὶ δαπανῶντα ἐπιχρῶς ἀνιᾶσθαι. μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμί, ἀλλὰ καὶ εὐθυμονίαν ἡγοῦμαι, ὃ πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν. τί οὖν, ἔφη, σοὶ τῶν θεῶν, ὁ Φερσύλας, οὐχὶ σὺ γε αὐτίκα μάλα εὐδαίμων ἔσῃ, καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐποίησας; λαβὼν γὰρ, ἔφη, γρ. ὥσπερ τοῦτο πάλιν κέκλησο καὶ χρῶ " ὅπως βούλει αὐτοῖς. ἐμὲ δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ὥσπερ ξένον τρέφε, καὶ ἔπ ἐσχάτου ἔστω ἢ ξένον. γρ. ἀρέσκει " ἀρκέσῃ γάρ μοι, ὅ,τι καὶ σὺ ἔχῃς " τούτων μετέχειν. παίζῃς, ἔφη ὁ γρ. τότε Σάκας. καὶ ὁ Φερσύλας ἐμμένας εἶπεν ἢ μὰ τὸν δῆ λέγω. καὶ

ἄλλα

ἄλλα γά σοι, ὦ Σάκα, ὡς τοιαῦτα ἀξόμην παρὰ Κύρου, μήτε φύσας τὰς Κύρου φερόμενον, μήτε σφαδάζοντα· ἀλλὰ σὺ μὲν πλυτῶν οἴκοι " μένε. ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ. καὶ ἁπλοῦν ἀγαθὸν προσλαμβάνων ἀπὸ τοῦ Κύρου φερόμενον, ἢ καὶ ἀπὸ σφαδάσεως τινος, οἵου ἐστὶ σὲ, ἵνα ἐπὶ πλείονων ἄρχῃς. μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον τούτης τῆς ἐπιμελείας. λύε δέ ἐγὼ σχολὴν ἄγων ἀπὸ τούτων, ἐμοί τε σε οἴομαι πολλὰ καὶ Κύρῳ χρήσιμον ἔσεσθαι. τούτων οὕτω ῥηθέντων, ταῦτα συνεδόκει, καὶ ταῦτα ἐποίει. καὶ ὁ μὲν ἡγεῖτο εὐδαίμων μεγαλύνεσθαι, ὅτι πολλῶν ἦρχε χρημάτων· ὁ δ' ἂν ἐνόμιζε μακαριεῖσθαι εἶναι, ὅτι ἐπίτροπον εἶχε σχολὴν " παρέχοντα πράττειν ὅ, τι ἂν αὐτῷ ἡδὺ εἴη. γρ. παρέχοντα

27. Ἦν δὲ Φερσύλας ὁ τοῦτο φιλίτατός τε, καὶ θεραπεύειν οὐδὲν ἧττον αὐτὸν οὕτως εἶχεν εἶναι οὐδὲ ὠφέλιμον, ὡς ἀνθρώπους. καὶ δὴ βέλτιστον πάντων τῶν ζώων ἡγεῖτο ἄνθρωπον εἶναι καὶ ἡδέως ἐπαινοῦσθαι, ὅτι ἐώρα τοὺς τε ἐπαινουμένους ὑπό τινος ἀντεπαινοῦντας τούτους προθύμως, τοῖς τε χαριζομένοις πειρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι. καὶ οὓς γνοίη εὐνοϊκῶς ἔχοντας, τούτοις ἀνθυνοῦντας· καὶ οὓς εἰδείη φιλιωῦντας αὐτοὺς, τούτους μισεῖν οὐ δεινὰ μένους. καὶ γενέσθαι ἂν πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν πάντων τὸ ζώων ἐθέλοντας καὶ ζῶντας καὶ τελευτήσαντας. τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα καὶ ἀχαριστότερα καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐνόμισεν εἶναι. οὕτω δὴ ὅ, τε Φερσύλας ὑπεριδὼν, ὅτι ἐξέστιν αὐτῷ, ἀπεκαθήρη τῆς τῶν ἄλλων κηδεμόνων ἐπιμελείας, ἀμφὶ τοὺς ἄλλους φίλους ἦν· ὅ, τε Σάκας, ὅτι ἐμισθὸ πολλὰ ἔχων πολλοῖς χρήσεσθαι. ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας τὸν Φερσύλαν, ὅτι προσέφερέ τι αἰεί· ὁ δὲ Σάκαν, ὅτι " παρελαμβάνειν πάντα ἤθελε, καὶ αἰεὶ πλείονων ἐπιμελοῦμενον, οὐδὲν μᾶλλον αὐτῷ ἀχολίαν παρεῖχε. καὶ οὕτοι μὲν δὴ οὕτω διῆγον. 27 γρ. παρελαμβάνειν τι. πρ. δὲ πλειόνων

28. Θύσας δὲ καὶ ὁ Κῦρος, καὶ νικητήρια ἐπιθύσας, συμπαίσιος τῶν φίλων οὓς μάλιστα αὐτὸν ἄξειν τι βουλόμενος φανερὸν ἦσαν, καὶ πεμῶλες ἐνοεϊκάπαζε. συνεκάλεσε δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀρταύαζον τὸν Μήδον, καὶ " Τιγοάνιλω τὸν Ἀρμένιον, καὶ τὸν Ὑρκάνιον " ἵππαρχον, καὶ Γωβρύαν, Γαδάτην δὲ τὸν σκηπτοῦχον ἦρχεν αὐτῷ, καὶ ὅπου συνῆν· 28 γρ. Τιγοάνιλω τὸν Μῆδον καὶ Τιγοάνιλω τὸν Ἀρμ. γρ. ὕπαρχον

σκεῖν· διεκόσμησεν, ἡ πᾶσα ὑπὸ δίαιτα καθεισήκει. καὶ ὁπότε μὲ συνδειπνοῖεν τινες, οὐδεὶ σκάπτιζε Γαδάτας, ἀλλ' ἐπιμελεῖτο· ὁπότε δὲ μὴ αὐτὸς εἶεν, καὶ συνεδείπνει· ἤδιστα γὰρ αὐτὸς ξυνῶν. ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ Κύρου, ἀφ' ὧν Κῦρος καὶ τὸν ἄλλον. ὡς οἱ ἦλθον οἱ καλέσοντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὐχ ὅπως ἐπὶ τὸν χαμαὶ ἔκειτο σκάπτιζεν, ἀλλ' ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὸν ἀριστερὸν κέρας, ὡς εὐεπιβουλευτότερος τούτου οὗτος ἢ τῆς δεξιᾶς· τὸν δὲ δεύτερον παρὰ τὸν δεξιὸν, τὸν δὲ τέλευτον πάλιν παρὰ τὸν ἀριστερὸν, τὸν δὲ πέμπτον παρὰ τὸν δεξιόν· καὶ οὕτω πλείονες ὦσιν, ὡσαύτως. σαφῶς δὲ ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι· ὅτι ὅπου μὲν οἴονται οἱ ἄνθρωποι τὸν κρείττω δύνασθαι μήτε κακουργεῖσθαι, μήτε ἄθλα λήψεσθαι, δῆλοί εἰσιν ἑαυτοῦ οὐ φιλονείκως πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπου δὲ μάλιστα πλεονεκτῶν ὁ κρείττων φαίνεται, ἐνταῦθα πρόθυμόταται φανεροί εἰσιν ἀγωνιζόμενοι πάντες. καὶ ὁ Κῦρος δὲ οὕτως ἐσαφίζετο μὲν τοὺς κρείττους ὄντως παρ' ἑαυτῷ, εὐθὺς ἀμέλει ἐξ ἕδρας καὶ παρασάσεως. οὐ μόνον δὲ ἀδίκως τὸν ταχθέντα ἕδραν κατεῖχον, ἀλλὰ νόμιμον ἐποίησαν, καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις προσθεῖναι εἰς τὸν πρώτου ἕδραν, καὶ εἴ τις μαλθακὸς εἴη, ἀναχωρῆσαι εἰς τὸν ἀπωτέρω. τὸν δὲ προσιόντα ὧν ἕδρας ἠγωνίζετο μὴ πλεῖστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ φαίνεσθαι. καὶ τοῦτο δὲ ἐπὶ Κύρου γιγνόμενα, οὕτως ἔτι καὶ νῦν ἀμείνονα αἰσθανόμεθα.

29. Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνουν, ἐδόκει τῇ Γωβρύᾳ, τὸ μὲν πολλὰ ἔκπαγλα εἶναι οὐδὲν θαυμαστὸν παρ' ἀνδρὶ πολλῶν ἄρχοντι· τὸ δὲ τὸν Κῦρον, οὕτω μεγάλα προϊόντα, εἰ μὴ καὶ δεῖσθαι λαβεῖν, μηδὲν τούτων μόνον καθεύδοντα πανεῖν, ἀλλὰ ἔργον ἔχειν διόμνυσι τούτοις κατανοεῖν τὰς παρόντας. πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀπόντων φίλων ἐστὶν οἷς ἐφ' οἷς πάσχουσι τοῦτο αὐτὸν οἷς καθεῖς τύχοι. ὥστε ἔφη ἐδεδίει καὶ τὸν Κῦρον· πολλὰ ὄντα ἀφαπτόμενα ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς ἀφαπίζης, εἶπεν ἄρα ὁ Γωβρύας, ἀλλ' ἐγώ, ὦ Κῦρε, σοὶ σθένειν μὲν ἡγοῦμαι τούτῳ σε πλείστων ἀνθρώπων, τῷ στρατηγικῷ πάντων εἶναι· νῦν δὲ θεὸς ὄμνυμι, ἡμῖν μὲν ἐμοὶ δοκεῖν πλείστου σε ἀφίεσθαι φιλανθρωπίᾳ καὶ στρατηγίᾳ. νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· καὶ μὲν δὴ καὶ ἐπι-

ἡ. μεγάλοις ἐδώρεις ἐτιμᾶτο

ἡ. τιμιωτέρων εἰ τις βέλτιστος εἴη

ἡ. δ' ἐδόμενον τοῖς κοίν.

ἡ. πάμπολλα

ἡ. τὲς δὲ θεὸς ὄμν. ἡμῖν μὲν δοκεῖ

ἐπιδεικνῦσαι τὰ ἔργα πολὺ κάλλιον φιλανθρωπίας, ἢ τραγῳδίας. πῶς γὰρ οὐχὶ δεῖ; ἔφη ὁ Γωβρύας. ὅτι, ἔφη, τοὺς μὲν κακῶς ποιοῦντας ἀνθρώπους δεῖ ἐπιδείκνυσθαι, τοὺς δὲ εὖ.

30. Ἐκ τούτου δὴ ἐπεὶ ὑπέπινον, ἤρετο ὁ Ὑσταστας τὸν Κῦρον, ἆρ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀχθεσθείης μοι εἰ σε ἐρήσομαί τι βέλομαί σε πυθέσθαι; ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεούς, ἔφη, τοῦτο μὲν οὐδὲν τοιοῦτον, ἀχθοίμην ἄν σοι, εἰ αὐθοίμην σιωπῶν ἃ ἂν βούλοιο ἐρέσθαι. λέγε δή μοι, ἔφη, ἤδη ποτὲ καλέσας σε σὸν ἦλθον; εὖ ἴσθι, ἔφη ὁ Κῦρος. ἀλλ' ὑπανεύσω σε καλῆ ὑπηκόῳ; οὐδὲ τοῦτο. πρόσπτυχθεῖν δέ σου ἤδη σοι σὸν ἐπράξατο; σὸν αἰτῆσαι, ἔφη. ἆρ' οὖν πρόσταττόμενα ἐποίεις ἃ προθύμως ἢ οὐχ ἡδέως πράττοντα; τοῦτο δὴ πάνυ μοι ἤκουσε, ἔφη ὁ Κῦρος. τίνος μὲν ἕνεκα, ἔφη, θεῶν, ὦ Κῦρε, Χρυσάνταν εἰς τὸν πρωτοστάτην ἐμοῦ ἔδρασε ἱδρυθῆναι; ἢ λέγω; ἔφη ὁ Κῦρος. πάντως, ἔφη ὁ Ὑσταστας. καὶ σὺ ἆρ' οὐχ ἡδέως ἤκουσας τηνικαῦτα ἐλθὼν μοι ὅτι σὸν ἀδικοῦμαι. Χρυσάνταν τοίνυν, ἔφη, ὅτι μὲν πρῶτον μὲν οὐ καλῶς ἀνέμενεν, ἀλλὰ πολὺ κρείττονα εἶναι καὶ ἐμοῦ ἐνόμιζε· ἔπειτα δὲ οὐ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὃ, τι αὐτὸς γνοίη ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν, τοῦτο ἔπραττεν. ὁπότε δέ τι δέοι εἰς τοὺς Συμμάχους, ἃ μὲν ἐμὲ ᾤετο πρέπειν λέγειν, ἐμοὶ ξυνεβούλευεν· ἃ δὲ ἐμὲ αὐθαδίζεσθαι βουλόμενον μὴ εἰδέναι τοὺς Συμμάχους, αὐτὸν δὲ μὴ αἰσχυνόμενον ἐμὲ λέγειν, πῶς οὐκ ἂν λέγων ὡς ἔοικε γνώμιμον ἀποφαίνοι. ὡς δ' ἐν γε τούτοις τί κωλύει αὐτὸν καὶ ἐμοῦ ἐμοὶ κρείττονα εἶναι; καὶ ἑαυτοῦ μὲν αἰεί φησι πάντα τὰ παρόντα ἀρκεῖν· ἐμοὶ δὲ αἰεὶ φανερός ἐστι σκοπῶν τί ἂν προσθήσομεν ὀνήσειν· ἐπί τε τοῖς ἐμοῖς κακοῖς μᾶλλον ἐμοῦ κἀκλαυτὸς καὶ ἥδεται. οὕτως ἐστὶν οὗτος ὁ Ὑσταστας εἶπε, νὴ τὸν Ἥλιον, ὦ Κῦρε, ἥδομαί γε τούτῳ σε ἐρωτήσας. τί μάλιστα; ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι κἀγὼ πειρήσομαι τοῦτο ποιεῖν. ἐν μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἴην δῆλος χαίρων ἐπὶ τοῖς σοῖς κακοῖς· πότερον κροτεῖν δεῖ τὼ χεῖρε, ἢ γελᾶν, ἢ τί ποιεῖν; καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπεν, ὀρχεῖσθαι δεῖ τὸ πεντοσηγόν. ἐπὶ τούτοις μὲν δὴ γέλως ἐγένετο.

31. Προϊόντος δὲ τοῦ συμποσίου, ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν ἐπήρετο,

ἐπήρετο, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῦν ἂν δοκοίης ἥδιον τὴν σὴν θυγατέρα διδοῦναι ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν συνῳκίζου; σὸκ ἂν, ἔφη ὁ Γωβρύας, κἀγὼ ταλαιπωρῶ λέγων; νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ὡς ψευδεῖς γε οὐδεμία ἐρωτήσεις δέονται. εὖ τοίνυν, ἔφη, ἴσθι ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἥδιον. ἢ καὶ ἔχοις ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπεῖν διότι; ἔγωγε. λέγε δή. ὅτι τότε μὲν ἑώρων τοὺς πόνους καὶ τοὺς κινδύνους εὐθύμως αὐτοὺς φέροντας, νῦν δὲ ὁρῶ αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ σωφρόνως φέροντας. δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τὰ ἀγαθὰ καλῶς φέροντα ἢ τὰ κακά· τὰ μὲν γὰρ ὕβρεων τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνων τοῖς πᾶσιν ἐμπίπτει. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἡνίκα σας, ὦ Ἰσάσπα, Γωβρύου τὸ ῥῆμα; καὶ μὰ Δί', ἔφη· καὶ ἐὰν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλόν με τῆς θυγατρὸς μνησθῆσθαι λήψεται, ἢ ἐὰν ἐκπώματα πολλὰ μοι ἐπιδεικνύῃ. ἢ μήν, ἔφη ὁ Γωβρύας, πολλά γέ μοι ἐστὶ τοιαῦτα συγχαρεσάμενα, ὧν ἐγώ σοι οὐ φθονήσω, ἵν' τὴν θυγατέρα μοι γυναῖκα λαμβάνῃς. τὰ δὲ ἐκπώματα, ἔφη, ἐπιδὴ σὺκ ἀνέχεσθαί μοι φαίνῃ, σὺκ οἶσθ' εἰ Χρυσάνθα τούτῳ δῶς, ἐπεὶ καὶ τὴν ἐθέλουσαν σε ὑφήρπασε. καὶ μὴν δή, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ Ἰσάσπα, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες, ἵν' ἐμοὶ λέγητε ὅταν τις ὑμῶν γαμεῖν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε ὅπως οἷός τις κἀγὼ συνεργὸς ὑμῖν ἔσομαι. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, ἵν' δὲ ὑμᾶς ἐκδιδῶναι βούλωμαι θυγατέρα, πῶς σὲ δεῖ λέγειν; πῶς ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ τοῦτο· πάνυ γάρ, ἔφη, δεινός εἰμι τοῦτο τὸ τέχνιον. ποίαν; ἔφη ὁ Χρυσάνθας. τὸ γνῶναι ὁπόσου ἂν γαμβὸν ἐκτήσῃ συναρμόσῃς. καὶ ὁ Χρυσάνθας ἔφη, λέγε δή, πῶς τῶν θεῶν, ποίαν τινά μοι γυναῖκα οἴει συναρμόσαι κέρδιστα. πρῶτον μέν, ἔφη, μικρόν· μικρὸν γὰρ καὶ αὐτὸς εἶ. ἵν' δὲ μεγάλου γαμήσῃς, ἵν' ποτε βούλῃ αὐτοῦ ὀρθοῦ φιλῆσαι, προσκλινεῖ σε δεήσει ὡς τὸ κυνάριον. τοῦτο μὲν δή, ἔφη, ὀρθῶς προνοεῖς· καὶ γὰρ οὐδεὶς ὀπισθοῦ ἀλλήλοις εἰμί. ἔπειτα σοί, ἔφη, σιμὴ ἂν σοι ἰκανῶς συμφέροι. πῶς τί δὴ ἂν τοῦτο; ὅτι, ἔφη, σὺ χρυσὸς εἶ. πῶς οὖν τοῦτο σιμότητα σοι; ἴσθι ὅτι ἡ χρυσότης ἄγαλμα προσεμφανεῖ. λέγεις σύ, ἔφη, ὡς καὶ τῷ ὑὸν δεδιπληκότι, ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν, ἄδηλον ἂν συναρμόζοι; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· τὸ μὲν γὰρ μεσᾶν χρυσὴ ἡ γαστὴρ γίγνεται, τὸ δὲ ἀδήλων σιμή. καὶ ὁ Χρυσάνθας

γρ. δῶσω

σάντως ἔφη, ψυχρῷ σοὶ δοκῶ, ὥσπερ τῶν θεῶν, βασιλεῖ ἔχοις ἂν εἰπεῖν ποία τις σιωπὴ σιγή; οὐκοῦν ἐπειδὴ καὶ σὺ, ὦ Κῦρε, ἐξεμάλαττε καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως. γελώντων δὲ ἁπάντων εἶπεν ὁ Ὑστάσπας, πολύ γε, ἔφη, μᾶλλον τοῦτό σε, ὦ Κῦρε, ζηλῶ ἢ τὴν βασιλείαν. τίνος; ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι δύνασαι καὶ ψυχρὸς ὢν θάλπειν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἔπειτα σὺ μὲν ἀεί γε παμπόλλων ὄντων σοι ταῦτα ἐπῄδεις, καὶ ἀπαγγελθέντα παρ' ἡμῖν εὐδοκιμεῖν βούλει, ὅτι ἀσθενῶν εἶ; καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω διεσκώπτετο.

32. Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγράνην μὲν ἐξέλιπε γυναικεῖον κόσμον, καὶ ἐκέλευσε τὴν γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀνδρείως συνεστρατεύσατο τῷ ἀνδρί. Ἀρτάβαζον δὲ χρυσοῦν ἔκπωμα· τὸν δὲ Ὑρκανίαν ἵππον καὶ ἅλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐδωρήσατο. σοὶ δέ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, δῶρα ἄνδρα τὴν θυγατρί. δοκοῦσι ἐμοὶ, ἔφη ὁ Ὑστάσπας, δώσειν, ἵνα καὶ τὰ συνεξεμάττοντα λάβω; ἢ καὶ ἔστι σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐσία ἀξία τῶν τῆς παιδὸς; νὴ Δί', ἔφη, πολλαπλασίων μὲν οὖν χρημάτων. καὶ πᾶ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὕτη ἡ οὐσία; ἐνταῦθα, ἔφη, ὅπου σοὶ καὶ σὺ κήδησαι φίλον ὄν ἐμοί. ἀρκεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας· καὶ εὐθὺς ἐκείνας τὰς δεξιὰς, δίδου, ἔφη, ὦ Κῦρε· δέχομαι γάρ. καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν τὴν τοῦ Ὑστάσπου δεξιὰν, ἔδωκε τῷ Γωβρύᾳ· ὁ δὲ ἐδέξατο. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἐδωκε δῶρα τῷ Ὑστάσπᾳ, ὅπως τῇ παιδὶ πέμψῃ. χρυσάντας δὲ ἐφίλησε θαυμαζόμενος. καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπε, μὰ Δί', ἔφη ὦ Κῦρε, οὐχ ὁμοίως μοι χρυσοῦ ἐμοί τε τὸ ἔκπωμα δίδωκας καὶ Χρυσάντᾳ τὸ δῶρον. ἀλλὰ καὶ σοὶ, ἔφη, δώσω. ἐπήρετο ἐκεῖνον, πότε; εἰς τριακοστὸν, ἔφη, ἔτος. ὡς ἀναμφισβητήτως, ἔφη, καὶ σὸν ἀποθανουμένου, οὕτω παρασκευάζῃ. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτως ἔληξεν ἡ σκιή. ἐξανίστανται δὲ οἱ αὐτῶν ἐξ. γρ. συνεξανίστανται καὶ ὁ Κῦρος, καὶ ξυμπαραπέμψειν αὐτοὺς ἐπὶ τὰς ἁμάξας. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τοὺς ἐθελουσίους συμμάχους χρυσοῦς ἀπέπεμπεν οἴκαδε ἐκάστους, πολλῷ ὅσοι αὐτῶν οἰκεῖν ἐβούλοντο παρ' αὑτῷ. τούτοις δὲ χώρων καὶ οἴκους ἔδωκε· καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν οἱ τῶν κατακεκαυμένων τότε ἀπόγονοι. πολεῖται δὲ οἱ τῶν Μήδων καὶ Ὑρκανίων.

32

33 33. Τοῖς δ' ἀποδοῦσι δωρησόμην πολλὰ, καὶ ἀμείψεσθαι ποιησόμην καὶ ἄρχοντας καὶ στρατιώτας, ἀπεπέμπετο. οὐ τοῦτο δὴ δεδώκει καὶ τοῖς παρ' ἑαυτῷ στρατιώταις τὰ χρήματα ὅσα οὐ Σάρδεων ἔλαβε· καὶ τοὺς μυελαύχους καὶ τοὺς ἐπὶ αὐτὸν ἰόντας ἐξαίρετα ἐδίδου πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστου, τὰ δὲ ἄλλα διένεμεν. καὶ τὸ μέρος ἑκάστῳ δοὺς τῶν μυελαύχων, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν ὥσπερ αὐτὸς οἰκείοις διένεμεν. ἐδίδοσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρήματα, ἄρχων ἄρχοντας τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ δοκιμάζων· τὰ δὲ τελευταῖα οἱ ἐξάδαρχοι, τοὺς ὑφ' ἑαυτοῖς ἰδιώτας δοκιμάσαντες, πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ. ἐδίδοσαν δὲ καὶ οὕτω πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος. ἐπεὶ δὲ εἰλήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μὲν πολλοὶ ἔλεγον πρὸς Κῦρον τοιάδε, ἦ μὲν αὐτός γε πολλὰ ἔχει, ὅτι γε καὶ ἡμῶν ἑκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν. οἱ δέ τινες αὐτῶν ἔλεγον, ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐχ ὁ Κῦρος τρόπον τοιοῦτον ὅλως χρημάτιζε, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον ἢ κλώμενον ἤδετο.

γρ. παρ' ἑαυτῷ

γρ. ἑκάστῳ

γρ. διεδίδοσαν.

γρ. δίκαιον

34 34. Αἰσθανόμενον δὲ ὁ Κῦρος τούτους τοὺς λόγους καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ, συνέλεξε τοὺς φίλους τε καὶ τοὺς ἐπικαιρεάτους ἅπαντας, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ἐώρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους, οἳ βέλονται δοκεῖν πλείω κεκτῆσθαι ἢ ἔχουσιν, ἐλευθεριώτερον ἂν οἰόμενοι οὕτω φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν, ἔφη, ἔτοι τὐμπαλιν βούλονται ἐφέλκεσθαι. ἐγὼ γοῦν πολλὰ δοκοῦντα ἔχειν, μὴ καὶ ἀξίαν τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελοῦντα τοὺς φίλους, ἀνελεύθερόν μοι δοκεῖ προσκτᾶσθαι. εἰσὶ δ' ἄν, ἔφη, οἳ λελήθασι βουλόμενοι ὅσα ἂν ἔχωσι. πονηροὶ οὖν καὶ οὗτοι τοῖς φίλοις ἐμοὶ δοκοῦσιν εἶναι. ἐγὼ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα, πολλάκις διόμενοι σὺν ἐπαίνοις εἰ φίλοι τοῖς ἑταίροις, ἀλλ' ἀπατῶνται. ἀπολεσάντα δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι, τὸ τὴν δύναμιν φανερὰν ποιήσαντα, σὺν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις καὶ καλοκἀγαθίας. κἀγὼ οὖν, ἔφη, βουλομαι ὑμῖν, ὅταν μὲν οἷόν τ' ἦσιν ἰδεῖν τἄ ἐμοὶ ὄντα, δεῖξαι, ὅταν δὲ μὴ οἷόν τε ἰδεῖν, διηγήσασθαι. τοῦτο εἰπὼν, τὰ μὲν ἐδείκνυε πολλά τε καὶ καλὰ κἀγάθα, ὧν δὲ κείμενα ὡς μὴ ῥᾴδια εἶναι ἰδεῖν, διηγεῖτο. τελευτῶν δὲ εἶπεν ὧδε· τοῦτο, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἅπαντες δεῖ ὑμᾶς οὐδὲν μᾶλλον ἐμὲ ἡγεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερα. ἐγὼ γὰρ, ἔφη, τοῦτο ἀνδρίζομαι ἔτι ὅπως αὐτὸς καλὸς κἀγαθὸς φανήσομαι, οὐδ' ὅπως αὐτὸς

κατα-

καὶ παιζέιν (οὐ γὰρ ἂν δυναίμην) ἀλλ' ὅπως ἔχω τῷ τε ἀεὶ ὑμῶν κρείττων φαίνεσθαι διδόναι, καὶ ὅπως μή τις ὑμῶν τινος ἐνδεὴς νομίσῃ, ὡς ἐμὲ ἐλθὼν λάβῃ οὗ ἂν ἐνδεὴς τυγχάνῃ ὤν.

35. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐλέχθη. νικήσας δὲ ἤδη αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν ὡς ὢν Βαβυλῶνι, ὡς καὶ ἀποδημεῖν, σωσεσευάζετο τοῖς εἰς Πέρσας πορείαν, καὶ τοῖς ἄλλοις παρηγγελκει. ἐπεὶ δὲ ἐνόμισεν ἱκανὰ ἔχειν ὧν ᾤετο δεήσεσθαι, οὕτω δὴ ἀνεζεύγνυε. διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα, ὡς " πολὺς σόλος ὢν, εὐθέως μὲν κατεσκευάζετο, καὶ πάλιν ἀνεσκευάζετο, καὶ ἐχωρείζετο δὲ ταχὺ ὅσα δέοιτο. ὁπόταν δὲ στρατοπεδεύηται βασιλεύς, σκηνὰς μὲν δὴ ἔχουσι πάντες οἱ ἀμφὶ βασιλέα στρατεύοντα καὶ ἵππους καὶ ἡμιόνους. εὐθὺς δὲ τοῦτο ἐνόμιζε Κῦρος, ὡς ἐὰν βλάπτωσιν ἵστασθαι τὴν σκηνήν. ἐπὰν δὲ ἔταξε πρῶτον μὲν πόσον δεῖ ἀπολιπόντας σκηνοῦν τοὺς δορυφόρους τῆς βασιλικῆς σκηνῆς. ἔπειτα σιτοποιοῖς μὲν χώραν ἀπέδειξε τὴν δεξιάν, ὀψοποιοῖς δὲ τὴν ἀριστερήν· ἵπποις δὲ τὴν δεξιὰν, ὑποζυγίοις δὲ τοῖς ἄλλοις τὴν ἀριστεράν. καὶ πάλαι δὲ διετέτακτο, ὥστε εἰδέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν καὶ μίσγειν καὶ πάσσειν. ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, σωτήρια μὲν ἔκαστος σκεύη εἴωθε τετάκτην χρῆναι, ἀναπίπτοντα δ' ἂν ἄλλοι ἐπὶ τὰ ὑποζύγια. ὥσθ' ἅμα μὲν πάντες ἔρχονται οἱ σκευαγωγοὶ ἐπὶ ὧν τεταγμένα ἄγειν, ἅμα δὲ πάντες " ἀναπίπτουσιν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. οὕτω δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ μιᾷ τε σκηνῇ καὶ πάσῃ ἀναπαῆναι. ὡσαύτως οὕτως ἔχει καὶ περὶ καλαυσύνης. καὶ περὶ τοῦ πεποιῆσθαι δὲ ἐπιτήδεια πάντα ἐν καιρῷ, ὡσαύτως διατέτακται ἑκάστοις ἃ ποιητέα· καὶ διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ ἑνί τε μέρει καὶ πᾶσι πεποιῆσθαι. ὥσπερ δὲ οἱ περὶ ἐπιτήδεια θεράποντες χώραν εἶχον τὴν στρατήκουσιν " ἕκαστοι, οὕτω καὶ οἱ σκευοφόροι αὖ τῇ στρατοπεδούσῃ χώραν τε εἶχον τὴν τῇ σκηνῇ ἑκάστῃ ἐπιτηδείαν, καὶ ἦσαν τούτων ὁποῖα δεῖ, καὶ εἰς ἀναμφισβήτητον πάντες καλεχωρίζοντο. καλὸν μὲν γὰρ ἡγεῖτο ὁ Κῦρος καὶ ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπιτήδευμα τὸ " εὐθημοσύνη (ὅταν γάρ τις τι δέηται, δῆλόν ἐστιν ὅτῳ δεῖ ἐλθόντα λαβεῖν·) πολὺ δ' ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τὸ τῶν στρατιωτικῶν φυλάκων εὐ-

σπουδάζεθ', καὶ πάλιν ἀνεσκευάζεθ', καὶ ἐχωρείζετο δὲ ταχὺ ὅσα δέοιτο. γρ. πολύστολος

γρ. εὐθημεσύνην· ὃ ἐστὶν ἄτακτος

εὐημερωτέρω εἶναι, ὅσῳ τε ὀξύτεροι οἱ καιροὶ τῶν εἰς τὸ πολεμικὸν χρήσεων, καὶ μείζω τὰ σφάλματα ἀπὸ τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς. δοκεῖ δὲ τῶν ἐν καιρῷ παραγινομένων πλείστου ἄξια εἶναι τὰ τοιαῦτα τὰ κλήματα ἐάσας γιγνόμενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς. Διὸ ταῦτα οὖν καὶ ἐπιμελεῖσθαι τούτου τῆς εὐημερωτέρω μᾶλλον. καὶ αὐτοὺς μὲν δὴ

γρ. πρῶτον

πρῶτον ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατεπήγετο τοῦ στρατοπέδου, ὡς τούτου τῆς χώρας ἰσχυροτάτης οὔσης· ἔπειτα δὲ τοὺς μὲν πιστοτάτους, ὥσπερ εἰώθει, ὡς ἐλάχιστον εἶχε, τούτων δὲ ἐν κύκλῳ ἐχόμενος ἵππας τε εἶχε καὶ ἁρματοπλάστας. καὶ γὰρ τούτοις ἐχυρὰς ἐνόμιζε χώρας διεῖσθαι, ὅπου σὺν οἷς μάχοιντο ὅπλοις οὐδὲν ἧττον ἔχοντες τούτων στρατοπεδεύοιντο, ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου δέοντες εἰς τὸν ἐξ-

γρ. ἔξειν

ὁπλισιν, εἰ μέλλοιεν χρήσιμοι ἐξοίσειν. ἐν δὲ ἐξ ἧς ἐν ἀσφαλεστέρᾳ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων πλατείᾳ χώρᾳ ἦν· τοξοτῶν δ' ἂν χώρᾳ ἢ πεζῶν ἧττον ἐν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων. ὁπλίτας δὲ καὶ τοὺς τὰ μεγάλα βέλη ἐχοντας κύκλῳ πάντων εἶχεν, ὥσπερ τείχους, ὅπως καὶ εἴ δέοι τι συνσκευάζεσθαι τοὺς ἱππέας, οἱ μεγι-

γρ. ἐξόπλισιν

μάθοιεν πόθεν ὄντες παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφάλειαν τῶν καθοπλισιν. ἐκάθευδον δὲ αὐτοῦ ἐν ὅπλοις ὥσπερ οἱ ὁπλῖται, οὕτω δὲ καὶ οἱ πλάγιοι καὶ οἱ τοξόται· ὅπως καὶ ἐκ τῶν νυκτῶν, εἰ δέοι

γρ. δέοιτο

τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὁπλῖται παρεσκευασμένοι εἶεν παίειν τὸν εἰς χεῖρας ἰόντα, οὕτω καὶ οἱ τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταὶ, εἴ τινες προσ-

γρ. ἐρχόμενον

ἴοιεν, ἐξ ἑτοίμου ἀκοντίζοιεν καὶ τοξεύοιεν ὑπὲρ τῶν ὁπλιτῶν. ἐπὶ δὲ τῶν κεράτων καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ ταῖς σκιμπώδεσι. οἱ δὲ ὑπηρέται, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ σώφρονες ἵστασι μὲν καὶ τὰ τελείσθαι ὡς οἰκήσεις, μάλιστα δὲ τὰ ἐπικαιρότατα, οὕτω καὶ τὰ ἐν τῇ στρατοπέδοις τότε τε χώρας ὡς τὰ ἡγεμόνων ἐπίστασθαι οἱ

γρ. ἑκάστῳ

Κύρου ὑπηρέται, ἵνα τὰ σημεῖα ἐπίγνωσκον ἃ ἐκάστου ἦν· ὥσπερ

γρ. δέοιτο, Κῦρον κἂν ἰέναι.

ὅτε δέοιτο Κῦρος, σὺν ἑξήκοντα, ἀλλὰ τὸν σωζόμενον τῶν ἑφ' ἑκάστου ἔθεον. καὶ διὰ τὸ εἰλικρινῆ ἕκαστα εἶναι τὰ φύλα, πολὺ μᾶλλον ἦν δῆλα καὶ ὁπότε δεῖ εὐθὺς ἰόντα, καὶ εἴτις μὴ προσέποιτο τὰ προσταττόμενα. οὕτω δὴ ἐκείνων, ἡγεῖτο, εἴ δεῖ ἐπιδεῖτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ἅπαντ' ἂν εἰς ὀλίγον εἰς τὸ στρατόπεδον τοὺς ἐπιδυομένους ἐμπλῆσθαι. καὶ τὸ τακτικὸν δὲ εἶναι οὐ τοῦτο μόνον ἡγεῖτο, εἴ τις ὀκτεῖναι φάλαγγα εὐπόρως δυνάμενος καθιέναι, ἢ ὅτι κε-

ρεῖν

ρας εἰς φάλαγγα κατασῆσαι, ἢ ὃν δίξιᾶς, ἢ ἀριστερᾶς, ἢ ὅπισθεν ἐπιφανέντων τῶν πολεμίων, ὀρθῶς ἐξελίξαι· ἀλλὰ καὶ ἀναπαῦλάς ὁπότε δέοι, τακτικὸν ἡγεῖτο, καὶ τὸ πλῆθος γε τὸ μέρος ἔκαστον ὅπως μάλιστα ὠφελοίατο ἂν εἴη, καὶ τὸ ταχυώτατον ἢ ὅπως φιλοῖτο δέοι· πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τακτικὸν ἀνδρὸς συνόμιζεν εἶναι, καὶ ἐπιμελεῖτο τούτων πάντων ὁμοίως. καὶ ὃν μὲν τοῖς πορείαις ὡσὶ τὸ συμπίπτον ἀεὶ ἀναβαίνων ἐπορεύετο, ὃν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὡς τὰ πολλὰ ὥσπερ εἰκὸς κατεχώρισεν.

36. Ἐπεὶ δὲ πορεύοιμι γίγνομαι πρὸς τὸν Μηδικὸν, πρέπει ὁ Κῦρος ὡσὶς Κυαξάρην. ἐπεὶ δὲ ἠσπάσαντο ἀλλήλους, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κυαξάρει ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξηρημένος εἴη ὃν Βαβυλῶνι καὶ ἀρχεῖα, ὅπως ἔχοι, καὶ ὅταν σπείσε ἔλθῃ, ὡς εἰς οἰκεῖα καθίζεσθαι· ἐπὶ δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἐδωκεν αὐτῷ πολλὰ καὶ καλά. ὁ δὲ Κυαξάρης τοῦτα μὲν ἐδέξατο, προσέπεμψε δὲ αὐτῷ τὸν θυγατέρα στέφανόν τε χρυσοῦν καὶ ψέλια φέρουσαν καὶ στρεπτὸν, καὶ στολὴν Μηδικὴν ὡς δωσαβὴν καλλίστην. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἐσταφάνου τὸν Κῦρον. ὁ δὲ Κυαξάρης εἶπε, δίδωμι δέ σοι, ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὸν γυναῖκα, ἐμὸν αὖσαν θυγατέρα. καὶ ὁ σὸς δὴ πατὴρ ἔγημε τὴν ἐμοῦ πατρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένου. αὖτη δὲ ἐπὶ σὺ πολλάκις παῖς ὢν, ὅτε παρ' ἡμῖν ἦθα, ἐπεθύμησεν. καὶ ὁπότε ἴοις ἱερεῖον αὐτῷ τινὶ χαμᾶθεν, ἔλεγεν ὅτι Κύρῳ. ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ φερνὴν Μηδίαν τὴν πᾶσαν. οὐδὲ γὰρ ἐσί μοι ἄρρεν παῖς γνήσιον. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο, ἀλλ', ὦ Κυαξάρη, τό, τε γῆρος ἐπαινῶ, καὶ τὴν παῖδα, καὶ δῶρα· βάλομαι δὲ, ἔφη, σὺν τῇ θυγατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς μητρὸς τοῦτό σοι συναινέσαι. εἶπε μὲν οὕτως ὁ Κῦρος· ὅμως δὲ τῇ παιδὶ πάντα ἐδωρήσατο ὁπόσα ᾤετο καὶ τῷ Κυαξάρει χαριεῖσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσας, εἰς Πέρσας ἐπορεύετο. 36

37. Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ Περσῶν ὁρίοις ἐγίγνετο πορευόμενος, τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα αὐτὸν κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὸν πόλιν ἐπορεύθη, ἱερεῖα μὲν ἄγων ὡς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἑστιᾶσθαι· δῶρα δ' ἦγεν οἷα μὲν ἐπέπεμπε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δὲ ἐπέπεμπε τοῖς ἀρχοῦσι καὶ γερουσιάρχοις καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν. ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ Περσίσιν 37

σίσιν ὅσα ὡς καὶ τῶν ἐπὶ δίδωσιν ὅταν ὡς ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς Πέρσας.

38 38. Ἐκ τούτου συνέλεξε Καμβύσης τοὺς μεγίστους Περσῶν, καὶ ὡς ἀρχὰς, οἵπερ τε μεγίστων κύριοί εἰσι· παρεκάλεσε δὲ καὶ Κῦρον, καὶ ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες Πέρσαι, καὶ σὺ, ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰκότως δύνας εἰμί. ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω· σὺ δὲ, ὦ Κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. δίκαιον οὖν εἰμι, ὅσα γιγνώσκειν δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, τοῦτα εἰς τὸ μέσον λέγειν. τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα ὑμεῖς μὲν Κῦρον ηὐδαίμονα ἐποιήσατε, σφᾶς αὐτοὺς δόντες, καὶ ἄρχοντα τούτων αὐτὸν καταστήσαντες· Κῦρος δὲ ἡγεμόνα τούτων τοῖς θεοῖς εὐκλεεῖς μὲν ὑμᾶς, ὦ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν, εὐτιμοτέρους δὲ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάσῃ· τῶν δὲ συστρατευσαμένων αὐτῷ τοὺς μὲν ἀρίστους καὶ πεπλεύτηκε, τοῖς δὲ πολλοῖς μισθὸν καὶ τροφὴν παρεσκεύακεν. ἱππικὸν δὲ καταστήσας Περσῶν, πεποίηκε Πέρσας καὶ πεδίων εἶναι μελετήσαι. ὥστε μοι οὖν καὶ τοῖσιν πόνοις οὕτω γιγνώσκετε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἴτιοι ἀλλήλοις ἔσεσθε. εἰ δὲ καὶ σὺ, ὦ Κῦρε, ἐπαρθεὶς τῇ παρούσῃ τύχῃ, ἐπιχειρήσῃς καὶ Περσῶν ἄρχειν ἐπὶ πλεονεξίᾳ ὥσπερ τῶν ἄλλων, ἢ ὑμεῖς, ὦ πολῖται, φθονήσαντες τούτῳ τῆς δυνάμεως, κωλύειν πρόσεστε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εὖ ἴστε ὅτι ἐμποδὼν ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔσεσθε. ὡς οὐ μὴ τοῦτο γίγνηται, ἀλλὰ τἀγαθὰ, ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη, δύσασθαι ὑμᾶς κοινῇ, καὶ θεοὺς ἐπιμελῶς ὑμνεῖν καὶ σέβειν· ἐπεὶ καὶ ὑμᾶς ταῦτα ποιοῦντας σωθῆναι, σὲ μὲν, ὦ Κῦρε, ἐὰν τις ἐπιστρατεύηται ἡ χώρα Περσίδι, ἢ Περσῶν νόμους ἀλλαττάν πρόσῃ, βοηθήσειν παντὶ σθένει· ὑμᾶς δὲ, ὦ Πέρσαι, ἐὰν τις ἢ ἀρχὴς Κῦρον ἐπιχειρῇ καθαιρεῖν, ἢ ἀφίστασθαί τι τῶν ὑπαρχόντων, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ Κύρῳ καθ' ὅ,τι ἂν ἐπιτηδείλῃ. καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γίγνηται ἡ σὺ Πέρσαις βασιλεία· ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, δῆλον ὅτι Κύρου, ἐὰν ζῇ. καὶ ὅταν μὲν οὕτω ἀφίκηται εἰς Πέρσας, ὁσίως ἂν ὑμῖν ἔχοι τοῦτον θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν ἅπερ νῦν ἐγώ θύω· ὅταν δ' οὕτω ἐκδημῶ ἢ, κακῶς ἂν οἶμαι ὑμῖν ἐχθυσεῖσθαι ἢ ἔχοις ὃς ἂν δεχῇ ὑμῖν ἄρχων εἶναι, οὕτω καὶ τῶν θεῶν ἀπτέλοιη. ταῦτα εἰπὼν Καμβύσης, συνέδεξε Κύρῳ τε καὶ τῆς Περσῶν τέλεσι· καὶ συνέβη μοι τῶν τότε, καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυράμενοι, οὕτω καὶ νῦν ἐπ' ἀλλήλοις ποιοῦντες ὡς ἀλλήλους

λήλους Πέρσας τε καὶ βασιλεύς. τούτων δὴ τῶν ἀφιγμένων ἀπήει ὁ Κῦρος.

39. Ὡς δ' ἀπιὼν ἐφοίτα ἐν Μήδοις, συνεδείκνυ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ, καμεῖ τὴν Κυαξάρου θυγατέρα, ἣν ἔπι καὶ νῦν λέγω ὡς παγκάλην θρυλλῶσι. ἔνιοι δὲ τῶν λογοποιῶν λέγουσιν ὡς τὸν μητρὸς ἀδελφὸν ἔγημε· ἀλλὰ χρῶς ἂν καὶ παντάπασιν ὠμὸν καὶ παῖς. γήμας δὲ εὐθὺς ἔχων ἀνεζεύγνυεν. ἐπεὶ δὲ ἐν Βαβυλῶνι ὢν, ἐδόκει αὐτῷ σατράπας ἤδη πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεσκαμμένα ἔθνη. τοὺς μὲν τὰς ἄκρας φρουρήσοντας, καὶ τοὺς χιλιάρχους τῶν κατὰ τὸν χῶρον φυλακῶν, ὅσοι ἄλλοι ἢ ἔωσι δέοιτο ἀκούειν. πρῶτα δὲ ἐσκέψατο, ὅπως εἴ πῃ τῶν σατραπῶν ὑπὸ πλούτου καὶ πλήθους ἀνθρώπων ἐξυβρίσοι, καὶ ἐπιχειρήσοι μὴ πείθεσθαι, εὐθὺς ἀντιπάλους ἔχοι ἐν τῇ χώρᾳ. ταῦτ' οὖν γε ἀντίπαλον ἔχοι τὴν βουλόμενος πρᾶξαι, ἔγνω συγκαλέσας πρῶτον τοὺς ἐπικαίρους, καὶ προειπεῖν, ὅπως εἰδεῖεν ἐφ' οἷς ἴασιν οἱ ἰόντες· οὕτω γὰρ οὕτω ῥᾴδιον φέρειν ἂν αὐτούς. ἐπεὶ δὲ κατέστη τῆς ἀρχῆς, καὶ αὐτὰ ῥᾷον νομίζων ταῦτα, καλεπὼς ἂν ἐδόκησεν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δ' ἑαυτῶν ἀπιστίαν ταῦτα γίγνεσθαι. οὕτω δὴ συνέλεξας, λέγει αὐτοῖς τοιάδε· "Ἄνδρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς καλλιεργημέναις πόλεσι φρουροὶ καὶ φρούραρχοι, οὓς τότε κατελίπομεν· καὶ τούτοις ἐγὼ προστάξας ἀπῆλθον ἄλλο μὲν οὐδὲν πολυπραγμονεῖν, τὰ δὲ τείχη διασώζειν. τούτους μὲν οὖν οὐ πάσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς διεφυλάκασι τὰ πρόσταχθέντα· ἄλλους δὲ σατράπας πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρξουσι τῶν ἐνοικούντων, καὶ τὰ διαμοιβὴν λαμβάνοντες" τοῖς τε φρουροῖς δώσουσι μισθὸν, καὶ ἄλλο τέλος συνιόν, τι ἂν δέῃ. δοκεῖ δέ μοι καὶ τῶν "ὑμᾶς δὲ ὑμῶν, οἷς ἂν ἐγὼ προάγωμαι" παρίσχω, πέμπων προέξοντάς τι ἐπὶ τοῦτο τὰ τοιαῦτα ἔθνη, χώρας γε νέμεσθαι καὶ οἴκους οἰκεῖ, ὅπως διασωθέντα αὐτοῖς ὁ σῦρος, ὅταν τε ἴωσιν οἰκῶσι, εἰς οἰκεῖα ἴχνη καθιστάμενα. ταῦτα εἰπὼν, καὶ ἔδωκε πολλοῖς τῶν φίλων καὶ πόλεις τὰς καθαιρεθείσας πολλὰς οἴκους καὶ ὑπηκόους· καὶ ἐπὶ νῦν εἰσὶ τοῖς δεσπόταις τῶν τότε λαβόντων αἱ χῶραι καθεστηκυῖαι, ἄλλαι δὲ ἄλλη γῇ, αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βασιλεῖ. δεῖ δέ, ἔφη, τοὺς ἰόντας σατράπας ἐπὶ τοιούτους τοὺς χώρους, τοιούτους ὑμᾶς σκοπεῖν οἵ-

39

λοντα ἔχοι τὴν χώραν.

γρ. ῥᾷον

γρ. τοῖς τε πρώτοις φρουροῖς

γρ. ἐνθάδε μενόντων ὑμῶν,

γρ. παρίσχων πέμπω

οἵτινες ὅ,τι ἂν ἐν τῇ γῇ ἐκφύῃ καλὸν ἢ ἀγαθὸν ἦ, μεμνημένοι τοῦ θεοῦ ἀποπέμπειν, ὡς μετὰ χωμῶν καὶ οἰκείων ὄντες τῶν παρὰ σφῶν γιγνομένων ἀγαθῶν. καὶ ὃ δὴ λέγω τι δεινὸν γίγνεται, ἡμῖν ἔσται ἀμεινόν. ταῦτ' εἰπὼν, τότε μὲν ἐπαυσε τὸν λόγον· ὕστερον δὲ ὡς ἐπύθοντο τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπιθυμοῦντας εἶναι, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας ἐπιτηδειοτάτους εἶναι, ἔπεμπε στρατιὰς· εἰς Ἀραβίαν μὲν, Μεγάζυζον· εἰς Καππαδοκίαν δὲ, Ἀρζιβάταν· εἰς Φρυγίαν δὲ τὸν μεγάλου, Ἀρταμάνην· εἰς Λυδίαν. εἰς Λυκίαν δὲ καὶ Ἰωνίαν, Χρυσάνταν· εἰς Καρίαν δὲ, Καλλιδύσιον, ὥσπερ ἡγοῦντο· εἰς Φρυγίαν δὲ τὸν παρ' Ἑλλησπόντου καὶ Αἰολίδα, Φαρνούχου. Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου καὶ Φοινίκης τὸν ἐπεμψε Πέρσας στρατιάρχας, ὅτι ἐκόντες ἐδόκουν αὐτῷ συστρατεύεσθαι ἐπὶ Βαβυλῶνα· δασμοὺς μέντοι συνέταξεν ἀποφέρειν καὶ τούτους.

γρ. Λυδίαν. γρ. ὅνπερ ἡγοῦντο

40 40. Ὡς δὲ τότε Κῦρος ἐκαλεῖτο, οὕτως ἔτι καὶ νῦν βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν ταῖς ἄκραις φυλακαί, καὶ οἱ χιλίαρχοι τῶν φυλακῶν οὐ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες, καὶ παρὰ βασιλέως ἀπεγεγραμμένοι. προεῖπε δὲ πᾶσι τοῖς ἐπιπεμπομένοις στρατάρχαις, ὅσα δύναιτο εὐεργετοῦντα αὐτὸν, πάντα μιμεῖσθαι. πρῶτον μὲν ἱππέας καθιστάναι ἐν τῷ σωτηρομένῳ Περσῶν καὶ συμμάχων, καὶ ἁρματηλάτας· ὁπόσοι δ' ἂν γλῶτταν καὶ ἀρχεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν τούτους ἐπὶ θύραις εἶναι, καὶ σωφροσύνης ἐπιμελεῖσθαι, παρέχοντας ἑαυτοὺς τῷ στρατάρχῃ χρῆσθαι, ὥστε δύνασθαι· παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς γιγνομένους παῖδας ἐπὶ θύραις, ὥσπερ παρ' αὐτῷ· ἐξάγειν δὲ ἐπὶ τὸν θῆρα τὸν στρατάρχην τοὺς ἀποθυρῶν, καὶ ἀσκεῖν αὐτόν τε καὶ τοὺς σὺν ἑαυτῷ πρὸς πολεμικά. ὃς δ' ἂν ἐμοὶ, ἔφη, καὶ λόγῳ τι δυνάμενος πολίσῃ μὲν ἄρμοσιν, πολίσῃς δὲ καὶ ἀρίστους ἱππέας ἀποδείκνυμι, τοῦτον ἐγὼ, ὡς ἀγαθὸν σύμμαχον καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφύλακα Πέρσαις τε καὶ ἐμοὶ τῆς ἀρχῆς, τιμήσω.

41 41. Ἔσωσα δὲ παρ' ὑμῖν καὶ ἕδεσμα, ὥσπερ παρ' ἐμοὶ, οἱ ἄριστοι προστετιμημένοι· καὶ στάσεις, ὥσπερ ἡ ἐμὴ, στέρεσθαι μὲν σῴζοντος τοὺς οἰκείους, ἐπίσης δὲ, καὶ ὡς φίλοις μεταδιδόναι, ἱκανῶς κεκτημένην, καὶ ὡς τὰ καλὰ καὶ ποιοῦντα καὶ ἡμέρων ἐπιμελεῖσθαι. κτᾶσθαι δὲ καὶ παραδείσους, καὶ θηρία τρέφειν, καὶ μήτε αὐτοὶ

γρ. ἕδεσμα ὥσπερ παρ' ἐμοὶ προτετιμημένοι

ωὐτοί ποτε ἄνδρ πόνου σῖτον παράσχεσθε, μήτε ἵππους ἀγυμνάστους
λόφου ἐμβάλλετε. οὐ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ εἰς ὢν ἀνθρωπίνη ἀρετῇ
τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ ἀμφισβῆσαι, ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν ὄντα
σοὶ ἀγαθοῖς τοῖς παρ' ἐμοῦ ὑμῖν ἐπίκουρον εἶναι· ὑμᾶς δ' ὁμοίως αὖ τοὺς ἀγαθοὺς ὄντας, σοὶ ἀγαθοῖς τοῖς μεθ' ὑμῶν ἐμοὶ συμμάχοις εἶναι. βελείμην γ' ἂν ὑμᾶς καὶ ἔτι πλείονας ποιῆσαι, ὅπως τῶν ὧν ὑμῖν παρακελεύομαι, οὐδὲν τοῖς δούλοις ὠφελιμώτερον· ἃ δ' ὑμᾶς φημι χρῆναι ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτὸς πρῶτος πάντα πράττειν. ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ μιμεῖσθαι, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχὰς ἐχοντας μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδάσκετε. γρ. ἀρχεῖα

ταῦτα δὴ Κῦρος οὕτω τότε τάξας, ἐπὶ μὲν νεὼ τῷ αὐτῷ πρόσωπ πᾶσαν μὲν αἰεὶ τὴν βασιλεῖ φυλακὴν ὁμοίως φυλάττεσθαι, πᾶσαν δ' αἰεὶ τὴν ἀρχόντων ἡγεμονίαν ὁμοίως ἡγεμονεύειν, πάντας δ' οἰκεῖα καὶ μεγάλα καὶ μικρὰ ὁμοίως οἰκεῖν, πάντας δ' οἰκείως τῶν ἄλλων ἐπιμέλεσθαι, πᾶσαν δ' αἰεὶ πορεύεσθαι σωφρονοῦντας καὶ τὴν αὐτὴν τάξιν εἶναι, πᾶσαν δ' εὐκινήτως φαίνεσθαι· πολλὰ προέχειν ὀλίγοις ἐπιτάττων. ταῦτα δὴ εἰπὼν, ὡς χρὴ ποιεῖν ἑκάστους, καὶ γρ. εἰς ὀλίγα ὑπηρέτας δυνάμενον ἑκάστῳ προθυμεῖσθαι, ἐξέπεμπε, καὶ προεῖπεν ἅπασι παρασκευάζεσθαι ὡς εἰς νέωτα στρατείαν ἐσομένης, καὶ " ἀποδείξεως γρ. ὑπόδειξιν ἀνδρῶν καὶ ὅπλων καὶ ἵππων καὶ ἁρμάτων. καταπεμφθεὶς δὲ καὶ ὑπ' ὡς αὐτοῦ Κύρου κατάρξαι, ὡς φασι, καὶ νῦν ἔτι ἀμφιβάλλεται.

42. Ἐφοδεύει γὰρ ἀνὴρ καθ' ἑαυτὸν ἀεὶ στρατόπεδον ἔχων· 42
ὃς, ἢν μέν τις τῶν ταττομένων ἐπικηρείας δέηται, ἐπικουρεῖ· ἢν δέ τις ὑβρίζῃ, σωφρονίζει· ἢν δέ τις ἢ δασμῶν φορᾶς ἀμελῇ, ἢ " γρ. τῶν οἰκοίκων φυλακῆς, ἢ ὅπως ἡ χώρα ἐνεργὸς ᾖ, ἢ ἄλλο τι τῶν διαγιγνομένων παρορᾷτο, τοῦτα πάντα καθορθοῦν ἐπιχειρεῖ· ἢν δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγγέλλει. ὁ δὲ ἀκούων βουλεύεται ὡς δεῖ ἀτακτοῦντα· καὶ οἱ πολλάκις λεγόμενοι, ὅτι βασιλέως ὀφθαλμὸς καλοῦσιν, βασιλέως ἀδελφὸς, βασιλέως ὀφθαλμὸς, καὶ ἐνίοτε σὺν ἐπιφανόμενοι, οὗτοι τὸ ἐφόδων εἰσίν. ἀπτέσθαι γὰρ ἕκαστον αὐτῶν ὑπόπτου ἂν βασιλέως κελεύειν.

43. Καὶ ἐμάθομεν δὲ αὖ καὶ ἄλλο μηχάνημα πρὸς τὸ μέγεθος 43
τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ παχέως ἠθροίσατο καὶ τὰ πάμπολυ ἀπέχοντα ὅπως ἔχοι. σκεψάμενος γὰρ πόσῳ ἂν ὁδῷ ἵππος καθ' ἑαυτὸν τὴν ἡμέραν ἐλαυνόμενος

ἐλαυνόμῳ. ὥστε ἀμφοτέρων, ἐποίησαν τε τοῦτο ἀμελέ-
στερον, καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέφησε, καὶ τοὺς ἐπιμελομένους τού-
των. καὶ ἄνδρα ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τόπων ἔταξε τὸν ἐπιτήδειον παρα-
δὲ χόδαι τὰ φερόμενα γεγιμμένα, καὶ παραδιδόναι, καὶ παραλαμβάνειν τοὺς ἀπερνύτας ἵππους, καὶ ἄλλους πέμπειν ἐκέλευε. ἔστι δ'
ὅτε οὐδὲ τοὺς νύκτας φασὶν ἴσασιν ταύτην τὴν πορείαν, ἀλλὰ τὴν
ἡμέραν ἀγαλλόμενοι τῇ νυκτὶ ἐναντίον ἀμαθέσθαι. τέτταρα δ' οὕτω γιγνο-
μένων, φασί τινες ἥττον τῶν μεγάλων ταύτην τὴν πορείαν ἀνυτεῖν.
εἰ δ' τοῦτο ψεύδονται, ἀλλ' ὅτι μὲν τῶν ἀνθρωπίνων πεζῇ πορειῶν αὕτη
τάχιστη, τοῦτο δῆλον. ἀγαθὸν δ' ὡς τάχιστα ἕκαστον αὐτῶν ἀποδεικνύμενον,
ὡς τάχιστα ἐπιμελεῖσθαι.

44 44. Ἐπεὶ δ' ἐνταῦθα ἐγένετο ὁ Κύρος, συνήγαγε στρατιὰν εἰς Βα-
βυλῶνα. καὶ λέγεται αὐτῷ γενέσθαι εἰς δώδεκα μυριάδας ἱππέων, μυριάδας
εἰς δισχιλίους δρεπανηφόρους, πεζῶν δ' εἰς μυριάδας ἑξήκοντα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνεσκεύασεν αὐτῷ, ὥρμα δὴ τούτων τῶν
στρατιῶν, ἐν ᾗ λέγεται καταστρέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη ὅσα Συρίαν
ἐσβάντι οἰκεῖ μέχρις ἐρυθρᾶς θαλάττης. μετὰ δὲ ταῦτα, ἡ εἰς
Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι, καὶ καταστρέψασθαι Αἴγυπτον. καὶ
ἐν τούτοις τῶν ἀρχῶν ἄρχει αὐτῷ ἕως ἔτι ἦν, ἡ ἐρυθρὰ θάλαττα·
ἕως ἄρχων ἦν, ὁ Εὔξεινος πόντος· ἕως ἐπῆρχον ἦν, Κύπρος καὶ
Αἴγυπτος· ἕως μεσημβρίαν δὲ, Αἰθιοπία. τούτων δὲ τὰ μὲν
ἄνω, τὰ μὲν ἀπὸ θαλάττης, τὰ δὲ ἀπὸ ψυχῶν, ὧν ἦν ἀπὸ ὕδατος,
τὰ δὲ ἀνυδρίαν δυσοίκησε. αὐτὸς δὲ ἐν μέσῳ τούτων τῶν δι-
ῳκημένων ποιησάμενος, τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διῆγεν ἐν
Βαβυλῶνι ἐπτὰ μῆνας (αὕτη γὰρ ἀλεεινὴ ἡ χώρα·) τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ
ἔαρ, τρεῖς μῆνας ἐν Σούσοις· τὸν δ' ἀκμῆνα θέρος, δύο μῆνας ἐν
Ἐκβατάνοις. οὕτω δ' ποιοῦντ' αὐτὸν λέγουσιν ἐν ἐαρινῷ θαλπει
καὶ ψυχῇ ἀμαχὸν ἀεί.

45 45. Οὕτω δὲ δείσειν ἔοικεν ὅστις αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, ὡς πᾶν μὲν
ἔθνος μεμνῆσθαι ἐδόκει, εἰ μὴ Κύρος πέμψειεν ὅ,τι καλὸν αὐτοῖς
ἐν τῇ χώρᾳ ἢ φύοιτο, ἢ τεχνῷτο. πᾶσαι δὲ πόλις ὡσ-
αύτως· πᾶς δὲ ἰδιώτης πλούσιος ἂν ᾤετο ἥδιστ' ἂν τι Κύρῳ χα-
ρίσασθαι. καὶ γὰρ ὁ Κῦρος λαμβάνων παρ' ἑκάστων ὧν ἀφθονίαν
εἶχον οἱ δεδοῦλοι, αὐτὸ δὲ ἂν πανίζοντος αὐτὸς οὐδὲν ἀπολάμβανε. οὕτω

δὲ

δὲ ἐξ αὐτῶν προσκεχωρηκότων, μάλα δὴ πρεσβύτης ὢν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖτο εἰς Πέρσας τὸ ἕβδομον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς. καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ μήτηρ πάλαι δὴ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐτετελευτήκεσαν αὐτῷ. ὁ δὲ Κῦρος ἔθυσε τοῖς νομιζομένοις ἱεροῖς, καὶ ἐξηγεῖτο γῆς ἱερεῖα Πέρσαις καὶ τὰ πάτρια, καὶ τὰ δῶρα πᾶσι διέδωκεν ὥσπερ εἰώθει. καὶ μεμνημένος οἵ ἐν τῇ βασιλείῳ ὄναρ εἶδε τοιόνδε· ἐδόξει αὐτῷ προσελθών τις ἢ καλὸς ἄνθρωπος, εἰπεῖν, συσκευάζεσθαι, ὦ Κῦρε· ἤδη γὰρ εἶ πρὸς ἄπιτον τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξηλάρθη, καὶ ἐξεδέξατο ἐδόκει· εἰδέναι δὲ ὅτι ἐκ τελευτὴ παρείη. εὐθὺς οὖν γε εἰδέναι θεῶν ἱερεῖα, ἦλθε Διί τε παντρῴῳ καὶ ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἐπὶ τῶν ἄκρων, ὡς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐποιεῖτο· Ζεῦ πατρῷε καὶ ἥλιε, καὶ πάντες θεοὶ δέχεσθε τάδε καὶ τελεσιέλα πολλῶν καὶ καλῶν προθύρεων, καὶ χαλεπιέλα ὅτι ἐσημήνατέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις καὶ ἐν οἰωνοῖς καὶ ἐν φήμαις ἃ τ' ἐχρῶν ποιεῖν καὶ ἃ σὺν ἐχρῶν. πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις ὅτι καλῶ ἐγίγνεσθον τῶν ὑμετέρων ἐπιμέλειαν, καὶ ἐδὲ πόπολε ἐπὶ τοῖς εὐτυχίαις ὑπὲρ ἀνθρωπον ἐφόρησα. αἰτῶμαι δ' ὑμᾶς δόναι καὶ νῦν πᾶσι μὲ καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις καὶ παιδὶ εὐδαιμονίαν· ἐμοὶ γὰρ, οἷον τοῦ αἰῶνα δεδώκατε, τοιαῦτα καὶ τελευτῶν δοῦναι.

46. Ὁ μὲν δὴ πῶτα ποιήσας, καὶ οἰκαδε ἐλθὼν, ἔδοξεν ἡδέως ἀναπαύσεσθαι, καὶ καλεκλίθη. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, οἱ πεζαγμένοι περσιόπλεις λύσαντα αὐτὸν ἐπέλουον. ὁ δ' ἔλεγε ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' οὐ τελαγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, ἐκάλουν παρεπόμενοι. τῷ δὲ ἡ ψυχὴ σύτονος μὲ πρόσειτο, διψῆν δ' ἐδόκει, καὶ ἔπινεν ἡδέως. ὡς δὲ καὶ ὑστεραία συνέβαινεν αὐτῷ ταῦτα καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας· οἱ δ' ἔτυχον συνηκολουθηκότες αὐτῷ, καὶ ὄντες ἐν Πέρσαις. ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς Περσῶν ἄρχοντας. παρόντων δὲ πάντων, ἦρξε τοιοῦδε λόγου.

47. Παῖδες ἐμοὶ, καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ μὲν ἐξ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεισιν (ἐκ πολλῶν τοῦτο σαφῶς γιγνώσκω) ὑμᾶς δὲ χρὴ, ὅταν τελευτήσω, ὥσπερ εὐδαίμονος ἐμοῦ καὶ λέγεσθαι καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ γὰρ πᾶσί τε ὧν ἐκ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ δέκων κεκαρπῶσθαι· ἐπεί τε ἤδησα, ἐκ ἐν νεανίσκοις· τελειός τε ἀνὴρ γενόμενος, ἐκ ἐν ἀνδράσι, σὺν τῷ χρόνῳ τε προϊόντι ἀεὶ συμαυξα-

46

47

σωσαι ξανθρώπω ἐπιγιγνώσκειν ἐδένα μᾶλλον ἢ τοῦτον ἐμοὶ δοκοῦντα εἶναι· ὥστε καὶ τοῦτον μὲν γέρας οὐδεπώποτε ἐγὼ ὁμοίως τοῖς νεωτέροις ἀπονενεμημένον, καὶ ὅτ' ἐπιχείρησας ὅτ' ἐπιθυμήσας οἶδα ὅτου ἠτύχησας· καὶ τοὺς μὲν φίλους ἐπαινῶν διὰ ἐμοῦ εὐδαίμονας ἡγούμενος, τοὺς δὲ πολεμίους ὑπ' ἐμοῦ δεδηωμένους· καὶ τοῦτο παιδίοθεν ἐπιδεδωκὼς ἐν τῇ Ἀσίᾳ, νῦν προσεπιμελοῦμαι καθελεῖν· ὧν τ' ἐκτησάμην οὐδὲν οἶδα ὅ,τι διεσωσάμην. καὶ τὰ μὲν παρελθόντα χρόνον ἔπεσθον οὕτως ὥσπερ ἠνάγκαζον· φόβος δέ μοι συμπαρεῖναι μὴ τὸν ἐπιόντα χρόνον ἢ ἐδαίμην ἢ ἀκόσμην ἢ πάσχοιμι γρ. τελέως μὲν καλεπὸν, σὺν θεᾷ δὲ τελέως μέγα φρονεῖν, ὑσὶ εὐφραίνειν ὀκπεπλαμβωσ. νῶν δ', ὦ παῖδες, ἐπιτελουτήσω, καταλείπω μὲν ὑμῖν, ὦ παῖδες, γρ. ὡς παρέδοσάν μοι ζῶντες, ὥσπερ ἐδόσαν μοι οἱ θεοὶ ἐμοί· καταλείπω δὲ πατρίδα καὶ φίλους εὐδαιμονοῦντας· ὥστε πῶς οὐκ ἂν ἐγὼ δικαίως μακαρίζομαι τὰ ἀεὶ χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι δεῖ δὲ καὶ τῶν βασιλείων μεγάλων ἤδη σαφῶς ἐπαινεῖν καὶ λιπεῖν, ὡς ἀνὴρ γρ. ἀμφίλογος ἀμφιλόγου ἡδομένῃ προσφέρεται ὑμῖν παραφέρῃ. ἐγὼ δὲ νῦν φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως, ὦ παῖδες· τῷ δὲ προβιβάσειν καὶ προηγεῖσθαι γρ. ἐγὼ ἂν φιλῶ γρ. καὶ τὸ νῦν ἡγεῖσθαι, ἐφ' ὅ,τι ἂν καιρὸς δοκῇ, ἕξω προσέτι τῷ προτέρῳ ἡδομένῳ, καὶ πολλὴν ἂν εἰκὸς ἐμοὶ χάριν εἰδέναι. ἐπαιδεύθην δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ὑπὸ τῆσδε τῆς ἐμῆς τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις μὴ μόνον ἀδελφοῖς, ἀλλὰ καὶ πολίταις, καὶ ὁδῶν καὶ βάκων καὶ λόγων ὑπείκειν. καὶ ὑμᾶς δή, ὦ παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαίδευσον γρ. ἐπαίδευσον ὥστε τ. μ. γρ. πρ. ὑπὸ τοὺς μὲν μεγίστους προτιμᾶν, τῶν δὲ νεωτέρων προλειπῆναι. ὡς οὐ παλαιὰ καὶ εἰδησμένα καὶ ἔνομα λέγω ἐμοῦ ὄντος ἀποδέχεσθε. καὶ σύ μοι, ὦ Καμβύσου, τῶν βασιλείων ἔχε, ἰόντων τε διδόντων καὶ ἐμοῦ, ὅσον ἐν ἐμοί· σοὶ δέ, ὦ Ταναοξάρη, σατράπην εἶναι δίδωμι Μήδων τε καὶ Ἀρμενίων, καὶ τρίτων Καδουσίων. τούτω δὲ σοι δίδωμι, νομίζω ἀρχὼν μὲν μείζω καὶ τύραννος τῆς βασιλείας τῷ πρεσβυτέρῳ καλλιπεῖν, εὐδαιμονίαν δέ σοι ἀλυποτέραν. ὁποίας μὲν ἡδὺ ἀνθρωπίνης εὐφροσύνης ἐπίδεσις ἔστιν οὐκ ὀρῶ, ἀλλὰ πάντα σοι τὰ δοκοῦντα ἀνθρώπως εὐφροσύνην παρέσται. τὸ δὲ δυσκολώτερον ἀπραγμονέστερον ἐρᾶν, καὶ τὸ πολλὰ μεμνῆσθαι, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχάζειν ἔχειν, κινούμενον ὑπὸ τῶν ἔρωτα τιμῆς ἔρωτα φιλονεικίας, καὶ τὸ ἐπιβουλεύειν καὶ τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, τούτων τῷ βασιλεύοντι ἀνάγκη σοὶ

σοῦ μᾶλλον συμπερομιμνήσκειν; ἀ, σὺ φ' ἴσθι, τῷ εὐφραίνεσθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει! οἶσθα μὲν οὖν καὶ σύ, ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ τῶν βασιλείων ἀσφαλὲς ἐστιν, ἀλλ' οἱ πολλοὶ γρ. πολλοὶ σοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέσθαι καὶ ἀσφαλέσθαι. πιστεύει δὲ μὴ νόμιζε φύσει φύσεως ἀνθρώπους (πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φανοίντο, ὥσπερ καὶ τἄλλα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται) ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς πίστεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ. ἡ δὲ κλῆσις αὐτῶν ἐστιν ἐδωδαῖς σιτεῖν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σιτεῖν τῇ εὐεργεσίᾳ. εἰ οὖν καί τινας τινὲς πρόσοιτο συμφύλακας τῆς βασιλείας ποιεῖσθαι, μηδαμόθεν αὐτόθεν ἄρχειν ἢ ὅπου δοκοῦσιν γενόμενοι. καὶ πολῖται τοι ἄνθρωποι ἀλλοδαπῶν οἰκειότεροι, καὶ σύσσιτοι ὄντες. οἱ δὲ ὅπου δ' αὐτοῦ σπέρμα τοῦ φύσει, καὶ ὅτου τὰ αὐτῆς μητρὸς τεθραμμένοι, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ αὐξηθέντες, καὶ ὅτου τῶν αὐτῶν γονέων ἀγαπώμενοι, καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα προσαγορεύοντες, πῶς οὐ πάντων οὗτοι οἰκειότατοι; μὴ οὖν ἄλλοι θεοὶ ὑφηγῶνται ἀγαθὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς, μήτε πόλεμον ποιήσῃς, ἀλλ' ἐπὶ τούτοις εὐθὺς οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ ὕστερος ἀεὶ ἐκείνου πέρδηλος. "ἄλλοις ἔσται ὑμέτερα φιλίας ἕνεκα δοκεῖ γρ. ἀλλήλοις ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός· τίνι γὰρ ἄλλῳ ἀδελφὸς μείζονα ὢν οὕτω καλῶν ὡς ἀδελφῷ; τίς σ' ἄλλος πέμψει δὴ ἄνδρα μέγα δυνάμενον οὕτως ὡς ἀδελφός; τίνα δὲ φοβήσεται τις ἀδικεῖν, ἀδελφοῦ μεγάλου ὄντος, ὕστερος ὡς τὸν ἀδελφόν; μήτε οὖν ζητῶν μηδείς σε " τούτῳ γρ. τούτῳ ὑπακούετω, μήτε προθυμότερος παρέστω. ἁδελφὸς γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου ἔστε ἀγαθὰ, ὕστε δεινὰ, ἢ σοί. σύνοιδε δὲ καὶ τάδε, τίνι χαλεπάμμον ἐλπίσεις ἂν μείζονων τυχεῖν ἢ τούτῳ; τίνι σ' ἂν βοηθήσας ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντιπάλοις; τίνα σ' ὅμοιον μὴ φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἁπάντων κόλπιον προμηκῆ ἢ τὸν ἀδελφόν; μήτε τοι, ὦ Καμβύση, " πρώτῳ ὄντι ἀδελφοῦ παρ' ἀδελφῷ, οὐδὲ γρ. πρωτεύοντι φθόνον παρὰ τῶν ἄλλων ἐφιεῖσθαι. ἀλλὰ ὥσθ' ὑπὸ τῶν πατέρων, οὕτω παῖδες ἁμῶς ἀλλήλοις, εἴ τινα καὶ δεῖ ἁμαρτεῖν μέλλοντας ὑμῖν. οὐ γὰρ δήπου γε τό γε σαφῶς δεκεῖτε εἰδέναι, ὡς οὐδὲν "ἴσον μοι ἐγὼ γε εἶμι ἔτι ἐπιθεὶς ἀνθρωπίνῳ βίῳ τελοῦντι σῶ, οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τῶν γε ἐμοὶ ψυχῶν ἐωρᾶτε, ἀλλ' οἷς διεπορεύθην, τούτοις αὐτῶν ὡς ἔσαν καλεφωρᾶτε, πρὸς δὲ τὸ ἄδικον πάντων ψυχὰς οὔπω καλεκοπάσθη

οἵας

οἵους μὲ φόβους τοῖς μιαιφόνοις ἐμβάλλουσιν, οἵους δὲ πολεμοῦντας
τοῖς ἀνοσίοις ἐπιπέμπουσι; τοῖς δὲ φιλοῦσι τοὺς πόνους ἀμείνους
γρ. ἀνδίνητ' ἔτι ἂν " δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἱ ψυχαὶ κύειν ἤσαν; οὗτοι
ἔγωγε, ὦ παῖδες, οὐδὲ ἕν πώποτε ἐπεῖδον, ὡς ἡ ψυχὴ ἕως μὲν
ἂν ἐν ἁγνῷ σώματι ᾖ, ζῇ· ὅταν δὲ τούτῳ ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν.
ὁρῶ γὰρ ὅτι καὶ τὸ ἁγνὸν σῶμα πολὺ ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρόνον ᾖ ἡ ψυ-
χὴ, ζῶντα παρέχεται. οὐδέ γε ὅπως ἄφρων ἔσται ἡ ψυχὴ ἐπιδὰν
ἐν ἄφρονι σώματι δίκην δῶσιν, οὐδὲ τοῦτο πέπυσμαι. ἀλλ'
ὅταν ἄκρατον καὶ καθαρὸν ὁ νοῦς σύγκελθῇ, τότε καὶ φρο-
νιμώτατον εἰκὸς αὐτὸν εἶναι. Ἀφελυσμένην δ' ἀνθρώπου, δῆλά ἐστιν ἐ-
κάστου ἀποδώσουσα τὸ ὁμόφυλον, τελεωτάτης ψυχῆς. αὖτη δὲ μόνη
οὔτε παρόντα οὔτε ἀπόντα ὁρᾷ τινα. συνοπάζειν δ', ἔφη, ὁπόταν ἐγκύ-
πτειν μὲν τῷ ἀνθρωπίνῳ δυνάτον οὐδέν ἐστιν ὑπνῳ. ἡ δὲ ἀνθρώπου
ψυχὴ τότε δήπου θειοτάτη καὶ φρονιμωτάτη, καὶ τότε τι καὶ μελλόντων
προορᾷ. τότε γὰρ, ὡς ἔοικε, μάλιστα ἐλεύθερον. εἰ μὲν οὖν
οὕτως ἔχει ταῦτα, ὥσπερ ἐγὼ οἶμαι, καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ἀπολείπει τὸ
σῶμα, καὶ τῶν ἐμῶν ψυχῶν κατηγορεῖτε μὴ ποιεῖτε ἃ ἐγὼ δέομαι·
εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι συναπονή-
σκει, ἀλλὰ θεούς γε τοὺς ἀεὶ ὄντας, καὶ πάντ' ἐφορῶντας, καὶ πάντα
δυναμένους, οἵ καὶ τὸν τῶν ὅλων τὸν δὲ παῖξιν συνέχουσιν ἀκάμα-
γρ. ἀκήρατον καὶ ἀναμάρτητον, καὶ τοῦ καλοῦ καὶ μεγάλου ἀδι-
κήτους, τούτους φοβοῦμαι μήτε ἀσεβεῖς μηδὲν, μηδὲ ἀνόσιον, μήτε
ποιήσωμεν, μήτε βουλεύσωμεν. μὴ μόνον θεοὺς, καὶ ἀνθρώπων τὸν πάν-
γρ. πάνυ φιλ. τα τὸν ἀεὶ ἐπιγιγνόμενον αἰδεῖσθαι. οὐ γὰρ ἂν σκότῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ
λάθοιεν πράττοντας, ἀλλ' ἐμφανῆ πᾶσιν ἀνάγκη ἀεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα
ἔργα. ἀλλὰ μὴ καθαρὰ καὶ ἄξια τῶν ἀδίκων φαίνηται, δίωκτοι
ὑμᾶς ἂν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀναδείξει. εἰ δέ τις ἀλλήλους ἀδικοῦντα
φρονεῖν, ἂν πάντων ἀνθρώπων τὸ ἀξιόπιστοι εἶναι λαθεῖν. οὐ-
δεὶς γὰρ ἂν ἔτι πιστεύσαι δίκαιά ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ φθέγγοισθε,
ἰδὼν ἀδικοῦντας " τὸν μάλιστα φίλα φρονοῦντα. εἰ μὲν οὖν ἐγὼ
ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω οἷς χρὴ πρὸς ἀλλήλους εἶναι· εἰ δὲ μὴ, καὶ
παρὰ τῶν προγεγενημένων μανθάνετε. αὖτη γὰρ ἀρίστη διδασκα-
λία. οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ ἀφελεσθαι φίλοι μὲν γενεῖς πᾶσι, φίλοι δὲ
γρ. ἐν ἀντίᾳ ἀδελφοῖς· ἤδη δέ τινες τούτων καὶ " ἐναντία ἀλλήλοις ἐπεφέξαν.

ὁ πατὴ-

" ὁποτέροις ἂν οἰῶ αἰσθάνεσθε τὰ πράγματα σωτηρίᾳ, τού- γρ. ἀπόλεσε
τοις δὴ αἱρεῖσθαι ὀρθῶς ἂν βεβουλεῦσθε. καὶ τοῦτον μὲν ἴσως ἤδη ἄλις. τὸ
δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε
μήτε ἐν ἀργύρῳ, μηδὲ ἐν ἄλλῳ μηδενί, ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχιστα
ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μακαριώτερον ἢ γῇ μιχθῆναι, ἀφ' πάντα
μὲν τὰ καλὰ, πάντα δὲ πρόσφατα φύεται τε καὶ τρέφεται; ἐγὼ δὲ ἄλλως
φιλάνθρωπος ἐγκρύπτομαι, καὶ νῦν ἤδεως ἂν μοι δοκῶ κοινωνῆσαι τῆς
συμφορᾶς τούτου ἀνθρώπου. ἀλλὰ γὰρ ἤδη, ἔφη, σκληρόν μοι φαίνε-
ται ἡ ψυχὴ ὀφθῆναι, ὡς ἔοικε, πᾶσιν ἄρχεται ἀπολιποῦσα. εἶπε
οὖν ὑμῶν ἡ δεξιὰς βούλεται τῆς ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὅμμα τὸμὸν
ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω. ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψω-
μαι, αὐτοῦμαι ὑμῶς, ὦ παῖδες, μηδεὶς ἔτ' ἀνθρώπων τοὐμὸν σῶ-
μα ἰδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς. Πέρσας μὲν τοι πάντας καὶ τοὺς
συμμάχους, ἐπὶ τὸ μνῆμα τοὐμὸν παρακαλεῖτε, σωτηρησομένους
ἐμοὶ, ὅπερ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἐσομένῳ, ὡς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν πα-
θεῖν, μήτε ἰὼν μὴ ᾖ θείᾳ γνώμῃ, μήτε ἰὼν μηδὲν ἐπ' ὦ. ὁπόσοι
δ' ἂν ἕλθωσι, τούτους εὖ ποιήσωμεν, ὁπόσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι
νομίζεται, ἀποπέμπειν. καὶ τοῦτο, ἔφη, μέμνησθέ μοι τελοῦντες
τοὺς φίλους " εὐεργετοῦντες, καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε κο- γρ. εὖ ποιεῖν
λάζειν. καὶ χαίρειν, ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλειν ὡς τες
παρ' ἐμοῦ καὶ πάντες ἢ οἱ παρόντες καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι, χαίρειν.
ταῦτ' εἰπὼν, καὶ πάντας δεξιωσάμενος, συνεκαλύψατο, καὶ οὕ-
τως ἐτελεύτησεν.

48. "Ὅλη μὲν δὴ" καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ὑπὸ τὴν Ἀσίαν ἡ ὑπὸ Κύ- 48
ρου βασιλεία ἐγένετο, αὕτη ἐστὶ μαρτυρεῖ, ἀφ' ἧς μὲν ἔθος ἐστὶ γρ. ἀρίστη
τῇ ἐρυθρᾷ θαλάττῃ· ἔθος ἄρκτου ἢ, τοῦ Εὐξείνου " πόντου· ἔθος γρ. ποιοῦσι
ἑσπέρας ἢ Κύπρος καὶ Αἰγύπτιοι· ἔθος μεσημβρίας ἢ, Αἰθιοπία. τίδι ἢ ἐλ-
τοσαύτη ἢ χθονὸς μοῖρα ὑπὸ μιᾷ γνώμῃ ὑπὸ Κύρου συνεστράτο. καὶ οἰκεῖός λησπόντῳ
τε τοὺς ὑφ' ἑαυτοῦ ὥστε ἑαυτῷ παῖδας ἐποίησε τε καὶ ἐτρέφησεν,
οἵτε ἀρχόμενοι Κύρου ὡς πατρὸς εὐέβουλο. ἐπεὶ μέντοι Κύρου
ἐτελεύτησεν, εὐθὺς μὲν " αὐτοὶ οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθὺς δὲ πό- γρ. αὐτὰ
λεις καὶ ἔθνη ἀφίσταντο, πάντα δὴ ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο. ὡς δ'
ἀληθῆ λέγω, ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῆ θείαν. οἶδα γὰρ ὅτι πάντων
μὲν βασιλεύς, καὶ οἱ υἱεῖς αὐτῷ, καὶ τοῖς παρ' ἐκείνου πεποιημένοις
εἴτε

εἴτε ὅρκῳ ὁμόσαιεν, ἡμπέδων, εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἐβεβαίων. εἰ δ' μὴ τοιοῦτοι ἦσαν, καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον, οὐσῶν ἂν εἰς αὐτοῖς ἐπίσευεν, ὥσπερ οὐδὲ νῦν πιστεύει οὐδὲ εἰς ἔπ, ἐπεὶ ἔγνωσαν ἡ ἀσέβεια αὐτῶν· οὕτως οὐδὲ τότε ἐπίστευσεν ἂν οἱ τὸ σὺν Κύρῳ ἀναβάντων στρατηγοί. νῦν δὲ δὴ τῇ σθόδρα αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες, ἐνεχείρησαν ἑαυτοὺς, καὶ ἀναχθέντες σὺς βασιλέα, ἀπέμηχσαν τὰς κεφαλάς. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων Βαρ-

γρ. πολλοὶ δὲ καὶ τάδε

βάρων ἄλλοι ἄλλως πίστεσιν ἐξαπατηθέντες ἀπώλοντο. " πολλοὶ δὲ καὶ τῶνδε χείρονες νῦν εἰσι. σθόδρα μὲν γὰρ εἴτις ἢ ἀμαθυνθυμόσε σὺς βασιλέως, ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑπεχείρωσεν ποιήσειν, ἢ ἄλλο τι κρεῖττον ἢ ἀμεινον αὐτῷ ἀμαθρέξειεν, οὗτοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι.

γρ. νῦν δὲ ἄν' τησι, ὥσπερ Μιθραδάτης ὁ πατίσκα 'Αριοβαρζάνου σρεσβὺς, καὶ ὥσπερ Λεσμ.

νῦν δὲ καὶ λύσις, ὥσπερ Λεομίθρης, τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους σαρὰ τῷ Αἰγυπτίῳ ἐγκαταλιπὼν, καὶ τοὺς μεγίσους ὅρκους σαραβὰς, βασιλεῖ δίξῃ σύμφορον ποιήσαι, οὗτοί εἰσιν οἱ τῆς μικίσης τιμῆς μεμισθωμένοι. τοῦτο σὺν ὁρῶσιες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις, ἐπὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἄδικον τετραμμένοι εἰσίν. ὥσσοι γὰρ ἂν οἱ σρῶτοι ὦσι,

γρ. ὡς ἐπὶ τὸ σολὺ

τοιοῦτοι καὶ οἱ ὕσ' αὐτοὺς " ἐπιφολὺ γίγνονται. ἀμεμισθωμένοι δὲ νῦν, ἢ σθόδρα, τοῦτ' μεμίλωκα.

49 49. Εἰς μὲν χρήματα τῆς ἀδικωτέρας. οὐ γὰρ μόνον τοὺς σολλὰ ἠμφεσηκότας, ἀλλὰ ἤδη τοὺς οὐδὲν ἠδικηκότας συλλαμβάνοντες, ἀναγκάζουσι σὸς οὐδὲν δίκαιον χρήματα ἀποτίνειν. ὥστε οὐδὲν ἧσσον οἱ σολλὰ ἔχοντες δοκοῦσιν ἢ σολλὰ ἠδικηκότων φοβοῦσθαι. καὶ εἰς χεῖρας οὐσὶ οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἰέναι, οὐδὲ μεθορίζεσθαι εἰς βασιλικὴν σρατείαν βαρροῦσι. τοιαραῦτα ὅσις ἂν σολεμῇ αὐτοῖς, σᾶσιν ἔξεσιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνευ μάχης, ὅσας ἂν βούλωνται, ἀφ' τῶν ἐκείνων σερὶ μὲν θεοὺς ἀσέβειαν, σερὶ δὲ ἀνθρώσους ἀδικίαν. αἱ μὲν δὴ γνῶμαι σαῦτα τῷ σαντὶ χείρους νῦν ἢ τὸ σαλαιὸν αὐτῶν.

50 50. Ὡς δ' οὐδὲ τῶν σωμάτων ἐσιμέλουντο ὥσπερ σρόσθεν, νῦν ἂν ἔτι διηγήσομαι. νόμιμον γὰρ δὴ ἦν αὐτοῖς, μήτε σλύνειν, μήτε ἀσημύτεσθαι. δῆλον δ', ὅτι σαῦτα οὐ ξὺν τῷ σώματι ὑγροῦ φηθόμενοι ἐνόμισαν, ἀλλὰ βελόμενοι ἀφ' σόνων καὶ ἱδρῶτος τὸ σῶμα σρεσθῦσαι. νῦν δὲ τὸ μὲ σλύνειν, μηδὲ ἀσημύτεσθαι, ἔσ' ἀφ-

μῶν

μῦσι· τὸ δὲ "πονεῖν οὐδαμοῦ ἐπιτηδεύεται. καὶ μὴν πρὸς τοῦτο γε πονεῖν
μὲν αὐτοῖς μουσικὴν νόμιμον, ὅπως ὅλῃ τῇ ἡμέρᾳ χαίρωσι καὶ εἰς τὰς
πράξεις, καὶ εἰς τὸ "ἀσπονεῖς. νῦν γε μὲν τὸ μὴ μουσιτεῖν ἐπ
ἀσθμῦσι, ἀρχόμενοι δὲ σίτου μὲν καὶ οἱ παιδαγωγοὶ ἀναστάντες,
μέχρι τούτου ἐσθίοντες καὶ πίνοντες ἀσθένουσιν, ἔστε καὶ οἱ ὀψι-
αίτατα κοιμώμενοι.

51. Ἦν δὲ αὐτοῖς νόμιμον, μηδὲ παροψίδας εἰσφέρειν εἰς 51
τὰ συμπόσια, δηλονότι νομίζοντες τὸ μὴ ὑπερπίνειν ἧττον ἂν καὶ
σώφρασι καὶ γνώμας σφάλλειν. νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρειν ἐπ ἂν ἀσθ-
μῦσι, πολὺν δὲ πίνουσιν, ὥστε ἀντὶ δὲ εἰσφέρειν αὐτοῖς ἀναφέρειν δεῖπν-
δεῖν μηκέτι δυνάμενοι ὀρθὰ μένοι ἐξιέναι.

52. Ἀλλὰ μὲν καὶ κεῖνο μὲν αὐτοῖς ἐπιτήδειον, τὸ μετρίως 52
πορεύεσθαι μήτε ἐσθίειν, μήτε πίνειν, μήτε τῷ ἀσθ ταῦτα ἀναγ-
καίων μηδὲν ποιοῦσι φανερὰς εἶναι· νῦν δ' ἂν τὸ μὲν τούτων ἀπέ-
χεσθαι ἐπ ἀσθμῦσι, τὰς μὲν τοῦ πορείας οὕτω βραχείας ποιοῦσι, ὡς
μηδ' ἂν ἐπ θαυμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων.

53. Ἀλλὰ μὲν καὶ ἐπὶ θήραν πρὸς μὲν τοσαύτας ἐξόδους, 53
ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις "γυμνάσια τὰς θήρας· ἐπεὶ δὲ Ἀρ- γρ. εἰς γυμ-
παξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἥττους δὲ οἷοί τε ἐγένοντο, σοφι- ναια
πρὸς ὁμοίως "τε αὐτοὶ ἐξέπεσον, οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξῆγεν ἐπὶ τὰς θήρας·
ἀλλὰ καὶ οἵπερ φιλόπονοι μάλιστα καὶ σὺν τοῖς θεοῖς αὐτοὺς ἐπ-
πεῦσιν ἄριστα θηρᾶσιν, φθονοῦσι τοῖς αὐτοῖς δῆλοι ἦσαν, καὶ ὡς βελτί-
ονας αὐτῶν ἐμίσουν. ἀλλά τοι καὶ τοὺς παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι ἐπὶ
τῇδε θήρᾳ ἐπ ἀσθμῦσι· τὸ μέντοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ με-
λετᾶν ἀπέσβηκε, ἀσθ τὸ μὴ "εἶναι ὅπως ἂν ἀποφαίνωμοι εὐδο- βρ. εἶναι
κιμοῦσιν.

54. Καὶ ὅπερ γε οἱ παῖδες ἀκούοντες οἷς πρόσθεν ὡς δίκας 54
δικαίως "δικαζόμενοι, ἐδόκουν μανθάνειν δικαιότερα, καὶ τοῦτο γρ. δικαζο-
παυόμενοι ἀνέρρηγε· σαφῶς δὲ ὁρῶσι νικῶντας ὁπότεροι ἂν μένας
"πλείω ἀσθῶσιν. ἀλλὰ καὶ τὰ φυόμενα ἐκ τῆς γῆς ὡς δυνάμεις γρ. πλείους
οἱ παῖδες πρόσθεν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῷντο, τὰ δὲ διδωσιν.
βλαβερῶν ἀπέχοιντο· νῦν δὲ ἐοίκασι τοῦτα διδασκόμενοις, ὅπως
ὅπλεῖσθε καὶ κτήσεσθε. οὐδαμοῦ γὰρ πλείους, ἢ ἐκεῖ, ἔστε ἀποθνήσκε-
σιν, οὔτε ἀσθενέστεροι ὑπὸ φαρμάκων.

55. Ἀλλὰ

55 55. Ἀλλὰ μὴν καὶ θρυπτικώτερον πολὺ νῦν, ἢ ἐπὶ Κύρου, εἰσί. τότε μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ ὁπλῇ τῶν Περσῶν παιδεία καὶ ἐγκράτεια ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἁβρότητι· νῦν δὲ τὴν μὲν τῶν Περσῶν καρτερίαν ἀπεπέμψαντο ἀποδεδυκότες, τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν ἀμπέχονται. σαφηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν διάνοιαν αὐτῶν. ἐκείνοις γὰρ μὲν ἐλίπ γὰρ πᾶσιν ἦν μὲν τοῖς εὐνὰς οὐ μόνον ἀρκεῖ μαλακὰς ὑποστρώννυτας ἐν. ἀλλ' ἤδη καὶ τοῖς κλινῶν τοὺς πόδας ἐπὶ βαπίδων τιθέασιν, ὅ-γρ. δαπίδων πως μὴ ἀνίσεσιν τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπείκωσιν αἱ βαπίδες. καὶ γρ. δαπίδες. μὴν τὰ στρώματα ἐπὶ τοσόνδε ζωσι, ὅσα τε σφόδρα εὑρηθῇ, οὐδὲν αὐτῶν ἀφήρηται, ἀλλά τε ἀεὶ καινὰ ἐπιμηχανῶνται. καὶ ὄψα γε ὡσαύτως. καὶ γὰρ καινοποιηθῆς ἀμφοτέρων τούτων πέπτωται. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῇ χλαμύδι οὐ μόνον κεφαλὴν, καὶ σῶμα, καὶ πόδας ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄκρασι τῆς χερσὶ χειρίδας δασείας καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν. ἐν γε μὴν τῇ θέρει σὺν ἀρκούσιν αὐτοῖς οὔθ' αἱ τῶν δένδρων, οὔθ' αἱ τῶν πετεῶν σκιαὶ, ἀλλ' γρ. σκιάδας ἐν τούτοις ἑτέρας σκιὰς ἄνδρασι μηχανώμενοι αὐτοῖς παρεσῶσι. καὶ μὴν ὑπόμματα ἴσμεν ὡς πολὺ ἔχουσι, τούτῳ καλλωπίζονται· ἴσμεν δὲ ἐξ ἀδίκου φανερῶς ἡ μεμηχανημένα, οὐδὲν τούτου αἰσχύνονται. πολὺ γὰρ πλέονται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρδεια.

56 56. Ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς, μὴ ὁρᾶν πρὸ τοῦ πορευομένους, ἀλλ' ἄνω ἀνὰ τὸν ἔνεκα, ἢ ὡς ἐπισκωπτόμενοι γίγνεσθαι· νῦν δὲ καὶ πολὺ πλείω ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἵππων ἢ ἐπὶ τῶν γρ. ἱππικῆς ἐν. οὐ γὰρ τῶν ἱππικείας οὔτως, ὥσπερ ἐν μαλακῶς καθῆσθαι, ἐπιμέλονται. ὧν γε μὲν πολεμικὰ πῶς ἂν εἰκότως νῦν τοῖς παιν χείρους ἢ πρόσθεν εἰσίν; οἷς μὲν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἐπιχώριον, οἶμαι, ὑπῆρχε τοὺς μὲν τῶν ὑπὸ ἔχοντας, ἀπὸ ταύτης ἱππόθεν παρέχεσθαι, οἱ δὲ καὶ ἐσκευάζοντο· τοὺς δὲ φυγόντας ἢ θέλοι σκευάζεσθαι πρὸς τῆς χώρας, μισθοφόρους εἶναι. νῦν δὲ τοὺς τε θυρωροὺς, καὶ τοὺς σιτοποιοὺς, καὶ τοὺς ὀψοποιοὺς, καὶ οἰνοχόους, καὶ λυτροχόους, καὶ παραμυθίους, καὶ ἀναργυρώσας, καὶ γρ. κομμα- καπηλεμιζόντας, καὶ ἀνιστάντας, καὶ τοὺς κομμηνίας, οἱ ὑπὸ χρέ- λίας, καὶ κομμι- ωσί τε καὶ ἐνέλαβον αὐτοὺς, καὶ ἅμα ἡγεμόνας· τούτους λίας πάντας ἱππέας οἱ δυνάμενοι ποιοῦσιν, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐ-

τοῖς.

τῖς. πληθω μὲ οὖν καὶ ἐκ τούτων φαίνεται· οὐ μᾶλλον ὀφελός
μοὺδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον. δηλοῖ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα. κ᾽
τῶν χώρων δ᾽ αὐτῶν "μᾶσιν οἱ πολέμιοι ἢ οἱ φίλοι ἀναστρέφον γρ. βάσθον
ται δ᾽ καὶ ὁ Κῦρος μὲ ἀκροβολίζεσθαι ἀπέπαυσας, ὑπεραίσας δὲ
καὶ αὐτὸς καὶ ἵππους, καὶ ἐν πολλὸν ἐκάστῳ δὸς εἰς χεῖρας, ὁμόσε
τῶν μάχῃ ἐποιεῖτο· νῦν δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἔτι, οὔτ᾽ εἰς χεῖ-
ρας συνιόντες μάχονται.

57. Καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσι μὲν λόγχας, καὶ κοπίδας, καὶ σαγάρεις, 57
ὥσπερ ἐπὶ Κύρου, τῶν μάχῃ ποιησόμενοι· εἰς χεῖρας δὲ ἴεναι οὐδ᾽
οὕτω εἰθέλουσιν. οὐδὲ γε τῖς ἁρπαγηφόρους ἅρμασιν ἔτι χρῶνται, γρ. ἐφ᾽ ὧν
"ἐφ᾽ ᾧ Κῦρος αὐτὰ ἐποιήσατο. ὁ μὲν γὰρ, πιμᾶς αὐξήσας τοὺς ἱππέας, καὶ
ἱππόχους, καὶ ἀγαθοὺς ποιήσας, εἶχε τοὺς εἰς ὅπλα ἐμβαλοῦντας·
οἱ δὲ νῦν ἀδὲ γιγνώσκοντες τὰς ἐπὶ τῖς ἅρμασιν, οἷον δ᾽ Ὀφίσιν ὀ-
μοίους τὰς ἀνασκήτους τοῖς ἠσκηκόσιν ἔσεσθαι. οἱ δ᾽ ὁρμῶσι μὲν, πρὶν
δ᾽ ἂν τοῖς πολεμίοις εἶναι, οἱ μὲν ἐκόντες ἐκπίπτουσιν, οἱ δ᾽ ἐξάλ-
λονται· ὥστε ἄνδρ᾽ ἱππόχων γιγνόμενα τὰ ζεύγη πολλάκις πολεί-
μοις τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολεμίους ποιεῖ. ἐπεὶ μᾶλλόν γε αὖ τοῖς γι-
γνώσκουσιν, οἷα Ὀφίσι τὰ πολεμικὰ ὑπάρχει, ὑφίεν δ᾽, καὶ οὐ-
δεὶς ἔτ᾽ ἄνδρ᾽ ἔτι Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίστα δ᾽, "οὔτε ὅπου ἀλ- γρ. ὅτι ἂν
λήλοις πολεμῶσιν, οὔτε ὅταν οἱ Ἕλληνες αὖ τῖς ἄνω περατοῦνται, πόλις.
ἀλλὰ καὶ ὧδε τούτους ἐγνώκασι μεθ᾽ Ἑλλήνων τὰς πολέμους ποι-
εῖσθαι.

58. Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι ὥσπερ ὑπεθέμην" ἀπέρχεσθαι μοι. φη- 58
μὶ γὰρ Πέρσας, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, καὶ ἀσεβεστέρους πρὸς θεοὺς, καὶ γρ. ἀπεχάσ-
ἀνοσιωτέρους πρὸς συγγενεῖς, καὶ "ἀδικωτέρους πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ γρ. ἀναμει-
ἀναισθητοτέρους τὰ εἰς τὸ πολεμεῖν νῦν, ἢ πρόσθεν, ἀποδεδεῖχθαι. τέρους.
εἰ δέ τις πάνυπα ἐμοὶ γιγνώσκει, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν, εὑ-
ρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

ΤΕΛΟΣ.

Ἔλεγχος τῆς ἐν τοῖς τοῦ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ἡ βιβλίοις περὶ Κύρου Παιδείας

κατεγνωσμένων.

Ἀβραδάτᾳ δ' Σεσίᾳ γυνὴ ἐάλω
σὺν τῷ τ' Ἀσσυ-
ρίων στρατοπέδῳ
113

Τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Πανθείας
πρὸς αὖτ' ἀνάξιος ξύξις 153

τῶν Κύρῳ ὑπὲρ τ' εὐεργεσιῶν
τῶν εἰς αὐτὸν χάριν ἀποδίδωσι
154

Τῶν ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς ἄρχων
καθίσταται 165

Πολεμικὸς αὐτῷ κόσμος 167

Τελευταία μὲν τῆς γυναικὸς
αὐτοῦ ὁμιλία 167

Τοῖς Αἰγυπτίοις ἐμβάλλει, καὶ
ἀπόλλυσι 175

Ἐνταφιασμὸς αὐτοῦ 183

Ἀγαθὰ μὴ λαβεῖν οὐχ οὕτω
χαλεπόν, ὥσπερ τ' λαβόντα
στρεβλῶσαι λυπηρόν 197

Ἀγαθοὶ ἀμελεῖας δικαιοῦντες,
ἄδυμοι, πονηροὶ δ' ὑβριστό-
τεροι γίγνονται 145

Ἀγαθῶν ἐπιθυμίαι τίνες 108

Ἀγλαϊτάδας πεζάρχος, ἀνὴρ
τ' τρόπον σοφὸς 46

Ἀγνοίᾳ ὁπόσα ἄνθρωποι ἐξα-
μαρτάνουσι, πάντα ἀκούσια
νομίζον 68

Αἰγυπτίων ὁπλισμός 168

Αἰγυπτίων δυσγίκητον κρύτ
175

Αἰγύπτιοι σάζονται 176

Αἰγυπτίων πίστις πρὸς τ' Κροῖ-
σον 176

Ἀλάζονες τίνες 46

Ἀναισχυντία μεγίστη ἐπὶ πάντα
τὰ αἰσχρὰ ἡμερῶν 4

Ἄνδρα ἀγαθὸν χρυσᾶ σὺν ἀρ-
κεῖ, ἀλλ' ἀγαθὸς ὢν ἀμύτε-
λειν 196

Ἄνδρα τάγαθὰ καλῶς φέρον-
τα, ἢ κακὰ, χαλεπώτερον
εὑρεῖν, ἢ ἁμαρ 220

Ἄνδρ σωφρονούντων οὐδ' ἄκρης
ἀριστῆς ἥδιόν ἐστιν ὄφελος 64

Ἀνθρώπου ἔπαινος 217

Ἄνθρωπον πολλὰ τεχνάμενον, ἀδωλώβλητον πάντα καλῶς ποιεῖν 206
Ἄνθρωπος ἐπ' οὐδένας μᾶλλον σωφίζεται, ἢ ἐπὶ τοὺς ἐπιχειροῦντας αὐτῶν ἄρχειν 2
Μᾶλλον τὸ ἀναιδῶν τοὺς αἰδημόνας αἰδοῦσθαι 202
Στιλπνόμενοι ἐπιθυμίας Ἀφροδίτης, ἠρεμέστεροι γίγνονται 194
Αὐτῶν ἄρχειν οὐχ ἁδωατὸν οὔτε χαλεπὸν, ὅπου ἂν τις ἐπίσταμένως πορεύηται 2
Ἀπομύτισας 7
Ἀποπλύνειν 7
Ἀρώσας ὁ Μῆδος σὺν παισὶ τοῦ Κύρου 113
Φύλαξ τῆς γυναικὸς Σισίδος 114
Κρήτων τοῦ Ἕλληνος 151
Ἐλέγχεται μὲν τὸ ἡσσᾶσθαι τοῦ Ἕλληνος, καὶ ἀπιέναι τῆς πολεμίων ἐλευθέρας 151
Αὖθις ἀπὸ τῶν πολεμίων ἐπὶ τὸν Κῦρον ἐπάνοδος 164
Ἀνδρομέδης ὁ Μήδων στρατηγὸς, ἔστι ἄκρας τι Ἀνδρομέδης λέγεται 129
Ἀριστῆς μηδὲν κεφαλεώτερον 172
Ἀρέσαι Καππαδόκαν βασιλεῖ συμμαχοῦ τοῦ Ἀσσυρίων 38
Ἁρμάτων χρῆσις τι ἀπηρέφης 150
Ἅρματα δρεπανηφόρα οἷα 154
Ἁρμάτων ἐπέβαινε Κυαξάρει συμμαχοῦ, καὶ ὑπήκοος 59
Νῦν δὲ αὐτοῦ καταφρονεῖ, ὅτι ἀκούει πολεμίως πρὸς αὐτὸν ἀνίστασθαι, καὶ πῶς ἀνυποπόστως 57
Ἁρπάζοντος σφαλητὸς 129
Κύρου συγχύσεις 147
Ἁρπάσας σατράπης πίμπεται εἰς Καππαδοκίαν 228
Ἁρπάκαμαν (ὅπερ ἄλλως τι Ἁρπάγας λέγεται) μεγάλης Φρυγίας ἄρχων, Ἀσσυρίων συμμαχοῦ 37
Ἁρπάγας σατράπης πίμπεται εἰς μεγάλην Φρυγίαν 232
Ἁρπεξέρξης, ὁ κληθεὶς μέγας βασιλεὺς, ἥττων τοῦ Κύρου 237
Ἀρχῆς Κύρου ὄρος 230
Ἄρχοντα τὸ ἀρχομένων οὐ δεῖ πονηρότερον εἶναι 198
Ἀρχομένοις χαλεπαίνειν μέγα ἁμάρτημα 141
Ἄρχων ἀγαθὸς βλέπων νόμου ἀνθρώπους 142
Οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ 198

Ἀσιατι-

Ἀσιατικῶν ἠθῶν κ᾽ τ᾽ πολεμων 99
Ἄσκησις μέχρι τ᾽ ἰσρῶπαθῶς ἡ συμφέρη 43
Ἀστυάγεοι κ᾽ Μῆδοι μεγάλοι 17
Αὐτῶν βασιλέως δύναμις, κ᾽ βουλὴ ξ᾽ πολεμῆσαι πρὸς τὺς Πέρσας κ᾽ Μήδες 21
Τούτε σρατήγημα 17
Αὐτῶν ὁ Κῦρος τρία φρέλα εἵλετο 139
Βασιλέως αὐτῶν πολεμικὴ δύναμις 156
Οἱ χρεῶ ἐπὶ Λυδίας μ᾽ τῶν χλημάτων αὐτοῦ 150
Ἀσεῖοι τίνες 150
Ἀσυάλης οἰνοχόος Σάκας 9
Ἀναπέμπει τ᾽ Κῦρον πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ 20
Αὖ ζήνελος 21
Ἀχαλασία ἐπὶ ἀναιχωτία 4

Β.

Βαβυλὼν λαμβάνει 21
Αὐτῆς βασιλεὺς σφάττει 190
Βαβυλωνίων χώρα ἀλεφὴ 230
Βασιλέως ἀγαθὸς κ᾽ νομέως ἀγαθοῦ παραβολὴ σία ἔργα 207
Βίον ἄπρακτον διαπελᾶν. Βραχυλογία 171

Γ.

Γαδάτας 126
Ἀφίσησι πρὸς τ᾽ Κῦρον 126
Καλῶς αὐτῷ ὁ Κῦρος ὑπαρχεῖται 127
Τρέπει ἀπ᾽ Ἀστυάγεος εἰς φυγὴν 131
Τῷ Κύρῳ δῶρα πολλὰ ἄγει κ᾽ φέρει 188
Γάμος ὡραῖος 111
Γνώμη 47
Γωβρύας Ἀστυάγος ἀνὴρ πρωτεύων ἀφίσησι πρὸς τ᾽ Κῦρον 110
Αὐτὸς κ᾽ Γαδάτας δίκλω λαμβάνουσι τὸν βασιλέως Ἀστυάγεως πολλὰ αὐτοῖς ἀδικήσαντος 189
Τὴν θυγατέρα αὐτοῦ συνίδωσι τῷ Ὑστάσπα 221

Δ.

Δαπάνας Καδουσίους σρατηγὸς 129
Ἀπ᾽ Ἀστυάγεος ἀποκλίνεται 132
Δελφικὸν χρηστήριον πρὸς τὸν Κροῖσον 179
Διδάσκαλος ἀδεὴς κρείττων τ᾽ ἀνάγκης 51

Δικαιοσύνης διδασκαλεῖον 6, 7
Δύσκολοι οὐ ἄπασι 44

Ε.

Ἔγκρατὴς ζωτρὸς καὶ πο-
τοῦ 4
Ἐλευθερίας καὶ εὐδαιμονίας
ὄργανα τίνα 196
Ἔπαινος πόνε, καὶ τὸ ῥᾳδι-
ουργίας ψόγος 197
Ἐπισάτης βελτίων, καὶ θερώτε-
ρον τὸ νόμιμον προτίθεται.
χείρων φαυλότερον 199
Ἐρᾶν ἐλευθέρου 114
Ἔρημος τῶν ὁδῶν πεζεικαίδε-
κα ἡμέρας ἡμερῶν, δι' ὧν ὁ
Κῦρος χαλεπῶς μὸλ εἰς τὸν
Συρίαν ἀφίκετο 159
Ἔρως περῶν ἄμαχον, 152
Ἔρως φύσις 114
Ἔρως παύσεται ὅταν τις βύ-
λεται, ἀδυνάτον 115
Ἐράτησις εὐδαιμία ψεύδες
δεῖται 219
Εὐδαιμονίσειεν τις 209
Εὐνεύχων οὐ τῇ τῶν διαφθορᾷ πίστις 194
Ἐφιδῶν χιλικία μόλισι φυ-
λακῆς δεῖται 4

Η.

Ἡδονὴ φιλεῖται παρὰ Πέρ-
σαις καὶ Μήδοις 29

Θ.

Θεὸς μὴ ζέλυσιν ἐαυτῶν
πειρατεύειν σκοπεῖν τί-
γαθὸν, τούτοις ἄλλως ἐπιτε-
λῆσαι δίδωσι 76
Τοὺς ἀπιστοῦντας φιλεῖ 179
Θεοὺς ἡσσᾶσθαι ἔρωτος 151
Θήκης ἀπογραφὴ 4
Θήκη ἀλιθεστάτη μελίτη πρὸς
τὸν πόλεμον 5
Θυβάρρα κάπηλος Συρίας 156

I.

Ἰνδῶν βασιλεὺς πρὸς Κῦρον
πρέσβεις πέμπει 155
Ἱππεύειν ἐν Περσαις χαλεπὸν,
ἀλλὰ τῶν αὐτῶν χώρων ἐθι-
σθῆναι οὖσαν 7
Ἵπποι σκληρόμυλοι 194
Μισθὸς τῶν κρεμνῶν οὐ κρινου-
σι 177
Ἱπποκένταυροι 100
Ἴσον κρεῖττον εἰσπρᾶξαι, καὶ ἔπυ-
θον ἀπέδοσαν 115

K.

Καδούσιοι 127
Καδουσίων ἄρχων ἀπο-
κλείεται 133
Καδουσίων κρείττων ἄρχων 135

Καδυσίη παιωνία ἐπὶ τοὺς στασιάζοντας Κάρας 183
Καμβύσεω παραίνησις Ἀστυάγεϊ ἐπὶ τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ, ὅπως ἤδη μαχητέον ἐστὶν ἐπὶ τοὺς πολεμίους 81
Καλὸν οὐδὲν μάχεσθαι ὅτε μὴ εἰς ἐλευθερίαν κρημνοδοκῶσι 61
Καλὸν ἐλεύθερον εἶναι καὶ τοῖς παισὶν ἐλευθερίαν καταλιπεῖν 62
Καρδοῦχοι ἁρμαμαξῶν γυναῖκας ἀγόντων ἄρχων 166
Καμβύσης Περσῶν βασιλεύς, Κύρου πατὴρ 3
Τὸ γένος εἴχε ἀπὸ τῶν Περσειδῶν 4
Πῶς τὴν αὐτοῦ Κῦρον ἐξέθρεψε 225
Καμβύσης υἱὸς Κύρου 232
Καππαδόκων βασιλεία καὶ τῶν Ἀριαθίων οἱ Ὑρκάνιοι ἀπελείποντο 95
Καρίων πέρι 183
Κρείττων μείζονα οἰκήσεως μείονα ἰδεῖν, ἢ μείων ἀκούσαντος μείζονα ἐνελπίσειν 164
Κροῖσος τῆς Λυδῶν βασιλεύς, τῆς Ἀστυρίων συμμαχίας 21
Ἀνὴρ πολεμικὴ δύναμις 156
Ἡμῶν καὶ τροπαῖα πάντων ἔστι Κύρου πολεμίων ἠρημένα 156
Τὰ τροπαῖα ἔστι Κύρου ἐμβάλλει 174
Ἐπὶ Σαρδίων ἔφυγε 177
Ἀσπασμὸς αὐτῷ πρὸς τὸν Κῦρον ὅπως ἤδη εἰλημμένῳ ἐστὶν 178
Τοῦ Κύρου σύμβουλος 179
Πῶς χρημαποθεὶς ὑπὸ χρησμοῦ Δελφικοῦ 179
Γυνὴ αὐτῷ ἁλοῦσα μοιχευομένη 181
Κυαξάρης υἱὸς Ἀστυάγους, Κύρου μητρὸς καὶ ἀδελφὸς, τῷ τε Μήδων καὶ Σκυθῶν ἄρχειν αὐτὸν ἐκέλευε παραλαβεῖν 21
Ἀνὴρ μεγαλοῦ καὶ βασιλείου τοῦ Ἀστυρίων πόλεμος 19
Ὦμος 101
Κυαξάρης ἰδὼν τὸν Κύρου θρασύτητα τὴν ἑαυτοῦ φαυλότητα ἠθύμησε 140
Κωῖοι ὑπεμνήσθησαν 194
Κῦρος πόσον διήνεγκεν ἄλλων καθ' αὐτὸν βασιλέων 2
Πάντας ἀνθρώπους ἐθελοντὰς αὐτῷ πεποιεῖται 1
Πάντων ἐθνῶν ἦρξεν 2
Τοσαύτην ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν ἰδιώταις, ὥστε πάντας ἑαυτῷ χαρίζεσθαι 2

Πατὴρ

Πολιορκοῦσι Καμβύσης Περσῶν βασιλεὺς 3
Μήτηρ Μανδάνη 3
Τὸ εἶδος κόμης, τῶν ψυχῶν φιλανθρωπότατον 3
Φιλομαθέστατος, καὶ φιλολιμώτατος 3
Ἐν Περσῶν νόμοις ἐπαιδεύθη 3, 7
Προέξεως αὐτοῦ ἀρχὴ 7
Σκώπτει τὸν πάππον Ἀστυάγη μάλα πρεπόντως δεινοπαθοῦντα 8
Πρώτη αὐτοῦ δημηγορία 13
Περὶ δίκης τῶν κρίσεως 11
Πολύλογώτερος 13
Τῆς ἕξεως φησὶν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν, καὶ πῶς αὐτὴν διεπροίξατο 14
Ἀνακαπαυόμενον τὸν Ἀστυάγην πρὸς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ 20
Ἐπιδιορθοῦται αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης φοβούμενος 20
Ἐμηδίσε αὐτοῦ 22
Ἤδη ὁ ἀνδρώων ἡμερῶν μεμύημένος τῆς εἰς τοὺς Μήδους στρατιᾶς στρατηγὸς αἱρεῖται 22
Περὶ τοὺς γονεῖς εὐσεβὴς 23
Τὰ σύμβολα τῶν μετ' ἐκείνου ἄκρως πρὸς ἐκεῖνον καὶ τοὺς αὐτῶν ψυχοὺς ἥκοντα εἰς τὰ πολεμικὰ 41
Φιλοτιμεῖται περὶ τὸ σύμβολον αὐτοῦ κόσμον 56
Δίδωσι τοῖς Χαλδαίοις βελοῦσαν, ἢ πολεμεῖν, ἢ φίλους αὐτοὺς εἶναι 70
Πέμπει ἀγγέλους πρὸς τὸν Ἰνδῶν βασιλέα, αἰτεῖται αὐτὸν χρυσόμαλλα 74
Εὐσέβεια αὐτοῦ 22
Ἀπαντᾷ τοῖς πολεμίοις 77
Ἐξάγει στρατιὰν πρὸς βασιλέα τὸν Ἀστυάγην 75
Ἤδη κύκλωσις εἰς τὸν Βαβυλῶνα 137
Ἀνδρὸς ἰγκλήματα καὶ Κυαξάρους 136
Βουλεύματα αὐτοῦ μὴ Κυαξάρους αἴρεσιν λύσασθαι καὶ στρατεύματος 147
Τὰ ἑαυτοῦ Ἀστυάγην ἀπιστότερα παραπλήσια ὑποζεύξαι 150
Πῶς τὸν φόβον ἐκ τῶν φρενῶν τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ἐξελεῖψαι 157
Κατασκευάζει τὴν στρατιὰν αὐτοῦ εἰς ὁδὸν ἐρήμην πορεύεσθαι ἡμέρας 159
Αὐτὸς μὲν οὖν ἐπὶ τὸν πρὸς τὴν πόλιν ἐφίσταται 143
Παρακλήσεις πρὸς τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ, ὅτε ἤδη πρὸ τῶν ὁμμάτων τὰ πολέμια ἦν 163

Καὶ

Καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς, ἐμβολὴ τῶν
φραπτῶν αὐτοῦ καὶ Κρίσις. 173
Φιλαδραπετης εἰς τοὺς ἀνχμαλώτους 171
Ἐπὶ βάμμα καθίζων δικαιολογεῖτο 191
Φυλακὴ ἐν τῷ χαλκῷ αὐτοῦ εἶδα 193
Ἐπεὶ τὸς Φρύγας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀραβίας ὑπηγάγετο ἐποίησε, μὴ ἰσχυρὸς φραπᾶς εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἀφίκεσθαι καὶ καταπολεμῆσαι αὐτὴν 186
Οἰκονομία αὐτοῦ 199
Θεραπεία ἀμφὶ τὸς θεοὺς 202
Καὶ ζῶν ἐνόσησεν ἑαυτὸν ἀγαθὸν νόμιζε 193
Βεβαίας καὶ ἀληθινῆς φιλίας ἐπίδειγμα τὸ Κορίου καλὸν ἀπέδειξε 207
Οἷοις ἑαυτοῖς ἐχρήσατο 209
Σεμνότης καὶ μεγαλοπρέπεια ἐν τῇ ἐξελάσει 210
Μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ συμπόσιον, ἐν ᾧ πολλὰ καὶ ποικίλα ἤκουεν καὶ ἔλεγεν παρὰ μικρὸν 218
Ἐκ Βαβυλῶνος πρὸς τὸ Κυαξάρῃ ἐπάνοδος 225
Κυαξάρης ὁ θεῖος αὐτοῦ τὸν αὐτοῦ γυναῖκα προσφέρει αὐτὴν εἰς τὸν γυναῖκα 225
Ἀνδρογύνης ὁ παῖδος καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ γαμεῖν ἐθέλησε 225
Κυαξάρης ὁ θεῖος αὐτοῦ γυναῖκα ἔγημε 225
Ἐπάνοδος ἐκ Βαβυλῶνος πρὸς τὸν πατέρα 226
Ἐπιστολὴ μήτε ἀνθρώποις σῖτον παραπέμπειν, μήτε ἵπποις ἄχυρα πόνε χόρτον ἐμβάλλειν 228
Ἐπιμέλεια ἔνεκα τοῦ σώζεσθαι τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ 229
Αὐτοῦ φραπᾶς πλῆθος 230
Μάλα πεισθυτὴς εἰς τὸς Πέρσας ἀφίκετο 230
Ἐν οἷς δὲ τόποις ἀμφὶ τὸς πόσους χρόνους ἐγένετο διήγησις 230
Κατ' ὄναρ χρηματισθεὶς τοῦ τελευτᾶς αὐτοῦ 231
Εὐχὴ αὐτοῦ τελευταία πρὸς τὸν Δία 231
Λόγος αὐτοῦ παραινετικὸς καὶ λίαν ἐν τελευτῇ πρὸς τοὺς παῖδας καὶ φίλους αὐτοῦ 230

A.

Ἀγδία φέρτερός ἐστι παντοδαπῶν καρπῶν 158

Μαθάτης

Μ.

Μαδύτης ὁ Πέρσης τραγῳδὸς 129
Μανδάνη Ἀστυάγους Μήδων βασιλέως θυγάτηρ, Κύρου μήτης 3
Μάργυδος Ἀρυβίων ἄρχων Ἀσυρίων σύμμαχος 38
Μιλιτηῶν φύσις 116
Μήδων νόμιμα 7
Μήδων μετὰ τῶν Ἀσυρίων πόλεμος 21
Μηχαναὶ πολεμικαὶ παρασκευάζονται 149

Ν.

Νομεῖς τῶν ζώων ἄρχοντες 1
Νομεῦσι τὰς ἀγέλας μᾶλλον ἢ τοὺς ἀνθρώπους τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν πείθεσθαι ὁρᾶμεν 1
Νόμος ἀίδιος περὶ πολεμικῶν 195

Ο.

Ὄνοι ἡμιθήλειοι ὑπὸ βάρους πιεζόμενοι ἄνω χωροῦσιν ὥσπερ φοίνικες 187
Ὁπλισις τῶν Μήδων καὶ Περσῶν 40
Οὐδὲν οὕτως ἡμέτερόν ἐστιν ὡς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς 99

Π.

Παιθείας τοῦ Ἀβραδάτου γυναικὸς ὑπόθεσις 152
Τῷ Κύρῳ ὑπηρετῶν ὁ ἀνδρεῖος αὐτῆς φίλον πιστότερον τοῦ Ἀβραδάτα μηδαμῶς ἐνόμισεν 153
Πῶς ὁ ἀνδρεῖος αὐτῆς κοσμήσει 167
Αὐτοῦ ἀξιολογωτάτη παρασκευὴ εἰς τὸν ἀνδρεῖον αὐτῆς 168
Πακτυλὸς ποταμὸς 156
Περὶ τῶν θεῶν καὶ ἀγαθὰ δεῖ ἡμᾶς αἰτεῖσθαι 24
Περσέπολις ὑπὸ Περσῶν κληίζονται 3
Περσῶν νόμοι τινες 3
Αὐτῶν ἐλευθέρα ἀγορὰ καὶ ἡ 3
Μεμίσθωται εἰς πεπαιδευμένη 3
Αὐτοῦ αὐτῶν παῖδες πῶς παιδεύονται 4
Αὐτῶν πολιτεία 6
Αὐτῶν οἱ παῖδες ἔσκωπτον τὸν Κῦρον ἡδυπαθῆ ὄντα Μήδεις μεμαθηκότα 20
Βασιλεῖς αὐτῶν καὶ τίνας περὶ

περὶ συμμαχίας πέμψεις, ὡς τοὺς Περσὰς καὶ Μήδους πέμψειεν 21
Πλάτε μάχθω 216
Πονηροὶς ὁσιοσῦν αὐτὸς ὢν, πάντοτε πονηροτέροις αὐτοῦ σύμμαχος χρήσεται 137
Πόνε ἔπαινος καὶ τὸ ῥᾳδιουργίας ψόγος 196
Πόνος καὶ κινδύνους εὐθύμως, πειρᾶσθαι ἢ Σωφρόνως φέρων ἀδυνάτου 220
Πολλοὺς φοβεῖν ἐστι πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖσθαι 141

Ρ.

Ραμβάκας ὁ Μῆδος στρατηγὸς 129

Σ.

Σάκας Ἀσυρίους οἰνοχόος 9
Σάκαι 125
Σημεῖον αἰτεῖ τὸς χρυσοῦς 170
Σαμβαύλας ἔξίαρχος 49
Σάρδεις πολιορκοῦνται καὶ αἱροῦνται 177
Σουσιδὸς τὸ ἔθνος Ἀβραθάτου γυναικὸς ἄλλως τε ἐπικαλλὴς Πάνθεια εὐτύθεια 153
Τῶν γυναικῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ καλλίστη τῷ Κύρῳ ἐξαίρετος 200
Στρατιὰ δύσμορος ἐστὶ 3
Στρατιᾶς τοῦ Κύρου πλῆθος 230

Τ.

Ταναοξάρης υἱὸς τοῦ Κύρου 197
Τέχναι τῶν καλῶν πᾶσαι 179
Τιγράνης Ἀρμενίων βασιλίσσης πᾶσι πεσοῦσι 62
Τραῦμα διφορεία 150

Υ.

Ὑπερμίσθης ἔργου τὸ καλῶς ἄρχειν 25
Ὑρκάνιοί εἰσι τοῦ Ἀσσυρίων διμοιροι καὶ ὑπήκοοι 90
Πέμψουσι ἀγγέλους ὡς τὸν Κῦρον ὡς συμμαχίας ὡς τοὺς Ἀσσυρίους 90
Ὑστάσπας τάξίαρχος 46
Ἐμβάλλει εἰς τὰς Φρῦγας 185

Φ.

Φαρνοῦχος στρατάρχης πέμπεται εἰς τὴν Λυκίαν 228
Φερσύλας ὁ Πέρσης τῷ Κύρῳ λόγον κόσμει 210
Ἀυτοῦ ἔπαινος καὶ τὸ κτημάτων

σπι αὐξῇ τῇ Σάκᾳ μεσίδδ-
σις 214
Φόδῳ καὶ νόμῳ τὰ αἰκίεσιν
κωλύουσι 115
Φοίνικες καρποφόροι ἐν τῇ
Συρίᾳ φύεσι 158
Ὑπὸ βάρεος πιεζόμενοι ἄνω
κυρτοῦσθαι ὥσπερ ὅτοι κα-
μήλοι
Φυλακὴ τοιαύτη οὖσι ἴσην αἰ-
σαν καλὴ κἀγαθὴ ὑ-
πάρχειν 188

X.

Χαλδαίων ἕνιες λιπιζόμενοι
ζῶσι, καὶ διὰ σμηνῶν ἀπο πο-
λέμιε βιοῦσιν 70, 74
Εἰσὶ μυθώδεις τὰ Ἀρμενίων
Χρήματα ἄσπερ ἄλλα ὕδατι, οὐ μὴ
ἄρχειν τοῖς κληρώσεσι πρόσ-
μισθα πατρίχεσι 209
Χρυσόνωτος ταξίαρχος 47
Αὐξῇ ἀπολογία 51
Φιλοθήρεις 59
Ὁ Κῦρος αὐτὸν χιλιάρχα
ποιεῖ 86
Σατραπῶν πέμπτην εἰς Φρυ-
γίαν παρ' Ἑλλήσποντον καὶ
Αἰολίδα 228

Ψ.

Ψεύδειν ἰσμὸν τὸ παλαιὸν 30,
62
Ψυχὴ ἀγαθὴ καὶ τεκμηρὰ 151
Ψυχὴ ὑβριζομένη οὐ τὰ ἀσφα-
λέστατον σκοπεῖ, ἀλλ' ἐπι-
σθεῖ πάντοθι ὁπωσοῦν τὸν
ἐχθρὸν ἀπολέσαι 137

ΤΕΛΟΣ.